

Sevin için

Ural'ın hatırasına

İçindekiler

Önsöz/Ömer Madra 9

**Geleceği Elinden Alınan Adamın Geçmişi de Elinden
Alınacak Diye Korkuyorduk/Enis Batur 13**

SONUN BAŞLANGICI 17

YAYIMLAYICININ AÇIKLAMASI 21

Birinci Bölüm 23

İkinci Bölüm 243

Üçüncü Bölüm 439

Dördüncü Bölüm 547

TURGUT ÖZBEN'İN MEKTUBU 717

ÖNSÖZ

Şaksiper Kimdir, Eseri Nedir? Yıllar önce yayımlanmış bir broşürün adıydı bu. Ne yazık ki artık adını hatırlayamadığım müellifi, ünlü İngiliz yazarını şöyle 15-20 sayfalık küçük ama yoğun bir broşürle anlatıyor- du. Kitapçığın kapağında “Şaksiper”in resmi bile vardı.

Oğuz Atay’ın hayatını ve eserlerini kapsayan bir önsöz yazmak ça- bası da işte bu “adsız” araştırmacınıninki kadar acıklı ve tuhaf görünü- yor bana. Zaten Oğuz Atay’ın kendisi de, pek çok kurumun yanı sıra “önsöz”leri tefe koyup yerlebir

etmişti. Biraz sonra ayrıntısıyla okuyacağınız gibi, *Tutunamayanlar*'da şöyle diyor meselâ:

“‘Hayatı ve eserleri’. Hiç bıkmıyorum bunları tekrar tekrar okumaktan. Yazarın her kitabını okurken ‘Hayatı ve Eserleri’ yeniden karşıma çıkıyor. Bir daha, bir daha okuyorum. Sanki önceden ‘Hayatı ve Eserleri’ni bilmiyormuş gibi yapıyorum: yeni baştan heyecanlanmak için. Yalnız, yazarlar arasında bir birlik bulunmaması beni yoruyor. Hiç olmazsa önsözleri yazanlar, yılda bir kere toplanmalı ve aralarında ortak esaslar tespit etmeli. Bugünkü durum esef verici. Bakıyorsun bir yazar, çok zor birleştiriyor kelimeleri. Bir türlü cümleleri kuramıyor. Öyle diyor önsöz amca. Geçer karatahtanın başına diyor, yazar, bozar, uğraşır. Bütün bunları da yarı karanlıkta yapar. İsteddiği cümleyi bulunca da ko-

şar, bütün ışıkları yakar. Ben de tam bu üstadın huylarını benimsemek üzereyken, bir önsöz daha geçiyor elime. Bu önsöz de yazarın coşkun bir ırmak gibi yazdığını anlatıyor. Kendisini tutamıyor bu adam: bırak- san günde yüz sayfa yazacak. (...) Kime hizmet edeceğimi şaşıryo- rum. Onlara uşaklık etmekte zorluk çekiyorum. Biri insanlardan kaçı- yor, öteki bir dakika yalnız kalamıyor. Sonunda hükümet el koyacak bu işe. Hepsine haddini bildirecek. Bizi zehirlemeye ne hakları var.”

Herhalde bana katılıyorsunuz artık, Oğuz Atay’a önsöz yazmak, başa çıkılacak gibi bir iş değil. Öte yandan, insanın imzasının Oğuz Atay’ın kitabında yer almasının vereceği hoşluk duygusu ve bir de ‘ben bu işin altından kalkarım nasıl olsa’ düşüncesiyle (ya da düşünce- sizliğiyle) ön sayfalar için önceden yer ayırtmış olmanın verdiği kaçınıl- mazlık var.

Oğuz Atay ölümünden önceki yedi yıl süresince âdeta hummalı bir tempoda çalışarak birbiri ardından çeşitli dallarda birçok eser veriyse de, sağlığında yeterince tanınmıştı denemez. Hatta, ölümünden altı yıl sonra günışığına çıkarılan o eşsiz günlüğünde kendisinin daha “ya- şarken unutulduğu”nu söylüyor. Bunun sebebi şu olabilir:

Aydın “sınıfı” içinde yer alıyordu Oğuz Atay ve o sınıfın derinlemesi- ne tahlilini yapıyordu. Biraz karamsar, biraz acı, çokça güldürücü... ay- dınsı bir tahlil işte. Tüm romanlarının, öykülerinin ve oyununun ana konusunu bu meselenin oluşturduğu söylenebilir. Öylesine bir irdele- medir ki bu, sonunda ortaya hiç de küçümsenmeyecek boyutta bir “aydınlar destanı” çıkmıştır. Hatta bir “aydınlar marşı” değilse bile, tut- muş, “Şarkılar”ı yazmıştır Oğuz Atay. Durum bu noktada çatallaşmak- tadır işte. Bütün

bunları okuyan “aydın”lar, birdenbire billur bir boy aynasında çırılçıplak buluverirler kendilerini. Korkunç bir durum canım, utanç verici. Üstüne üstlük, sahnenin ortalık yerine öyle durup dururken pat diye düşüveren bu mühendis bozması çok da iyi yazmıyormuydu size. Alın bakalım.

Kötü bir rüya gibi bir şeydi bu. Bir karabasan bile sayılabilirdi. Gözlerimizi derhal yeniden yumup, rüyasız, deliksiz, hasetsiz, yeniden uymaktan başka çare yoktu. Allah hepimize rahatlık versin.

Verdi de. *Tutunamayanlar*'ın ilk cildinin basılmasının üzerinden on beş yıla yakın zaman geçti. Yaşantının fazlasıyla yoğun ve 'olaylı' geç- tiği bizimki gibi ülkelerde on beş yıl bir ömre bedeldir.

İşte bir ömrü tamamladık biz de ve işte yeni ve sağlıklı bir kuşak ye- tiştirdik bu arada pırıl pırıl umutlarla. Sağlıklı diyorum, çünkü Oğuz Atay'ın eseriyle ilgili bir de sağlıklı değerlendirmeye yapılıyordu gibime geliyor: Yani onun her satırına sinmiş olan korkunç mizahı, sanıyorum bazı insanlarda derin bir inançsızlığa, cynique bir tavra kaynaklık etti. Bunda biraz haksızlık var. Çünkü Oğuz Atay ne denli karamsar ve ölümle içiçe olursa olsun, her zaman biraz umudu barındırır içinde; “canım insanlar” der hep. Yani, Batıcıl aydın tipini bulamazsınız onda, soğuk, alaycı ve hepten inançsız. Onun kitaplarını daha sağlam bir de- ğerlendirmeye tabi tutmak için de

artık yeterli bir süre geçmiş olduğu umulur.

İşte bütün bu sebeplerden ve başka sebeplerden dolayı, ölümün- den yedi yıl sonra Oğuz Atay'ın yaşama şansı çok artmış durumda.

Bu 'önsöz'ü, Atay'ın *Günlük*'ünü günlük bir gazetede yayımladığı- mız sıralarda yazdığım 'önsöz'den bir parça ile bitirmek istiyorum:

O, ömür boyunca hep “acele etmiş”tir; bu yüzden de hep “geç kal- mış”tır. Sürekli bir panik vardır hayatında: Bir kitap okur, bir komedi seyrederek, yorulur. Birileriyle birlikte olur, derdini anlatamaz, telâşlanır ve incinir. Küçük dertler, biryerlere ödenmesi gereken paralar, bazı şeylerin tamir masrafları hiç eksik olmaz ve bu panik duygusuna katkı- da bulunurlar. Ve hep acele edilir.

Bu acele içinde ölümden mi kaçılıyordur, yoksa kovalanıyor mudur ölüm, orası pek belli değildir. Öyle

bir kaçma-kovalamaca oyunu işte.

Ve işte böyle çılgınca koşuştururken Oğuz, sırtından hiç çıkartmadığı mizah zırhının tangirtisi da dünyayı tutar.

Nefes nefese koşarken bize hepimizin derdini anlatmak için üç roman, bir öykü kitabı, bir oyun, bir de şu “kırık” günlüğü, yani beşbuçuk yapıtı bırakan bir adamı unutmak birçok kişinin işine gelebilir belki, ama onu “unutturmak”, işte o biraz zor olabilir. Ne yapılsa nafile bence; perde yeniden açılıyor işte.

Oğuz Atay, gerçeğin bağrından filizlenen oyundan, oyunun uzandı- ğı ölümden, ölüm duyusundan doğan yaşantı damlasından, gözyaşın- da titreşen çılgın kahkahadan, delilikte tüneyen akıldan, akıldan türeyen gönülden örülmüş o çok gülünçlü ve çok acıklı dünyası ile Türk aydınını ve her şeyi yeniden kapsayacaktır yakında.

ÖMER MADRA
Şubat 1984, İstanbul

GELECEĞİ ELİNDEN ALINAN ADAMIN GEÇMİŞİ DE ELİNDEN ALINACAK DİYE KORKUYORDUK

*Tutunamayanlar'*ın yazarı önsözlerle, bakış açıları ne olursa olsun “Ha- yatı ve Eserleri” türünden bönözler üreten kalem efendileri ile ince- den inceye alay ediyor. Aklıma çağdaş bir düşünürün, Jacques Derri-

da'nın, önsözün anlamsızlığını vurgulamak için önsözler üzerine bir kitabına yazdığı uzun önsöz geliyor: Oğuz Atay'a gönülden katılıyorum aslında; gene de "Hayatı ve Eserleri" için birkaç ön ya da son söz, daha doğrusu sondan bir önceki söz yazma gerekliliğini duyuyorum. Bir "hak"sa bu, biraz da şundan doğuyor: Yaşamamış, onun için de hiçbir şey yazmamış bir(kaç) kişinin 'Hayatı ve Eserleri' üzerine yazdım daha önce, neden Oğuz Atay vahasına girmeyeyim, diyorum.

Tamtamına yarım yüzyıl önce doğmuş Oğuz Atay: 1934'te. 1977'de, 43 yaşında ölene dek, hızlı dönen bir dünyanın ne hızına, ne de ritmine ayak uydurabilmiş: Harflerine sinen siyah ama ince alayı biraz kazıyın, herkes adına kanayan vandal bir yürek bulursunuz orada. Doğduğu yıl, "kenarında" yaşadığımıza inandığı Batı dünyasına deccal inmiş:

Hitler'in iktidara geldiği andan başlayarak, daralmış bir Türki- ye'de geçirmış çocukluğunu. Okuma-yazma öğrenmeye başladığı yıl, Joyce *Finnegans Wake*'i yayımlamış ve romanın sınırına değmiş. DP'nin iktidara geldiği yıl, Ankara Maarif Koleji'nde lise öğrencisi, İs-

tanbul'da mühendislik öğrencisi olduğu yıllarda ise Türkiye'nin çehresi değişiyor inanılmaz bir hızla: Yeni binalar, yeni yollar, atölyeler yapı- yor; yeni bir çukur açılıyor Cumhuriyet'in ortasında. Mühendis çıktığı sırada *Pazar Postası*'nın içinde Oğuz Atay: Yazmayı ne ölçüde düşünü- yor, yazmayı düşünüyor mu bunu bilmiyoruz, ama şirin de, düz yazı serüveninin de yoğun sarsıntı geçirdiği bir dönemde, bu sarsıntının "sahne"sini oluşturan *Pazar Postası*'nda amansız bir tanık olarak, ses- siz ve geride, olup biteni izlediğini biliyoruz.

1954'te *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, 1956'da *Perçemli Sokak*, 1957'de Vüsat O'Bener'in *Yaşamaz*'ı ile Kemal Tahir'in *Rahmet Yol- ları Kesti*'si, 1958'de *Üvercinka*, bir yıl sonra da *İshak*, *Panayır* ve *Ay- lâk Adam* çıkıyor. Türk şairi dili ve anlamı, sözdizimi ve mantığı kök- tenci bir yaklaşım

içinde kurcalıyor. Düzyazıda da durum farklı değil: Şüphesiz, bir yanda Halit Ziya'nın, öte yanda Sait Faik'in açtığı koridor- larda, ama onlardan bir bakıma telâşla uzaklaşarak anlatım ve bildiri düzlemlerinde açık bir başkalaşım yaşanıyor. Oğuz Atay ne yapıyor, hâlâ bilemiyoruz. Nice yıl sonra, ölüme beş kala yazdığı gibi “biraz ge- cikmiş” olduğu için bu değişimi ıskalıyor mu, yoksa “aceleciliği” saye- sinde belli bir basamağında değişim sürecine yetişiyor mu? Öyle sanı- yorum ki, anı anına olmasa bile, Türk yazarının dili ile olan yüzyüze ve kıyasıya çekişmesine Oğuz Atay'ın tanık olmadığını söylemek güç.

27 Mayıs 1960. Yeni bir dönemeç, yeni bir anayasa, yepyeni ku- ramsal açılımlar, TİP kuruluyor, AP kuruluyor, TÖS kuruluyor. Avcıoğlu ve Soysal *Yön*'ü, Memet Fuat *Yeni Dergi*'yi, Cemal Süreya *Papirüs*'ü çıkarıyor. Nâzım Hikmet'in şiiri ve Kemal Tahir öne

ıkıyor hızla. Türki- ye’de, aynı anda, sosyalizm ve varoluşçuluk aydınlar arasında günde- me geliyor. Türk yazarının dil ve anlatım ile kavgası sürüyor bir yan- dan: *Mısırkalyoniğne, Bakışsız Bir Kedi Kara, Hallaç* ve *Troya’da lm Vardı* aynı yıllarda gnişliğina çıkıyor, Joyce ve Faulkner çevriliyor. Öte yandan ‘köy gerçekliği’ ile tanışılıyor: *Susuz Yaz’dan Yılanların c’ne, Cemo’ya* edebiyatın öteki yüzü çiziliyor.

Artık hazırlanıyor Oğuz Atay: 1970’de TRT’nin açtığı yarışmaya ka- tılacağı, bir jüri üyesinin deyişiyile “484 sayfalık bir emeiğın ve tutku-

nun en açık belirtisi” elyazması, demin kaba hatlarını verdiğimiz bir ortamda yazılmıştır. Cumhuriyet döneminde yetişen aydın kuşaklarının biraz sarsak, daha çok da tutarsız, gamlı, traji-komik tarihini 32 kısım tekmili birden kucaklar *Tutunamayanlar*. İlk cildin yayımlanışında bile gizli bir ürpertiyle, hoşgörüyü maskelenmiş âtıl bir öfkeyle karşılanmış olması şaşırtıcı değildir aslında: Kıdem esasına göre düzenlenmiş bir “edebiyat ortamı”na, okulsuz ve alaysız onun için de okursuz ve alaycı bir konuk geldi sanılmış, bu amatör hayaletin nasıl olsa ‘tek’ kitapta kalacağı düşünülmüş, gene de bu ‘tek’ kitapla (bile) kalacağı fikri kolay kolay sindirilememiştir.

Oysa konuk değildi Oğuz: Yüreğindeki kadar dağlayıcı bir acı ver- meyen ama onu usul usul ölüm koridoruna ihbar eden beynindeki ur ile yolcuydu düpedüz. Onun için de, “Yedinci mühür”deki gibi

sonlu bir oyunla biraz kendini, daha çok da ölümü oyalamayı seçti: 1970’den 1977’nin son ayına dek programına zorla giren hastalık ve ameliyatla, zorunlu olarak giren acı, alay ve hüznle iki roman, bir düzineye yakın öykü, bir oyun ve bir günlük yazdı. Öldüğünde dördüncü romanından 60 sayfa kadar yazmış, *Geleceği Elinden Alınan Adam* adını verdiği bir anlatıyı da bütünüyle tasarlamış durumdaydı.

Bu küçük önsözü açıkçası büyük bir sıkıntıyla, üstelik Oğuz’u kıs kıs gülerken görürmüşçesine bir duygu içinde yazdım, şu garip Orwell yı- lında. Bir iki özel tutamağım vardı, avuntum da orada. Oğuz Atay’ın çift portreli bir insan olarak düşünülebileceği kanısındayım: Biri nere- deyse “pozitivist”, temel inançlarından soyutlanması güç, “dayanıklı” insan: *Topografya* kitabını, belki de Mustafa İnan’ın yaşam öyküsünü yazan, 1960’ların başında bir fikir dergisi

Çıkartmak için çırpınan kişi. Öteki, tam tersi oysa: Korkuyu beklerken tehlikeli oyunlara bile tutunamayan, gene de o oyunlarla yaşıyan, geleceği elinden alınmış be- yaz mantolu bir adam: Dipten sarsılmış, kırgın, hatta umutsuz biri: Günü geldiğinde yazdıklarının anlamına bile yetişemeyen Oğuz Atay. Biri gülüyorsa bu önsöze, öteki yalnızca bakıyordur. İkisi de inanmıyor- dur şüphesiz. İkisi de soruyordur, sonra:

“Ben buradayım sevgili okurum, sen neredesin?”

* * *

Bir Zar Atımı'nın önsözünde şunları yazar Mallarmé: "Bu not okunma- sın ya da okunduktan sonra unutulsun isterdim." Ben de bu önsöz için aynı dilekte bulunacağım *Tutunamayanlar*'ın okurundan: Roman- dan hemen hiç söz etmedim, kimse yazar ile okur arasına girmemeli- dir; Oğuz Atay'dan, o yaşarken olup-bitenlerden birkaç kıvılcım sür- düm önünüze: Bu kıvılcımlardan başkalarını çıkartmak daha kolay ola- bilir, diye düşündüm: "Tutunamayanlar" belli biri tarafından, belli tarih ve coğrafya enlem- boylamında, belli bir bağlamdan çıkıp belli bir bağ- lama doğru yazılmıştır - onu kuşatan gerçekliği onun gerçekliğinden soyutlamamak gerek. Öte yandan, bir kitabın ön ve arka kapağı ara- sında belki de "hiçkimsenin ürünü" bir metin yer alıyordur: "Çağların, depremlerin, sellerin yazdığı" bir metin...

Oğuz'un kendisine giderayak yakıştırdığı tamlama gerçekten de ya- kışıyor mu ona? Gerçekten de geleceğinin elinden alındığına inanabi- lir miyiz bugün? Ölümünden yedi yıl sonra, "Bütün Eserleri"ni yayımla- mayı üstlenen İletişim Yayınları'na, genç okurlara bu geleceği göğüs- leme olanağı verdiği için Oğuz Atay'ı unutmayanlar adına teşekkür et- mek isterim: Bizlerin korkusu, geçmişin de elimizden alınması olası- ğından kaynaklanmıyor muydu?

ENİS BATUR
Şubat 1984, İstanbul

16

SONUN BAŞLANGICI

Turgut Özben adlı genç bir mühendisin kaybolmasıyla ilgili haberler, günlük gazetelerin dördüncü ya da beşinci sayfalarında yer aldığı zaman ben yurt dışında bulunuyordum. Gittiğim ülkedeki bir yardım örgütünün bana sağladığı araştırma bursuyla iki yıl kadar çeşitli Avrupa

lkelerinde dolastım. Bu arada gazeteciliği de bırakmadım ve Türki- ye'deki gazeteme çeşitli konularda yazılar gönderdim.

Kitapla ilgisiz görünen bu satırları yazmamın nedeni, ki- tabın, birçok bakımdan talihsiz sayılabilecek kahramanları- na uygun macerasını açıklamaktır.

Gazeteye döndüğüm gün, maşamın çekmecelerini karış- tırırken büyük bir pakete rastladım; ben ayrıldıktan kısa bir süre sonra gelmiş ve orada unutulup kalmış. Paketten, bir mektup ve büyük bir kısmı elle yazılmış sayfalar ıktı. Yeni- den sayılandırıldığı belli olan sayfalarda değişik el yazıları göze çarpıyordu. Mektup bana yazılmıştı; bir tren yolculu- ğunda tanışmış olduğum Turgt zben adlı genç bir m-

hendis yazmıştı. Kendisinin kaybolmuş bir insan olduğunu belirtiyor ve dünyaya benim aracılığımla, yazılmasında bir- çok insanın payı olan bir 'eser' gönderdiğini söylüyordu. Yaptığım araştırmalar sonunda, gerçekten üç yıl kadar önce böyle bir kaybolma olayının meydana geldiğini öğrendim. Ankara'daki bir işini izlemek üzere bir sabah evinden çıkan bir mühendis bir daha dönmemiştir. Bütün aramalar sonuç- suz kalmıştı. Polişin bildirdiğine göre, ayrılmadan önce bir İstanbul bankasındaki bütün parasını çekerek -bu hesaptan karısının haberi yokmuş- bir taşra bankasına yatırmış. Bir ay kadar sonra da bir il merkezinde otomobili, tren istasyo- nu yakınında boş olarak bulunmuş. Arabada bir eşya ya da bir nota rastlanmamış.

Turgut Özben mektubunda, bu 'eseri' yayımlamayı düşü- nürsem, ilgili kimselerle görüşmemi ve onların onayını al- dıktan sonra harekete geçmemi istiyordu. Ayrıca, kitabın sonuna, bana gönderdiği mektubun bir bölümünü koyma- mı rica ediyordu. Anladığıma göre, onu tanıyanlar arasında kendisini en son ben görmüştüm. Trende yaptığımız konuşmalardan hatırladığıma göre de onu çok ilginç bulmuş- tum. Yalnız, gene mektubunun bir yerinde belirttiği isteği- ne uyarak onun hakkındaki izlenimlerimi ayrıntılı olarak yazmayacağım.

Kitabı yayımlamayı uygun gördüğüm için, Turgut Öz- ben'in verdiği adreslerdeki ilgilileri' aradım.

Selim Işık'ın annesi ölmüştü. Ben yurda dönmeden iki ay önce kalp yetmezliğinden ölmüş. Evinde yeni bir kiracı oturuyordu; Selim'in başka bir akrabası olup olmadığını bilmiyorlardı.

Günseli'yi evinde buldum. Turgut Özben'in kaybolduğu- nu duymuştu. Olaydan sonra da Turgut'tan kısa bir mektup almış. Kitabın

yayımlanması için benim, Günseli'ye başvu-
rabilecekimi yazıyor ve ondan bu konuda olumlu
oy kul-

18

lanmasını istediğini bildiriyordu. Günseli de, benim kendi- sini aramayışım üzerine gazeteye uğramış ve yurt dışında olduğumu öğrenince beklemeyi tercih etmiş. Adları değişti- rerek kitabı yayımlamamda bir sakınca görmediğini belirtti. Ben de ona, eserdeki insanların adları için Turgut'un bir teklif listesi göndermiş olduğunu söyledim ve Günseli adını uygun bulup bulmadığını sordum. Kitaptaki bazı kelime oyunları Günseli adına uymuyordu. Turgut'un da uygun göreceğini umarak bu kısımları yeni ada göre değiştirdik. Selim'in yalnız soyadını değiştirebildik: bu bile bize -özel- likle şarkılar bölümünde- oldukça güçlükler çıkardı. Öteki adları değiştirmekte güçlük çekmedim. Yalnız Turgut Öz- ben, adının değişmeden kalmasını istediğini mektupta ısrarla belirtiyordu. Karısı bu işteğe şiddetle karşı koydu. So- nunda küçük bir değişiklik yaptım.

Bütün bunlar, olayları bilenler için gerçekte bir şey ifade etmeyecektir. Kişiler kendilerini ve başkalarını kolayca ta- nıyacaklardır. Bu değişiklikleri, eserin havasına uygun bir biçimde yapmaya çalıştığımı da sözlerime eklemek isterim.

Bütün hazırlıkları bitirdikten sonra kitabın yayımlanma- sını bir süre geciktirdim. İlgili kişilerin tepkilerine engel ol- mak için, yaptığım kısa araştırmanın yarattığı huzursuzlu- ğun yatışmasını bekledim. Kitabı bastırmak oldukça güç ol- du. Ayı kişiler tarafından kaleme alınmış olması nedeniyle yer yer tutarsızlıklar vardı. Bazıları, esere bir bütünlük vere- bilmek için, değişiklikler yapmamı teklif ettiler. Turgut Öz- ben'in isteğine uyarak bu teklifleri kabul etmedim. Sonun- da kitabın değişmeden basılmasını sağladım. Yukarıda an- lattığım değişikliklerden başka, kitabın bana gönderilen bi- çimine dokunmadım.

Turgut Özben'e (yaşıyorsa) bilmediğim yerinde,

mutlu yaşaması dileğiyle sevgilerimi gönderirim.
İstegine uyarak, kitabın sonuna mektubunun ilgili
bölümünü koydum.

YAYIMLAYICININ AÇIKLAMASI

Yıllar önce meydana geldiği ileri sürülen bir olaya dayanan bu kitabın gerçekliği hakkında kesin bir söz söyleyemeyeceğimizi belirtmek isteriz. Yayınlanması isteğiyle bize kitabı getiren arkadaşımız da hiçbir araştırma yapılmamasını şart koştuğu için, kitaptaki olayların bütünüyle hayal

ürü- nü olduğunun ve kişilerin gerçekten yaşamadığının okuyu- cular tarafından kabulünü özellikle rica ederiz. Ayrıca, kişi- lerin karakterleri ve başlarından geçtiği söylenilen küçük maceralar incelenirse, bunların, günümüzün insanlarına uymadığı kolayca farkedilecektir. Bizce yazar, ya da yazar- lar, belki de yüzyıllarca önce yaşamış insanları bugünün kı- lığıyla, bugünün şartları içinde sunmak ve böylece bir çeşit anakronizm ile, kitaba gösterilecek ilginin artmasını sağla- mak istemişlerdir.

Kitaptaki yer ve tarihlerin tutarsızlığı ve ülkemizde geçti- gi söylenen olayların yer aldığı kasaba ve şehir adlarının hemen hemen gerçek adlarla hiçbir ilişkisi olmaması, bu

konudaki düşüncelerimize hak verilmektedir. Ayrıca, bu kitabın yayımlanmasını uygun bulmakla birlikte, romanda- ki kişilerin ülkemiz insanlarıyla bir benzerliği olmadığını düşündüğümüzün de bilinmesini isteriz. Belki, bir masal havası içinde kişiliklerini daha iyi bulmuş olacak bu kâhramanların toplumsal yapımıza uymadığı bir gerçektir. Bura- da, gerçek yazar ya da yazarlarını bilmediğimiz bu kitabı yayımlarken, daha çok, bu yazar ya da yazarların kişilikleri- ni açıklayan bir belge niteliğinde gördüğümüzü ve yayımlamaktaki gerçek amacımızın bu belgeyi sizlere sunmak ol- dğunu belirtiriz.

Saygılarımızla

Birinci Bölüm

1

Olay, XX. yüzyılın ikinci yarısında, bir gece, Turgut'un evin- de başlamıştı. O zamanlar daha Olric yoktu, daha o zaman- lar Turgut'un kafası bu kadar karışık değildi. Bir gece yarısı evinde

oturmuş düşünüyordu. Selim, arkasından bir de herkesin bu durumlarda yaptığı gibi, mektuba benzer bir şey bırakarak, bu dünyadan birkaç gün önce kendi isteğiyle ayrılıp gitmişti. Turgut, bu mektubu çalışma masasının üstüne koymuş, karşısında oturup duruyordu. Selim'in titrek bir yazıyla karaladığı satırlar gözlerinin önünde uçuşuyordu. Harflerin arasında arkadaşının uzun parmaklarını seçer gibi oluyor, okuduğu kelimelerle birlikte onun kalın ve boğuk sesini duyduğunu sanıyordu.

O zamanlar, henüz, Olric yoktu; hava raporları da günlük bültenlerden sonra okunmuyordu. Henüz durum, bugünkü gibi açık ve seçik, bir bakıma da belirsiz değildi.

“Bu mektup, neden geldi beni buldu?” diye söyleniyordu hafifçe. Demek, hafifçe söylenme alışkanlığı, o zamana kadar uzanıyordu. Demek, kendi kendine konuşma o gece ya-

rısı başlamıştı. Çevresindeki eşyaya duyduğu öfkenin ifade edilemeyen sıkıntısıyla bunalıyordu. Selim, belki bu yaşan- tıyı, önde bir salon- salamanje, arkada iki yatak odası, kori- dorun sağında mutfak-sandık odası-banyo, içerde uyuyan karısı ve çocukları, parasıyla orantılı olarak yararlandığı küçük burjuva nimetleri onu, nefes alamaz bir duruma ge- tirmişti diye tanımlayabilirdi. Turgut, anlamsız bakışlarla süzüyordu çevresini henüz. Duvarlar, resim yaptığı dönem- den kalma 'eserler'le doluydu. Nermin çerçeveletmiş hepsi- ni; benimle öğreniyor. "Resimlerini çerçeveletmişsin, iyi ol- muş," demişti Selim. "Ben değil, karım," diye karşılık ver- mişti. Karısı odada yoktu. Bir resim aşağıda, bir resim yuka- rıda; bir duvar resimle doldurulmuş, bir duvarın yarısı boş: simetriyi bozmak için. Efendim? Efendim, derdi Selim ol- saydı son heceye basarak. Ev sahibi de kızmıştı duvarların bu renge boyandığını görünce ama belli etmemişti. Tavana kadar aynı renk, böylece düzlemler daha kesin beliriyor, modern sanatın burjuva yaşantısına katkısı. Efendim? Oy- sa, ne güzeldi eskiden; tavana bir karış kala, bir parmak ka- lınlığında koyu renk, yatay bir çizgi çizilirdi; duvarın rengi orada biterdi işte. Selimlerin Ankara'daki evinde öyleymiş. Tek parti devrinin kalıntısı, fazla askeri bir düzen. O gün- lerde tavana kadar yükselen kitaplıklar yoktu herhalde; ya- tay çizgi kaybolurdu kitapların arkasında böyle olsaydı.

İsteksiz bir kımıldanışla yerinden kalktı, kitaplığının kar- şısına geçti. Selim'e özenerek alınan kitaplar; yüzlerce ki- tap, çoğu hiç okunmamış duruyordu öylece. "Hiç evden çıkmadan beş yıl sürekli okusan, belki biter bu kitaplar," demişti Selim. Ne demek? İçinde

birden, hepsini okuyup bitirme ateş yandı: kitapları her görüşünde yanan eski ateş. Kaç sayfa eder hepsi? Bin sayfa, beş bin sayfa, on bin sayfa. Bir sayfa kaç dakikada okunur, yemek ve uyku saatleri çıkarılırsa geriye günde kaç saat kalır, cumartesi, pazar ve

bayramlar için daha uzun süre konursa... istersem yutarım hepsini. Okuldaki günleri aklına geldi: böyle, hırsla eline aldığı kitapların beş on sayfasını okuduktan sonra içinin bir balon gibi söndüğünü hatırladı. Bir kitabı bırakır ötekine saldırırdı. Bu ümitsizce çırpınış, bütün kitapların yüzüstü bırakılmasıyla sona erer, büyük bir utanç ve hayata dönüş buhranları gelirdi arkasından.

Kitaplığının önünden zorla ayırdı kendini: oyuna gelme- yelim yeniden. Aynı zamanda yatak olabilen kanepeye otur- du ve bir düğmeye basınca içinden sahte ağızlıklara sokul- muş sigaralar çıkan kutudan bir sigara alıp Alaëttin'in lâm- başı biçimindeki çakmakla yaktı. Durum, ümit verici değil- di: yerdeki halı, mobilyalara hiç uymuyordu. Düğün hedi- yesi. Ne yapalım, istediğimiz gibi halı alacak paramız yok- tu. Sigarasını, yaprak biçimi gümüş tablada söndürdü. Ka- rım kızacak. Bu tablalar neden duruyor öyleyse? Bilinmez. Çalışma masasına yaklaştı. Kaya'nın ayrı bir çalışma odası var. Orada ne çalışıyor? Bilinmez. Ben ne çalışıyorum? Mektubu okuyorsun ya! Oyle ya. Selim'in yazdığı satırlara eğildi yeniden.

Olay, böyle bir ortamda başlamıştı. Aslında, buna olay bi- le denemezdi. Turgut, yani bir bakıma bir zamanlar onun en iyi arkadaşı, olayı gazeteden, yani olayları yeren bir 'or- gan'dan öğrendiği için, olay diye adlandırılabilirdi bu du- rum. Turgut yeni uyanmıştı: her sabah kapıcının kapının altından attığı gazetenin hisırtısını bekliyordu. Sesi duyun- ca, karısını uyandırmamaya çalışarak, uyusuk hareketlerle terliklerini aramış, sonra, yavaşça 'olay'a doğru bilmeden yönelmişti. Yedinci sayfada, bir cinayet haberinin sonunu ararken birden çarpmıştı 'olay' gözüne. Sonra karısı, yatakta sarılarak onu teselli etmişti. Bu gece de erken yattı

beni ra- hatsız etmemek için; rahmetliyi dilediğim
gibi düşünebil- mem için. Kendine düşeni yaptı
fazlasıyla. Erken yatması-

nın başka bir nedeni de yarınki direksiyon kursu. Ben de yatıp uyumalıyım; herkes yatıp uyumuştur. Benden başka kimse, bu mektubun anlamını düşünmüyor. Kaya şimdi ça- lışma odasında olsaydı ne yapardı? Üniversiteli kızların so- yunmasını seyrederdi. Hele bir tanesi varmış; her gece, her gece bacaklarını duvara dayayıp... Karısından gizli, yani ka- çamak. Ben de kaçamak yapıyorum şimdi; karımdan gizli. Selim'i düşünüyorum. Hayır, gizli değil; biliyor kimi dü- şündüğümü. Gene de bir gizlilik var; ne düşündüğümü, na- sıl düşündüğümü bilmiyor. Selim'i ve kızların bacaklarını... Selim de olsaydı seyrederdi, ben de seyrederdim. Olmuyor; düşünce suçları, kaçamaklar artıyor. Ayaga kalktı, salondan çıktı, koridorun duvarına tutunarak karanlığı geçti. Yatak odasının kapısını itti; uyuyan karısını seyretti ışığı yakma- dan. "Hayır, hayır." İpek yorgan hışırdadı, karısı uyanır gibi oldu. "Uyusaydın artık," diye mırıldandı, yorganın içinden. "Biliyorsun..." Biliyordu: kaçamak sona ermeliydi artık. Turgut, o sırada tehlikeyi göremiyordu: gene de bitmesi ge- rektğini seziyordu bu olaya olan ilgisinin. Kaya'nın, karşı binadaki yarı aralık kırmızı perdelerin arkasını merak et- mesinden öte, daha büyük bir tehlikeydi bu. Cıplak bir ba- cığın görüntüsüyle yatışan ilgiden daha keskin bir şey: bir düşünce, geriye doğru giden bir merak. Selim olsa, sabaha kadar uyumaz, düşünür dururdu. Ben olsam yatardım. Uni- versitede okurken de ben, gece yarısı olunca yatardım; o, çalışmasını sabaha kadar sürdürürdü. "Saçların dökülüyor, uykusuz çalışmaya dayanamıyorsun; oğlum Turgut, ihtiyar- lıyorsun." Uykusuz kalabilmen sinir kuvvetinden. Benim- ki adale kuvveti." Kollarıyla Selim'i soluksuz bırakıncaya kadar sıkardı: "Sen birden çökeceksin Selim. Çünkü ne- den? Çünkü için boş senin.

Birden, kollarımın arasında için boşalacak; birden, üçüncü boyutunu kaybedip bir düzlem olacaksın ve ben de seni duvarda bir çiviye asacağım.” Ha-

vaya kaldırdığı Selim'i duvara sürüklerdi. Siyah saçlarından yakalayarak başını duvara dayar: "Dökülmeyen saçlarından aşıyağım seni," diye bağırırdı. "Erkeğin kolları göğsündedir, oğlum Selim." Hemen gömleğini çıkarır ve boynuna kadar bütün gövdesini kaplayan kıllarını gösterirdi Selim'e. "İğ- rençsin Turgut. Sen onları, üniversite kantinindeki kızlara göster. Kapat şu ormanı." Bir erkeğin yanında soyunmasın- dan sıkılırdı Selim. "Beni, aşağılara çekiyorsun Turgut. Sen- den kurtulmalıyım." Turgut, pantolonunu da çıkarır, kollarını açarak bağırırdı: "Ben, senin bilinçaltı karanlıklarına it- tigin ve gerçekleşmesinden korktuğun kirlili arzuların, ben Senin bilinçaltı ormanlarının Tarzan'ı! yemeye geldim seni. Benden kurtulamazsın. Ben, senin vicdan azabınım!" "Ba- gırma, anladık. Benim vicdan azabım bu kadar kıllı olamaz. Ruhbilimci Tarzan, lütfen giyin."

Karısına karşılık vermeden yavaşça yatak odasından çık- tı, kapıyı kapadı. Koridorda yürürken kollarını havaya kal- dırdı: "Esir, Selim, esir," diye mırıldandı. Selim'in, zevkle bağırın sesini duyar gibi oldu: "Yenildin demek, koça ayı. Evet, yenildin. Bu yenilginin tarihini hep birlikte bir kez daha yaşıyoruz. Kurtuluş Savaşı'nın ateş ve dehşet dolu günlerinden biriydi. Mühendishane'yi Berri Hümayun'un üçüncü sınıfında talebeyken gönüllü olarak askere yazılan genç mülazım Selim Efendi, Afyon dolaylarında, Kartaltepe mevkiinde, tek başına mevzilenmişti. Düşman kurnaz bir kalabalıktı. Mülazımievvel Selim, boynunda bir kayışla asılı duran dürbünü eldivenlerini çıkarmadan eline aldı; gözüne götürdüğü bu optik aletin okülerlerini iki parmağının iki zarif hareketiyle çevirerek, görüş alanı içine aldığı düşma- nın görüntüsünü netleştirdi. Artık bütün

hazırlıkları ta- mamdı; düşman hatlarını
gözetliyordu. Üsküdar'da, Soga- nağası'nda,
minimini bir çocukken ahşap konaklarının ta- van
arasında hayâl etmiş olduğu an, nihayet gelip
çatmıştı.

‘Sadece üç bin kişi’, diye söylendi. Sonra, Tarzan gibi ‘Uuu..’ diye üç kere bağırdı, yumruklarıyla göğsünü dövdi. Düş- man neye uğradığını şaşır- mıştı. Silahlarını yere atarak kaçı- yorlardı. Aşkerin başındaki Yunan zabiti, Türkün, bu gücünü göstermesi karşısında, yerinden bile kimildayamamıştı; kollarını havaya kaldırdı. Avuçlarının içinde eldivenin ka- pamadığı iki delikten teni görünüyordu.” Turgut: “Yesir, ye- şir..” diye bağırdı. Bir yandan da işaret parmağıyla, muhay- yel eldivenin boş bıraktığı avuç içi derisini gösteriyordu.

L. biçimi salona döndü, maroken taklidi plastikle kaplı rahat koltuğuna oturdu; bir düğmeye basarak koltuğu geri- ye itti. Yakalandın Turgut, kendini eleverdin. Neden, Selim? Nasıl olur, tam şirketin muhasebecisinden onbinpeşin yir- mibeşbine bir araba almak üzereyken, tam direksiyon kur- suna başlayacakken, tam bir kat parası biriktirmenin gerek- liligini düşünürken... beni kandıramazsın Selim, işime bur- nunu sokamazsın. Ben, sogukkanlılığımı korumasını bili- rim. Sen söylemez miydin utanmadan, duygusuzluğumla öğündüğümü’. On yıl önce olsaydı, belki biraz daha düşü- nürdüm; belirsiz tehlikelerden korkmazdım. On yıl önce olsaydı, Oblomov’u okuduktan sonra beden hareketlerine başlamam gibi, gene bu sarsıcı olayla kimildardım yerim- den belki. Kimildardım da ne yapardım? Hiç. Biraz huzur- suzluk duyardım herhalde. Eski bir yara yerinin sızlaması gibi bir şey. Oblomov’u ve beden hareketlerini unuttum. Kendimi çabuk toparladım. Bilinmeyen yüz binlerce kız içinde, üniversite kantininden birini seçtin kendine ve ona okuduğu kitapları sordun ve karşında oturup susmasını seyrettin. Evet; öyle oldu Selim; ne kötülük görüyorsun bu davranışında? Bir şey

dediğim yok, Turgut. Evlenirken de bir şey söyledim mi? Bize çok uğramadın evlendikten sonra. Size mi? Siz kimsiniz? Ben, Nermin, çocuklar... Ben sizi bilmiyorum, seni tanıyorum. Evinize alışamadım herhalde.

Eşyalarınıza alışmadım, yadırgadım onları. Salon-
salaman- jeyi, deniz gibi büyük ve kauçuk
köpüklü yatağı olan kar- yolayı, aynı takımın
yaldızlı gardrobunu ve gene aynı takı- mın
şifonyerini ve gene aynı takımın tuvaletini
sevemedim. Evinizde Türkçe bir şey kalmamıştı.
Bana anlayış göstere- cek yerde büfeyi gösterdin.
Kelime oyunu yapıyorsun Se- lim. Benim bütün
işim oyundu, bunu biliyorsun Turgut. Hayatım,
ciddiye alınmasını istediğim bir oyundu. Sen ev-
lendin ve oyunu bozdun. Bütün hayatımca nasıl
oynayabi- lirdim? Sen de dayanabildin mi? Sen de
ürkütücü bir ger- çekle bozdun bu oyunu.
Herkesin belirli bir işle uğraştığı bu kocaman
dünyada yalnız başına oradan oraya sürüklen- din
canım kardeşim benim. Necati'nin işi oyun
yazmaktı. Küçük burjuva alışkanlıklarını yeren
son oyununu hatırlı- yor musun? Oyunun yarısında
çıkıştım. Sen bütün oyun- ların yarısında çıktın
aşlında. Necati'nin oyunu dört yüz elli kere oynandı
ve Necati de bir kat aldı kazandığı parayla. Senin
işin neydi onların arasında? Ne yapıyordun?
Hiçbir işim yoktu. Bu nedenle sevmeylerdi seni
istê. Bu nedenle aldırmadılar sana. Senin ne işin
vardı orada? Herkesin işine karıştın, işin olmadığı
halde. Olmek bile, kendilerine böyle bir görev
verilenlerin işidir. Kendine oyunlar buldun. baş-
kalarının katılıp katılmadığına aldırmadığın
oyunlar. Her- kesi yargıladın bu oyunlarda. Bu
arada beni de yargıladın, bana da haksızlık ettin.
Ben de bir oyun yazsam, sonunda haklı çıkmak
için kendini öldürdüğünü söylesem... Bu oyu- nu
seymedim Turgut. Ben, oyunlarda bana
saldırılmasını sevmem. Ben oyun istemiyorum
artık; ne oyun ne de ger- çek, senin ölmen gibi bir
gerçek, beni sarsmamalı Selim. Ayaga kalktı.
İnsân gerçeklere karşı durur: yaşar ve olduğu gibi

olmayı sürdürür Selim. Ayrıca, bu mektubu bana
yolla- maçın, bana böyle bir görev verilmedi.
Benim işim değil bu. Benim işim değil.
Mektubunu on kere okudum, bir so-

nuca varamadım. Başka türlü bir yaşantın olabilirdi Selim. Seni istemeyenlerin dışında bir düzen kurabilirdin.

"Bu sözlerimle belki birşeyler kaybediyorum Selim," diye yüksek sesle söylendi. Saat üçe geliyordu; Turgut'un kafası karışıyordu. Olayın iyi başlamadığını seziyordu. Neye göre iyi? Bilemiyordu. "Benim işim değil," diye mırıldanarak ya- tak odasına doğru yürüdü.

2

Turgut ertesi sabah çok erken uyandı. Güneşin ilk ışıkları odaya yeni doluyordu. Sıkıntılı rüyalar görmüştü. Neler gör- düğünü toparlamaya çalıştı; Selim'le ilgili bir olay hatırlaya- madı. Bütün gece uğraşmış olduğu bir konunun rüyasına girmemesi garip geldi ona. "Sersem gibiyim. Biraz daha uyu- sam," diye düşündü. Yanında yatan karısına baktı: Ner- min'in vücudu, yorganın kıvrımları arasında kaybolmuştu; yalnız saçları görünüyordu. Yorgan hafifçe inip kalkmasa, yatakta canlı bir varlık olduğunu anlamak zordu. Belki de gerçekten yoktur; yanımda yatan, bir saç demetinden

ibaret- tir. Yorganın altından elini uzatarak karısının tenine dokun- du. Yazık; insanlar düşüncelerimize uygun biçimler almıyor. Karısına sırtını döndü, kolunu yataktan aşağı sarkıttı. Hayat, düşünceleri tutan bir hapishanedir. İnsan, can sıkıcı bir saç demetidir, ben de akılsız bir robotum. Uyuyakaldı.

O kısa sabah uykusunda, çok uzun bir rüya gördü. Rüya- sında, büyük bir çayırda bekliyordu. Yoksa, bir tarla mıydı? Belki de bir meydandı; çünkü büyük bir saatin altında du- ruyordu. Hayır meydan değildi, çayırdı; çünkü, her yandan papatyalar açmıştı. Papatyaları çok iyi hatırlıyordu. Elinde bir karanfil demeti, birini bekliyordu. Nermin'le daha ev- lenmemişti. Evet, onu bekliyordu. "Nermin gene geç kal- dı," diye düşündü. Oysa Nermin hiç geç kalmazdı. Güneş,

ekinlerin saplarında ısıldıyordu. O halde bir tarla olmalıydı. Çevresine baktı: uzakta koyu bir orman vardı, gökyüzü parlak ve bulutsuzdu. Koyu renk elbisesini giymişti. Kendi- ni görüyordu. Koyu renkli orman, uçsuz bucaksız bugday tarlasının içinde -demek bir bugday tarlasıydı- bir leke gibi duruyordu. Birdenbire, ormanın içinden bir kalabalık çıktı: koyu renk bir kalabalık; Turgut gibi onlar da koyu renk el- biselerini giymişler. Sonra, ekinlerin arasında kayboldular. Elindeki demeti yere atarak, kayboldukları yöne doğru koş- maya başladı. Nedense çok yorgundu; bir türlü ormana ulaşamıyordu. Birden karşısına çıktılar. Yüksek ekinlerin ara- sından Turgut'a doğru gelmişlerdi demek. Elllerinde, kayış- larla tuttukları bir tabut vardı. "Demek bugün gömeceksi- niz?" dedi onlara. Adamlar tabutu yere bıraktılar. Ceplerin- den kara mendiller çıkarıp terlerini sildiler. Turgut yüzleri- ni hatırlayamıyordu bu adamların. Bir süre karşı karşıya durup konuşmadılar. Sonra, adamlardan biri: "Bu kadar pa- rayı yapılmazdı bu iş," dedi. "Bize bu kadar ağır olduğunu söylememiştin." "Ben de bilemedim," diye çekinerek karşı- lık verdi Turgut. "İnsan ölünce çok daha hafif olur sanmış- tım." Turgut'a bakmadan konuşuyorlardı sanki. "Onu bile- meyiz," dedi bir başkası. "Artık gömmek de sana düşüyor beyim. Geç kaldık zaten. Haşım Beyin cenazesi kalkacak daha. Karısı yeşiller giymemizi istiyor. Gidip bir de elbise değiştirmek var." İriyarı olanları dönüp gittiler. Onların ce- kilmesiyle, Turgut'un daha önce göremediği çok küçük bir- kaç adam ortaya çıktı birdenbire; kısa boylu ve şişman adamcıklar. "Hüküm okunuyor," diye bağırdı içlerinden in- ce sesli biri. Herkes ceketini ilikleyerek tabutun çevresini sardı. Keskin güneşin sertliğine rağmen yüzler seçilmiyor- du. Belli belirsiz

kıpırdanmalarından, bir .. hazırlık yaptıkları anlaşılıyordu. "Ne hükmü? Ölen adamdan daha ne istiyor- sunuz?" diye bağırdı Turgut, ya da ona bağırıyormuş gibi

geldi; sesini duyduklarından kuşkuluydu. Cebinden bir kâ- gıt parçası çıkarmaya çalışan adama doğru atıldı. Ayacı ta- buta takıldı, yere düştü. Tabut, bu çarpma ile yerinden oy- nadı ve hemen yanındaki çukura yuvarlandı. Demek çukur varmış. Demek, Turgut'un düşündüğünün, bilmeden istedi- ğinin tersine, hep dışarda, güneşin altında ve papatyaların arasında kalamayaçaktı Selim. "Tabut ne kadar hafifmiş," diye düşündü. "Yalancı herifler. Boş yere yarım bırakıp git- tiler işi." Ayaga kalktı. Küçük adamlar da kaybolmuştu. Çu- kura baktı: derin, karanlık ve biçimi belirsiz bir çukurdu bu. Tabut görünmüyordu. Bu karanlık kuyunun çevresinde döndü. Yeni kazılmış toprağın çimenlerle birleştiği yere bir taş dikilmişti. Taşın üstünde kabartma bir yazıt vardı. "Hiç olmazsa yazıt koymayı düşünmüşler bu çarpık taşın üstü- ne. Düzgün bir yazı olsa." Taşa yaklaştı, okumaya çalıştı. Kargacık burgacık harfleri zorlukla söktü: "TURGUT ÖZ- BEN 1933-1962." Geriye sıçradı: "Hayır! Olamaz!" İçinin boşaldığını hissetti birdenbire: göğsünden midesine, oradan da bacaklarına doğru bir kayıp gitme. "Hayır! Selim olmalı! Ben, Nermin'le buluşacaktım." Birden yanında Selim'i gör- dü, tarifsiz bir korkuya kapıldı: acaba? Bütün gücüyle çene- sini oynatmaya çalıştı: "Doğru mu bu, Selim? Nasıl olur? Sen de biliyorsun ölmediğimi, değil mi? Yoksa ikimiz de öl- dük mü?" Selim başını salladı. Nasıl anlamamıştı. "Demek tabut bunun için hafifmiş. Ama ben o kara adamları gör- düm, konuştum onlarla." Selim gene başını salladı: "Onlar seni görmediler ki." Parayı az bulduklarını söylediler ama... "O sözler sana değildi. Cenaze memuruyla konuşu- yorlardı." Kendi ölümüne üzülmeyle birlikte, Selim'i gör- düğüne sevinmişti. "Belki o da ölmemiştir," diye düşündü. "Peki, hüküm neydi

Selim? Kimin hakkındaydı? Benim mi, senin mi?"
"Bilmiyorum." dedi Selim: "Her zaman söyle-
mezler. Zaten, bilinen, beylik sözlerdir. Her
hükümden bir-

kaç kopya çıkarırlar. Aynı günde gömülenler için okurlar. Çok merak ediyorsan, Haşim Beyin törenine gider öğreniriz.” “Hayır, sen anlat.” Selim omuzlarını silktiler: “Hepsi aynıdır, dedim ya.” Turgut, içinde ifade edemediği tatlı bir duygunun varlığını duyarak direndi: “Hayır, sen gene anlat Selim. Sen başka türlü söylersin. Sen anlatınca beylik olmaz.” Selim, gözlerini, ileriye, çimenlere, papatyalara ya da onlardan öteye, hiçbir şey görmüyormuş gibi, hep Turgut’un önu hatırladığı gibi dikerek kısa bir süre sustu. Sonra, parmaklarını saçlarının arasında gezdirdi ve yarım bıraktığı bir sözü tamamlıyormuş gibi konuşmaya başladı: “Bizim için hüküm hep aynıdır. Kısa bir hükümdür; bekle- digimiz ve inanmadığımız bir hüküm. Yalnız bizim için çıkarıldığını sandığımız, oysa sayısız kopyası olan ve ayrıntılara inmeyen bir hüküm. Biraz para verilince, biraz tatlı davranınca yumuşayan ve gene de aslında hiçbir biçiminin bizim için önemi olmadığını bildiğimiz bir hüküm.” Turgut kendine acıyordu. Ölümün getirdiği durgunluğu yırtmak istiyordu: “Bir yararı dokunuyor mu bizlere?” Selim başını salladı: “Oldükten sonra neyin yararı dokunur ki?” “Dogru.” Durumu kabul etmeye başlamıştı; kendine ve bilemediği, tanımlayamadığı şeylere acıması artıyordu. Bir yandan da bu durumdan kurtulmak için yüreğini acıtan bir çaba göstermeye çalışıyordu. “Papatyalar...” diye söylendi Selim. “Papatyalar... burada o kadar çok var ki...” Ter içinde uyandı. Görünmeyen iplerle bağlandığı yataktan kendini ayırmak için, ona dayanılmaz ve ümitsiz gelen bir çırpınma, bir hayata dönme istegiyle kıvranıyordu; ya da kıvrandığını sanıyordu. İçinde bir yerde, artık hiç hareket edemeyeceğini hissediyordu. Gene içinde bir yer, bir duygu, kendini bütünüyle bırakmasına engel

oluyordu. Bir kıpırdayabilse tekrar yaşayacaktı.
Birden, bir oluştan başka bir oluşa geçmenin
ölçülemeyen süresi içinde kendine gel-

di. Hiçbir şey düşünemedi. Güneş odayı doldurmuştu. Göz, ucüyla yanına baktı: karısı kalkmıştı. Yarı aralık kapıdan çocuklarının sesleri geliyordu. Bu sesler ve odayı kaplayan güneş, onu yavaş yavaş ısıttı. Ne oldukları pek anlaşılmayan, fakat hâyata ait sesler, rüyanın verdiği katılığı yumuşattı. Yattığı yerden doğruldu, henüz başka bir ülkenin kolayca kırılabilen bir varlığı olmanın endişesiyle yavaşça kalktı. Pencereye yaklaştı, perdâyı hafifçe aralayarak dışarı baktı: karşı evlerin Turgut'a sırtını dönmüş arka cepheleri; çizgilerini yumuşatmayı bilememiş kütleler; çirkinliklerini, rüyadan yeni uyanmış bir insana, sadece var olmalarıyla unutturun gerçek hacimler.. Turgut, bütün bunları o sırada mı düşündü, yoksa sonradan, o anı hatırladığı zaman, öyle düşündüğünü mü sandı? Bilemedi: çünkü o zaman henüz Olric yoktu. Henüz durum bugünkü gibi açık ve seçik, bir bakıma da belirsiz değildi. Bir cümle kaldı yalnız aklında: "Güzel bir gün ve ben yaşıyorum."

3

"Siz hiç merak etmeyin," dedi adam. "On derste bu işin üs- tesinden gelirsiniz. Kimlere öğretilmedi ki biz bu mereti. Biz de az dayak yemedik ustamızdan. Cehalet, beyağabey, cehalet işte. Senin gibi münevver bir vatandaş olsaydım hiç zahmet çekmezdim vallahi." Turgut, önündeki direksiyona,

belli etmek istemediği bir çekingenlikle bakıyordu. Kimse sezmeden, korkusunu farketmeden, bu inatçı ve onu tanı- mayan sertlikle nasıl uyuşabilecekti? Öğrendikten sonra, bütün zorluklar geride kaldıktan sonra; vücudun her parça- sında, başlangıçta bu makine kadar kör ve inatçı olan direnmenin yumuşadığını, dokunmanın mümkün olduğunu gördüğü zaman, yazık ki geçiş süresini unutup verir insan. İlerde, yeni bir denemeye girmek üzere olduğu anda, hiçbir

yararı dokunmaz; ya da dokunmayacakmış gibi gelir yaşan- mış olanın. İnsanlar da bırakmazlar ki? en yakınınız bile, otomobilin arka kanepesinde oturan karınız bile... bile ne demek? Özellikle, en yakınınız, sizi aptalca bir yarışma duygusuna sürükler. Turgut da kendini, sesini çıkarmadan arkada oturan ve sinirine dokunan bir anlayışlılık içinde görünen karısıyla gizli bir yarış içinde görüyordu. "Kadın- larda, el ustalığı isteyen işler için, aptalca bir yarışma duy- gusu vardır zaten," diye düşündü. "Erkeklerin, başka konu- larda, onlara, üstün ve yukardan bakarmış gibi görünen ta- vırlarını çekemezler, bu çeşit yarışmalarla açısını çıkarmak isterler böyle küçük görülmelerin. Bir yandan da, her şeye rağmen savunmasız ve narın olduklarını gösteren yapma- cıklarını elden bırakmazlar: 'Canım şu ipi şuraya takar mı- sın? Canım senin boyun yetişir - ya da sen benden kuvvet- lisin.' Yani senin bütün üstünlüklerin, basit ve hayvani te- mellere dayanır. Sonra, küçük bir aksama olunca: 'Dur canım, bir de ben deneşem' sahteligi. 'Uzun boylu hayvan! Beni kuvvetli kollarınla alıp götürdün; şimdi, bir çamaşır ipini takamıyorsun işte!'" "Kari- kocanın birbirleriyle ve çevreleriyle durmadan yarışmasını anlamıyorum, demişti Selim, Turgut evlenmeden önce. "Belki onlar farkında değil; oysa bana bu davranış, hayatı cehenneme çevirmek gibi ge- liyor." Ne yapalım, canım Selim? Nermin'in şu anda, bu işi benden iyi yapma arzusuyla tutuşmasına nasıl engel ola- lım? Haydi Turgut, göster kendini. Yut şu direksiyonu.

Solundaki pencerenin camını indirdi ve kolunu kapıya yaslayarak dışarı baktı. Talim alanı, ağaçsız bir tepenin al- tında, beceriksizce tesviye edilmiş bir yolla çevrelenmiş toprak bir arsaydı. Tembel bir ilkbahar güneşi toprağı ve in- sanı ısıtıyordu.

Zemin kuru ve tozsuzdu. Toprak yolun üstünde, araçların ezmediği ve iyi düzeltilmemiş yerlerde papatyalar büyümüşü. Selim'le, kır gezintilerimizde topladı-

ğımız papatyalar.. "Başlasana artık; vakit geçiyor," diye seslendi karısı arkadan bir yerden. Bir koşuda, yanındaki yarışmacıların sinirini bozmak için, çıkış yerine hesaplı bir telaşsızlıkla yaklaşan, çevresini bilinçli bir anlamazlıkla süzen bir atlet gibi hareket etti; elini yavaşça aşağıya indirdi, kontağı açtı; henüz alışkın olmayan ayaklarıyla gaz ve debriyaj pedallarını ayırlamaya çalışarak yavaş yavaş arabayı yürütmeye başladı.

"Yaşa agabey vallahi. Nasıl, hemen kaldırdı arabayı değil mi abla?" Senin aklından geçmeyen ya da yakıştıramayacağın düşünceler içinde "abla". Nermin karşılık vermedi. "Ben, arabayı kaldırmaya çalıştığım ilk gün ustamdan nasıl bir yumruk yemiştin sırtıma. Az kaldı direksiyon göğsüme giriyordu. Direksiyonu az sağa çevir; sağdan gidelim yoldaymışız gibi. Çok yapışma direksiyona, biraz serbest bırak." Şoförün, övücü sözlerini bırakması Turgut'u biraz sınırlandırdı. Adamın uyarmalarını azaltmak için, bütün gücünü toplamaya çalıştı. Vücudunun her noktası gergin bir korku içindeydi; üstüne çöken bu alışık olmadığı baskıya karşı koyuyordu. Turgut, kaslarında bilinmeyene karşı ilk isyan geçinceye kadar, bu korkulu gerginliğin azalmaması gerektiğini biliyordu. Bütün gücüyle bir yandan vücudunun isyanına karşı koyuyor, bir yandan da bu çatışmayı yanındakilere sezdirmemek için, sonradan ona gülünç gelen, aşırı bir itina gösteriyordu. Bu gergin öğrenme devresi geçince de, arkadaşlarına, kendini küçümsermiş gibi bir tavır takınarak anlatacaktı bu durumu. İlk korkunun yaşandığı zamanın ağırlığından kurtulmak için, o anın güzelliğini bozacak, ona ihanet edecek ve başarmanın kolaylığını yaşatacaktı. Bu işlere yatkınlığını ileri sürcek, öğünecekti. Turgut, bütün bunları bilmiyordu o

sırada. Biraz daha dişini sıkması gerektiğini biliyordu sadece. Birden arkaya döndü ve; "Gerçekten, sanıldığı kadar zor bir şey değilmiş," dedi.

Bu işin sanıldığı kadar zor olmadığını söyledikten kısa bir süre sonra elinin altındaki direksiyonun küçüldüğünü hissetmeye başlamıştı gerçekten; o kadar kısa bir süre ki Turgut, söylediklerine inanmakta zorluk çekmedi. Oturduğu yerde hafifçe kııldadı, sırtı tır içinde kalmıştı. Belli et- meden vücudunu hafifçe oynatarak, tır sırtını gömleğin- den ayırdı. Yumuşak bir hava dalgası araya girerek terini kurutmaya başladı. Kendinden memnun, gülümsedi: "Pa- patyalar ne güzel, değil mi Nermin?" "Evet, direksiyonu, elinin altına sığdırabildiğin anlaşıyor." Anlamamış gibi ba- şını arkaya çevirdi: "Efendim?" "Önüne bak; yoldan çıkar- sıñ sonra." Tekrar: "Efendim?" dedi. Şımarık şımarık sırttı: "Yaşasın papatyalar; canım papatyalar. Seviyorum sizleri. Sizler ki bütün kış, toprağın altında, yalnız bizi düşünürsünüz, ve ilkbaharda hemen seriliverirsiniz ayaklarımızın altı- na. Canımlarım benim. Seviyorum sizleri insan kardeşle- rim. Durup dururken seviyorum işte. Sevip duruyorum. Kollarımı açıp bütün insanlığı kucaklıyorum. Papatyalar, gi- bi sizi koparıp göğsümde tutmak istiyorum..." "Yeter," dedi Nermin. "Galiba iyice öğrendin. Bırak da biraz ben çalışa- yım artık. Sen arkaya geç. Hem papatyaları seyrederdin, hem de terini kurutursun." Turgut, birden fren yaptı. Nermin yerinden fırladı, önündeki koltuğun arkasına çarptı. "Gel bakalım öne," dedi Turgut: "O kadar acele ediyorsan." Hızla kapıyı açıp dışarı fırladı: "Direksiyona geçiniz lütfen," dedi. "Ve müessesemizin bir hediyesi olarak yerdeki bütün papatyaları kabul buyurun." Hayır! papatyaları değil, ka- ranfilleri. Papatyalar Selim'in. Arabanın arka kapısını aç- rak eğildi: "Tanıştığımıza, birbirimizi tanıdığımıza memnun oldum. Gözlerinizin rengine şafaklar kadar uygun bu çiçek-

ler aşkımızın solmaz birer hatırası olsun, gözleriniz yaşlarla dolsun.” Nermin: “Sizinle tanışmıyoruz,” diyerek onu hafifçe itti ve öne geçti.

“Anlamadığın bir şey olursa çekinme lütfen, sor, olur mu karıcığım?” Öne doğru eğildi: “Önce biraz zor gelecek, ama alışacaksın.” Üniversitede ders çalışırken de Selim, arkadaş- larına böyle takılırdı. Kim çıkarmıştı bu sözü? Kenan çıkar- mıştı. Yüksek matematikten haziranda geçince, Selim’le bir olup, etüd odasında, çalışmaya çalışan Turgut’un baş ucun- dan ayrılmamışlardı. Kenan, Selim’in okulda tanıdığı ilk in- sandı. Turgut’un onları ilk farketdiği gün, sıranın üstüne birşeyler yazıyorlardı. Turgut’un canı sıkılıyordu o gün. Dersten çıkıp gitmek istiyordu. Onlarda bir canlılık, bir kı- pırdanma görerek öne doğru eğildi. Yalnız sırtlarını görü- yordu. Sonra, bir sırt, yavaşça sola dönerek bir insan biçi- mine girdi, diliyle parmaklarını ıslattı ve ıslak parmaklarıy- la sıranın üzerindeki yazılardan birini sildi. Hiç konuşmu- yorlardı. Turgut, merakla sordu: “Affedersiniz, ne yapıyor- sunuz orada?” Uzun boylusu başını çevirmeden karşılık verdi: “Sıkılıyoruz,” Turgut bu sözden ümitlenerek yavaşça yanlarına kayd ve sıranın üzerine yukardan aşağı yazılmış sayılara anlamadan baktı. “Vakit geçirme oyunu oynuyo- ruz,” dedi uzun boylusu. “Ve başarıyoruz da. İyi bir şekilde olmasa da geçiriyoruz vakti. Kenan, saat tutuyor, ben de yazma işini yürütüyorum.” Turgut tekrar sayılara baktı: otuz dörtten başlayıp aşağı doğru birer birer azalarak sıfır oluyorlardı sonunda. Sıfırın altına da ‘zırrr’ diye yazılmıştı. Kenan: “Otuz üç,” dedi başını kaldırmadan; arkadaşı da bü- yük bir ciddiyetle parmağını ıslattı diliyle ve otuz dört sayı- sını şildi. Turgut’a dönerek: “Zil çalınca da ‘zırrrr’ı siliyo- ruz,” dedi. “Denemeyle sabittir ki bu metotla bütün sıkıcı dersler en garanti bir şekilde geçirilir. Subemiz yoktur. İlk deneme paraşızdır. Bakkallarda ısrarla arayınız.” “Sevdim sizleri,” dedi

Turgut. “Benim adım Turgut Özben, oyununu- za katılabilir miyim?” “Saatiniz tam zile göre ayarlıysa, za- man tespiti görevini size verelim. Kenan’ın saati biraz geri.

‘Zırrr’ı silme işini kesin bir duyarlıkla yapamıyoruz. Benim adım da Selim.” Turgut hemen daha yakına sokuldu.

Can sıkıntısı, Selim’in önemli bir derdiydi. Bir iş yapma- dan önce geçirilmesi zorunlu olan zaman onu müthiş sıkar- dı. Turgut’un da bu konuda, kendisine yakınlık duyduğunu anlayınca hemen ‘metotlarını’ açıklamıştı: “Otobüste, evle okul arasında geçen zamanın bana nasıl bir yük olduğunu bilemezsin. Böyle zamanları, yaşanmamış zaman haline ge- tirmemek için olmadık oyunlar icat ederim. Kendimi kap- tırmadan, belirli bir süreyi atlatabileceğimi sanmıyorum.” “Duraklar arası maç oyunu” da bunlardan biridir.” “Nasıl?” demişti Turgut: “Anlat.”

“Oynanırken pek tatlı değildir ama, anlatırken ben bile sanki bir şey yapıyormuşum gibi heyecanlanıyorum. Çünkü, neden? Çünkü oyunun, oynanırken verdiği ve gene de hiç- bir şey yapmamak kadar ağır olmayan sıkıntısını hafifletmek istiyorum; kendimle biraz olsun alay etmeden, kendi kendi- me yarattığım boşluğa dayanamıyorum. Bunun için, dinler- ken, beğensen de, beğenmesen de bana haksızlık etmiş ola- caksın. Olayın yalnız hafif yönünü öğrendiğin için, beni bir bakıma istismar etmiş olacaksın. Hiçbir şeye benzetemezsen o daha kötü. Neyse, bu kısa ve son tahlilde gene bizi inciten girişi bir yana bırakalım. Her resmi Türk genci gibi, yani, sporla ilişkisi hiçbir zaman maç seyretmekten öteye gitme- yen her namuslu ve bunalmış vatandaş gibi siz de ayrı bir duhuliye ödemedi bu oyuna katılabiliyorsunuz. Ben de, bir çok vatandaşım gibi, soyutlama gücünden yoksun olduğum için ve özellikle zaman kavramını soyut olarak, yani ele gel- mez bir kavram olarak düşünemediğim için süreye, ancak iki nokta arasında bir cismin hareketi olarak katılabiliyorum.

Bu açıklamanın, değil dinleyenler için, benim için bile fazla soyut olduğunun farkındayım. Belki bizler, yani bu toprakla- rın yetiştirdiği şu ya da bu çeşit değerler, soyutlaşmaya başla-

diğımızı bu kadar çabuk farketmeseydik ve bu kadar çabuk korkuya kapılmasaydık, bizlerden de büyük matematikçiler yetişir ve ansiklopedilerde taş basması resimleri çıkardı. Bu açıklı durumu da hemen, fazla üzülmeyen, geçelim ve somut örneklerle yetinelim. Sözün kısası, benim oturduğum evle, üniversite arasında on dört durak vardır. Adlarını ezbere bildiğim, her gün birer birer geçilmesi gereken on dört durak. On dört resmî Türk otobüs durağı. Benim gibi otobüse tıkmış başka insanlar bu süreci nasıl geçirir bilemiyorum. Yüz- lerinden anlaşılmıyor ki. Hiçbir şey belli etmiyorlar. Tabii, ben de içimden bu oyunu oynadığımı belli etmiyorum onlara. Onların yüzünü takınıyorum. Belki hepimiz bir yüz takınıp başka bir oyun oynuyoruz. Hiç olmazsa ben kendimi, sana ifşa ediyorum Turgut. Bunun değerini bil. Bundan sonra kimseye kötülük etme ve bütün dilencilere sadaka ver. Her durakta karşı takıma bir gol atarım, onun attığı bir golü silerim. Nasıl mı? Turgut! Yüksek matematikteki başarısızlığın yüzünden okunuyor. Canım, ilk durakta, yani bindiğim durakta on dört-sıfır yenik durumda girerim maça. Geçtiğim duraklar benim yenilgimi önce hafifletir, sonra yavaş yavaş, zaman yenik düşmeye başlar bana. Üniversitede inerken, on dört-sıfır galip durumda olan benim, anlıyor musun? Zaman, hiçbir zaman kazanamaz bana karşı. Otobüs bir durağı, durmadan geçerse, bu o gün olacak başka olaylar için iyi bir işarettir. Yedinci duraga kadar içimi buruk bir acı ve endişe kaplar. Sanki, daha dün, zamanı aynı biçimde yenilgiye uğratan ben değilmişim gibi içim titrer. Dalıcı bir forvet gibi saldırırım zamansporun kalesine: on üç-bir, on iki-iki, on bir-üç... Tabii buradaki sayı sisteminde, gerçek spor kurallarıyla bir uyumsuzluk var gibi geliyor insana. Bu kadar

ince düşünen insan, zamanı bu ince düşünceleriyle geçirir; benim oyunumu ne yapsın? Programımız burada sona eriyor, zamanım doldu. Bana müsaade...

“Seni eve bırakıyorum,” dedi Turgut, karısına.
“Araba işiyle ben uğraşırım öğleden sonra.”

4

Turgut’un oturduğu apartman, büyük şehrin kuzey doğu- sunda, enlemi kırk bir derece sıfır sıfır dakika kuzey ve kırk bir derece sıfır sıfır dakika bir saniye kuzeyle boylamı yirmi dokuz derece on iki dakika doğu ve yirmi dokuz derece on iki dakika bir saniye doğu olan noktalar arasında sıkışan bir arsa üzerine kurulmuştu. Apartmanın dünya üzerindeki bu konumunu anlayabilmek için biraz astronomi bilmek gerekiyordu. Oysa, Turgut’un arkadaşlarının karıları, bu bil- giden yoksun oldukları halde, apartmanı ‘elleriyle koymuş’ gibi buluyorlardı. Selim ise -bilimsel tanımları uygulamakta her zaman güçlük çektiği için- yarım saat oralarda dolaşıp durmuştu ilk geldiği gün. Bina, enlem ve boylam noktaları arasına sıkıştığı gibi, daha yüksek birçok apartmanın ara- sında

ezilmişti. Bu nedenle, kuzey rüzgârlarına kapalıydı ve güneyindeki apartmana bitişik tavan, yağmurda biraz akı- yordu. İnsanın kendi evi olmadıkça, bunlara katlanmak ge- rekiyordu. Çocukların odasının penceresinden bakılınca -biraz da sola, dışarı sarmak şartıyla- karşıdaki iki apart- manın çatı katları arasındaki küçük boşluktan, önce bir iki servi ağacı ve daha uzakta soluk mavi renkli bir çizgiden ibaret olan deniz görünüyordu.

Turgut, apartmanların arka cephelerine baktıkça, yapıla- rın neden iki ayrı cephesi olduğunu; neden, duvara daya- nan kanepelerin arkasına kötü kumaş kaplamak gibi bu “modern” apartmanların da arka cephelerinin yüz­süz bir insan gibi anlamsız olduklarını ve üstlerine her zaman ne- den sarı badana vurulduğunu düşünürdü. “Bitişik düzen” denen anlaşılmaz sistem, öteki iki cepheyi sadece “yan cep-

he" adı verilen ve görünmeyen bir varlıktan, bir deyimden ibaret bırakmıştı. Fakat, bütün bu soyut kavramlar arasın- da, anahtar denen somut nesneyle kolayca açılan -tabii apartmanın dış kapısı için aynı kolaylıktan bahsedilemezdi- bir kapının gerisinde, içinde yaşanan ve elle tutulabilen be- lirli hacimlerin varlığı inkâr edilemezdi. Dairenin içine gi- rince de bazı küçük aksaklıklar... düşün tepenizden akma- ması, sıcak suyun tam yıkanırken soğuması, mutfakta evye- nin sık sık tıkanması, hamamböceklerinin alışkın hareket- lerle bütün odalarda dolaşması gibi küçük ayrıntılar.

İnsan bunları neden görür? Daha doğrusu neden bunlara takılır akli? Basit: demek yürümeyen birşeyler var. Evet, ama yürümeyen şey nerede? Eşyada mı? Yoksa... Turgut henüz düşünemiyordu; yalnız bir huzursuzluk, huzursuz- luk bile değil, insanı bazı şeyleri yapmaya ve bazılarını yap- mamaya farkettilmeden iten ve davranışlarında, eski alış- kanlıklarına yabancı gelen küçük değişiklikler. Eve döner- ken acele etmek için bir ihtiyaç duymuyordu içinde, örnek olarak. Bu ihtiyaç eksikliğini de düşünmüyordu aslında; sa- dece, eve dönerken acele etmiyordu. Bazı eski alışkanlıkla- rı, unuttuğu hareketler, yokluyordu onu. Kitapçı vitrinleri- nin önünde biraz fazla kalıyordu, duraklara en kısa yoldan çıkmıyordu; duraktaki insanlardan daha hesaplı davranıp dolmuşa, önce o binmiyordu; bu beceriksizlik, kendisini üs- tün saymasında oldukça önemli bir noktaydı oysa. Hafıza- sında da bazı boşluklar oluyordu: kendini birdenbire, elin- de anahtarla kapının önünde buluyordu.

İlisk bir bahar akşamıydı. Turgut, rahat koltuğunda oturu- yordu. Gözünü duvardaki rutubete dikmiş, bu koyu leke- nin içinde yer almaya başlayan

beyazlıkların, bahara doğru gidişini gösterdiğini düşünüyordu. Üniversitedeki bir hocası- nın sözleri aklına geldi: her yapıda, alttaki bir tabakada ya- pılan küçük bir hatayı bile, onun üstüne koyacağınız daha

iyi tabakalarla örtemezsiniz. Duvarda rutubet var, o halde, tecritte bir hata, sıvada bir kalınlık farkı... bana ne bütün bunlardan? Karısına baktı: Nermin perdeleri kapıyordu. Dış dünyayla ilişkileri kesme vakti gelmiş: "Bugün ne yaptın canım?" zamanı yaklaşmıştı demek. Turgut birden, günü anlatarak tekrar etmenin getireceği yorgunluğu duydu. Bazı günler konuşamazdı insan. Elini Koltuktan aşağı sarkıttı ve gazeteyi aldı. Anlamadan başlıklara baktı, spor sayfasını çevirdi; antrenörler arası dayanışmanın gereği hakkında bir makaleyi, alışkanlığın verdiği ciddiyetle okumaya başladı. Birkaç satır okuduktan sonra göğsünden ağzına doğru bir sıkıntının yükseldiğini hissetti; gözlerini karısına doğru çevirmekte kısa süren bir gecikme oldu. Sonra, kendi derdine düştü ve içinin sıkıldığını karısına anlatmayı unuttu. Belki de Selim için üzüldüğünü, karısını bu düşüncelerle yormak istemediğini, zamanla bu yaranın kapanacağını, erkeklerin bazı yalnız sıkıntıları, evin düzenine dokunmadan zararsızca geçtirdikleri belirsiz huzursuzlukları olduğunu açıkladı kendine. Belki de bir şey demedi. Belki, kendine bile, bir açıklama yapması gereksizdi. Büyük bir sarsıntı olmamıştı. Selim ölmeden önce, içinde düşüncenin fazla yer tutmadığı bu evde oturuyorlardı. Selim yaşamıyordu artık ve gene aynı evde oturuyorlardı. Bu olayın etkisini eşyada görmek imkânsızdı. Ayrıca bu evde, Selim'in içine dert olan şeylerde bir değişiklik yapılmamıştı, her şey yerli yerinde duruyordu; değil Selim'in düşünceleri, genel anlamda bir düşünce bile kendine uygun bir yer bulamazdı: küçük odada çocuklar yatıyordu, hemen yanında da onların yatak odaları vardı; salonda zaten birçok iş bir arada görölüyordu; yemek, yaşamak, çalışmak ve misafir kabul etmek... Selim ve düşüncelerinin temsil ettiği

sey -bir şey temsil ediyorlarsa eğer- bu evde
birkaç günlük gece yatışına gelmiş bir misa- firdi.
Nermin, onun varlığını duymuyordu bile; duymaz
gö-

rünüyordu. Evliliklerinin ilk yılında evlerine biraz sık gelen ve artık kendiliginden yok olan meyhane ve bazı uygunsuz üniversite arkadaşları gibiydi Nermin için bu misafir. Bu- yük bir tatlılıkla kabul etmişti. bu arkadaşları önce; sanki onların gelmesini, Turgut'tan çok Nermin istiyordu. Onların garip ve tutarsız fikirlerine, öncüsüz şakalarına ve kayıt- sız davranışlarına hayran olan Nermin'di. Turgut, bu uy- gunsuz arkadaşlarından biraz usanmanın, onları fazla tanı- manın ve onlar hesabına Nermin'den utanmanın -en kuv- vetli duygusu buydu onlar hakkında galiba- telaşıyla onun kadar rahat davranamıyordu arkadaşlarına. Üstelik bu telaş içinde -ve daha çok bu telaşın yarattığı panik yüzünden- Nermin'e, bu uygunsuz arkadaşlarından farklı olduğunu göstermek endişesiyle kıvranıyordu. Belki Turgut da, yaşan- mış bu eski düzenin kendisi için artık tehlikeli olduğunu Nermin kadar biliyordu; fakat arkadaşlarıyla, insan'la, on- lardan utanşa bile, ilgiliydi. Nermin gibi, ileriye açık ve se- çik görüp bütün bunların biteceğini hissetmenin rahatlığı- la kayıtsız kalamıyordu. Ve beklenen oldu: Turgut, arkadaş- larını çağırmaktan ya da onlarla birlikte dışarı çıkmaktan bahsetmez oldu; hem de görünürde bir rahatlığa kavuşarak oldu bu. Nermin, gene onlardan, tatlı tatlı bahsetti; onlar hesabına iyi dileklerde bulundu.

Mutfaktan karışık gürültüler geliyordu; yemeğin hazır- landığını duyuran gürültüler. Turgut, kendini kaptırdığı dü- şünceler arasında, birden Kayhan'ı, Güner'i, Kenan'ı ve bü- tün onlarla geçen zamanı hissetti içinde. Buraya nasıl gel- mişti? Kafasındaki akışı izlemediği için, bulup çıkaramadı; böyle bir istek de duymadı. Başka türlüydü onlarla geçen zaman: tarih öncesi yaratıkların arasında bir masal dönemi. Hep birlikte bu salona nasıl sığıldılar o gün?

Eşyayı nasıl par- çalamadılar? Yemek masasının çevresinde toplanmışlardı. Küçük masada tabaklar, çatallar, insanlar içiçeydi. Tabaklara

uzanan eller birbirlerine karışıyor; omuzlar, bardaklar sür- tünüyordu. Turgut içini çekti. Güner, okulu on iki yıldır bi- tiremeyen koça Güner, kollarıyla her yeri kaplıyordu. Yap- ma bir nezaketle Nermin'e eğiliyor, yemekleri övüyordu. Bütün dikkatine rağmen gene olmadık bir hareket yapmış ve pantolonu gene olmadık bir yerinden boydan boya sö- külmüştü. Şimdi de bunu belli etmemek için, bacaklarını bi- tiştirmiş, vücudunun yalnız üst kısmını çevirmeye çalışa- rak Puşkin'den bahsediyordu. *Seçme Yazılar'*ı okuyordu o günlerde. Puşkin'den ve Rus yazarlarından okuduğu ilk ki- taaptı bu. Sarhoşlugun ve zekâsına güvenmenin coşkuluğu içinde, kendi bilmezliğiyle alay ediyor, sezginin ve anlayış gücünün övgüsünü yapıyordu. "Biz, hanımefendi," diyordu -hanımefendiyi, tatlı bir eğlenme ifadesiyle, Nermin'in bile alınamayacağı bir yumuşaklıkla söylüyordu- "Yaman bir milletiz; Rusları ve Rusları sevmeyenleri aynı derinlikte an- larız; ama, belli etmeyiz. Bizim gösterişe ihtiyacımız yoktur. Yaptıkları eserleri karşılığın koyup, bununla boş bir gurura kapılmak Eyropalıların işidir. Durmadan, varlıklarını duy- mak için, olur olmaz yerde, good morning, bon soir derler birbirlerine. Bizde de birtakım insanlar bunu tutturmuş. Bu- günlerde de 'iyi günler' diye bir söz çıkmış. Herkes birbirine iyi günler deyip duruyor. 'Bonjoür'un tercümesiymiş." Ken- di sözlerine, herkesten önce, kendisi gür bir kahkaha atmış- ti: nerede başlayıp nerede biteceği hiç belli olmayan sözleri- ne, Nermin'in ve alay ettiği Ayropalıların hiçbir zaman anla- yamayacaklarını düşündüğü bir duyguyla gülümüştü. Ner- min'in sesini duydu birdenbire, solunda, yukarıda: "Yemek hazır; düşüncelerinizle sogutma çorbayı istersen." Yumuşak ve tabii bir

sesti bu, hiçbir art niyeti olmayan bir ses. Tur- gut, rahatsız olduğunu hissetti. Bu hayatın dışında sürekli hiçbir şey yapamayacağını anlar gibi oldu bir an için. Soluk bir gölge gibi geçti bu rahatsızlık. Kendini toparladı: "Güzel"

yemeklerine bu haksızlığı yapamam," dedi ve aliskin ayak- larını, şaşırmadan masaya sürükledi.

Masayı yalnız çorbayla ve karısıyla değil, Kayhan'la ve Güner'le de düşünme hürriyetine sahip olabileceğini, dün- yada böyle bir imkânın var olduğunu o sıralarda düşünemi- yordu. Selim'i düşünmek bile ona, evli erkeklerin -suçluluk hissinden kurtulamadıkları halde- kendilerini günah duy- gusuna kaptırmaları gibi, gizli ve hiçbir zaman gerçekleş- meyeceği için hoş görülen bir günah gibi geliyordu. Hayal gücü, henüz bilemediği bir derinlikteydi. "Canım sıkılıyor" sözleri, kendisinin de farkına varmadığı bir kolaylıkla, baş- ka bir insanın söylediği bir cümle gibi duyuldu sofrada. Mutfaktan, yemek yiyen çocuklarının, hizmetçiye karşı kö- yan sesleri geliyordu. "Kendini bırakmamalısın," dedi Nermin. Selim'in öldüğünü gazeteden öğrendiği sabah duydu- gu sestən biraz farklıydı Nermin'in sesi. O sabah -ağladığını pek hatırlamazdı- gözleri yaşlı, yatakta karısına sokulduğu zaman, kendini öksüz bir çocuk gibi hissetmişti. İkisi de gözlerini boşluğa dikip, susmuşlardı uzun süre. Turgut, her saniyesini dolduran mahzunluğu Nermin'le paylaştığını sanmıştı o sırada. Şaŋki, çocukluğundan beri, Turgut'a acık- lı ve hüznölü gelen yaşantıların hepsini bir ana sıcaklığıyla içine almıştı Nermin. Turgut, yüzünü, karısının boynunda, saçlarında saklamış ve bütün olanlar ve olacıklardan tatlı tatlı yakınmıştı sessizce. İkimiz olduktan sonra, bütün bu hüznöler, sıcak bir yaklaşma için bahanedir, demek istemiş- ti Nermin'e. Daha düzenli günlerde hissedilmesi zor bir ya- kınlıktı bu Turgut için. Aslında erkeklerin zavıflıklarını göstererek, kadınlara vermeleri gereken sürekli güveni sarsmamaları gerektiğini içgüdüsiyle biliyordu. Fakat, yuvanın bütünlüğüne zarar vermeyen küçük bir

zayıflıktı, bu gevşeme. Yazık ki erkekler, şımartıldıkları zaman nerede durmaları gerektiğini çoğu zaman bilemezler. Kadının, bunu ha-

tırlatmasıysa, utanç verici bir uyarmadır onlar için. Ya da bazıları için öyledir. Belki nesli tükenmeye başlayan garip yaratıklardır artık bu çeşit erkekler. İşte biri daha öldü gitti. Turgut'un içinden atamadığı hüznün, belki de bu azalışın hüznüydü. Kendini bırakmaması söylenince de, bu duygu- dan kurtulamadığı için, tekrar düzelinceye kadar bunu sak- laması gerektiğini hissetti utanarak.

Kendini, içinde bulunduğu düzenli yaşantının ayrıntıları- na bıraktı. "Düşünmüyorum, sıkılıyorum, sadece," dedi. Daha birşeyler söyleyecekti. Söyleyemedi. Sustu. Bir saygı duruşu yapıyorum herhalde, diyecekti belki. Bu kadar ma- sum bir sözü bile söyleyemedi. Söylemek içinden gelmedi. Kendini elevermekten korktu. Nasıl olsa geçecekti. Yerin- den kalktı ve seslerinden, yemek yemedikleri anlaşılan ço- cuklarını azarlamaya gitti mutfaga. İki kızı da suçu birbiri- ne yükledi hemen. Sonra da hizmetçiye kötülediler. Yemek yemeyen çocukların kötü geleceklerinden bahsetti onlara. Bu çeşit çocuklarla kimse konuşmazdı sonunda. "Bütün iş- lerinizi yalnız yaparsınız sonra. Kimse yemeginizi yedirmez ve uyumanız için masallar anlatmaz. Koçaman kızlar olur- sunuz: gene yalnız kalırsınız." Su bardağına uzanmak için sandalyenin üstüne çıkan küçük kızı: "Hayriye Teyze gibi koçaman bir evde tek başımıza kalırsınız sonra, değil mi baba- cığım?" dedi. Evin koçamanlığını anlatmak için kollarını bütün gücüyle açtı, hizmetçi tutmаса yere düşecekti. "Sakin Hayriye Teyzenin yanında söyleme bunu."

"Onümüzdeki hafta Ankara'ya gideceğim. Artık, bazı iş- leri yalnız benim yapabileceğimi anlamaya başlıyorlar şir- kette." Nermin, hafifce başını kaldırıp, sevindiğini gizledi- ğini belirtmek isteyen bir bakışla: "Başka türlü olabilir miy- di?" dedi. "Bunu biliyorduk. Anlamalarına ihtiyacımız yok-

tu.” Son cümleinin söylenişi Turgut’u tedirgin etti hafifçe; yerinden kımıldanır gibi oldu. Telaşını örtmek için acele et-

ti: “İnsanların hoşuna gidecek biçimde davranmayı oldukça beceririm biliyorsun. Onun için, bana önem verilmesinde bu aldatıcı tavırlarımın payı vardır diye endişe ederim.” “Böyle olmadığını biliyorsun,” diye telâssüz karşılık verdi Nermin. “Nasıl bir insan olduğunu anlatmamı istiyorsan, başka.” Turgut elindeki çatalı bıraktı: “Beni şımartırsan, mutfaktaki çocuklar gibi yemegimi bitirmem sonra.” Gül- düler, Turgut, çatalı bırakan eliyle uzandı, karışının kolunu okşadı, gözlerine baktı; artık, bir şey düşünmedi.

Sonra Nermin sofrayı toplarken, oturduğu koltukta, bir- den Turgut aynı huzursuzluğun yaklaşmakta olduğunu his- setti. Kıskaç ve intikâmcı bir duyguydu bu: biraz unutul- maya gelmiyordu. Gizlice büyüyor, eskisinden daha şiddetli bir biçimde ortaya çıkıyordu hiç beklemediği bir anda. Bir davranışta bulunmadan, onunla ilgili bir hareket yapmadan atlatılması imkânsız gibi görünen bir duyguydu. Hüznü bir biçimde ele alınmayınca daha zalim oluyordu sanki. Kendisine saygı duyulmasını istiyordu. Küçük bir fırsat bu- lunca da Turgut’un içini ezen bir rahatsızlık olarak ortaya çıkıyordu. “Midem iyi değil galiba,” dedi. “Bana bir ilaç versene.” Söylediği sözlerden hemen pişman oldu. Genç ihanet etmişti içindeki ‘şey’e. Bu ‘şey’ Selim’in ölümünden öte bir hüznü, ne olduğu belirsiz, fakat sürekli ilgi isteyen bir duyguydu. Hem örtülmesi gereken, hem de örtüldüğü ona hissettirilince kuvvetlenen bir duygu. Turgut, çok ağır ve hesaplı olması gerektiğine inandığı bir hareketle yerin- den kalkarak kitaplığına yürüdü.

5

Karısı ve çocukları salonda yoktu. Arka taraftan seslerin ke- sildiğini duyunca iki saattir bir kelimesini bile anlamadan okumaya çalıştığı kitabı elinden bıraktı. Bu iki saat içinde,

50

hiçbir şey düşünmeden ıstırap çekmişti; o güne kadar ya- kından tanımadığı bir duygu olduğu için, uzak ve karanlık bir kelime seçmişti. Divanda oturan karısına belli etmeden, ve bu belli etmemenin kendine neye mal olduğunu bilerek dayanmıştı. Onu üzmemek için böyle davrandığını bile ak- lına getiremedi bu sıkıntı içinde. Sonunda bütün sakınma- sını elden bırakarak, uykusu olmadığını ve salonda kalarak okumak istediğini söyledi. Neden yatak odasında değil de salonda? Onu bile söylemedi. Karısının bunu nasıl karşıla- yacağını görecektir durumda da değildi.

Kitabı elinden bırakınca, daha önce ne yapacağını kesin olarak bilen insanların görünüşüyle, çalışma masasına yürü- dü. Oysa, bu iki saat içinde, bu hareketi çok kısa bir an ak- lından geçirmişti ve kitabı bıraktığı anda, kafası boşalmış gi- biydi. Aceleyle çekmeceleri karıştırdı. Kâğıtları, dosyaları, kutuları telaşla çekmecelerden çıkarırken yalnız Selim'in sözlerini duymaya başlamıştı: "Sen günün birinde çok meş- hur olacaksın. Ben o zamana kadar belki sağ kalamam." Oy- le oldu Selim; kalmadın Selim. "Gel, senin bir tercümei halı- ni yazalım. Kimseye yararlı olmasa da tarihe hizmetimiz do- kunur." Dokunur Selim. Dur Selim, bulacağım, bir dakika. "Bütün bu adamların biyografileri yanlışlarla dolu." Yanlış, evet Selim. Tarih oldu Selim. Çekmecelerde olmalıydı; iyi hatırlıyorum. Elini sıkıştırdı çekmecenin birini kaparken. Acıyla bir an durdu; parmağına baktı. "Biz seninle yeni bir cıgır açacağız bu konuda Turgut." Tanımadığım bir telaş içindeyim Selim. "Bu oyuna heves duyuyor musun?" Duyu- yorum Selim duyuyorum. Allah belamı versin ki duyuyo- rum. "Yalnız bir mesele var: hangi üslubu kullanacağız?" Bilmiyorum Selim; görüyorsun telaş içindeyim. Nermin'in yanında olmam

gerekirdi şu anda. Selim, elini yanağına ko-
yup bir süre düşündü. Sonra ayağa kalktı, kitaplığının önü-
ne gidip kitaplara elini dayayarak bir heykel gibi
hareketsiz

ve boş bakışlarla onları seyretti. "Doluyorsun," diye bağırdı Turgut. Selim, karşılık vermedi. Ellerini göğsünde gezdire- rek hafifçe kımıldadı. Boynunu, omuzlarını tuttu, çenesini şıktı ve sonunda hıslı kafasını kaşdı. "Tamam," diye hay- kırdı Turgut. Gözleri yarı kapalı, kendinden geçmiş bir tavır- la konuştu Selim. "Evet, sonunda doldum," dedi. "Sonunda doldum, Turgutçugum Özben. Ayak tırnaklarımın ucundan saçlarımın tellerine kadar doluyum artık. Uslubumuz da belli oldu bu arada. Tarihi Türk, Roma ve Fransız kahra- manlarıyla büyük matematikçi ve fizikçilerin hayat hikâye- leri tarzında yazacağız. Heyecanlı sahneler de kovboy filmle- rini andırarak. Sen, önce bana, o tatsız ve sıkıcı anlatışınla hayat-ı hakikiyi nakledersin..." Turgut tamamladı: "Sonra sen de uykusuz geçen kabuslu bir gecenin sabahında, on bi- ninci fincan kahveni yudumlar ve sokak satıcılarının pence- reden, sızan seslerini dinlerken, 'kahramanlar marşı'nın son notalarını kâğıda geçirirsin." Selim, sabırsızlıkla karşılık ver- di: "Oldu, evet, anlaştık. Dolmakalemimize kan doldurup yazacağız bu satırları. Ve ben, bir ayuç toz olduktan sonra bile, senin destanın ağızlarda dolaşacak..." Turgut tamamladı: "Ben ve emrimdeki yüz bin şövalye, ihtirasın yakıcı alev- leriyle kayrulurken, sen köşenden bizleri ibretle seyredecek ve: "Sevişin evlatlarım, diyeceksin. "Sevişin, ve mutlu olun..." Selim atıldı: "Ve zina etmeyin." Turgut, yapma bir kışkırtıcıyla elini salladı. "Sonunda okuyacağım bu İncil'i ve senin okumamış olduğunu ispat edeceğim böylece." "Kâğıtlar ne- rede?" diye söylendi Turgut. "Kâğıtlar, zabıtlar... onları burar- larda bir yerlere saklamıştım." "Eski Mukaddes Roma-Aksa- ray İmparatorluğunun kurucularından, kadim Osmanlı mü- verrihlerine göre Turgut Bey, Avrupalı müsteşriklere göre na- mı diğer Dragut'un

hayatını yazacağım bilinen ve bilinme- yen
 taraflarıyla.” Sabret biraz Selim, eskisi gibi
 acelecilik et- me. Giriş hazırlıklarını tamamla, ben
 geliyorum.

Bir proje dosyasının içinde, birkaç kâğıt buldu sonunda. Bu kadar değildi; daha olmalı. Sonra tekrar ararım. Elleri titreyerek, sayfaları masanın üstüne koydu. Canım Selim; hep oynayabilseydik bu oyunları. Biraz olsun dirlenseydin arada. Durmak bilmeyen kafanı rahat bırakıp kuvvet topla- saydın biraz. Kim dayanabilmiş ki sürekli? En basit insanla- rın bildiği bu gerçeği nasıl göremedin? Bu sayfalarda yaşa- dığını görüp, öldüğüne nasıl katlanabileceğin? Bu acıya da- yanmak için bir yol göster bana. Parmaklarının bütün gü- cüyle bileğini sıkı. Okumalıyım, bilmeliyim, okumalıyım. İşin içine girmeliyim; kendime acı vermek pahasına. Elleri- ni yanaklarına bastırdı, okumaya başladı:

"Bundan yirmi beş yıl kadar evveldi. Aksaray'ın Horozuç- maz Mahallesi Lâlegül Sokağı Hane No. 54, Cilt No. 22, Sa- hife No. 689'da, iki katlı ahşap bir evde, medeni hali bekâr, cinsiyeti erkek, dini İslam bir çocuk dünyaya geldi. Babası tütün rejişi muhasipliğinden, on sekiz yıl dört ay yirmi iki gün sonra emekliye ayrılacak olan Hüsnü Bey, annesi de ev kadını Mürüvvet Hanım'dı. Turgut bir ebe marifetiyle, ba- bası ahşap evin alt katında merak ve endişeyle kıvrılır ve beş dakikada bir merdivenleri tırmanırken dünyaya geldi. Daha doğrusu, yazık ki, yedinci kere merdivenleri tırman- dıktan sonra aşağı inerken doğdu. Evin içinde mahallenin yaşlı kadınları dolaşıp duruyor ve Hüsnü Bey de orada, var- lığı gereksiz bir insan olduğunu düşünerek, kendini nereye koyacağını bilemiyordu. Kaynar sularla dolu taslar üst kata taşınıyor ve sigara üstüne sigara içen Hüsnü Bey, bu taşıma işine yardım edecek gücü bile kendinde bulamıyordu. Hüsnü Bey o zamanlar çok zayıftı. Çocuk iki yaşına geldiği gün çektirilen fotoğrafta onu tanımakta güçlük çekerdiniz: ince bıyıklı,

soluk benizli, genç bir adam. Başında, o yıllarda moda olan, siyah şeritli, geniş kenarlı bir şapka var. Bu şapka, onun silik yüzünü daha da önemsiz gösteriyor ve Hüs-

nü Bey resimde bir sığıntı gibi duruyordu. Üst kattan çocuk ağlamasının duyulduğu sırada Hüsnu Bey, ertesi gün gireceği Amme Hukuku imtihanını düşünüyordu. Bir taraftan muhasebeci yardımcılığı bir taraftan Hukuk talebeliği...Hüsnu Bey bunalıyordu. Okumaya fazla düşkün olmadiği için, sadece kitaplarda isimlerini görmekle yetindiği fi- lozoflar, kafasında birbirine karışıyor; Necmettin'in notlarından aklında kalan cümleleri hatırlamaya çalışıyordu. Bu Necmettin'in notları da ne kadar okunaksızdı. On *Binlerin Ricati*'nı yazanın Aristophanes mi yoksa Ksenophanes mi olduğunu çözmeye çalışırken Platon'un aile nazariyesi, Dante'nin devlet mefhumuna karışuyordu. Hüsnu Beyin en büyük talihsizliklerinden biri de yanlış isimlerin daima daha önce aklına gelmesiydi. Kültür, sadece bazı isimleri hatırlamaktan ibaret değildir, deniliyordu. Kültür, bu isimleri yerli yerinde ve başka isimlerle münasebetini bilerek kullanmak demektir. Kelimeler, kelimeler... diye düşündü Hüsnu Bey, Shakespeare'in adını bile duymadığı halde. Bu kelimeler, kültür mü demektir? Hakikaten, kültür ne demek acaba? Hüsnu Bey için kültür onun dört kere tek dersten sınıfta kalmasına sebep olan Amme hocası Ordinaryüs Profesör -o zamanki adıyla müderris- Ekrem Galip Bey (Aydın- ner) demektir. Eger böyleyse, 'Kültür', insanı küçümseyen, insanın ne mal olduğunu bir bakışta anlayan iri kıyım bir şey demektir. Ekrem Galip Bey, Hüsnu'nün bu korkusunu sanki önceden bilirmiş gibi, imtihan odasına girince ona öyle bir bakardı ki Hüsnu Bey küçülür küçülür, bildiği ya da birbirine karıştırdığı bütün isimleri ve nazariyeleri unutturdu hemen. O an, odanın dışında olmak için neler vermezdi. Üçüncü hakkına girerken, bu duyguların tesiriyle, bir an, kapıya doğru

yönelir gibi olmuş, fakat hocanın kü- çümseyen bakışlarını ensesinde hissederek masanın başına oturup kaderine boyun eğmekten başka bir çare bulama-

mişti sonunda. Ekrem Galip, soruyu onun yüzüne bakma- dan sormuş ve gene onu dinlemiyormuş gibi, önündeki kâ- gıda, her zamanki geometrik şekillerini çizmeye başlamıştı. Bu kısa rahatlık devresini kaçırmak istemeyen Hüsnü Bey, telaffuz etmekte zorluk çektiği kelimelerle boğuşarak, ezberlediği cümleleri sıralamaya cesaret etmişti. Bir an için, bu sefer olacaktı gibi gelmişti Hüsnü Beye. Hocâ şuşmaya devam ediyordu. Kadim Yunan felsefesinin bu zayıf temsil- cisi, muhasebe defterine yazdığı maddeler gibi, alt alta dizi- yordu fikirleri: "Platon'un devlet nazariyesini böylece gör- dükten sonra, onun kadar mühim olmamakla birlikte, *On Binlerin Rıca* muharriri Aristophanes'in de bu mevzudaki fikriyatına ezcümle temas etmek icap ederse, şu noktalarda iki müellifin telif edilebileceği neticesine varabiliriz; insan uzviyetindeki ve bilhassa tabiattaki mihaniki mevcudiyetler bize, insanın rasyonalist bir ruhu olduğunu ve cemiyyetteki nizamın (cemiyeti, iki 'y' ile söylemekle hocanın takdirine mazhar olacağını sanıyordu; başına gelecekleri bütün tecrü- besine rağmen unutmıştu) bu esaslara istinat ettirilebileceğini gösterir..." Zavallı altı yüz kırk sekiz Hüsnü! Hocâ sözü- nü kesmedi diye, başını ve gözlerini bir miktar yukarı dahi kaldırmıştı. Anlamadan tekrarladığı sözlerin cazibesine ka- pılır gibi olmaya cesaret etmek üzereydi. Ekrem Galip, son çizdiği dikdörtgene bir köşegen ekleyerek birden başını kaldırdı ve gözlerine sorgulu bir mana vererek konuştu: "Acaba?" Her şey bitmişti. Kurmuş olduğu bütün düzen yı- kılmıştı. Elbette biraz daha direnecekti. Fakat hüküm veril- mişti. Hocanın 'acaba'sı, sınıfta kaldın demekti. Bunu birin- ci hakkına girenler bile bilirdi. Birden çocuğun bağırmasını duydu ve ne yaptığını bilmeden merdivenleri tekrar tır- manmaya başladı.

“İşte, baba tarafından pek talihli sayılmayan Birinci
Dra- gut, aslen İstanbul vilayetinin Aksaray kazasına
bağlı olup,

tarihe geçen ismini ilk defa bu yarı münevver babanın, ku- lagına okuduğu ezanla duydu. Hüsnü Bey pek dindar sayıl- mazdı. Turgut'un kulagina ezanı fııldarken de gene, Kadim Yunan gibi, bilmediği bir düzenin ezbercilini yapıyordu. Doğu ve Batı kültürünün sembolleri, onun kafasında, b- tn ürkütücü yönleriyle, birbirlerine karışmadan durabili- yordu. Turgut Efendi, yani istikbalin bu meşhur şahsiyeti, işte böylece ilk kültürünü şarki İslamın tesiriyle almış olu- yordu. Turgut'un, yıllar sonra, edebiyat dersiyle başlayan diyan edebiyatı hayranlığının köklerini, kulagina okunan bu Arapça sözlerde aramak gerekir. Fakat, o anda babası, nasıl ne dedini bilmeden konuşmuşsa, Dragut zben de ne dedini bilmeden, bir şarki Medeniyet hayranlığı tut- turmuştur yıllarca. Bilhassa bu sözlerin kulagina söylenmiş olması; bu tarihi şahsiyette, bütün kültürünü ve hassaten Arap kültürünün kulaktan dolma bir şekilde tezahürüne sebebiyyet vermiştir."

Turgut, masadan başını yavaşca kaldırarak; "Eşek" dedi. "Annesi Mrvvt Hanım, kocasının aksine, zorba ve mütehakkim bir kadındı. Oğluna hırçın bir şekfat göster- mekle birlikte, onun disipliınli yetişmesi için, hiçbir feda- krlıktan çekinmemişti. Bütün büyük ve mustarip ruhlar gibi, Turgut da bu iki zıt tesirin gölgesinde yetişti. Tabiatın- da tezahür eden bir takım tezatlar da aıcak bu husuş nazarı itibara alınarak izah edilebilir. Eger, siyasi ve milli muarız- larıyla uzun seneler mücadele etmek mecburiyetinde kal- mayıp da biraz okumaya fırsat bulsaydı, tarihte, kendisi gi- bi birçok şahsiyetin yaşamış olduğunu görecek ve her ba- kımdan tatmin olarak, muhaliflerinin kendisinde işaret etti- ġi ani hırçınlık ve kaprislerden, belki bir

nebze olsun kur- tulabilecekti.”
Turgut, yazıdan başını kaldırmadan: “Fazla
oluyorsun,” dedi.

“Evet, sayın sekreterim: nerede kalmıştık? Son cümleyi tekrar okur musun lütfen?”

Turgut: “Babanın uşağı yok,” diye karşılık verdi. “Sen de, günümüzdeki son Osmanlı müverrihleri gibi bunadın mı yoksa?”

“Evet, nerede kalmıştık? Uzatmayın, rica ederim.”

“Benim Gogol’a benzediğimden ve senin de Belinsky dü-
meniyle beni batırdığından bahsediyorduk.”

“Babanızın aksine, bildiğiniz birkaç kelimeyi ne kadar da yerinde kullanırsınız aziz Turgut! Üstelik, doğru da telaffuz edersiniz.”

“Beni kızdırma! Başmaçkin ve Çiçikov derim sonra; ken- dine gelemezsin. Seni Dostoyevski bile kurtaramaz.”

“Turgut Bey oğlumuz, kelimeleri yerli yerinde kullanmak- la birlikte, henüz genç ve ateşli oldukları için, meselelerin derununa nüfuz edemiyorlar. Lütfen, kıraat buyurun!”

Turgut: “Bu kadarı da fazla,” dedi ve son yazdığı cümleyi okudu.

“Bazı telaffuz hatalarına rağmen kıraatiniz fena değil, Tur- gut Bey oğlumuz,” diyerek Turgut’un yanağını okşadı Selim.

Turgut: “Eski Osmanlı ediplerine çok özendiğiniz ayan oluyor efendim,” dedi. “Beni gözünüze kestirdiniz galiba.”

“Bu sözdeki imayı anlamamış olalım ve tarihi vazifemizi ifaya devam edelim. Evet: Turgut, pısırik bir baba ve müste- bit bir annenin tesirinin ruhunda uyandırdığı hercümerci, çok küçük yaşta farkettiler ve...” Turgut tamamladı: “Hürriyeti seçti.”

“Evet! Genç yaşımızda okumuş olduğumuz ve her vatan- perver Türk genci gibi tesir aldığımız ve bizim ruhumuzda da derin inikâsları olan sabık ve sakıt Rus Mühendis-i Hü- mayunu Victor Kravchenko Efendinin komünizma rejimini tel’in için yazmış olduğu kitabının başlığında ifade ettiğı ta- birle ‘Hürriyeti seçti’. Yani, sokağına düştü.”

Turgut: "Sokağa düşen senin.." dedi, vazgeçti. "Fakat, üstadım Selim! Osmanlı ifade tarzından vahim inhıraflar gösteriyorsunuz."

"Turgut'un ileride ne kadar mütehayyiz bir şahsiyeti olacağını anlamaktan âciz bulunan Lâlegül Sokağı sakinleri, küçük yaşta sokağa düşen tabirimi mazur görün- Birinci Dragut'a hüsn-ü kabul göstermediler."

"Allahtan Hüsnü, Bey'le ilgili bir kelime oyunu yapmadın burada."

"Beni minimize ediyorsunuz. Sus yahu! Biyografinin canına okudun. Nerede kalmıştık?"

"Bir daha okursam öleyim!"

"Evet! Turgut, tercümei halini yazan büyük müverrih Selim Işık'ın aksine, ilk tahsilini sokakta yapmıştı. Henüz üç yaşının baharındaydı. Güneşli bir günün sabahında, mini- mini Turgut, ilk defa sokağa çıkıyordu. Nasıl, minimini Newton, gene böyle güneşli bir günde, bahçesinde dolaşırken, başına düşen bir elma sayesinde yerçekimi kanununu bulmuşsa, Turgut da o gün, sokak, dolayısıyla hayat mücadelesi kanununu keşfetmişti. Evlerinin yanındaki boş arsa- da top oynayan çocukların arasına, yaşının verdiği teklifsizlikle sokulmaya çalışınca, beş yaşında kocaman bir sokak serserisinden ilk yumruğu yedi gözüne.

Hidrostatik kanu- nunu bulur bulmaz hamamdan fırlayan Arşimidis'in hızıyla geriye döndü ve annesine şikâyete koştu. Annesinden yedi- ği dayak, ona ikinci hayat kanununu keşfettirdi: '... ve şikâ- yet etmeyesin.' Daha sonraki bütün muvaffakiyetlerine rağ- men, hayatındaki bu ilk lekeyi silmek, hiçbir zaman müm- kün olmadı. O günkü çocuklar -bugün futbolcu oldular- 'Mahallede topu ayağına sürdürmezdik. Şimdi başvekil ol- muş,' derler."

Turgut: "Tahrif! Tahrif!" diyerek kalktı. "Aynı sütunlarda, aynı punto, aynı katrat ve aynı ifadeyle tekzip ederim. Be-

yanınız hilaf-ı hakikattir. Mahsulünüz garibe-i hilkattir. Ha- dise, aslında şöyle vuku bulmuştur: ben o sıralarda, bir isim dolayısıyla, top dediğiniz gâvur icadını oynadıkları mahâl- den geçiyordum.”

“O küçük yaşta ne gibi bir işiniz vardı, canım efendim?” “Dünyayı da ona benzeterek yuvarlak zannettikleri için

begenmediğim bu nesne -buyurduğunuzun aksine- tesadü- fen de olsa ayakıma çarptı ve böylece ben, topa ayakımı sürmüş oldum. Bu keyfiyet bile, sözlerinizin ne kadar ha- yal mahsulü olduğunu göstermeye kifayet eder sanırım.”

“Eder, eder,” dedi Selim aceleyle. “Sen eder dediğin için eder. Osmanlı kafasında mantık ne gezer? Aman tahtaya vur degmesin nazar.”

“Yarım kafiye,” dedi Turgut ilgisizce.

“Hayır efendim, göz kafiyesi. Ben sizi Muallim Nacici zan- nediordum cici çocuk. Bu meselenin derinine girelim mi?”

Turgut: “Girmeyelim,” dedi.

“Peki efendim. Zaten niyetimiz yoktu. Devam edelim, sü- rüp gitsin bu macera; eğer bulabilirlerse kendine uygun bir mecra. Yediği dayağa rağmen, ya da yediği dayanın verdiği hırsıla, Turgut -bunu itiraf etmek zorundayım- Türk’ün, Ku- zey Korea’da gösterdiği ve daha önce Yunanlı pehlivan Cim Landos’un yakinen bildiği acı kuvvetini, o günden itibaren damarlarında hissetmeye başlamıştı.”

Turgut: “Adalelerinde,” dedi kesin bir tavırla.

“Evet. Adalelerinde. İşte, neresindeyse orasında duyduğu ve sonra üniversite kantininde, karşı masada oturan kızlara da gazoz kapaklarını birer birer bükme suretiyle gösterdiği acı kuvveti sayesinde, arkadaşları arasında haksız şöhret kazanmıştı. Ne olacak? Ayı işte.”

“Hislerinize mağlup oluyorsunuz üstadım.”

“Mağlubiyet hakkındaki hükmü tarihe bırakalım ve se- rencama devam edelim.”

“Akıl hocası Makyavel’in bir köprüyü geçişi sırasında, karşısına birdenbire çıkan bir ayıyı, annesinin erkek kardeşi sıfatıyla selamlaması gibi, Turgut da, kuvvetli olduğu yer- lerde ayıya ayı dediği halde, işine gelmeyince onunla bir ak- rabalık kurması...”

“Peki Selim, ayı-dayı-Makyavel oyunlarının zavallılığını nasıl olur da görmezsin?”

Selim: “Rezilliğimden,” dedi. “Biliyorsun, *Yeraltından Notlar*’da Dostoyevski...”

“Gene sözünü keseceğim. Ne olur, oraya girmeyelim. Ben kayboluyorum orada.”

“Oysa biraz okusaydın, sen de orta halli bir Dostoyevski olabilirdin pek güzel. Orta çapta bir *humiliation* çıkardı or- taya; bir hikâye filan yazardın. Geçinip giderdik.”

“Farkındasın değil mi?” diye sordu Turgut. “Sen o İngi- lizce sözü edince, nasıl budalaca bir bilgiçlik gülümsemesi kapladı suratımı.”

“Fakat, Turgutçugum; sen Dostoyevski’yle Çehov’u karış- tırıyorsun, bana kalırsa.”

“Olsun, bir daha denerim. Üzülürüm bu sözlerine; biraz kendi kendimi yerim. Gene de iyi niyetle denerim bir daha.” Selim güldü: “Bu biraz daha iyi oldu. Yalnız, kendi kendi- ni yerken, bunu sen bile bilmeyeceksin, kendine bile söyle- mekten korkacaksın. Bir gölge gibi, kapının altından süzü- leceksin. Duvarda karâfatmalar; gerçek karâfatmalar değil tabii. Daha kapıdan girerken hiçbir şeyin yoktu; oysa dere- cevi koyuyorsun: otuz dokuz ateş...”

“Dostoyevski için ölüp bittiğin hâlde bu sözleri söylemen

humiliation bana kalırsa.”

“Turgut! Bu sözü, nasıl buldun? Farkında mısın

önemi- nin? Hayır, olamaz, bir yerde okudun bunu.”
“Selim, biliyorsun, biz Türkler, mahalle...”
“Hayır, suş konuşma, bozma. Bak, Turgut; hayatın
bo-

yunca bir daha konuşmayacaksın bu sözünden sonra. Söz veriyorsun değil mi?”

“Yoldan çıktığına göre ilhamını kaybetmiş olmalısın”

“Hayır, dostum. Ben, en acıklı anda bile güldürücü sözler

bulabilen bir insanım. Kendime acımam yoktur.” Silkindi, gözlerini yumdu; sonra hemen açtı; değişik bir sesle devam etti:

“Küçük yaşta, akranları arasında önder olması, onun bir- çok aşağılık duygusundan kurtulmasına yardımcı olduysa da manevi bakımdan kaçınılmaz bir fakirliğe sürükledi onu. Bu arada, Ahmet Mithat Efendi gibi, kısa bir süre için de olsa, okuyucularımızdan izin alarak mevzumuzu bir yana bırakmamıza rağmen, bize bu fırsatı verenlere, bu arada bu satırların yazarına, ayrıca bizzat gelemeyerek yarı yolda kalanlara bilhassa teşekkür ederiz. Turgut, yukarıda zikre- dildiği gibi, kısa pantolonlu yaşantısının bu erken başarısı- na kapıldı; ondan sonra da her davranışında, Borjiya gibi ‘Zafer veya hiç’ düştürüne sadık kaldı. Bu orman yaşasını, üniversite kapıcısının o sırada başka yere bakmasından fay- dalanarak mukaddes camiamızın içine de soktu. Evet bey- ler! İstirakiyun mezhebinden de, yıkıcı olan bu telakkiyi aramıza sokan Turgut’tur. Turgut değil o hayduttur. Halbuki ‘Vermesini bilmeyenler alamayacaklardır.’”

“Hayatımdır bahis konusu olan. İncil’i karıştırma ulan,” diye Selim’in sözünü kesti Turgut.

“Uygun bir kafiye bulamadığım için,” bu müdahaleni kar- şılıksız bırakmak zorundayım.”

Turgut: “Her zamanki gibi işin sonunu kendine bağlamak gibi kaçınılmaz bir eğilim görüyorum sende,” dedi.

“Mülahazat hanesine yazacaklarımız şimdilik bu kadar. Gelelim Turgut’un okul ve dış dünyayla

temaslarına.

“Turgut’un küçük yaştan beri geliştirdiği ve sonraları ar- kadaşlarının başına ağır bir yük tahmil eden hususiyetlerin-

den biri de her şeyi mantıkî neticelerine kadar takip etmek olmuştur. 'Mantıkî neticelerine kadar götürmek' gibi 'kor- kunc' bir tabir daha düşünemiyorum. Bu hususiyet onda, Selim Işık'ın aksine, sonradan olma bir vakiadır. Üniversite hayatı sırasında bir umumiyet halini alan bu hususiyet, za- manla büyük düşüşler kaydetmiştir. Eşasında, herhangi bir konuyu mantıkî neticelerine götürmek son derece tehlikeli ve... yasaktır. Hiçbir vatandaşımızın bu oyuna kapılmasına asla ve kâat'a müsaade edilmemelidir. Bu, ancak oyun kabilinden ve Cumhuriyet Bayramlarında, maytapla birlikte patlatılması caiz olan bir kaziyedir.

"Turgut, bu oyunu, önce işine geldiği için sevdi. Ben, her sene sınıfın birincisiyim ve herkesten kuvvetliyim ve kızlar- la konuşuyorum. Ama ne demişler: gülme Menderes gül- me, senden büyük Allah var. Halbuki o ne diyor. 'Gencim, güzelim, matematikten de on aldım. O halde mantıkî neticelerden ne korkum olabilir? Komplekslerim, yok ve elle- rim terlemiyor. Bana kimse dokunamaz.

"Bir insanı, diğerinden ayıran hususiyet nedir? Dış şartlar mı? Olamaz. Nedir o halde? Kazanç ve kayıp hakkındaki telakkisidir. Turgut da üniversite giriş imtihanını bin bir zorlukla kazanınca bu hayatı sualle karşı karşıya kaldı: ne demekti bu? Kazanç mı, kayıp mı? Acele cevap verdi: 'Ka- yıp, dedi. Ah! İşte burada hata etti. Neden bu kadar acele davrandı? Neden acısının biraz hafiflemesini bekleyip de biraz daha sogukkanlı olabileceği bir zamana kadar dayanamadı? Neden, neden? Bu vahim hükmü, ondan sonraki bü- tün harekâtına da tatbik etmek gibi ikinci elim hatayı da hemen yaptı. Koparıp atsaydı bütünlüğünü bozan bu acıklı tarafını da geri kalanı kurtarsaydı hiç olmazsa. Yapmadı. Kendini, rakipsiz saydığı konuların dışında, bir daha hiçbir

zaman tecrübe etmemeyi ve kuvvetsiz olmayı uygun
buldu. Tabii, mantıkî neticelere götürme oyunuda
birdirbir ve lik

gibi bir çocuk oyunu olarak mazide kaldı. İşte, düşüşü de bu anda başladı. Bu satırların yaratıcısı ve yakın arkadaşı, onun bu metamorfozuna şöylece tarih düşürdü:

“Yıl bin dokuz yüz elli üç, baktı Turgut vaziyet güc; man- tık yardım etmedi hiç. Oldu tam bir eyyamgüder. Bana gö- re, oldu heder.

Fakat, sonradan garson olmuş bir filozof ya da filozof ol- muş bir garsona göre, insanlar karışık salataya benzer. Tur- gut da, insan ruhundaki bu karışıklık yüzünden yeni şartla- ra tamamen ayak uyduramadı. İnsancılığı, arasına görülen eski yumuşaklığı, rahatsız etmeye başladı onu. Çare olarak dinlenme anlarında, eski düşüncelerine uygun arkadaş...”

“Yeter artık şapıttın,” dedi Turgut. “Kendi elimle kendime hakaret edemem. Müsaade edersen yazıyı otobiyografiye çe- vireceğim.” “Müsaade etmem,” dedi Selim soğukkanlılıkla.

Turgut başını okuduğu satırlardan kaldırarak çevresine baktı: esyayı, tanımayan bakışlarla süzdü.

Salonu koridora bağlayan kapıya doğru bir iki adım attı. Durdu, öylece kaldı. Öylece kal Turgut!

Oyunun sonunda perde kapanırken olduğu gibi.

Yatak odasından koridora ışık sızıyordu. Yatmamış; beni bekliyor. Kalan kâğıtları yarın aramak daha iyi

olacak.

Ertesi gün, akşam üzeri eve erken döndü. Nermin mut- fakta yemek yapıyordu. Karısını öptükten sonra yatak oda- sına doğru kararsız bir iki adım attı. Önüne gelen ilk kapı- nın tokmağına takıldı gözü. Tokmağı bir süre elinde tuttu,

kapının *art-nouveau* camına baktı. Pervazları, kapı kasasını inceledi alışkın gözlerle. “Bir kat astar, iki kat boya,” diye mırıldandı. Mühendislik şartlanması, ne olacak. Efendim? Sonra, sesini yükselterek: “Nermin,” diye seslendi. Karısı, hemen, yakından gelen bir sesle cevap verdi: “Evet?” Tur- gut, bir an durakladı. Kendisine karşılık verilmesine şaşır- mış gibiydi. “Benim kâğıtlarım vardı.” Gene durdu. Söyleye-

ceğini unutmuş gibiydi. Başını sarşıp, silkinerek toparlan- maya çalıştı. "Hangi kâğıtlar canım?" Birden rahatsız oldu. Sanki karısı ondan birşeyler koparmak istiyordu. "Masamın gözüne sığmamıştı ya hepsi. Bir yere kaldırmıştık." Neden bu kadar soruyor? Bir şey mi biliyor acaba? "Bilmiyorum," dedi Nermin. "Dolabın üstüne bir bak istersen." Biraz ra- hatlanmış hissetti kendini. Konuştuğumuz kelimelerin dışın- da bir şeyin farkında değil demek. Kelimeler, kelimeler. Yal- nız kelimeler, konuşulan kelimeler. Babama benzemesem sonunda hiç olmazsa. Fakat, neden kötü olsun? Yalnız ko- nuşulan kelimeler geçerli demek. Gerisi insana kalıyor. İn- şana, onun öz varlığına. İstersen, içine dönük olabilirsin. "Haklısın, bir bakmalı," dedi. Oldu işte. Koridoru yavaşça geçerim. Onun bildiği, sadece "bakmalı" kelimesi. Tehlikeli bir şey değil canım. Oyun oynuyoruz. Acaba gerçekten öyle mi? Acaba, bildiği yalnız "bakmalı" mı? Aman oğlum Turgut dikkat et. Mantıkî neticeler oyununa kapılma sakın. "Ne ya- pıyorsun orada Turgut?" "Düşünüyorum." Olmadı işte. Kendini ele verdin galiba. Yok canım! İnsanlar kendi söyle- dikleriyle ilgilidir çoğu zaman. Evet çoğu zaman demeli ki şaşırtıcı bir genelleme olmasın. "İyi" dedi karısı sadece. İyi. Bu iş çözüldü. Demek ki yemekle uğraşıyormuş mutfakta "aslında." Koridoru, kedi yürüyüşüyle geçti, yatak odasına attı kendini. Tuvaletin önünden karısının pufunu çekti. Puf ya Selim! Dil, yaşayışımızın aynasıdır. Elini gardrobun üstü- ne uzattı. "Burası ne kadar tozlu!" diye bağırdı karısının işitmesini bekleyen bir sesle. Cevap vermedi. İstedğim gibi çalışabilirim öyleyse. Bana ne demişti: bir gün bu yazdıkla- rımızı arayacaksın; ama, yaşantıyla onlardan öyle uzaklaş- mış olacaksın ki, bulamayacaksın. Buldum işte! Hem de ka- rımın "puf"una ayakkabılarımla

basarak.

Kâğıtlar biraz sararmış. “Ne arıyordun?” diye
seslendi Nermin mutfaktan. “Tartışma zabıtları,”
dedi onun duyma-

yacağı bir sesle. Sonra: "Okula ait kâğıtlar," diye yüksek sesle cevap verdi. Karışının karşılık vermesini beklemeden salona girdi. Masa lambasını yakıp hemen okumaya başladı.

Turgut: "Bana yazdırdıkların tamamen hayal mahsulü." Selim: "Ben o kanaatte değilim."

Turgut: "Bana haksızlık ediyorsun. Aksini ispata her zaman hazırım."

Selim: "O halde genel görüşme açılmasını teklif ediyorum."

Turgut: "İsteğiniz kabul edildi."

Selim: "Usul hakkında konuşmak istiyorum."

Turgut: "Size söz vereceğim. Bunu sağlamak için başkanlığa kendimi tayin ediyorum."

Selim: "Söze başlıyorum. Görüşme esaslarının şu şekilde tesbit ve kabulünü rica ederim: beher görüşmecinin söz aldığı zaman, sadet haricine çıkmadığı takdirde sözü kesilmeyecektir. Karşısındaki, yani muhatabı, bu sözler hoşuna gitmese dahi, insanlığa yakışmayan sıfatlar kullanarak söz atmayacaktır. Ve nihayet, görüşmenin, yani tartışmadaki genel gidişin, aleyhine yön aldığını gören taraf, hiçbir şekilde kaba kuvvete başvurmayacaktır."

Turgut: "Teklifinizin son maddesi, benim, bu gibi

görüş- melerdeki münakaşa kabul etmez kuvvet üstünlüğümün izolesi demek oluyorsa da, şimdilik kaydıyla, reddetmediği- mizi ifade edebilirim. İlk olarak sözü kendime veriyorum.”

Selim: “Konuşma üslubunu tesbit etmedik. İlk cümleden, ciddi, dolayısıyla tatsız bir gelişmeye doğru yol aldığımızı görüyorum; sonumuz neye varacak onu merak ediyorum. Amerikalıların dediği gibi, ciddiyet kediye öldürür. Türkçe- ye çevirirken, yaptığım kelime oyunu kayboluyor tabii.”

Turgut: “Yapamadığın şeyler için sözümü kesme bir daha. Üslup serbesttir. Müsaade edersen, kendime tekrar söz veri- yorum.

“Evet! Diyorum ki; meselelerimizi çözmek için edebi de- ğil teknik bir üslup seçersek, kendimize verdiğimiz serbest- liği iyi kullanmış oluruz ve demokrasi gibi bunu da kendi- mize benzetmeyiz. Teknik bir üslup seçmeliyiz; çünkü biz- ler teknisyeniz. Duygularını ifade edebilmek için bakkal, bakkal gibi, bahçıvan da bahçıvan gibi düşünebilseler; ken- dilerine yakışacak bir ifade coşkuluğuna kavuşacak zamanı bulabilselerdi; bütün şehir gereksiz edebiyattan temizlenmiş olurdu. Yazık ki her zaman birinci sınıf bir bakkal, dördün- çü sınıf bir edebiyatçının üslubuna özendiği için, onu kul- lanmak zorunda kaldığı için, edebiyatçılar tarafından edebi bakımdan hor görülmektedir. Biz, yani bu dünyanın iki sa- hibi sen ve ben, bu oyuna gelmeyecek kadar yeterliyiz. Bi- rinci sınıf matematikçi olmak yolunda bulunan bu iki müs- tesna genç, lisede matematikten belge almış bir edebiyatçı- nın hakimiyetine boyun eğemez. Napolyon gibi gururla söy- leyebiliriz: ‘Bizim asaletimiz, bizimle başlar.’ Anlaşılmamak korkusuna gelince: bir edebiyatçının meseleleri de- ğünlük yaşantının nakledilmesi dışında- halk için, bir matematikçi- nin denklemleri kadar, belki de daha soyut kalır.

“Söze başlarken, tarihçi taklidi yaptığınız için haksız ola- rak benim hakkımda ‘eyyamgüder’ gibi, sığır çobanıyla ka- rıştırılabilircek bir deyim kullandınız diyorum. Hiç olmazsa oportünist deseydiniz, kimse anlamazdı. Ben oportünist de- ğilim! Bu sözün arkasından bir kelime oyunu, bir şaka bek- liyorsanız, benim idealist karakterimi yakından veya uzak- tan hiç tanımamışsınız demektir. Evet! Ben idealistim. Ge- çen yıl, matematik asistanı; ‘ben matematik yiyerek’ yaşıyo- rum,’ demişti. Benim de hayatımın kısm-ı aşamı matema- tikle geçiyor. Yemek yedigim saatlerin

toplama, matematik çalıştığım zamanla mukayese edilirse, günlük yaşantımda gülünç denecek kadar zavallı ve küçük bir yer tutar. Ben kendime ihanet etmiyorum. Sana bir dost gibi açılabilirim

Selimciğim: dün gece sinüs ve kosinüs münasebetleri yüzünden gözümde uyku girmedii."

Selim: "Daha baştan, ciddiyetten uzaklaştığınızın zapta geçirilmesini istiyorum. Hangi münasebetten bahsediyor- sun? Sinüsle kosinüs arasındaki münasebetten mi?"

Turgut: "Hayır, onlarla benim aramdaki münasebetten. Acaba sinüsü mü yoksa kosinüsü mü daha çok seviyorum diye öyle bir açmazda düştüm ki, sonunda ikisinin de karesi- ni aldım; gene bir neticeye varamadım. Bir de, 'Hayatın Ko- ordinatları' meselesi beni çok yoruyor.

Selim: "Saçmalıyorsun. Bu meselelerin aslı yok. Beni ve edebiyatı şüpheye düşürmek için mahsus öyle yapıyorsun. Fakat ben, her ikisinin, müşterek vekili olarak, seni ispata davet ediyorum."

Turgut: "Bu davetlerde dişe dokunur bir şey sunamazsın sen adama. Demek sen aşkı, sinüs kosinüse çok görüyor- sun. Soyut aşk kavramı sende henüz gelişmemiş. Sen ve se- nin gibiler, ancak beş elmayla on elmayı toplayabilen basit insanlarsınız. Elle tutulan şeylerle düşünebilir, elle tutulan şeyleri sevebilirsiniz yalnız. Siz A ve B' den değil, üç erkek ve beş kadından anlarsınız ancak."

Selim: "Bir dakika, sayın başkan; kendinizi aşılıyorsunuz. Beni bu tatsız yere getirip, kendinizi ayırık tutmayı nasıl be- cerebildiniz?"

Turgut: "Sinüsün de sevebileceğini, ona da insan muame- lesi yapılması gerektiğini yeteri kadar savunabileceğimi his- setmiyorum artık. Sinüsün entegralinin nasıl alınacağını birden unuttum; mahcup oldum sinüse gösterdiğim bu ih- malden. Fakat siz anlayamazsınız bu duyguları. Gene de 'Hayatın Koordinatları' hakkında bir açıklama yapmamı beklersiniz herhalde. Bak Selim! Öldürürüm seni! Bu mese- leyi ilk defa duyduğun halde nasıl şaşırmamış görürsün? Beni öldürmek

için! Beni kudurtmak için! Nasıl sözlerimi

hiç duymamış gibi yaparsın? Kıskançlıktan! Bir de nazari- yemi bilşen, o zaman hasetten kurur, T cetveline dönersin.
Selim: "Fena mı? Daha heyecanlı oluyor."

Turgut: "Peki, bir kelime ile olsun ilgilendiğini söyleye- mez misin?"

Selim: "İlgilendim. Yalnız, sonunun kötü bitmesinden korkuyorum."

Turgut: "Sen ilgilen de sonunu değiştiririz biz, merak et- me."

Selim: "Anlat o halde."

Turgut: "Evet bu nazariyeyi ben buldum! Değil seni, Ga- uss'u bile kıskandıracak, Leibniz'i ümitsizlikten intihara sü- rükleyecek bir ilim-hayal buldum. Minimini bir x ile canım bir y arasında başlayan bu..."

Selim: "Bıktım senin bu matematik masallarından. Uzat- ma, konuya gel."

Turgut: "Dur geliyorum... çamaşırları sudan çıkarayım da... Nasıl, meraklandırıdım değil mi? Öyleyse dinle:

"Edebiyatçılar, Ahd-i Atik'ten beri gök kubbenin

altında hiçbir şeyin değişmediğini bildikleri halde nasıl yazmaya devam ediyorlarsa, ben de aynı prensipten hareket ederek, bin altı yüz bilmem kaç yılında -yani bundan sittin sene ka- dar evvel- René Descartes'ın, beşeriyetten çirkinliğinin inti- kamını almak arzusuyla yarattığı ve o günden beri tıpkı bü- yük Sezar'ın -Rus-Çar- doğumundan beri karnıyarık doğum metotlarına sezaryen denilmesi gibi, kartezyen adı verilen ve herkesin bildiği koordinat sistemini, günümüzün icapla- rına uydurmak ve pozitif bir bilim olduğu halde münekkit- lerce biyokimya meselelerine gayri kabili tatbik bulunduğu asırlar boyunca iddia edilegelmiş, fakat nihayet ben, sen ve Kenan tarafından layık olduğu mevkie getirilmiş olan matematik, nam-ı diğer riyaziye ilmini üniversal karakterine ka- vuşturmak hedef ve gayesiyle uykusuz geçen geceler ve

ayakta uyuyarak geçirdiğim gündüzler pahasına
'Hayatın Koordinatları' yahut kısaca 'Bir insanın
nerede, ne zaman ve nasıl olursa olsun, ne
yaptığının analitik geometri eşasla- rına göre
açıklanmasına giriş' adını verdiği sistemi buldum.
"Bu sistemi açıklamak için aşağıda vereceğim
aşağılık iza- hatı dinlerseniz, (kelime oyunu yoktur;
izahat gerçekten aşağılıktır. Kelime oyunu olacak
korkusuyla gerçeklerden kaçamazdım elbette)
meselenin, yukarıdaki cümleden de
karışık bir mahiyet aldığını göreceksiniz.

"Her zaman kendi kendime düşünür dururdum.
(Ben kendi kendime düşünürüm. Selim gibi, birini
aramam dü- şünmek için.)

"Not: Bu kısım, Selim tarafından, muhalefet
şerhiyle im- zalanmıştır.

"Her zaman kendime sorardım: neden noktaların,
doğru- ların eğrilerin -ister düzlem, ister uzay
şekiller olsun- koor- dinatları var da daha
mükemmel bir varlık olan insan ve onun ayrılmaz
bir cüzü olan hayatın koordinatları yok? Bu
mesele, hayatımı zehir eder; fakat, mevzu
hakkındaki bilgi- sizliğim ve yetersizliğim elimi
kolumu -nasıl yapıyordu bu- nu bilmiyorum-
bağlardı. Bir gün gene böyle (yani, elim ko- lum

bağlı ve hayatım zehir olmuş bir vaziyetteyken) karnı- mın çok, ama pek çok, acıktığını hissettim. Yemekten kalka- lı daha çok zaman geçmediğini gayet iyi bildiğim için: ‘Ha- yırdır inşallah,’ dediğimi hatırlıyorum. Olağanüstü bir du- rum olduğunu seziyordum; fakat, ilham geldiğini anlayama- mıştım tabii. Yerimden kalktım, mutfığa gittim. Bir iki lok- ma birşeyler yedim. Tekrar odama dönüp divanda, boş bı- rakmış olduğum kalıbımın üstüne, bir önceki durumda yat- tım. Ne var ki, içimdeki, tarifi imkânsız ve benim bu gibi ru- hi vaziyetlere alışık olmamam hasebiyle yanlış olarak açlık diye adlandırdığım kemirici duygu, yatışacak yerde büsbü- tün alevlendi. Çaresiz, divanda, bana iyice alışmış olan yeri-

mi bırakarak, tekrar mutfağa gittim. Eskisine nisbetle daha çok yedim. Yani, bir örnek vermek gerekirse: ilk gittiğimde, diyelim, beş birim yemişsem, ikinci gidişimde, sekiz birim filan yemiştim. Fakat bu oburluk, beni tıkayacak yerde, büs- bütün açtırdı. Artık yerimde duramaz olmuştum. Mutfak- la divandaki yerim arasında- tabir caizse- mekik dokuyor- dum; bir heyecan ağı örüyordum. Dolapları, rafları, anne- min misafirleri için kurabiye, bisküvi, şeker, çikolata ve fin- dık sakladığı büfe gözlerini, gardrobü ve orada özellikle, ba- bамın ceketlerinin asıldığı bölmenin arkasında, karanlık olup da annemin görmeyeceğimi zannettiği yeri altüst edi- yor, durmadan atıştırıyordum. O duruma gelmişim ki, ne- redeyse, babamın, siyah elbisesinin yeleginin alt cebindeki anahtarı alıp, özel dolabında sakladığı siyah hayyari bile yi- yecektim. Bu son arzumun dehşeti ve imkânsızlığı, çılgınca tutkularımın beni nereye götürdüğünü anlamamda başlıca amil oldu; işte, ancak o zaman kendime geldim ve bende bir gariplik olduğunu sezmeye başladım. Bu duygu, muhakkak, bedeni açlıktan öte, tanımadığım bir şeydi. Evet! Bu, maddi bir açlık olamazdı, çünkü maddeler dünyasının elemanları- la tatmin olmuyordu. Peki, ama neydi? Basit bir 'olmayana ergi' metoduyla, bunun manevi açlık olduğu neticesine var- dım. Evet! Bu, manevi bir açlıktı; bu, ilim açlığıydı. Bu açlık, beni bir hafiye gibi takip eden yüksek düşüncelerimin, tat- min edilemeyen ilmi emellerimin verdiği açlıktı. Artık daya- namıyordum. Gözüm, çevremde hiçbir şeyi görmüyordu. Kâğıt kalem aldım. Divandaki yerimi süratle terk ederek, masanın sert iskemlesine oturdum. Ne yaptığımı bilmeden, kâğıdın üstüne önce bir koordinat eksen takımı çizdim. El- lerim bana itaat etmiyordu. Sanki, görünmez bir

kuvvetin tesiriyle bilmediğim bir yörünge-
nin üstünde hareket ediyordum. Silkinip, kendime
gelmeye çalıştım. Acaba biraz daha yemek mi
yeseydim? Fakat, karnım o kadar şişmişti ki, bu

fikre bedenim isyan etti. Tekrar çizmeye başladım. Önce, be- lirsiz şekiller gibi görünen bu esrarlı çizgiler yavaş yavaş, anlaşılır sistemler haline gelmeye başladı. Kâğıdın üstü, uzay şekiller, formüller ve ilk bakışta okunamayan notlarla dolmuştu. Ben de bitmişim; bütün içimin boşaldığını hisse- diyordum. Masadan kalktım ve divanda, artık bana büyük görünen eski yerimi doldurdum güçlkle. Farkında olma- dan, kâğıdı da elime almışım. Önce, bu iki boyutlu nesneye boş nazarlarla baktım: ne demekti bütün bunlar? Gevşek bir gayretle, yazdıklarımı, çizdiklerimi çözmeye çalıştım. İlk ba- kışta anlamsız görünen karalamalar gittikçe önem kazanma- ya başladı. Bu karanlıkta, yavaş yavaş bütün unsurlar, şaşıla- cak bir düzenle yerini buldu. Görünüşte bedenimde bir ha- reket olmadığı halde, içimin şiddetle sarsıldığını duyuyor- dum. Gerçekten sarsıcı, müthiş bir gerçeğe karşı karşıya kalmıştım; ben, yeni bir sistem bulmuştum. Kâğıdın üstün- deki o kargacık burgacık çizgiler arasında (halbuki, bilirsin benim yazım okunaklıdır) Hayatın Koordinatları nazariye- sinin esasları yatıyordu.

Selim: "Şimdiye kadar, oburlugundan başka hiçbir şey açıklamadın. Esasa girmeden bu kadar uzun konuşman, bulduğunu zannettiğin sistem hakkında beni şüphey e dü- şürüyor. Sözünü kesmek zorunda bırakma beni."

Turgut: "Sen, yalın düşüncelere alışıksın sadece. Hayatın asıl tadı, gerçek tuzu olan ikinci dereceden bilinmeyen gü- zelliklerin farkında degilsin. Biliyorsun hayat..."

Selim: "Size ikinci ihtar veriyorum."

Turgut: "Başkan benim. İhtar ancak ben

verebilirim." Selim: "O halde kendine iki ihtar ver de

aklın başına gelsin.” Turgut: “Olmaz öyle şey. Burası İngiltere mi? Bizde Anglosakson terbiyesimi var? Avam kamarasında mıyız ki en şiddetli tartışmalardan sonra bile iktidar ve muhalefet olarak meclisten kolkola çıkalım?”

Selim: "Sen İngiltere'yi anlayamazsın. Başka bir dünyadır „oraşı. Ancak komplekslerinden kurtulursan..."

Turgut: "Ben oraya hiç gitmedim. Onun için kompleksle- rin var, diyemezsin bana. Sözünü geri al."

Selim: "Meddahlığı bırak, anlatmaya bak."

Turgut: "İngilizlerin bile bulamayacağı bu nazariyenin esası gayet basittir. Fakat, tatbikinin bir hayli güç olacağını sanıyorum. Bir ilim adamına tatbikat yakışmayacağı için, bu kısmını asistanlarıma bırakıyorum. Gündelik işlerle uğraşamam ben."

Selim: "Evet, uğraşamazsın da dışarda zenginlere ev pro- jesi yaparsın."

Turgut: "Ben senin bildiğin profesörlerden değilim. Bu nazariye ömrüm boyunca yeter bana. Dinle ve hak ver sa- dece:

"Hayatın Koordinatları deyiminden kısaca şunu anlıyo- ruz: bir insanın, belirli bir zamanda, belirli bir yerde ve be- lirli şartlar altında ne yapmış olduğunu bilirsek bu bilinen- lerle, yani hareket ve zaman boyutlarının önceden tesbitiy- le, bu

verilere dayanarak yazılan ve sabit katsayıları, o insa- nın tayin edilmiş özellikleriyle belirlenen denklemlerin, za- man değişkenine göre çizilen eğrileri, bize o insanın ilerde ne gibi şartlar altında ne yapacağını gösterir. Şimdiye kadar yaptığım incelemeler, dokuz bilinmeyenli, yani dokuz ek- senli bir sistemde bir insanın bütün hayatının denkleminin yazılabileceği ve buna istinaden de, hayatın koordinatları metoduyla varlığının ifade edilebileceği merkezindedir. Böylece, insan hayatına ait bütün meselelerin önceden, yani yaşanmadan, çözülebilmesi imkân dahiline giriyor.”

Selim: “Hiç de girmiyor. Mekanik asistanı gibi, sen de önemli noktaları atlayıp yutturmaya kalkıyorsun. Bu konu- da bazı sorular sormak istiyorum.”

Turgut: “Buyur.”

Selim: “Bütün mesele, insan hayatının denklemini yaz- mak olduğuna göre, acaba sayın müellif bize bu denklemin işaret sistemini ve bir insanda bilinen faktörlere ait katsayı- ların ne gibi bir transformasyonla değerlendirileceğini açık- larlar mı?”

Turgut: “Derin tahlil kabiliyetiniz, burada da sizi ele ver- di. Ben de zaten son olarak bu problemi düşünüyordum. Evet, meseleyi, aşağılık bir pratige dökmek gerekirse, bir insanda mevcut karakterlerin en uygun hangi işaret siste- miyle gösterilmesi gerekeceği sorununu ortaya koymalıyız. Bunun için de, kanaatimce, önce, insanlara ait bütün bilgi- leri, cebrik notasyonlarla gösterecek bir sistem bulmalıyız. İnsanın, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik durumlarını bunlara uygun cebirsel işaretlerle ifade ederek, bütün haya- tı, kelimeler yerine, sayısal değerlere tekabül eden genel notasyonlarla gösterirsek, gramatik kombinezonlar yerine transandantal eşitlikler ikame etmiş oluruz ki bu yeni sis- temde, sizin bilinen faktörler dediğiniz sabit katsayılar da herhalde yerini bulur.”

Selim: “Dur! Hemen tahtayı silme. Beni kandıramazsın.”

Turgut: “Aptal! Uzatma işte. Böyle bir nazariyenin elbette bazı ufak tefek noksanları olacak. Ne demiş Ziya Paşa...”

Selim: “Ne mutlu Türküm diyene, demiş.”

Turgut: “Onu Namık Kemal söylemiştir. Ziya Paşa aynen şöyle demiştir:

“Dî-rahtı ferganiyi nüman eyledi nevser

Tema-yı zur-u haltı kadar neyledi kevser.”

Selim: “Yeter söz milletindir. Söyleyen: Jean François Mil- let.”

Turgut: “Sanki hiçbir şey olmamış gibi sözlerime devam ediyorum:

“İnsan, kendini beğenmeden yaşayamaz. Kendini beğenirse, diğer insanlar onun hayatını cehenneme çevirmeye

çalışırlar. Bunun için, insan, hem kendini beğenmeli hem de beğenmemelidir. İngilizlerin afyonla birlikte dünya piya- şasına sürmüş oldukları bu kurnazlık, yüzyıllardır insanlara hayatı zehir etmektedir. İngilizlerin, dünya milletleri arasın- daki yerini böylece belirttikten sonra, konumuza dönelim.

"Bu fakir millet, sırası gelince, büyük değerler yaratabile- cegini her zaman göstermiştir. Fakat İngilizler, buna daima engel olmuşlardır. Bu millet biraz nefes alabildiği kısa bir süre içinde de Turgut Ozben'i yaratarak bütün kötü şartları hiçe saymasını bilmıştır. Fakat hemen İkinci Dünya Sava- sı'nı çıkaran Anglosaksonlar, bu ender şahsiyetin yetişmesi- ni gölgелеmek istemişlerdir.

"Ben savaş yıllarının çocuğu olduğum için, ilk talihsizli- ğim beslenme şartlarının kötülüğüyle başlamıştır. Bütün sa- vaş yılları kara ekmekle geçti benim için. Ekmekle birlikte her şey bozuldu. Ba- na henüz verilmeye başlanan terbiyem, okula gitmeden bozuldu. Bütün çocuklar gibi, kötülüğünü, anlamını bilmeden küfür etmeyi öğrendim ve sebebini bil- meden dövüşmeye başladım. Sokak aralarında, biriktirdi- ğim gazoz kapaklarıyla lik oynamak ve jilet kapaklarının en iyisi olan giletteyi arkadaşlarımdan çalmak suretiyle kuma- ra ve hırsızlığa alıştım. Babam beni mektebe götürdüğü za- man, çantamla birlikte artık uzun bir hayat tecrübesini de omzumda taşıyordum.

"Okulda ilk öğrendiğim gerçeklerden biri de babamın - sonra peder oldu- beni yanlışlıkla mektep yerine okula gönderdiği oldu. Onümüze alfabe adında anlaşılmaz bir ki- tap koydular. Babam, ona da elifba dedi. Okulla babamı uz- laştırmaya imkân yoktu.

"Bu garip kitapta, bizim kılığımıza pek benzemeyen bir biçimde giydirilmiş çocuklar, boyuna birbirlerine top atı- yorlardı. Hangi

mahallede oturduklarını bilemediğim bu çocuklar,
kumbaralarında -bizim evde böyle bir kutu yok-

74

tu- para biriktiriyorlar; babaları da -Ahmet Ağabey kadar genç ve bıyıksız adamlardı bunlar- onlara, çatana denen ka- yıklar alıyordu. Bir de vatan denen bir şey vardı ki, çok iyi korunması gerekiyordu. Bizler, her sabah hep bir ağızdan onu özümüzden çok sevdiğimizi, ant denilen bir şey içerek haykırıyorduk. Bir de bazı çatık kaşlı adam resimleri vardı ki, babam onlara, gazetede ki amçalara yaptığım gibi, sakal bıyık takmamı şiddetle yasak etmişti. Kocaman bir dünya- nın içinde -oysa sınıfta duran 'mücessem küre' çok küçük kalıyordu asıl dünyanın yanında- şaşkınlıkla ne düşünece- gimi bilemiyordum ve öğretmen gelince arkadaşlarla birlik- te ayağa fırlayıp kıvanç duyduğumu söylüyordum bagıra- rak. Bununla birlikte, birkaç gün içinde, bu işlerin pek anlaşılamayacağını, yalnız bir kısmının ezberlenip kara bir tahtanın yanında tekrar edileceğini, böylece, öğretmen de- nilen teyzevari yaratıkla başımın belaya girmekten kurtula- cagını sezmiştim. Sonunda, sınıfın kabadaylarıyla itismek için gereken iç huzuruna kavuştum. Zayıflardan kendime iki dalkavuk seçtim ve sınıfı, mahalleye çevirdim kısa za- manda. Hemen I-A birinci takımını kurduk ve I-C ile bir maç yaptık. İçine sığmakta güçlük çektiğim okul sıraların- da büyüklerimi saymak- küçüklerimi sevmek sözünü ters söylediğim için öğretmenin çektiği kulagımın acısını ak- şamki maçı düşünerek hafifletmeye çalışırdım. Büyüyünce öğretmenliği nasıl yasak edeceğimin hayaliyle yaşarken bir yandan da durmadan tekrarlardım: öğretmenimi, yurdumu sevmek, budunumu -bu budun kelimesi bana kasapta çen- gele asılı etleri hatırlatırdı- korumak, saymak, üstün tut- mak, doğruyum, yaşam, onlardan, herkesten intikam al- maktır, olmaktır, çalışkanım, armağan olsun.

“Babamla öğretmenim arasındaki tartışmalar, kültürle olan ilk temasımın zevkli hatıralarıdır. Benim aracılığım ile yapılan ve tartışmacıların pek farkına varmadıkları bu ko-

nuşmalar benim için sinsi bir keyifti. İlk gün koşa koşa eve gelmiş ve hemen babama yetiştirmiştim: 'Baba, sen yanlış biliyormuşsun. Öğretmenimiz söyledi: biz mektebe değil okula gidiyormuşuz. Babam, okuduğu gazeteden başını kaldırdı, yorgun ve ilgisiz nazarla baktı yüzüme: 'Dur bakalım hele,' dedi. Babamın, sonradan daha iyi farkettiğim karakterinin eşsiz bir özetiydi bu cümle: 'Dur bakalım hele.' Hem kendi durur, hem de herkesi durdururdu bu cümleyle. Benim hızımı, annemin hırçın ve telaşlı atılmalarını hep bu amansız cümlesiyle keserdi: 'Dur bakalım hele.' Dünya tefekkür tarihine 'Durbakalımhelecilik' geçmezse, babama yapılmış en büyük haksızlık olacaktır bu. Ben de belki biraz bu felsefenin tesiriyle böyle olmuşumdur.

'Nasıl olur baba?' dedim. 'Sen beni öğretmene gönderir-ken, onu çok iyi dinle demedin mi?' dedim. Sözlerimi duymamış gibi; 'Okul demek ekol demektir,' dedi. Fransızca'dan bozmadır. Sen anlamazsın,' dedi. Bak bu noktada anlaşıyorlardı: 'Sen anlamazsın. Bu söz, okulda ve evde hep kulagımda çınlıyordu: 'Sen anlamazsın.'

'Öğretmenim! Babam dedi ki, ekoldur dedi öğretme-nim!' 'Baba, öğretmenim dedi ki, yeni yetişenler dedi, herkesin anlayacağı,' dedi. 'Öğretmenim! Babam dedi ki milli mücadeleyi yapanlar dedi, ona milli mücadele demişler de-di; kurtuluş savaşı sözü sonradan bulunmuş.

'Öğretmenim! Gazetede okudum -babam tembih etmişti ikide birde ba-bam dedi ki babam dedi ki demə diye- sizin kahraman dediginiz...' 'Baba! Sen, artık çekilsin diyorsun ama, öğretme-nim bu gün bir şiir okuttu: Atatürk ulu önder, onun izinden gider diyor. Yaa...

'Kötülükten ancak kötülük çıkar. Bayağılık insan ruhunu öldürür. Elbette, çok gelişmiş milletler,

kötülükten de bir- şeyler çıkarıp, onu az gelişmiş
milletlere ihraç etmek yolu- nu bilmektedirler.
Kötülüğü rasyonalize edip, ya da sanat

eserlerinde dondurup, hayata ait bir canlılık bulmaktadırlar kötülükte. Burada, tek korunma yolu, kötülüğün üstünden akıp gitmesini sağlamaktır. Benim gibi, az gelişmiş bir ilköğrencisinin de başarabileceği tek şey buydu. Kötülüğe kayıtsız kaldım; ona içimde yer vermedim. Kara ekmegi yemek zorundaydım; ama kötü şiiri okumadan da yaşayabilir- dim. Sınıfta tahtaya kalktığım zaman, gene, şiirleri en iyi ben okuyordum; çünkü öğrenmişim en çok bağırmanın en iyi şiir okumuş sayıldığını. Ve, öğretmenin bu zayıf tarafını keşfeden tek akıllı öğrenciydim. (Uye Selim'in itirazı üzeri- ne "akıllı" kelimesi değiştirilerek 'kurnaz' konulmuştur.)

"Tarih, yurt bilgisi, coğrafya... her şey bizden çıkmıştır ve gene bize dönecektir.

"Sevgili çocuklar! Bugünkü dersimizin konusu fotoğraf- ya. Önce fotoğrafyanın tanımını yapalım: eski Yunancada fo- ton, ışık demektir, grafos da yazmak. Demek ki ne oluyor: ışığın yazması ya da çizmesi demek oluyor. Tabiatta serbest bir halde bulunan ışık, bazı metotlarla kâğıt üzerine yansıtılarak serbest halden bileşik hale geçirilir. İlk insanlar, bunu bilmedikleri için kalemle çiziyorlardı. Bununla birlikte, eski Orhon Yazıtlarını incelediğimiz zaman, Orta Asya'dakilerin de ışığın bu özelliğinden faydalanmayı düşünmüş olduklarını görüyoruz. Ne yazık ki teknik imkânsızlıklar ve bütçe yetersizlikleri, her hayırlı teşebbüs gibi bu araştırmanın da emekleme çağında kalmasına sebep olmuş ve MS. II. yüzyı- lın başlarında Orta Asya'yı ziyaret eden Fo-To-Çu adlı bir Çinli teknisyen, bu araştırmaların bir kopyasını yurt dışına kaçırmıştır. Deneylerine Çin'de devam eden Fo-To-Çu, on iki yıllık bir çalışmadan sonra, ışığın kâğıt üzerine çizmesini sağlamıştır. Ne var ki, son yapılan antropolojik incelemeler ve bu arada bazı

yazıtların yeniden okunması, Fo-To- Cu'nun Moğol bir babadan dünyaya gelmiş olduğu ihtimal-lerini kuvvetlendirmiştir. Hatta, bundan iki yıl önce yapılan

kazılar, sırasında, biri Nevşehir’de, diğeri de Akkale’de ol- mak üzere, yani iki yerde, Fu-Te-Ça adlı bir bilginin mezarı bulunmuştur ki bu şahsın, yukarıda sizlere bahsettiğim Çinli alım Fo-To-Çu olması kuvvetle muhtemeldir. Çin’de oldukça geliştirilen bu metot sayesinde Çinliler çini mürek- Rebiyle yazmayı bırakmışlar ve Avrupalılar daha kursunka- lemi bilmezken Foto Kalem kullanmışlardır. Fakat sonra- dan, bildiğiniz gibi, yobazlık ve gericilik Çin milletini ikiye bölmüş ve Mogolların bu icatta parmağı bulunması, sonun- da Çinli ırkçıların Foto Kalem yasak ettirmelerini sağlamış- tır. Marko Polo, birçok değerli buluşla birlikte, fotografo- metri aletini de İtalya’ya götürmüş ve dinde Reform, sanatta Rönesans yapıldığı bir sırada, Leonardo Da Vinci, Foto Ka- lemin çalışmasını sağlamıştır. Leonardo’nun bazı resimlerin- de görülen parlak tonlar, bu kalemi kullanmış olduğunu açıkça göstermiştir. İşte çocuklar, Avrupalıların en büyük meziyeti, pratik yönlerinin kuvvetli oluşu ve Türklerin, Arabların ve Çinlilerin birçok buluşunu kendilerine mal ederek kullanılır hale getirmeleridir. Bu ve bunun gibi bir çok medenî harekete önayak olan Doğulular ise bazı küçük yetersizlikler yüzünden, öncülüğü, Batıya kaptırmışlardır. Sizlere fotografo-metri aletini, laboratuvarımızda olmadığı için gösteremeyeceğim. Şimdi, tahtaya aletin sematik keşiti- ni çiziyorum ve formülünü yazıyorum. İyi öğrenin hâ! An-lattığım gibi, aynen isterim. Kendi cümlelerinizle uydurma tarifler yapmak yok. Bunun için, isterseniz, esaslı noktaları defterlerimize geçirelim. Yazın bakalım: satır başı önce fo- tografyanın tarifini yapalım iki nokta üstüste satır başı eski Yunancada foton virgül ışık demektir nokta grafos da...

“Ben okul hayatımda güzel bir sınıf, zevkli bir

okul bina- sı, iç açıcı bir bahçe görmedim. Kirden
kararmış, dayanan dirsekl rle cilalanmış eski
sıralar; sıraların üstüne, geçen yılların
S leymanları, Necdetleri, Aykutları, zaman geçtikçe

öztürkçeleşen isimlerini, adlarını çakıyla kazımışlar. Duvar- larda, her yeni müdürün yeni zevksizliğini gösteren renkli badanalar üstüste: son müdür Behçet Beyin şidik sarısı ba- danasının altında yer yer eski müdür Muhterem Beyin tür- be yeşili ve merhum Sami Beyin çingene pembeşi renkleri sırtıyor. Kara tahtanın karalığı, sözde kalmış. Öğretmen kürsüsünün ön tahtasında, kadın öğretmenlerin bacakları- na, kalem düşürmek bahanesiyle bakabilmek için açılmış koca birdelik. Perdesiz büyük pencereler, yaldız boyası dö- külmüş bir soba, kirli ellerimizden leke olmasın diye tok- magının çevresi siyaha boyanmış kül rengi kapı ve hepsinin varlığını ve neden öyle var olduğunu açıklayan beylik cüm- le: bu fakir millet bu kadarını verebiliyor.

"Hela yahut apteshane veya yüznumara ya da ayakyolu; en moderni: tuvalet. Ve hepsinin kapısında bütün bunlar- dan ayrı bir yazı: 00. Bütün bu isimler içimi karartırdı. Bu isimleri hatırladıkça, keskin bir koku duyar gibi olurdum. Sınıfın koridoruna kadar yayılan keskin koku. Kokunun peşine takılıp giderseniz, girişte kovalar, yer bezi yapılmış çuval parçaları ve süpürgeler karşılardı sizi. Tokmağı kopuk kapılar, kapanmayan kapılar, kapısına bozuk bir yazıyla 'bozuk' yazılmış helalar, duvarlara sürülmüş pislikler... Ala- turka helalar, alafranga helalar; alaturka müzik, alafranga müzik... Penceresiz helalar, muslukları kırık helalar... Hela- lara, esas işimizi değil de çok daha başka marifetler yapmak için girerdik: sınıfın gediklileri sigara içer, tembeller tahta- dan tebeşir yürütüp hemen ağızlarına atarlar ve üstüne musluktan su içerler -böylece ateşleri yükselirmiş- kadın öğretmenin dersinde kalem düşürmeyi becerip yeterli hayal sermayesi biriktirenler de kilidi bozuk olmayan helalarda, 'suistimal'

yaparlardı. Kadın öğretmenin hayali, sonuca varmadan kaybolsa bile, duvardaki resimler yardımcı olurdu helalarda.

“Ben bütün bu hareketlerin içinde bir gözlemci sıfatıyla bulundum.”

“Efendim?” dedi Selim yavaşça.

“Evet! Kötü ruhlu bir bakire gibi, her şeyi gördüm ve ge- ne de bana bulaşmasına izin vermedim.”

“O halde yanımda ne işin var?” diye sordu Selim, başını kaldırmadan. “Beni hangi duruma düşürmek istiyorsun böylece?” Sustu. Kelimeleri bulmakta zorluk çekiyormuş gibi: “Bir benzetme yaparak kendimi kurtarmalıyım,” diye söylendi.

Turgut: “Kendini kurtarmak için çırpınan benim, onu da bana bırakmayacak mısın?”

Selim: “Bilmiyorum,” dedi. “Tartışma, istemediğim bir yönde ciddileşiyor.”

Turgut: “Onun kolayı var,” diye atıldı hemen. “Sen yalnız işte.”

Selim: “İstiyorum,” dedi. “Başka çarem yok.”

Selim: “Hayata dayanamadığımız için espri yapıyoruz. Ahlâk düşkünleri gibi doğru yoldan sapıyoruz. Bütün kur- tuluş yollarını kapıyoruz. İşte kapı, işte...”

Turgut: “Yeter, canım Selim! İnsan kardeşim!

Hayat dalı- na yuvasını yapmış biricik eşim. Bırak devam etsin rezil gi- dişim.

“Rezil gidişim, ben rezil olmadan devam etti görünüşte. Lisenin son sınıfına kadar, gözlemci ve daima muvaffakiye- te özlemci bir gelişimi yaşadım. Birincilikle bitirdim okulu ve korkulu tedirginlikten uzak kaldım.

“Giriş imtihanlarına da bu ruh haletiyle ve lise bitirme diplomasının aslı ve nüfus cüzdanının suretiyle ve bıyıksız altı adet vesikalık resimde açıkça belirtilen mütebessim su- ratıyla katıldı bu canavar. Bir de ne görsün: hayatta, bilme- diği çeşitten acılar da var!

”İmtihan sonucu, bana bu bakımdan ilk uyarma oldu.

Dış dünyanın zayıflara karşı nasıl insafsız olduğunu bildi- gim için, bir korunma içgüdüleriyle, bazı masum kötülükle- ri bu çevreye silah gibi kullanma eğiliminden kurtarama- dım kendimi. Bununla birlikte, hiçbir sınır tanımadığımı söylemek haksızlık olacaktır.

"Maruzatım bundan ibarettir; eklemek, suyla undan iba- rettir.

Selim: "Sözlerinize ilave edilecek bir husus görmüyorum. İntibalarınıza aynen katılıyorum. Yalnız, ben de, o yıllarda sizden farklı bir surette gelişen bir yanıma belirten ve şimdi hangi çekmecenin hangi gözünde olduğunu bilemediğim bir yazımı, daha doğrusu bir bildirimi tartışma zabıtlarına eklersem, müzakerelerin bir bütün haline geleceğini sanı- yorum. Artık seni daha iyi tanıyorum; daha önce bilmediği- me tanıyorum.

Turgut: "Hevesli edebiyat hocaları gibi gene dayanamama- dın; sonunda kendi şiirini okuyup berbat ettin dersin. Vazi- yetin romantik bir dümende gelişmesi sebebiyle istegini ya- pıyorum, hakikate tapıyorum, oturumu bu anda ve burada kapıyorum.

Bin Dokuz Yüz Elli Üç Yılını Tarih için önemli bir dönem yapan işbu tartışma zabıtları, iki nüsha olarak tanzim ve ta- raflar arasında imza edilmiştir. (Buraya bir de 'teati' kelime- sini ekleyebilseydik ne iyi olacaktı. Olmadı.)

Başkan
Turgut Özben
(İmza)

Üye
Selim Işık
(İmza)

Eki: Selim Işık'ın hatıra için kabul edilen tamamlayıcı ma- hiyetteki makalesi.

Turgut, içine girecekmiş gibi eğilerek okuduğu satırlar- dan uzaklaştı. Yavaş yavaş başını kaldırdı

masadan. Kalın

parmaklarının orta boğumlarıyla gözlerini kaşıdı; dudakla- rını ileri uzatarak, bir şey söyleyecekmiş gibi oynattı hafif- ce. "Nasıl düşünmeli? Ne yapmalı?" diye belli belirsiz mı- rıldandı. Ne yapmalı? Ne yapmalı? Makalenin adı buydu galiba: "Ne yapmalı?" Şu makaleyi aramalı. Salon-salâman- jeye baktı: şofra hazırlanmıştı. Terliklerini sürüyerek şofra- ya yürüdü; mutfaga doğru dönerek, isteksiz bir sesle: "Ma- rifetli karım gene neler pişirmiş?" dedi.

6

Turgut, o gece, daha sonraları her hatırlayışında ürperdiği ve 'Abdülhamit Rüyası' adını verdiği bir kâbus gördü. Saba- ha karşı rüyanın dehşetiyle birdenbire uyandı.

Rüyasında, rüyanın hemen başlarında, padişah Sultan Abdülhamit'i gördü. Koyu kırmızı büyük bir salonda, bir divanın üstüne, Sultan Abdülhamit, elbiseleriyle uzanmıştı. Başında kırmızı bir fes, parlak siyah redingotunun üstünde de ucuna bir nişan asılmış kalın ve sarı bir kurdele vardı. Divanda ipekli bir örtü Sultan'ın hemen yanbaşı- nda duru- yordu. Abdülhamit bu örtüye yer yer

sarınmıştı. Tıpkı anla- tıldığı gibi ufak tefek, koca burunlu ve kara sakallıydı. Tur- gut, Sultan'a bu kadar yakın olmaktan biraz mahçup ve ür- kek, konuşmadan Abdülhamit'i seyrediyor, bir yandan da kendine cesaret vermeye çalışıyordu: ben Cumhuriyet ço- cuğuyum, ben Cumhuriyet çocuğuyum. Bir ilkokul öğren- cisi gibi hissediyordu kendini: neden korkacakmışım Ab- dülhamit'ten? Fakat, hiç konuşmayan bu küçük adamda ürkütücü bir otorite vardı. Başıyla Turgut'a işaret etti. Tur- gut da divanın yanındaki sandalyeye oturdu. Abdülhamit'i şimdi çok yakından görüyordu. İki- si de susuyordu. Birden, Sultanın sarındığı örtüler kımıldadı; ipek kumaşın arasın- dan, Turgut'un o ana kadar farketmediği bir adamın başı ve

kolları yavaşça dışarı çıktı. Allah Allah, dedi Turgut için- den, bu ince örtülerin altında bir insan olduğunu nasıl far- ketmedim. Yılışık, her an sırttan bir adamdı bu; Abdülha- mit'in ciddi ve ağırkanlı duruşuna hiç uymuyordu. Sultan, Turgut'un aklından geçenleri anlamış gibi: "Önceden belli olmaz," dedi. "Divanın ortasında onun için oyuk bir yer ya- pılmıştır. Hep orada yaşar." Adam, örtülerin içinde yılan gi- bi kıvranıyor ve yüzündeki igrenç gülümsemeyle Turgut'a bakıyordu. "Şimdi ne yapıyor?" diye sordu Turgut. Kayıtsız bir tavırla "karşılık verdi Sultan: "Bana sevgisini gösteriyor." Turgut, bağlanmış gibi, iskemleden ayrılamıyordu. "Ben iş- terseniz gideyim," gibi birşeyler mırıldandı. "Lüzum yok," dedi Sultan. "Alışıktır kıvranmaya. Senin yüzünden değil." Adam, gülüyor, kıvranıyor ve bir yandan da: "Öyledir efen- dimiz, buyurdugunuz gibi," diye tekrarlayıp duruyordu. Turgut: "Yaptığımız bütün devrimlerin aslı yok mu dersin- niz?" diye sordu birdenbire. Sultan, başını geriye iterek: "Bana kalırsa yok," dedi. Adam kaybolmuştu. Sultan, eliyle örtünün altına yoklayarak: "Yorulma artık sen Dilazer!" di- ye seslendi yatağın altına. Kıvrımların arasından Dilazer'in sesi geldi: "Vazifem, efendim." "Sen sıkılma Turgut Bey ög- lum; Dilazer alışıktır." Ayaklarını altına topladı, bir eliyle siyah mesini tutarak sözlerine devam etti: "Ben, bütün ola- cıkları evyelden görmüştüm. Benimle başa çıkamayacağını- zı biliyordum. Ben ve Dilazer, sizin yenemeyeceğiniz kuv- vetlerdik. Hele Dilazer! Çok marifetlidir: İstedğin kılığa gi- rer." Dilazer, siyah mesin altından başını çıkardı: "Girerim." "Sizin hatanız buradaydı; Dilazer'in yerine koyacak adamı- nız yoktu." Dilazer, Turgut'un sandalyesinin yanında gö- ründü, Turgut irkildi. Yılan adam sırtarak: "Adamınız yok- tu," dedi ve

gene kayboldu. Turgut yerinden fırlamak ve
“Olmaz!” diye bağırarak istedi. Sesi çıkmadı.
“Kalkmalıyım,” dedi. Kalkmazsam, Dilâzer, beni
de Sultan’dan yana

sanacak. Abdülhamit'in yüzüne baktı: sakalını tutmuş dü- şünüyordu Sultan. "Cumhuriyet, bu duruma bu kadar ka- yıtsız kalamaz." diye haykırmak istedi. "Bunlara göz yuma- maz!" Yerinden kalkmaya çalışarak Abdülhamit'e doğru uzattı ellerini. Oda kararlıydı, divanı göremiyordu artık. "Üçüncü Cumhuriyeti de kurdüğüm halde, bunlara neden mi engel olmuyorum? Duyduğum bu yeni sese çevirdi başını. "Gücüm yetmiyor," dedi ses. Oda biraz aydınlandı: Tur- gut'un karşısında Mustafa Kemal duruyordu. Onu resimle- rinden tanıyan biri için kim olduğunu anlamak çok güçtü; fakat Turgut tanıdı. Mustafa Kemal çok şişmanlamıştı. Saç- larının hemen hepsi dökülmüş, sırtı kamburlaşmıştı. Sesi yorgun çıkıyor, konuşurken dudaklarının arasından altın dişleri görünüyordu. Buruşuk yüzü beyaz kıllarla kaplıydı. Eski bir ropdöşambr giymişti.

Turgut, bütün gücünü toplayarak konuşmaya çalıştı: "Nasıl olur? Siz idare etmiyor musunuz? Nasıl engel ola- mazsınız?" Mustafa Kemal, caresizliğini gösteren bir hare- ket yaptı. Turgut, ona doğru ilerlerken ter içinde uyandı.

Saat on bire kadar yatakta kaldı. Son günlerde üstüste gördüğü rüyaların, daldığı hayallerin verdiği huzursuzlukla yatakta dönüp duruyor, rahat bir durum bulamıyordu uzanmak için. Sonunda, yatmakla daha çok yorulduğunu anlayarak kalktı ve hemen giyindi.

Nermin, salonda pazar gazetelerini okuyordu. Kanepeye giderken aynaya takıldı gözü Turgut'un. Kısa bir süre ayna- da kendini seyretti. "Şişmanlıyorum, diye geçirdi içinden. Mustafa Kemal gibi. Büyük mavı gözlerim yakında bu an- lamsız yuvarlak surat içinde kaybolacak. Ya saçlar? Acele etmeliyim. Burun ve ağıza bir şey denemez doğrusu. Göz ucuyla karısına baktı: acaba bu

incelemenin farkında mı? Kalın, etli dudaklarını uzattı, diliyle yaladı onları; pembe- leştirler hemen, gerçek hacimlerini ortaya çıkardılar. Çok

çatmamalıyım kaşlarımı, çok da gülmemeliyim: ikisi de za- rarlıymış. Parmaklarıyla, parmaklarının ucuyla, alnını, göz- lerinin altını ovdu. Daha çok var, daha çok idare eder. Par- maklarıyla yaşını hesapladı. Aptal gibi hissiz bir maske ta- karşıan yüzüne, o zaman hep genç görünürsün. En genç gö- ründüğün zaman başlayacaksın ki buna... Bana bak ayna! Sana çok güveniyorum. Gözlerini kapadı, aynadan bir iki adım uzaklaştı. Turgut Özben ve eşi; ne kadar genç görünü- yör resimde. Kim? Tabii Turgut, canım. Ya karısı? O görün- müyor. Nasıl görünmüyor? Çok makyaj yapmış işte; gerçek anlaşılmıyor. Kiminle konuşuyorsun Turgut? Kendimle ko- nuşuyorum Turgut. Karısını ilk gördüğü gün, onun ince bı- çak gibi düz ve müstehzi ağzını beğenmiş. Yok canım! Tur- gut, istihzaya başkalarında tahammül edemez. Dişine göre bir şey aramış olacak. Kızın gözleri de çok canlıymış ilk gün. "Nermin!" Karısı başını çevirip yukarı baktı. Şimdi, uykudan şiş de ondan tabii. Her zaman söylerim şu kaşları- nı alma diye. "Efendim canım?" Doğrusu güzel karısı var. Benim için fazla muzip bir yüz, demiş Selim, Kenan'a. Ya- nında ne yapacağımı şaşırtıyorum. Kadınlığını hissetmiyor sanki benim yanımda, "İlaveleri okuduysan bana verir mi- sin Nermin?" Küçük burjuvanın pazar ayını esas itibariyle üç kışma ayrılır, oğlum Selim: "Pazar Gazetesi" - günlük olaylar, makaleler ve bilmece olmak üzere üç bölümdür- "Büyük Kahvaltı" ve "Akşamüstü Kime Gidelim" sıkıntısı. Bu sınıf yasası, her pazar, büyük bir özenle yerine getirilir. Bugün olduğu gibi, canınız sıkılıyorsa, ilaveye söyle bir ba- karsınız ve karınıza uzatarak: "Bilmeceyi sen çöz canım," dersiniz büyük bir yazgeçişle. Nermin'in gözleri güldü ve: "Sahi mi?" dedi elini uzatarak. Canım sıkılıyor Nermin. Daha küçük sıkıntılarda

sana açılsaydım, bu güçlüğü çekmezdim belki.
Canım, erkekler bazı geceler salının bir köşesine
birikip, kadınların merak

etmez göründüğü erkekçe konulardan bahsetmez mi? Bu da, onlardan biri oluversin. Olmuyor. Ayaga kalktı, karısı- nın yanına oturdu kanepede. Koluyla onu sardı, başını da- yadı omzuna hafifçe. Nermin, durumunu değiştirmeden gülümsedi ve hemen sordu: "Sonu 'k' ile biten, beş harfli bir hayvan ismi söyler misin?" "Tavuk," dedi, içindeki sıkıntıyı bastırmaya çalışarak. Bütün hayatımı şu andaki gibi yaşa- saydım hayır kalmazdı bende. Gececek, Turgut, gelecek. Oyle bir küçümserim ki ben onu... "Olmuyor," dedi Ner- min mahzun bir sesle. "Başharfi V." "Vaşak," dedi Turgut aceleyle. Yerinde tepkiler gösterebildiğime göre, sogukkan- lılığımı kaybetmedim daha. Kim bulabilir bir anda vaşak kelimesini? Milyonlarca insan bu hayvanın adını bile bilmi- yordur. "İnek," dedi hayalindeki Selim, bir türlü aklından çıkmayan Selim. "Düşünmekten korkan; korkudan, düşün- mesini unutan inek" dedi. Evlendi diye, oyunun her daki- kasını kuralına göre oynamaktan başka bir şey düşüneme- yen inek. Sevgi apartmanında her gün göreyli inek. Ne pa- zarı ne tatili olmayan memur. "Neden benim aklıma gelmi- yor bu kelimeler Turgut?" Çünkü sen inek değilsin. Bana artık olgunluk yakışır Selim. İnşallah arkasından çöküp gi- dersin Turgut. "Bilmem, aklımda kalıyor işte," dedi, gevşek bir gururla. Bir arkadaşın kötü durumda olduğunu biliyor- sun, ona gitmek yardım etmek gerekiyor. Ne yapabilirim bu durumda Nermin? Benden utanmaz mısın sonra? Şu anda sana, ne gibi bir yardım beklediğini söyleyemem Selim'in. Bunu daha ben de bilemiyorum. Fakat birşeyler yapabilece- gimi hissediyorum, dürüst ve olumlu birşeyler. Senden tek istediğim şimdilik beni bu meşeleyle başbaşa bırakman. Sonra bir gün oturup birlikte...

Nermin gazeteleri elinden bıraktı: "Sen

tamamlarsın, benden bu kadar,” dedi. “Kahvaltı etmek ister misin?” Gaç zeteleri Turgut’a uzattı. Turgut, havadaki elini aşağı indirdi:

"Ben biraz dışarı çıkaçagım," dedi. "Selim'in annesine gidip başsağlığı dilemeliyim. Cenaze kalkalı neredeyse on gün olacak; hiç ugramadım, Gücenir sonra." "Kahvaltı etmeden mi gidiyorsun?" diye sordu karısı. "Döndüğümde bir 'Bü- yük Kahvaltı' ederiz. Şimdi canım bir şey istemiyor." "Sen bilirsin. Sonra acıkacaksın." Ben bu filmi daha önce gör- müştüm, diye düşündü Turgut.

Kapının zilini çalarken, birden yaptığı işin anlamsızlığını hissetti. Fakat kapı açıldı ve Müzeyyen Hanımın yorgun ve sarı yüzü görüldü. Hiçbir şey söylemeden Turgut'u içeri al- dı. Oturma odasına geçtiler. Radyonun yanındaki koltukta genç bir adam oturuyordu. Zayıf, uzun boylu, solgun yüzlü ve gözlüklü biriydi bu. Acı bir surat takınmış. Bir adam, Turgut'un daha önce görmediği biri... Orada kimseyi bula- cagını düşünmeyen Turgut'a, tavırları sahte gelen biri. Se- lim'in annesinden başka bir insanı görmeye hazırlıklı olma- dığı için, ona yabancı ve iğreti gelen bir "arkadaş". Ben, her ne pahasına olursa olsun buraya geldikten sonra, beenden önce nasıl birisi aynı durumda olabilir? Üzülme canım, rastlantı; resmî bir ziyaret olmalı. "Burhan Bey de eksik ol- masın aramış beni. Selimciğimin çok iyi bir arkadaşıydı." İnsan, hiç olmazsa, sizden iyi olmasın, der. Büyük fedakâr- lıklarla getirmiş olduğumuz Turgut Özben, tam sahneye çıkmak üzereyken... "Tanışıyor muydunuz?" Her zaman, birisi sizden önce dayranır. Oysa, gelip geçici biridir bu. Si- nemada, sizden önce, son boş koltuğu alan kör bir yabancı. "Hayır," dedi. "Yalnız... Selim bahsedirdi. Şimdi, Ankara'da bulunuyorsunuz, zannedersem." Demek, Burhan buydu. Selim'in onlara tanıştırmaktan kaçındığı "esaslı" arkadaşla- rından biri. Selim, farklı çevrelerdeki arkadaşlarını birbirine tanıştırmayı

seymezdi. “Hoşlanmazsın,” diye kestirip atar- dı.
“Yüksek” arkadaş çevrelerinde üniversite
arkadaşlarının- dan utanırdı Selim. “Seni
elevermemizden korkuyorsun,”

diye saldırırlardı Selim'e kantinde. Hepimiz, tanımadan, se- vimsizliklerine inanırdık bu adamların. Bu yüksek arkadaş- ların da bizi tanımadan sevimsiz bulduklarını bilmeseydi, tanıştırmaktan kaçınır mıydı? Ben bile zorlukla barınabili- yorum aralarında; sizi hemen yutarlar, demek isterdi kan- tindeki arkadaşlarına. Turgut da, bu eski ve tatsız hatırla- manın verdiği soğuklukla, "Ankara'da bulunuyorsunuz" gi- bi, ilk görünüşte masum, fakat hiçbir kantin arkadaşının, gerisinde gizlenen istihzayı kaçırmayacağı sahte bir incelik- le yere vurmuştu Burhan'ı. Burhan da kantincilerin bu du- rumda ifade etmekten çekinmeyecekleri bir deyimle "yerin dibine geçmişti". Kimleri yerin dibine geçirmedik kantinde, kendilerinin haberi olmadan. Güner döverdi muhakkak bu adamı hiçbir nedene dayanmadan. Hiç nedeni yok da deñe- mez bir bakıma; Selim'e, "arkadaşlarının", Güner'e tanıştı- rmaktan utandığı arkadaşlarının, ne kadar zayıf olduğunu göstermek gibi bir bahane bulunabilirdi. Sen, benden, ger- çekten çok gerisin Burhan. Bana bakarken bu kadar çeşitli ve çelişik duygularla kendini yiyebilir mişin? Sen, sadece soğuk bir kayıtsızlık gösterebilirsin. Sonra da kendine, be- nim anlayamayacağım derin bir pay çıkarırsın bundan. Ne çıkardığın da pek belli olmaz. Kalın camlı gözlüklerinin ge- risinde ne düşündüğünü kimse anlayamaz. Selim olsa çırpı- nırdı; "Daha elini sıkmadan mahkum ediyorsunuz adamı." Kayhan da olsa cevabı kaçırmazdı: "Tarih de bizi." Sonunda sen kaybediyorsun Turgut. Olsun. Demek Burhan bu. Se- lim'in bahsettiği Burhan. Neden beklemedim? Belki de o; "Selim sizden bahsederdi," diye atılırdı. Hayır. Atılmazdı. Benimle ilgisi sınırlı. İşte gene kaybettim. Neden acele et- tim? Burhan kendini tuttu, konuşmadı. Böyle bir meselesi yok aslında. O

zaman da kendi kaybeder. Kaybeder ama, şu Burhan da neden ağırlık taşlar, mollalar gibi? Bu Selim de, insandan hiç anlamazdı. "Sigara kullanıyor musunuz Bur-

han Bey?" İntikamımı aldım işte: hem "kullanmak" hem de "Bey" dedim. Beni küçümsemen için açık verdim. "Bey dedi bana, piş küçük burjuva," diye sevin bakalım. Bu çeşit intikamdan ne anlarsın sen! Turgut kendine gel, adamın bir şey dediği yok. Eski huyların ortaya çıktı gene. Çıksın! Eski huylarımdan kaçmakta acele etmişim anlaşılır. Bu "olay" karşısındaki zayıflığımdan anladım bunu. Yeni huylarımla büsbütün gülünç oldum. "Teşekkür ederim. O beni öksür- tüyor, bundan içeyim," O dediği Yeni Harman, bu dediği Birinci. Nasıl "dolayısıyla" anlatıyor aramızdaki farkı. Selim, muhakkak sana, benden "bahsetmiş" olacak. Yoksa, kendi kendine akıl edemezdin bu inceliği. Şimdi de Müzeyyen Hanıma döndü. Onunla, bir anayla nasıl konuşulursa öyle konuşur herhalde. Ben de kendimi ele vermeyeceğim daha fazla. Senden sonraya kalmakla da Selim'i daha çok sevdiğimi göstermiş olacağım. Efendim?

"Ne söyleyeceğimi bilemiyorum," diyordu Burhan. Ben de bilemiyorum. Birden mahzunlaştı. Bana anlatabilirdin Selim. Böyle bir durumda kim dinlemezdi ki seni? Ne yaptın son aylarda? Anlamasam da dinlerdim seni. Bir "hukukumuz" vardı hiç olmazsa. Ölümçül düşüncelerini hafifletirdi bir insanın varlığı belki. Belki de anlatmaya çalıştın. Birilerine. Kim bilir? Anlatamadın; belki o insanın yüzüne bakar bakmaz anlatmanın yararsızlığını gördün. Bu düşüncelerle çevresini, Burhan'ı, ona duyduğu sebepsiz öfkeyi unuttu; kendini bıraktı bir süre. Gözü, bir koltuğun üzerindeki dantele takıldı; hissetmeden ona baktı ve düşündü. Her gün birlikte yaşadıkları yılları düşündü. Nasıl bu duruma geldik Selim? Bir arada olmanın kaçınılmazlığından başka bir neden yok muydu bizi yaklaştıran? Aramızdaki boşluğu nasıl

doldurmalıyım? Sen olmadan seni nasıl öğrenmeliyim? Belki de, bu kısa huzursuzluğu duyduğum için, dantelin kıvrımlarından gözümü bir türlü ayıramadım-

ğım için benimle öyünürdün. Koça ayı, derdin, düşünür gi- bi bir halin var. Dikkat et midene dokunur sonra. Zarar yok; yaşasaydın da beni yerin dibine batırsaydın. Bin kere esir alsaydın beni, Selim! Öyle durma hiç konuşmadan. Ağır bir söz söyle; utandır beni. Söyle, de ki: bin tane kitap okumak gerek. Geceleri de uykusuz kalınacak. Her gün durmadan koşulacak, akşama kadar; sonunda epsilon ka- dar küçük bir fayda temin edilecek. Bir epsilon, iki epsi- lon... razıyım. Esir Selim esir, British Museum'a gidilecek. Marx gibi çalışılacak... istersen sakal da bırakırım. Katalog- lar içinde kaybolacaksın Turgut, de. Bir dene bakalım. C/ 17760 8.P 158 6c CD lit Vic-ne. 1949 mus. o. 96. Hemen arar bulurdum. Hidrolik çalışmak gerekiyor, hem de ezber- lemek yok; anlaşıyor, desen itiraz edersem o zaman söyle. Batı ve Güney Anadolu Hitit, İyon ve Mikene medeniyeti kalıntılarını görmenin bir yararı olacak mesela. Arabayı alınca hemen toplarım çoluk çocuğu. Çoluk çocuk mu ha- yır, hayır Selim. Bir an için oldu o duraklama. Bir yolunu bulurum. Sen düşünme orasını. Selim, ne kuvvetliyim göre- ceksin. Ellerinin bütün gücüyle koltuğun kenarlarını sık- makta olduğunu hissetti. Endişeli bir bakışla Müzeyyen Hanıma ve Burhan'a çevirdi gözlerini. Ona bakmadan, al- çak sesle konuşuyorlardı. Hepimiz suçluyuz Selim. Alçak sesle konuşmalıyız. Fakat ben bir yolunu bulup yükseltece- ğim sesimi. Burhan ayaga kalktı, Turgut'a yaklaşarak elini uzattı. Turgut bu eli kuvvetle sıktı. "Ankara'ya gelirim..." sizi aramak... konuşur... bir mahzuru yoksa..." gibi sözler mırıldandı Burhan'a. Bir kâğıda birşeyler karalayıp verdi Burhan. Bakmadan cebine attı bilinçsiz bir hareketle.

Müzeyyen Hanım oturma odasına döndüğü

zaman, Tur- gut'u aynı yerde, ayakta buldu. Turgut, yavaş bir sesle sor- du: "Odasına gidebilir miyim?" Selim'in annesi, Selim'den birşeyler taşıyan yüzünü yana çevirdi, gözyaşlarını göster-

memek için. Turgut bir an durdu, onun omzuna dokunmak istedi; vazgeçti. Selim'in odasına yürüdü. Turgut, biraz içi burkularak girdi odaya. Bu oda benim için, görüldüğü kadar sıkıcı değildi. Belki de sıkıcıydı; benim tanıdığım gibi değildi. Selim de, onu bütün canlılığıyla tanıdığım bir sırada kendini öldürdü. Bu odayı tanımiyorum herhalde; içinde ölen Selim'i bilmiyorum. Odaya ve es- yaya ilk defa bakıyormuş gibi incelemeye başladı. Pencereyi tam kapatmayan ve güneşi biraz geçiren basma perdeler sıkı sıkı kapalıydı. Basmanın bazı yerleri solmuş bazı yerlerine de pencereden sızan yağmur suları, koyu çerçeveli büyük damgalar vurmuş. Pencerenin üstüne çıplak bir rayla tutturulan bu perde, hazine bir belge. Efendim? Bütün kötülük bu perdeden, bu raylardan geliyor. Yerde, asıl rengi anlaşılmayan bir halı ve bir iki kilim parçası. Yazık oldu. Müzeyyen Hanım oğlunun münevverliğini göremedi. Odasını, gönülünce süsleyemedi. Ya da bir kadın... kim bilir? Kitaplığının rafları toz içinde... masanın üstü de.. Buraya hiç dokunulmamış. Demek beş yılda bitiremem, diyorsun. Sürekli okusam da. Bitireceğim Selim. Bütün dünyaya gücümüzü göstereceğim. Egildi, yazı masasının gözlerini rasgele açarak içindekileri çıkarmaya koyuldu. Sonra, bütün kâğıtları kucakladı, hem yatak hem divan olarak kullanılan somyanın üstüne taşıdı ve kâğıtların yanına uzandı. Müzeyyen Hanımın yağlı boya manzaralı yastıklarından birine yaslanıp önündeki yığını karıştırmaya başladı. Yatak yarken masada okumak da ne oluyor derdi "rahmetli". Boğazına bir şey düğümlendiğini hissetti. Sen Müzeyyen Hanım değilsin. Merhum, arkasından ağlanmasını katiben istemezdi. Hatta bana bir gün... ne yazık ki bir şey söylemedi. Yalnız bu konuda bana "dersimi" vermemişti. Acaba bu

notları hemen okumaya başlasam mı? Eyde rahat olmayacak. Başını kapiya çevirerek: "Müsaade ederseniz, ben buraları biraz karıştırıyorum," diye seslendi.

“Acaba gerçekten okumalı mıyım? Ona bir faydası dokunur mu?” Konuştuğunu farkederek sustu. Ne yapsan faydası var oğlum Turgut. Merak için başlasan bile. Bir yerden başla- mak zorundasın. Ayaga kalktı. Bir sigara yaktı. Tekrar otur- du. Kalpsiz adam! Ölü yatağına oturmuş, sigara içiyorsun. Onun gizli yönlerini deşmeye hazırlanıyorsun. Onun iyiliği için. Kime iyilik? Bilmiyorum. Öyle söyleyiverdim işte. Durmadan çalışacağıma söz vermişim ya... Peki ne yapma- lı? Evet ne yapmalı? Dur bakalım; Ne Yapmalı'yı arayalım önce. Hayır arama, kapıyı kapa ve çık. Olmaz, Selim bile gülerdi böyle bir korkaklığa. O halde sonuna kadar git. O ne demek? Yani hepsini oku mu demek? Biliyorsun ne de- mek olduğunu. Hayır bilmiyorum. Evet biliyorsun. Hayır bilmiyorum. Peki neden geceleri, evde homurdanarak dola- şıp duruyorsun? Neden, kendi kendine söyleniyorsun arası- ra, “Hayır, olmaz, manasız,” diye. Bilmiyorum. Biliyorsun. Benim durumumdaki adama yakışmaz da ondan. Gülünç olurum sonra. Otomobil işini yapan muhasebeci bir duysa... beni kandırmaya çalışma. Sen duydun mu bir adamın “du- rup dururken”... Duydum, gazetede yazıyordu. Gazete dedi- niz de aklıma geldi; Nermin yemeğe bekler beni... müsaade- nizle. Espri yaparak kurtulamazsın; koltukta söz verdin. Vazgeçiyorum; bütün insanlığın önünde eğilerek özür dili- yorum: beni yanlışlıkla çıkardılar sahneye. Ben yoldan ge- cen... Bütün sorumluluk sende. Hayır değil. Benden paso; çocuk da daha altı yaşını doldurmadı biletcı amcası. Evet, çocuklar da bekliyor. Paramı geri istiyorum; yanlış filme gelmişim. Görüyorsun, benim gibi rezil bir insandan hayır gelmez. Ölü evinde oturmuş... Yataktan fırlayarak kalktı, pencerenin önüne gitti. Perdeyi aralayarak dışarı baktı: pis bir

aralık! Hemen yanında birbirinin üstüne yığılmış evler. Az gökyüzü. Sen o kadar yıl oku, didin; mektebini bitir... sonra çöplük gibi bir yere bak. İnsan ruhu... Efendim? Hâ-

yır! Çıkıp gitmeliyim bu odadan. Gel bizde kal, dedim. Ka- rın istemez, dedi. Karıyı boşver, dedim. Benim derdim baş- ka, dedi. Bir gelseydi.. Ben de fazla ısrar etmedim galiba. Böyle olacağını... Efendim? Batsın efendin senin! Ne olur çıkıp gidelim buradan. Biraz anlayışlı ol. On bin peşin vere- ceğim bu günlerde, biraz dışımı sıkımam gerekiyor. Olmaz. Bu işe tayin edildiniz. İstifası yoktur askerlik gibi. Bütün ha- yatımı ayaklarının altına seriyorum: incele beni! Çürüğe çı- karırsın biraz insaflıysan. Peki, Allah çarımın alsın kötü ni- yetim yok. Peki, anladık; okuyacağız. Söylenerek yataga oturdu; kâğıtları telaşla divana yaydı: ne yapmalı, ne yapmalı? İşte burada Ne Yapmalı. Buldum işte. Buyur oku:

NE YAPMALI

Ne yapmalı? Bugüne kadar sürdürdüğüm gibi, çevremde- ki kişilerin davranış ve tutumlarını bilinçsiz bir aldırma- lıkla benimseyerek bu renksiz, kokusuz varlıkla yetinmeli mi; yoksa, başkalarından farklı olan, başkalarının istediğinden çok farklı, köklü bir eylem isteyen gerçek bir insan gibi bu miskin varlığı kökten değiştirmeli mi? En basit sorunla- rın çözümünde bile bocalayan bu sözde devrimçi gölgeyi, hiç düzeltmeden, biraz olsun çekidüzen vermeden, amaç edindiğimiz ülkeleri gerçekleştirmek için hemen kavganın ortasına atıverelim mi? Kendini yönetmeyi beceremeyen ki- şileri, toplumları yönetmek, onlara yeni yollar göstermek için hemen başa geçirelim mi? Yoksa, toplu eylemlerde kütlelerin başına bela olan zayıf kişilikleri önce sert ve

sıkı bir sınavdan mı geçirmeli?

Ben kendimi yeterli görmüyorum. Ne için yeterli? Her şey için. Topluluğun eylemine engel olabilecek sorunlarımı çözmeden, onu güdebilecek sorunlarımı çözmeden, onu

güdebilecek güçte olmadığımı seziyorum. Başkalarına söyleyecek bir sözüm olabilmesi için önce kendime söz geçir- mem gerektiğine inanıyorum. Bana bugün, ne yapmalı? di- ye soracak olurlarsa, ancak, önce kendini düzeltmelisin, di- yebilirim. Bir temel ilkedен yola çıkmak gerekirse, bu temel ilke ancak şu olabilir: kendini çözemeyen kişi kendi dışın- da hiçbir sorunu çözemez.

Ne yapmalı? Bu soruya hemen bir karşılık bulmak iste- nirse, elbette salt aklın verisiyle, yâ da oradan buradan der- lenmiş bir iki düşüncenin bileşimiyle bazı geçici çareler or- taya atılabilir. İnsan, ilk bakışta bu geçici çarelerin kendi buluşu olduğunu sanabilir. Oysa, örneğin, salt aklın verisi diye nitelenendirilen kavramın biraz incelenmesi, bunun ço- gunlukla toplumun etkisiyle elde edilen kalıplar olduğunu gösterecektir. Salt aklın verileri, insanı, gevşetmeye fırsat vermeyen amansız bir çalışmanın zorunluluğuna itebilir. Oblomovluk ve eğlence düşkünlüğü, dünyada eşi görülme- miş bir baskıyla yok edilmek istenebilir. Bütün kişisel bu- nalımlar, ucuz yaşantılara dönüşle ilgili bütün buhranlar, birer birer sindirilmek istenebilir. Herkes zaaflarını gizleye- rek yalnız güçlerini ortaya koyar. İşte, görünüşte, toplumsal eylemi geliştirmek, ileriye götürmek için salt akılla bulun- duğu sanılan ve her çeşit eylem için kaçınılmaz ilkeler ola- rak ortaya atılan bu temel davranışlarda bile, kişinin ve çü- rümüş toplumun değiştirmek istemedikleri öz varlıklarını bilinçsizce koruma isteminin gizli başkalarını arayacaksın! Bilimsel bir kuşkuyla önce bütün zaaflarını çekinmeden or- taya atacaksın! Olmadık bir yerde ortaya çıkmalarını önle- yecek ve toplumsal eylemdeki ortaklarını umutsuzluğa dü- şürmekten böylece kurtulacaksın.

Karşılıklı güven ve dayanışma ancak böyle bir

sorunun varlığını duyduktan sonra söz konusu olabilir. Fakat, bütün bu sorunlarını yalnız başına çözeceksin. Bunalımlarını,

komplekslerini ve buhranlarını birlikte çalışacağın insanla- ra iletmeyeceksin. Kurulacak örgütü bir düşkünlerevine çe- virmeye kimsenin hakkı yoktur. Birleşecek kişiler önce bir- leşecek güçte olmalıdırlar; önce bu duruma gelmelidirler. Onlar, yeni düzenler kurmak ve ilerlemek için birleşecek- lerdir; körle kötürümün yoldaşlığı gibi bir iş için değil! Kendi sorunlarını çözemeyen bir kişinin, kuşurlarının acı- sını başkalarına çektirmeye hakkı yoktur.

Yalnız, kişisel sorunları tek başına çözme eylemini de ge- reksiz bir aşırılığa götürmemelidir insan. Büyük örgütlerin kurulmasından önce, küçük örgütler oluşurken kişi, çevre- sinden kendini bütünüyle soyutlamayaacaktır; kişisel sorun- larını çözerken başkalarından da bir bakıma yararlanacak- tır. Yani, bazı insanlarla genel ilişkiler kuracak onlarla birle- secektir. Ne var ki bu birleşme büyük örgütlerden farklı bir biçimde olacaktır. Böylece küçük bir çekirdeğin aşağıdaki ayırıcı özellikleri belirecektir:

1- Birleşenlerin sayısı az olacaktır.

2- Bu topluluk, genişlemeyi amaç edinmeyecektir. (Ken- diliğinden bir artma olursa, bu artış da engellenmeyecektir.) 3- Kişiler bu birliğe zaafılarını ve güçlerini koyarak gireceklerdir. (Zaaf konusunda aşırılığa kapılmamak gerekir.)

4- Kişiler, en küçük ayrıntılara kadar anlaşılabilir in- sanlar olmalıdır. (Yani,

büyük karakter farkları gösterme- yen ve yakın bir ilişki kurabilecek kadar birbirini seven ve birbirine güvenen kişiler bir araya gelmelidir.)

5- O güne kadarki gelişmeleriyle nitelikleri bakımından birbirlerine yakın olan insanlar böyle bir eyleme girmelidir. (Büyük örgütlerde zorunlu bir sınıflama olacağından bu şart yalnız küçük birliklerin özelliğidir.)

Bu özellikler, küçük topluluğumuzdaki ilişkilerin sıkı ve karmaşık bir biçimde oluşacağını göstermektedir. Burada kişi kendini ve topluluğu aynı anda geliştirecektir. Birlikte

gelişmeyi sağlamak için her toplulukta ve ortak eylemde gerekli gördüğüm şartları şöyle özetleyebilirim:

¹⁻ Her birey, bütün toplu çalışmalara aynı oranda katılmalıdır.

²⁻ Bireyler, birbirinin iyi niyeti ve gücünden kuşku duymamalıdır.

³⁻ Her birey kendi ilerlemesi kadar karşısındakinin gelişmesinden de sorumlu olmalıdır. (Yani, zincirleme bir sorumluluk ilkesi benimsenmelidir.)

Bu topluluğun gelişmesinde en önemli etkenlerden biri

-belki de en önemlisi- bireyin, toplu eylem dışındaki yaşantısını nasıl düzenleyeceğidir. Bu yaşantıyı da ikiye ayırabiliriz:

¹⁻ Bireyin, temel ülküsü dışındaki yaşantısı.

²⁻ Toplu çalışmalar için gerekli oluşumu kazanmak amacıyla sürdüreceği yaşantı.

¹⁻ Temel ülkü dışında, yani ekmek kavgası için tutulacak yol:

Ekmeğini kazanırken bireyin yapacağı işler, onu bazı ilişkiler kurmak zorunda bırakacaktır. Bu ilişkilerde, işinin dışında devam edecek herhangi bir eylemden kaçınmalıdır birey. İş arkadaşlarıyla gerçek bir dostluk kurmaktan kesinlikle

sakınmalıdır. Yalnız, bunu yaparken, çevreyle ilişkile- rini aksatmayacak; bu geçici arkadaşlarında, kendisine kar- şı dargınlık, kuşku ve kızgınlık yaratmamaya çalışacaktır. Çevresindeki kişilerin düşmanlığını kazanmadan ölçülü bir yakınlık kurmalıdır onlarla.

Birey, en basit ihtiyaçlarını gidermekte elbette bağımsız- dır, fakat, aşırı tutkuların -kumar, içki ve fazla eğlence gibi- bir yana bırakılması ve bunların bir alışkanlık olmaktan çı- karılması gereklidir. Bu çeşit tutkular, özellikle umutsuz günlerde bireyin yakasını bırakmaz: umutlu günlerde kur- tulmalıdır birey onlardan.

2- Toplu alışmalar için tek başına yapılacak alışmalar:
Bireyin tek başına kaldığı zaman kendisini oluşturmak için yapacağı çalışmalar, ne yapmalı sorununun önemli bir bölümüdür. Kendi değerini eksiksiz bilen ve her an bu de- ęeri, yeni şartların ışığında eleştirebilen bir kişi ne yapmalı, ne yapmalı diye bocalamaz. Düzenli bir çalışma düzeyine girebilmek için üç temel sorunu çözümlmek gerekir:

a)

Kendini iyi tanımak

İnsan en çok kendiyle ilgilenir; ama bu ilgi bir yönteme dayanmaz ve kendini tanıma sorunu bilimsel bir yolla zmlenmezse sonsuz bunalımlar karanlığına düşer birey. Değerini tam bilmeyen kişi, gereksiz yakınlmalarla gün geçtikçe daha da bozulur ve çürüyüp gider. Kişisel değeri bytmek de küçültmek de aynı derecede zararlıdır. Yola ıkmaadan önce altından kalkamayacakları bir yükün altına gi- renler daha işin başında ezilip kaybolurlar; gerçek değeri- nin çok azını ortaya koyanlar da kısa zamanda tembelleşip bir işe yaramazlar.

Kendini tanıma sorununun çözümünde, Descartes'ın bili- me uyguladığı kşkuculuğu kullanabiliriz. Bütün değerleri- mizi önce yok

sayarak işe başlamalıyız. Kişisel değer saydığımız şeylerin, toplumun baskısıyla edinilmiş sahte nitelikler olabileceğini de hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıyız. Örneğin, soyut ahlak kavramlarını ele alalım. Namus, iyilik, iş ahlakı gibi her toplumun temel dayanakları sayılan kavramlar vardır. Bu kavramların her toplum için aynı olduğu ve bunlarla ilgili kurallara her toplumda uyulması gerektiği belirtilmiştir bizlere. Biz, ancak kendi özlediğimiz toplumda uymalıyız bu kurallara. Onlar ise, şartlar ne olur- sa olsun toplumu ayakta tutmak için bizi soyut kavramlarla uyutmaya çalışırlar. Ben, sadece namuslu olmakla övünen

kişiyi adamdan saymıyorum; toplumu iyiye, güzele götürmek için kendi gibi namuslu insanlarla birlikte bir çaba harcamamışsa, çevresindeki uygunsuz gidişe başkaldırma- mışsa, o kişi namussuzdur benim için. Benim de değerleri- min arasına bu çeşit nitelikler karışmışsa atmalıyım onları; onlarla övünmemeliyim. Bu nitelikler, amacımı gerçekleştiren bana zararlı bile olabilir. Gerekirse bir ülke uğruna hırsızlık da yapmaz mı insan? Kendi aramızdaki ilişkilerde ahlâklı olmamalı demek istemiyorum; bize bu çeşit iftiralar atılmamalı. Fakat onların düzenini korumak için gerekli olan böyle sahte değerlere de hiç önem vermeyelim.

b) Kendini eleştirmek

Bu deyimle Batılıların “otokritik” dediği soruna egilmek istiyorum. Yukarıda söylediklerim bir otokritik sayılabilirse de ben otokritiği daha çok bir eylem için varsayıyorum. Bir eylemden sonra, o eylemin birey açısından değerlendiril- mesidir otokritik, diyorum. Kendini eleştirmenin, kendin- den yakınma çerçevesinden de çıkması gereklidir diye düşünüyorum.

c) Dış etkenlerin uyutucu durgunluğuna kapılmamak Ülkemiz, bugün için durgun bir toplum düzeni içindedir ve insanı toplumsal çalışmalara itecek bir dış

etkenin yok olduğu söylenebilir. Peki ne yapalım o halde? Olayların bizi hazırlıksız yakalamasına fırsat mı verelim? Yoksa tehlikesiz çalışmalarla o zamana kadar kendimizi avutalım mı? Bence hemen köklü bir çalışma dönemine girelim. Ben de bu sa- tırları yazar yazmaz söylediklerimi uygulamaya girişeceğim hemen. Daha fazla oyalanmayayım. Müsaadenizle.

Canım Selim! Nasıl çırpınmışsın bir yere tutunmak için: Burhan'ların ortasında neler hissetmişsin! Onlara okuyama- mışsındır bu yazıyı. Çizgili bir defterden koparılmış kâğıt- lara yazılmış; sekiz sayfa. Alay ederdi bu satırları okusaydı Burhan. Neden dövmedim bu herifi? Elimden nasıl kaçır- dım? Bir de adresini aldım üstelik. Ben aşağılık sahtekârın biriyim. Kendime bile sahtekârlık ediyorum; dolandırıyo- rum kendimi. Duvarı yumrukladı; elini acıttı. Daha beter ol sahtekâr ruh! Ne diyordu bu herif Selim için? Koltukta otu- rurken kulağına gelen sözleri hatırladı: bu toplumla ilişkisi- ni kaybetmiş: yaptığı işe ve yaşadığı düzene yabancılaşmış- mış. Tersini ispat edeceğim! Hepinize göstereceğim! Mü- zeyyen Hanımın basitliğinden sıkıldığını gösteren belli be- lirsiz bir ifade vardı Burhan'ın yüzünde. İşte o sırada döv- meliydim. Hayır! Önce o şaldırmalıydı. Pek de çelimsiz de- gildi. Girişmez kavgaya. Duruma uygun bir söz eder. Sen, ayılığınla kalırsın. Bütün kitaplar, nazariyeler ondan yana. Hepinizin sahteliğini yüzünüze vuracağım! Kâğıtlara saldır- dı yeniden. Bir kâğıt çekti, durdu. Neden yok etmedi acaba "Ne yapmalı"yı? Oysa, ne kadar utanmıştır yıllar sonra tek- rar okuduğu zaman. Bizim zabıtlara da eklemedi. Getiririm, dedi. Getirmedi. Burhan'ın gözleriyle değil de kendi gözle- riyle görebilseydi. Gene de atamamış. Hiçbir şeyini atamaz- dı nedense. Okumaya başladı:

Gelemeyeceğini söylemişti. Ben de sekizde evden çıktım. Canım çok sıkılıyordu. Bir tramvaya binip Beyoğlu'na git- tim. Saray sinemasının önünden geçerken birden onu sine- manın dış kapısında gördüm. Beni görünce yüzünde hafif bir

rahatsızlık ve sıkılma izi belirdi. Ben de ne hayaller kur- muştum. "Ne haber?" dedim sıkılarak. "Sana söylediğim ders işi olmadı. Ben de sıkıldım evde," dedi yüzünü buruş- turarak. "Bana ugrasaydın," dedim. Biraz sinirli bir sesle,

“Eyde olacağını tahmin etmedim,” dedi. “Yok, öyle söyle- dim işte.” Şimdi de ben, onun, yerine rahatsız oluyordum. “Birini bekliyorum,” dedi. “Yolda gördüm de. Sen tanımaz- sın,” Benden sıkılır onunla diye düşündüm. “Haydi eyval- lah” dedim. “Ben seni ararım,” dedi aceleyle. Onun da çok üstüne varmışım, herkese yaptığım gibi. Benim de hiç kimşeyle olmak istemediğim anlar yok muydu? İçimden ona hak verdim; kendime yükledim suçu her zaman oldu- gu gibi. Birini yeni tanıyınca, nefes aldırma- dan yükleniyor- dum üstüne. Herkes, benim gibi buhranlı değildi. Bu dü- şüncelerim, o zamanki durumumu
Yazı burada bitiyordu. Sayfanın altına bir iki karikatür çi- zilmiş, yanına da güllerle süslü, SIKINTI yazılmıştı. Daha aşağıda tek harfler ve yedi kere altalta yazılmış bir cümle vardı; “Gordiyum neden kördüğüm”. Başka bir kâğıt çekti yığından. Bu sayfa başlıklıydı:

Çok İyi Bilinmesi Gereken Filozof ve Edebiyatçılar,

Satırlar, sayfanın ortasında küçük bir yere yazılmıştı:

Soren Kierkegaard Oswald Spengler
Franz Kafka Friedrich Nietzsche
The Tragic Aspect

Kâğıtların arasından küçük sarı kartonlar düştü, üstlerine daktiloyla bireş satır yazılmış kartlar. Turgut, gülümseyerek: “Beylik cevap kartonlarım

benim." dedi. "Bunları da sakla- mış." Her kart, içine ancak bir cümle sığacak büyüklükteydi. Turgut, sıkıntılı olduğu zamanlar sorulara cevap vermez, bu kartlardan birini uzatırdı:

100

Daha gelmedi

Bir de kantine bak Bugün yeni fıkra

yok

Ben ne bileyim ulan (en çok kullanılan kart)

İğneyle tutturulmuş bir tomar: İktisat Notları. Birinci Bölüm: Üretim ve Üretim Araçları. Turgut tomarı yatağa bırakmıştı. Ders notlarından sayfalar, "Felsefe hakkında", "Shakespeare ve Hamlet üzerine bir Türk gençinin düşünceleri" ... Hepsi bir arada. Son kâğıdı aldı:

"to be or not to be", "yaşamak mı ölmek mi" yerine "olmak ya da olmamak" şeklinde çevrilmeliydi. Yazar burada, "to be" ile bütün olumlu eylemleri, "not to be" ile de bütün olumsuz eylemleri ifade etmek istiyor. Bunu, olumlu eylemlerden sadece biri olan yaşamak ve olumsuz...

Turgut bu yazıyı da okuyamadı. Kâğıdı elinde sallamaya başladı. Şarkısı yarıda kaldı; akli da karıda kaldı. Kâğıdı çevirip arkasına baktı. Sık yazılmış satırlar... Ortasından okumaya başladı:

Araştırma gücüyle yola çıkan insanın, bugün kendi çözmese de, yarınki kuşaklara miras bırakacağı meselelerle uğraşmaması, ardından belgeler bırakmaması ne kadar yazık.

A. kasabasına iki aylık bir iş için gitmişim. Orada, otelin lokantasında rastladığım garip

bakışlı bir adam: “Türkiye’de çok sayıda monografi yazılması gerekli,” demişti. Ben yemek yerken, hiçbir şey yapmadan, yanımdaki masada oturuyordu. Bana bakıyordu. Bakışları rahatsız etti beni. Bu adamı bir yerden tanıyordum. Birden yüzüme bakıp gülümsedi. Onu nereden tanıdığımı bulamadım bir türlü. Genede masasına gittim. O kadar yalnızdım ki. Uzun uzun

konuştuk. “Bir işle severek uğraşan her insan, özentîye ka- pılmadan, karşılaştığı güçlükleri, uyguladığı metotları ve görüşlerini yazmalı. Düşünün bir kere. Çeşitli konularda, böyle binlerce monografi yazılmış olsa...” Konuşma tarzı, bana çocukluk yıllarımın olumsuzluk meleşti Nihat Ağabe- yi hatırlattı. Nihat Ağabeyden bir yerde muhakkak bahset- meliyim.

Turgut saatine baktı. Yavaşça yataktan kalktı. Kağıtları topladı, çekmeceye yerleştirdi. Çekmeceyi kilitledi; anahta- rını, kütüphanenin üstünde duran bir vazanın içine attı. Perdeyi kapadı. Gene geleceğim. Evden çıkarken, Müzey- yen Hanıma: “Üzülmeyin, gene geleceğim,” dedi.

7

Turgut, önünde durduğu, uzun ve iki katlı binaya yorgun gözlerle baktı. Yataklı vagonda pek iyi uyuyamamıştı. Otele gidip biraz yatsam... Öğleden sonra gelsem... mi? Hayır, bu sıcakta öğleden sonra kimseyi bulamam. Binaya tekrar bak- tı. Pencereleler, pencereleler. Külrengi külrengi, serpme sıva... ağır ve çiçek bozuğu kütle; keskin Ankara güneşi, çirkinliği kuvvetlendiriyor. Nasıl kaldıralım bu yığınları ortadan? Hakkınız yoktu buna: bizi zevksizliğinize mahkûm etmeye. Pürüzlü kütleye

isteksizlikle baktı: içeriye girsem mi? Gir- me diyor büyük kapı; girme yutarım seni. Yut bakalım. İstedigimi koparacağım senden. Vızgelir bana hademeleriniz, evrak ve kayıt odanız, bekleyin şimdi gelir efendimleriniz; vızgelir bana De Gaulle hakkında yorumlarınız. İkinci kat- ta... sağa sapmayın sola sapın... koridorda soldan ikinci kapı... Kılığımı iyi buldu da bana “hemşerim” demedi neyse. Ne demiş Cenap Şehabettin: “Güzel bir kıyafet iyi bir tavsiye mektubu..” fecri âti fecaati...
“Teknisyenler” odasının kapısını vurdu. Neden kapıyı

yuruyorsunuz? İçerde gizli bir iş mi görüyorlar? "Affedersiniz, Süleyman Kargı'yla görüşebilir miyim?" Genç ve yorgun memur anlamaz gözlerle suratına baktı. Dokuzunda kocamış. "Kim? Ne istiyorsunuz?" İsmi tekrar etti. "Yok beyim burada böyle biri." Yandaki masada oturan memur atıldı: "Kim dediniz?" "Süleyman Kargı." "Eski kadrodan olmasın. İki yıl önce bu şubenin elemanları değişti de." Turgut, yeni ihtimallerin yorgunluğunu duydu içinde. "Bilmiyorum," dedi. "İki yıldır buraya Süleyman diye biri gelmedi. Yalnız, yazı işlerinde Süleyman diye bir memur var ama onun da soyadı Yurtut. O olmasın sakın?" Nasıl olur? İs- teksiz bir sesle: "Hayır, değil," dedi. "Öyleyse yok." İşte o da başını çevirdi. İnsanı ortada bırakırlar. Memur onu he- men unutmıştı; karşısındaki taşeron kılıklı adamı paylı- yordu: "Sen daha demirlerin hepsini koymamışsın ki be- to- nu dökeyim diye sızlanıp duruyorsun. İki gün evvel ben uğradım şantiyeye. Sen yoktun." "Beyefendi, taksi tuttum; kapıda bekliyor. Beş dakikada gider geliriz vallahi." Bizim dert ortakları. "Ben bilmez miyim bu saatte trafığı? Bu sı- cakta gidemem şimdi. Sabah erken gelseydin." Turgut, yaşlı suratlı genç adama: "Acaba, eski kadrodakileri tanıyan biri, var mı dairede?" diye soracak oldu. "Bilmem." Önüne eğil- di, Toprakspor Altındağ'a bir sıfır koydu. Yazı işlerine git- meli. Evrak memurları buranın eskisidir. Onlar belki bilir- ler. Patronun işine koşarım olmazsa, Adam, öğleden sonra gel dedi ama belli olmaz. "Bir kat aşağı inin. Girişin hemen yanında."

"Süleyman Kargı? Süleyman Kargı? Bilmeliyim muhak- kak. Dört beş sene önce mi dediniz? Hangi dört beş sene be- yefendi iki ay sonra tam on yedi sene bitiyor. Teknisyen de- diniz. Sizin yanınızda mı

çalışmıştı?" "Hayır çalışmadı. Özel bir iş için arıyorum." "Evet! Teknisyen demiştiniz. O zamanki tabiriyle fen memuru." Selim Işık çalışırken bu daire-

deymiş; aynı odada bulunuyorlarmış. Hatırladınız mı asteg- men, yedek astegmen Selim Işık. Uzun boylu, Zayıfca. Siyah saçlı. Onları bilemeyeceğim işte. Her yıl gelirler. Bir sürü astegmen. Az da kalırlar. Biliyorsunuz canım; siz de askerlik yapmışsınızdır.” Gözlerini çelik dolaba dikti: “Sağ olsun, Re- fik Sorgan Albay, o zaman binbaşiydi. Sizden iyi olmasın çok iyi adamdır. Allah selâmet versin, bir gün dayanamadı, ‘Bu astegmenler neredé?’ diye bir bağırış bagırdı koridorda: he- pimiz odalarımızdan fırladık. ‘Bu kadar ivedi iş varken nere- ye gidiyor bunlar?’ diye tepiniyordu. Fen memuru biri vardı. Fen memuru dediniz de aklıma geldi. Uzun kır saçlı biri. Başını kapıdan çıkarıp ‘Yazifedeler binbaşım,’ dedi. ‘Ben va- zife mazife bilmem. Yarın sabah hepsini istiyorum.’ Allah si- zi inandırsın, ertesi sabah hepsi gelince, değil masa, otura- cak iskemle bulamadı çocuklar. Bir kısmı ayakta kaldı. Öğ- leye kadar, koridorda dolaştılar, kapıların önüne dikilip dur- dular. Refik Binbaşı geçerken, hepsi korkuyla odalara sığıni- yordu. Ayakta, ellerinde evraklar... biz, hiçbir şey olmamış gibi.... Dur yahu! Bu uzun saçlı fen memuru, senin aradığın adam olmasın? Tamam! elbette.” Anlayışla gülümsedi: “Sü- leyman Kargı tabii. Feylesof Süleyman. Nereden nereye? Feylesof Süleyman, derdik ona. Boş zamanlarda durmadan kitap okurdu ve yazardı.” Turgut’un yüzü aydınlandı. Yeni Harman paketini uzattı ihtiyar görünümlü memura. Daha da- ireye girer girmez ihtiyarlıyorlar. “Simdi nerede?” diye sor- du. “Etlik’teki yeni binada onlar. Kısım şefi oldu. Çalışkan, çocuktur. Benden selam söyleyin, Ibrahim Gülerce dersiniz. Sarı Ibrahim deyin, o anlar. Nasıl oldu da hemen hatırlaya- madım? Halbuki..” Güneş ışığı altında tozluymuş gibi duran sarı kirpiklerini kırıştırdı. “Süleyman Kargı ya..” Artık üç gün

kendine gelemmez. Turgut, adamı kendi haline bıraktı.
"Selim Işık... okuldan... arkadaşım..." Turgut
kelimeleri bulmakta güçlük çekiyordu.
Merdivenleri koşarak çıktığı

için de nefes nefeseydi. Bu karşılaşmayı, önceden çok dü- şündüğü, hayalinde yaşattığı için, şimdi ne yapacağını nere- den başlayacağını bilemiyordu. Selim'in adını söyleyince, Süleyman Kargı'nın gözlerine bir an bakabilmmişti. Hayır, bilmiyordu Süleyman Kargı. Telaşı içinde bunu anlar gibi oldu. Biraz sakinleşti. Hem en söylemese de olurdu. Başımı hep böyle öne eğersem şüphelenecek. Fakat... aslında, söy- lemeye, anlatmaya gelmedim mi buraya? Süleyman Kargı'ya baktı: Selim gibi uzun boylu, zayıf, aynı yapıda. Gözleri bi- raz daha büyük olsaydı, güzel adam denebilirdi. Gene de yakışıklı. Bu, uzun ve karışık saçlı adamı nasıl şef yapmış- lar? Masasının üstü çok düzenli; ondan olacak. "Sizden bahsedirdi," dedi Süleyman Kargı'ya, bir şey söylemiş ol- mak için. Aceleyle ekledi: "Dün kâğıtlarımın arasında Se- lim'in terhis teskeresini buldum. Oradan öğrendim hangi dairede çalışmış olduğunu." Süleyman Kargı, Turgut'a bak- tı, bekledi. Turgut, ağlayacağını hissetti. Ağlamadan söyle- mek istedi: kendine yabancı gelen bir sesle konuştu: "Selim öldü," dedi. "Kendini öldürdü," Süleyman Kargı, sigarasın- dan çektiği dumanı dışarı bırakmadı. Sonra, burun delik- lerinden çıktı duman, yavaşça. "Nasıl olur?... " Elini, sinir- den oynayan ağzının yanına bastırdı. "Anlamıyorum... ne olur... anlatın." Turgut da anlattı. Süleyman Kargı'nın yaşlı gözlerine bakamadı, bakarsa ağlayacağını sezdiğinden göz- lerini yere dikerek anlattı. Söylemek istediklerinin hepsini söyleyemeden anlattı. Arada, Süleyman Kargı; "Allahım! Nasıl olur?" dedi sadece. Turgut'un sözleri bitince de pen- cereye doğru yürüdü, başını çevirdi. "Selim dost," dedi. "Nasıl yaptın bunu.." sözlerini bitiremedi. Omzunu duvara bastırarak öylece kaldı. "Nasıl yaptın bunu Selim dost?"

Ağlıyordu. “Kim bilir ne güç gelmiştir şana bunu yapmak. Allahım, nasıl izin verdin buna!” Turgut’a döndü yaşlı göz- lerinden utanmadan. “Bilmezsiniz nasıl tanırdım onu.” Eli-

ne baktı: "Nasıl tuttun o soğuk şeyi..." Kelimeyi Turgut'un bulmasını istiyormuş gibi onun yüzüne baktı, zorlukla söy- dedi: "Tabancayı..." Derin bir soluk aldı: "Aylardır yazmadı bana... yazamadı demek... Ben, kim bilir ne aptalca bir şey yapıyordum o anda?" Turgut'u görmüyordu artık.

Süleyman Kargı, durmadan anlatıyordu: "Her şey çok iyi başlamıştı. Şiir yazıyorduk mesela. Tozlu yollarda saatlerce dolaşıyorduk. İçki içiyorduk ve tartışıyorduk. Bir keresinde çok sarhoş oldu ve beni ilk gördüğü zaman hiç hoşlanma- mış olduğunu itiraf etti. Öpüştük. Onu çok seviyordum ve şımartıyordum. Bazen de azarlıyordum hiç sebep yokken. Çok gençti. Bir bakıma çok cesurdu ve aynı zamanda çok çekingendi. Daha çok ben konuşuyordum. Dairedeki arka- daşlar, bu durumu görselerdi, çok şaşarlardı. Yanımda hiç konuşmadan, başı önüne eğik yürümesine dayanamıyordum. Şimdi hiç dayanamıyorum. Onu elinden tutup gezdi- ren bir büyüğüdüm sanki. Ondan sorumlu hissediyordum kendimi. Selim de bu duyguyu, bana bilerek veriyor gibiydi. Sorumlulugum hoşuna gidiyordu. O büyük ve insanın içinde kaybolduğu şehirde onu çok üzmüşlerdi arkadaşları. Fakat, gözlerime bakınca her şeyi unuttu ve affetti. Saçma- liyorum galiba, Güzel ve açıkli şeyler söylemek istiyorum oysa. Elleriyle gözlerini şildi. "Artık, konuşmaya hiç hak- kim kalmadı gibi geliyor..." Bir kurşunkalemi hırsıyla duvara bastırarak ucunu kırdı. Alnını duvara dayadı. "Kim bilir na- sıl canın yanmıştır Selim dost, gerçek dost." Turgut'a dön- dü: "Bu odaya tahammül edemiyorum. Hiçbir zaman da edemedim. Dışarı çıkalm."

İnsanların arasında fazla dolaşamadılar; Süleyman Kar- gı'nın evine gittiler. Selim benden başka türlü bahsetmiş Süleyman Kargı'ya; yumuşak ve anlayışlı

bir inşandan bah- seder gibi anlatmış beni. Dünya
değişiyor çevrende oğlum Turgut. Ayak
uyduramazsañ kayboldun demektir. Dünyada

“Büyük ve güzel şeyler de var” demişti bir gün. O sırada ben ne yapıyordum? Hiçbir güzelliğin içime girmesine izin vermiyordum. Oyle miydim? Hatırlamıyorum. Turgut sar- hoş gibiydi; ne yaptığını bilmeden kayıp gidiyordu sokak- larda. Anlatılmaz bir duyguydu bu. Neye benziyorum aca- ba? Beni kötü yetiştirdiler dostum! Güzeli ifade gücünden yoksun bıraktılar beni. Tıpkı filmlerdeki gibi diyebiliyorum ancak. Ne acıklı değil mi?

Turgut eve girince bir koltuğa yavaşça yığıldı. İnsan, iki gün falan böyle hissetse kendini, Dostoyevski’yi kıskandıra- cak eserler yazar. Degil mi Selim? Turgut, münasebetsizlik etme. Ederim Selim. Ben artık dünya çapında büyük bir adam oldum. Bir bilseler... Allāhtan bilmiyorlar. Bir de bil- selerdi... Konuşturdun beni... yoruludum işte. Dehamı kay-bettim. Hepinizi mahkemeye vereceğim. Süründüreceğim sizi, kendim de sürüneceğim. Daha beter olacağım.

Gördünüz mü, iki gün sürmez demiştim size. İki saat bile sürmedi.

Gene de tatlı bir yorgunluktu bu. Süleyman Kargı sessiz- ce yemek hazırladı mutfakta. Turgut da dalgın; bir şey dü- şünemeden oturdu. Düzenli bir ev. Rendeli kalaslardan ya- pılmış kütüphane; sararmış, ciltsiz kitaplarla dolu. Mobilya olarak, bir iki tahta kenarlı koltuk, bir orta sehpa ve sarı cilalı bir yazı masası... daktilo, kâğıtlar, kâğıtlar. “Bir kitapla uğraşıyorum,” diye seslendi mutfaktan. Elinde bir tabak, kapıda göründü: “Bütün hayatımca uğraştığım bir kitap. Değiştirip duruyorum. O kadar uzun sürüyor ki yazması; bu arada sistemler eskiyip gidiyor.” Yavaşça yerine döndü. Bu odada oturdular; konuştular, konuştular... kitaplardan... Süleyman Kargı’nın sesini duydu uzaktan: “Okur musunuz Turgut?” Çok isterim. “Pek değil!” diye seslendi mutfaga

doğru. “Selim anlatmadı mı?” “Efendim?” “Selim anlatmadı mı, açıklı durumumu, dedim.” Sofra örtüsü ve tabaklarla

geldi. "Bilmem. *Oblomov*'u nasıl okuduğunuzdan bahset- mişti. Heyecanlanmıştım. Oyle bir anlatmışsınız ki kitabı ona... Onun okumaya ihtiyacı yok, derdi." Turgut, yorgun bir gülümsemeyle: "Cahil Turgut'u gizlemesini iyi bilirim. Kimse anlayamaz," dedi. "Bütün dünyayı kandırabilirim gi- bi geliyor bana." Ayaga kalktı, yazı masasını süzdü. "Ne ya- zık ki bu meziyetimle çok övünürüm. Kendimi ele veri- rim," Süleyman Kargı güldü; "Bir kadın olsaydı şimdi, 'İnanmıyorum,' derdi size." Turgut başını kaldırdı: "Bakın bunu anlamam için, kitap okumama lüzum yok." "Selim de bunu ifade etmek istedi işte."

Omlet ve patlıcan kızartmasından ibaret yemek güzeldi. Yemekte konuşmadılar. Sonra, Süleyman Kargı, sofrayı iti- nayla topladı; hemen bulasıkları yıka- dı. Turgut'un kurula- masına izin verdi. Odaya döndükleri zaman: "Yemek ve bu- lasık işlerinde titizimdir," dedi. "Bunları bir zevk' haline ge- tirmezseniz, çok çabuk bıkarşınız." "Bu öğütü nasıl kulla- nacağımı pek bilemiyorum," dedi Turgut elini uzatarak. "Yüzüğü görmüştüm. Heraclitus, her şeyin her an değiştiği- ni söylüyor dünyada." "Bunu uygun bir yerde kullanırım Heraclitus'u tanıyormuş gibi yaparak. İnşallah bana yalan söylememissinizdir." İki erkeğin anlaşması başkadır işte. Birbirlerini beğendiklerini başka türlü ifade ederler. Yani, bazı erkekler... Dikkat et oğlum Turgut; düşünmeye, yargı- lara varmaya başlıyorsun. Meselenin ağırlığını omuzlarında taşıyacaksın bu gidişle.

Kahvelerini içerken gene bir sessizlik çöktü üzerlerine. Sigara dumanları arasında birbirlerini unuttular. Bir süre sonra Turgut kalkması gerektiğini düşündü. Patronun işi... diye gevşek gevşek düşündü. Kendini, iyileşmeye başlayan bir hasta gibi hissediyordu. Yerinden kalkmak için

davran- dı. Süleyman Kargı: “Oturun,” dedi.
Turgut, o gün yapması gereken işlerden bahsetti,
inandırıcı olmayan bir sesle. Sü-

leyman Kargı, elini havada yana doğru sallayarak Turgut'un günlük iş endişelerini geriye itti. Turgut da, elinde olmayan bir hareketle omuzlarını silkti. Sigara içmeye yeni başlayan bir ortaokul öğrencisi gibi hissediyordu kendini Süleyman Kargı'nın yanında; bunun dışında hiçbir şeyin önemi olmadığını bilen insan taklidi yapıyordu. Omuz silkiyordu. Bu iş takibi de ne oluyordu canım! Yeni sigara içen çocuk gibi boğazının yandığını, gözüne duman kaçtığını gizlemeye çalışıyordu. Bizim hayatımız... işte... böyle acılar ve... her zaman... Buna oyun denemezdi. Sonunda sigaraya alıştırdı insan. Süleyman Kargı da, sanki, ondaki bu değişikliğin gelişip bir yere varmasını bekler gibi susuyordu. Turgut'u ürkütmemeye çalışıyordu sanki. Turgut'a böyle geliyordu belki de. İşte birdenbire uzak bir konudan söz açmıştı: "Kadınlarla aranız nasıl, Turgut?" Yolculukta tanışan erkekler de kısa bir süre sonra birbirlerine bunu sorarlar. Süleyman Kargı, onu yanıltmak mı istiyordu? Konuşmadan önce de nemek mi istiyordu? Selim seymezdi böyle soruları. Nasıl bilmezdi bunu? "Evliyim," dedi, çekingenlikle ve gene omuz silkti farketmeden. Bir omzuma sahip olamıyorum. Bu omuz bana pahalıya mal olacak. "Benim biraz düşkün- lüğüm var da," dedi Süleyman Kargı. "Yoksa, bu soruyu yarın mı sorsaydım, ne dersiniz?" Bu adamın yanında, büyü- müş hissediyordu kendini Turgut. "Her şey konuşulabilir," dedi, tanımadığı bir sesle. "Bunu nerede okumuş olmalıyım size göre?" Süleyman Kargı güldü. beyaz dişlerini göstere- rek, "Güldürmeyi iyi biliyorsunuz," dedi; "Selim gibi." Se- lim'in seninle neden rahat olduğunu anlamaya başlıyorum, Süleyman Kargı. "Bazı ortak metotlarımız vardı," dedi. "Bir- kaç basit esasa dayanır. Biraz dikkat edilirse, hepsinin aynı kökten

çıkıldığı görülür.”

Süleyman Kargı ayağa kalktı; hızlı adımlarla, odanın için- de dolaşmaya başladı. Turgut’un önünde durdu. “Piyano

çalmayı çok isterdim,” dedi donuk bir sesle. “Şimdi piyano- ya oturur, kelimelerle ifade etmekte güçlük çektiğim bütün duygularımı, acılarımı tuşlara dökerdim. Bazen şiddetli, ba- zen yavaş basardım onlara. Kim bilir ne ince ayrıntıları var- dır o dokunuşların? Kelimeleri, daha önce, öyle kötü yer- lerde kullanmış oluyoruz ki, kirletir diye korkuyoruz duy- gularımıza dokunursa. Seslerin başka türlü bir dokunul- mazlığı var.” “Ben de sayfalarınızı çevirebilecek kadar nota- dan anlamak isterdim,” dedi Turgut aynı donuk sesle. Sonra hemen ekledi: “Beni durdurmazsanız pişman olursunuz. Bir yerde bana dur demek gerekir,” Süleyman Kargı başını salladı. “Selim’i de durdurmazdım,” Gülümsemedi. “Sizleri durdurmak mümkün değildir. İçinizden devam edersiniz sonra.” Turgut: “Bizim metodu Selim size öğretmiş galiba,” dedi. “Üstelik, bizim gibi ipin ucunu kaçırıp halının üstün- de yatmıyorsanız sonunda.” “Gelin bir anlaşma yapalım, Turgut: siz demeyi bırakalım karşılıklı. Böylece ben de ka- dınlardan bahsetme fırsatını bulurum belki,” Turgut: “Öğretmiş, öğretmiş,” dedi. “Sana da öğretmiş.” “Selim bir şey bildiğini sansın da, onu başkasına öğretmesin. İmkân var mı buna?” “Hafızasını da bu yüzden kuvvetli sanırlardı,” dedi Turgut aceleyle. Süleyman Kargı kitaplara baktı: “Ne kadar çok şeyi birden aklında tutardı gerçekten. Ona, ge- reksiz bir sürü şey bildiğini söyledim. ‘Bir yerde lazım olur,’ derdi. ‘Biz, harp çocuğuyuz. Hiçbir şeyi atamayız ko- layca. Ona da bir müşteri çıkar,’” Birden Turgut’a döndü: “Onun öldüğüne gerçekten inanıyor musun?” Turgut yerin- de sarsıldığını hissetti. “Bu sözünü hiç unutmayacağım,” dedi.

Selim’in ölümü gene odayı kapladı. Güneş tutulması gibi bir şey. Kelimelerin dağıtamadığı bir

ağırlık. Ona anlatmalı- yım, diye düşündü Turgut. Sonra bu zamanı konuşmadan geçirdiğim için pişman olacağım. Buradan ayrılınca, her şey

eski karanlığına gömülecek. Bu anlayışı arayacağım boş ye- re.” Büyük bir karanlık hissediyorum,” dedi. “Tanıdığım Selim’i göremiyorum bu karanlık içinde. Benimle konuş- muyor. Sorularıma cevap vermiyor. Beni suçluyor. Kendimi suçluyorum.” Sustu. Beni yanlış anlayacak; sonra hiç ko- nuşmayacak. Aceleden şaşıyorum. Beklemesini bilmiyo- rum. Masanın yanındaki aynaya takıldı gözü. Orada zavallı- lığını gördü, “büyük ve güzel” şeylerin yokluğunu gördü yüzünde. Yıllarca yanbaşında yaşayan Selim’in bu yüzü güzelleştirmesine nasıl izin vermediğini, sunulan zenginlik- leri nasıl kör bir inatla geri ittiğini gördü. “Bir dostun varlı- ğı güzel bir şeydir; fakat bir dosta ihtiyaç duymadan yaşa- yabilmektir önemli olan” sözünü söyleyen Turgut’un fakir suratını gördü. Aynalarla arası iyi değildi bugünlerde. Ya- nımda dururken, ona elimi uzatmak mesele değilken... far- kında olmadığım bir varlığı sadece elimden kaçırdım diye peşinden... “Başka çare göremedi demek kendini anlatmak için,” dedi Süleyman Kargı. “İnanmıyorlar ki. Elle tutulur deliller istiyorlar. Yok canım, o kadar değil, diyorlar her za- man. Ölmezsin, diyorlar. Bu da geçer... Olaylar haklı çıkarı- yor onları çoğu zaman. Milyonda bir de olsa yanılma, ağır ve elim yanılma sessizce belirince... Milyonda bir için haya- tı zehir etmeye değer mi? diyorlar onlar. Onlar, biz, hepi- miz...” Turgut ümitsizlikle başını salladı: “Başka bir yol ol- malıydı,” dedi. “Bir yol bulunmalıydı. İnsana bir fırsat ve- rilmeliydi. Bana, sana hiç olmazsa... Bu çaresizliğe dayana- mıyorum. Bir defaya mahsus olmak üzere bir istisna yapıl-malıydı. Kağıtlarınızda bir noksanlık var, bir imza eksik di- ye geri çevrilmeliydi Selim. Özür dileriz, kabul edemeyiz; bazı noktaları unutmuşsunuz denemez

miydi?... Turgut'u, Süleyman'ı unutmuşsunuz;
bilseniz ne merakla bekliyorlar sizi. Bütün
karakollara haber vermişler, her yeri aramışlar.
Neden haber vermediniz çıkarken?... Dikkat et
Selim... ca-

nın acıyacak dur.. söz veriyorum... her şeyi yeniden konu- şacağız. Selimcim İlık... hepsi hak verecek sana... durma- dan başlarını sallayarak, haklısınız, haklısınız, diyecekler... sen gitmek istesen de bırakmayacaklar seni... ne olur biraz daha kalın, daha yeni başlamıştık konuşmaya... söyleyecek o kadar söz vardı ki... canım Selim... hayır Süleyman Kargı! İnanmıyorum Selim'in öldüğüne. Reddediyorum! İnkâr ediyorum." Nefes alamıyordu. "Birşeyler yapmak, bir yere tutunmak istiyorum."

Süleyman Kargı yerinden kalktı, kütüphanenin yanına gitti. Turgut'a dönerek: "Selim gibilerine işte böyle yapar- lar," dedi. "Birdenbire yüklenmezler üstüne. Önce bırakır- lar istediği gibi düşünsün her şeyi. Dünyayı dilediği gibi an- lamasına, yaşamasına, hissetmesine izin verirler. Hatta al- kışlarlar, överler onu. Bütün çileden çıksın da geri dö- nemesin diye. Sonrasını biliyorsun işte." Eğildi, kütüphane- nin alt gözünden bir dosya çıkardı; "Fakat Selim, bazı evra- kını kaçırmayı başardı onlardan. Hiçbir iz bırakmadan kay- bolacağını sananlar aldandılar. Ona cesaret verecek insanlar da vardı dünyada. Ve o, uzun boylu düşünmeden, hesaba kitaba kaçmadan, öylesine, içinden geldiği gibi, dünyasını kurmaya çalıştı; bu uzun şarkıları yazdı. İstedikini yaz Se- lim," dedim. "Hiçbir korku aklını gölgelemesin." Sonunda pişman olursun ama; dayanamazsın," dedi. "Boş yere yoru- lursun, uşanırsın benden," dedi. "Zarar yok Selim be," de- dim. "Bir insan da senin yüzünden sıkılsın; bir insandan da utanma! Ne olur?" Peki Süleyman dost," dedi. "Senin için ol- sun bu şarkılar. Sen izin ver, ben de yazayım. Elele verip gösterelim onlara. Utançlarından sokaga çıkamassınlar. Oyle garip bir yaratık çıksın ki ortaya, aynı cinsten oldukların-

dan utansınlar. Bütün tabiat alimleri bir araya
gelsinler de çözemesinler bu yaratığın sırrını. Öyle
tuzaklar kuralım ki küçümseyip bir kenara atsınlar;
gene de rahat etmesin içle-

ri.' Sonra kuşkuya kapıldı hemen. 'Yapamam Süleyman dost,' dedi. 'Onlara rezil olduğum gibi kendi yüzüme de bakamam aynada.' İşte böylece Turgut dost; bir iyi oldu, bir kötü. Bir zayıf hissetti, bir kuvvetli. Bana sorarsan her satırının altında, Selim'in bir tatlılığını hissederim. Çok yakınındaydım tabii. Akılcı bir gözle bakamadım hiçbir zaman. Kusurları bile tatlı geldi bana. Selim'i yaşadım çünkü. Bakarsın biri de, 'Peki ne olmuş yani?' der. Her okuyanın yanına Selim'i taşıyamam ya. Neyse, kimse de okumadı daha. Selim, gözümü öyle korkutmuştu ki, kimseye vermeye cesaret edemedim." Dosyayı Turgut'a uzattı: "Sonunda bir de, benim ağzımdan yazılmış 'Açıklamalar' var. Beni karıştırmadan içi rahat etmedi. 'Sen filozofsun,' dedi. 'Açıklamaları senin yapmış görünmen gerekiyor. Böylece hiçbir şeyin farkında olmazlar. Atlatırız onları.' Onlar, onlar diye tutturmuştu. Okursan göreceksin.

Turgut dosyayı, yanındaki sehpa koydu. Süleyman Karagı: "Şimdi okumak istersin herhalde. Uzun ama zararı yok. Bekleriz. Vaktimiz çok. Değil mi?" Turgut başını öne eğdi kızarak. "Şu anda, sana güzel bir söz söyleyebilmek için, on bin kitap okumuş olmayı isterdim," dedi: "Gene de az gelişmiş bir cümle söylemeden içim rahat etmeyecek; seni tanıdığımı çok sevindim kendi çapımda." Dosyanın kapağını açtı, sonra yapma bir endişeyle Süleyman Kargı'nın yüzüne baktı: "Anlamadığım yerler olursa hiç çekinmeden sorabilir miyim?"

DÜN, BUGÜN, YARIN

When I was a little child,
Bir yokluktu Ankara. *Après moi dull and wild* Town
ne oldu, que sera?

İTHAF VE MUKADDİME

King Solomon Speare'di adının İncilceşi
Süleyman Kargı dosttur Türkçeye tercümesi
Hamlet için Horatio neyse öyleydi bana.
Kıbrıs dolaylarından göçmüş anavatana.

5 Yıkık bir sur üstüne büyük, cesur ve mağrur.
Saplanmış bayrak gibi, Ankara'da oturur.

Selim Işık tek ve Türk. Ve duygulu, amansız.
Sabırsız ve olumsuz, yaşantısında çansız
Sanılırdı; gerçektir, hayır gerçek değildi.
10 Tutunamayanların tarihine eğildi. Kelime ve
yalnızlık hayatın tadı tuzu Kucaklamak
isterdi ölümü ve sonsuzu.

BİRİNCİ ŞARKI

Dokuz yüz otuz altı. Tarih düşüldü. Niçin?
Doğumu önemlidir-yani kendisi için.
15 Buruşuk yüzler, bezler arasında bir canlı
Başparmagını emdi (yıkamamış ve kanlı)
Cahildi, ne bilsindi libidonun adını Duymuştu
belki belki aşkın kokusunu, tadını

Sonradan uzun olan yumuk parmaklarında.
20 Yıkandı çinko tasın sıcak ırmaklarında.

İlk resminde beyazdı kundağı gibi yüzü. Bir
taşra konagında yaşadı ilk gündüzü.
Büyükanne, Osmanlı sabriyle ağır ağır
Sallıyor beşigini. Dede bunak ve sağır.
25 Gelin ürkek ve şaşkın, dede doksanı aşkın,
Gözlerinde kalmamış ışığı hiçbir aşkın.
Ne zaman yemegini yediğini bilmiyor.
Gördüğü karısı mı gelini mi bilmiyor.

Asırlık ayakları, evde bir hastalıktı
30 Geceleri dolaşan. Dalgın karnı acıktı; Kalktı
yer yatağından, iki ayaklı hüznün. Selim'in
beşigine uğradı, beyaz tülün Altında yatan
teni okşadı. Titrek elin
Tuttuğu son canlıydı. Sanki, "Mutfığa gelin!"
35 Diyen bir sese doğru yönelirken, bir ağrı
Saplandı. Ölü buldu onu sabah rüzgârı.

İlk rüyanın teriyle (bilincin eşiğinde) İslanarak
uyandı; kıvrandı beşiginde Kundağıyla büyük
ve beyaz bir elma kürdü
40 Esirlik türküsünü bütün eve duyurdu. Baba
geniş yataкта döndü; yorganı kaptı; Anne,
meme vermenin sancısıyla haraptı.
İlk ve son kocasının, "Çocuğa bak Müzeyyen!"
Mırıltısıyla kalktı kadın kokan yerinden.

45 Corridos adasında Permanlar arasında
Elinde kendi gibi kuru bir barracında
Tutarak, on ikinci derece bir denklemi

Kaygısız çözmesiyle, Ferrania Sandolem'i
İndirerek tahtından kadın saltanatına
50 Son veren Panton Hipyos ya da önce atına
Sonra kadına tapan Hun gibi Numan Işık
(Oysa ilk yıllarında anneme nasıl âşık).

Uykulu göğüsleri-kim bilir ne tazeydi. İpek
geceliğinin içinde sert ve diri
35 (mektuplarda Numan Bey,
aşkını eski Türkçe

-evlenmeden elbette- anlatırmış anneme)

Kayarken karanlıkta, dede bir taş yığını Gibi,
genç lohusanın acıttı ayağını.

Acı bir cıglık kesti Selim'in nefesini
60 Belki o anda duydu korkunun ilk sesini.

Evin arka bahçesi otlar ve tahta perde. Anılar
başladı mı? Paşlı bir kilim yerde. Koruyor dış
dünyadan. İlk böcekler elinden Kayıp geçiyor.
Nine, düşürmüyor dilinden
65 Belirsiz anımlarla uyutan ninnileri Hu
diyen dervişleri ürkünç ecinnileri.
Dandini ve dasdana, köv bostancı danayı
Yemesin lahanayı, yemesin lahanayı.

Bir yaşında kızamık, iki yaşında sıtma,
70 Yakaladı Selim'i. Yavrum terleme, koşma!
Terli bir uyanıştan sonra tam üç yaşında
Düştü yatağa baygın. Ağlayarak başında

Kuran okur annesi; bir açılsa gözlerin.
Ne diyorsun Allahım, duyulmuyor sözlerin.
75 Baba mırıldanıyor: Selim Işıık, güzel şey!
Ağlıyor gürültüyle; hey rahmetli Numan Bey!

Kasabanın tek doktoru topal Muvakkar,
Muvakkar'ın tek gözü birazcık şehla bakar.
"Topal doktor kalksana, lambaları yakšana,
80 Selim elden gidiyor, çaresine baksana."
Muvakkar'ın gözü varmış derler annemde.
Babama severek varmış derler annem de. O
zaman kaç senesi; tıp, bildiğiniz gibi. Bütün
umut Allah'tan; hep bildiğiniz gibi.

85 "Zatürree. Geceyi atlatırsa ümit var. Kışın
olşa giderdi." (Dışarda ıslak bahar.) Birden
gözünü açtı: karanlık pencereler,
Yağmur izleri. Selim, "Atatürk'ü gördüm," der.
Taşrada yetişirken öğrendiği tek dildi
90 Türkçe, cahil Selim'in. Bu kadar diyebildi.
Oysa bilseydi (canım) biraz da Fransızca
"Voila Atatürk mamam!" derdi muhakkak orada.

Az gelişmiş babanın az gelişmiş tek oğlu,
Simdi hatırladım da gene gözlerim doldu.
95 Donuk aydınlığında idare lambasının, Üzerine
egilen gölgenin (babasının) Varlığından
habersiz, soluk bir ateş gibi Küçük
yatağında. Bir aydınlık belirdi: "İşte güneş
doguyor. Kurtuldu, yaşayacak!"
100 Yamalı bir yıldızdı ilerde ışıyacak.

"İzin ver Selim biraz, Hegel, Fichte diyelim,
Felsefeyle ilişkin bir de ekmek yiyelim."
Böyle buyurdu Kargı, thus spake King Solomon
Yerindedir bu yargı, evet haklı Platon,
105 Felsefeyi seviniz, fakat koparmayınız.
Demekle özetliyor: bu dünyada yalnızız.

117

Özür dilerim senden bu sütunda açıkça,
Çocukluk günlerine kapılmışım çocukça.

Kelimenin anlamı: sevmek demek Yunanca.

110 Filo. Sofya'yı sevmek oluyor Filosofya.

Hatırlarsın pasajda Lefter'in meyhanesi, Servis
yapar, şarkı söyler; biraz kısıktı sesi.

"O Sofya mu, Sofya mu. Sensiz içmek olur mu?"

Kır saçlı laternacı biraz mahzun dururdu.

115 'In vino veritas.' Ders sofistlerden Duzikos,

Tarih felsefesinde, 'Armoniko Muzikos...'

"Gene sapıttın Selim. Seni kim durduracak?"
Söylemişim Süleyman: ben başlamazsam ancak
Durdurulabilirim. Ayrıca fakir dilim
120 Bağlı hece vezniyle, taş keşildi sağ elim.
Hecenin çarmihına çivilenmiş ellerim. Kafiye
Tanrısına kurban oldum. Efendim? "Bir
şarkının sonuna kadar sabre demedin." Bundan
kaybediyorum, böyle olduğum için.

125 Ne olur tutma artık beni hece vezniyle
Allahın, senin ve tüm sevenlerin izniyle
Çözölsün zincirlerim, tutulan kol çalışsın. Bir
espri ugruna harcatmayın, alışsın Selim Işık
insana. Söylesin şarkısını

130 Kesintisiz, acemi, Oblomov hırkasını
Çıkarsın bedeninden. Ey ölü ruh! kıyam et!

Beğendin mi Süleyman? “Beğenmedim, devam et.”

118

İKİNCİ ŞARKI

Orta Asya'daki pembe elipsin içinden
Çıkan kırmızı oklara binerek, Bozkurtlar (kanatlı)
Çin'den

135 Nasıl uçmuşlarsa Tanca'ya kadar, Ben
de (altı yaşımda) dar

Ve yüksek çamurluklu tenezzühle (Ford T Modeli)
Ankara'ya ulaştım

Sağ salim. 'Yağmur Çayevi'nin önünde dolaştım
Uyuşan bacaklarımı oynatarak Ankara'nın toprağında.

140 Taşhan,

Bana dünyanın en büyük meydanı gibi geldi.

Gözüne güneş gelmesin diye elini

Siper eden Mehmetçik heykeli ne güzeldi.

Ve büstlerinden yalnız göğsüne kadar tanıdığım
Atatürk

145 Kabartmalı ve yüksek

Bir mermerin üstüne çıkmıştı atıyla. (Böylece
tanışmış oldum heykel sanatıyla.) Baba, ordaki

kadın sırtında ne taşıyor?

"Bomba." Neden? "Türk yurdu topyekûn savaşıyor."

150 Savaş, cephede bitti (yirmi yıl önce).

Oysa, bir türlü bitmez okul kitaplarından ince

Sesimle okuduğum
Şiirlerde (Zafer Bayramı münasebetiyle). “Oğlum,
Bu ne Şeker ne de Kurban Bayramı,”
155 Derken babam haklıydı,
30 Ağustos günü elini öperek ondan Para
istediğim zaman.
(Babama şiir okumayı bile düşünüyordum o sırada.)

Babam şiir sevmezdi. Evimize arada
160 Gelen Mimar Cemil Uluer yalnız şiir yazardı.

(Babam bu adama nedense kızardı.)

“Bir kere, mimar değil bu herif..” Diye

başladı mı, hafif

Üzülürdü annem. “Canım Numan Bey

165 -bey derdi babama- bu kadar şey

Olma (şey derdi annem sık sık).

Adamcağıza yazık.”

Mimar Cemil, şiir bina ederdi. Kışlık

kömürü bizim evden giderdi.

170 Müsteşar Nâmık Beyi ziyaretinde de arz-ı

hürmetleriyle Ve kimin okuduğu belli olmayan

hikmetleriyle

Dolu kitabını sunar; bir kat giyilmiş elbiseler alır (yazlık).

Şair ve mimar olmaktan böylece vazgeçtim (yazık).

Sevmedim okulu önce,

175 “Öğretmenim” tutmadı yerini annemin

(bence.) Beni çingenelere vermek istemeseydi

Babam, bir dev anası gibi

Görünen öğretmenden kaçardım (ne iyi olurdu).

Korkuyu

180 Bahçedeki huysuz ve parlak kanatlı

Horoz tanıttı bana.

Bir de “öğretmenim” Rânâ.

“Kulağın ı  ekerim, konuşma, terbiyesiz, Yakarım
ağzınızı,  işim geldi dersiniz.

185 Kırarım notunuzu haylazlık ederseniz.

Yarına satır satır ezberlensin dersiniz.”

Yorganı üstümden attım o gece,
Çıplak ayakla taşlara bastım o gece. Kırk derece

Ateşim çıksın diye bekliyordum. Sakın
190 Göndermesin babam beni okula yarın,
Olur mu Allahım -Allahım diye başlamışken Dua
edeyim hemen:

Allahım ne olur Sen anneme Babama,
bana ve nineme

195 Ve apartmandaki Baha Beye, karısına ve oğluna
Ve mahalledekilere ve rahmetli dedem Hüsrev
kuluna Ve Ankara'dakilere ve Türkiye'dekilere
Ve dünyadaki bütün iyilere Rahatlık ver.

200 Onların içinde (varsa eğer) Hırsız,
fena

Ve kötülük etmek için insana Fırsat
bekleyenlere

Ve beni azarlayan kapıcımız Kamber'e

205 Ve beni bahçede korkutan horoza Ve
ezberimi bilmezsem ceza Verecek

öğretmene

Rahatlık verme.

(Ceza vermezse rahatlık ver.)

210 Yeter

Bu kadar. Allah kızar sonra çok istersen.

Yalnız unuttum; ne olur rahatlık versen
Galatasaray takımı oyuncularına. Yarın
Maçları var da; yenilmesinler sakın.

215 “Bu çocuk ne olacak böyle, Müzeyyen? Yaramaz.
Olsaydı pısrık olacağına. Hiç kimseyle konuşmaz
Sınıfta. Tek başına koşar durur bahçede. Onu
Eve kapatmak doğru mu?
Çalışkan fakat korkak.” Annem üzüldü

220 Fakat belli etmedi. "Öğretmenim" çok güldü
Carpınca ağaca "Affedersiniz"
Dediğimi anlatırken. Annem sözü kısa kesti:
"Derşiniz Başlayacak. Vaktini aldım Râna.
İnşallah büyüyünce lazım olur vatana."

225 Olmadı kimseye lazım. Aranmadı

Aramayınca.

Okul boyunca

Ne futbol takımına alındı, ne sınıf mümessili olabildi.

Nedense bir yönüyle -belki de her yönüyle-
saf kalabildi.

230 Yalnız bir korku kaldı kuşkuyla karışık;

Sonunda kötü bir şey olur korkusuyla yaşadı

Selim Işık

Her olayı. Eski bir yara izi içinde sızladı, her
eğilişinde İnsanlara. Dünyaya bir daha gelişinde
Çocuk ve korkusuz yaşamak ister sürekli.

235 Büyümek, yalnız tutunanlara gerekli.

İkinci gelişinde çırıl çıplak dolaşacak.

Kelimenin bütün anlamıyla çırıl çıplak

Hep birlikte (son sınıflar) toplandık arka bahçede.

240 "Çıktık açık alınla" yı söyledik bir ağızdan
Müzik sınavıydı bu (toptan). Herkes
pekiyi aldı, imtihan iyi gitti.
Son günüydü okulun, müjde ilkokul bitti.

Yaz sıcığında evde Canı
sıkılmasın ve
245 (Zararlı ilişkileri olmasın sokakla) Kış
günü
Eski hastalığının izlerini taşıyan göğsünü
Uşütmesin düşüncesiyle

Eve kapandığı zaman -yani okul dışındaki bütün
saatlerde-

250 Divanda otururdu Durmadan dergi
okurdu. (Siz, "Libidonun Olümü"
Filmini gördünüz mü?) Binbir
Roman, Yavrutürk,

255 Çocuk Haftası. "Büyük
Adam olacak." Misafirler saygıyla bakar yüzüme,
Sevgili büyüklerim: işte size manzume

Sabah erken kalkarım Ne yüzümü
yıkırım

260 Ne sokağa çıkarım. Kışın soba
yakarım Yazın candan bakarım
Hayattan yok çıkarım.

Öğlen olur yemek yerim

265 Fırçalanmaz hiç dişlerim Acaba ne
yapsam derim Kovboy filmine
giderim Dönünce kızar pederim.

Akşam olur güneş batar

270 Babam hep anneme çatar Cici
çocuk erken yatar Hayat sıkıcı ne
kadar.

123

ÜÇÜNCÜ ŞARKI

Siz de benim gibi, Günleri

275 Seygiyle isteyerek

Değil de, takvimden yaprak koparır gibi gerçek

Bir sıkıntı ve nefretle yaşadınızsa, Ankara güneşi sizin

de Uyuşturmuşsa beyninizi, Ata'nın izinde

Gitmekten başka bir kavramı olmayan

280 Cumhuriyet çocuğu olarak yayan,

Pis pis gezdinizse (o sıralarda adı Opera Meydanı

olan) Hergele Meydanı'nda, bu sarı ve tozlu alan

İğrendirmediyse sizi,

Bir taşra çocuğu sıfatıyla özlemeyi bilmiyorsanız
denizi,

285 Kaybettiniz (benim gibi). Oysa,

Aynı Hergele Meydanı'nda,

Gölgede on beş, güneşte yedi buçuğa tıraş eden

Berberleri görmeden

290 Yalnız renkli yanını yaşadınızsa hayatın

Ver hergele ve beygir olduğunu duymadınızsa atın,

Sakalı uzamış seyyar satıcılara kese kâğıdı

satmadınızsa, İçinde süt ve salebin olmadığı

“dondurma kaymak”tan tatmadınızsa

(Aynı Hergele Meydanı'nda)

295 Kazandınız. (Kimse yoktu -çirkinlikten
başka- Selim'in yanında)

En bayağı ve en müstehcen (Fakat fiyatı
ehven)

Romanları kiralamak için gecesi beş kuruşa,

Samanpazarı'na çıkan yokuşa

300 Değil de sağa sapın. Etiler'in at oynatmış
olduğu

Ankara'da

Hamalların gittiği Sümer sinemasıyla aynı sırada,
Pardayan, Piftigrilli ve Fantoma
Ve Hayber Kalesi ve Tahir ile Zühre bir arada
Yığılmış bir tezgahın üstüne. "Geceleri
Okumayınız"

305 Orhan Çakıroğlu'nun maceralarını,
Selim Işık, dünü bugünü yarını İşte bu
ortam içinde öldürdü.
Eksiklik duygusunun acısıyla güldürdü.
Ucuz düşüncelerindeki ucuz düzen, ucuz romanların
ucuz yaşantısı

310 Ucuz huysuzlukların ucuz saplantısı Ucuz
ucuz ucuz ucuzdu.
Dalgın, sinirli, suskun huysuzdu.

Altımızda kalabalık bir aile otururdu.
Masasının üstünde bir kuru kafa dururdu,
315 Ortanca oğulları tıp talebesi Saffet'in
(Sırıtan bir Kâbustu benim için.)
Ne olur şu kuru kafayı kaldırınız Beni
korkutmaya yok hakkınız Herkes doktor
olmaz ki,
320 Siz bana iyisi mi Nâzım'dan şiirler
okuyun.
Hani şu "Culûs-u Hûmayun" Diye
sözlerini pek anlamadığım
Fakat mısralarının sesini sevdiğim şiir,
325 Bir de "Ölüme Dair"

Sonra da Liszt'in İkinci Macar Kampanasını Ve
Puccini'nin Tosca Operasını
(Canım, mandolinle çaldığım arya)

Çalarsınız gramofonda.

330 Bir yumuşama gelir yüzüne Kafatası
durur gene
(Fakat bir tülbentle örtülü)
Caruso'nun eski plakta hırıltılı sesi duyulur yalnız
Sonra tıp talebesiyle kurşun asker oynarız.

335 Cranium fibula radius Sacrum
patella carpus Nasıl ezberlenir
Allahım
Arapça dua eden insanın Latince kemikleri?
Saffet kulun anatomiden çıktı,
340 Selim kulunla oynamayı bıraktı.

Alt katta bir kiracı daha: Ecmel Karakaş Ve
gayrı meşru karısı (yavaş
Söyle duymasınlar) Bana yüz vermiyor bahçede
güzel kızı

(Oysa, bahçede geçirdim bütün yazı)

345 Dut ağacına çıkıyor benden kaçarak, "Sen
de arkasından çıksana ahmak!" Daha daha:
pısıırık, beceriksiz, korkak.

En üst katta, karşıımızda, Arif Beyin refikası
Laima Hanım ut çalardı (Sarahaten acaba söylesem
darılmaz mı?)

350 İster taşrada ister İstanbul'da olsun İster

burnunuza mangal dumanı dolsun İster
merdiven sahanlıklarınızda
Kalorifer dairesinden gelen linyit kokusu,
Hepsinden daha kuvvetli ve etkilidir dokusu
355 İçinize işleyen “alaturka”nın. Küçük yaşta içirilir
Derinin altına (çiçek aşısı gibi). Arkadaşça yavaşça

Sokulur okşayarak,
“Sine-i sûzânımı” eder helak. Pek tesiri
duyulmasa da gündüz

360 (Çünkü o saatlerde ya kahvede vakit
öldürürüz, Ya da paydos zilini bekleriz dairede)
Saat beş oldu mu, bin altı yüz kırk sekiz metrede
Ve bilmem kaç kilosıkılda başladı mı yayına Türkiye
Postaları,

Yatağında zeykle inletir hastaları

365 Flemen fasıl heyeti,

Duyulur dört bucağında yurdun. Akşam nöbeti

Tutan sınırdaki erden,

İki kere mars oldu üst üste diye, terden

Pantolonu iskemleye yapışan pişpirik İsmail’e kadar

370 Herkesin cigerine mikroplu havayla birlikte dolar.

Sırtı hafif kamburlaşmış ve dar göğüslü

Tamburlardan yavaşça yayılır hayaya, akşamüstü.

Efendiyi ve uşagı birlikte mesteden

Makamdan makama ve besteden

375 Besteye geçerekten

“Tek tek ataraktan, bâde süzerekten”

“Çıkmam Allah etmesin meyhaneden”

Çıkmam kokusuyla alaturkasıyla beni kahreden

İçki Evinden, ölmeden önce.

380 Bence

Alyuvarlar, akyuvarlar, bir de alaturkadan
mürekkeptir

kanımız.'

Dinlerken sıkılsa da canımız,

Nasıl bir Şeydir (acaba güzel midir?) Kim
bilir.

385 Benim kanıma giren başka bir sanat:

Darülbedayi'de tuluat.
(Taşırım bugün de izlerini.)

Annem, ölü doğurduktan sonra ikizlerini, Bana
gebe kaldığının yedinci ayında,

390 Tepebaşı'nda, tiyatronun salaş sarayında

(Darülbedayi'de) Hâzım'ın "Lüküs Hayat" oyununda,

O kadar gülmüş o kadar gülmüş ki, sonunda

Korkmuş, bir şey olacak diye karnındaki Selim.

Oysa Selim, bildiğiniz gibi, elim

395 Olmak isterken gülünç oldu bu sayede.

Büyük bir inhiraf oldu gâyede.

DÖRDÜNCÜ ŞARKI

Baharın son günleri; kömürlükler arasında

Çamaşır ipleriyle kesilen

Uç ağaçlı bahçemizin yanındaki papatyalı arsaya
bitişik

400 Sert kaldırımlı ve yokuşu dik Yolda,

ayakkabılarımın burnunu

Çarpmamaya çalışarak sekiyorum. (Becermek

mümkün değil bunu.) Bir satıcı

eşeginin küfeleriyle sığmadığı dar
Bogazı aşıyorum

405 Ve servi ağaçlarıyla kaşvet

Ve daha birtakım ağır duygular veren Küçük
meydana ulaşıyorum.

Burada duvarları yıkık
Bir mezarlık ve içinde bir türbe,

410 (Yıllar sonra gördüğüm Karacaahmet Mezarlık

Bankasının -tövbe de-

Yanında “bir küçük hesap sahibi” sayılırdı.)

Türbenin parmaklıklarına düğümlenmiş çaputları.
Sudan çıkarılmış bir ölünün parmaklarına takılı
Yosunlar gibi görürdüm. Ve duvarın önündeki kara
çalı,

415 Bana ölümün taştanlığını anlatan bir hocaydı
kara sakallı.

Çarpık mezar taşları arasında,
Ölülerin beslediği çimenlerin ortasında

Türbedeki taş tabutlar kadar
Kayıtsızca uzanmış çocuklar.

420 (Korkuları yaşları kadar)

Oysa,

Saffet Ağabeylerdeki ortanca hizmetçi Gülsüm Abla,
Anlatırken ne biçimde gidilir cehenneme
Ve bakarken namaz kılan anneme

425 Bir eksiklik duyardım ölümün icaplarına dair
İçimde. Şair

Ve mimar Cemil Uluer, buruşuk derisi ve dişsiz
ağızıyla Gülsüm Abla da her akşam vaazıyla

430 Korkuturdu beni. Hayattayken sağ elle burun
silmenin Ve öldükten sonra kıyamette,
(Cehennemde veya cennette)

Her kılında bir mızıka bulunan Deccal'ın eşeğini
bilmenin

Günah olduğunu öğrenmiştim.

435 Zavallı Selim, zavallı Selim: Kendi

k

endimi yerdim

Ne yapmalı, ne yapmalı, diye Oysa
küçük hizmetçileri Hediye. Boş verip
bütün bu cezalara,

440 Hazreti Yusuf'un kuyuda çektiği ezalara,
Adem'in buğday ağacından memnu meyveyi
Yemesine -yoksa elma ağacı mıydı?-

Kıyamet günü yanlışlıkla çevirince başını
Mızıkalı eşegin sesine, nasıl yanılabacağına, kaşını
445 Fazla almanın da ayrıca günah olduğuna,
Sağ elle temizlenen bütün pisliklerin cehennemde
Boğazına dolduğuna
Yüzünü çok yıkayan kadının
Bu nedenle alnının yazısını okuyan kadının
Başına gelenlere

450 Aldırmazdı. Şu karşıkı apartmandaki Helen'lere
Kaçarak dudaklarını boyardı.
Benimse çok daha ciddi niyetlerim vardı.

Türbenin hemen yanında, gene dar bir sokakta,
Kerpiç bir evde, fakir arkadaşım Sabri'yle, sıcakta,
455 Ter ve yıkanmış kilim kokan odasında
konuşuyoruz. Pencereden giren güneş sefaleti
keskinleştiriyor. Temmuz
Ayının bitkinliği ve ölüm korkusu Kelimeleri
ağırlaştırırken, terimi silmiyorum
Dinsel bir korkuyla. Daha, "Eüzü minesseytani
racim" i bilmiyorum

460 Başlamak için duaya. Sabri bir din adamının
yavaş Hareketlerini taklit ediyor. Bende saygılı
bir telaş, Namaz surelerini ezberlemekle
geçiriyoruz
Bizi ölüme yaklaştıran zamanı. Yıl bin dokuz yüz
kırk dokuz.

Ankara'nın bütün küçük kubbeli camilerini
465 Ve kararmış kiremitli mescitlerini dolaştık.

“İnna ateyna

Kelkevser, fesalli lirabbike... hüvel ebter.”

Körpe dizlerde derman biter

Yatsı namazında, yanlış mırıldanılan kelimeler
sırasında

Palabıyıklı, sakallı ve yırtık çoraplı cemaat arasında
470 Dini bütün iki Türk çocuğu kilimler üstünde
yatar

kalkar

Sürekli (kendine amansız.) İlahiler, dualar...

Allahın peşinde

Yirmi bin fersah. Temmuz güneşinde, ağustos
güneşinde, Kirli şadırvanların çamurlu taşlarına

475 Uzatırlar ayaklarını yalnız başlarına. Tozlu
ayakları çamurlaştıran sular, Avuç içinden
bileklere, dirseklere kayar.

Hangi elimle yıkayacaktım hangi kulağımı? Ne
tarafa dönecektim? "Selamlasana sağını!"

480 Pabuçları çalarlar mı dersin Sabri?

Duydun mu gazetede ki haberi Pabuç

hırsızlarına dair?

"Haydi Selim, herkesle birlikte çevir
Sola başını." Neden Sabri bu ilahiyi öğretmedi bana?

485 Hiç olmazsa biraz dudaklarını oynatsana!

Şol cennetin ırmakları, akar Allah deyu deyu.

Öğle namazında güneş, yakar Allah deyu deyu.

Geç katıldı bu kervana, Allahım yakındır sana,

Bir o yana bir bu yana, bakar Allah deyu deyu.

490 Burası Allah yapısı, açılsın cennet kapısı,
Bu imtihansa hepisi çıkar Allah deyu deyu.
Bu kervanda herkes yaya, rastlanmaz beye, ağaya,
İnsan aklını duaya, takar Allah deyu deyu.
Dualar bağlı toprağa, düşünce saplı batağa,
495 Gene camiden sokaga, çıkar Allah deyu deyu.

Selim Işık yaz dindarı, yetti ona bu kadarı
Cemaat kışın ne yapar, bilmez artık orasını
Hacı Bayram Camii'nin çevresindeki küçük
evlerden birinde.

Yeni bir rüzgâr esti (olumsuzluk rüzgârı). Yokluk
Tanrısının emrinde.

500 Yeni bir savaşa katıldı bütün kavgaların yedek
neferi Selim.
(Ben neyim, ne değilim?)

Herkes mutlu ve sorumsuz Herkes
olumlu, ben olumsuz.

Yaşıtlarım, artık uzun pantolon giymenin
bağımsızlığını yaşarken

505 Okulun paydos ziliyle hemen sokağa taşarken

Yıkıcı fikirleriyle aklımın ince örgüsünü karıştıran

Otuz üç yaşında benimle söz yarıştıran

Nihat Ağabeyin yanında işim neydi? Gene

böyle yıldızlı ve ılık bir geceydi

510 Kardeşim Süleyman; “Hiç, ama hiçbir şey
yapmadık,

Karşımda, bardak bardak koyu çay ve paket paket
derken.

ucuz sigara içerken

Çırpınıyordum: Dumlupınar, Sakarya

İstanbul’un fethi, Kosova

Birden başını kaldırıp gülümseyiverdi

515 Kara bıyıklarının arasında ışıldayan beyaz dişleri

Bütün inançlarımı eritti.

Anlıyorsun, bilinç, inanç bugünün sözcükleri O,

şuur ve tahripten bahsederdi.

Bunca Türk büyüğünün -bir kitaba göre elli kadardı-
520 Kazandığı bütün savaşları kaybettim orada,
(Ahşap evin beyaz perdeli odasında)
Ne Mohaç, ne Mercidabık, ne yeni, ne sabık
Zaferlerimiz dayanmadı. Yalnız kromda ve güreşte
Eski kahramanlıklardan başka birinciydik artık.

525 İleri sürececek neyimiz kalmıştı dokuz yüz kırk
dokuzda. Selim Işık yenilmişti, bitmişti.
Neyse tam o sırada, Marşal Amca yetişti.

BEŞİNCİ ŞARKI

Tutunamayanların destanıdır bu şarkı,
Dostum Süleyman Kargı.
530 Eller boşta kalıyor, tutunamıyorlar toprağa
Anlatamıyorlar anlatılamayanı.
Anlatmak gerek; Düşman sarmış her yanı
Oysa, mesela Selim Işık
Anlatmadan anlaşılmaya âşık.
535 Böyle adama (Darılma ama)
Yaklaşmaz hiçbir güzellik,
Doğduğu günden beri kalbinde bir delik,
Almak için bütün sızıları içine.
540 Her zaman utanmıştır başkaları yerine. Elim
varmıyor yazmaya, inmeyelim derine.
Taş devri, Sabri devri, Nihat devri, Tunç devri
Âşık oldu -söyleyemez- utanç devri.
Hep utandı hayatı boyunca,
545 (Annesi yıkamak için soyunca)
Sınıfta birinci olduğu gün, eve geç kaldım, diye
üzüldü. Canı sıkıldı güldü, kalbi incindi güldü.

Allah'ı ya da ona engel olan gizli kuvvetleri
Hiçbir zaman kızdırmak istemedi.

550 Küçük pazarlıklar yaptığı, Camide
korkarak taptığı
Zamanlar da sürdürdü bu uzlaşımçı varlığı.
Annesinin yün fanilasına taktığı nazarlığı

Çıkaramadı yıllar boyunca. İlk defa domuz eti
verken,
555 Arkadaşlarının ısrarıyla geneleve giderken,
Hep ONUNLA (O kimdi?) bozmamaya çalıştı arayı,
İki gün oruç bile tuttu bir Ramazan ayı.
(Sapı şilik ve tutuk bir tabancaydı.)
Bir gün ölürse, ona bu vatan bir mezarlık yer
verecek.

560 Oturdu bir destan yazdı; kendini yerecek.
Sazını ve cesaretini aldı eline (bütün cesareti,
Daha kötü şeyler olması korkusundadır.) Canını
dişine takarak,
Yazılmış eski destanlara bakarak,
570 Sözü uzattı durdu. İşte şöyle
buyurdu:

Numanoğlu Selim derler adımız
Gürültüye geldi her feryadımız Nedense
tamamdır itikadımız
575 Dikilen her kumaş bol gelir bize

Çocukken güneşin tadın bilmedik
Büyüdük kadının adın bilmedik Bizi
anlayacak kadın bilmedik Sevgisiz bir
hayat çöl gelir bize

580 Bize öğretilen her söze kandık “Yasaktır”

“Memnudur” dendi, inandık Hep “Girilmez”
levhasına aldandık
Bu tutulan, yanlış yol gelir bize

Benim cefalı yârim kafamdır
585 Divanda düşünmek bütün safamdır
Mülkiyet benimçün büyük evhamdır Senin
olanları nideyim gayrı

134

Dostun vefalıısı bütün iŖteęim Kız
pesinde olan dostu nideyim
590 Her an yaŖamalıyım kendi geręęim Kendi
içimdeki indeyim gayrı

Dostlar dedi: bu can bizden değildir
Düşman kırdı, oysa buıdan değildir Gene
de herhalde bizden değildir
595 Çare yok dünyadan gideyim gayrı

Bana ilham getirdin (Hem de yaktın
bitirdin)
Ey! Elesius dağlarından esen rüzgâr
Kissamız burada biter
600 Bu kadar.

SÜLEYMAN KARGI'NIN AÇIKLAMALARI

Ben Süleyman Kargı. Bekâr ve çocuksuz. Kabuğu, "ey sa- hibi"nin "mülkiyetinde" olan, bir "ev içi"nin sahibi. Sarkı- ların büyük bir kısmı bu evde yazıldı. İlerde burası müze olursa, eşyaya dokunmakta bir sakınca yoktur. Yalnız "sol" yayı bozuk, kanepeye otururken dikkat ediniz. "Tuvalet", "antre"nin hemen sağındadır. Ev hakkında, daha fazla açık- lamayı gereksiz buluyorum.

Selim Işık yalnızlığa dayanamazdı. İlk bakışta, yalnızlığın ve çevreyle uyumsuzluğun, yaŖantısında önemli bir yer tuttu- gu kolayca ileri sürülebilirdi.

Selim, bu yargıya da dayana- mazdı. Bütün dünya, ona dargın olabilirdi; fakat bu, aceley- le varılmış bir sonuçtu. Kimse onun kadar çevresine yakın- lık duymazdı. Bugün için bilinmeyen bazı gerçekler, bazı üstü örtülü olaylar, küçük ya da büyük bazı topluluklara

gösterilen ilgisizlikler, tarihin tozlu raflarında unutulduğu için hemen önemi sezilmeyen yaşantılar ve yanlış yorumla- malar nedeniyle sınıflamalarda alt katta kalmış insanlar gü- neş ışığına çıkarılabilseydi (bü güneş bile bildiğimiz güneşe benzemeyecekti elbette) Selim'in yalnızlığının sadece bir görünüştten ibaret olduğu anlaşılabilecekti. Tarih, işine gelme- yen bütün belgeleri, Selim ve Selim gibilerden gizlemişti. Tutarlı bir tarih felsefesinin zorunlu olduğu endişesi, birçok gerçeğin, bile bile bir yana bırakılması sonucunu doğur- muştı. Başka türlü olamazdı. Selim'i, geçmişten ve gelecek- ten ayırmaya kimsenin hakkı yoktu. Bunun hesabı sorul- malıydı, sorulacaktı. Dün, bugün ve yarın, onun yaşantısıy- la birleşmeliydi. Dünü, bugünü, yarını yalnızlığının dışında yaşamalıydı Selim.

Sarkıların ortak adı böylece çıktı ortaya. Dün, gerçekten ne olmuştu? Bugün ve yarını hazırlayan dünü, bütün çıp- laklığıyla ortaya çıkartmak gerekiyordu. O zaman Selim - mısra 237'de belirttiği gibi- çıplak dolaşabilirdi ikinci gelişinde. Kimseden korkmadan, soyununca utanmadan - mısra 545- doğduğu gibi kalabilirdi. Tarihin aldaticılığın- dan kurtulmak istiyordu. İşte o zaman, kendinden ve ken- dişi gibi olanların yerine utanmamak için -mısra 540-(evet yalnız bunun için)

oturdu bir destan yazdı.... canını dişine takarak

Burada bana da bir görev verildi: bu şarkıları, belgelerle kanıtlamak. İnsanlarla ilgili birçok bilimle uğraşmış olmam Selim'i umutlandırdı. Fakat

bilinmeyeni bulup çıkarmak, tarihin akışını
değiştirmek ne ağır bir görevdir. Selim gibi - bu
belgelerin var olması gerektiğini içinde kuyvetle
duyan- birine bu güçlüğü anlatmak ne kadar
zordur. "Bir yerlerde bulunmalı bütün gerçekler;
bulmalısın Süleyman Kargı,"

diye belirtti. "Kimlerin hakkı yenmişse, bir bir ortaya çık- malı." Sabırsız ve amansızdı (Mısra 7 ve 8.) "Seni boş yere saplamadık Ankara'ya bir bayrak gibi; dalgalanmalısın." Anlamıyordu. "Birşeyler bırakmışlar arkalarından. Büsbü- tün erimeye razı olmamıştır kimse," diye cırpınıyordu.

Araştırmalarım sırasında, bana çok yardım etti. Şarkıların anlaşılmayan yerlerinin açıklanmasına katıldı; çalışırken tuttuğu notları verdi; bazı belgeleri de o buldu. Sonunda öyle bir yaratık ortaya çıktı ki, şarkıların hepsine birden tek bir ad vermek nasıl mümkün olmadıysa bu yaratığa da uy- gun bir sıfat bulmak çabasımdan vazgeçildi.

"Açıklama" gi- bi, renksiz ve korkusuz bir başlıkla yetinildi. Selim bile - sarhoş olduğu bir, gece- "Açıklamalarla durum daha da ka- rıştı," dedi sonunda. Sonra da -daha sarhoş olduğu bir ge- ce- "Onlar utansın sonuçtan," diye kestirip attı. "Hangi on- lar Selim?" dedim. "Onlar işte," dedi, "Onlar, canım. Onlar, onlar, onlar." "Öyle ya," dedim. "Onlar, Yani biz değil."

"Anlamadın," dedi birden kızarak ve oturdu, onları anlat- tı bana uzun uzun. Ben de onları, açıklamaların uygun bir yerine ekledim. (Aslında, her yer uygundu belki onlar için.)

Şarkıların açıklanmasında, kendi düşüncelerimin değil, sunduğum belgelerin ve Selim'in tamamlayıcı sözlerinin "esas" olduğunu belirtmek isterim. Ben, sadece "uzlaştırıcı" ve "birleştirici" yorumlarla yetinmeye çalıştım. Bununla birlikte, bazı tutarsızlıklarla gerçeğe aykırı görünen belge ve yorumların sorumluluğu benimdir.

Şarkıların ortak adı olan "Dün Bugün Yarın"ı ele alarak işe başlıyorum. Selim, "Dün" kelimesiyle ne demek istiyor? "Bugün" ve "Yarın" a onu bağlayan nedir? Bana göre, "Tek ve Türk" (mısra 7) olan Selim, elbette Türklerin tarih için- de nasıl yer

aldığı meselesine değinmek istiyor. “Dün”, yani Orta
Asya’daki Türkler. Dün, yani Orta Asya’daki
Türklerin

site medeniyetindeki yerlerini. almadan önceki durumları. Bu durum nasıldı? İngilizlerin dediği gibi “*dull and wild*” mıydı? (Bak: ithaftan önceki dÖrtlük, mısra3).

Bu konuda başvurduğum “Kamus-u Berceste-i Türki” şunları yazıyor;

“Türkler, Orta Asya’dan anavatana göç etmeden önce, bütünüyle bir kabile hayatı yaşıyorlardı. Çadır medeniyeti- nin gereklerine göre kurulmuş bir toplum düzenleri vardı. Bu düzenin, bugünkü hayat şartlarından ne kadar uzak ol- duğunu, artık dilimize yerleşmiş olan, cam, hasır, kravat, kira (ev kirası), kirâz, hafif, masa, tabak, tabut, müzik, tah- sil, mezar, karyola, kelime, cümle gibi kelimelerin bu dilde bilinmemesiyle (Öztürk dili demek istiyor) kanıtlayabiliriz. Bu kelimelerin, Türkçe’nin eksik bir kolu olan Öztürkçe’de bulunmaması, bizi aşağıdaki sonuçlara vardiıyor bu kabi- lenin yaşayışı hakkında: Türkler camdan dışarı bakmazdı.

Türkler hasır üstünde oturmaz ve meseleleri hasıraltı et- mezlerdi. Bu âdet, Osmanlılarla başlamıştır.

Türkler kravat takmazdı. Türkler hafiflikten hoşlanmazdı.

Türkler ev kirası vermezdi. Ev kirası, Türklerin iptidai komünizmden, toprak burjuvazisine geçmeleriyle başla- mıştı.

Türkler kiraz yemezdi.

Türkler yemeklerini masada yemez, yerken tabak kullan- mazlardı. Yemek ortadan yenirdi.

Türkler öldükleri zaman tabuta konmaz ve mezara gir- mezdi. Eski Türklerin böyle bir âdeti yoktu.

Türkler müzik dinlemezdi. Türkler mektepte tahsil etmezdi.

Türkler düşüncelerini, kelime ve cümle gibi kalıplar için- de ifade etmezlerdi.”

Selim, daha sonra olanları pek iyi bilmiyor, Kuruluş yıl- larında Ankara için "yokluk" deyimini kullanıyor; fakat kendisinden sonra ne olduğunu açıkça belirtmiyor. Gene de XIV. Louis (1638-1715) gibi "Après moi..." dan sonra "Le déluge" gibi sert bir kelimeyle bitiremiyor dörtlüğü; "que sera" diyerek yarına endişeyle baktığını belirtmekle yetiniyor.

Orta Asya dakilerin de "yarın" a endişeyle baktığı gibi ka- ramsar bir sonuca yarmamalıyız. King Solomon Speare ya da Süleyman Kargı'nın macerası, Selim'in yanıldığını göste- riyor.

İTHAF VE MUKADDİME

Mısra I ve sonrası: *King Solomon.....*

Birinci mısra da adı geçen Solomon IV (Speare), "Encyc- lopedia..Israëlica" dan edindiğim bilgiye göre, Milattan Önce 563 yılında Ben-i İsrail kavminin Tefazuli kabilesinin (Tri- bus Intergralis) bir söylentiye göre başkanı, bir başka kay- naga göre de (Bak: İbni Mahmut el Silâhi, Milletler ve Mız- raklar Tarihi, Cilt VII, S.967-9) kargıcı başısı imiş. Matema- tik problemleriyle uğraşmış birçok amatör bilim adamı ve- tiştirdiği söylenen bu kavmin adına, M.S. VII. yüzyıldan iti- baren tarih kitaplarında rastlanmıyor.

Hayatının ilk yıllarında büyük bir varlık gösteremeyen Salomon Speare'nin yıldızı, otuz beş

yaşından sonra parlı- yor. Speare, hayatını kazanmaya, ister -İbni Mahmut'a göre- kargıcı başlıkla, ister -Ansiklopediye göre- matematikçilikle başlamış olsun, önemli olan, kabile tarihinde bu yaştan sonra yer almasıdır. Belki de iki işi aynı zamanda yapıyor- du. Yalnız burada, Edward Spiral'in, "*Trivial Aspects of Gre-*

at *Mathematicians* - Büyük Matematikçilerin Küçük Tarafları" adlı eserinde ileri sürülen görüşü de belirtmeden geçemeyeceğiz. Spiral'e göre, Speare-Solomon'un soyadı, çeşitli biçimlerde yazılıyor-önceleri matematik ve felsefeye merak sardığı halde, yirmi yedi yaşından sonra maddi endişelerle ve -*"Loves and Adventures of Secondary Biblical Heroes, Abraham Talmud, New York, 1916"* adlı tarihi etütte belirtildiği gibi- kabilenin matematik ustası Eliahu Infinitesimal'in güzel kızını kendisine vermemesi üzerine matematikten soğuduğu için bir süre kargı yapımı ile uğraşmış. Tanınmış psikolog Erich Freud ise, daha sonraki yaşantısıyla içe dönük bir insan izlenimi uyandıran Solomon'un saldırgan amaçlara hizmet edemeyeceğini ileri sürüyor ve kargı yapımıyla ilgili hikâyeyi tamamen bir "hayal ürünü" bularak reddediyor. Otto Spender de, Infinitesimal'ı öldürme arzusunu bilinçaltında duyabileceğini belirterek, bu duyguyu başka bir yöne çevirmek amacıyla kargı yapımıcılığını seçmesini Solomon'un iç gerçeklerine uygun görüyor. Ayrıca, kabilenin savaşçı sınıfıyla ilişkiler kurarak, karşılık görme-yei aşkını politik bir yöne çevirdiğini sözlerine ekliyor. Gerçekten de, savaşçı sınıfın yardımıyla bir "*Coup d'état*" yaparak kabile başkanlığına geçtiği hususunda sağlam belgeler var elimizde. Anlaşılan Speare, kitabını elinden düşürmediği filozof Emeritus'un "Silahları ellerinde bulunduranlar, bir gün milletlerin kaderine sahip olacaklardır" ilkesini bütün kalbiyle benimsemiş.

Kabile başkanlığını ele geçirdikten sonra (elli dokuz yaşındaydı; mücadele uzun sürmüştü.) Ahd-i Atik'teki birçok kral gibi dört kere evlenen Shlomoh Speare, on dört çocuk sahibi oldu. Mizahla başının hoş olduğuna dair elimizde bir kayıt bulunmadığı için, kendisinden önce üç tane

Solomon gelmediği halde, birdenbire Solomon IV adını almasının ne- deni pek anlaşılmıyor. Ayrıca, yalnız kralların numaralan-

140

ması âdet olduğu bilinirken, küçük bir kabile başkanının karşımıza dördüncü bir Solomon olarak çıkması da inanılır gibi değil. Yahudiler hakkında oldukça alaylı bir tarih yazmış olan İbni Kelami, bu sayının, Shlomoh'un dördüncü sı- nıf bir lider olmasından çıktığını söylüyor. Söylentileri bir yana bırakarak, tarihî belgelerle konuşmak gerekirse, ince- lememizi, ciddi ve güvenilir Alman tarihçilerinin bilgilerine dayandırmak yerinde olacaktır. Aynı zamanda Araplar hak- kında da dikkate değer görüşler ileri sürmüş olan Heinrich Roetke, Shlomoh Spéare'nin (Roetke de Solomon'un soya- dını böyle yazıyor) Milattan Önce 550 ile 540 yılları arasın- da Kudüs'te başgösteren karışıklıklardan yararlanarak sekiz ay kadar krallık ettiğini yazmak suretiyle meseleye biraz ol- sun ışık tutuyor. Böylece Solomon, karanlık kabilésinin ba- şından, birdenbire krallığa yükselmiş oluyor. Son yıllarda yaptığı kazılara dayanarak yazdığı kitabın (*Die Geist der Mesopotamia*, Berlin, 1958, Bild I) en son bilgileri taşıması gerektiğine göre bu ihtimal üzerinde de durmalıyız.

Roetke'ye göre, bu iktidarın kısa sürmesinde Shlomoh'un kişiliğindeki kararsız ve çelişik yönlerin büyük payı var. Ordunun desteğini sağladığı halde onları tutmasını bilme- miş. Ordunun ve şartların sayesinde kral olduğunu unut-muş görünüyor. Devlet parasıyla, kıyıda köşede kalmış bü- tün kitaplarını yayımlatmış. En kötüsü, Araplara yapılan gizli bir silah satışına adı karışıyor. Tahtını terketmek zo- runda kalıyor.

Bu durumda tekrar kabilesinin başına geçmek ağırla- nmış olmalı ki, ailesini yanına alarak Antioch (Bugünkü An- takya) dolayına yerleşiyor. Burada kendini matematik ve felsefeye veriyor. Yalnız, bu arada, yazdığı felsefi bir şiirin resmî

makamları tedirgin etmesi üzerine Adalara kaçmak zorunda kalıyor. Şiirin tehlikeli bir yönü yok. Bugün kimse başını çevirip bakmıyor böyle "tehlikelere." Ayrıca, o za-

man da Solomon hakkında kovuşturma yapılmamış. Fakat, aslında çok kuşkulu bir insan bu Shlomoh. Bir yandan hü- kümetin hoşuna gitmeyeceğini bile bile böyle şiirler yazma- ya cesaret ediyor, bir yandan da alabildiğine korkuyor. Baş- na gelenler de herhalde sınırlarını çok bozmuş olmalı ki, bugün hiçbir savcıyla insanın başını derde sokmayacak (ve edebî zevk bakımından oldukça tenkide uğrayacak) masum bir şiir yüzünden Kıbrıs'a sığınmış. Oysa, Antakya'nın felse- fe çevrelerinde adı duyulmaya başlamış o sıralarda, Olayın en acıklı yönü de bu şiiri, toplum meselelerine ilgisini kay- bedip tek insana yöneldiği bir devresinde yazması. Toplum- sal yaşantıya bir zamanlar bir katkı- sını olduğunu unutmamış demek. Şiirin Türkçe'ye tercümesi aşağı yukarı şöyle:

Mükemmel bir daire çizilemeyeceği gibi,
Aklın ve tecrübenin de insanı idaresi kolay değil.
Tanrı çizmiyor her zaman kaderimizi;
Madde ve ruh arasına çizilen sınırdaki kesinlik yok.
Büyük ihanetler pençesinde tutuyor insanı,
Büyük karışıklıklardan kaçtığı yerlerde bile.

Bence, tatsız tuzsuz bir şiir. Galiba İbranicesi denildiğine göre biraz daha iyiymiş. Özü bakımından da tutulur yanı yok. Felsefenin ilkelerini bildiği hakkında şüphem var Shlomoh'un. Matematik, felsefi meselelerdeki payını da çok büyütmüş ayrıca. Madde ve ruh arasındaki kesin sınırı çizmesi de henüz insana yönelmeyi bilmediğini açıkça gös- teriyor. Elbette,

resmî makamlar, bu noktalar üzerinde fazla durmamışlardır. Daha çok, "Tanrı'nın kaderimizi çizmeme- si" ve "büyük karışıklıklardan kaçılan yerde" (burası An- takya olacak) "büyük ihanetlerle karşılaşılması" gibi sözlere takılmış olacaklar. Atalarımın biri olduğu için, fazla yük- lenmek istemiyorum adama.

Speare'nin bundan sonraki hayatı (herhalde başka bir şey yapmak imkânı kalmadığından olacak) büyük bir sadelik içinde geçmiş. Önemli kitaplarının hemen hepsini bu dev- rede yazmış. Eserlerinin yetmiş cilt kadar tuttuğu söyleni- yorsa da, elimize geçenler, matematik hakkında bir iki de- neme ile "Hikmet ve İktidar" adlı bir diyalog. Bazı bakım- lardan, çağına göre ileri düşünceler taşıyan bu son kitap ol- dukça ilginç. Bir yerinde, yalnız tek bir kadınla evlenmenin gereği hakkında sözler bile var. Genellikle, İktidardakilere tavsiyelerle dolu bu kitap. Irk ve toprak bakımından ayrı özellikleri olan toplulukların bugünkü içişleri ve tarım ba- kanlıklarını içine alan bir örgütün kurulmasıyla uzlaştırıla- bileceği ileri sürülüyor.

Shlomoh IV, seksen iki yaşında, bahçesine yeni bir fidan dikerken anı bir kalp durması sonucu ölmüş. "Kargı"nın ai- le adı olması da Kıbrıs'ın Türkler tarafından ele geçirildiği günlere rastlıyor. Gene adı Shlomoh olan aile başkanı, mal ve mülkünü koruma endişesiyle bu soyadını almış. Sonra- dan adı Müdebbir Süleyman'a çıkan bir adam hakkında başka bir söylenti, bizi Mezopotamya'nın kumlarından Al- taylar'ın sarp tepelerine götürüyor.

Orta Asya Türklerinin yaşayış ve törelerini, bugüne kadar bilinen biçiminden çok farklı bir açıdan ele alarak açıkla- yan ve son yıllarda, bu meseleye hayatlarını adanmış birçok Türkologu şaşkına çeviren "Ortu Alga yazıtları" olayını an- latmak istiyorum. Bu yazıtlarda da (garip bir rastlantı ola- cak) bir Süleyman Kargı var.

Antropoloji uzmanları dışındakilerin sadece bir gazete haberinden ibaret sandıkları Ortu Alga Yazıtları meselesi, büyük yankılar uyandırmış. Avrupa bilim çevrelerinde el- bette- ve çeşitli

yorumlara yol açmıştır. Gazetelerimizdeyse sadece
şu kısa haber çıkmıştı:
“Haber aldığımıza göre, halen Özbekistan Sosyalist
Cum-

huriyeti sınırları içinde olan Ortu Alga mevkiinde birlikte kazı yapan Alman ve Rus arkeologları, önce bir tepe sanı- lan, fakat kazının ilerlemesiyle, büyük taş yazıtların üst üs- te konmasıyla meydana geldiği anlaşılan, takriben elli met- re yüksekliğinde bir yığın bulmuşlardır. Gök-Türklerle ait olduğu sanılan yazıtların incelenmesine başlanmıştır.

Haberı veren ajansın, ne tarih ne de arkeolojiden anlayan bir muhabiri bulunmadığı için kazı yerine kimseyi yollaya- mamış; incelemelere katılmak isteyen Türk bilim adamları- na da Dışişleri Bakanlığı gerekli vazifeyi vermemiştir. Tabii, olayın bu kısmı, basından ve dolayısıyla halktan gizli tutul- muştur. Oysa, bu kazı ve sonuçları hakkında Avrupa gazete- lerinde ve bilimsel dergilerinde çıkan yazılarda Bakanlığın bu tutumundan alaycı bir dille bahsediliyordu. Yabancı dil bilen muhalif milletvekillerinden biri de tüccar bir arkada- şının işini bakanla konuşmak üzere Sanayi Bakanlığı'nın bekleme salonunda oturduğu sırada, önündeki masada du- ran dergileri karıştırmaya başlamış ve olayı böylece öğren- miştir. İşini bitirdikten sonra derhal meclise koştu ve bir so- ru önergesi vererek kazılara neden katılmadığımızı hükü- metten sordu. Önergenin görüşülmesi sırasında da olaydan Dışişleri Bakanını sorumlu tutarak, kazılara katılmamızın milletlerarası itibarımızı artıracak ve kendimizi tanıtmak bakımından milyonlar sarfıyla elde edemeyeceğimiz bir fır- satı kaçırdığımızı ileri sürdü. Ne var ki vize verilmemesi, kanunlara uygundu ve muhalefete de yeni bir kanun teklifi getirmekten başka yapacak bir iş düşmüyordu. Meşale ka- pandı.

Meclisteki görüşmelerde, yazıtların mahiyeti hakkında bir söz edilmiyordu. (Muhallif milletvekili -önerge sahibi- makalenin yalnız baştarafını okumuştur.) Durum ilgimi çek- tiği için bu

dergileri bularak okumaya başladım.
Kazının başlarında birçok yazılı taş bulunduğu halde,
ka-

zı ilerledikçe taş yerine toprak çıkmaya başlamış. Kazıyı yö- netenlerin çalışmaları durdurmamak istedikleri bir sırada on- ları seyreden ihtiyar bir köylü (yüz altı yaşındaymış) neden işi yarım bıraktıklarını sormuş. Taşların bittğini anlatmış- lar ona. "Ne üzülyörsünüz?" demiş. "Bizim evin duvarla- rında çok taş var. Onları alın isterseniz." (Anlaşıldığına gö- re özel mülkiyet hirsından gerçekten kurtulmuş bir köylüy- müş bu.) Önce gülmüşler; fakat köylü ısrar ediyormuş. So- nunda, biraz da dinlenmek amacıyla, köylünün evine git- mişler ve hayretle bütün bahçe duvarlarının ve evin aynı taş yazıtlardan yapılmış olduğunu görmüşler. Köylü, durumu, aşğıdaki basit olayla açıklamış:

1917 ihtilalinde, en hareketli ve kimin iktidarda olduğu- nun bilinmediğı günlerde, belli olmayan bir nedenle (Çar ordularına yardım için deniyor) Ortu Alga yakınlarında bu- lunan Orta Anadolulu bir tüccar, yanındaki adamlarıyla bir- likte bu tepenin yanından geçiyormuş. O sırada adamların- dan biri son dakikalarını yaşıyormuş. Biraz sonra da ölmüş. Hastalığının tifüs olması ihtimalinden çekinerek (şehirde hepsinin karantinaya alınmasından korkuyorlarmış) ölüyü bu tepeye gömmeye karar vermişler. Fakat daha bir iki kaz- ma vurur vurmaz, taşlar ortaya çıkmaya başlamış.

Tepenin neresini yoklamışlarsa, durumun aynı olduğunu görmüşler. Her yerin taş dolu olduğunu anlayan Orta Anadolulu tüccar, hemen ölüyü başka bir yere gömdürerek, adamlarını tepede bırakmış ve doğru kasabaya koşmuş. Kasabada henüz Çarın adamları iş başındaymış. İdarecilere biraz da para vererek tepede bir taşocağı açma ruhsatını kolaylıkla almış ve hemen kazıya girişmiş. Çevre köylere ve iki hükümet inşaatına bir hayli taş satmış. Fakat Kızılordu'nun yaklaşması üzerine korkuya kapılarak ocağı acele kapattırmış ve inşaatların temellerinden çıkan bir kısım toprağı da üstüne döktürerek tepeyi mümkün olduğu kadar eski durumuna

getirmeye çalışmış. Köylüler de, taşları ellerinden gider korkusuyla durumu yeni hükümete bildirmemişler.

Arkeologlar, hemen çevre köyleri araştırmaya koşmuşlar ve kısa bir süre sonra da yazıtların hemen hepsini toplama- yı başarmışlar. Fakat, yazıları okumak kolay olmamış. Bili- nen Gök-Türk yazılarına benzemiyormuş bunlar. Sanki ya- zanlar bunların anlamının bilinmesini istemiyormuş. Sonunda, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne göre, Sov- yet; Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne göre de Alman bil- ginleri şifreye benzeyen yazıları çözmüşler.

Yazıtın adı: BİLİG-TENÜZ: Bilgi Denizi anlamına geli- yor. Yazıyı okudukça bunun, bugünkü ansiklopedilere benzer bir şey olduğunu görmüşler. Taşların toplamı -kay- bolanlar dışında- bugünkü kitap sayfasıyla on iki bin sayfa ediyor ve bu hacmiyle dünya ansiklopedileri arasında ye- dinci sırayı alıyor. Bundan iki bin on dört yıl önceki bilgi- leri kapsadığı düşünülürse, birinci sırayı alıyor demektir benzerleri arasında (eger bir benzeri bulunursa). Bilig-Te- nüz hakkında okuduğum birçok makaleden ve eserin İngi- lizce'ye tercümesi üzerinde bizzat yaptığım incelemelerden bahsetmek istiyorum. (Bu eserin bir an önce Türkçe'ye çevrilmesinin yararlı olacağı kanısındayım.) İngilizce ter- cümenin -The Ocean of Wisdom, translated from Gok- Turkish by Alexander William Barnett, Oxford University Press- önsözünde belirtilen bir noktaya değinmeden geçe- meyeceğim.

Yüzyıllardan beri sürüp gelen ve "Neden Batılılaşmıyo- ruz?" "Neden Her Şeyi Kendimize Benzetiyoruz?" "Neden Yüzyıllardır Denenmiş Uygulamaları Yapımıza Uyduramı- yoruz?" gibi makale ve kitapların sorularına kesin bir karşı- lıktır

Bilig-Tenüz. Yazıtı incelemeye başlayanlar, hemen bu- nun gibi birçok sorunun karşılığını, Bilig-Tenüz'ün deyimiyle tümaçtarsız (yani tümüyle açık seçik ve tartışmaya

ver vermeyecek biçimde) bulacaklardır. Önce, neden Batı kültürünü alıp soysuzlaştırdığımızı sanıyoruz? Batı, bizim kültürümüzü alıp soysuzlaştırmış olmasın? Tanzimatla birlikte başlayan "Garplılaşma" hareketleri, bir kültürün kötü bir biçimde kopya edilmesi mi demekti? Yoksa, biz, aslında gene atalarımızdan miras kalan bir medeniyete mi dönü- yorduk? Bilig-Tenüz'ü inceleyenler göreceklerdir ki, biz, ye- ni uygarlığımızın asıllarını teşkil eden bütün kurumları, akımları ve düşünceleri yeni bir biçime sokarken bir keş- mekeş ye bilmezlik içinde degildik; kökü ta iki bin yıl ön- cesine dayanan ve her noktası akıllara durgunluk verecek bir biçimde hesaplanmış olan bir bilimselliği sürdürüyor- duk. Yoksa ayakta kalabilir miydik?

Bilig-Tenüz'ün temellerini attığı tarihi gelişim planımız, bugün bile bir tek taşını yerinden oynatamayacağımız, mu- azzam bir abidedir. Bu abidenin gelişiminde rastlantıya yer yoktur. Ansiklopedinin "U" harfinde "us-akıl" maddesi, şu kısa şiirle ne kadar büyük bir gerçeği belirtiyor:

Tanrı usıg baştan alır O tuşinir
yerge çünki

Yani Allah aklımızı başımızdan aldı ama, bizim yerimize düşünmek için yaptı bunu. Bu sözde ne kadar çok gerçeğin birden gizli olduğunu söylemeye bilmem ihtiyaç var mı?

Bilig-Tenüz'ün birçok bölümünü, devrin bilim ve özbil- genlik (felsefe) alanında ün yapmış Salman Kargu adlı bir düşünür yazmış. Kargu'nun yaşamı hakkında fazla bir bilgi edinemedim. Salman da,

Bilig-Tenüz'ün başka yazarları gibi karanlıkta kalmayı uygun görmüş. Yalnız, giriş kısmında, Ansiklopedinin bütün ortak yazarları gibi, bir iki mısrayla kendinden söz ediyor:

Salman gerek ününü açuna, Salman Kargun saplanmalı bilmez bağına. Yirmi yüzyıl geçse gene aradan, Çalman gerek kara bu Kez bağına.

Burada, bilmez, cahil anlamına kullanılmış. Ancak yüze kadar saymanın bilindiği bir çağda, bu sayının yirmi katını kullanarak günümüzün tarihine kadar düşünmesi, Sal- man'ın ileri görüşlülüğünü ne güzel belirtiyor. Bağına kara çalmak, o günün bilim adamlarının tanınmasına yardım eden bir işaret olsa gerek. Ya da ak, bilmezliği, kara, bilgeli- ği belirttiğine göre, bağına kara olması, bir insanın içten, yürekten gelen bir bilim sevgisini gösterebilir.

Salman Kargu, Ansiklopedinin D,K,M,T ve Z bölümlerin- de yirmi kadar maddenin yazarı olarak görünüyor. Bunların arasında: Dikenli Bitkiler, Doğruluk, Duvarcılık, Kargı ve Sivri Uçlu Pusatlar, Kartal, Kiskancılık, Kurum, Kümes Yara- tıkları (hayvanları), Masal, Mogollar, Tartı, Tefecilik, Tenüz, Zenginlik, Zorbilim (cebir) gibi konuları sayabiliriz. Anlaşıl- dığına göre, Salman'ın ilgilendiği alanlar geniş; özellikle ma- tematik, biyoloji ve teknik bilimlere ağır basıyor. Her sayının, kendinden önce gelen sayıdan bir fazla olduğunu ve birle bölündüğü zaman mutlak eşdeğerini verdiğini ve sayıların saymakla tükenmeyeceğini bulmuş. Yanlış tartı araçlarının anlaşılması için de kılın bir yöntem öne sürüyor. "Tanrı'nın kılın kanıtlanmasının zorbilim yöntemleri ve yer ölçümsel (geometrik) çizimlerle bulunmasına giriş" adlı denemesi (Tanrı maddesinde), sonsuz kavramının o çağda bilinmeme- si nedeniyle, biraz havada kalıyor. Yalnız, bu doğaötel (meta- fizik) deneme içinde, eliptik konumdaki (Salman "yumurta- sal" diyor

“eliptik” için) biçimlere dıştan teğet çizilmesi için kılın bir yöntem kullanmış ve daha önceki matematikçilerin eserlerinde rastlanmayan yeni bir çözüm getirmiş.

Salman, Bilig-Tenüz'e yaptığı bu büyük katkıdan sonra - inanılması gereken bazı Pers kaynaklarına göre- İran Şahı'nın daveti üzerine Tebriz'e yerleşmiş. Bununla birlikte, Ortu Alga, Tebriz ve İsfahan'da bulunan üç mezarına ek olarak bir de Çorum'da bir türbesine rastlanması, Kargu'nun Orta Asya'dan, doğru Anadolu'ya geldiği ihtimalini de düşündürüyor. Birden fazla Kargu bulunması da mümkün ki, bu teoriden -meseleyi daha fazla karıştırır endişe- siyle- şimdilik vazgeçiyorum. Ben, bu Kargılardan (ya da Speare'lerden) hangisinin so- yundan geldiğimi bilmiyorum.

Mısra 10: *Tutunamayanların...*

Garip Yaratıklar Ansiklopedisinden:

Tutunamayan (disconnectus erectus): Beceriksiz ve korkak bir hayvandır. İnsan boyunda olanları bile vardır. İlk bakışta, dış görünüşüyle, insana benzer. Yalnız, pençeleri ve özellikle tırnakları çok zayıftır. Dik arazide, yokuş yukarı hiç tutunamaz. Yokuş aşağı, kayarak iner. (Bu arada sık sık düşer). Tüyleri yok denecek kadar azdır. Gözleri çok büyük olmakla birlikte, görme duygusu zayıftır. Bu nedenle tehlikeyi uzaktan göremez.

Erkekleri, yalnız bırakıldıkları zaman acıklı sesler çıkarırlar. Dişilerini de aynı sesle çağırırlar. Genellikle başka hayvanların yuvalarında (onlar dayanabildikleri sürece) barınırlar. Ya da

terkedilmiş yuvalarda yaşarlar. Belirli bir aile düzenleri yoktur. Doğumdan sonra ana, baba ve yavrular ayrı yerlere giderler. Toplu olarak yaşamayı da bilmezler. Ve dış tehlikelere karşı birleştikleri görülmemiştir. Belirli bir beslenme düzenleri de yoktur. Başka hayvanlarla birlikte yaşarken

onların getirdikleri yiyeceklerle geçinirler. Kendi başlarına kaldıkları zaman genellikle yemek yemeyi unuturlar. Bütün huyları taklit esasına dayandığı için, başka hayvanların yemek yediğini görmezlerse, açtıklarını anlamazlar. (Bu sırada çok zayıf düştükleri için avlanmaları tavsiye edilmez.) İlgüdüleri tam gelişmemiştir. Kendilerini korumayı bilmezler. Fakat -gene taklitçilikleri nedeniyle- başka hayvanların dövüşmesine özenerek kavgaya girdikleri olur. Şimdiye kadar hiçbir tutunamayanın bir kavgada başka bir hayvanı yendiği görülmemiştir. Bununla birlikte, hafızaları da zayıf olduğu için, sık sık kavgâ ettikleri, bazı tabiat bilginlerince gözlenmiştir. (Aynı bilginler, kavgacı tutunamayanların sayısının gittikçe azaldığını söylemektedirler.)

Din kitapları, bu hayvanları yemeyi yasaklamışsa da, gizli olarak avlanmakta ve etleri kaçak olarak satılmaktadır. Tutunamayanları avlamak çok kolaydır. Anlayışlı bakışlarla süzerseniz, hemen yaklaşırlar size. Ondan sonra tutup öldürmek işten değildir. İnsanlara zararlı bazı mikroplar taşıdıkları tespit edildiğinden, Belediye Sağlık Müdürlüğü de tutunamayan kesimini yasak etmiştir. Yemekten sonra insanlarda görülen durgunluk, hafif sıkıntı, sebebi bilinmeyen vicdan azabı ve hiç yoktan kendini suçlama gibi duygulara sebep oldukları, hekimlerce ileri sürülmektedir. Fakat aynı hekimler, tutunamayanların bu mikropları, kasaplık hayvanlara da bulaştırdıklarını ve bu sıkıntılardan kurtulmanın ancak et yemekten vazgeçmekle sağlanabileceğini söylemektedirler.

Hayvan terbiyecileri de tutunamayanlarla uzun süre uğraşmış ve bunları sirklerde çalıştırmak istemişlerdir. Fakat bu hayvanların beceriksizlikleri nedeniyle hiçbir hüner öğrenemediklerini görünce

vazgeçmişlerdir. Ayrıca birkaç sirkte halkın karşısına çıkarılan tutunamayanlar, onları güldürmek yerine mahzun etmişlerdir. (Halk gişelere saldırarak parasını geri istemiştir.)

Filden sonra, din duygusu en kuvvetli olan hayvan ola- rak bilinir. Oldükten sonra cennete gidecegi bazı yazarlarca ileri sürölmektedir. Fakat toplu, ya da tek gittikleri her yer- de hadise çıkardıkları için, bunun pek mümkün olamayaca- gı şanılmaktadır.

Başları daima öne eğik gezdikleri için, çeşitli engellere ta- kılırlar ve her tarafları yara bere içinde kalır. Onları bu du- rumda gören bazı yufka yürekli insanlar, tutunamayanları ev hayvanı olarak beslemeyi de denemişlerdir. Fakat insanlar arasında barınmaları -ev düzenine uyamamaları nedeniyle- çok zor olmaktadır. Beklenmedik zamanlarda sahiplerine saldırmakta ve eyden koyulunca da bir türlü gitmeyi bilme- mektedirler. Evin kapısında günlerce, acıklı sesleriyle bağı- rarak ev sahibini çağından bezdirmektedirler. (Bir keresin- de, ev sahibi dayanamayıp kaçmışsa da, tutunamayan, sahi- bini kovalayarak, gittiği yerde de ona rahat vermemiştir.)

Şehirlere yakın yerlerde yaşadıkları için, onları şehrin içinde, çitle çevrili ve yalnız tutunamayanlara mahsus bir parkta tutarak, sayılarının azalmasını önlemeyi düşünme- nin zamanı artık gelmiştir.

Mısra 11: *Kelime ve yalnızlık...*

“Önce Kelime vardı,” diye başlıyor Yohanna’ya göre İncil. Kelimeden önce de Yalnızlık vardı. Ve Kelimeden sonra da var olmaya devam etti Yalnızlık... Kelimenin bittiği yerde başladı; Kelime

söylenemeden önce başladı. Kelimeler, Yalnızlığı unutturdu ve Yalnızlık, Kelimeyle birlikte yaşadı insanın içinde. Kelimeler, Yalnızlığı anlattı ve Yalnızlığın içinde eriyip kayboldu. Yalnız Kelimeler acıyı dindirdi ve Kelimeler insanın aklına geldikçe, Yalnızlık büyüdü, dayanılmaz oldu.

Selim Işık yalnızlığını Kelimelerle besledi. Kelimelerin anlamını bilmeden önce tanıdığı yalnızlığı Kelimelerin içinde yetiştirdi. Eski yaşantılarının hastalığından yeni kalktığı sırada, aldırıssız Kelimeler konuşurken, eski yaraların eski Kelimelerinin göğsüne saplandığını duydu birden; sustu kaldı. Kelimeler, yalnızlığını yaşamasına da bırakmadılar onu. Her yandan kuşatıp saldırdılar. Kullandığı Kelimeler de dönüp ezdi onu, soluksuz bıraktı. Sonra, yatağından fırladı birden Selim; bütün Kelimeleri ve yaşantılarını ezdi ayacağının altında. Güneşe çıktı. Güneş, gözünü acıttı bir süre sonra, perdelerini kapayıp Kelimelerin karanlığına döndü. Birtakım Kelimeler bağışladı onu; aralarında gene yaşamasına izin verdiler. Bu Kelimelerle birlik olup amansızca saldırdılar başka Kelimelere: aşağılayan, ezen, soluk aldirmayan Kelimelere. Yendi, yenildi; sonunda gene yenildi Kelimelere, Kelimelerle birlikte açtığı savaşta. Yalnızlık hep oradaydı.

Büyük kelimelerden her zaman kaçındı ve büyük kelime- ler kullandığını gördü. Küçük kelimeleri kendine yakıştıramadı; oysa küçük kelimelerle suçlandı ve kendini küçük kelimelerle savundu. Bütün insanlar, ellerini uzatarak işaret parmaklarıyla suçladılar onu, kelimeleri yüzünden. Herkesi ihânet etmişti. Burhan, Metin, annesi, Sabri, babası, Mimar Cemil ve daha birçok kimse vardı. Metin: "Ben keman çalarken ve Türkçe tango dinlerken benim adıma utanmaya ne hakkın var?" diye soruyordu. Burhan saldırıyordu: "Her gün benimle birlikte yaşıyorsun, seni sevdiğime hiçbir zaman inanmadın." Annesi ihmale uğradığını söylüyordu. Babası: "Bana hep isyan ettin; küçümsedin beni!" diye tepiniyordu. Bazı okumuş arkadaşları da, kültürsüzlüğüne bakmadan gi- riştiği işlerle acı acı gülererek alay ediyorlardı. Sabri: "Ayagim kokuyor

diye beni sevmedin,” diyordu. Bazılarını dinlerken yüzünde bir sıkılma izi belirirmiş, birinin yanında ötekin- den utanırmış, dilencilere sadaka vermezmiş, Kenan’la Al-

man hayranı diye alay edermiş, biraz bilince siz anlamazsınız diye azarlarmış, sıkışınca kaçarmış, bekletir aramazmış, kadınların bacaklarına bakarmış, bu yaşa gelmiş daha... Herkes davacıydı. Sonra, hep birlikte, "Bizi başkalarına çekistirdin!" şarkısını çok sesli kanon biçiminde söylediler.

Birden İsa göründü, hepsini dağıttı: "Hadi bakalım, herkes işine," dedi. Birlikte havalandılar; yüksekçe bir yere çıkip başbaşa oturdular. Ruhun güzelliğinden filân bahsettiler. İnsanlardan çektiklerini anlattılar, vaktin nasıl geçtiğini anlamadılar. Hava kararırken İsa, izin isteyip ayrıldı: yukarıda babası bekliyormuş.

İsa'ya da ihanet etmişti çaresiz. Konuşmaları öyle tatlı bir yönde gelişmişti ki, ona da her şeyi söyleyememişti. Kadınların bacaklarına baktığından bahsedememişti bir kere. (Ama o, her şeyi biliyordu - olsun gene de anlatmalıydı; aralarında gizli saklı bir taraf kalmamalıydı.) Sonra -bunu kendine bile söylemekte zorluk çekerditanıdığı bütün kadınlarla düşün- cesinde zina ettiğini saklamıştı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bu meseleleri küçümseyen bir tavırla konuşmuştu İsa'yla. Fakat, O da çok yüksekte atmıştı; bazı meselelerin varlığından habersizmiş gibi davranmıştı. Selim bunları, odasında, tavana bakarak düşündü durdu. Sonunda dayanamadı, kalktı; Leffer'in meyhanesine gitti. Orada, bir daha ihanet etti İsa'ya. Haluk'la oturup adamcagızı bir güzel çekistirdiler. Cinsel meselelere ilgisizliğinin öndeki bir eksiklik- ten ileri geldiğine karar verdiler sonunda. İnsanı tanımak istiyorsa her yönüyle kabul etmeli onu, dediler. İsalığını bilmeliydi. İnsan, hareketlerine engel olabilirdi; fakat düşünce- lerini nasıl durdurabilirdi? İnsan tabiatına bu kadar aykırı bir şey olamazdı.

Düşünce suçundan söz etmek anayasaya aykırıydı. Benim de suçum bu kadar olsun, razıyım, dediler birbirlerine. Papazlar hakkında müstehcen fıkralar anlattılar; kendi adamlarına sahip çıksın önce; önce dinini yayanlara

söz geçirsin de, dediler ondan sonra... Sonra Hilmi onları ba- ra götürdü. İyi olamadık, bari kötü olalım, dediler.

Babama söyleseydin, Freud'u yaratmasaydı, dediler. İkinci de Yahudi'siniz; birbirinizden utanın, dediler. Yavrum senin adın Hülya mı? dediler. Bacakların ne kadar güzel, dediler. Bu barda çalışan Maria Magdalena diye bir kadın var mı? dediler. Kadın anlamayınca yüksek sesle güldüler. Terden sıırılsıklam oluncaya kadar dansettiler. Sabaha kadar içtiler. Yolda eve giderken birbirleriyle kavga ettiler. Selim düştü, ayağı burkuldu.

Bir hafta yattı evde, şiş ayağının üstüne basamadığı için. (Ötekilere bir şey olmamıştı.) İçkiyi bırakmaya karar verdi. Durmadan İncil okudu. Can sıkıntısıyla günler geçti. So- nunda dayanamadı; oturdu, İsa'ya kısa bir mektup yazdı:

Sevgili İsa,

Bütün olanlar için özür dilerim. Kabahatin bende oldu- gunu biliyorum. Günlerdir durmadan seni düşünüyorum. Kitabını elimden bırakmıyorum. Bütün meselelerde sen haklısın. Bugün düşündüklerimi, seninle birlikte oldu- muz gün bilseydim, her şey başka türlü olurdu. Fakat, gö- receksin, bir daha buluşursak nasıl istediğin gibi bir adam olacağım. O kadar değiştim ki beni tanıyamayacaksın. Çar- şamba günü annemler evde yoklar. Gelebilirsen rahat rahat konuşuruz.

Seni-Seven Selim

İsa gelmedi.

154

Mısra 12: Kucaklamak isterdi ölümü ve sonsuzu

İnsan yapısındaki çelişkiler, onun ne ölüme ne de sonsuzluğa bir türlü dayanamadığını gösteriyor. Sonsuzluk da ölüm kadar ürkütücü bir gerçektir. Sonsuzluk, yalnız Allah'ın dayanabileceği bir güçtür. Yeri gelmişken, sonsuzluğa mahkûm edilen Uçan Hollandalı'nın sözünü etmeden geçemeyeceğim.

Selim, küçükken, önceleri bu adamı Hollanda Hava Yol- ları sanıyormuş. Sonraları, Saffet Korkmaz'ın (Bak: mısra 315) etkisiyle müzik -elbette klasik müzik- kültürünü iler- letince, bu sefer de Yarasa Opereti ile karıştırmaya başlamış adamı. (Bak: *Die Flaedermäus und Der Fliegende Holländer*) Allah'tan o sıralarda James Maşon ve Ava Gardner'in baş- rollerini paylaştıkları "Pandora" filmini görmüş de aydın- lanmış.

Hem gemi hem de kaptanının adı Uçan Hollandalı oldu- gu için, filmin başında durum biraz karışık. Pandora, bili- yorsunuz, kutuyu merakından açtı da ümit dışında bütün kuşları uçurdu: işte o kadın. Yalnız, bu filmde oldukça akıllı başında görünüyor. Uçan Hollandalı'yı -gemiye değil kapta- nı- bu ebedi lanetten kurtarmak istiyor. Eski zamanlarda geçtiğinden olacak, film oldukça karanlık. James Maşon, her zamanki gibi, alt dişlerini, ta diş etlerine kadar göstere- rek karaya çıkıyor. Derdi büyük: bir türlü ölemiyor. Bugün- kü *electronic remote control*'a benzeyen bir sistemle kendi kendine idare edilen gemisinde, sonsuzluğa -ya da dinî sonsuzluk olan kıyamete- kadar dolaşmaya mahkûm. An- cak, kendisini, onunla ölmeye razı olacak kadar seven bir kadın

bulursa ölebilecek. Pandora, insanlığın başına
getirdiği felaketi tamir etmek için olacak, bu
fedakârlığı yapıyor. Tabii bu arada James Maşon'a
âşık oluyor. (Kadınlar bu adamda ne bulurlar
anlamam.)

Sonunda, Hollywood filmlerinde pek rastlanmayan bir şey oluyor: ikisi de ölüyor. Konuyu bu duruma getirdikten sonra, oğlanla kızı öldürmeden işin içinden çıkabilecek bir senarist de göremiyorum doğrusu. Ölüm sahnesi akşam ce-reyan ediyor. Sabah, ağlarını çeken balıkçılar, Uçan Hollan- dalı ile Pandora'nın cesetlerini -balıklarla birlikte- buluyor- lar. Böylece Uçan Hollandalı - adam- isteğine kavuşuyor. Gemiyne ne olduğu hakkında bir bilgi verilmiyor.

Galiba, filmin başlarında, Hollanda sarayları, eski kıyafet- lerle James Mason'un Tanrıya nasıl karşı geldiği ve karısı- nın nasıl korktuğu gösteriliyor ama asıl film Uçan Hollan- dalı, Ava Gardner'le tanıştıktan sonra başlıyor.

Sanıyorum, Selim, film başladıktan sonra girmiş salona; hatta bir iki kişi de, oturun, göremiyoruz, demişler. O telaş- la, filmin başlarını pek iyi anlayamamış. Kısacası, insan, bu tarihî olayla da bir kere daha anlıyor ki bazen sonsuzluk bi- le Amerikan filmleri kadar sıkıcı bir şey.

BİRİNCİ ŞARKI

Selim Işık, tanıdığım kadarıyla, bu şarkıları yazmak için gerekli düşünce-duygu birliğinden yoksun bulunmaktadır. Bu durum, şarkıların özünde olduğu kadar, biçiminde de yer yer göze çarpmaktadır. Bu nedenle, şarkıların açıklama- sına geçmeden önce, bütünü, biçim bakımından incele- mek istiyorum.

Selim, her işinde olduğu gibi, şarkıları yazmaya

da bir Türk gibi başlamış ve bütün iyi niyeti ve çabasına rağmen, İngiliz gibi bitirememiştir. Kafasındaki dağınıklığı anlatabilmek için, şarkılara da dağınık bir biçim vermek gerektiğini sanmıştır. Bu dağınıklık, bir biçim bozukluğu olarak bütün şarkılar boyunca sürüp gitmektedir. Nitekim, Birinci Şarkı-

da, yedi-yedi hece bölümlü sekiz mısralık kıtalar - ya da Se- lim'in yarım Batı etkisiyle kullanmak isteyeceği deyimle, stanzalar- olarak görünen ilk biçim, İkinci Şarkıdan başla- yarak hem her kıtadaki mısra ve hem de her mısradaki he- ce sayısı bakımından belirsiz ve düzensiz bir yapıya ulaşı- yor. Selim'i ilk gençlik yıllarında etkileyen *Cyrano De Berge- rac*'ın, aşırı bir gurur yüzünden her zaman duygularını ke- sin kalıplar içinde ifade etmesine benzetilebilecek bir "tutu- munun yanında, Christian'ın sevgilisine: "Ah Roxane, Ro- xane! İç çekmelerimi hecelerin sayısına uyduramıyorum," dediği mısrada olduğu gibi, karmaşık ve acemi düzensizlik- ler yer alıyor. Buna karşılık, Birinci Şarkıda hece vezni ve kafiye düzeninin getirdiği manzume havası, sonraki şarkı- lar da dağılmakta ve kalıplara uygun duygular yerine duy- gulara uygun kalıpların yer almasıyla şarkılarda belirli bir rahatlığa varılmaktadır. Ya da Selim, böyle bir rahatlığa ulaştığını sanmıştır. Ne var ki, bu bölümlerde de aruz ve koşmaların etkisiyle bazı zorlamalar yapıldığı gözden kaç- mıyor. Böylece şarkılar, organik bir bütünlükten yoksun kalıyor. Bunları kendisine anlattığım zaman, sinirli bir ace- lecilikle: "Daha iyi, daha iyi," diye karşılık verdi ki bu söz- leri de durumunu, benim ifade edemeyeceğim bir açıklıkla ortaya koymaktadır.

Biçimdeki kusurların yanı sıra, bilgi eksiklikleri de şarkı- ların bilimsel gerçekliğine gölge düşürüyor. Daha mukaddi- me kısmında "Tek ve Türk" sözüyle tarihî ihmalciliğinin ilk örneğini veriyor. Tarihin akışı içinde Türk, bir bakıma tek kalmışsa da, her zaman topluluk bilincinin verdiği akıl al- maz dayanışma ve bütünlükle, bu iki kelimenin (Tek ve Türk) yan yana duramayacağını göstermiştir. Şarkılarda adı geçen ünlü matematikçi

Hippyos'un da "Geometrik ve Ana- tomik Analojiler"
adlı eserinde...
Selim, bu açıklamaların yazılışında, sabırsız ve
amansız

yapısıyla her zaman ensemde dolaştığı için, bu şatırlar da yazılırken gene dayanamamış ve "Hipyos'un da, Analojile- rin de..." diye söze karışmaktan kendini alamamıştır. So- nunda, "Senin de..." diye sözlerini bitirmesine engel olmak ve gereksiz bir hakarete uğramamak için, biçim üzerine yaptığım incelemeyi burada kesmek zorunda kalıyorum.

Bununla birlikte, yazdığı mısralara neden "Şarkı" dediği- ni ve milli karakterimize daha uygun görünen "Türkü" ke- limesini seçmediğini de kısaca açıklamaktan kendimi ala- mıyorum.

Batı enstrümanlarıyla Türk müziği, ya da son zamanlar- daki söylenişiyse, armonize edilmiş halk türkülerini oldum olası bir türlü sevelememiş olan Selim, yazdığı mısraların da, küçük bir ihtimal de olsa, sonunda armonize edileceği kor- kusundan kendini bir türlü kurtaramamıştır. Her ne kadar Bela Bartok'un aynı biçimdeki aranjmanlarını kendisine gösterdimse de, İznik Konseyi ile ilk Ortodoks-Katolik uyumsuzluğu dışında Hristiyanlık dünyasının çok sesli mü- zigin gelişiminde bir uyum sağlamış olması ve dillerinde birçok Türkçe kelime bulunan Macarların bile bu konuda bizden kaçınılmaz bir ayrılığa düşmesi, onun kuşkularını artırıyordu. Modern reşmi benimsememizde geçirilen sar- sıntılar düşünülecek olursa, Selim'in bu çekimser tutumunu yadırgamamak gerekir. Fakat, gene de "Şarkı" yerine -adı Türkçe olmasa da- "Marş" gibi, milli karakterimize uygun bir ad seçebilirdi. Böylece, mısraların arasına, "İzmir Marşı" ya da "Yaşlı gittim sen geldim" gibi marşlar koymak imkanı olurdu. Bu ikinci marş, genel başlık olabilirdi. Düşünün bir kere: "Dün Bugün Yarın" gibi siliik bir ad yerine, "Yaşlı git- tim sen geldim" ve ondan sonra hemen, "Birinci Marş."

Selim, özellikle İzmir Marsını, ona annesini hatırlatması melodi ve söz bakımından insanları coşturmak yerine büs- bütün mahzun etmesi gibi nedenlerle uygun bulmadı ve bu

marşla, iki adım ileri bir adım geri gidilen Mehter Marşında olduğu gibi, destan havasının dışına çıkıldığını ifade etti. Selim, Alman militarizmini zaten hiçbir zaman anlayamamıştı. Hristiyanlığın, bütün barışçı niteliklerine rağmen, kan ve ateşe hiçbir çağda engel olamaması gerçeğini bir türlü kabul edemiyordu.

Büyük İtalyan Rönesans ve Barok sanatı tenkitçisi Luigi Cordova (doğumu Madrid) De Incentes'i, işte tam bu sırada okudu. Hristiyanlığın resmi bir kurum kişiliğine bürünmesinin güzel sanatların gelişmesi bakımından zorunlu olduğunu, resim, heykel ve mimarlık sanatlarının, gelişmelerini, Aziz Peter'in temelini attığı ve Aziz Paulus'un da - İsa'ya rağmen- sınıflarını kurduğu kiliseye borçlu olduklarını öğrenince, gene aynı kilisenin Alman militarizmine engel olamamasını bir dereceye kadar bağışladı. Türklerin Viyana kapılarına kadar dayanmalarının Mehter Marşına değil de ulufe dağıtım sistemine bağlı olduğunu öğrenince (Bak: Prof. Sancak Eltutar, *Hugo Von Miltrische'de Ulus Kavramı* ve Prof. Ceritoğlu, *Mehter ve Ulufe*) bazı korkularının yersiz olduğunu gördü. Aynı ulufe sisteminde, daha sonra görülen aksaklıkların aynı kapılardan (Viyana kapıları) geri dönmemizin nedeni olduğunu anlayınca çok üzüldü. Gene de "Marş" teklifini kabule yanaşmadı.

Mısra 13: *Dokuz yüz otuz altı.*

Bilindiği gibi, Türk takviminde başlangıç tarihleri farklı iki ana sistem vardır. Bunlardan birincisi,

İsa'nın doğumu- nu esas alan ve Selim'in doğduğu sırada 1936 yaşına basan bir takvim sistemidir. İkincisiyse bundan tam bin yıl sonra başlayan ve Cumhuriyetin ilanı sırasında, Osman Vekâyi Efendi (o yıl yetmiş altı yaşındaydı) tarafından, yerinde bir

düşünceye dayanarak, “Türk Terakki Takvimi” adı verilen sistemdir. Her iki takvim de Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlükte olduğu için, nüfus kâğıtlarına, bazen birinci bazen de ikinci sisteme göre tarih düşürülmüş olması, tarihi bile şaşırtacak karışıklıklar doğurmaktadır. Selim’in babası, hemen her babanın yaptığı gibi, oğlunu kütüğe, doğumundan yedi yıl sonra kaydettirdiği için, yukarıda bahsedilen ikilik bir yana, bir de nüfus memurunun yanında doğum tarihini tam olarak hatırlayamaması (günler, aylar, hatta yıllar ne kadar birbirine benziyordu) Selim’in başlangıcını daha da karışık bir duruma sokuyor.

Mısra 14 ve sonrası: *Doğumu önemlidir...*

İsa’dan tam 1936 yıl sonra dünyaya gelen Selim’in doğumu yalnız kendisi için mi önemlidir? O tarihte orta yaşlı bir adam olan Numan Beyin “erkek evlat” istemesi, bunak dedenin bir torun özlemi içinde olması -henüz oğlunu torunundan ayıracak kadar akli başındaydı- ufak tefek annesinin bu ağır yükü dokuz aydan beri karnında taşımasının sabırsızlığı ve tutunanların yeni bir ay bekleme heyecanı da bu doğumun önemini artırıyordu.

Annesi, yapılan hesaplara göre, karnında Selim’i, taşıma süresinden biraz fazla tutmuş. Selim’in sonradan bütün çıplaklığıyla ortaya çıkan sabırsızlığında bu beklenmedik olayın da payı olmalı. Müzeyyen Hanımın karnındaki şişkinliğine çok sivri bir biçim aldığını gören komşu kadınlar,

“Mu- hakkak kız olacak,” sözleriyle Numan Beyi ümitsizliğe sev- ketmişler. Bu kocaman şişkinlik, bir de kız olsaydı, Numan Bey ve kısa boylu erkekler için büyük bir ümitsizlik kayna- gı haline gelecekti.

Söylentilere göre, Selim; doğduğu zaman beş kilo sekiz yüz

gram geliyormuş. Bir taşra kasabasında, ebe eliyle doğan bir çocuğun ağırlığının gramına kadar tespit edilmiş olduğuna inanmıyorum. Zaten Selim de, bu miktarı ona kimin söyle- digini ve bu sayının nereden aklında kaldığını bilmiyor. Tartı işleminin, bir kasaba götürülerek yapılmış olabileceğini ileri sürüyor. Ben pek ihtimal vermiyorum. Kasaba götürmüşler- se, herhalde çıplak olarak sokaga çıkarmamışlardır. Bu du- rumda da, ya kundakıyla fartmışlardır ki, o zaman verilen sa- yının net değil brüt olduğunu kabul etmek gerekiyor; ya da Selim'i kasapta soymuş olabilirler. Temizliğiyle bilinen Mü- zeyyen Hanımın buna razı olması ve açıkta çengellere asılı etlerin çevresinde sineklerin uçtuğu bir kasap dükkânında, soğuk bir sonbahar günü Selim'in çıplak bırakılıp pis terazi- ye konulması, bana uzak bir ihtimal olarak görünüyor. Başparmağını emmesinin de yalnız Freud açısından vo- rumlanmasını eksik buluyorum. Selim bile, bu hareketinde beslenme içgüdüsünün önemli bir payı olduğunu düşün- rek, bu stanzanın ilk taslağında, şu mısralara yer vermiş:

*Başparmağını emdi, evde koptu kıyamet Ona
göre oburluk, Freud'a göre şehvet*

Bu mısralarda da görüleceği gibi, Freud ile tam uzlaşamı- yordu. Daha çok Jung'a yakınlık duyuyordu. "Beni rahatsız eden ve adlandıramadığım duygularımın, yalnız libidoya bağlanmasına gönlüm razı olmuyor," derdi.

Mısra 21: *İlk resminde beyazdı...*

Selim'in ilk resmi pek iyi çıkmamış. Elden düşme bir fo- tograf makinesiyle resim çekmeye merak saran babasının acemiligine kurban olmuş.

Mısra 37: İlk rüyanın teriyle...

Selim, her zaman, hafızasının çok kuvvetli olduğunu ileri sürmüştür. Anlattıklarına bakılırsa, doğduğundan beri başına gelenlerin hepsini hatırlıyor. Bir buçuk yaşında geçirdiği sıtmanın dehşetini, kafasında -ve dâlagında- unutamadığı bir yaşantı olarak ifade ederdi. Hastalığına iyi gelmesi için, bir fincan dolusu rakıyı nasıl susuz içirdiklerini anlatır ve içkiye düşkünlüğünün belki o zaman başladığını söylerdi. Sıtma yüzünden dalağı şiştiği için, ilkokul yıllarında başla- yan atletizm hevesini de bir türlü tatmin edememişti. Belki bunun için yarışmalardan nefret ederdi. Hayatında girdiği tek yarışın hikâyesiyse, oldukça açıktıydı. Koşmak ve atla- mak için gittiği bir atletizm sahasında, orada bulunan ve hepsi de yaşca ve bedence ondan küçük olan çocukların katıldığı bir dört yüz metre yarışına girmiş. Uzun bacakları- nın sağladığı rahatlıkla, yarışı üç yüz elli metre kadar başta götürmüştü. Fakat dalağı ihanet etmiş ona sonunda; boyca dirseğine bile gelmeyen ufak tefek bir çocuğun temposuna dayanamamış ve yarışın bitmesine otuz metre kala, varış ipi yerine, sola saparak kendini çimlere atmış.

Bana kalırsa, Selim, sıtmaya tutulduğu devreyi, annesi- nin anlattığı hikâyelere dayanarak hatırlıyor. Hafızasının ilk rüyaya kadar uzandığını da kendisi bile ileri süremedi. Bu mısra, ilerdeki yıllarda hayatında önemli bir yer tutan rüyaların başlangıcını göstermesi bakımından ilgi çekici- dir. Bu konuya tekrar, hastalığı sırasında gördüğü başka bir rüya dolayısıyla (Bak: mısra 87: birden gözünü açtı...) dö- neceğiz.

162

Mısra 39: *Kundağıyla büyük ve beyaz...*

Yeni doğmuş bir bebeğin gelişmesini engelleyen ve onu eli kolu bağlı bir durumda bırakan eski kundak sistemini, yerinde bir devrimle ortadan kaldıran büyük Türk reform- cusu ve düşünürü Ziya Özdevrimsel (devrimden önceki adıyla Mükrimin Ziya, 1301-1939) her bakımdan gerçek bir devrimciydi. Onu, şapka devriminden sonra şapkasız (denildiğine göre, evinde giymek için de, çok kısa kenarlı bir şapka yaptırmıştı), kıyafet devriminden sonra kıyafetsiz, yazı devriminden sonra eski harflerle kitap okurken ve ça- tal-bıçak devriminden sonra da elle yemek yerken gören ol- mamıştır. Bütün devrimlere, ilk gençliğinden beri yürekten bağlı olan Ziya Tahiri, yalnız devrimlere uymakla kalma- mış, devlet parasıyla makine mühendisliğini öğrenmesi için gönderildiği Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletin- de, derslerine çalışacağı yerde, ülkenin devrim yapmakta yararlı olabilecek özelliklerini incelemiştir. Böylece Türki- ye, bir makine mühendisi kaybetmesine karşın (üniversite- yi bitiremedi), gerçek ve verimli (otuz dört devrim yapmış- tır) bir devrimci kazandı. Devrimlerinin her biri, başlı başı- na bir olaydır. Özellikle, "Çocuk Kundakları Devrimi"nin hikâyesi gerçekten ilginçtir.

Ziya Özdevrimsel, birgün Childharoldshire (üniversite campus'unun bulunduğu şehir) sokaklarında dolaşırken bir dört yol kavşağına geliyor. (Türkiye'ye döndükten sonra, bu kavşağı aynen, Ankara'nın Dışkapı'ya giden ilk kavşağı- na uygulamıştır. Bu arada, Kavşaga üç yolun birleşmesinin doğurduğu güçlükleri de hiç saymış ve eski Maliye Bakan- lığı'nın karşısında bulunan

ve oradan geçen turistlere ilk bakışta yersiz görünen dördüncü yolu yaptırarak durumu düzeltmiştir.) Karşıdan karşıya geçmek için, işaret lambalarının olduğu yere yaklaşırken (bu kavşakta gördüğü ışıklı

trafik işaretleri, Ziya Tahiri'ye, trafik işaretleri devriminin yapıcısı olmak şerefini de kazandırmıştır) kafasının devrim- lerle çok meşgul olması nedeniyle, kırmızı ışığın yanmakta olduğuna dikkat etmemiştir. Daha doğrusu, Ziya Bey, henüz kırmızı ışığın anlamını anlamıyordu. (Anlamını anlamak da, Ziya Tahiri'nin, dil devrimi sırasında güzel Türkçemize kazandırdığı deyimlerden biriydi. Dil devrimine öyle can- dan bağlanmıştı ki, adını değiştirerek Işık yapmak istemiş, fakat günün Sağlık Bakanı Kâmil Beyin: "Ziya, böyle her adı değiştirmeye kalkarsak işin içinden çıkamayız; ben de adı- mı değiştirip 'Olgun' mu olayım?" demesiyle vazgeçerek, sadece soyadını mesleğine uygun seçmekle yetinmişti.) Kırmızı ışığın anlamını anlamamak ona pahalıya mal oldu ve karşıdan gelen otomobili de görmediği için, arabanın hafif- ce çarpmasını önleyemedi. Yere düşünce, trafik işaretleri devrimini yapmakta geç kaldığımızı anladı. Etraftan yeti- senler, onu hemen en yakın hastaneye kaldırdılar. Tesadüfe bakın ki bu hastane bir doğum kliniği idi. Önemli bir yarası olmadığı halde klinikte bir hafta yattı. Hastanede kendine gelir gelmez, devrim yapıcı gözleriyle çevresini hemen şüz- meye başladı ve kısa bir süre sonra da istediğini gördü. Bu hastanede bebeklerin, ilk haftalarda sadece belden aşağı kı- sımları kundaklanıyor; bir ay sonra da kundak, bütünüyle çıkarılıyordu.

Oğrenimini bitiremeden yurda döndükten sonra, önce Makine Sanayii Umum Müdürlüğü'ne tayin edilen Ziya Ta- hiri bu işin ağır sorumluluğu yanında, gösterdiği bitip tü- kenmez çabayla, Amerika'da gördüğü yenilikleri uygula- mak için didinmiştir. Çalışmaları, devrin ileri gelenlerinin gözünden kaçmamış ve önce Sivas mebusluğuna (Ziya Bey Manisalıydı) sonra da Siyhat ve İçtimai

Muavenet ile Nafia Vekilliklerine getirilmiştir. Sekreter kullanan ilk vekil olduğu söylenir. Fakat, o sıralarda, aydınlarımız arasında Alman

ve Fransız etkisinin yaygın olması nedeniyle, zamanla göz- den düşen Ziya Özdevrimsel, hayatının son yıllarını idare meclisi azalıklarıyla geçirmiştir.

Missouri zırhlısının İstanbul'u ziyaretiyle başlayan Yeni Çağda, Ziya Bey yeniden hatırlanmış ve neredé olduğu uzun uzun araştırılmıştır. Sonunda, sekiz yıl önce öldüğü anlaşılnça hemen bütün siyasi partiler onun için anma tö- renleri düzenlemişlerdir. Ziya Tahiri'nin çok partili devre- den önce ölmüş olması, onun hangi partiden olabileceği hususunda bitmez tükenmez tartışmalara yol açmıştır. O zamanın iktidarı, Sivas'a, merhumun bir heykelini diktire- rek Ziya Beyin "şahsiyet-i maneviyesine" sahip çıkmak iste- miştir. Muhalefet de iktidara gelince Manisa'da bir "Abide-i Ziya" yaptırmış ve onu "Fahri Manisa Milletvekili" ilan et- miştir.

Mısra 45 ve sonrası: *Corridos adasında...*

Corridos Adası, Batı Anadolu'yla Doğu Yunanistan ara- sında dar ve uzun bir koridor gibi uzanan takım adaların (Fenikeliler Korudor Adaları derlerdi) en büyüğüdür. Batı Anadolu'ya ince bir kara parçasıyla bağlı olan bir yarımada- nın teknotik devirde meydana gelen bir çöküntü sonunda ayrılmasıyla teşekkül etmiş devonyen karakterli bir arazi- dir. Kışları serin geçen ılık bir iklime sahiptir. Adanın bitki örtüsü tarım ve hayvancılığa elverişlidir. Eski Yunan mü- verrihlerinden Deodoranus, Corridos'a yaptığı dört

yolcu- luğun izlenimlerini şöyle anlatıyor:
"Corridos Adası, kıyısı yüksek Pelentes (Labrium
Hes- pandaira) ağaçlarıyla çevrili şirin bir tabiat
köşesidir. Adanın güneybatı doğrultusunda bir
mahmuz gibi uzanması, onu kuzey rüzgârlarının
şiddetli tesirlerine karşı korumuş ve

barbar çağlardan beri, gemilere tabii bir sığınak olmaşını sağlamıştır. Arazi, adanın merkezine doğru, tatlı bir eğimle yükselmekte ve tam ortasında, Batı Anadolu neolitik mima- risinin şaheserlerinden sayılan Ferrania Tapınağı bulunmak- tadır. Adanın sakinleri olan Permanların, Akıl Tanrıçası Fer- ranja için yaptıkları bu tapınak ve müstemilatında Kraliçe Ferrania oturur. Elesius dağında oturan Tanrıça Ferrania'nın veryüzü temsilcisi olan Kraliçe de aynı adı taşır. On dört yıl- da bir yapılan Ferraniad şenliklerinde kraliçe değiştirilir. Olimpiyatları çok andıran bu şenliklerde ülkenin bütün ka- dınları, büyük matematik yarışmasına (*Magnum Marathonos Mathematicos*) katılırlar ve en yüksek dereceli denklemi çö- zen kadın, yeni kraliçe olur. Kız çocukları, küçük yaşta, özel bir eğitimden geçirilerek bu yarışma için yetiştirilir. Er- kekler ise, daha ağır sayılan hayvancılık, tarım ve yapım iş- leriyle uğraşırlar, savaş talimleri yaparlar. Kadın erkek mü- nasebetleri için belirli bir sınır yoksa da, cinsi münasebetin, erkeklerin en verimli zamanı sayılan mart ayında (Aşk Tan- rıçası Hippandra'nın doğduğu ay) yapılması âdet olmuştur. Perman erkeklerinin kısa boylu, esmer ve adaleli yapısına karşılık, kadınlar uzun boylu ve beyaz tenlidir. Savaşçı bir ırk sayılmayan Permanlar, tarihleri boyunca, özellikle Feni- keliler tarafından üç kere istila edilen yurtlarında uzun süre rahat yaşamaktan yoksun kalmışlardır. Bazı denizcilik araç- larını ve para hesabını Fenikelilerden öğrendikleri sanılıyor. Permanların oturdukları evler, aşağı yukarı, birbirine benzer. Kapıdan girince küçük bir antre, solda matematik öğretmenlerinin kızlara ders verdiği bir çalışma odası, arka- da bir yatak odası ve yanında erkeklerin aletlerini koyduk- ları küçük bir sandık odası. Mutfak, banyo ve tuvalet bah- çede, ayrı bir pavyon

halinde bulunur. Evlerin çatısı düzdür ve yazın çatıda yatılır; ayrıca evliliğin ilk ayı bu damın üstünde geçirilir.

Permanların, Ferrania'dan önce tavşana taptıkları sanılıyor. Fakat adada tavşanın azalması üzerine (Permanlar, soğanlı tavşan yahnisini çok güzel yaparlar), tavşana tapmak yasak edilmiş. Matematik, günlük yaşayışlarında önemli bir yer tuttuğu halde, bu konuda bilgileri fazla ileri değil. Yüksek dereceli denklemleri, daha çok tatonmanla çözüyorlar. Sinüs ve kosinüse inanmıyorlar. Bu nedenle de oran (ratio) kavramlarının gelişmemiş olduğunu söyleyebiliriz. Akıl Tanrıçasına tapmalarına rağmen, *rational* yönlerinde görülen bu eksiklik, Akdeniz ırklarının, çelişmeli yönlerini bir kere daha ortaya koyuyor.

Deodoranus bu bilgileri, Corridos'a yaptığı ilk yolculuğun sonunda edinmiş. Tarihçimizin yakın arkadaşı matematikçi Hipyos'un da, Permanlarla ilgilenmesi, bu gezi notlarını görmesiyle başlıyor. Orta derece bir matematik bilgisine sahip olan Hipyos, (Aristo'nun Lyceum'unu bitirdikten sonra iki yıl devam ettiği Platon'un Academia'sından belge alarak ayrılmış) Corridos Adası'nı, bilgisini satabileceği bir yer olarak görmüş. Bu emellerle Deodoranus'un üçüncü gezisine katılmış. Bu gezinin Ferraniadlara rastlamasına özellikle dikkat ettiği anlaşıyor.

Perman kadınları önce, kır saçlı, uzun sakallı ve elinden barracindası eksik olmayan (*barracinda*: Eski Yunan'da daha çok sofistlerin kullandığı, üzerinde kabartma bir sfenks bulunan ve mahun ağacından yapılmış bir çeşit baston) bir adamın, matematikten bahsetmesini yadırgamışlar ve bir erkeğin, matematik bildiğini ileri sürmesiyle ince ince alay etmişler. Festivale erkeklerin katılmaması ve Hipyos'un Perman olmamasının yarattığı güçlükler rağmen matema- tikçimiz, kraliçeliği ikinci defa kazanan Ferrania'ya (ecelik, aynı kadın

tarafından, yarışmayı kazansa bile, en çok üç ke- re muhafaza edilebiliyordu) açıkça meydan okumuş ve dör- düncü dereceden daha yüksek bir denklêmi hiçbir zaman

çözememiş olan kadına, on ikinci dereceden denklemi, iki saatten daha kısa bir sürede çözebileceğini söylemiş. Hem de bunu yarışlar başlamak üzereyken, birden sahaya çıkarak bütün Permanların ortasında yapmış. Bunun üzerine Ferraniadum (yarışmanın yapıldığı açık alan) derin bir ses-sizliğe gömülmüş. Permanlar, ümitsiz bakışlarla kraliçeleri-ni süzmüşler.

Fenikelilerin istilasından beri yabancılara karşı korkak bir kuşku besleyen Permanların bu endişesine hak vermek gerekiyor. Yüzyıllar boyunca korudukları gelenekleri, elin-de garip bir sopa tutan bu adamın akıl almaz iddiası yüzünden bozulacak mıydı? Fakat kraliçe de artık biliyordu ki bir erkek olmasına rağmen bu yabancı matematikçinin meydan okumasını kabul etmezse eski otoritesini korumak kolay olmayacaktı. Meydanda bir dalgalanma başlamıştı. Ferrania'nın altı kocasından en genci Faldon, kalabalığı yararak en öne geçmiş ve sorgulu bakışlarla Ferrania'yı süzüyordu. Ferrania başını kaldırmıyor ve alanın ortasındaki Daçintos kumunda (üstüne değneklerle kolayca çizgi çizilebilen bir çe-şit toprak) biraz önce çözdüğü denklemin işaretlerine kay-gıyla bakıyordu. Sonra, birden başını kaldırdı ve değneğiyle havaya eşkenar bir üçgen çizdi: kabul etmişti. Alan Per-manların haykırılarıyla inliyordu. Hipyos, ağır ağır alanın ortasına yaklaştı, durdu, denklemi verecek olan ihtiyar Probloma'yı bekledi. Denklem yazılınca da elindeki barra-cindayla yere düzgün işaretler çizerek (Academia'da yalnız teknik resimden orta alabilmişti) bir saat on iki dakikada (ya da o zamanki kum saati birimiyle, kırk altı şişede) denklemi çözdü, barracindasını elbisesinin eteğine sildi ve geri çekildi. Ferrania, sonunun geldiğini anlamıştı. Alana bile inmeden kalabalığın arasına

karıştı.

168

Mısra 61-68: Evin arka bahçesi...

Selim iki yaşındadır. Eski bir taşra konağının arka bahçe- si. Uçları sivriltilmiş tahta parçalarından yapılmış bir çit. Bazı tahtalar düşmüş, yerine tel takılmış. Bakımsız bahçede otlar büyümüş. Otların arasında serbestçe gezinen böcek- lerden Selim'i korumak için, yere eski bir kilim serilmiş. Sı- cak bir Mayıs akşamı. Büyükanne, Selim'i uyutmaya çalışı- yor. Penceresi bahçeye açılan mutfakta hizmetçi kadın su- böreği pişiriyor; kokuları, Selim'in üstünden aşarak, tahta- perdeye çarpıyor. Tahtaperdenin aralıklarından sıyrılıp yan- daki bahçeye geçebilir Selim. Fakat, orası da aynı: aynı ısı- ran otları, aynı papatyalar, aynı gelincikler. Gene de bir çe- kiciliği var: tahtaperdenin aralıklarından bütün bahçe gö- rünmüyor. Gizli köşeleri olmalı. Kulagina ilk ürkütücü ke- limeler çarpıyor Selim'in: dandini dandini dasdana. İki dan- dini bir dasdana. Ortaçağların bu ürkütücü kardeşleri, artık bir ninninin uyutucu kelimeleri olmuşlar.

Kutlug Dandini (ya da Batılı tarihçilere göre Dandin) ve Farsus Dasdana, İsa'dan sonra VII. yüzyılda Anadolu'da ya- şadığı sanılan efsaneler kahramanı Hartug Dandin'in oğul- ları. Hristiyan azizlerinden Gordalos'a göre, İsa'nın doktri- ninin yaymak üzere Mezopotomya'dan Nevşehir'e göç etmiş bir din adamı bu Hartug. Nizip dolaylarındaki bir mağarada bulunan kabartma heykeline bakılacak olursa, iri yarı, uzun ve kıvrık sakallı bir adam. Asker elbiseleri içinde biraz ra- hatsız duruyor kayanın üstünde. Uzun ve kıvrık burnu, bir asil olduğunu açıkça belirtiyor. Fransız tarihçisi George Pli- ers, Hartug'un bir Frank savaşçısı olduğunu ve

Hacı sefer- leriyle Anadolu'ya geldiğini ileri sürüyorsa da, bu iddiayı ciddiye almak mümkün değil.

Hartug'un ilk oğlu Farsus, babasıyla aynı soyadını taşı- yor. Belki de Dasdana, Hartug'un öz oğlu değil. Bir teoriye

göre de, ninnideki “dandini dandini dasdana” sözleri, bu iki kardeşin adlarının Kutlug Dandini ve Farsus Dasdana Dan dini olduğunu gösteriyor. Biz, Kutlug’un annesinin Türk, Farsus’unkinin de Rum olduğunu kabul ediyoruz. Kardeşlerin kan dökücü ve zalim karakterlerini de, Gorda- loş’un düşündüğü gibi o yıllarda Anadolu’da hüküm süren Abdolos Agostos’un baskısına dayanamayıp isyan etmeleri- ne değil, bir Hristiyan ve tarık-ı dünya olan babalarının aşırı sertliğine bağlıyoruz. Çünkü Dandini ve Dasdana, ci- nayetler serisine babalarını öldürmekle başlıyorlar. Eski ro- mansların usta yazarı Lebedus, olayı, içgerçeklere daha ya- kın bir düzende anlatıyor:

“Hartug, çocuklarının eğitimiyle ilgilenmiyordu. Çocuk- lar, bütün gün, babalarının bostanında kargaları kovalaya- rak vakit öldürüyorlardı. Kargaları vurmak için, ucu sivri değnekler yapıyorlar; vurdukları kargaları bu değneklerin ucuna takıp korkunç seslerle bağırarak bostanın çevresinde dolaşıyorlardı:

Karga da seni tutarım amang Kanadını
kanadını yolarım amang Kışın kebab
yaparım amang
Yazın tanrı diye taparım amang

“Babaları, dinî ve askerî işlerini görmek için sık sık kasa- baya indiginden, Dandini ve Dasdana, bu başıboş hayatın bütün çeşitlemelerini serbestçe yaşıyorlardı. Bostan bakım- sız bir durumdaydı. Hayvanlar, gelişigüzel sağda solda otlu- yordu. Komşuların inekleri bahçedeki mısırları, sebzeleri yiyor, çitleri bozuyor, çocuklarsa bütün bunlarla hiç ilgilen- miyorlardı. Bostanın bakımsız köşelerinde

büyümüş uzun otların içine yatarak gelecek için
hayaller kuruyorlar; kom- şu çiftliklerdeki
kızlardan, avcılardan, babalarının saçma iş-

170

lerinden bahsediyorlardı. Cinsel konulara ilgileriye son- suzdu. Dasdana, kardeşine olmadık cinsel münasebet ma- salları anlatıyor, daha duygulu ve saf bir çocuk olan Dandi- ni ise bunları belli etmek istemediği bir kıskançlıkla dinli- yordu. Babalarının, kendileriyle oynayan çocuklar hakkın- da anlattığı korkunç hikâyelere rağmen bütün bu masalla- rın sonunda, dayanamayıp kendilerini baştan çıkarıyorlar- dı. Dasdana, köyün kızlarıyla, kadınlarıyla neler yaptığını, bütün ayrıntılarıyla kardeşine anlatıyordu. Ormanda, bazen de yakındaki bir çiftlikte dul bir kadının evinde olan bu birleşmeler Dandini'nin içini gıcıkliyordu. Hele dul kadınla Dasdana arasında geçen macerayı dinledikten sonra, bütün gece uyumamış ve sabaha karşı gizlice evden çıkarak -oysa babası görmüştü onu- koşu koşu köy meydanına gitmişti. Çeşmenin yanındaki duvara Hartug Dandini oğlu Farsus Dasdana! Neden Elbasta Surkan'la yatın?" kelimelerini çar- pık harflerle yazmış ve altına da bu sahneyi acemice çizmiş- ti. Dasdana, bu resimde ayakta duruyor, Kadın da havada yere paralel bir durumda yatıyordu. Cinsel münasebetten çok hareketli bir halk dansını andıran bu birleşme, Dandi- ni'nin, babası tarafından ihmal edilen cinsel eğitimine tipik bir örnektir. (Bu taş bugün, Hartugo kasabası arkeoloji mü- zesinde bulunmakta ve yalnız bilim adamları ve sanatkarlar tarafından görülebilmektedir.) Resimde, ilk bakışta göze çarpan acemiliğin yanında, vahşi bir dinamizm ve erkek or- ganlarındaki canlı ifade dikkati çekmektedir. Kadın ve er- keğin cinsel organları arasındaki oransızlık da, duyguları yeni uyanmaya başlayan bir gencin vahşi romantizminin ilk belirtileri olarak açıklanabilir.

"Resim, kasabada büyük bir gürültü koparmadı, fakat Dandini babasından esaslı bir dayak yedi.

Bostandan çık- ması yasaklandı ve Dasdana bir hafta kardeşiyle konuşma- dı. Bir akşam üzeri, iki kardeş genē incir ağacının altında

171

sessizce sopalarını yontarlarken Kutlug birdenbire sordu: 'Erkeklik tohumları, karnımızın altına doğru bir yerdeymiş. Sen daha iyi bilirsin: doğru mu açaba?'

"Farsus karşılık vermedi; yalnız, Dandini'ye belli etme- den karnının alt tarafını hafifçe yokladı. Kutlug Dandini, yere bakarak sözlerine devam etti:

'Yalnız, tohumların aşağı inmesi için insan, organını eline alıp kuvvetle yukarı doğru, karnındaki o yere durmadan vurmaliymış. Organı o yere yetiyecek kadar uzun değilse, tohumları olgunlaşmamış demekmiş. Çobanın oğlu Portel söyledi dün. Bizim denediğimiz biçime pek benzemiyor da, bir de sana sorayım, dedim.'

"Farsus, küçümseme dolu bir gülüşle sordu: 'Portel dene- miş mi?'

'Hayır. Yanaşıma Oter yaparken seyretmiş gizlice.' Sonra telaşla ekledi: 'Kadınla yaparken buna ihtiyaç yokmuş tabii. Ne dersin?'

'Gidip Oter'e sorsaydın sen de.'

"Kutlug, sözü değiştirmek istedi: 'Irmağın kıyısına gidip taş kaydıralım mı?' Dasdana bu oyunda her zaman karde- şinden üstündü.

'Hayır' İkisi de başka yerlere bakıyordu konuşmadan. Bir- den Farsus; 'doğru değildi bütün anlattıklarım. Hiçbirinin aslı yoktu. Bunu sen de biliyorsun,' dedi.

"Kutlug atıldı: 'Hayır, hayır. Hepsi doğru, hepsine inanı- yorum. Sen gene anlat, ne olur'

“Farsus yerinden kalktı, ırmağa doğru koşarak uzaklaştı. Kutlug, kardeşinin arkasından bağıırıyordu: ‘Hiç olmaz- sa başkalarından duyduklarını anlatırsın. Ne olur Farsus, gitme.

“İrmağın kıyısında taş kaydırırlarken Kutlug durmadan anlatıyordu:
‘Bir daha duvarlara yazı yazmayacağıma söz veriyorum.

Kadın meselesini de bırakıyorum bir yana zaten. Babamız gibi eşsiz bir savaşı ve din adamı olmak istiyorum. Babam, yalnız din düşmanlarıyla savaşmış. Ben bütün düşmanlarla savaşacağım. İnsanlığın bütün düşmanlarıyla. Babam, artık Aziz Paulus gibi değiştiğini söylüyor ama ben savaşmak istiyorum: Pörfel'e benzetmek istemiyorum. Onun gibi bütün gün sıgırtmaç oğlanlardan dayak yemek istemiyorum. O günden sonra, bir daha kadınlardan konuşmadılar."

Lebedus, bundan sonra, Kutlug Dandini'nin, babasının bütün karşı koymalarına rağmen, gece gündüz kılıç talimi yapmaya başladığını, Farsus'un da, uzun uğraşmalardan sonra, bir köylü kızını iğfal etmeyi becerdiğini tumturaklı bir üslupla anlatıyor. Araya, hiç gerekmediği halde, bazı Ortaçağ şövalyelerinin destanlarını da koymuş. Bir iki çoban şiirini de eklememiş. Anlattığına göre, Kutlug, bir çoban kızına âşık oluyor ve Farsus'la birlikte zamanın modasına uygun bir şarkı yazıyorlar. Bu şarkıyı Lebedus'un uydurduğu muhakkak. Cinsel duyguları şiddetli olan iki kaba delikanlının kurallara uygun romantik şiir yazmaları, hikâyenin ilk

satırlarındaki gerçekçi gidişe uy- muyor. Bütün günlerini toprakla uğraşarak geçiren iki kardeşten, aşağıdaki mısraları yazmış olmalarını nasıl bekleye- biliriz:

Çoban kızı, çoban kızı. Neden bana bakmadın?
Saçlarına neden lotus çiçeği takmadın?
Beyaz güller ayagını incitiyor, basma sen. Gün
Tahrısı âşık sana, güzel Aspersen.
Bana acı, bana acı. Acıtma saf kalbimi,
Buruşturdun, parçaladın (insaf) kalbimi... vs vs.

Oysa, bugüne kadar çocukları korkutmaktan başka bir işe yaramamış olan bu iki kardeşe, aşağıdaki dörtlükler da-

ha uygun düşüyor (ninni yapılırken müstehcen kısımlar çı- karılmış):

Ninni yavrum bebeğime Kirler dolar
göbeğime Dandin vurma erkeğime
Dandini Dandini Dasdana

Çıplak uzanmış Dasdana Kız gelmiş
anadan doğma Yatacakları sırada
Danalar girmiş bostana

Dasdana'da bu hırs varken Bostanda
kızla yatarken Bağırılmış babası birden
"Kov bostancı danayı"

Dasdana kızmış köpürmüş Gitmiş
Hartug'u öldürmüş Danayı kovarken
gülmüş: "Yemesin lahanayı."

Bu cinayete Dandini'nin de ortak olduğu söyleniyor. Son mısradaki lahananın (çocukların lahanadan doğduğuna ina- nıldığına göre) vajinayla bir ilişkisi olduğunu sanıyorum.

Mısra 87 ve sonrası: *Birden gözünü açtı...*

Selim, bir Atatürk çocuğuydu elbette, ama daha üç yaşın- da, Kemalizmin bilincine varmış olamazdı.

Mustafa Kemal'in 1938 yılı Kasım ayında
(Selim'in hastalandığı tarih-

174

ten beş ay önce) öldüğünü duymuştu. Aylar sonra da bu- lundukları kasabaya gelen bir gazetede, katafalkın fotogra- fını görmüştü. Bu resimde, yarı karalık içinde yukardan aşağı inen ışık çizgilerini unutamıyordu. Gece yarısına dog- ru tır içinde uyanınca gözlerini karşıdaki pencereye diki- yor. Cama çarpan yağmur damlalarının aşağı inerken, toz- lar arasında çizdikleri titrek izleri, fotoğraftaki ışıklı çizgile- re benzetiyor.

Fransızca meselesine gelince: O yıllarda Fransız hayranlı- ğı vardı. Taşrada yaşayanların, mektepte - Cumhuriyetten önce- öğrenmiş oldukları Ermenice, Rumca gibi, o vilayetin azınlığının konuştuğu diller artık yabancı dilden sayılmı- yordu. Azınlık dillerini yarım yamalak bilen Numan Bey bi- le sofrada karısına, yemegin tuzunu az bulduğu zaman (ye- mege daima bir kusur bulurdu) “*Donnez-moi un peu de sel*” diye sesleniyordu. (Numan Bey, gereksiz kibarlıktan hoş- lanmadığı için, “*S’il vous plaît*” demezdi.)

Mısra 101: “*İzin ver Selim biraz Hegel, Fichte...*”

Gustav Willibald Franz Hegel, 1774’te Stadthamburg’da doğdu. Bu küçük kasabanın Stadt- Hamburger über Reinen- vernunft şehriyle karıştırılmaması gerekir. (Turistler karıştı- rır.) G.W.F. Hegel’in doğduğu kasaba, daha güneye düşüyor. Hegel, büyük Teuton kralı Gustav Willibald Illiteratus’tan tam iki bin yıl sonra, 1892’de Stadthamburg Belediye Mec- lisinin oybirliğiyle aldığı bir kararla adı “Fleischer Al- lee”den

“Franz Hegel Strasse”ye cevrilen sokakta, mütevazı bir evde dünyaya geldi. Babası, Hegel’in doğduğu evin altında küçük bir dükkânı olan orta halli bir kasaptı. Ünlü âdâşı Georg Wilhelm Friedrich Hegel’in aksine, Franz Hegel, iyi bir eğitim görmedi; doğru dürüst okula bile gideme-

di. Daha altı yaşındayken, babasının yanında çırak olarak çalışmaya başladı. Aslen Slovakyalı bir Yahudi ailesinden gelen annesi, baba Hegel gibi kaba şaba bir insan değildi. Şehir lisesinde teoloji ve dinler tarihi öğretmeni idi. Franz, Hegel'in babasıyla eğlenmesinin nedeni, Martha'nın biraz çirkin ve fakir olmasıydı. Uzunca boylu, sarı benizli, kansız ve hassas bir kadındı. Sık sık hastalanır ve günlerce yatak- ta çıkmazdı. Kocasının dükkânına hiç inmezdi. Bir kere, kocasının et mübayaasına gittiği bir gün, dükkânı bekle- mek için yarım saat orada kalmıştı. (Franz daha doğmamış- tı.) Kocasını döndüğünde onu kasanın yanında baygın yatar- ken buldu. Et kokusuna, mutfakta bile dayanamazdı.

Franz'ın bütün bilgisi, annesinin ona on üç yaşına kadar öğrettiklerinden ibarettir. Zavallı kadın bu tarihte ölüp, Franz'ı hem anadan hem de kültürün bütün nimetlerinden yoksun bıraktı. Hegel, bu kısa öğrenim devresinde, okuyup yazmadan başka, kasap dükkânında müşterilere paranın üstünü verecek ve veresiye defterini tutacak kadar matema- tik, *İncil*'i okuyacak kadar dilbilgisi ve Luther ile Calvin'i ayıracak kadar din tarihi öğrendi. Babası okumayı sevmemi- şti için, eve kitap girmezdi; annesininse, bir iki dinî kitaptan başka, oğluna bırakacak bir kitaplığı yoktu. Küçük Franz da harçlıklarından artırarak, bir iki Ortaçağ romansı almış- tı. Bütün edebiyat kültürü, bu kitaplardan öteye geçmedi. Annesi öldükten sonra okumayı büsbütün bıraktı ve ticari hayatın koşuşmasına kaptırdı kendini. Yirmi sekiz yaşın- dayken babasını da kaybetti. İçine dönük mizacı, onu ka- dınlara karşı çekingen yapmıştı. Mesleğinin de kadınlara yakın gelmediğini itiraf etmek gerekiyor.

Franz Hegel bu renksiz ve kötü kokulu hayatını

kırk ya- şına kadar aynı çizgide sürdürdü: İlk bakışta önemsiz görü- nen ve gerçekten de aynı yaşantının sürüp gitmesine engel olmayacak o küçük olay başına gelmeseydi, eski tatsız ve

felsefe dışı hayatını değiştirmeyecekti. Aslında buna olay bile denemezdi.

Gustav Willibald Franz Hegel, bir gün kasap dükkânın- da, veresiye defterini inceler ve dul Bayan Wilhelmina'ya artık veresiye et vermemek gerektiğini düşünürken kapı açıldı ve içeriye, Stadthamburg Kasap ve Sakatatçılar Der- neği İkinci Başkanı ve "Et ve Hayvancılık" aylık dergisi so- rumlu müdürü Josef Georg Fichte girdi. Hesaplardan başını kaldıran Hegel'in yüzü aydınlandı. Dernekte en çok, Fich- te'yi severdi ve onun toplantılardaki bütün konuşmalarını zevkle hazırlardı. Fichte'nin yüzü gölgeliydi. Franz da içini çekerek: "İşler iyi gitmiyor Josef," dedi. "Veresiye hesabının ucunu iyice kaçırmışım. Dul Bayan Wilhelmina'ya kadar gitmeliyim. Sende ne var ne yok?" Fichte: "Bana da ev kira- şından borcu var onun," dedi. "Ama benim asıl derdim bu değil, Bu dergiyle gene başım derde girecek galiba." Franz: "Gene ne oldu?" diye sordu. "Münih'teki genel sekreter bir yazı göndermiş, Hükümetin son kararına dergi olarak karşı çıkmamızı ve bu konuda bir makale serisi yayımlamamızı istiyor," Hegel: "Devlet, de işlerimize burnunu fazla sokma- ya başladı," diye söylendi. "Napolyon savaşlarından beri gittikçe artırdığı tehditlere artık bir son vermesi gerekiyor," İkisi de sustu. Hegel, Fichte'nin yazma konusunda çektiği sıkıntıları, birlikte hazırladıkları konuşmalardan biliyordu. Bir süre gene veresiye defterinin üzerine eğildi; hesapları tetkik ediyormuş gibi yaptı. Hatta, çekmecedен bir kâğıt çı- kararak üstüne bazı sayılar yazdı, Fichte, eline bir bıçak al- mış, sinirli hareketlerle küçük bir et parçasını mikröskobik prizmalara ayırıyordu. Birden Hegel'in sesi, sessizliği boz- du: "Peki, merak etme. Elimden geleni yaparım; gene bir- likte birşeyler

hazırlarız.” Fichte, elindeki bıçağı, sevinçle tahtaya sapladı: “Sahi mi Franz? Beni yalnız bırakmayacak-sın değil mi?”

Franz Hegel, okuduğu bir iki kitabın ve annesinden öğ- rendiği dilbilgisinin sayesinde, dernekte eli kalem tutar biri olarak biliniyordu. On gün süreyle, geceleri geç vakitlere ka- dar evde oturdu ve makaleleri hazırladı. İlk gece Fichte de yardım etmek için gelmiş, fakat bir saat birlikte çalıştıktan sonra Josef'in faydadan çok vakit kaybına sebep olduğu an- laşılınca, Hegel çalışmalarına yalnız başına devam etmişti. Willibald Franz, bu seri makalelerde bütün bilgisiyle hayat ve kasaplık tecrübesini ortaya koymuştu. Yazılar dergide, dört sayı arka arkaya yayımlandı. Kasap ve celepler arasında oldukça ilgi de uyandırdı. Franz Hegel, meslek hayatının en parlak örneği olan yazıların sonuncusunu şöyle bitiriyordu:

... Her şeyin değiştğine tanık olduğumuz bugünkü top- lumumuzda, eski Alman geleneklerinin gittikçe bozulduğu- nu ve kararlı bir düzenin eksik olduğunu her zamandan çok duymaktayız. Yapıcı atılışların yokluğu ve bütün ilerici davranışların kısa bir süre sonra hızını kaybetmesi ve yerini ters anlayıştaki hareketlere bırakması, özellikle ülkenin en hayati kaynaklarından biriyle uğraşan bizleri fazlasıyla üz- mektedir. Tarihin o göz kamaştırıcı akışı içinde bütün aşırı akımların, sonunda ılımlı bir bileşime yol açması tek tesel- limizdir. Yazıma, bize her zaman rehber olmasını dilediğim *İncil*'den bir sözle son veriyorum:

"Bundan dolayı, eğer et yediğim için kardeşim inciniyor- sa, dünya durdukça, bir daha et yemem. Yeter ki kardeşim incinmesin." Tanrının mutlak rahmetinin üzerinizde olması dileğiyle, kardeşiniz G.W.F. Hegel

Fichte'nın itibarı korunmuştu. Genel Sekreterlik,
“Et ve Hayvancılık” dergisi sorumlu müdürlüğüne
ve Hegel'e birer

takdirname gönderdi. Olay da birkaç ay sonra unutuldu. Bir yıl kadar sonra, Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in yakın arkadaşı ve Göttingen Üniversitesi Tarih Kürsüsü Profesörü Heinemann, kasaba arşivinden bazı bilgiler almak için Stadthamburg'a geldi. Arşivin tozlu raflarından bir kitabı çekmek isterken rafın üstüne yığılı duran birtakım dergiler başına düştü. İşte bu basit olay, bizim Hegel'in kaderini değiştirdi. Dergileri kaldırırken bir tanesinin kapagina gözü takılan Heinemann, hayretle şu satırları okudu:

“Kasaplık Hayvanların Kesiminde Devletin Uyarsız Tutumu Hakkında Bir Deneme”

İmza: G. W. Hegel

Profesör gözlerine inanamıyordu. Hemen durumu inceledi ve gerçeği öğrendi. Olay, kısa bir süre sonra, kasabada duyulmuştu. Heinemann da olayı arkadaşı Hegel'e anlattı; gülüp geçtiler. Fakat, bir iki ay sonra, Heinemann, büyük filozofla, devletin mutlak fonksiyonu konusunda sert bir tartışmaya girince, Hegel'e cevap olarak yayımladığı bir makalede: “Bu konuda, Stadthamburg'daki kasap Hegel bile daha tutarlı birseyler söylerdi” diye yazınca kıyamet koptu. Hegel, gazetelere bir açıklama göndererek, yazıda adı geçen Hegel'le hiçbir ilgisi olmadığını, bütün meselelerin bir ad benzerliğinden ibaret olduğunu belirttiyse de, bu açıklama Hegel'in şöhretini artırmaya yaradı sadece. Kasabada herkes, onu artık filozof Hegel diye çağırıyordu. Hegel bütün olanlara gülmek mi kızmak mı gerektiğini bilemiyordu. Fakat sonunda üçüncü yolu seçti: ciddiye aldı. Uzun tered-

dütlerden sonra Heinemann'a gönderdiği bir mektupta artık felsefeyle uğraşmak istediğini ve bu konuda kendisine yardım ederse çok sevineceğini yazdı. Profesör, bu beklenmedik mektuptan heyecanlanarak Hegel'i hemen Götting-

gen'e çağırıldı. Franz da kasap dükkânını ve evini Fichte'ye ucuz bir fiyata satarak, yerleşmek ve felsefeyle uğraşmak üzere Göttingen'e hareket etti. Yola çıkmadan önce de bir kitapçı dükkânında Kant'ın "*Kritik der Reinen Vernunft*" adlı eserini gördü ve hemen satın aldı. Bütün yol boyunca da, ne arabanın sarsıntısına ne de manzaranın güzelliğine aldır- ma- dı; durmadan bu kitabı okudu. Göttingen'e vardığında, felsefeden vazgeçmek üzereydi. Fakat, Hegel'i hararetle karşılayan Heinemann onu kısa zamanda teselli etti; sonra da, üniversitedeki dostlarıyla tanıştırdı, bazı dersleri dinletti ve Profesör Hirsch'in on iki ciltlik "*Felsefeye Giriş*" adlı eseri- ne başlattı. Hegel'e üniversite öğrencilerinin yaşadığı bir semtte bir pansiyon bulundu. Heinemann, rektörle bir görüşme yaparak Franz'ın Felsefe Fakültesine kabulünü de - imtihansız- sağladı. Franz da koruyucusunu utandırmadı. Üç yıllık üniversiteyi, sekiz yılda orta dereceyle bitirmeyi başardı. Bu başarıda Profesör Heinemann'ın payını da ihmal etmemek gerek. Bütün imtihanlara hazırlanmasında gece- lerce uyumadan Franz'a ders tekrarlatan, her imtihana din- leyici olarak girip geç kalmış filozofumuzu her bakımdan destekleyen ve Latince profesörü Kirschhoff'u razı ederek bir not fazla almasını ve daha fazla yıl kaybetmemesini sağla- yan bu vefalı adama Hegel çok şey borçluydu. Franz, üni- versiteyi bitirdikten sonra da çalışmasını aynı hızla sürdür- dü ve mezuniyetinden dokuz yıl sonra "*Felsefe Doktoru*" unvanını alarak felsefe fakültesinin öğretim kadrosuna ka- tıldı. O sıralarda elli yedi yaşındaydı. Bilindiği gibi, doktor olduktan sonra, diğer unvanlar daha çabuk kazanılır. Alt- mış iki yaşında doçent oldu ve altmış sekiz yaşında da pro- fesör unvanıyla kürsü şefliğine tayin edildi.

Hegel profesör olduktan iki ay sonra, şiddetli baş ağrılarından yakınmaya başladı. Heineemann öleli iki yıl olmuştu. Küçük bir evde yalnız yaşıyordu. Baş ağrıları, onu bekleme-

diği zamanlarda yakalıyordu. Bir sabah öğrencilerine ders verdiği sırada, birden kafasının boşaldığını hissetti. Öğrencilerine belli etmedi ama, dersin sonunu getirmek için olağanüstü çaba harcadı ve dayanılmaz ıstıraplar çekti. Doğru eve koştu ve yatağa yattı. Durmadan söyleniyordu: "Ne yaşıyorum? Neredeyim ben?" Günlerce yataktan çıkmadı. Bir tek şey düşünebiliyordu: Stadthamburger. Yemek yiyemiyordu, uyuyamıyordu. Doktorlar, Hegel'de önemli bir hastalık bulamadılar. Būnyesi kuvvetliydi ama üniversiteye gidecek gücü bulamıyordu kendinde. Akşama kadar yatıyor, gece de sokaklarda tek başına dolaşıyordu.

Başına gelenlerin hep felsefeyle uğraşmak yüzünden olduğu kuşkusuna kapıldı bir gün. Yatakta Kant'ı okumaya çalışıyordu. Birden, boğazına bir şey tıkanıldığını hissetti ve kitabı elinden bıraktı. Bir süre sonra kendine geldi. Evet, bütün bu rahatsızlıklar, okumak ve düşünmekten ileri geliyordu. O günden sonra evde kitap görmeye dayanamaz olmuştu. Kitaplarını bir sandığa doldurarak tavan arasına çıkardı. Üniversiteye giderek, emekliye ayrılmak istediğini söyledi.

Doğduğu kasabadan ayrı yaşamak da ona acı veriyordu. Ne kadar yanlış bir yola sapmıştı. Neden hayatını değiştirip başaramayacağı kadar ağır bir işe girmişti? Neden Heinemann'a kanmıştı? "Kasap Hegel," diye söyleniyordu evde, odaları hızla dolaşarak. "Kasap Hegel, nasıl oldu da felsefeye özendin? Küçük kaderini değiştirmeye kalktın? Allahın verdiği akıllı, neden onun tayin ettiği yolda kullanmadın?" Aşırı dindar olmuştu. Kilise kilise dolaşarak durmadan dua ediyor ve Allah'tan özür diliyordu. Heinemann'ı, onu baştan çıkarmak için gönderilmiş bir şeytana benzetiyordu.

“Seninle aynı cehennemde yanacağız Heinemann!”
diye ba- gırıyordu odasında. Kimseyle
görüşmüyordu. Profesörlüğe geçebilmek için
yazdığı iki kitabının dünyada yaptığı en

kötü iş, en affedilmez günah olduğu düşüncesine kapıldı sonunda. Kitapları toplamaya karar verdi. Kitapçıları dolaştı; ancak otuz iki tanesini bulabildi. Kitaplar, bütün Almanya'ya dağılmıştı. Umitsizliğe düştü. "Hiç olmazsa, üniversiteyi kurtarmalıyım onlardan!" Üniversite kitaplığından kitaplarını çaldı ve uykusuz bir gecenin sabahında kitapçılarıdan toplamış olduklarıyla birlikte hepsini yaktı.

Bütün gününü hiçbir şey yapmadan geçirmek de onu yoruyordu. Hiçbirle ilgili eserler okumaya kaptırdı kendini ne dense. Geceleri Juneval'den birkaç satır okuyunca biraz olsun uyuyabiliyordu. Dünyanın sonu gelmişti; her şeyle acı acı alay edilebilirdi sadece. "Kasap Hegel Felsefenin Kanını Nasıl İçti?" adlı küçük bir mizahi deneme yazdı. Denemenin sonunda Allah, onu, küçük bir çocuk gibi kulağından tutup üniversiteden atıyordu. "Haydi bakalım küçük Hegel," diyordu Allah. "Yaptığın yaramazlık yeter. Artık uslu çocuklar gibi evine dön." Bu son satırları yazdıktan sonra, başını kaldırdı ve ağlayarak: "Dönüyorum Allahım, dönüyorum," diye inledi. "Kasap Hegel, etlerinin arasına dönecek. Burnunun alıştığı pis kokularla yaşayacak gene." Deli gibi sokığa fırladı, Stadthamburg'a giden bir araba aradı hanları dolaşıp. İki gün sonra bir araba olduğunu söylediler. Bu iki gün eve hiç dönmedi. Meyhanelerde içkiye başlamıştı son aylarda sokaklarda gezdi durdu.

Gustav Willibald Franz Hegel, arabaya bindikten dört saat sonra, bir konak yerine yaklaşırlarken, 18 Mayıs 1844 Perşembe günü akşamüzeri saat dört buçukta beyin kanamasından öldü.

182

İKİNCİ ŞARKI

Mısra 134: *Orta Asya'daki...*

Selim, her şeyden önce bir matematikçiydi. Bu mısradaki, kabuğunu kırarak, dünyaya yayılan atalarının (elipsin, yu- murtayla benzerliği, edebiyat ve geometriyi iyi bilmesi gere- ken Selim'in oldukça zayıf bir buluşu gibi geldi bana) ma- cerasıyla, kasabadan büyük şehire göç eden bir çocuğun ya- şantısı da bu açıdan incelenmelidir. Matematik bilimlerde kuvveti gösteren oklar da, büyük göçün şiddetini anlatmak için kullanılmış olsa gerek. Evet, çevresi yüksek ve karanlık dağlarla kuşatılmış bu küçük elipsin içinden amansız oklar gibi fırlayan atalarımız, bütün dünyaya şiddetle saldırmış- lardı. Büyük göç haritasında da görüleceği gibi, bu oklar, uzayıp kıvrılarak bütün ülkeleri demir çemberi içine almış- tı. Akıncı atalarının nalları 1939 T modeli Ford gibi, her yanda tozu dumana katıyordu.

Batılı tarihçiler, durmadan belgelerden bahsederler. Ben de size, büyük göçten çok önce, Anadolu'ya doğru, dört bin kilometrelik bir öteleme yapan küçük bir okun yaşantısını dile getiren bir belgeyi açıklamak istiyorum; N. Kasabaşın- dan Ankara'ya gelen küçük Selim gibi küçük bir okun, Düzenli Silik adlı on sekiz yaşında bir gencin binlerce yıl önce tuttuğu bir günlükten parçalar almakla yetiniyorum. İlk gençliğinin bunalımlarına aldırma- dan (belki de bunalımlarının verdiği bir güçle, belki de bunalımlarına ümitsiz- ce karşı koymak isteğiyle, belki de

bunalımlarını toptan in- kâr ederek) toplumsal savaşa katılan bu adsız kahraman, yaşantısını büyük bir içtenlikle kaleme almış. Belge mi istiyorsunuz sayın tarihçiler? Bizde belgeden çok ne var? İşte size belge:

(Bazı nedenlerle belgenin kaynağını açıklamıyorum.)

Düzgen Silik'in günlüğünü vermeden önce, onun ve altı arkadaşının, Ortü Alga Toplum Koruculuğu (Emniyet Mü- dürlüğü) saklahtılarında (arşiv) bulunan kimlik belgelerini sunuyorum:

¹⁻ ORKAN TALMUG: Eyleme geçmeyi ilk düşünen Or- kan, uzun boylu, sıska, kemikli, kumrâl; (sinirli bir yapısı var) çabuk yargıya varan ve yargısından çabuk dönen, ama- ca erişmek için araçların her çeşidinden yararlanılmasını öğütleyen, toplumsal sorunlarla ilgili, birden çok kadınla evlenmeye karşı (antipoligamist), evsiz (bekâr), önder ol- mak ve üne kavuşma isteğiyle yanan (çalışma isteğiyle yan- mıyor) bir kişi. Olayın geçtiği sıralarda, bir kadın sorunuyla ilgili olarak kovuşturmaya uğramış. Ayrıca, savaşın, kişi ba- gimsizliğine aykırı olduğunu ileri geri söyleyip durduğu için Dördüncü Kargılılar Tugayından çıkarılarak ..Süel (aske- ri) Yargı Kuruluna verilmiş. Öteki arkadaşlarının tersine, sonu kuşkulu tartışmalara katılmaz. Gökçeyazınla uğraş- máz (küçümser).

²⁻ SALGAN SAÇAK: Uzun boylu, iri yapılı, kara saçlı, gök gözlü; Orkan'ın en yakın arkadaşı, sakallı; saçlarını hiç kestirmez. Açık Gök Okulunda zorbilim ve gökçeyazın öğ- retirken törelere uymanın gereksizliğini ileri sürdüğü ve sevi ilişkilerinin (cinsel münasebet) doğal bir biçimde dü- zenlenmesini istediği gerekçesiyle öğreti belgesi elinden alınmış. Düzenli okur.

Öğretinin dışında yongacılıkla (ma- rangozluk) uğraşır. İssizliğine aldırmadan kendisiyle ilgile- nen bir kadınla evlidir. Eve sık sık esrik gider. Biraz Çince bilir.

³⁻DURMAN ELGER: Orta boylu, tıknaz yapılı, kumral, yaşıl (yeşil) gözlü, (gözünde uzak görmezlik -miyopluk- var), evli, üç çocuklu, az aksak (sol bacağındaki bir kargı varasından), otacılıkla uğraşır, yaratıkotacılığı (baytarlık) da yapar. Bilgesevi (felsefe) ve güzelçizi (resim), uğraşları arasındadır. Yedi kişi içinde toprağı olan tek ağadır. Bir de at uşağı var.

⁴⁻YILGIN METE: Kısa boylu, karal (eşmer); koşunuğraş (atletizm) yapmayı sever, hiç okumaz, her gün sakalsacke- sere (berber) gider. Yakışıklı, olay sırasında, bir kıza ata binmeyi öğretirken attan düşerek sol kolunu kırmıştır. Tö- rebilim (hukuk) eğitiminden geçmiş. Babasının durumu iyi olduğu için, bugüne değin hiç çalışmamıştır. Orkan'la bir- likte barışçı tarla toplanmaları düzenlemek yüzünden kovuş- turmaya ugramıştır.

⁵⁻GÖKCİN KARMA: Azılı bir düzen yağısıdır. Orta boy- lu, kaslı, saçları dökülmeye başlamış, gökçeses (müzik) düşkünü, günbatımına (akşam) değin çadırında bağırır (şarkı söyler). Saçları dökülmeye başlayalı bıyık bıraktı. Okuduğı betikler tüm yabancı dildendir. Olaydan birkaç gün önce bütün betiklerini at uşağına armağan etmiş (uşağı da salıvermiş) ve gece gündüz demeden Bilig-Tenüz oku- maya vermiş kendini.

⁶⁻KUTBAY ÇALIK: Çok uzun boylu, iri yarı, güçlü, (öküz öldürme yarışında dört kez birincilik almış) kadınlar

arasında yaygın bir üzü var, karal, karagözlü, zorbilim öğ- retmenliği yapmış, evsiz, işsiz; yazıtbilimle (tarihle) ilgile- nir. Kadın yüzünden çıkan bir kavga sonunda iki ay içerde kalmış. Başka bir eskitliği (sabıka) yok.

7- DÜZGEN SİLİK: Salgan'la aynı okulda çadırbilim (bu- günkü dilde karşılığı yok) öğretim üyesi, kumral, uzun boylu, sıskaca, içedönük, kadınlarla ilişkisi yok, düşüncele- ri- ni kendine saklamasını iyi bildiği için, bugüne değin ko- vuşturmadan kaçabilmiş. Gökçeyazını sever (bu nedenle sık sık Orkan'la tartışır); ağırbaşlı bir görüntüsü var.

Düzgen Silik'in günlüğünden:

... Benimle gerçekten ilgilendiklerini sanmıyorum... Bü- tün atılışlarımı delikanlılığıma veriyorlar. Yalnız yaşamamı begenmiyorlar. Bu yaşta öğretici olmamı çekemiyorlar. Bü- tün ilişkilerimde kendimi korumasını bildiğimi yüzüme vuruyorlar. Gece gündüz çadırından çıkmadığım Orkan bile, bana kuşkulu bir gözle bakıyor. Sonra... en ağırıma giden, benimle yaşantılarını paylaşmamaları. Benimle or- tak serüven yaşamaktan çekiniyorlar. Yılğın'la Orkan, o kıızı gölün kıyısındaki kayıkla gezdirmeye götürdükleri gün, bana sözünü bile etmediler bunun. Yılğın'dan öğren- dim olayı: kız yüzünden kavga etmişler de Orkan'dan öf- kesini almak istediği için anlattı. Hepsi, ayrı ayrı geliyor- lar, birbirlerini kötülüyorlar bana. Her biri de, anlatmadan önce sanki kendisinden yana çıkacağıma güveniyormuş gibi görünüyor. Ben de -bu sahilari gerçekleştin diye- ayrı ayrı hepsini, baş sallayarak dinliyorum. Yılğın kızla yatar- ken, Orkan da kayığın burnunda onları bekliyormuş.

Yıl- gın'a göre Orkan kıskandığı için kavga çıkarmış ve Yıl- gın'ı dinlemeden birden şuya atlamış. Ne denir? Gerçekten o gece çadırına gittiğimde, Orkan'ı, ıslak giysilerini değışti- rirken buldum. Ona göre de, Yıl- gın, kendisini çileden çı- karmak için bilerek kızla işi uzatmış. İş, diyorlar; oysa ben bu "iş"i gözümde nasıl büyütüyorum. Sonra da gene bir-

likte aynı “iş”lerin peşinde koşuyorlar; gene beni işe karış- tırmadan...

Ortu-Alga Ulusal Güvenlik belgelerinden:

Türk budunu gergin bir döneme girmişti. Ulu Kagan Çingiz’in ölümünden sonra, ülke büyük bir şaşkınlığa düş- müştü. Çingiz de son yıllarda, kadın ve içkiye vermişti bü- tün gününü. Ordular başkomutanı Sarkak da gece gündüz Tanrı Dalgı’a cıra yakmaktan başka bir işle uğraşmıyordu; gene de ordunun gücüyle Mazlum’u başa getirmeyi becerdi. Mazlum da, Sarkak’ın bu yardımına, onu emekliye ayır- makla karşılık verdi. Bugün bütün aydınlar kuşku içinde. Mazlum, yobazlığı nedeniyle, bütün gece eğlentilerini ya- sakladı. Kadın satışı aldı yürüdü...

Düzgen’in günlüğünden:

Dün gece beni kadınlı bir eğlentiye götürdüler. Seninle olmuyor, dedikleri değin var. Bana da hep terslik oluyor ay- rıca. Kadınların en yaşlısı düştü payıma. Ben de yaşsız (genç) kızlardan korktım sanıyorum. Bütün gece kadının yanında somurtup oturdum. Oysa, başlangıçta, güzelce bir kıza yaklaşmak üzereydim. Nédense bu kadın çıktı

yoluma. Neden benim yoluma çıktı? Bilinmez, Kadın bildi; yalnız benim yoluma çıkarşâ "işin" olacağını bildi. Gökçin, elinin tersiyle itiverirdi kadını. Ben itemedim; oysa, ellerimiz, dış görünüşüyle, birbirine çok benziyor. Nasıl anladı Kadın? Ama yanında somurtup oturacağımı anlamadı; işte orada yanıldı. Benimle bir yerde, yanılıyor kişi; bu yeri ben de bi- lemiyorum. En iyisi, düzeni değiştirmek için uğraşmak.

Tartışmalarda da paylıyorlar beni; ama, orada bir kişiliğim var hiç değilse. Bir daha eğlentiye götürmezler beni. Götür- mesinler. Kadın da, yaşlılığına bakmadan, bütün gece eğ- lendi durdu benimle. Başımдан aşağı kımız döktü: çok güldüler. Sonra -hele bunu hiç açıklayamıyorum- çadırıma git- tiğimizde öyle bir atladi ki üstüme. Sabaha kadar sevişti be- nimle durmadan. Seviştik, diyemiyorum. Çünkü, şaşkınlık- tan, onun saldırışlarına boyun eğdim yalnız. Sabaha karşı da, beni sevdiğini, birlikte yaşamamız gerektiğini söyledi. Kadın uyuyunca hemen kaçtım çadırdan. Sabaha dek do- laştım çadırlar arasında. Döndüğümde gitmişti. Yatağı boş bulunca üzuldüm. Belki de onunla yaşayabilirdim; kim bilir? Benimle olmuyor. İste; ortada. Neyse kadın bir daha gö- rünmedi. Öteki kızlarla iyi olmamış iş: ertesi gün anlattılar. Baştan savma davranmış kızlar. Benim kadının yakıcı saldırı- ralarını anlattım ben de utanarak. Kışkandılar. Güzel bir ge- ce geçirdiğimi söyledim ben de: gene düşlerini bozmamak için. Kadını gönderdim iş bitince dedim. Doğru buldular bu davranışımı; toplumsal uğraşı olan kişi, bu işlere çok önem vermezmiş. Ne yapalım, öyle olsun.

Güvenlik Kurulu belgelerinden:

Aydınlar arasında büyük bir temizlik yapıldı. Bu arada, Orkan, Salgan, Durman, Kutbay gibi birçok düzenyağısı iş- siz kaldı. Kentin on yirmi bin arpa boyu (bir arpa boyu 1,25 cm'dir) uzağında, Gökçin'in çadırında toplanıyorlar artık. "Toplum

Düzenini Toptan Değistirme Kurulu” adlı bir örgüt kurmuşlar. Yedi üyeleri var.

Düzgen'in günlüğünden:

İşsiz kalmadım diye kızıyorlar bana. Ben de onlar gibi iş- siz kalmak istiyordum ama,, Okul Başkanı beni çağırdı: "Sa- na güveniyorum," dedi. Sesi mi çıkaramadım. Ne için gü- vendiğini söylemediğine göre kötü bir iş yapmadım demek- tir. Oysa, boş kalıp ben de Bilig-Tenüz'ü okumak istiyor- dum. Belki kızlara da ayıracak günüm olurdu. Şimdi de Kutbay tutturmuş. toplum çayevinin önünde oturup kızları bekleyecekmişiz. Tek başına bir kız gelirmiş sonunda. Kızla tanışmak için de nasıl davranmak gerektiğini anlattı uzun uzun. Olur, dedim. Bundan sonra ne denirse olmaz diyece- ğim artık. Beni deney odunu yapacaklar sonunda.

Artık bu konuda söz etmek istemiyorum. Gökçin'de top- lanıp konuşuyoruz. Olanları hiç yan tutmadan anlatmak is- tiyorum. Kendi ağzımdan da anlatmayacağım, sanki biri görüp de yazmış gibi söylemeli. Bu yol anlatım daha iyi ola- cak. Ben, ben diye tutturuyorum; yazdıklarımı okuyunca da utanıyorum kendimden.

Güvenlik Kurulu belgelerinden:

Kendilerine, değiştirme kurulu adını takan bu yedi kişi, sabahlara dek içip duruyorlar. Bir iş görecekləri yok. Gözet- leyicileri kaldırdık. Bir gece, çadırın ötesinde pusuya yatmış olan toplum korucusunu da çağırmışlar içeri. Utanç verici bir

olay. Korucuyu işten çıkarmayı düşündük. Onlara
katı- lır diye çekindik.

Düzgen'in günlüğünden:

Orkan'la Düzgen, obaya vardıkları sırada Gökçin, çadı- rın önünde, uşagının atına betiklerini yüklemekle uğraşı- yordu. Uşak, ıssının, bu akıl almaz eylemine şaşkınlıkla bakıyordu. Gökçin uşagina öğütler veriyordu: "Bütün bu tenlere (ciltler) yararlı nenlermiş gibi bakıp durma. Bilmezliğin sinirime dokunuyor. Anlıyor musun salak?" Uşak karşı koyuyordu:

"Oyleyse, ıssım, neden bana veriyorsunuz bunları? Baba- nız duyarsa bütün suçu bana yükleyecek. Kente götürsem, çaldı sanacaklar beni. Ne olur çadıra koyalım bunları. Ben yeniden yerleştiririm."

"Ahmak," diye kükredi Gökçin. "Ben, Bilig-Tenüz'ü oku- yorum artık. Sizlere ışık getirmek için çabalıyorum. Tutucu dönek, yıkıl karşımdan!"

Uşagın yardımına Gökçin'in iki arkadaşı yetişti o sırada. Düzgen, biraz sola doğru çarpık bir biçimde bindiği atının üstünden neredeyse düşerek indi ve: "At uşagını bırak da bizi dinle," diyerek koştu. Gökçin'in boynuna sarıldı. Or- kan ise, yüzünde bellişiz (müphem) bir gülümsemeyle on- lara baktı ilgisizce ve uşagın attan inmesine yardım etmesi- ni bekledi. Sonra da sesini alçaltarak arkadaşlarını uyardı:

"Küfür (rahat) bir konuşma için çadırın önü uygun bir yer değil."

Düzgen, denşizliğinden utanarak, birden durgunlaştı; o dalgınlıkla içeri girerken, başını çadır gereltisinin üst ağacı- na çarptı. Arkadaşının şarsaklığına sınırlenen Orkan onu payladı:

"Eyleme geçince başımıza çok iş çıkaracaksın bu sakarlı- gınla." Gökçin kötü kötü güldü. Düzgen, betiklerin yanına koştu; onları gelişigüzel

karıştırmaya başladı sıkıntısını örtmek için. Sonra, Örkân'a bakmamaya çalışarak söze başladı:

190

“Eyleme geçmek gerek Gökçin!” Sustu, bekledi Orkan konuşsun diye.

Orkan, önce, yerdeki kırmızı çanağına düşünceli gözlerle baktı; çanağı eline aldı, inceledi, sonra başını ağır ağır kaldırarak, sözlerinden bir tekinin bile, kırmızı çanağının yuvarlaklığı, ayı postunun kılları, gereltinin kıvrımları arasından yitirilmesinden korkuyormuş gibi, gözlerini onlardan uzaklaştırarak, aşırı bir özenle, sözcükleri, çadırın deri köşelerine boşluğuna bıraktı: “İvedicilik, toplumsal eylemin baş yağıdır.”

Düzgen, utanarak gözlerini kaçırdı. Oysa, Orkan’la birlikte eyleme geçmenin zorunlu olduğunu söylemeye gelmişlerdi Gökçin’e. Böyle, birden söze başlamamalıydım, Orkan’a bırakmalıydım bunu söylemeyi, diye kendini suçladı. Nerede susulacağını bilmem ki.

Orkan, arkadaşının kaygılarını sezmiyormuş gibi, aynı sesle, Düzgen’i ve Düzgen’e benzeyenleri yargılamayı sürdürdü:

“Bizden önce toplumcu çaba gösterenler de, aynı nedenle acı çekmişlerdir. Salt savaş istemiyle ortaya atılmak olmaz. Çinliler arasında geçirdiğim yıllar...”

Düzgen atıldı: “Çinlilerden, betikdizim (matbaa)

yön- temlerini öğrenmişsinizdir. Biz de onlar gibi bir günlükbe- tik (gazete) çıkarsak...”

Orkan, yüzünü buruşturdu: “Ben, eylemin kuramını sap- tamaya çalışırken, sen günlük uğraşların devdenizine (ok- yanus) dalıp gitmişsin. Çinliler beklemesini bilir. Olayların akışına kapılmazlar yerli yersiz.” Gözleri daldı; Çinlilerle geçirdiği mutlu günleri, canlı olayları düşünüyordu:

“İvedi davranmazlar,” dedi, yavaş bir sesle. “Sekiz yıl ön- ce, başarısız devrim eyleminin ilk günlerinde, Kanton’da bir çayevinde betiğimi okurken, birden sokaktan gelen gü- rültülere kulak kabarttım. Dışarda, bir sürü Çinli, ellerinde

sarı bayraklar, bağırp çağırıyordu. Ben de yaşızlığın verdi- gi bilmezliğe kapılarak, elimdeki betiği fırlatıp, onlara katıl- mak istedim. Kapiya yaklaşırken ayakım bir Çinli'ye takıldı. Çinli başını kaldırınca, ünlü düşünür Len-Sta-Troc-En'in gözleriyle karşılaştım. Len, yüzüme sorguyla bakarak:

‘Çen fua it pin?’ dedi.”

Orkan'ın Kanton anılarını dinlemeye dayanamayan Gök- çin atıldı:

“Çinliden bize ne? Türk budununun sorunlarına gelelim. Biz ne olacağız? Sen onu söyle.”

Düzgen, kaygılandı birden Orkan'ın yerine. Şu Gökçin'e bir türlü istediğim gibi karşılık veremez, diye düşündü. Hep sözün altında kalır; yalnız bana yeter gücü. Gene de Orkan'ı kurtarmak istedi:

“Böyle bir sorun, bütün kurul üyelerinin bulunacağı bir birleşimde konuşulabilir ancak,” dedi. “Gereken tanımla- maları ondan sonra yaparız.”

Gökçin, yeni uzatmaya başladığı Ortu-Alga törelerine uy- gun bıyığının altından gülümsedi: “Gelsinler. İyi bir eğlence olur.”

Ortu-Alga Toplum Koruculuğu belgelerinden:

....gözetleyicinin anlattıklarına göre, eylemin ana çizgileri üzerinde konuşmuşlar. Sesleri birbirine karıştığı için, gözet-leyici, ne dediklerini pek anlayamamış. Biz de konudan anlamayan korucular gönderiyoruz; uydurma öyküler anlatıyorlar. Birine, toplumculuğun anlamı sorulunca, gözünü kırpmadan karşılık verdi: "Kişilerin toplu olarak bulunmalarıdır komutanım!" Acınacak durumdayız.

Düzgen'in günlüğünden:

Kaç gündür yazmayı unuttum gene. Oysa, o günden beri neler oldu. Günlükbetik çıkarmayı ilk ben ortaya attığımı sanıyordum. Orkân, bu onuru da elimden aldı. Gökçin'le tartışırken koynundan bir dergi taslağı çıkardı birdenbire: (Bana bundan hiç söz etmemişti.) Biçimini Kanton'da çıkan bir aylıkbetikten almış. Beni hep bir yana iter. Neyse, ben gene eski biçimde yazayım. Ben anlatıyormuşum gibi ya- pınca olmuyor.

Gökçin köpürdü: "Peki ne olacak Bilig-Tenüz ilkeleleri? Oldu olacak, tenimizi sarıya boyayalım, bir de saçımıza ör- gü yapalım da Çinlilere benzemeyen yanımız kalmasın."

Düzgen sözü bağladı: "Bize yer göster de yatalım Gökçin; yorgunuz. Yarın ben arkadaşları toplar getiririm." Ayak işle- rine hep Düzgen koşardı.

Ertesi günbatımı, yedi arkadaş aynı çadırda toplandı. Gökçin, olağanüstü bir şölen düzenlemişti. Sofrada kedi sü- tünden başka yok yoktu. Salgân, tartışma başlamadan çok önce esrik olmuş, Gökçin'le birlikte türküler söylemeye başlamıştı. Bir süre sonra Kutbay da onlara katıldı. Orkân, hepsine içerlemekle birlikte, belki Salgân kendisini tartış- mada destekler umuduyla sesini çıkarmıyordu. Kutbay'ın oturduğu köşeye baktı: koca Calık durmadan yiyordu. Düz- gen, onu toplantıya çağırdığı sırada, Kutbay çadırında bir kızla oturuyordu. Toplantıyı öğrenince, kızı da birlikte ge- tirmek için tutturmuştu:

"Kendi elimle yetiştirdim bu kızı Düzgenciğim," diye söyleniyordu. Sesi çatallı çıkıyordu, esrikti.

Düzgen: "Olmaz," dedi. "Orkan, gökyüzünü başımıza ge- çirir sonra."

Kutbay: “Ben de onun bir yumrukta canını çıkarırım. Kim karşı gelirse bana, döverim. Dövemez miyim?” diyerek

kavradığı gibi havaya kaldırdı Düzgen'i. Düzgen, yayaşca kulagina fısıldadı Çalık'ın:

"Kızâ gösteri yapmak için beni mi buldun?" Kutbay, Düz- gen'i yere attı: bu sözler onu duygulandırmıştı. Ağlamaya başladı. Düzgen, belini oguşturarak yerden kalkmaya çalı- şırken Kutbay söyleniyordu:

"Çok yaman kızdır. Bütün törelerle alay eder. Babasına moruk der. Çok ileri kafalı kızdır. Tanrıya inanmaz." Kızı çadırda bırakıp çıktılar. Yolda Kutbay gene yalvarıyordu:

"Alsaydık şu kızı. Kimiz da içiyor." Düzgen onu susturdu: "Alsaydık da yedimizi birbirimize katsaydı, öyle mi?"

Orkan, kötü kötü düşünüyordu. Bu altı esriğe nasıl söz geçirecekti? Bütün büyük bireyler yalnızdır. Dayanamadı iste; Gökçin'e seslendi:

"İçirme şuna, artık, Gökçin. Ayakta duracak gücü kal- madı."

Gökçin sırttı: "Sözlerimi dinleyecek gücü kalmadı de- mek istiyorsun." Salgan sallanarak ayağa kalktı. Oturumu açmak istiyordu. Pis uğru, diye içinden geçirdi Orkan. Du- rumuna bakmadan benimle yarışmaya kalkıyor. Yılgın bir- den yetişti, Orkan'ı kurtardı: Salgan'ı bir yana iterek ortaya çıktı, kimiz çanagını yere vurdu:

"Arkadaşımız ve can yoldaşımız Orkan, bu geceki toplan- tımızın nedenini açıklayacak." Kutbay atıldı: "Biliyoruz."

"Yalnız sen değil, herkes biliyor Çalık. Ancak, onların çok iyi bildiği, senin de hiç bilmediğin bir şey var: toplu- lukta konuşma düzeni." Böyle başladı söze Orkan Talmug.

Kutbay da karşılık verdi: “Bir vurursam çenene, ne yüzü- nün düzeni kalır ne de topluluğunun. Topluluğunu al da başına çal.” Yerinden fırlamak istedi, dört kişi zorla oturttu. Orkan, acı acı gülümsemeye çalıştı. Yaptığından utan demek isteyen bir yüzle Kutbay’a baktı ve konuştu:

“Toplumumuzun yıllardır içine sürüklendiği karanlık, son günlerde...”

Gökçin dayanamadı: “Bunları biliyoruz Orkan. Bir önerin varsa onu söyle sen.”

Orkan, bu sataşmayı da tepki göstermeden karşıladı. Ça- lık, kendisini yatıştırmak için yanında oturan Düzgen’e eğildi:

“Bu uğursuzun çalımlarına hiçbirimiz dayanamayız; ge- ne de her toplantıda başımızda buluruz onu. Miskinliği- mizden yararlanıyor. Kendi kendinin başbuğu. Ha-ha.” Or- kan, sözlerinin büyüüne yavaşça kapılarak durmadan ko- nusuyordu:

“...Bütün düşüncelerin uzlaştırılabileceği bir orta yolun bulunduğuna inanıyorum. Sağduyusu olan her kişi...” Gök- çin, Salgan’ın kulağına fısıldadı:

“Yıllardır, kuram kuram diye tepinirdi. Baktı ki kuramı öğrenemiyor, kendisinde hiç bulunmayan bir nene, sağdu- yuya başvurdu.” Kutbay da Düzgen’i sıkıştırıyordu:

“Bu uğru da hiç sıkılmak yok. Döyerim, dedim; aldırma di- le. Dayak yiyen önder: ha-ha.”

Orkan, ilginin dağılmaması için sözünü çabuk bağladı: “...Eylemin ana çizgilerinin saptanmasında bu konulara

gene döneceğimiz için, sözlerimi burada bitiriyorum ve ya- pıcı önerilerinizi bekliyorum.” Kutbay homurdandı:

“Bizde yapıcı öneri olsa konuşmaya bırakır mıydık seni?” Kimiz çanağını yere atıp kıldı: “Bu uyuz, bizi peşinden sü- rükleyecek. Çünkü neden: çünkü bizde iş yok. Bu söz ebe- siğin önderliğine katlanacağız.” Gökçin eğildi:

“Sen başkan ol isterşen, ben desteklerim.”

“Olmaz. Kız çadırda bekler beni. Bir sürü yararsız

yükü boş yere yüklenir miyim ben? Sonra kızla
tam birleşirken üstüme çullanırsınız toplum toplum
diye.” Düzgen’e dön- dü: “Kız da on yedi yaşında.
Uslu ama. Günbatımına dek

toplum toplum diye kafasını düzeltmeye çalışıyorum. Ben görevimi yapıyorum. Yalnız kafasını düzeltmiyorum belli (tabii). Yoksa canından bezecek çulsuz." Gökçin: "Güzel mi?" diye sordu.

"Bir görsen, biliyor musun Gökçin, bu kızlar nasıl çabu- cak yetişiyor böyle? Sen, kimizdi, toplumdu, gökçeyazındı, öğretiydi, derken, sana hiç sezdirmeden bir köşede büyü- yüp duruyorlar. Sonra bir de bakıyorsun ki olgunlaşiver- miş. Nasıl böyle güzelleşti diye şaşıp kalıyorsun. Gene, köşede bucakta kimbilir neler yetişiyor biz konuşurken? Birkaç yıl sonra, bu da nereden çıktı, bu da var mıydı? diye hangisini kovalayacağımı bilemeyeceğim. Canımlar be- nim!" Böyle diyerek kimiz çanağına saldırdı.

Yılğın, durumun Orkan için de pek parlak olmadığını gö- rüyordu. Konu dağılmıştı. Biri söze başlasa da bu sessizlik bitse. Orkan beni bekliyor gene. Çevresine baktı. Herkes iç- kiye dalmış. Bir yudum kimiz içti. Boğazını temizledi. Biri çıkarsa da bir söz eder belki. Biraz beklesem. Orkan da bana bakıyor. Kurtarın beni bu sıkıntılı görevden. Kimse konuş- muyordu. Tanrı canınızı alsın. Pis uğrular: içmekten başka kaygıları yok. Konuşacak canı yoktu. Kocasından ayrılmak isteyen bir kadın, o gün us danışmaya çadırına gelmişti. Güzel kadındı; önce kucığına oturmak istememişti. Sonra, kimse görmesin diye -çadıra giren çıkan belli değildi- kere- vetin altına girdiler. Kadın da iki Yılğın değin ağırdı. Ah bu kadınlar! İçini çekti. Bu yüzden okuyup gökçeyazınla uğra- şamıyorum. Söze nasıl başlasam? Çanağı sonuna kadar dik- ti, sonra yukarı kaldırarak:

"Orkan'ın buyuracağı bir savaşta sonuna dek varım," di- ye bağırdı. "Orkan ye Salgan böyle bir itişmede (mücadele) bizi usluca kullanmasını

bilmelidirler, bileceklerdir de. Or- kan'ın bilgisi ve Salgan'ın çalışkanlığıyla yenemeyeceğimiz güç, aşamayacağımız engel yoktur.” Gökçin mırıldandı:

196

“Orkan’ın çalışkanlığı demeye dili varmadı.”

Yılğın coşmuştu: “Ben de kendi payıma dűřen görevi sor- gusuz yapacağım..”

“Kendini ařtı ulsuz,” dedi yavařça Kutbay. Sonra Yılğın’a dűndű: “Senin ilk görevin, yarından tezi yok betikevine gi- dip bűtűn betikleri okumak. Ayrıca ۆzet de çıkaracaksın.”

Yılğın, birden başını Kutbay’ın yۆresine çevirdi. Boynun- daki damarlar şişti. Gۆzlerini devirerek bağırdı:

“Ben okumam, Kutbay! Bu űrűműř toplumda, gelenek- lerin ۆstűműze yıędıęı bilgi sűprűntűlerini ۆğrenemem ben. Ben, yeni bir dűzenin kurulması için katkıda bulunu- rum ancak. Bu tűr sۆzlerle de yıldıramazsın beni.”

“Peki, atının terkisindeki heybenin ii betik dolu. Onlar ne?” Yılğın Mete kızardı, kekeledi:

“Benim için değil onlar. Bir kız tanıdım da yeni. Kız arka- daş demek istiyorum. O istedi.”

Orkan araya girdi:

“Hepiniz, şu kızları yetiştirmeyi bıraksanız da

biraz ken- dinizle uğraşsanız. Okumak konusunda birbirinize söyleye- cek sözünüz olmamalı.”

Düzgen söze karıştı: “Eylem üzerine önerisi olan konuş- sun. Belki, Orkan’ın bu konuda diyecekleri var. Bırakalım da söylesin.” Karşı çıkan olmadı.

Orkan, gözünün altına biriken çapakları sildi; elini koy- nuna sokarak akyapraklar (kâğıtlar) çıkardı. Kutbay için- den söylendi: “Bu çulsuzun da koynu yaprak dolu. Bilgi ağacı gibi.” Orkan, ilk dönemde çatışmayı kazanmanın se- vinciyle elleri titreyerek okumaya başladı:

“Bu karanlık düzen içinde benim, önderliğin yükünü ta- şımam ancak sizlerin de...” Kutbay düşünüyordu: “Bu alık, tam bir büyüklüksapığı (megalomanyak). Nasıl da bildi böyle bir söylev vermesi gerektiğini? Önder olacağına nasıl güvendi de önceden hazırladı bu yazıyı ve şimdi utanma-

dan okuyor? Yavuklusu Min-Ta-Lin'e kim bilir ne çalım satmıştır, ne kurumlanmıştır bu söyleyi çadırda yazarken. Kadın, Orkan'ın çevresinde saygıyla dolanıp duruyor, o da, bir dizisini (satır) bile okumadığı betikleri karıştırıyormuş gibi yaparak durmadan yazıyor. Bat, âcun, bat." Kendi ken- dine gülümsedi.

Gökçin: "Gene ne çasıtlık kuruyorsun o çarpık kafanda?" diye sordu Çalık'a.

Kutbay sırttı: "Anlaşılmaz, ereksiz kaynaşmış bir kütleyiz." Gökçin güldü: "İki gözün kör olsun da

Bozkır'da su sat,
ters kafalı uğru,

Herkes iyice esrik olmuştu. Birer ikişer bölüklere ayrıldı- lar, sonu gelmez tartışmalara giriştiler. Gökçin'le Kutbay türkü söylemeye başladı yeniden. Sonunda Gökçin'in at uşağını çağırdılar; ona sıkılmaz (müstehcen) türküler okut- tular ve uşağı oynattılar. Sonra Kutbay, Gökçin'in yeni uzat- tığı bıyıkları kestirdi. Salgan'la Kutbay, içki yarışına girdiler. Yenileceğini anlayan Kutbay, Salgan'ın içki çanağını kırdı. Salgan, Kutbay'a saldırdı; bir süre yerlerde yuvarlandılar. Orkan da esrik olmuştu: Salgan'ı yerden kaldırdı ve birbir- lerine sarılarak biçimsiz bir düzgünayak (dans) yaptılar. Gün doğarken de ölmüş ozan Hakmat'tan

toplumcu yırlar okuyarak hep birlikte ağlaştılar güneşe karşı. Ve hep birlik- te sızdılar.

Ulusal Güvenlik belgelerinden:

Yedi delikanlı, aylıkbetik çıkarmak için toplumcu zengin- lerden, bir sürü para topladılar. Bu paraların dergi çıkarma- ya yetmeyeceğini anlayınca paralarla birlikte bir gece yarısı kentten kaçarak Çin'e sığındılar. Sınır korucularına o gece aşağıdaki çok gizli buyruk gönderildi:

198

Sınırı geçecek yedi delikanlıya göz yumulması ve her tür- lü kolaylığın gösterilmesi. Bu durumun kendilerine belli edilmemesi. Sınırı geçtikten sonra geriye dönmeye çalışır- larısa içeri sokulmamaları.

Mısra 179 ve sonrası: *Korkuyu...*

Selim, bu mısralarda geçen horoz ve öğretmenden başka, attan, şimşekten, Frankeşteyn ve Kurt Adamdan -özellikle Kurt Adamdan- köpekten, uçurumdan, karanlıktan, ağaca çıkmaktan, yalnız kalmaktan, ölüden, denizden, cenaze le- vazımatçılarından -özellikle dükkânlarından- ve takma diş- ten korkardı.

Mısra 193 ve sonrası: *Allahım...*

Allahım, onu neden yalnız bıraktın? Neden, yalnızlığının verdiği çaresizlikle can sıkıcı ilişkiler kurmasına izin ver- din? Neden, geçirdiği her dakikanın hesabını sordun, içini ezdin? Neden, korkuyu göğsünden çekip almadın? Neden, suçluluk duygusunu üzerinden atmasına yardım etmedin? Neden, apartmanın bodrumunda saklambac oynarlarken Ayla'yla yalnız kaldığı zaman kıza dokunacak cesareti ver- medin ona? Oysa, bu çeşit küçük cesaretleri en değersiz

kullarından bile esirgememiştir. İsa'yı neden bu kadar geç tanıttın ona? Neden, günahlarının yükünü taşıyacak gücü ona da vermedin? Selim de, kendi çapında, birkaç kişiyi kandırabilirdi senin yolunda. Meyveleri gösterdin de ağaca çıkarma becerikliliğini esirgedin. Neden küçük yaş- ta Latince, Eski Yunanca, Fransızca, İngilizce filân öğret- medin ona? (Sen ki bütün dilleri ezbere bilirsin). Dua et-

mesini bile öğretmedin ona. Evde yalnız kaldığı geceler, ka- rarıklıkta yorganı başına çekti ve ter içinde, mısra 193 ile mısra 214 arasında söylediği gülünç yakarmayı uydurabildi o zor şartlar altında. Daha iyi birşeyler söyletemez miydin? Neden, onu canı kadar seven annesinin bile Selim'i; "Benim korkak oğlum" diye okşamasına göz yumdun? "Benim akıl- lı oğlum, güzel oğlum" dediği zaman da neden, şımarması- nı önlemedin? Bir duvardan bir duvara çarpıp durdun onu. Bir uçtan bir uca itip durdun onu. Öğretmeni: "Yalan söyle- me, bu resmi sen yapmadın," dediği zaman neredeydin? Neden, bir karşılık bulmasına yardım etmedin? Oysa, o res- mi Selim yapmıştı. On bir yaşında, "benim kızla konuşı- yorsun," diye Erdal'dan ilk tokadı yediği zaman, aslında kızla konuşmamıştı. Neden, babasının verdiği on liranın üstünü bir kerede yolda düşürmesini sağlamadın da, önce iki buçuk lirayı düşürdü ve koşu koşu dönüp bu parayı ararken kalan dört lirayı da kaybetti? Soruyorum: neden? Sonra, neden karakola gönderdin Selim'i parayı bulan oldu mu diye sormaya? Neden polisleri güldürdün ve Selim'i ağlattın? Polisler daha mı iyiydi Selim'den? Biliyorum, İsa da- ha büyük acılar çekti diyeceksin. Bu kadar ayrıntılara gire- mezdi, diyeceksin. Asıl ayrıntılara girmeliydi önce, Her şeyi yaşamalıydı. İlkokula göndermeliydin İsa'yı da Selim gibi. Sonra, Selim senin oğlun değil ki. Olsaydı da bilmiyor- du. Biliyorum, bunlardan daha açık sözlü yazdı romancı- lar, diyeceksin. Ben daha neler duydum, diyeceksin. Demek bunu söylemekle bitiyor her şey. Sen onlara inan (ne kay- bettiğini bilmiyorsun onlara inanmakla). Küçük ayrıntılara daha girme bakalım. İsa'nın ikinci gelişiyi durumu Kurta- rağını sanıyorsun. Selim de ikinci kere gelirse görürsün. Yalnız, bu sefer lütfen aynı zamanda

gelsinler artık. Araya gene binlerce yıllık bir
uçurum koyma. Sonunda, ilk geliş- lerinde
yaptığın gibi ikisini de yalnız bırakma.

200

Mısra 262: *Yazın camdan bakarım*

Ankara, kışın çok soğuk olduğu için, camdan (dışarı) bakmak ancak yazın mümkündür. Selimlerin evi kaloriferli olmadığından ve kışın geceleri soba söndüğünden, sabah kalktığı zaman bütün camları kalın bir buz tabakasıyla kaplı bulurdu. Buzlar, soba yandıktan saatlerce sonra, ancak öğleye doğru erirdi. (Bütün duvarlar su içinde kalırdı.) Buzlar erimeye başlayınca Selim, cama yapışkanlığı kaybolan küçük buz parçalarını parmağının ucuyla camın üzerin- de dolaştırırdı. Bu oyuna, kutup gemileri adını vermişti.

Mısra 263: *Hayattan yok çıkarım*

Selim'in içgüdüleri iyi gelişmemiştir. Çıkarını pek bilmez- di. Oysa... çıkarlarını düşünmeyenler unutulacaklardır. Her olayda bir kenara çekilenler gerçekten de bir kenarda kalacaklardır. Yaptıkları işlerin gizli kalmasını isteyenler, bunda başarıya ulaşacaklardır. Kimse, onların varlığıyla tedirgin olmayacaktır. Bir gün öldükleri zaman, arkalarında küçük bir iz, bir anı, bir gözyaşı, bir eser bırakmadan yok olacaklardır. Gazetedeki ölüm ilanı bile, yedinci sayfada bir kenarda kalacak, kimsenin gözüne çarpmayacaktır. Hayattan çıkarı olmayanların, ölümden de çıkarı olmayacaktır. Ölüm bile onların adlarını duyurmaya yetmeyecektir. Herkesin mezarında güller ve menekşeler büyürken, onların mezarlarını otlar

bürünecektir. Mezarları bir kenarda kalmasa bile, büyük ve muhteşem anıtların arasına sıkışıp kaybolacaktır. Cennetteki muhalebicide de garson onlarla ilgilenmeyecektir. Ağız tadıyla bir Reşkül yiyemeden masadan kalkacaklardır. Gene de garsona bir bahşış bırakmak zorunda kalacaklardır. Hayattan çıkarı olmayanların hayatı, çık-

maza sürüklenecektir. Kendini beğenmişliğin cezasını daha bu dünyadan çekmeye başlayacaklardır. Sıkıntıların kim- seyle paylaşmasını bilmedikleri için, yalnız başlarına ıstırap çekeceklerdir. Duygu alışverişinden nasipleri olmayacaktır. Duygusuz, hareketsiz, tatsız bir hayat yaşadıkları sanılacaktır. İstirapları, ne yüzlerindeki çizgilerden, ne de saçlarının beyazlaşmasından anlaşılabilecektir. Çektikleri acılarla, yüzleri- nin buruşmasına, saçlarının beyazlaşmasına izin verilmeye- cektir. Güldükleri zaman şevinci, ağladıkları zaman kederli oldukları sanılacaktır. Hayattan çıkarları olmadığı da asla kabul edilmeyecektir. Böyle bir yanlışlığa düşülmeyecektir.

Aslında, hayattan çıkarları olduğu ispat edilecektir; çıkar- larını korumak için canları çıktığı halde, bunu becereme- dikleri için, çıkarları yokmuş gibi bir şey beklemiyormuşçasına- ğillerden göründükleri yüzlerine vurulacaktır. Onlar da bu saldırılara bir karşılık bulamayacaklardır. Kendilerini yok- ladıkları zaman, bütün ileri sürülenlerin gerçek olduğunu, hayatlarını boş yere harcadıklarını, ne yazık ki artık çok geç kaldıklarını onlar da açık ve seçik olarak göreceklerdir. İşte o anda dahi, delice bir hareketle bulunmalarına, anlamsız bir hayatı anlamlı bir şekilde bitirmelerine göz- yumılmaya- caktır. Kendilerini öldüremeyeceklerdir. Onlara anlatılacak- tır ki, böyle bir davranış bütün yaşantılarıyla çelişki içinde- dir, gerçekte bir ilgisi yoktur: kendilerini öldürürlerse, on- lar hakkında varılan isabetli yargıları çürütmek için gene boş bir çaba göstermiş olurlar. Bu hiçbir şeyi değiştirmez. Onlar, bu rezillige de katlanarak sürünmeye devam edecek- lerdir. Hayatlarıyla yanlış olanların ölümleriyle doğru olma- larına imkân var mıdır? Hayattan çıkarı olmamak, hem Tanrının hem de

insanların gözünde affedilmez bir suçtur; gelişip yayılmaması için gerekli her türlü tedbir alınacaktır. Bütün tarih, bütün iktisat, bütün sosyoloji, bütün psikoloji, kısaca bütün lojiler, hayatın çıkarıcılığa dayandığını göster-

mek için yırtınacaklardır, yırtınmalılardır. “Ben çıkarıma bakarım” diyeceksiniz, bunun için “Babamı bile tanımam” diyeceksiniz. Kimsēyi tanımayacaksınız; hele hayattan çık- rı olmayanları hiç!

ÜÇÜNCÜ ŞARKI

Mısra 300: ...sağa sapın. Etilerin at oynatmış
olduğu...

Türk Tarihi, bilimsel olmayan bir tasnife göre, ikiye ayrı- lır: yakın tarihimiz, uzak tarihimiz. Aslında, bu iki tarihi- miz, de bize uzak kalmaktadır. Bizim öz yapımız, bu iki dö- nemin de dışında kalan ve “En Uzak Tarihimiz” diyebilece-ğimiz bir çağda tayin edilmiştir. Her ne kadar Etiler, Sümer- ler, Akadlar daha eski sayılırlarsa da, onların bizim için ka- lıcı özellikleri yoktur. Bu nedenle, bu kavim isimleri, sine- ma sahiplerinin ve berberlerin ilgisini çekmekten öteye gi- dememiştir.

“Yedi Işık”, Orta Asya’dan Anadolu’ya gelmekle, tarihi- ze gerçek damgasını vurmuştur. Bazı çevrelerce “Yedi Yadır” olarak bilinen yedi gencin Çin’den göç ederek bugünkü Si- yas dolaylarına yerleşmesi tarihimiz için bir dönüm noktası olmuştur. Birinci şarkıda da açıkladığımız gibi, Orta As- ya’dan Çin’e kaçan Orkân ve altı arkadaşı, sonunda Çin’den de ayrılmak zorunda kalmışlar ve

Anadolu'ya gelerek biraz da oraları aydınlatmaya karar vermişlerdi.

Sivas'ta ilk yıllar yoksulluk içinde geçmiş, fakat yazı dili öğrenildikten sonra aydınlatma bakımından büyük işler başarılmıştı. Öztürkçe'nin zorlukları yenildikten sonra -yani bu dil bir yana bırakıldıktan sonra- yeni ve zengin bir dille, halkı doğru yola getiren büyük bir eser hazırlanmıştı. Kısa- ca "İlmihal" adını alan bu muazzam eser, yetmiş yedi bö-

lümnden ibarettir. Kitaba Orkan'la Salgan başlamışlar. Onla- rın ölümüyle, çömezleri durmadan ekler yazarak, eseri bu- günkü durumuna getirmişler. Birinci bölümde "Yeni Dü- zen" in ilkeleri anlatılıyor. Bundan sonra "Hadisat" ve "Tat- bikat" bölümleri de düzenin başına gelenleri ve uygulamalarını dile getiriyor. Kitabı bazı örnekler yererek tanıtmaya çalışacağım. Oldukça ağıdalı olan dilini de mümkün olduğu kadar sadeleştirdim.

204

İLMİHAL

BİRİNCİ KİTAP HİLKAT BABI

- 1 Bidayette cemiyyet vardı. Cemiyyet, ne hakedilmişti, ne de hakedilmemişti.
- 2 Cemiyyetin müessisleri, yedi esas müeyyidenin yedi meş'alesi, kur'unu vüstası, mütemadiyen münevver ve mütenekkiren peygamber, Ulu Orkan, Ulu Durman, Ulu Salgan, Ulu Gökçin, Ulu Yılgın, Ulu Kutbay ve Ulu Düzgen idi.
- 3 Cemiyyetin kâmilen müesses nizâmının esrârı ve on- dan neş'et itmiş tâli müesseselerinin anahtarı, işbu ye- di azizin etvârında mündemiç idi.¹
- 4 Şöyle ki: Ulular ulusu ve beşeriyetin fikriyâtının bâ- nisi Orkan Yalvaç, cemiyyetin uzviyetinde dimağ yeri- ne kaimdir. Her kim ki tefekkürle iştigal etmiştir ve edecektir, içtimaî nizamda hangi müessese vardır ki idarî vecibelerle mahmûldur, işte onun derûnunda Or- kan Aziz-i Kebir'in mübarek mevcudiyetinin âsârı mevcuttur:

Şöyle ki:

- 5 Devletin, Emr-i İlâhî ve Emr-i Vâki şeklinde tecelli eden bilumum hâkim kuvveti, Dâhi Orkan'ın evsafı ile makulen mütenasıptır. Onun, mür'itleri beyninde ve fevkinde olan had-di istiabisi, devletin fertler nezdin- deki âlî itibarının müşabihidir. Ve emreden ve tecziye

1 Eski din kitaplarında Teslis (Trinity) ile birlikte sık sık sözü edilen Yedilem (Septet), ilâhî Kuvvetin, yedi dünyevî unsura ayrılması demek olup, felsefede de "plurality" kavramıyla ifade edilen bir düzen zenginliğini göstermektedir.

eden ve teşkil eden ve tesbit eden, kuvvet ve kudretini. Ondan alır.

- 6 Takdir-i İlâhî'nin mümkün kıldığı nev-i beşerin ida- me-i hayat edebilmesi için elzem olan muvazene un- suru ise, Müşfik Salgan'ın şahsında tebellür eder. İlâhî Uzviyyetin küçük beyni mertebesinde addedilmesi ikti- za eden ve teyazunun müşahhas misâli olan Ulu Sal- gan, Namütenâhî Orkan'ın kuvvet ve kudretini, cemiyyetin âlî menfaatleri için tahdit ve tesbit etmek üzere mevcuttur.² Söyle ki:

- 7 Bircümle kanunlar, maarif, âsâyişin muhafazası ve mü- nevverlerin velâyeti, Salgan Yalvaç'ın mihmandarlığı ile icra olunur.

- 8 Ulu Durman, ammenin asabî bünyesine tekabül edip, cemiyyetin uzuvlarına, Ulu Orkan'ın ika eylediği emir- leri nakil ile mükelleftir.

- 9 Ulu Gökçin, Kaadir-i Mutlak'ın mübarek bedeninde misafir olan Ruh-ül Mukaddesî temsil eyler. Bircümle sanayi-i nefise, darüttalimi musiki ve edebiyat ehli, il- ham ve kudretini Muhteşem Gökçin'den alırlar.

- 10 İlâhî Uzviyyetin adalî kuvveti, Ulu Yılğın'ın bedeninde birkuvve mevcuttur. Beden harekâtına ait talimlerin kâffesi, onun tâyin ve tasvibiyle neşvünema bulur.

- 11 İlâhî Bedenin Kürre-i Arz'daki müşahhas timsalinin is- keleti, Ulu Düzgen'in vücudunda nümayandır. Medi- ne-i iptida cümle inşaat ve mimarî esaslarını onun vaz eylediği düsturlarla kuvveden fiile intikal ettirir.

- 12 Ve nihayet, cemiyyetin mevcudiyetini muhafaza ve ha- ricî tesirlere karşı müdafaa, Ulu Kutbay'ın tensibi ile ic- ra olunur. Kuvve-i inzibatiye ve Asakir-i Türkiye, bil-

2. Münekkitler bu cümledeki “tevazunun” sözü ile, Salgan’ın alçakgönüllü olması dolayısıyla, “tevazu” mu, yoksa, aynı paragraftaki “tevazun”la ilgili müvazene meselesine mi dokunulduğu konusunda ihtilaf halindedir.

cümle tâbiyesini, Kutbay'ın, Zabitân-ı Erkân-ı Harb-
1 Umumiyesi ile tedvir ve terkip eder.

13 Selifüzzikir ameliye, yekdiglerini münasip bir sıra
ile takip ederek, haftanın yedi gününe
mütesaviyen tak- sim olunur.³

14 Bircümle ef'alın icrasından, Heyet-i Peygamberiye
mes'uldür. Hilkat'ın itmamı ile vazifedar olanlar,
aynı zamanda nazariyenin tesbiti ile mükelleftir.⁴

HADİSAT

..... BAB 27

1 Peygamberin, Anadolu'ya vâsıl olduklarında
memle- ket, bircümle harâbat ve cehalet ile
mahmul idi. Onlar geldiler, mütalâa eylediler, şifa
verdiler, nizam vaz ey- lediler, medeniyyet ithal
eylediler.

2 Çünkü onlarda, Merkezî Asya'nın bilumum
hikmet, safvet, itidal, haşmet ve istikrarı mevcut
idi. İlimle

3 İşlerin "yedi güne bölünmesi" hususunda,
"İlmihal"ın en selahiyetli tefsircisi İmam-ı
Kamburi, şöyle diyor:
Pazartesi, Heyet-i Peygamberiye toplanır ve Orkan
heyet azalarına lazım gelen direktifi verir. Salı
günü işe başlamak uğursuz sayıldığından yalnız
Yılgin'in murakabesi altında beden tahlilleri
yaptırılır. Çarşamba günü, Sal- gan tarafından
tatbikat tesbiti yapılır. Perşembe günüyse, hafta
başından iti- baren meydana gelmiş dahili ve harici
zabita vakaları hakkında gereken ted- birler alınır ve
suçlular mahkemeye sevk edilir. Cuma, tahkikat
dosyası acılır ve maznûnlara celp gönderilmesi gibi
teferruatla mesgûliyet oldukça vakit alır.
Cumartesi, yarım gün mesai olduğu için Düzen e

tahsis edilmistir. İn- saat için lüzumlu avan
projeler ve birinci keşif özetleri hazırlanır. Pazar,
istil- rahate ayrılmıştır.
4 Hilkat'ın Nazariyyattan mahrum edilemeyeceği,
İhtilalci bir nazariyye mevcut olmadan ihtilalci bir
tatbikatın icrası gayri kabili tasavvurdur
düsturuyla tes- bit edilmiştir.

meşbu idiler.

- 3 Ve onlar geldiklerinde itibar ile karşılanmadılar. Uzun ve meşakkatli bir azimetin âkibetinde, sûretleri peri- şân, libası cümle küçük mahlûkat ile mülemma idi.
- 4 Mahalli halk, bu hâl-i pürmelâli görüp de istihza ve muaheze ettiler; fakat Peygamberin, daha önce aniden ortaya çıkmış bütün peygamberin gibi kendilerinin dahi istiskale mazhar olacaklarını bilip de ândan yüz çevirerek, Melekûtu ianeye çağırdılar. Bu vaziyet, ahali tarafından yanlış tefsir olunup, orada hazır bulunan bilumum Sivaslılar, onlara nakden ianeye başladılar. Peygamberin'in üstü başı da böyle bir muamele ve tef- sire müsait idi.
- 5 Allah da halkın bu ianesinden hoşnut kalıp, Peygam- berin vasıtasıyla ilân etti: her kim bir altın verdi, bin altın alacaktır. Bunu halka naklettikleri zaman, iane için bir tehacüm başladıysa da, Allah, bu hilekâr kulla- rından

Peygamberin'e şikâyetçi olup, mükâfat talep etmeden muin olanların bu faizden istifadelerini emretti. İmdi saat alaturka iki otuzu tecavüz ettiğinde, bu andan itibaren iane verenler makbul değildir, zira Allah'ın fahiş bir faiz vereceğini işitmişlerdir. Hemen bir hercümerc teşekkül etti. Bu kararın, iki otuzdan evvel ilânının muvafık olduğunu, imdi kararın iptalinin icap ettiğini iddia ettiler.⁵

- 6 Bu mukabele üzerine Allah'ın âsabı bozulup da ben si-

⁵ Tatbikat bahsinde de tekrar edileceği gibi veri gelmişken hemen belirtelim: bütün ticari usullerin menşei İlmihal'de mevcuttur. Burada zikredilen saat iki otuz da bilahare Kayserililer tarafından benimsenmiş ve borsanın kapanış saati olarak tesbit edilmiştir. İlmihal'in bu amelî tarafı yalnız din adamları arasında değil, ticaret erbabı tarafından da çok beğenilmiştir. Böylece din adamları İlmihal'i, fakir fukara arasında yaymaya çalışırken, ticaret borsası da tüccarlara kabul ettirmekte zorluk çekmemiştir.

ze gösteririm demesiyle, Sivas ve Kayseri civarına bir fırtına göndermesi bir oldu.

7 Allah'ın bu misli gayri mütesadif gazabından korkan ehli ticaret, Peygamberin'e sığınarak imana geldiler. Fakat, bilcümle esnafın biinsaf muamelesinden muta- zarrır olan ahali, bezirgâna yapılan bu muameleden hoşnut dahi kaldılar.

8 İmdi, Orkan Peygamber, Nur-ül Hak, yerden bâlâ bir yere çıkarak, etrafına toplanan halka hitaben ezcümle dedi ki:

9 Bizler arazinin ve ilmin bâlâ olduğu bir memleketten sizlere iman ve ziya tevzii için geldik. Bizler, adalet ve hikmet müvezzileriyiz. İmdi, bizden yalnız hayır gö- receksiniz. Amma velâkin, bizler, bezirgânın değil, siz- lerin mümessiliyiz. İmdi, Allah'ın nezdinde bir yer te- dariki için bizlere yerilen janenin bir faidesi olamaz. Bizlerin iase ve ibatesi ile Hak Tealâ meşgul ve mes'ul- dur. Sizlerde ona muin olun.

10 Yalnız, bizim nafakamızla fazla meşgul olmayın. Yok- sa Rab, ben Peygamberin'inin rahati ile kâfi gayreti gösterip meşgul olmuyor muyum diye müteessir olup, hepinizin bildiği gibi, bu teessür teessüfe oradan da hiddete inkılâp ederse, sizi ben bile kurtaramam.

11 Halk, bu sözlerden ziyadesiyle müstefid olarak, ulula- rın istirahat ve iskânına vakfoldu.

TATBİKAT

.....

BAB 13

- 1 Onların yaptıkları işlerin rivayeti bütün muhite yayıl- dığından beri Peygamberin maaleşef rahat yüzü gör- mediler ve iyiliklerine mükâfaten memleketin her bir köşesinden türlü mezhep ve itikat sahibi kimseler ta- rafından, ziyaret edildiler, muhtelif hediyelere mazhar oldular. Gelenler, irşat oldular, ferahladılar, gittiler. Bu arada şehrin bezirgânı, bu ziyaretlerden dolayı ticare- tin artması sebebiyle Peygamberin'e daha da minnettar kaldılar. Şehrin sekenesi kısa bir müdet sonra iki mis- line balığ olduğu gibi, berber, han sahibi, aşçı, aktar ve arabacı misali erbab-ı ticaretin gelirâtı da, bu kalabalık sayesinde tezyit oldu.
- 2 Ziyaretçiler arasında bulunan Derviş Vahseti ki Molla Rüstem'in talebesindendir ve İmam-ı Kamburî ve Hacı Fağfur'un müritlerindendir ve Konya civarındaki Ko- yun Babanın ahfadından ve Tevrat-ı Şerif'e bir mukad- dime yazmış olan Şerife Hatun'un amca çocuklarından olur ki bu zatın iki göbek sonra anne tarafından akra- bası İbn-i Zeyl de mâlûm olduğu üzere İstanbul muha- sarasında Eyüp Sultan'ın maiyetinde bulunup muhasa- ranın dördüncü günü şehit olan Niyazi ile birlikte bir müddet Bizans saraylarında Arabî muallimliği yapmış- tır ve Türkler İçin Mukayeseli Arabî ve Rûmî nam ese- rin müellifidir; Peygamberin'in nezdinde bihakkın bir itibar kazanarak itikatlarını kabul ve içtihatlarını lâf- zen neşir buyurmuştur.
- 3 Derviş Vahseti kırk dört yıl bir mağaraya çekilerek

öğ- rendiklerini tefekkürle vakit geçirmiş, nihayet
seksen

210

iki yaşından sonra terk-i mağara ederek Niğde'ye yerleşmiş, evlenmiş ve mektebi tesis etmiştir.

4 Bu mektepten icazet alan Hüsrev-i Kadim on iki sene ayı postu üzerinde yaşadıkdan sonra, Manisa havalisi- ne hicret etmiş ve zihninde tebellür eden TATBIKAT'ın muhtelif doktrinlerini bazı tebeddülât ile izah ve serh ile bir nizam-ı ve nefis-i tedafüi tesisine muvaffak ol- muştur.

5 Hüsrev-i Kadim'in müridi ve Gazneli Mahmut ahfa- dından olduğu rivayet edilen Çarpuk Emre, Niğbo- lu'dan üstadın şöhretini duyarak gelmiş ve Hüsrev'in kızı ile evlenerek Manisa'ya yerleşmiştir.

6 Ben, Süleyman Kergu, Çarpuk Emre'nin dördüncü kı- zının erkek torununun Muğla'da kapı komşusu, ecda- dımın ve muhterem ananelerimin bana bahsettiği selâ- hiyete istinaden konuşuyorum:

TATBIKAT onu aziz sayanlara mübarek olsun. Amin.

7 İnsanları doğru yola getirme mesleğini seçmeden önce dünyevi bir hayat sürüyor ve böyle bir mesleğin ilerde müntesibi olacağımı aklımdan geçirmiyordum. Maddi nimetlerden bilâkaydüşart istifade ediyordum. Benim için sadece, uzun süren ziyafetlerin, eşyanın tertibi ile işigalin ve temdit edilen vücut zevklerinin bir manası vardı.

8 Sabahları ağzımda bir acılık, başımda bir ağırlık, içimde bir boşlukla uyanır ve bir gece evvelki cisma- nî tarz-ı hareketimden pişmanlık duyardım. Lâkin, güneş batmaya yakın iken

derûnumda yeni iştiyakler teşekkül eder ve aynı haz bâdiresine bir kerre daha giryan olarak nefsi-âcizime bir kerre daha mağlup olurdum.

- 9 Bir gece, yâr-ı cefakâr teşrif etmedi; ol sebepten vuslat mümkün olmadı. Ol yevme kadar hayatımın bir sani-

yesinde dahi tefekküre mahâl kalmadığı için, ne yapa- cağımı şaşırdım. Bir hafta kadar evvel dost meclisinde bir ahababın hediye ettiği ve hangi cehenneme attığımı bir türlü hatırlayamadığım bir kitap aklıma ve bir müddet arandıktan sonra da ayayağıma takıldı. Bu, kom- şularımızdan Hüdaî Yeşilkalem'in elle sekiz nüsha ya- zarak teksir ettiği bir itikat kitabı idi. İşte İLMİHAL'e böylece sahip olmuştum. Divanda, bir göz gezdirmek maksadıyla elime aldığım kitabı, horozlar ötünceye ve son satırını bitirinceye kadar bırakamadım. Bundan evvel, "Kan Kalesi" ile "Hayber Muharebesi" hariç, hiçbir kitabın beni bu kadar sardığını hatırlamıyor- dum. Divandan kalktığım zaman, artık başka bir adam olmuştum.

10 Bütün servetimi, zevklerimi, ahababımı, canânı, iptilâ- larımı terk ile kendimi İlmihal'in yoluna vakfetmeye karar verdim. Bu uğurda dört katlı ve bahçeli çift müş- temilâtli evimi; ayrı üslupta döşenmiş dört misafir, altı oturma ve üç yatak odası ile birlikte terk ettim. Yatak- tan kalkınca âni ne vazile mâni olan ve fevkalâde rahat sekiz hırkamı, Yemen'den, şehrin valisine rica minnet getirttiğim sekiz adet sedef kakmalı cubugumu, yatar- ken giydiğim altın sormalı on iki takkemi, yedi entari- mi, duvarda asılı antika saatlerimi belediye müzesine hediye ettim. Kilerlerimde duran nadide baharat, reçel gibi maddelerle ambarlarımda mevcut cümle hububat ve bakliyatı, fukaraya mütesaviyen taksim ettim.

11 Bilumum libasım, iç çamaşırlar, şalvarlar. -bir tanesi Mısır vâlisi ve bilâhare Tunus Şultanı İkinci Abdurrah- man'ın koleksiyonundan gizlice alınmış idi- yemeni- ler, çarıklar, uzun ve kısa çizmeler, ipek ve sırma ku- şaklar, kavuklar, sarıklar akraba- yı taallukâtıma tevzi edildi.

- 12 Her gün kapımın önü mahşer gibi kalabalık oluyor, ta- niyan tanımayan, belki birşeyler koparabilirim ümi- diyle gece yarısından sonra evin önünde nöbet tutma- ya başlıyordu. Hatta bir takım açıkgözler, benden bir şey alamayacaklarını bildikleri halde, gene de sıraya giriyor ve kapının açılmasına yakın, maddi menfaat mukabilinde yerlerini başkalarına terk ediyorlardı. Bu hercümerce son vermek için, yalnız salı ve cuma gün- leri saat iki ilâ dört buçuk arasında ihsanda bulunaca- gımı ilân ettim ve adamlarım vasıtasıyla sıraya girenle- re duhuliye vesikası tevzi ettirerek erbab-ı ihtiyaç ol- mayanların yağmadan istifadesine mâni olmaya çalış- tım. Fakat kimse hakkına razı olmuyor ve bu yaziyet, adamlarımla halk arasında lüzumsuz münakaşalara se- bebiyyet veriyordu. Taksimle bizzat meşgul olmadığım halde gürültü yüzünden odamda ilmihal okuyamıyor, okusam da, "Ona ipek şalvar verdiğim halde, bana iş- lemeli bir cepkeni çok mu görüyorsun?" sesleri arasın- da, okuduğumdan bir şey anlamıyordum.
- 13 Bir gün gene, Orkan Yalvaç ın, dünya nimetlerinin nâ- fileliği hakkındaki vâazını okumaya gayret ederken gürültü son haddine vardı ve ben daha, yahu ne olu- yor, demeye vakit bulamadan, odanın kapısı olanca hı- zıyla açılarak içeriye birkaç zevat yuvarlandı. Bir tane- si, ayağına geçirdiği çizmenin öbür tekini başka bir za- tın elinden çekmeye çalışıyor, diğer zat da tek çizmeli- nin elini ısırırken bir yandan da onun belindeki kuşağı çözmeye uğraşıyordu. Rezaletin son perdesi oynanı- yordu. Ben ise, yeni itikadımın sebebiyle kuvvete mü- racaat edemediğim için onlardan yüz çevirdim ve göz- lerimi eflâke kaldurdum: "Mucize, ya Orkan Yalvaç, mucize!" diye bütün gücümle bağırdım. "Gökten bir musibet insin. Lâkin bu gavgaa dinsin." Yalvarıyor-

dum: “Bu ehl-i sefalet sinsin. Bana yardımcı olan sen- sin.” Mahzun ve manzum birtakım sözlerle derdimi göklere döktüm.

14 İşte o anda bana mâlûm oldu ki mucizat yakındır. İm- di tövbe-kâr olun, dedim onlara.

15 Kavgacı zevatın davranmasına fırsat kalmadan, duvar- dan bir rafın üstünde duran ve Şam Evkaf müdürünün hediyesi olan kıymetli bir vazodan mücadele edenlerin başına düşerek ikisini de mecruh kıldı. Bu sırada kapı- ya birikenler, “Mucize, mucize!” diye feryat ederek ka- çıldılar. Ve ben dahi biraz başımı dinleyerek İlmi-hal’i okumaya imkân buldum.

16 On sekiz gün zarfında mâliki bulunduğum bütün menkul ve gayri menkul emval, nükûd ve eşyayı tevzi ettiğim gibi, bütün usaklarıma, vekilharca, aşçıya, ki- lerciye, bahçıvana, kapıcılara, arabacılara, kâtiplere, ta- mirci ustasına, çamaşırcıya, bulaşıkçılara ve at usacı- ma yol verdim. Bunların bir kısmı zaten, artık kendile- rine maaş vermek imkânı kalmadığından arzularıyla çekip gitmişlerdi.

17 Birkaç gün sonra da Evkaf Nezaretinden evi almaya geldiler. Üstümdeki libas ile evi bilâ metelik terkettim.

18 Son akçalarım ile daha evvel satın almış olduğum dağ evinin yolunu tuttum. Eşyam, son derece basit bir iki tahta parçasından ibaretti. Bu kadar şey de bana tefek- kûr için yetti.

19 Ben de artık, Düzgen Yalvac’ın istediği gibi -kendi rı- zamları- taht-el arzın, âlem-i derûnuna müteveccih bir müntesibi olmuşum.

214

Mısra 302: *Pardayan, Pitigrilli ve Fantoma*

Selim Işık, ilk kültürünü, Sümer sinemasıyla Sus sinema- sını birleştiren uzun ve geniş merdivenin Sus sinemasının girişine doğru bir sahanlık meydana getirmek üzere geniş- lediği düzlükte tezgâhını kuran esmer, her zaman iki gün- lük sakalla gezen -ne zaman tıraş olurdu? Selim hiç rastla- mamıştı tıraşlı suratına- aksi suratlı taşralının sergisindeki kiralık kitaplardan edindi, Her ne kadar, "Frankenstein" a Karşı "Kurt Adam" filmini gördükten sonra (filmin yarısın- da çıktığı halde gecelerce uyuyamamıştı) Sus sinemasının yakınına biraz içi burkularak yaklaştıysa da, günde beş ku- ruşa kirala- dığı ve fazla para gitmesini diye bir günde bitirdi- gi seri romanların çekiciliği ağır bastı.

Ayrıca, "Mavi Kuş" filmini gördükten sonra, Sus sineması da eski korkutuculuğunu kaybetti. Maurice Maeterlinck'in bir oyunundan alınan bu filmde ölümden sonrasıyla do- gumdan öncesini, aynı ülkede geçen olaylar dizisi olarak görmek, Selim'e belirsiz bir haz ve endişe vermişti. Yalnız, mavi kuşun filmde nasıl yer aldığını ve ne olduğunu hiçbir zaman hatırlayamadı. Fakat, aklında kalan büyü- nün etkisi- ni bozmamak için -her hatırasına yaptığı gibi- mavi kuşun ne olduğunu ve oyunun aslını asla araştırmadı. Mavi Kuş, aklında, bir gemiye doldurulmuş ve dogma sıralarını bekle- yen ve Rubens'in tablolarındaki hatırlatan bir sürü tatlı ve çıplak bebekle, bir orman kenarında, yeşilliklerin ortasın- da, eski bir evin bahçesinde, ölümden sonrasını uyuyarak geçiren ve sadece ölüm ülkesini gezmeye gelen torunlarıyla konuşmak üzere uyanan ihtiyarlar olarak kaldı. Hayal ve

gerçeğin kesintisiz birbirine karıştığı bu ortam, o sıralarda tanıdığı şeyler içinde özel bir yer aldı. Pardayanlar'ın ön cildinde okuduğu, birbirine benzer olaylardan farklı bir yapıyı ve açıklayamadığı fakat ona gü-

zel gelen bir anlayışı da Eugene Sue'nün "Paris Esrarı"nda buldu. Kitapta, bütün serserilere beklenmedik yumruklar yağdıran uzun boylu ve zayıf adam, hayallerinin gerçek kahramanıydı. Zevaco'yla Sue arasındaki farkı, o sıradaki yakın arkadaşlarına anlatamamanın verdiği sıkıntı, iyyinin neden iyi olduğunu bilememesi, onu yıllarca rahatsız et- miştir. Güzeli anlatamamak, rüyada bağırarak isteyip de se- si çıkmayan insanın dehşetine düşürüyordu onu. Selim, başkalarına yer yer güzel gelen açıklamalarını, yüzeyde ka- lan ve kafasındaki güzelliği bozan bir yarım yamalaklık sa- yardi.

Bu konuda bana bir gün, orta şekerli kahvelerimizi ve Ye- ni Harman sigaralarımızı içerken demişti ki:

"Benim için anlatmak, açıklamak, ancak kelimelerin an- lamını değiştirmekle mümkün olacak galiba. Ben o yıllarda kelimelerin anlamlarını doğru dürüst bilmiyordum bile. Za- ten hiçbir zaman kelimelerin anlamını doğru dürüst bile- medim. Her zaman kelimelerin, cümlelerin, insanın üstüne bir mızrak gibi saldıran düşüncelerin bunaltıcı baskısını duydum. En iyisi kendinle konuşacaksın, kendine yorum- layacaksın okuduklarını. Bu bakımdan hayatımın en güzel yılları. 'Pardayan-Pitigrilli-Fantoma' dönemidir. İstedğim gibi okudum, istediğim gibi yorumladım. Kimse beni rahat- siz etmedi, bey kardeşim. Düşünceleri de olayları da istedi- ğim biçimde düşündüm. Gözlük takmanın nedenini yıllar- ca, göze toz toprak kaçması, gözün de böylece yorularak iyi görmemesi sandım. Bugün de öyle sanmak isterdim; bunun kimseye zararı dokunmazdı. Ben de, yalnız bana ait olan bir düşüncenin mutluluğuyla yaşırdım.

"Birçok kelimenin anlamını bugün de bilmem.

‘Ahmet ne kadar cahil’ derler. ‘Daha, bilmem ne kelimesini duymamış.’ Başımı sallarım. Birlikte acırız Ahmet’e: Oysa, o kelimenin anlamını ben de bilmiyorum.

Bana bir gün, samimi bir anında, Fantoma'yı da okuma- dığını itiraf etmişti. Kafiye zoruyla yazmış. Bütün istegi o mısraya Arsen Lüpén'i yerleştirebilmekmiş. Bu tek gözlük- lü, zarif, çapkın ve "Harikulade Maceraları"yla Selim'i bü- yüleyen kibar hırsızı okurken kendini o kadar kaptırmış ki bu arada farkına varmadan zeytin ve balla kenar tarafın- dan dört dilim ekmek vermiş. "Otuz Tabutlu Ada"yı biraz içi titreyerek okumuştu. Kitapların sonuna eklenen küçük hikâyeler de dehşet vericiydi. Oldükten -yani düelloda öl- dürüldükten- sonra, karenin dördüncü adamı olarak otur- tulduğu poker oyununda konuşmaya başlayarak katilin de- lirmesine sebep olan Yahudi, yaptığı kötülüklerin cezasını, en sevmediği yaratık olan örümcek biçimine girmekle çe- ken ve hikâyeyi anlatan ortağının yazıhanesinin duvarların- da, artık muhasebe defterine karışamamanın hırsıyla dola- şan dolandırıcı tüccar, bir gemi kazası sonunda bindikleri salda, herkes aç kalınca kurayla kolunu bacığını kestirir- ken, sevdiği kadının kolları ve bacakları yerine kendininki- leri kestiren ve böylece sonradan bu kadınla evlenerek, kü- tüphanenin üstünde bir büst gibi yaşayan kaptan... Selim, bu mısraların değişmesini çok istediği için bazı ça- lışmalar yapmış. Şarkının bu mısraları, aşağıdaki biçimler- den geçmiş:

<i>Kiralamak için bir günlüğü on kuruşa,</i>	<i>H</i>
<i>Samanpazarı'na, köylülerle itişe kakışa Giderken</i>	<i>e</i>
<i>birden sağa sapın.</i>	<i>r</i>
	<i>t</i>

*ürlü duyguları okşayan romanlarını, Sus
sinemasının*

*Dört basamak altında Vaktiyle Etilerin
at oynattığı*

*Şimdiyse sakalı uzamış bir “hemşerim”in sattığı
Kitaplardan, Pardayan, Pitigrilli, Arsen Lüpen*

*Macera romanlarını seven (Sonrası
karalanmıştır.)*

.....

*Günlüğü beş kuruşa heyecan çekmek için Michel
Zevaco, Maurice Leblanc ve Pitigrilli'nin Her türlü
duyguları okşayan romanlarını,
Sus sinemasındaki korku filmlerinin kahramanlarını
Teşhir eden vitrinlerin biraz ötesinde
Bulabilirsiniz. Kasketli, kirli satıcının sesinde
Kültürlü bir heyecan yoktur. Etilerin
At oynatmış olduğu yerlerde, bu gibilerin Yeri
yoktur
(Mısranın geri kalan kısmı okunmayacak biçimde
karalanmıştır.)*

Sayfanın altına, iki tane pis ve sakalı uzamış
erkek başı çizilmiş. Altında şu satırlar var:
Bu tatsızlığı manzum anlatmak çok zor. Ben
yazarken si- kılıyorum; okuyan da yazılıştaki
tatsızlığa sıkılır herhalde.

Ey canını sevdiğimin lisanı Bazen deli
edersin insanı

Ya da bu pis heriften hiç söz etmesem... öyle bir mışra yazmalı ki, okuyan anlasın herifin pisliğini ve benim çare- sizliğimi...

Bazı anlarda öyle dertleniyorum ki

Öfkeden kuduruyorum. Bu pis satıcının ne demek oldu- ğunu (benim için) kimse anlayamayacak. Bize ne diyecek- ler. Daha beter olsun. Ben de olayım. Siz de olun (sonrası karalanmıştır.)

Mısra 320 ve sonrası: *Siz bana iyisi mi...*

Selim, sanat kültürünü bir tıp talebesinden aldı. Büyüme- miş üniversite talebesi Saffet'le çocukluğunu yaşamamış ortaokul öğrencisi, bir yerde birleşiyorlardı. Selim, bu birleş- tikleri yerden çok memnundu. Saffet ise herhalde bu birleş-meyi sonradan pek hatırlamadı. (Tanıdığı birçok insan da Selim'i ve ortak yaşantılarını hatırlamamıştı sonradan.)

Selim, çok karışık kökleri olan kültür ağacının önemli bir dalı sayılması gereken Saffet'i hiç unutmadı. Ona iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkinliğini birlikte öğreten Saffet, bu sorumluluğunun da farkında değildi. Nâzım Hikmet'le Ercüment Ekrem arasında bir fark yoktu onun için; Selim için de olmadı. "Vatan haini bu Nâzım," dedi Saffet. Selim de yıllarca öyle sandı. Bununla birlikte, 1940'larda, herkes yiyecek ek- mek peşindeyken, onun Selim'e, A. J. Cronin'i ve Liszt'in rapsodilerini tanıtmasını küçümsememek gerekir. Kitaplar Selim'e, onları kendisine tanıtan insanlarla birlikte etki ettiği için, Cronin'le Saffet'i hayalinde eşdeğerli görüyordu. Selim, Pembe Yıllar'ı okuyordu. Saffet de İstanbul'daki sevgili- sine pembe kâğıda mektuplar yazıyordu. Ne yapalım? Her-keşin hocası Platon olmaz ya!

Mısra 345: *Dut ağacına çıkıyor...*

Şarkının ilk karalamalarında şu iki mısra var:

Bahçede bir dut ağacı vardı
Ben çıkamazdım, kız çıkardı.

Mısra 396: *Büyük bir inhıraf oldu gayede*

“Gayeden” olacak.

Selim, bu mısrada, ciddiye alınmamasının nedenlerini özetliyor.

Mısra 433 ve sonrası:

Her kılında bir mızıka bulunan Deccal’ın

Tekvin ve Vahiy’in yer yer birbirine karıştığı bu kasvet dolu mısralarda, Selim’in kaçınılmaz ve karşı konulmaz bir kadere isyanının gizlenemeyen belirtilerini ve milletin uzlaşmaya düşkün yatıştırıcı karakterinin bezgin arayıcılığını ve içinde sınıflar arası uçurumları eriterek her sınıftan insanın ortak endişesi haline gelen dinin daha erginlik çağının başında onu nasıl yakaladığını, bir kısım çinsel sorunları başka yollara çekerek içindeki dünyevi ateşi nasıl küldüğünü görüyoruz.

Düzensiz bir din bilgisi, Selim için utanç kaynağıydı. Binmeyen kuvvete karşı bazı saldırılara geçmeye eğilimi olmakla birlikte, korkusu her zaman kesin bir vuruculuktan onu alıkoymuştur. İşçi sınıfı için durum basittir. O her şeyi bütünüyle kabul eder ya da karşı çıkar. Küçük burjuva duygusallığı ve çekingenliğiye, bu sorunu bulanık bir yere sürükler. Büyük şehirlerimizde dine bağlılığın özellikle küçük

burjuva ailelerinde zayıf olması, din terbiyesinin veril- mesinde gösterilen ihmal, çocukların, daha çok taşradan gelen hizmetçilerin efsaneleriyle yetişmesine sebep olmuş- tır. Şarkıda, köylü sınıfının dinî temsilcisi olarak karşımıza çıkan Gülsüm Abla da, yalnız cezalandırıcı sert ilkeleri ve efsanelerin masalsı heyecanını duyurabilmiştir Selim'e. Böylece korkusu artan Selim, birşeyler yapmak ihtiyacıyla,

proleter aydın bir babanın dördüncü çocuğu olan Sabri'yle ilişkilerini güçlendirmek zorunluluğunu duymuştur.

Selim, dinin cezalandırıcı yönünden kaçarak, yıldırımla- rın yalnız sevmediklerine yağmasını dilemiş (bak: mısra 191-214), bir yandan da bu kötü dileğinin verdiği suçluluk duygusundan kurtulamamıştır. Dini bir mevsimlik (yaz) se- vebilmesi ve dileklerinin yerine gelmediğini görmesi onu başka bir çıkmaza düşürmüştür. Ayrıca, Sabri'nin kolaylıkla uyduğu cami kuralları onun için bir ıstırap kaynağı olmuş- tur. Bütün iyi niyetine rağmen Selim, aşağı tabakayla ilişki- lerini Marie Antoinette'in davranışından öteye götüreme- miştir. Dine bağlılığı, günlük sorunlarına bir çözüm getir- memiş ve çocukların mahallede ona saldırmalarını engelle- memiş, herkes kötülüğünde ısrar etmiştir.

Selim ne yapabilirdi? İnsanlar doğru yoldan ayrılmıştı ve "mücazat ve mükâfat"ın gene ortaya çıkması gerekiyordu. İsa'nın ikinci gelişinin de geciktğini görünce, birden ortaya çıktı ve insanlara şöyle buyurdu:

Ne yazık onlara ki çıkarlarına dokunulmadıkça doğru yola gitmezler ve Allah'ın kendilerine sunacağı nimetleri bilmezler.

Ne yazık onlara ki kalpleri temiz olmadığı için her- kesi kötü sanırlar ve günahsıza ve günahkâra bir fark gözetmeden kötülük ederler.

Ne yazık onlara ki duygulu çekingenliği korkaklık, samimiyeti yaltaklanma ve yardımı bir baskı sayarlar.

Ne yazık onlara ki kendilerine açılan saf bir kalbi zaatlarından istifade edilecek, istismar edilecek bir akılsız sayarlar.

Onların, geleceği yaratan insanlar arasında yeri yoktur.

Unutulacaklardır.

221

Bir gün bütün değer yargıları değışecek ve yargılananlar yargıç, eziyet edenler de suçlu sandalyesine oturacaklardır ve onlar o kadar utanacaklar, o kadar utanacaklardır ki utançlarının ve suçlarının ağırlığı yüzünden ayağa kalka- mayacaklardır.

O zaman, akıllı ya da akılsız bütün ezilenler, yani bizim caddedeki insanların çoğu, yani öcü geliyor diye küçükken beni korkuttukları çolak ve topal Deli Rüstem ile ben ve benimle birlikte bar kızı Leylâ kendisine yüz vermedi diye intihara teşebbüs ederek beynine iki kurşun sıkan fakat ancak kafatasını delerek alay edenlerden kurtulmak için bütün hayatınca yolda kalpak giyerek dolaşmak zorunda kalan meyhaneci Hızır ve onunla birlikte ortaokulda kekeme- ligi ve garip mistik düşünceleriyle arkadaşlarının alay konusu olan ve şimdi havagazıyla intihar ettiği için ölmüş bu- lunan ve evlerindeki şecere ağacında taze yağlı boyayla yeni boyanmış yeşil, titrek bir yapraktan ibaret kalan Ercan ve Ercan'la birlikte annesi Rus babası İtalyan olan ve sınıfta ve bahçede paltosunu hiç çıkarmayan ve daima gözlüğü ve paltosuyla ilkökul birinci sınıf çocuklarıyla top oynayan ve gâvur diye ve kambur diye horlanan Altan ve Altan'la birlikte zeki ve siyah gözleriyle bana hep muhabbetle bakan ve yedi kardeşiyle ve annesiyle ve babasıyla ve teyzesiyle ve dayısıyla Evkaf apartmanının en üst katında labirent gibi karışık koridorlardaki yüzlerce odadan sadece birinde otu- ran ve sınıf birincisi olduğu halde ilkokuldan sonra elekt- rikçi çırağına başlayan Osman ve onunla birlikte bütün gülünçlüğüne rağmen aşağılığı şefaletinden ve sefaleti aş- gılığından ileri gelen mimar Cemil (Uluer) Turan ve Mimar Cemil'le birlikte sakat olduğu için hiç yürümeyen ve hep altını kirleten

ve misafirler görmesin diye ve sosyetik anne- si
rahatsız olmasın diye yaz kış balkonda tutulan ve
hep ba- gıran ve altına yapan ve güzel yüzüyle ve
akıllı sözüyle beni

222

büyüleyen ve balkonda yerde kendini oradan oraya atan za- vallı Ayhan ve onunla birlikte bodrum katta evdeki yedi ve bahçedeki yirmi yedi kedisiyle yaşayan ve kimseye zararı dokunmayan ve ölmüş koçasını unutamayan Rus madam ve madamları birlikte yirmi iki yaşında veremden ölerək biz- leri ve ailesini elemilere boğan ve Albay Sait Beyin biricik oğlu ve liseden dört defa kovulmuş olup sanatoryumdan al- tı kere kaçan ve yağmurlu bir ilkbahar akşamı hastaneden son kaçışında ıslak elbiselerini çıkarmaya fırsat bulamadan kanla boğulan Ertan ve onunla birlikte basit bir kamyon şö- för muaviniyken lastik karaborsasından zengin olarak genç yaşında kumar denen illete tutulan ve bu uğurda servetini ve dostlarını kaybeden ve karısı ve kızı ve oğlu tarafından terkedilen ve meteliksiz kalan ve bir gün bir kahve köşesin- de kendini vuran ve eski ve samimi aile dostumuz Orhan ve Orhan Beyle birlikte, Orhan Beyle birlikte olmaktan mu- hakkak gurur duyacak olan ve elkapışında dünyaya gözleri- ni açıp ve kaderi ve mesleği hizmetçilik olan ve komşumuz Saffetlerin üçüncü hizmetçisi Kezban yargıç kürsüsünde bulunacağız.

Mağkemede, suçlu sandalyesinde, bilerek ya da işledikle- ri suçları bilmek zahmetine katlanacak kadar dahi düşün- mediklerinden bilmeyerek, eziyet eden, hor gören, aşağıla- yan, ihmal eden, aldırmayan, unutan, kötöleyen, alay eden, ıstırapı paylaşamayan, insanlar arasına duvarlar çeken, kü- çümseyen, çaresiz bırakan, yalnız bırakan, ferkeden, baskı yapan, istismar eden, ezen, cesaret kıran, iyilik etmeyen, değer vermeyen, kalbi temiz olmayan, doğruyu yanlış gös- teren, yanlış doğru gösteren, samimi-yetsiz, insafsız, korku- tan, yanına yaklaştırmayan, başkasının yaşama hakkına saygı duymayan ve kendinden memnun olabilmek için

her davranışı meşru sayan onlar, yani bizim küçük kalabalığı- mızı hava sızdırmayan tabakalar halinde üst üste saran, ne-

223

feş almamızı dahi engelleyen, yani mahallemizin bütün bi- legi kuvvetli ve içi boş küçük kabadayıları ve onların büyük ortakları, yani esasında sayıca üstün olanlar, yani her zaval- lıdan daima bir rütbe bir kademeye bir sınıf yukarıda olanlar, yani şekilsiz hüviyetleriyle daima vuran ve kaçınabilenler, yani hem ezip hem de ezdiklerini kabul etmeyenler, yani bir mertebe aşağıdayken ezilen ve bir derece terfi edince ezenler, yani çıragını, birşeyler öğretmesine karşılık her za- man döven ve ona insan muamelesi etmeyen ustalar, mu- avininin başına vuran şöförler ve onlarla birlikte memurla- rına dalkavukluk ettiren amirler, duygusuz amirlerle birlik- te garsonlara paralarıyla orantılı olarak bağırان müşteriler ve kaba müşterilerle birlikte hakkını arayanlara yumrukla- rını gösteren görevliler ve yetkilerini kötüye kullanan gö- revlilerle birlikte bilgisizsin bilgisizliğini suratına çarpan ve ondan bir kelime fazla bilen bilgiçler, yani öğrenmek iste- yen herkese eziyet eden öğreticiler ve onlarla birlikte bilgi- sizlerin bilgisizliğine gülen onlardan daha bilgisizler ve ça- hillerle birlikte her değişik davranışa saldıran şekilsiz kala- balık ve kalabalıkla birlikte onlara alkış tutanlar ve onlarla birlikte her tartışmada en bayâğı usullerle haklıyı haksız çı- karırlar ve onlarla birlikte her savaşta kazananı tutanlar ve onlarla birlikte kimseye zararı olmayan zayıfları ezerek kuvvetli olma duygusunu tatmin edenler ve onlarla birlikte her zaman ve her yerde her sınıftan ve her ideolojiden ve her düşünceden insanlar arasında daima ön safa geçerek aş- lan payını kendilerine ayıranlar ve ayırır ayırmaz insanlarla aralarına aşılmaz duvarlar örerler ve böylelerine her zaman haklı çıkarıcı bahaneler sebepler yasalar kurallar sınıflama- lar bulup çıkarırlar yani her zaman insanları insanlardan

ayırır ve onları birbirlerine düşman edenler ve onlara körü körüne uyan kalabalıklar ve gerçeği boğanlar ve on- larla birlikte insanı bu koca dünyada yalnız bırakarak arka-

daşlık dostluk sevgiyle uzatacakları sıcak bir elleri olma- yanlar yani elsiz gözsüz akılsız kalpsiz ve kansız gerçek sa- katlar yani onlar onlar onlar onlar onlar onlar... karşımıza oturacaklar.

Ve biz onlara diyeceğiz ki:

Hesaplaşma günü geldi. Şimdiye kadar yalnız din kitapla- rında yargılandınız. Biz fakirler, zavallılar, yarım yamalak- lar, bu kitapları okuyup teselli olurken içinizden güldünüz. Ve çıkarınıza baktınız. Hatta gene sizlerden, sizin gibiler- den, büyük düşünürler çıktı ve bu kitapların bizleri uyuşturmak için yazıldıklarını ileri sürdüler. Biz zavallılar, ya bu düşüncelerden habersiz kaldık, ya da bunları yazanları biz- den sanarak alkışladık. Yani uyuttular alkışladık, uyandırıl- dık alkışladık. Her ne kadar bugün siz suçlu, biz yargıç sandalyesinde oturuyorsak da gene acınacak durumda olan bizleriz. Esasında, sizleri yargılamaya hiç niyetimiz yoktu; sizin dünyanızda, o dünyayı bizlerin sanıp yaşarken, hepi- nize hayrandık. Sizler olmadan yaşayabileceğimizi bilmi- yorduk.

Ayrıca, dünyada gereğinden çok acıma olduğuna ve bizim gibilerin ortadan kaldırılmamasının sizlerin insan- cıl duygularına bağlandığına inanmıştık. Bu çok masraflı dünyada bir de bizlere bakmanız katlanılması zor bir feda- kârlıktı. Arada bir bize benzeyen biri çıkıyor ve artık yeter diyordu. Onunla birlikte bağırıyorduk: artık yeter! Bazen kazanıyorduk, bazen kaybediyorduk ve sonunda her zaman kaybediyorduk. Onlar da sizler gibi onlardı. Düzeni çok iyi kurmuştunuz. Hep bizim adımıza, bize benzemeyen insan- lar çıkarıyorduk aramızdan. Kimse bizim tanımımızı yap- mıyordu ki biz kimiz bilelim. Gerçi bazı adamlar çıktı bizi anlamak üzere; ama bizi size anlattılar, bizi bize değil. Tabii sizler de bu arada boş durmadınız. Bir takım hayır kurum- ları yoluyla hem kendinizi tatmin ettiniz, hem de görünüşü

kurtarmaya çalıştınız. Sizlere ne kadar minnettardık. Buna karşılık biz de elimizden geleni yapmaya çalıştık: kıtlık yıllarında, sizler bu dünyanın gelişmesi ve daha iyi yarınlara gitmesi için vazgeçilmez olduğunuzdan, durumu kurtarmak için açlıktan öldük; yeni bir düzen kurulduğu zaman, bu düzenin yerleşmesi için, eski düzene bağlı kütleler olarak biz tasfiye edildik (sizler yeni düzenin kurulması için gerekiydiniz, bizse bir şey bilmiyorduk); savaşlarda bizim öldüğümüze dair o kadar çok şey söylendi ki bu konuyu daha fazla istismar etmek istemiyoruz; bir işe, bir okula müracaat edildiği zaman fazla yer yoksa, onlar kazansın, onlar adam olsun diye biz açıkta kaldık; yani özetle, herkes birşeyler yapabilsin diye biz, bir şey yapmamak suretiyle, hep sizler için birşeyler yapmaya çalıştık. Bütün bunlar olurken birtakım adamlar da anlayamadığımız sebeplerle anlayamadığımız davalar uğruna yalnız başlarına ölüp gittiler. Böylece bugüne kadar iyi (siz) kötü (biz) geldik. Bize, sizleri yargılamak gibi zor ve beklenmeyen bir görev ilk defa verildi; heyecanımızı mazur görün.

Aramızda hukukçu olmadığı için söz uzatılmadı, sanıkların kendilerini savunmalarına izin verilmedi. Gereği düşünüldü. Sanıkların ellerinden başarılarının alınmasına oybirliğiyle karar verildi.

Mısra 463: *Yıl bin dokuz yüz kırk dokuz*

Yıl bin dokuz yüz kırk dokuz. Artık kara renkli

ekmek yenmiyor. Girmeden girdiğimiz savaştan çıktık. Şeker ucuzladı. Babası Selim'e yeni bir kat elbise yaptırdı. De- mokrasi diye bir söz çıktı. Saffet tıbbiyeyi bitirdi. Zengin bir kıza âşık oldu. Yalansız her gün mektup yazıyorlar birbirlerine. Ecmel Beyler taşındılar. Selim on bire geçti. Herkes,

bu Amerikan arabaları da daha ne kadar yenileşecek, bi- çimde daha ne yenilikler bulacaklar diye soruyor. Selimle- rin sokagı asfaltlandı. Kanalizasyon diye bir şey yapılıyor; eskiden yokmuş. Selim, Gorki ile tanıştı. Bu yaz İstanbul'a gidemeyecekler. Herkes, Amerikalılarla görüşebilmek için İngilizce öğreniyor. Selimlerin evinin önünden gençler omuzlarında bir adamla geçtiler. Irkçıymış. Gençlik Parkı- na kadar arkalarından gitti. Orada itfaiye üzerlerine su sık- tı. Sabri'nin babasıyla Selim'in babası ayrı partileri tutuyor- lar. Güreşimiz dünya minderlerinde söz sahibi. Bazı evlere buzdolabı alındı. Savaşta Almanları tutan yazarlar, şimdi demokrasinin vazgeçilmezliğinden bahsediyorlar. Alt kata bir mebuş ailesi taşındı. Uzun boylu bir kızları var. Ameri- kan yardım heyeti Ankara'ya geldi. Bülent'le Karadeniz lo- kantasında adamakıllı içtiler. O gece Selim Bülentlerde yat- tı. Anadolu'da köylü jandarmayla çatıştı. Hece vezniyle alay ediliyor. Saffet İstanbul'a gidiyor. İhtisasını orada yapacak- mış; Nâzım Hikmet bir vatan hainidir diyor. Şiir kitaplarını Selim'e bıraktı. Selim'in kırk beş liraya aldığı ayakkabılar ayagını vurdu. Numan bey tek parti devrinde kanunsuz emirleri dinleyenlerin günahı yoktur dedi. Saffet'in ağabeyi Dumlul, Avrupa'dan döndü. Karikatürcüler yeni şiirle alay ediyorlar. Dumlul bombardımanlardan çok korktuk ve yi- yecek sıkıntısı çektik, diyor. Bazı ileri fikirli gençler büyük- lerin yanında sigara içiyor ve onlara sen diye hitap ediyor- lar. Müzeyyen Hanım soba derdinden usandı. Dumlul, par- ti meselesi yüzünden babasıyla kavga etti ve evden kovul- du. Bir hafta sonra döndü. Söylediğine göre, Amerikalılar, otururken masaya ayaklarını dayıyorlarmış. Böylesi sağlığa daha uygunmuş. Namık Bey damadını pek züppe

buluyor. Dumrul bir akrabasını ziyaret için gittiği
hastanede hademelerin kötü muamelesine isyan
etti ve kollarından tutularak zorla dışarı çıkarıldı.
Selim'in anneannesi öldü. İntihar

haberlerinin gazetelerde yayımlanabilmesi isteniyor. Selim'e okulda Birleşmiş Milletler ve İnsan Hakları konusunda bir tahrir vazifesi verildi. Babası Erkan'a, yeni model arabasını kullanıyor. Semra, Selim'e, Çehov'u okumalısın dedi. Hayat pahalılaşıyor. Dar gelirliiler deniyor. Selim, anneannesinin ölümüne dair bir hikâye yazdı. Bazı derslere girmiyorlar, gidip kahvede oturuyorlar. Selim, sigaranın tadını beğenmedi. Semra, yazdığı hikâyede Çehov, etkisi var, dedi. Yeni yıla arkadaşları Selim'in evinde girdiler. Sarhoş olup, bir koltuğun (şimdi öyle koltuklar yok) tahtasını kırdılar.

Mısra 474: *Kirli şadırvanların çamurlu...*

Ankara, hele o zamanlar, çok kirliydi. Rivayete göre, bataklık bir zemin üzerine kurulan bu şehir için uygun bir yer seçilmemişti. Bazı ihtiyarlar, Paşa ya o zaman o kadar söyledik, başka yere taşısın diye, derler. Anlaşılan dinletmemişler. Selim'in döneminde bu bataklık yer yer binalar, yollar ve kaldırımlarla kapamışlardı. Fakat şehrin ortasında bulunan ve yeni yetişmekte olan memur sınıfının bitki kültürünü artırmak amacıyla yapılan büyük bir park her yeri çamura buluyordu. Bu parkın ortasında, tıpkı kumsal bir deniz kıyısı gibi sığ başlayan ve gittikçe derinleşen, beton zeminli bir büyük havuz vardı. Selim'in deniz-hayuz adını verdiği bu su kütlelerinin derinliği belki bir adam boyuna ulaşıyordu. Pisliği nedeniyle dibi hiçbir zaman

görünmedi- ği için derinliğini tam bilmeye imkân
yoktu. O sıralarda ka- naliZasyon da bir ırmağ gibi
ana caddenin yanında, açıktan akardı. Irmak-
kanal, yer yer deniz-havuzâ çok yaklaşıyor, çıkan
kokunun hangisine ait olduğu anlaşılmıyordu.
Selim, kurbağa yavrusunun nasıl bir şey
olduğunu, de- niz-havuzun kıyısında, hareketli
virgüllere benzeyen mil-

yonlarca kara yarattığı görerek öğrendi. Umumi helayı da ilk defa parkın giriş kapısının yanında gördü. İlgililer, parkın gizli köşeleri kirletilir endişesiyle giriş kapılarından dördü- nün yanına bu tek katlı çirkin yapıları yerleştirmişlerdi. He- laya girişin paralı oluşu yüzünden birçok serserinin bu me- deni yapıdan yararlanamaması, parkın gizli köşelerini gene pislik içinde bırakmalarıyla sonuçlandı. Kurbağa yavrusu ve umumi heladan başka öğretici çok şey vardı parkta. Bü- tün bitkilerin yanına Latince adları yazılmıştı. Ayrıca bir de Sağlık Müzesi vardı ki Selim, frengi yüzünden erkeklik or- ganı kopmuş alçıdan heykeli görmemek ve müzenin arka- sından gelen pis kokuları duymamak için -bütün serseriler, Sağlık Müzesinin arkasını, kimse gelmiyor diye, açık hava helası yapmışlardı- oraya pek gitmezdi.

Deniz-havuzun ortasında ikisi birbirine çok yakın olan üç ada vardı. Küçük adalar arasında demir bir köprü yapı- lmıştı. Büyük adaya ise karadan bir beton köprüyle gecili- yordu. Büyük adanın üzerinde yıllardır bitmeyen bir "Göl Gazinosu" yapılıyordu. Bazıları bu gazinoya Deniz- Park ga- zinosu denmesinin daha uygun olduğunu ileri sürüyorlar- dı. Orta sınıf halk deniz-havuzu, saati bir liraya kiralanan kayıklarla gezebiliyordu. (Adalara çıkmak yasaktı. Düdük çalan ve küfür eden bekçilerden geçilmiyordu.) Zenginler ve büyük memurlar için de Büyük Adanın yanında "Yelken Kulübü" ya da "Deniz Kulübü" gibi bir adı olan bir tesis ya- pılmıştı. Bu vatandaşlar da "Kayıkhane"den çıkarılan kötra- larla deniz-havuzu dolaşıyorlardı. Burada ayrıca, birtakım aletlerle kürek çekiymiş gibi yapan gençler vardı.

Suyun renginin denizi hatırlattığı pek söylenemezdi. Ha- vuz boşaltıldığı zaman, Türk olmadıkları söylenen bazı er- ler, uzun paçalı

donlarla, dibindeki çamuru boş yere temiz- lerdi.
Su dolar dolmaz deniz-havuz gene eski rengini alırdı.
Parkın kaç kapısı olduğu hakkında çeşitli söylentiler
var-

dı. Kimse çevresini tam dolaşmadığı için kesin bir sayı elde edilememişti. Dendiğine göre bazı kapılar kullanılmadıkları için kapatılmış ve zamanla yabancı otlar arasında kaybolmuştu. Parkta çeşitli yapılar vardı. Latince bitkilerin en sık olduğu yerde bir pisuar yapılmıştı. Üstü sundurma kapalı ve dört tarafı açık bir yapıydı bu. Ortasından yelpaze gibi açılan düşey teneke levhalar halk buraya ragbet etmediği için zamanla cinsel resimlerin teşhir edildiği panolar olarak kullanılmaya başlanmıştı. Selim, cinsel birleşme konusunda ilk ve yanlış bilgilerini buradan edindi. Cinsel ilişki resimlerinin sınıfta yalnız mutlu bir azınlığın elinde bulunması nedeniyle de uzun yıllar bu yanlışlarını düzeltmek imkânını bulamadı. Pisuardaki paslı tenekelevhalarında kurşunkalemle çalışmak zorunda kalan bu ilkel sanatçıların hayatı mesele hakkındaki bilgileri de Selim'inkinden pek fazla değildi. Resimlerin kadın ve erkek kahramanları, aralarında geçen olay hakkındaki duygu ve düşüncelerini, ağızlarının yanına çizilmiş dairelere yazılan ve okunması zor sözlerle ifade ediyorlardı. Gazetelerdeki resimli romanlara benzeyen tenekelevhalardaki bu resimlerin bütün ikelliklerine rağmen, okuyucuyu etkilemediği, onu heyecanlandırmadığı söylenemezdi.

Parkı ilginç duruma getiren başka bir özellik de park zemininin her noktada aynı seviyede olmamasıydı. Parkın esas girişiyle deniz-havuz arasında yapılan uzun ve dar beton çağlayanlar dizisinin tabanını teşkil ediyordu. Böylece deniz-havuzla, parkın kapısından gelen coşkun sular dökülüyordu. Çağlayanın çevresine çay bahçeleri yapılmıştı. Ayrıca bir iki gazino vardı. Yalnız, ortalıkta seraserilerin dolaşması nedeniyle bu gazinolara aile kadınları getirilemiyordu. Altın dişli

bazı taşra zenginleriyle, sarhoş olunca çantayla
garsonların kafasına yuran kadınlar görülüyordu
buralarda. İyi niyetle başlayan her teşebbüs gibi,
parkı geliştirme işi

230

de kötüye gitmeye başladı böylece. İyi niyetli insanlar bu duruma çok üzüldüler; parka gelmez oldular. Oysa park onlar için yapılmıştı. Bu arada vatandaşlar da halkın parkı daha fazla tahrip etmemesini isteyen şikâyet mektupları yağdırmaya başladılar. Yetkili makamlardan ilgi bekliyorlar- dı. İlgililer önce çok kızdılar. Sanki park bu duruma bir günde mi gelmişti? Daha önce akılları neredeydi? Parklar ve Bahçeler Müdürlüğü sorumluluğu kabul etmedi. Korumaya görevinin Belediye'ye ait olduğunu bildirdi. Belediye de sağlıkla ilgili tedbirlerin Sağlık Müdürlüğü'ne ait olduğuna karar verdi. Sağlık Müdürlüğü de önce Sağlık Müzesini kapattı. Sonra da deniz-havuzla tonlarca ilaç boşaltıldı. Havuzun rengi gene değişti ve yüzeyini yağlı bir parlaklık kapladı. Sandalların ve kotraların teknelerinde, suya degen kı-sımlarında yeşil çizgiler meydana geldi. Deniz Kulübü, Yel-ken Kulübü gibi bir adı olan yer kapandı. Yerine semaverli çay bahçesi açıldı. Kurbağalar öldü. (Ölümlerin temizlenmesi hiçbir zaman tam bitirilemedi.) Bekçilere tabańca dağıtıldı. (Pinus pinealis altında sevişen bir çift ateş ettiler.) Bir banka, bankları yeniledi. Çamur... çamur öylece kaldı.

Mısra 509: *Gene böyle yaldızlı ve...*

Tarih bir tahriften ibarettir. Tarih, geçmişten geleceğe uzanan ve bugün gördüğümüz bir rüyadır. Bütün rüyalar gibi tarih de yorumlanabilir; ama görülürken değil. Selim, ılık

bir sonbahar gecesi, ya da rüya oldukça uzun olduğu için, birkaç ılık sonbahar gecesi, aşağıda, ana çizgileriyle yeniden yaratmaya çalıştığımız rüyayı gördü:

Bir Alman tayyaresiyle şehrin üzerinde uçuyoruz. Yanım- da Hitler var. Bir Alman keşif tayyaresiyle uçuyoruz. Uçağın gövdesi gamalı haçlarla dolu. Spitfire kelimesi kulaklarımda

cınlıyor. Olamaz, diyorum. Oturduğumuz apartmanın üstü- ne geldik. Ben aynı zamanda, uçağı balkondan seyrediyorum. O zamanlar, uçak kelimesini henüz zarfların üzerinde kullanıyoruz. "Almanlar geliyor baba!" diye bağıyorum. Babam da: "Onlara yeni harp ilan ettik; elbette gelecekler," diyor. İçerideki misafirlerin ne olacağını soruyorum. Babam: "Hitler, anlayış gösterir," diye karşılık veriyor. Balkon- dan içeriye giriyorum. Odada, çeşitli seviyelerde (tavana kadar) insanlar bulunuyor. Abdülhakhamit (tek gözlüğün- den tanıyorum), ayağa kalkarak bana yaklaşıyor; herkesin rolünü ezberlediğini ve provaya başlayabileceğini söylüyor. Kalabalıktaki insanları - herkes rolünü söyledikçe- birer birer seçiyorum:

ABDÜLHAKHAMİT: Elli kadar Türk büyüğü (ve Osman- lı büyüğü sesleri) burada toplanmış bulunuyoruz (toplantı değil içtima sesleri). Sözümü kesmeyin. Ben elimden geldi- gi kadar Türkçeleştirilmişgibigillerden biri olarak davranmaya çalışıyorum. Lahavle.

SUFLOR: Müzekkerdir. Lahavle.

ABDÜLKADİR: Burjuvalar, burjuvalar.

MAKSİM GORKI: Küçük.

ALPASLAN: Sekiz yüz seksen yaşında olmam ve Malaz- girt vaziyeti dolayısıyla ve en yaşlı üye sıfatıyla oturumu açıyorum.

HITLER: Türk misafirperverliğinin bir örneğini daha gösterdiniz. Bu vesileyle, ölmüş bulunanlar için sizleri beş dakikalık saygı duruşuna çağırıyorum.

(Rüya zaman birimiyle dört milisaniye süren beş dakı- kalık saygı duruşu)

KALABALIK: (Gülmeyelim sesleri).

HITLER: Teşekkür ederim.

TERCÜMAN: Danke sehr.

232

FUZULİ, BAKİ ve NEDİM: Biz Türk şiirinin üç
gülüyüz, has bahçenin bülbulüyüz.
SUFLOR: Döldölüyüz.

TÜRKBARIŞGÜCÜ: Burada toplanmaktan
sosyalizmse maksudınız, onu tarihler içine
sığdıramayız.

TÜRK MÜTEFEKKİRLER CEMİYETİ GENELİDARE
KU-

RULU ÜYELERİ (hep bir ağızdan): Korsanlar.

ABDULLAH ZİYA: Türk.

SELİM: Hep bir ağızdan konuşmayalım.

ABDÜLHAK HAMİT: Bir teklifim var. Önce
marşımızı söyleyelim.

(Hep birlikte, “Hamsi koydum tavaya” türküsü
marş şeklinde söylenir.)
(Alkışlar)

HİTLER: Aranızda bulunmaktan gurur
duyuyorum. Bü- yükelçiye de söylemiştim. Bu
münasebetle şurasını da belir- teyim ki yaptığımız
yeni yollarla Almanya’yı bir baştan öbür başa
donattık. İşsizliği ilga ettik. Türkçe’yi yardımcı dil
olarak okutuyoruz. Her şeyimiz çok sağlamdır. Biz
de si- ze hayranız.

OSMAN HAMDİ BEY: Bize daha çok traktör gönderiniz. MIZRAKSARSAN: Abdülhak Hamit'i okuyarak yeni düzenler kuruyorum. İltica ettiğimden beri gerek ilgililerden ve gerek sayın halkınızdan gördüğüm yakınlık, bu ülkenin ihmal edilmiş ve toprak altında yatan milli servetlerine ve onlarla birlikte yatan aziz şehitlerine saygıda kusur etme- den ve onları incitmeden yaşamak hususunda bana güven veriyor. Geçen gün Namık Kemal'le konuşuyorduk. Ona dedim ki: "Böyle giderseniz, yakında Türkçeleştirmediğiniz bir şey kalmayacak."

NAMIK KEMAL: Sataşma var. Söz istiyorum.

ALPASLAN: Sayın delege iltifat buyuruyorlar. Sözlerini tavzih etsinler.

OSMAN HAMDİ BEY: Bize daha çok yağlıboya fırçası gönderiniz. Sözlerim yanlış anlaşılmasın.

ABDÜLKADİR: Sosyalizm, ülkenin gerçeklerine eğilmek üzere, ilk defa böyle bir kalabalık önünde tartışılmaktadır. Kimseden korkunuz olmasın.

NAMİK KEMAL: Peki, ya Kemalizm?

SELİM: Uzlaştıracı bir formül teklif ediyorum. Bu toplulukta, bazı eski tüfekçilerin bulunması, bazı art niyetlileri tedirgin ediyorsa, buyursunlar gitsinler.

MIZRAKSARSAN: Benim hakkımda da dedikodu yapıyorlar.

ABDÜLHAKHAMİT: Ayıp, ayıp... Ne kadar ayıp. Bu kadar döviz sarfıyla getirilen ve bunca emeklere...

ABDÜLKADİR: Milletlerarası yardımlaşma fonundan getirilmiştir. Tek kuruşumuz dahi yurt dışına çıkmamıştır. Ayırıcı, bunca yıldır bu uğurda savaşmış kardeşlerimizi muamele etmeyi çirkin buluyorum.

BURHAN: Benim başkan olmam normaldir. Bu insanları bir araya toplamayı ilk önce Selim düşündüğüne göre...

BELEDİYEDEN BİR YETKİLİ: Yerlere tükürmeyin.

MECLİSİMEBUSANÜYESİ: Gizli çalışmalardan hayır gel-

mez. Gençler şurasını iyi bilmelidirler ki bu yere kolay vasıl olmadık. Padişahımızın iradesini küçümseyenlerin sonu hüsrana olacaktır. Bu sözler bana eski bir hatıramı...

ALPASLAN: Bir görevli geldi; aramızdan biri 1908 plakalı arabayı kapının önüne usulsüz park etmiş..

(Hoparlörden bir ses duyulur: 1908 numaralı arabanın sahibi erkekse lütfen dışarı gelsin. Her kafadan bir ses çıkar. Toplantıyı dinleyici locasından takip eden bir kimsin işportacılar kaçıyor; polis geliyor sesleri. Bir delikanlı yerinden fırlar.)

DELİKANLI: Şimdi haber aldığımıza göre kapıda birtakım... (Heyecanından sözünü bitiremez. Yuh sesleri. Kapı

bir tekmeyle açılır ve içeriye beraberindeki zevatla birlikte devrin başbakanı girer.)

DEVRİNBAŞBAKANI: Benden çekinmeyin arkadaşlar. Ben de bir vatandaşınızım ve şu anda aranızda misafir olarak bulunuyorum. Gönül isterdi ki ben de sizler gibi yoldan geçen her vatandaş gibi, aranıza katılabileyim. Fakat hususi kalem müdürü, dilekçeleriyle kapıda bekleyen birtakım çilekeşlerin bulunduğunu haber verdi. (Açık duran kâpıdan vatandaşlar, ellerinde dilekçeleriyle içeri dolarlar. Başka defterlerini çıkarırlar, başbakan onlara imza dağıtır. Polis de, kalabalığı dağıtır.)

ALPASLAN: Bu hususi bir toplantıdır. Sayın başbakan, sizi lütfen toplantıyı terke davet ediyorum. Vilayetten izin aldık. (Elini koynuna sokar ve Kutadgu Bilig'in ciltli ve tıpkı-basım bir nüshasını çıkarır. Başbakan çıkar. Alkışlar.)

BURHAN: Nerede kalmıştık?

ABDÜLHAKHAMİT: Bu çatının altına siyaset

sokmayın. BİR ÇOCUK: Sayım suyum yok.

(Bu çocuğu içeri kim soktu sesleri.

Devrinbaşbakanı girer ve çocuğu elinden tutarak götürür.)

ŞÜKRÜ: Bizim de kongreye bir teklifimiz var. Anayasanın madde madde yorumlanmasını istiyoruz. O zaman görülecektir ki bizce isimleri malum olanların düşündüğünün tersine, anayasa işportacılara geniş hak ve yetkiler tanımaktadır.

Paris'te doktora yaptık diye ortaya çıkanların maskesi bu sayede düşürülecek ve emekçiler kendi kaderlerine sa- hip çıkacaklardır. Buraya kumda oynamaya gelmediğimizi herkes kafasına iyice yerleştirmelidir.

SELİM: Peki, ya Dostoyevski?

MİSTERPARKHAYD: İngiltere'de bu konular serbestçe tartışılabilir.

ALPASLAN: Daha söz isteyen çok delege var. Konuşma- nızı kısa kesin.

DELİKANLI: Ben buraya geldiğimde...
(Heyecanından konuşamaz.)
TÜRK MÜTEFEKKİRLER CEMİYETİ GENELİDARE
KU-

RULU ÜYELERİNDEN BİRİ: Arkadaşlarım adına size şu açıklamada bulunacağım. Biz esas itibariyle bu teşebbüse karşı değiliz. Yalnız, bilmek istediğimiz bazı hususlar var. Bir kere, tarihimize saygılı kalınacak mı, bunu bilmek istiyoruz. Saniyen, bir referandum yapılarak buradaki delegelerin umumi temayüllerinin öğrenilmesinde sayılamayacak faydalar mülahaza ediyoruz. Böyle hayırlı bir teşebbüsün karşısında olmak aklımızdan ve hayalimizden geçmez, geçmemelidir. (Bu iş reyle hallolmaz sesleri. Soldan alkışlar.) Fakat zaten sınırlı olan gücümüzü böyle olur olmaz teşebbüslere harcamak taraftarı da değiliz. Bir komisyon seçelim, her defasında bütün arkadaşları buraya çağırarak külfetinden kurtuluruz, onlar da gelmek zahmetini ihtiyar etmezler. Sonra, yurdun muhtelif bölgelerinin nabzını yoklayarak bütün temennileri bir merkezde toplarız. (Delikanlı

yerin- den fırlayarak kürsüye yaklaşmak ister. Genel idare kurulu üyeleri kendisini tutarlar. Maksim Gorki, konuşmacıyı kür- süden indirerek yerine geçer.)

MAKSİM GORKİ: Arkadaşlar, her ne kadar konulara ya- bancı isem de kitaplarımdan beni gayet iyi tanırırsınız. Biraz önce bir arkadaş Dostoyevski'den söz açtı. (Selim, gösteri- len ilgiye, başını sallayıp gülümseyerek mukabelede bulu- nur.) Ben de sözü oraya getirmek istiyordum. Artık, roman ve romancılarla bu işi yürütmenin modası geçti arkadaşlar. Onların başımızın üstünde yeri var.

ŞUKRU: (Oturduğu yerden): Yok.

ALPASLAN: Konuşmacıya müdahale etmeyelim. Size bir ihtar veriyorum. (Dışarı at sesleri)

MAKSİM GORKİ: Bize nasihat vermeyiniz, yol gösteriniz. OSMAN HAMDİ BEY: Traktörler hakkındaki sözlerim

yanlış anlaşıldı. Söz istiyorum.

MAKSİM GORKİ: İkide birde sözümü kesmeyin. Bakıyo- ruz, bu ülkenin iyiliğini isteyenler bir araya geliyorlar, iyi ni- yetlerini birleştirmek için bir araya geliyorlar, sonra birta- kım tariflerde anlaşamadıkları için her biri bir tarafa gidiyor.

DELİKANLI: Arka sıralarda kaç kaç oynayanlar var.

BURHAN: Sağduyuya ihtiyacımız var.

YENİKUŞAKTANBİRGENÇ: (yerinden kalkarak): kitabı- mız yok.
MİMAROLDUĞUSONRADANANLAŞILANBİRGENÇ

(oturduğı yerden): Uçak sanayiinde dönen dolapları anlat- mak istiyorum. (Konuş konuş sesleri) Bildiğiniz gibi uçak üç kısımdan ibarettir: kanat kısmı, gövde kısmı ve kuyruk kısmı. Alman aleyhtarı bir filmde...

SUFLÖR (yavaşça): Amerikan aleyhtarı.

MİMAROLDUĞUSONRADANANLAŞILANGENÇ:

Sov-

yet aleyhtarı bu filmde, Naziler yeni bir bomba icat

ediyor- lar ve uçağın gövdesiyle birlikte...

HİTLER: Herkes sıkıldı. On dakikalık ara verilmesini teklif ediyorum.

(Herkes paketlerini açar, haşlanmış yumurta ve Çem- berlitaş turşusu yerler.)

ALPASLAN: Oturumu yeniden açıyorum. Yoklama yap- cağım.

SUFLÖR (Yalnız Alpaslan'ın duyacağı yavaş bir sesle): Aman yapmayın. Herkes gitti.

ALPASLAN: (Yavaşça suflöre): Nasıl olur? Ben kimseyi görmedim.

(Oda yavaş yavaş aydınlanır. Selim, bütün delegelerin aydınlıkta yerlerini aldıklarını görerek rahat bir nefes alır.)

ZİYA GÖKALP: Herkes okuma kitaplarını getirdi mi? (Selim'e dönerek) Sizin kitabınız nerede? (Selim telaşla bir

kitap uzatır, hayretle bunun Türk Meşhurları Ansiklopedisi olduğunu görür.)

ZİYA GÖKALP (Tekrar): Bakanlık müfettişi olmam dola- yıyla bana biraz daha saygı göstermeniz gerekirdi.

SELİM: Ben sizin adınızı duydum sadece. Bir de tesadüfen bir şiirinizi okudum. Fakat burada göreceğimi bilseydim...

DELIKANLI (arkadan): Biz burada gayet iyi anlaşıyoruz.

ZİYA GÖKALP: Kitaplarınızın iki yüz elli altıncı sayfasını açın. Alistırma yapacağız.

SELİM: Ben üniversiteyi bitirdim. Artık bu konuda yeni- den imtihan edilmesem iyi olur.

OSMAN HAMDİ BEY: Diplomanızda bazı yanlış harfler görüldü. Bu yanlışlığı izah etmek üzere söz istiyorum.

NAMİK KEMAL: Osmanlı hanedanının şu andaki duru- mundan bahsetmek istiyorum. Yavuzların, Kanunilerin to- runları bugün gurbet ellerde fakrû zaruret içinde bulun- maktadır.

ARKADANSESLER: Yüzbin geliyor. Yol açın.
(Bizi sattınız, alçaklar, dönekler sesleri. Yüzbin girer.)

YÜZBİN: Beni reddetmeden iyi düşünün. Bu parayla iki yüz tane masa ya da beş yüz tane

sandalye ya da elli bin Kastel kalem alabilirsiniz.

DELİKANLI (arka sıralardan kalkarak öne doğru yakla- şır. Ağzında sigara, elinde, saklamaya çalıştığı iskambil kâ- ğıtları vardır): Bu teklifi daha iyi incelemek için hesap ma- kineleri gelsin. (Hesap makineleri gelir.) Bu arada sizlere... (dili dolaşır, susar.)

(Bir süre yalnız hesap makinelerinin sesi duyulur.)
YÜZBİN: Benim de ileri sürmek istediğim bazı şartlar var. BURHAN (aceleyle): İki gruptan her biri, kendi araların-
dan üçer kişi seçsin. Ben de başkan olarak sizleri, uzlaştır- mak amacıyla yarın saat ikide Hitler'in yazıhanesinde topla- yacağım.

HİTLER (ağlamaklı bir sesle): Bu benim için bir sereftir. Kahve mi içersiniz çay mı?

YÜZBİN: Durumu açık olarak anlatamadım galiba.

DELIKANLI (şarkı söyler): Gemilerde talim var,
Kumar-
da talihim var.

(Kapı açılır: içeri, iki resmî, bir sivil, bir de kıyafet de- ğıştırmış polis girer.

Yüzbini yakalayıp götürürler. Sahteymiş, kendine yüz- bin süsü vermiş sesleri.)

ABDÜLKADİR: Ben bunun böyle olacağını bilmiştim. Za- vallı kızın durumu ne olacak şimdi?

(Aklını başına toplama- mak için saçlarını tarar.)

ARTIKMİMAROLDUGUANLAŞILANGENÇ: Dönen do-
lapları izah etmek istiyorum.

OSMAN HAMDİ BEY: Bir yanlış anlaşılma oldu. Söz isti- yorum.

YÜZBİN (bir an kapıda görünür.): Vatan sağ olsun.

ABDÜLHAKHAMİT: Şimdi buradaydı, gitti elden.

HİTLER (ağlar): Ben yaptım, siz yapmayın: yeni bir sava-

şa engel olun.

FUZULİ: Bizim burada kalmamız artık gerekli

değil ga- liba.

BAKİ: Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde.

NEDİM:

Gemilerin

ipleriniibrişimdenyelkenleriniatlas-

tanlazımlıklarınialtındankürekleriniabanozdandümeni

nina- zariyedenkıçkasarasınıaltıdokuzluk...

(Susturamazlar, ken- di kendine devam eder.)

SUFLOR: Hep bir ağızdan marş söyleyin.

ŞÜKRÜ: Emekçilerin yedekçileri olan sizler, sizlere
sesle- niyorum: Yalnız Dostoyevski'yle yaşanmaz.

MASKİM GORKİ: Bana sen diyemezsin.

ALPAŞLAN: Susun susun susun.

DELİKANLI (ayılmış): Aramızda polis var. Bütün
söyle-

nenleri kaydediyorlar, dosyaya geçiriyorlar. Dosyası olma- yana yeni dosya açıyorlar.

NAMIK KEMAL: Yeni dosyalar için üç vesikalık fotoğraf- la bir tercümeihal lazımmiş.

(Herkes üçer fotoğrafla birer tercümeihal verir.

Polisin önü kalabalıklaşır.)

POLIS: Sıraya girin, birer birer müracaat edin.

Itismeyin. KALABALIGIN ÇIKARDIĞI GÜRÜLTÜ,

GİTTİKÇE DAYANILMAZ BİR HAL ALIR.

KALABALIKTA DAL- GALANMA BAŞLAR.

BOGULUYORUZ PENCERE AÇIN SESLERİ.

PENCERE AÇIN. HIÇ OLMAZSA HA- VA

DEGISSİN. HERKES İTİSE KAKIŞA KAPIYA KO-

ŞAR. YERE DÜŞENLER, EZİLENLER, KARIŞIKLIK.

BEŞİNCİ ŞARKI

Mısra 542:*tunç devri*

Kaç yıl sonra başlayacağını henüz bilim adamlarımızın kesinlikle tespit edemediği tunç devri, halkımız için bir al- tın devri olacaktır. Bir kısım ilahiyatçılara göre bu devir, İsa'nın İkinci Gelişi'yle aynı zamana rastlayacaktır.

Tunç devrinde insanlarımız arasında, birinci sınıf vatan- daş, ikinci sınıf vatandaş ve halk şeklinde yapılan ayırım or- tadan kalkacaktır.

Umumi nakil vasıtalarında biletçiler, halka, bay ve bayan gibi kaba tabirlerle hitap etmeyeceklerdir.

Şoförler halka eziyet etmeyeceklerdir. Bozuk para

bulun- duracaklardır.

Köylüler, en kalın elbiseleriyle, güneş altında
çömelerek saatlerce devlet kapısında
beklemeyeceklerdir.

Apartman kapıcılarının saltanatı sona erecektir.

Kalabalık caddelerde oyuncak satan esmer adam, kemer satan ve olduğundan yirmi yaş fazla gösteren adam ve kü- çük şişelerde ne olduğu anlaşılmayan bir sıvı satan ve şarası yüzünden sık sık kaldırımına düşen adam ve meyhaneler- de fıstık satan gözlüklü genç adam ve gene meyhanelerde kasap oyunu oynayarak hayatını kazanan Koço ve artık yaşlandığı için rakı isteyince şarap getiren garson Tanaş, bu zavallı durumlarından kurtarılaacaktır.

Herkes istediği mesleği seçecektir. Ressam olmak isteyen- ler reklamcı, yazar olmak isteyenler mühendis, mimar ol- mak isteyenler iktisatçı, meyhaneci olmak isteyenler hu- kukçu, hukukçu olmak isteyenler tezgâhtar, adam olmak isteyenler uşak ve dilediği gibi yaşamak isteyenler rezil ol- mayacaklardır.

Delilerle alay edilmeyecektir. Mahalle çocukları böyleleri- nin peşine takılmayacaktır.

Para kazanamayanlara serşeri denilmeyecektir.

Babalar, kızlarını her çeşit insana vereceklerdir.

Sokak köpeklerinin durumu düzeltilecektir.

Çocuklar, masallarla ve Allah'ın vereceği cezalarla korku- tulmayacaktır.

Taşradan gelenler, şehirde doğmaktan başka meziyetleri olmayanlar tarafından hor görülmecektir.

Kurnazlık ortadan kalkacaktır. Bu konuda sıkı tedbirler alınacaktır.

Yüreğimizi ezen bu sıkıntı, başımızdaki bu ağırlık kalka- caktır.

O zaman, bin yıllık saltanat başlayacaktır. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha, bin yıl daha...

Mısra 595: *Çare yok dünyadan gideyim gayrı*

Çare..... bulunacaktır.

Açıklamalar burada bitiyor. Gerek şarkılarda, gerek açık- lamalarda sözü geçen insanlar, yerler, tarihî ve günlük olay- lar, gösterilen kaynaklar, ileri sürülen düşünceler, yapılan benzetmeler, anlatılan şehirler, ispât edilen nazariyeler, va- zedilen kanunlar tamamen hayal mahsulüdür. Uydurmadır. Bunların içinde gerçek hayattaki yerlere, insanlara ve olay- lara benzeyenler yarsa, tesadüften ibarettir ve kimsenin üzerine alınmaması gerekir. Yalnız, yazar, bu satırların mü- ellifi olduğuna göre, istese de istemese de vardır ve gerçek hayatta mevcuttur. Fakat, içinde bulunduğumuz gerçek ha- yatta yaşayıp yaşamadığı ve başına gelenlerin gerçekten olup olmadığı hususunda bir şey söylenemez. Belki, yaşadığı sandığı hayat bir rüyadan ibarettir ve uyandığı zaman o da bütün gerçekleri görecektir; ya da herkes uyumaktadır da onun yaşadıkları gerçektir. Yazar da bir gün onlar gibi uyuduğu zaman herkesin gerçek sandığı rüyaları görecek- tir. Belki dün rüya görüyordu, belki bugün rüya görüyor, belki yarın rüya görecek. Belki dün yaşıyordu, belki bugün yaşıyor, belki hep yaşayacak.

242

İkinci Bölüm

9

Süleyman Kargı'nın evinden çıkarken Turgut'un başı ağrı- yordu. Hava kararmıştı. Ilık bir akşamdı. Kaldırımın orta- sında durdu; bir sigara yaktı. İnsanlar, Selim Işık'ın başına gelenlerden habersiz,

aceleyle birtakım yerlere gidiyorlardı: birtakım insanlar, birtakım yerlere. Bir adam yaklaştı: “Ateşinizi müsaade eder misiniz?” Etmem. Siz, Selim’den bah- setmeme müsaade eder misiniz? Etmezsiniz. Gördünüz mü? Adam, kamburunu çıkararak eğildi, sigarasını yaktı; sağol anlamına elini başına götürdü, uzaklaştı. Hemen kaç- tınız, değil mi? Kaçın bakalım. Sigara yakma hukuku. İnsan kaldırımın ortasında kararsız durursa, ya ateş isterler ya da adres sorarlar. Başka bir şey sormazlar. Sigarayı attı. Yardımı kesiyorum. Adımlarını hızlandırdı. Beni de bir yere sıkıştı- rıverseydi şarkıların içinde. Saçmalama! Turgut’u çok sever- dim. Benim olsaydı derdim! Senin kaderin, ortaokul man- zumelerinde kalmak. Küçüktüm ufacıktım, gerçeklere acık- tım. Efendim? Gerçekler mideme oturdu. Şarkıları bizim evde yazsaydın. Anlamadım! Bir sigara daha yaktı. Nereye

gitsem? Süleyman'da kalmadığıma iyi ettim. Bir yerde söz biter: iki kişi karşılıklı kendini tekrarlamaya başlar. Yeni başlayan ilişkiler bile eskir böylece. Hemen kaçacaksın ki aklın orada kalsın. Başka tanıdıkları da vardır burada. Annesine gittiğim gün yazdığım adresler nerede? Bir elektrik direğinin altına gitti. Cebinden bir not defteri çıkardı. Hiç not defteri taşımazdı. Hafızasına çok güvenirdi. Kartvizit de kullanmazdı. Dokunuyormuş. Bu kartvizitte ne yazıyor ba- kalım? Nermin'in verdiği adres. Akşam yemeğini onlarda yesem... mi? Çok sevinirler. Efendim, bir görevle bu güzel şehrinize geldim. Onlar yaşıyor ya, elbette güzeldir. Bir uğ- rasan iyi olur, demişti Nermin. Ben, balon muyum çocukla- rı sevindirecek? Kimseyi sevindirecek halim yok. Sizlere uğramadan edemedim. Şehri çok güzel ve değişmiş bul- dum. Yeni taşındığınız evi bulmakta güçlük çekmedim. Oğ- lunuz çok büyümüş. İnşallah büyüyünce sen de Turgut Amcan gibi mühendis olursun. Daha

beter olsun. Nermin ne yapıyor? İyidir, selam ve sevgileri var. İnşallah bir daha- ki sefere onu da getiririm. Sen derslerine çalışıyor musun bakalım? Kaşlarını çattı. Amcalar bazen kaşlarını çatar: onlara güven olmaz. Süheyla'yı hatırlayacaksınız: teyzemin gelini. Müşerref oldum. Yemekler çok güzeldi. Evin yeri de çok güzel. Sizi gençleşmiş buldum. Benim otelde biraz çalışmam gerekiyor bu gece. Nermin'le birlikte bekleriz bir dahaki sefere. Geliriz dedik ya, uzatmayın. Bir daha otele inmek yok. Olur: uçakla doğru size ineriz. Binayı başınıza yıkarız. Bir dahaki gelişinizde doğru bize inin. Darılırız. Gitmiş kadar oldum. Bu da kimmiş? Haluk Sanver: mimar. Askerlik arkadaşı. Bana biraz bahsetmişti. Yaramaz. Bir adam yaklaştı: "Kibritiniz var mı acaba?" Biraz önce sigara- nı yakmıştık ya. Kutuyu uzattı: "Bende çakmak var. Sizde kalsın." Bir daha isteyen olursa çakmağı da veririm: bu işten kurtulurum. Olmaz: Nermin'in hediyesi. Ne diyor Hul-

246

ki Bey: insanlar yüzünüze bakınca, sizden bir şey koparabilececeklerini düşünmemeli. Ticaretin ilk şartı. Turgut, demişti, bakışlarıyla insanların cesaretini kıracaksın. Ya da buna benzer bir söz. Sayın patronum: ayakta, fenerin dibinde duruyordum, adres arıyordum. Yaklaştığını görmedim. Olmaz: duruşun da umut kırıcı olmalı. Hava karardı Hulki Bey; mesai bitti. Özel işlerimle meşgulüm: beni rahat bırak. Selim Işık'ın intiharı meselesi üzerinde duruyorum. Bu sözleri duyan bir Hulki Beyin suratını görmek isterdim. Buldum: Metin. Evet Metin ve keman. Daha önce neden akıl edemedim?

Bana haksızlık ettin Selim; açıklamalara Metin'i bile koydun. Kim bilir neden? İşte karşımda yarım saattir oturuyor bu şerefın farkında olmadan. Kaba ve melankolik bakışlı bir genç. Romantik buldu onu da kendisi gibi. Kantinde aramıza alsaydık şimdiye kadar çoktan foyasını çıkarmıştık ortaya. Burhan gibi onu da yerin dibine geçirmiştik. Güner

ve Kenan da oldu mu, elimizden kurtulamazdı. Güner'le Kenan'ı da koymadın şarkılara. Çünkü neden? Çünkü on- lar konuşurken ağızlarının kenarında böyle acı ve çarpık bir gülümseme belirmez de ondan. Bu kazma dişli, güreşçi suratlı Metin gibi ikinci sınıf milli Türk romanı kahramanı- na benzemezler de ondan. Seni dinlerken gözlerini boşluğa dikmezler de ondan. Babasını ve ağabeyini kaybetmiş iki ay arayla. Ondanmış bu elem. Talihleri vardır bu gibilerin: her zaman bir acı bulurlar çekecek. Senin de her işin iyi gider aksi gibi. “Selim nasıl, Turgut Bey?” “İyi, iyi,” dedi Turgut aceleyle. Bu acıyı da kendimize saklayalım Metin Bey. “Sizi muhakkak aramamı söyledi, Metin Bey. Çok severmiş sizi.” Haksızlık etmeyelim: Metin'i ara, demezdi Selim. Hiç ol- mazsa çekinirdi. Acaba Metin de tutunamayanlara giriyor mu? Bir bakıma girer. Hepsi de sevimli olmaz ya. Belki ço- ğu değildir. “Acı şeyler anlatıp sizi üzdüm galiba Turgut

Bey. Konuşmuyorsunuz.” Parmağındaki altın şövalye yü- zükle oynadı, iri kemikli ve küt eklemli ellerini ovuşturdu sinirli sinirli. Sıcak olduğu halde koyu lacivert elbisesini giymiş. Siyah elbisesi olsaydı onu giyerdi. Üzülme ölmez- sin. Seksen yaşını bulursun bu ıstırapla sen Metin Bey. Karı- nı bile gömersin de, üzüntüden bir daha evlenmiş bulursun kendini. Kendinden daha basit kadınlar bulursun evlenmek için, foyan meydana çıkmasın diye. Güner ve Kenan’la evle- necek değilsin ya. Şimdi Güner olsaydı, tutardı senin baca- ğından, kocaman ayaklarına dar gelen ve yer yer taşan ayak parmaklarının baskısıyla biçimi bozulmuş siyah ayakkabı- larını, kantin masalarından birine dayardı ve pantolonunu sıvayıp vişne çürüğü jartiyerlerini gösterirdi bizim çeteye. Neden baston yutmuş gibi oturuyorsun? Buldum: bütün acına rağmen, korseni giydin. Çünkü romantikler göbekli olamazlar: yasaktır. Ben sana gösteririm. Limonata- pasta- komparsita düğünü yaparak evlendin; bir önceki unutul- maz aşkının elemi bir sonraki kızın

kollarında unuttun ve Allah kahretsin, belki de bu kelimelerle anlattın durumu kızı evlenme teklif ederken. Kızla dans ederken nasırların da ayağını vuruyordu. Belki üzüntün ondandı. İlk gece de pek parlak geçmemiştir. Ne yapayım Selim? Henüz öfkemi kaybedemedim. Neden bu adamın karşısına oturtun beni? Küçük memur, karısı yeni doğurmuş, parası yok. Ben bu işi beceremeyeceğim Selim. Kirli bir geçmişim var: onu inkâr edemem. Yağlı, siyah bir kravatı üçgen mi bağlamalıyım Metin gibi? Sen de katılırdın bize kantinde. Benim “başka yönlerim” yok senin gibi. Ben bu adamı alırım... Şu adamı bir deneyelim. Evine de çağırılmaz ki: karısından kıskanır. “Metin Bey, bu akşam beni yalnız bırakmazsınız herhalde. Eleminizi biraz içkiye boğalım; ne dersiniz?” Metin, başını kaldırdı yavaşça. Seytani bir ifade belirir gibi oldu gözlerinde. Hırslı ve kötü bir ifade. Alay edilmeyi yakıştıra-

maz kendisine; üzüntüsünden öyle baktı. “Beni taşımak zor gelmezse sevinirim. Selim’in bir dostuyla bulunmak...” Sö- zün gerisini dinlemedi.

Metin, Turgut’un tahmin ettiği gibi, tıraş olmadan ve elbi- sesini değıştirmeden geldi otele. Turgut, geceye istediğı gibi hazır olmak için, önce odasına çıkıp biraz uyumuş, sonra da tıraş olup yıkanmıştı. Beyaz gömleğinin ütüsünü beğen- medi, kolacıya gönderdi. Elbiselerini fırçalattı, ayakkabıla- rını boyattı. Oyuna çıkıyoruz: hazırlıklarımızda bir eksiklik olmamalı. Otelin salonunda, geniş bir koltuğa gömülerek viski ısmarladı. Durumu beğenmiyorum. Durum kötüye gi- diyordu. Turgut’a yardım edecek kimse yoktu. Henüz Olric ufukta görünmemişti. Kendi kendine konuştuğunu sanı- yordu daha. Henüz basit bir ağrı sanıyordu göğsündeki sı- kışmayı. Kendine acımaya başlamıştı yalnız. Selim’e duydu- ğu acımayla karıştıırıyordu bu acımayı. Suratını astı, hiçbir şey düşünmedi.

Metin’i görünce biraz aşırı bir nezaketle karşısına

oturttu: “Viskiyle mi başlıyoruz, votkayla mı?”
Metin, benim için hepsi bir, anlamına gelen bir gülümsemeyle: “Hangisi olur- sa olsun.” dedi.
“Oğlum, bize iki viski.” Garson uzaklaşır- ken
Metin, ciddi bir sesle: “Otelde sizin misafiriniz olurum; fakat dışarı çıkınca hiçbir şeye karışmak yok. Gücenirim.” Gücenmezsin. Fakat gösteriş fırsatını da kaçırmazsın. “Böy- le bir durum bahis konusu olamaz,” dedi, ciddi bir sesle. “Masrafları zaten şirket ödüyor.” Rahatladın değil mi? Bu sözlerini sana pahalıya ödetmek de vardı ama sonra bütün gece keyfimi kaçıırırsın.

“Onun için, Metin kardeşim -sana Metin diyebilirim, de- ğil mi?- bütün acılarını unutturup şirket hesabına biraz te- selli etmek istiyorum seni. Olmaz mı?”

“Sizin gibi canlı, neşeli birinin yanında olmak acılarımı biraz küllendiriyor.”

“Bir viski daha?”

“Bilmem ki, alışık değilim.”

“Alışırırsın Metin kardeşim; metin ol. Bu acıya ucuza kat- lanılmaz.”

Metin, duruma, Turgut’un tahmininden daha çabuk alış- tı. Lokantaya gitmek üzere otelden çıktıkları zaman hafifçe sallanıyordu. Gururla:

“Oldukça içtim, değil mi Turgut Bey kardeşim? Ama hiç tesir etmedi.” dedi.

“Üzüntüden. Yaşadığın hayat seni dayanıklı yapmış. Son- ra, mert bir insana benziyorsun. Böyle mert insanlar kolay sarhoş olmazlar.”

“Tabii olmazlar. Namuslu ve vatanı için her şeyi yapmaya hazır ve yapmış bir insan olarak... Aaaah! Bilmezsin benim fırtınalı hayatımı.” Esrarlı bir tavır takınarak sustu.

Masayı içki ve mezeye boğdu Turgut. Önce, iki büyük şi- şe rakı getirtti. Garsona gülerek: “Bizim ne kadar içeceği- miz belli olmaz,” dedi. “İçki biter sizde sonra. Alt üst ede- rim ortalığı.” Metin’in bir

şey söylemesine fırsat vermeden masayı doldurttu: beyaz peynir, kavun, yaz olmasına rağmen sucuk, pastırma, fasulye pilakisi, midye pilakisi, cacık, sarmısaklı köfte, patates köftesi, haydari, arnavutciğeri, tarama, Rus salatası... Metin: “Yeter,” dedi: “Kim yiyecek bu kadar...” “Belli olmaz,” diye sözünü kesti Turgut: “Belli olmaz.” Devam etti ısmarlamaya: turşu, patates tava, midye tava, çoban salatası, yeşil zeytin, fava, mayonezli balık, patlıcan salatası, patlıcan tava... Garson, yandaki boş masayı da çekti ve arkası gelmeyen siparişleri yığmaya başladı. “Oğlum, burası çok geri bir meyhane. Dil, füme balık, salam, kokoreç, karides, pavurya filan yok mu?” İriyarı, ayıya benzeyen lokanta sahibi koşarak geldi; çıkarabildiği kadar nazik bir sesle, “Eksikleri aldırıyorum. Siz bunlarla başlayın, her şey gelecek,” dedi. Turgut, garsonu yanına çağırdı:

“Bizi yabancı gördün galiba.” Metin’e bakıyormuş gibi ya- parak eline bir on lira sıkıştırdı; komiyi de çağırıp iki onluk verdi: “Bize on beş liralık kadar taze findık, fıstık gibi bir- şeyler alıver. Üstü senin.” Bir masa daha getirdiler: rakılar, sodalar, sular, gümüş kaplı buz kovalarına kondu. Turgut, bir komi daha çağırdı: ona da beş paket Yeni Harman ve ay- rıca patronun aracılığıyla üç paket Amerikan sigarası aldır- dı. Metin’e döndü: “Biz bu hazır şeylerle başlayalım, şişke- babı, balık tava, kabak tava, et sote, ciğer tava, börek gibi sıcak şeyleri de hazırlatırız bu arada. Garson senin adın ne bakayım? Mustafa. Evet Mustafa. Ayıp değil mi oğlum? Ha- di biz unuttuk diyelim: hatırlatmak yok mu? Nerede oğlum zeytinyağlı biber, patlıcan dolmaları? Nerede midye tavaya tarator?” Mustafa telaşla uzaklaştı. “Biraz fazla olmadık mı?” diye çekinerek sordu Metin: “Bunları yeseydik ön- ce...” “Olur mu, Metin olur mu? Üzüntümüzü nasıl unutu- ruz başka türlü? Hem ben engin

ruhluyumdur, şair tabiatlı- yımdır. Her şeyde aşırılıktan, bolluktan hoşlanırım. Kaptır- dım mı kendimi tutamam artık. Sen beni rahmetli...” Bir- den şaşırdı; fakat üç masaya sığmayan mezeleri inceleyen Metin’e belli etmedi. Metin, çekingen hareketlerle mezelere saldırmaya başladı bile... Kimin rahmetli olduğunu sormak aklına bile gelmedi... Ah rahmetli; ne kadar haklıydın, kim- se kimseyi dinlemiyor dediğin zamanlar...

Garson, masayla mutfak arasında koşuşup duruyordu. “Evet beyim, geliyor beyim, şimdi hazır beyim.” Turgut, masalardaki aşırılığı yeterli bulunca, birden garsonun hızını kesti: “Oldu artık. Şimdi bizi rahatsız etmek yok. Bu masayı unut, ben seni hatırlayınca kadar.” Gülerek Metin’e baktı: “Her şey tamam mı? Muhabbete geçelim mi?” Garson, Tur- gut’u memnun etmek endişesiyle emrini hemen yerine ge- tirdi. Turgut arkasına yaslandı. “Ortak dostumuz Selim ve dostumun yeni tanıdığım dostu Metin şerefine.” Metin: “Si-

ze bayıldım doğrusu,” dedi: “İnsanı sarıp götürüveriyorsunuz.” “Öyleyimdir. İstersem tadıma doyum olmaz. Her zaman böyle değilim ne yazık ki. Bazen ne kötü olurum bil- sen. Bu akşam senin şerefine iyilerimi giydim.” Kötü kötü güldü: “Söyle bakalım nereden girişelim?” Masaya baktı. Metin: “Bilmem. Hepsi tazeye benziyor.” “Yok canım ye- mekten değil sohbetten bahsettim.” Metin, gevrek gevrek güldü: yavaş yavaş kabuğundan çıkıyordu. Acı tebessüm, önce yerini bayağı bir gülüşe bıraktı. Metin, kuvvetli alt çenesini her açışında çarpık ve sağlam dişleriyle etlerini gös- teriyordu Turgut’a. Önceleri, Turgut’un sözlerinin bitmesini bekliyor ve ondan sonra anlayışlı ve kendine güvenen bir kahkaha atıyordu. Masalardaki mezeler ve şişelerdeki içki- ler azalmaya başlayınca konuşmayı izleyemez oldu; yerli yersiz gülmeye başladı. Turgut, bazen konuşmayı ciddi bir biçime sokuyor ve sözün arasında birden: “Birader, orda da o sözü söylemek

gerekmezdi. Anlayınca başını öne eğip sustu,” gibi ilgisiz ve baş tarafı eksik bir sözü sıkıştırıveriyordu. Metin, bazen şaşıyor: “Hangi yerde gerekmezdi?” diye soracak oluyordu. “Canım diyordum ya büyükse bü- yüklüğünü bilsin diye...” Metin, sonunda direnmeyi bıraktı ve her söze başını sallamaya başladı. Oturduğu yerde sallanıyordu: gülüşleri daha seyrek, konuşması daha anlaşılmaz olmuştu. Turgut, bu durumu, anlayışlı bir dost gibi, anlaşmazlıktan geldi. Kadehini kaldırdı: “İçebiliyoruz, o halde içelim. Her şey vızgelsin bize bu dünyada. Ne günlük sıkıntılar, ne arkadaşların ölümü, ne de aşk üzüntüleri kılımızı bile kıpırdatmasın.” Metin, hafifçe kımıldadı, yerinden kalkmak istedi, olmadı. Dişlerini sıkarak, elleriyle masaya tutunarak kalktı sonunda. “Ben,” dedi. Bir an ayakta durdu; sonra bir şey hatırlamak istermiş gibi, elini alına götürdü. “Fakat aşk...” dedi. Ellerini havaya kaldırdı, dengesini kaybeder gibi oldu. “Bir dakika; şimdi geliyorum,” diyerek

uzaklaştı. Turgut, garsona işaret etti, garson, başını sallaya- rak Metin'in peşinden koştu, ona doğru yolu gösterdi. Dön- düğü zaman Metin'in dudaklarındaki acı tebessüm de geri gelmişti. Yüzü bembeyazdı. Bakışları gene melankolikleş- mişti. Turgut, canlı bir sesle: "Sözün yarım kaldı," dedi. "Fakat aşk, diyordun. Konuların en hassasına gelmiştik. Doğrusunu istersen ben de artık sabırsızlanmaya başlamış- tım. Fakat sözü bir türlü oraya getiremedim. 'Fakat aşk'... doğrusu cesaretli bir çıkış yaptın."

"Benim bu hususta ağzım çok yanmıştır," dedi Metin. "Aşk dememeye yeminliyim." "Gene de duramadın; fakat aşk, dedin. Biz Türkler açıksözlüyüzdür. Kendimizi tutama- yız. Birbirimizi ne kadar yeni tanımış olsak da, yarım saat geçmeden içimizi döker ve fakat aşk, deriz." Metin, alnını oğuşturarak dinliyordu. "Bir saat içinde en gizli aşklarımızı, en mahrem anılarımızı ortaya koyarız. Önce genel sözler edilir; fakat Metin Bey

kardeşim, insan örneklerle konuşmak istiyor, ayrıntılara girmek istiyor. Ona nasıl engel olabiliriz? Biri başlıyor anlatmaya. Adı gerekli olmayan bir kadınla trende nasıl tanıştığını söylemesiyle yatması bir oluyor. Tabii burada zaman kavramı önemli değil. Ben, konuya birden giremediğim için yadırgıyorum belki. Ayrıca beni, ‘açılmak’ için çok uygun bulurlar. Karılarıyla nasıl yattıklarını anlatanlara bile rastlamışımdır. Sonra, adı gerekmeyen kadının da kim olduğunu öğrenir insan.” Kaşlarını çatı: “Biz açık sözlü milletiz. Bizi beğenmeyen gitsin İngiliz olsun. Senin de razı değilim benden gizlenmene Metin kardeşim, dostum. Selim’in dostu! Canım kardeşim!” diyerek kalktı Metin’i kucakladı, öpüştüler.

“Heyecanımı mazur gör kardeşim. Ben içimden geldiği gibi davranırım. Ne diyordum? Evet, insanlarımız bu anlatma görevine kendilerini o kadar verirler ki bazen, sabaha doğru, olur ya anlatacak bir şey kalmaz -insanlık hali, hepi-

mizin başına gelmiştir, ayıplamak için söylemiyorum- (uy- gun gördüğümü de söyleyemem) o zaman da başlarından geçmemiş olayları anlatmaya başlarlar. Bizim için söylemiyorum ama, özellikle yolculuklarda insanı uyku tutmadığı zaman başlayan konuşmalar vardır. Hikâyeyi uydurdukları halde, kadın kahramanları gerçek hayattan seçiyorlar; işte buna dayanamıyorum. Anlatma ihtiyacına bir şey dediğim yok; hayır, kızdığım nokta şu: günahsız bir kızı ya da kadını, hem de çok defa bildiğiniz birini bu masallara alet ediyorlar. Aynı şehirde, aynı mahallede oturmuşsun kızla, üstelik sen kız sanıyorsun, değilmiş. İtiraf etmek gerekir ki insan, bir an için de olsa, bu masala kaptırıyor kendini, bilseydim o kızın... hayır bu tarafını karıştırmayalım işin. Komünistler gibi, ortaya bir yalan atıyorlar, milleti birbirine düşürmek için. Bütün kızları, kadınları savunuyorum bu yalancılara karşı.” Ayağa kalktı. “Masum insanlara kötülük ediyorlar, gerçek

olaylara karşı güvenimizi sarsıyorlar.” Göz ucuyla Metin’e baktı. “İnanarak dinlememizi güçleştiriyorlar. İnsan her sözü kuşkuyla karşılıyor artık. Gerçekle düş birbirine karışıyor; yalanın nerede bittiğini anlayamıyoruz. Tutunacak bir dalımız kalmıyor. Tutunamıyoruz.” Sallandı, Metin’in üstüne düşecekmiş gibi oldu. “Kimse aydınlıkta konuşmaya cesaret edemiyor.” Birden elini alnına vurdu: “Doğru ya. Ortalık çok aydınlık burada. İnsan içinden gel- diği gibi konuşamıyor.” Metin’e göz kırptı: “Daha loş ve da- ha ilginç bir yere gidelim.” Metin, bitkin bir sesle: “Haklı- sın,” dedi. “Nereye?” “Bu işleri sen daha iyi düzenliyorsun. Sana bırakıyorum.” Bu gecenin en bayağı hareketini yapı- yorum. Bağırıldı: “Garson!” “Buyur beyim.” “Oğlum Musta- fa.” Tanrım bana güç ver. “Bak oğlum. Sen açığöz bir ço- cuğa benziyorsun. Bu saatten sonra, bu kafamıza uygun bir yer söyle bize, eğlenebileceğimiz bir yer. Ben buraların ya- bancısıyım. Bu da canımdan çok sevdiğim

arkadaşım, arka-

254

daşımın arkadaşı Metin. Ona göre konuş. Şerefimize uygun bir yer olsun.” Garson, Turgut’un kulağına eğildi. “Hayır. Olmaz. Halkın arasında olmak istemiyorum.” Garson, sırtı- tarak eğildi gene. “Hayır, orası daha sonra. Önce nereye gi- delim?” Metin’in yüzü biraz aydınlanmıştı. Gülümseyerek onlara bakıyordu. “Anlaşıldı sende iş yok. Biz kendimiz bu- luruz. Duyularımız yol gösterir bize. Yürü dostum.” Metin, bu garip arkadaşın çekiciliğine kapıldı, yürüdü.

Turgut, Metin’i hemen bir yere oturtmadı. Bir saat kadar pavyondan pavyona dolaşıp durdular. Gecenin ikinci yarısı- na başlıyoruz oğlum Metin. Önce havasına bir alışmalısın. Merdivenler indiler, merdivenler çıktılar. Çıkamaz sokaklara girdiler, ana caddelerde, ışıklı meydanlarda gezindiler. Bit- mez tükenmez salonlara göz gezdirdiler; bazılarında oturur gibi oldular. Turgut, hemen orasını Metin’e uygun bulmadı; çıktılar. Bazılarının orkestrası yetersiz bulundu. Bir kısmı loş değildi. Bir kısmı da

kızlarının geçkin oluşu dolayısıyla beğenilmedi. Sonunda, Metin herhangi birine razı olacak duruma geldi. Turgut, daha iyisi, daha iyisi diye salonlara saldırıyordu. Karanlıkta birbirine benzeyen bu karanlık iz- belerde, bu dumanlı kutularda, bu neon-kapıcı-vestiyer-kır- mızı perde-kırmızı örtülü masa-pist-orkestra platformu-kır- mızı halılar-iki basamak merdiven-kızlar-kızlar-kızlar-pist- perde-vestiyer-kapıcı-neon emberinde, Metin'i oradan ora- ya savuruyordu.

Sonunda, Turgut da yorulmaya başladığı için, bir tanesin- de biraz fazla durdular. Metin, Turgut gene beğenmez kor- kusuyla, arkadaşını lafa tutmaya çalışarak, hemen bir masa- ya oturdu: “Ben ne iyi orkestra, ne de taze kız istiyorum.” Rahat bir nefes aldı: “Böyle yerlere alışık değilim aslında. Sen de benim hatırım için idare edersin.” Turgut sırttı: “Bu akşam senin için yaşıyoruz, biliyorsun. Elbette taze kız bu- lacağız burada. En kötü barda bile daima iyi müşteriler için

serinletici birşeyler bulunur. Biraz ipek hışırtısı, biraz kadın teri artı parfüm, biraz çorabın bitip tenin başladığı yer, bi- raz dans, biraz elin üstüne konulan el, hepsinden biraz bi- raz... ağır bir roman okuduktan sonra Mike Hammer'e dön- mek gibi; senfonik müzikten bunalıp 'rock'n'roll' dinlemek gibi. Aklımda kaldığına göre sen müzikle ilgili olacaksın." Metin, gıcırtilı bir sesle: "Eskiden keman çalardım," dedi. "Çok iyi çalmazdım ama dinlendirirdi beni. O zamanlar sevdiğim kız da piyano çalardı. Onu tanıdığım zaman ben kemani bırakalı yıllar olmuştu. Sekiz yaşından on iki yaşına kadar çalış, çalış... sonra o meş'um gece... hayır hayır canını sıkmak istemem!" "Hayır sıkılmazsın. Hayır. Çok ilgiliyim seninle. Yemin edebilirim. Evet, gerçekten buna yemin ede- rim: ne yaptığınla çok ilgiliyim. Anlat." "Bilmem ki nasıl anlatsam? Ben, çok buhranlı bir çocukluk geçirdim. Olur olmaz zamanlarda fenalık gelirdi bana, düşer bayılırdım. Yumruklarımı sıkar, sayıklar dururmuşum." Turgut,

yanda- ki masada oturan boyalı sarışına bakarak: “Sakın sara olma- sın? Bir doktora gitseydin,” dedi. Metin, yerinde, rahatsız bir şekilde kımıldadı. “Hayır, ruhsal bir dengesizlik olacak. Çok hassas bir çocuktum. Neyse, geçelim bunu. Evet, ke- man çalıyordum; bırakmasaydım belki de...” “Doğrusu kıs- kandım seni. Kızla Kreutzer sonatı filan çalıştınız mı?” Bo- yalı sarışın güldü. Metin, biraz utangaç, biraz acı. “Oraya kadar gidemedik,” dedi. “Ben gene bir buhran geçirdim ve bıraktım kemani. Kendi kendime çalışırdım zaten. O yaz, bütün günümü evde, kapalı perdeler arkasında, çalışarak geçirdim. Birlikte hiç çalışmadık. Babası geri kafalının bi- riydi. Bizim evde de piyano yoktu. Öğleye kadar odama ka- panır çalışırdım. Perdeleri hafifçe aralar ve yalnız notaları aydınlatacak kadar ışığı içeri bırakırdım. Zeliha’nın, yanı- da benimle birlikte çaldığını hayal ederek kendimden geç- ne kadar çalışırdım.” Turgut: “Ne güzel. Roman gibi anlatı-

256

yorsun,” dedi. “Aklımda kaldığına göre, Saffet Nezihi’nin o unutulmaz romanında, Zavallı Necdet’te, buna benzer kı- sımlar vardır. Zavallı Necdet, zavallı Metin. Yalnız orada kız değil de Necdet çalar piyanoyu sanıyorum.” “Nasıl bil- mem? Yalnız, Necdet değil kız çalar piyanoyu. Öyle ya, ne garip: Zeliha, Meliha. Nasıl oldu da hiç aklıma gelmedi? Meliha, insafsız ve hoppa bir kadındır: Zeliha’ya benzemez. Necdet’i seven zavallı Müzehher’i kıskanır. Necdet’in, so- nunda, kızcağızı bırakmasına ve ölümüne sebep olur.” “Kaltak,” dedi Turgut, dişlerinin arasından. “Burhan Cahit’i okudun mu Turgut?” Gördün mü nereye geldin Turgut? Sen istedin, sonuna kadar gideceksin. “Pek okumadım.” Ne demek oluyor pek okumamak? Uzatma, idare ederim ben. “Ne kalem vardı adamda Turgut, bir bilsen.” Her şeyi de bi- lemem ya. “Bir romanında, hiç unutmam, gene böyle bir kadın, kanına girer genç bir adamın.” Ben kadınlardan ya- nayım. “Zengin bir müteahhittir

adam. Bütün servetini yer bitirir, bu sarı saçlı kahpe.” Turgut, boyalı saçlı kadına gülümsedi. Ben kadınlardan yanayım dedik ya. “Genç adam bir baraj inşaatı yapmaktadır. Kadının lüksüne ve israfına para yetiştiremeyen zavallı adam, inşaatın malzemesinden çalmaya başlıyor.” Turgut kadına, sonra gelirsın, anlamında bir işaret yaptı. “Hırsızlığa alışıyor.” Müteahhitlerin neden çaldığını da öğrendik bu arada. “O kocaman barajın betonuna putrel yerine, tahta parçaları koyuyor boyayıp. Hey gidi koca müteahhit! Anadolu’nun sellerine, iki tahta parçası dayanır mı?” Turgut: “Dayanmaz,” dedi. “Ben mühendisim, bilirim. Katiyen dayanmaz.” “Ondan sonra, iş bitmek üzereyken, yağmurlar başlıyor. Ortalık tufan gibi oluyor. Seller gelip barajın seddine dayanıyor.” “Tahta putrelli barajın seddine mi? “Evet, tahta putrelli barajın seddine.” “Romancıdaki inşaat bilgisine de hayran olmamak elden gelmiyor.” “Müteahhit, merak ve korkuyla, inşaat yerindeki

binada, şeyde...” “Şantiyede....” dedi Turgut. “Evet, şantiye- de. Yoksa sen de okudun mu bu romanı?” “Hayır, okuma- dım. Şantiyede bulundum.” “Sonra, sular barajı yıkıyor ta- bii.” “Tabii.” dedi Turgut. “Bundan tabii ne olabilir?” “Sular her yeri, şantiyeyi işgal ediyor. Binaları, makineleri, müte- ahhidi, her şeyi ve herkesi sürükleyip götürüyor. Sularda, müteahhidin betona koyduğu tahta parçaları da yüzüyor.” “Olur şey değil,” dedi: “Nasıl da çıktılar betonun içinden bu tahta parçaları.” “Evet, olur şey değil. Bir kadına duyulan ihtiras insanı nerelere getiriyor.” Doğru, kadınlardan ya- na olmasaydım sana hak verirdim dostum. “Hele bir son kısmı var romanın: boyalı tahta parçalarına tutunan adam, inşaatı müteahhit adına yürüten şey...” Turgut: “Kalfa,” de- di. “Evet kalfa. Müteahhidin güvendiği mert bir adam. İşte bu adam, nasılsa suda yüzen tahta parçalarından birine tu- tunuyor ve başını geriye çevirip kalıntılara bakıyor ve ken- dini tutamayıp söyleniyor: ‘Ah Cahide Hanım, yaktın

bizi.” Turgut da kendini tutamadı: “Vay namussuz karı.” Metin, derin bir nefes aldı: “Ne realist bir roman değil mi?” Turgut içini çekti: “Anlattığın kadarı bile bana çok tesir etti. Belki bir mühendis olarak itiraz edeceğim noktalar olabilir. Ör- nek olarak, tahtaya putrel şekli verilip boyanması ve beto- nun içine konulması doğrusu bana pek realist gelmedi.” Metin, dişlerini gıcırdatarak: “Olur, olur,” dedi. “İnsanın bir kere gözü dönerse her şeyi yapar. Hele böyle bir kadın insa- na her şeyi yaptırır.” Turgut: “Alçak karı,” diye söylendi. “Doğrusu ben Burhan Cahit’in bu kadar kuvvetli bir mu- harrir olduğunu bilmiyordum.” Canım Selim! Nereden bu- lursun böylelerini: “Zaten, bu milletin gerçek değerlerini tanımıyoruz. Kendi öz değerlerimizi ihmal ediyoruz.” “Se- ninle düşüncelerimiz çok uyuyor,” diye atıldı Metin. Bende herkese uygun gelen düşünceler vardır, değil mi Selim? Metin kendini kaptırmıştı: “Müzikte de Avrupa’dan aşağı

kalır yerimiz var mı? Örnek olarak Türkçe tangoları alalım.” Bu kadarı da fazla değil mi? Bu konuda pek hazırlıklı değilim. Fakat başladın bir kere oğlum Turgut. Sonuna kadar dayanacaksın. Sen bile şaşıracaksın nerelere vardığına. Peki Metinciğim: canım benim! Fakat, Türkçe tango? “Bu kadarı da fazla,” dedi yapma bir şaşkınlıkla: “İçimden geçenleri okuyorsun dostum. Ben de aynı konuda sana içimi dökmeye hazırlanıyordum.” İçin çıksın, iki gözün kör olsun da piyango bileti sat. Metin şaşırmadı: “Ben, seni görür görmez anlamıştım: bütün kaygısız görünüşünün altında, duygulu, içine kapanık bir insan olduğunu.” Bunu beğendim işte. “Türkçe tangolardaki kırık ve ıstırap dolu sözleri ancak böyle bir insan anlayabilir.” Bat Turgut bat. “Karıma bile anlatamıyorum bunu Metin kardeşim. Evi bir sürü ağlamaklı plakla dolduruyorsun, diye söylenip duruyor.” Metin gururlandı: “Benim karım sesini çıkarmaz. Hayrandır bu müziğe.” İkiniz de daha

beter olun. İnşallah yakında Ba- tı enstrümanlarıyla Türk müziğini de seversiniz. Turgut iyi- ce açıldı Metin'e: "Ezbere bilirim sözlerini bu tangoların. O ne canım kafiyedir, o ne canım anlamdır!" Kendini tutama- yarak mırıldandı:

Minimini bir kuştum Deli gibi
olmuştum

Selim itiraz, etti: yanlış oğlum Turgut, aslını okumalısın:

Minimini bir kuştum
Dejenere olmuştum

Anlamaz ki canım Selim: hem de şüphelenir, hem de ya- zık olur, hem de ikimize ait bir şeyi başkalarına neden du- yuralım? Neden kendimizi ele verelim? Aferin oğlum Tur-

gut, sen adam olacaksın, ben görmeyeceğim. Göreceksin Selim, göreceksin. Yalnız biraz izin ver bana; şu arkadaşınla hesabımı göreyim önce.

“Neden daldın Turgut? Bir şey mi düşünüyorsun?”
Hem de nasıl: bir bilsen korkudan dudağın uçuklar.
“Ben mi? Düşünüyordum: keman çalarım demiştim de. Kemanlı bir tane vardı. Dur dur hatırlayacağım. Evet işte:

Sevdim bir genç kadını Ansam onun
adını

Her şey benim olsa bile Yaşarım
hayalinle Kemanımla ona bir ses
Verebilseydim eğer...”

Metin devam etti:

.....

Turgut silkindi, tangonun sonunda uyandı:

Bu karanlık günün elbet Olacaktır bir
sonu Kalbim özlüyor onu

“Kalbim hep ağlasın Metin. Gerçekten ağlasın.”
Bozuk bir sesle söylendi:

Sarhoşum sarhoş

“Garson! Bizi unuttun oğlum. Ben sana Metin Beyin vis- kisi biter bitmez, hiç sormadan tazele demedim mi?” Gar- son, bahşişi baştan almanın keyfiyle yapmacık bir telaş gös- tererek koştu. “Dur bakalım, gitme hemen. Sen nerelisin? Sivash. Hemşeriyiz desene. Bak hemşerim, bizim, orkestra-

dan bir isteğimiz olacak.” Allahım sen günahlarımı affet. Metin’e eğildi: “Hangi tangoyu isteyelim Metin?” “Ben en çok, ‘Yıldızlar düşerken bir gece, Tanrıya yalvardım gizlice,’ var ya onu severim işte.” Bütün yıldızlar başına düşsün. “Duydun mu Sivaslı? Dur, gel buraya. Sen onu unutursun şimdi? Bana bir kâğıt kalem getir bakayım. Sende var mı Metin? Tamam, şunu da al. Müzisyenlere söyle, bununla bi- zim için bir şey içsinler.” Daha ne kadar dayanabileceğim bakalım?

“Bence, sen bu tangoyu dansederken dinlemelisin Me- tin.” Çevresine baktı: “Acaba sana göre bir parça bulabile- cek miyiz?” Yan masadaki boyalı sarışın gülümsedi: “Evet, unutmuştuk.” Olur, anlamına kadına başını salladı. Kadın, kırıtarak kalktı: “Arkadaşım da gelebilir mi?” Gelebilir. Bütün dünya gelsin. Ben tek başıma... Geldiler. Kendilerini sahte iki isimle takdim ettiler. Amerikan sigaraları çıkarıldı. Sahte cennet, bu akşamki programını sunar! Metin, boyalı sarışınla dansa

kalktı. Turgut'un ki: "Pek konuşkan değilsiniz," diye söz attı. Sessizlik. Bir gariplik yapmalı. Ceketinin yakasını kaldırdı, eğildi ve esrarlı bir sesle: "Burada vazifeden bulunuyorum. Gizli servisten F-16 ile buluşacağım," dedi. Kadın, anlamadan gülümsedi: "Ne vazifesi?" Kadının kulağına fısıldadı. Bir kahkaha. Oldu. Garson dikildi. İçkiler ne çabuk bitmiş. Birer konsomasyon daha. Yan gözle Metin'i inceledi: İyi dansedemiyor. Kocaman ayakkabılarıyla kadının ayağına basıyor. Yanaklar: tamam, birbirine dayalı. El: henüz fazla aşağılarda değil. "Siz dansetmez misiniz?" Öyle ya, sen de vardın. "Olmaz: aydınlıkta tanırırlar." Kadının bacağını tuttu. Kulağına eğildi: "Biraz daha yavaş içebilirsin." Metin'i yanlış tanırsalar da olur ama beni yanlış anlamamalılar. Metin'in tangosu bitti: fakat dansı devam ediyor. Kadına gülerek birşeyler anlatıyor. Demek kemancı Metin sensin. Demek sen bu kadarsın. Dur dur... sen Se-

lim'in geneleve ilk gidişinde yanında taşıdığı şu...
tamam sensin. Evet... İkiniz de ilk defa
gidiyordunuz. Birinci evde kadın seni
merdivenlerden aşağı kovalamıştı. Kadını, so-
yunduktan sonra, zevkine uygun bulmadın, işi
yarıda bı- raktın. Düşün ki o da insan; mesleğe
hakaret. Fakat ikinci evde, esmer ve ufak tefek
kadına tenbih edildi. Evet... hep- sini hatırlıyorum.
Selim iki misli para verdi kadına. Sonra gene bu acı
tebessüm -nasıl hatırlayamadım- ve romantik
sözler: "İşte bunu da öğrendik. Büyütüldüğü kadar
önemli değil." Kadın müstehcen şarkılar söyledi. Sen
ise yeni gelin gibi korkuyordun. Neydi o şarkı:
"Annem bakkala yolladı, adam şeyini salladı" Metin
bu işi ters anladı. Güzel bir tan- go olurdu. Odada
kırmızı renk hâkimdi muhakkak. Jarti- yerlerin
görünüyordu. Korkma yavrum, ben adam yemem.
Peki, bu hayat size zor gelmiyor mu? Duvarda bir
yazı: Be- lediye Bilmem Ne İşleri Müdürlüğünden.
Zor tarafları var tabii. Her hafta muayene. Şarkı:

ben erkeğe erkek demem. Rahat etmem erkekte... Ne dedin? Ona, hiç öyle dendiğini bilmiyordum. Yatağa ayakkabılarınıla mı gireceksin? Selim, çekingen, aşağıda bekliyor. “Turgay Bey daldınız? Ne tuhaf- lık düşünüyorsunuz gene?” Turgay Bey mi? Öyle ya, kendi- mizi öyle tanıttık ya. Gizli servis meselesi. “Öyle bir tuhaf- lık ki, göstersem korkarsınız.” Bir kahkaha daha. Ben ölüyü bile güldürürüm. Selim’i? Uzatma. “İkimizi lüks bir apart- manın yatak odasında düşünüyordum.” Metin pabuçlarını çıkardı, yatağa girdi. Kadına, “şimdi ne yapacaksın?” diye sordu, Metin... “Çapkın!” dedi kadın Turgut’a. Selim kadı- na: “Arkadaşımı bekliyorum,” dedi. Metin kadına: “Dans- tan yoruldunuz mu?” diye sordu. Kadın Turgut’a: “Turgay, bir içki daha içebilir miyim?” diye sordu. Adam ol: ısmarla- madan sor. Metin kadına: ‘Her gün bir sürü erkekle yatmak nasıl bir şey?’ diye sordu. Turgut kadına: bu hayata dayana- biliyor musunuz?” diye sordu. Hayır yorulmuyorum. Hayır

yoruluyorum. Hayır yorulmuyorum,
düşünmüyorum. Bil- miyorum. Bir içki daha, bir
sefer daha.

Sen, Selim Işık, genelevin salonunda ne
arıyorsun? Şu karşında oturan adamlara bak.
Onların arasında senin ne işin var? Büfenin
üstündeki aynada kendini hiç seyretme- din mi?
Hangi rüzgâr seni buraya attı iki gözüm? Bu ahmak
Metin için mi? Bak karıyla nasıl dansediyor. Nasıl
yılışık bir gülümsemeye konuşuyor. Orada,
kenarına iliştiğin kane- pede, bir sığıntı gibi
oturuyordun. Nereden geldin, nereye gidiyordun
Selim Işık? Kim bilir bu soruyu orada, öyle bü-
zölmüş otururken kaç kere sormuşsundur kendine?
Çık dı- şarı Selim Işık! Temiz hava al biraz. İnsan,
kötü şeylerle ne kadar az karşılaşırsa o kadar iyi
olur. Hayat tecrübesi mi? Sanmam. Bak karşıdaki
adam nasıl bir kravat takmış; ce- ketinin yeşiline
bak. Sen hiç öyle ceket giydin mi? Neden odandan

çıkmak diye bir mesele attın ortaya? Neden, dünyaya, yaşamaya karışmak gibi bir mesele çıkardın? Sen kon- somasyon yapabilir misin? İn oradan aşağı. Kapıdaki gözet- leme yerinden içersini seyretmek isteyen kalabalığa, onlar- dan birine, bir sözünü anlatabilir misin? Siz de, Selim'in çevresini saran yaratıklar, kiminle birlikte olduğunuzun farkında mısınız? Hayatınızda bir daha belki hiç görmeyeceğiniz bu adamın sizi hiç unutmayacağını biliyor musu- nuz? Siz onun yanında kim oluyorsunuz? Böyle bir adamın yanında bir daha oturabilecek misiniz bakalım? Onun bü- tün arkadaşları şimdi paşa oldu. Sizde hiç utanma yok mu? Yer verin biraz. Siz, biraz kenara çekilin. Sen de rahatsız etme çocuğu, memelerini sallayıp. Arkadaşını bekliyor işte: görmüyor musunuz? Siz de kapının önünde birikip durma- yın. Başka yapacak işiniz yok mu? Çocuk sıkılıyor işte. Bir saattir, parmaklarını birbirine değdiriyor, sigara içiyor, du- vardaki yazıları okuyor, biri bir şey sormasın diye yerinden

kalkamıyor. Peki, siz de onun gibi, buraya gelmeden önce, günlerce uykusuz kalarak, yalnız buraya gelmeyi düşündü- nüz mü? Buraya gelmenin ne demek olduğu, sizin de aklı- nıza takılıp kaldı mı? Haydi Metin! Sen de şeyini çabuk tut biraz. Metin’e baktı: herifin danstan başını kaldırdığı yok. Hiç oturmayacak bu gidişle. Masaya bir yumruk vurdu: “Metin!” “Sarhoş oldunuz galiba.” “Metin! Buraya gel Me- tin!” Metin, biraz şaşırarak yaklaştı. Metin’inki de içkiye devam edileceğini umarak Turgut’unkinin içtiğiyle arasın- daki farkı kapatmak hırsı içinde hemen masaya oturdu. “Gidiyoruz Metin.” “Gidiyor muyuz? Nereye?” Kendininki- ne, göz ucuyla, biraz mahzun baktı.

“Meselenin kaynağına gidiyoruz Metin!” “Kaynağına mı? Neresi...” Turgut ayağa kalktı. Kahramanca sallanıyor- du. “Meselenin dibine gidiyoruz. Kaynağına gidiyoruz.” Elleriyle masaya dayandı. Dişlerini sıktı: “Hayatın kucağı- na gidiyoruz Metin.” “Peki, nereye?”

“KERHANEYE!” Herkes sustu. Turgut bağırdı: “Hesap. Palto. Araba.” Kapı- ya koştu.

Şoföre bağırdı: “Yürü!” “Nereye beyim?” “KERHANE- YE!” Metin, başını arabanın arkalığına dayamış, sabit gü- lümsüyordu.

Şoför: “Sizi burada bırakmalıyım,” dedi. Turgut, parayı attı: “Bir daha almazsın inşallah. İnşallah düşeceğimiz bu çukurdan bir daha çıkamayız.” Büyük kapıdan geçtiler. Üstleri arandı. Turgut, sokaktakilere çarpa çarpa ilerledi: “İşte, yıllardır beklenen maslahat nihayet arabadan inerek aranıza karıştı. İşte, teknik bir organ sizleri şereflendiriyor.” Bir adam, ona gülüyormuş gibi geldi; hemen adama saldır- dı. Bir yumruk salladı: eline kan bulaştı. Zabıta, duruma müdahale etti. Bu adamdan davacı mısınız? Turgut, ellerini sarkıtmış, sallanıyordu. Adam, Turgut’a baktı: Turgut, elle- riyle yüzünü kapadı. Efendiden bir adama benziyor. Yakışır

mı ona? Hayır davacı değilim: kendinden utansın.

Turgut tekrar kapandı. Polis kalabalığı dağıttı.

Turgut, bir evin kapısındaki kalabalığı yararak içeri dal- dı. Yol verin kavgacıya. Nasıl vurdu demin gördün mü? Yaşa kahraman! Güldüler. Acelen mi var? Herkese elini salladı.

Salon biraz karanlıktı. Bir iki kişi oturuyordu. Tenha saat. Turgut bağırdı: “Burayı canlandırmaya geldik. Elimizdeki ışık, karanlığı delecektir.” Genelevin patronuna yaklaştı: “Anneciğim. Venüs’ün kolarına atmaya geldik kendimizi.” “Burada öyle biri çalışmıyor.”

Turgut, Metin’e döndü: “İşte, gerçek bir kerhaneciyle kar- şılaştık.”

Kadın: “Orospu çocuğu,” dedi. “Anneciğim, kızlarına söyle, ellerini çabuk tutsunlar. Türk korsanları geldi.” Me- tin bir koltuğa yayıldı. Bir kadın, divanda bacaklarını aç- mış, şarkı söylüyor: “İstedim de vermedi....” Turgut konu- şuyor: “Grand Mama, söyle bana: burası müstakil bir

memleket mi? Hangi kanunlarla idare ediliyorsunuz?” Hıf- zısıhha kanunlarıyla. “Sen buranın hükümdarı mısın? Evet öylesin: tevazu gösterme.” Birden, salonun ortasına fırladı. Boyun damarları şişmiş, yüzü kızarmıştı. “Sizin tabiyetini- ze giriyorum. Ben, Turgut Özben, Danimarka kralının oğ- lu,” Memâlikiâlîosmanın vârisi, sizlere tarih kürsüsünden sesleniyorum.” Divana yaklaştı: “Yavrum, beni idare eder misin?” Kadının yanına oturdu. Gözlerini tavana dikti. “Burada çok rahatım. Terliklerimi getirin. Entarimi getirin. Beni getirin.” Patron yaklaştı: “Rezalet çıkarmayın. Polis çağırırım.” Turgut kalktı. Bir kadın merdivenden indi; sa- londaki adamlardan birine işaret etti. Birlikte çıktılar. “Ya- tırım ve tüketim. Anneciğim, benden şimdiye kadar ne kö- tülük gördün?” Divandaki kadına baktı: “Birbirimizi sevi- yoruz ve evlenmek istiyoruz.” Salonda kalan tek adam:

“Arkadaş biraz şakacı, o kadar,” dedi. “Tabii. Benim bütün kötülüğüm dilimde. Saat on iki. Kerhane kepenklerini kapatıyor. Kirleri kabanlar, kuytularda kokuyor. Kerhaneyi kaç paraya kapatabilirim?” Elini cebine soktu, birkaç yüz- lük çıkardı. “Sana sığınıyorum. Beni geceye teslim etme.” Kadın, durakladı: “Gürültü çıkarırsanız zabıta gelir.” Turgut, uslu çocuklar gibi, başını önüne eğdi; gitti divana oturdu. Kadın parayı koynuna soktu. Omuzlarını silkti, uzaklaştı.

Yukarıdaki son müşteri de indi; arkadaşının yanına geldi. Turgut, onlara yaklaştı, elini uzattı: “Ben, Mustafa Umaz,” dedi. “İsterseniz siz de kalın. Ne varsa hep birlikte yeriz. Sizleri oturuma davet ediyorum.” “Neşeli bir arkadaş. Sizleri rahatsız...” “Hayır, sizler bana lazımsınız. Tek başıma beceremem.” Bağırdı: “Metin!” Metin, uyukladığı koltuktan başını kaldırdı. Şaşkın, çevresine baktı. “Gidiyor muyuz Turgut?” “Hayır. Yeni geldik. Dostlarımızın arasında bu ülkenin misafirleriyiz.

Kendileri, eksik olmasınlar, lütfettiler; bu gece ülkeyi idare etmek şerefini bize bahşettiler. Metin! Seni sadrazam yaptım. Ben de maliye nazırıyım. Suyun ba- şında bekliyorum. Dünya bir kerhanedir: her gelen yaptı geçti. Grand Mama, perdeleri kapa. Sen de kızım, ışıkları söndür; yalnız büfenin üzerindeki kırmızı abajur kalsın. Metin! Amerikan sigaralarını dağıt!” Elini arka cebine sok- tu: yassı bir şişe konyak çıkardı. “İşte yakıtımız.” Salon, si- gara dumanlarıyla mavilendi. “Radyoyu açın!” Hafif melo- diler. “Vakit gece yarısına yaklaşıyor. Ortam uygun. Ey ka- fa! Akıt zehirini!”

Sallanmamaya çalışarak ayağa kalktı:

“Burası ne biçim Kerhane İmparatorluğu? Nerede later- na, kırmızı perdeler nerede? Duvarlar kumaş kaplı. Her ta- rafta altın yıldızlar. Kadeh dolusu şampanya.” Konyak şişe- si elden ele dolaştı. Grand Mama: “Ben içmem: öksürtü-

yor.” Kadın, Turgut’un kucagına oturdu, kulağıyla çenesi- nin birleştığı yerden öptü onu. Turgut, bir elini kadının be- line doladı; öteki eline konyak şişesini alarak havaya kaldır- dı: “Bütün arzum hamamda kız kovalarken düşüp ölmektir. Sevgili karımız ve tahtımızın temel direği, bu gece sizlere bir erkek evlat vermek için bütün hazırlıklarını tamamladı- mıştır. Biz de elimizden geleni yapacağız. Kerhane kralının her seferi, sarayın dört bir yanından atılacak toplanlarla halka ilan edilecektir. Kerhanenin salonlarında nur topu gibi çocuklarımız koşuşacak ve müşterilere hizmet edecektir. Ben, balonun ilk dansını, vârisimin yaratıcısıyla yapıyorum.” Kadın, sarılarak kaldırdı. Dansetmeye başladılar. “Alkışlar, alkışlar: alkışlayın.” İki müşteri, gülererek alkışladılar. Metin de öteki kadının yanına giderek, önünde eğildi. “Yaşa Metin! Şimdi, sayın sadrazam da kralın gözdesiyle dansediyor- lar. Halk durumdan gayet memnun. Hayran gözlerle velini- metlerini takip

ediyorlar.” Patrona seslendi: “Tabiat Ana! Sen de bize katılmaz mısın?” Müşterilerden biri, patronun yanına gitti; kadın, onu yapmacık bir tavırla itti. Müşteri, Grand Mama’yı sürükleyerek ortaya getirdi. “Yapmayın ço- cuklar. Ben bu havalara uyamam.” Turgut: “Zarar yok,” de- di. “Arkadaş da bu havaları bilmez. Uyuşur gidersiniz.” “Doğru söyledin arkadaş. Maksat muhabbet.” İtişir gibi dansetmeye başladılar.

Grand Mama: “Çocuklar, böyle olmayacak. Şu öksürten şeyden bana da verin.” “Şimdi, ana kraliçe, doğacak veliah- tın şerefine içiyorlar. Balo, dostane bir hava içinde geç saat- lere kadar devam ediyor.” Kapı vuruldu. Durun. Radyoyu kapayın. “Polis mi?” “Kim o?” “Anne, açın. Ben Safter” “Hay canın çıksın senin.” İçeriye kadınsı bir adam girdi. “Sanat âlemimizin gözde simalarından biri baloyu şerefle- n- dirdiler. Sizlere kendileri şimdi...” “Dışarda polis filan var mı?” “Yok yok. Rahatınıza bakın.” “Safter Bey, size kadın

kalmadı. Kendinizle başbaşa kalınız.” “Sersem.”
Metin: “Buraya ısınmaya başladım.” “Elbette ısınacaksın. Hepimiz bu vatanın çocuklarıyız. Hepimiz vergilerimizi ödüyoruz. İnsanları ayıran duvarları yıktık. Elbirliğiyle bizi mutlu yarınlara götüren bir anlayışın kurulmasına hizmet ediyoruz. İçelim.”

Şişedeki son yudumu Metin içti. Turgut, kapının yanında oturan Safter’e seslendi: “Bize, bir büyük şişe konyak bul. Sana on lira bahşış.” Safter kımıldandı. Sallantılı bir yürüyüşle Turgut’a yaklaştı, elini uzattı. “Yakıtımız bitiyor, çamura saplanacağız. Yetiş ey Safter, yetiş imdada.” Parayı uzattı. Safter terliklerini sürükleyerek kapıya gitti. Kapı aralandı, zayıf gölge karanlıkta kayboldu.

Konyağı açarken, telaştan, şişenin boynunu kırdılar. Grand mama, büfeden çay bardakları çıkardı: iki kişiye bir bardak düştü. Metin’in eli titriyordu. Tam bardağını düşürmek üzereyken Turgut kaptı:

“Dostlarım! Burada dostlar arasındayım. Buranın kralı- yım. Sorarım sizlere: kim, bir ülkeyi bu kadar ucuza ele ge- çirmiştir? Ben, kraliçeye rüşvet vererek, kerhanistanı ele ge- çirmiş bulunuyorum. Fakat şurasını da belirtmek isterim ki, bu zafer kolay olmamıştır. Bütün hükümet darbelerinde olduğu gibi, gecenin geç ve تنها bir saatini seçtim. Muha- fızlara içki dağıttım. Kızların bacaklarını okşadım. Kalanla- rı da müzikle uyuttum. Şimdi artık planımı tatbik mevkiine koyabilirim.” Bir yudum içti. Kuvvet toplamak için, eliyle alnını oğuşturdu. “Dostlarım! Bu münasebetle, aramızda bulunmayan ve hatırası benim için kutsal olan birinin adı- na konuşmak istiyorum. Herkes ayağa kalksın.” Kimsenin ayağa kalkacak hali yoktu. Turgut, adamlara giderek birer sigara ikram etti ve onları kaldırdı. Ne yaptığını pek farke- demeyecek kadar sarhoş olan Metin, bir robot gibi, emre itaat etti. Kızlar, önce biraz direndiler. Turgut, onların da

koynuna ellifler lira sokunca, nazlanmayı bıraktılar.

Turgut, merdivenlere yürüdü, birkaç basamak çıktı:

“Aramızda bulunması bizlere şeref verecek olan dostum, ülkemizin gerçek sahibidir. Bu dünyaya ikinci gelişinde, be- yaz bir ata binmiş olarak aramızda görünecektir. İlk gençli- ğinde, bu sokaklarda çok dolaşmış, bazen bir türlü içeri gi- remeyerek dönüp gitmiştir. Bazen de, bu ve bunun gibi sa- lonlarda saatlerce oturarak, onu anlayacak duygulu bir kal- bi boş yere beklemiştir. İkinci gelişinde, bu sokak zafer tak- larıyla donatılacaktır. Bütün kapılar defne dallarıyla süsle- necektir. O gün resmî tatil olacak ve kızlar müşteri kabul etmeyerek, ellerinde bayraklar, pencerelerde, yarı bellerine kadar sarkmış, bekleyeceklerdir. Polisler, en iyi üniformala- rını giyerek asayişini temin edeceklerdir. Çünkü, o kadar ka- labalık olacak, o kadar kalabalık olacaktır ki üç gün önce- sinden ayırtmaya kalksanız bile hiç yer bulunamayacaktır. Yalnız, karaborsacılar müsamaha edilmeyecektir.

Çünkü o, öyle isterdi. Sokak bir gün önceden süpürtülecek; çöpçüler de onu, ellerinde süpürge sopaları, hazırol vaziyetinde bekleyeceklerdir. Safer bile o gün için, terliklerini çıkarak ayakkabılarını giyecektir. Bütün müşteriler de, kapının dışında, bayramlıklarını giymiş olarak elele tutuşacaklardır.”

Kızlardan biri hıçkırmaya başladı. Bir müşteri: “Hangi bayram?” diye sordu arkadaşına. Metin, anlamadan bakıyordu. Turgut devam etti:

“Kurtuluş bayramının kerhane bölümü. Bütün bayram törenlerinde olduğu gibi, onun da gelişi biraz gecikecektir. Sokakta sabırsızlık son haddine varacaktır. Polisler, halkı zaptetmekte güçlük çekeceklerdir. Herkes, onu ilk gören olmak hırsıyla, sokağın girişine yığılacaktır.” Aynı müşteri homurdandı: “Ne gelmek bilmez adammış.” Arkadaşı onu susturdu: “Adam nutuk veriyor, görmüyor musun? Kes se-

sini.” Turgut, kendini kaptırarak, bağırır gibi konuşmaya başladı:

“Fakat o gelecektir. Birinci gelişinde ona kötü muamele yapanlar utanacaklardır. O, üstünde şimdiye kadar görül- memiş bir üniformayla beyaz atına biraz çarpık olarak bin- miş bir vaziyette sokağın başında görünecektir. İşte o za- man kıyamet kopacaktır.”

Sustu. Geveze müşteri sordu: “Hangi kıyamet?” Turgut, son derece ciddi karşılık verdi: “Büyük kıyamet” Yavaş ya- vaş merdivenlerden indi.

Salon karışmıştı. Metin, Turgut’a yaklaştı: “Güzel konuş- tun. Fakat, kimden bahsettiğini pek anlayamadım.” Ağla- yan kız: “Bize faydası dokunacak mı bu paşanın?” diye sor- du. Turgut gülümsedi. “Yalnız, bizden şu haraç isteyenler var ya, onları sokmamalı bence o gün. Herkesin bir işi var, onlarsa hazır yiyici.” Turgut: “Hakkın var,” dedi. “Ben de isimlerini ağzıma almadım zaten.” Patron endişeliydi: “Bize bir zararı dokunmaz ya bu

adamcağızın? Ben namuslu bir kadınıam. Kızlar da benden memnundur. Onlar şahadet ederler bana.” Bir koltuğa çöktü. Hıçkıran kız, rahat bırakmıyordu: “Hikâyenin sonunu anlatmadın. Kumandan buralara kadar zahmet ettiğine göre, bir niyeti olmalı. Bu sokağa böyle birinin geldiği hiç duyulmamıştır. Neden biz bayrakları alıp sokaklara dökölüyoruz da o bir şey söylemiyor?” Arkadaşı. “Hiç konuşmadığına göre, kendini beğenmişin biridir herhalde,” diye söze karıştı. Hıçkıran kız içini çekti: “Belki de gürültüden, prensin konuşmasına fırsat vermiyorlar. Ben, buna benzer bir film görmüştüm galiba. Onda da çok ağlamıştım.” “Haydi sersem. Sen dün ne yediğini hatırlamazsın.” Kız alındı, sustu. Turgut, tartışmalara son verdi: “Masalın sonunu istediğim zaman anlatırım. Şimdi, krallığının keyfini sürmek istiyorum. Canlanın biraz! Bana ilham verin ki ben de sizleri sevindireyim. Safter! Bize şarkı

söyle.” Safter gururlandı; yatay şeritli gömleğini, siyah pan- talonunun üstünde itinayla çekti. Bir elini büfeye dayaya- rak hazırlandı: “Hangi şarkıyı emredersiniz efendim?” “Gü- zel. Saray adabını iyi biliyorsun. Biraz kederli bir şey olsun. Hani, daha ilk mısralarla insanın gözünden sicim gibi yaş getiren şarkılar vardır ya, işte ondan.”

Safter, boynunu ve çenesini titreterek başladı. Yanık bir sesle söyledi. Söylerken de yavaşça gözlerini kapadı:

*Nedir bu nâz-ı tegafül zaman zaman güzelim
Kaçındır bu eziyetli imtihan güzelim.*

Turgut, kızların ortasında, elinde konyak dolu çay barda- ğı, şarkıya yer yer katıldı. Müşterilerinden biri, arkadaşının omuzuna başını dayamış horluyordu. Sigara dumanı gözleri yakıyor, eşyanın ve insanların üzerine siniyordu. Durum bir kere sağlığa aykırı oldu mu öyle sürüp gitmeli oğlum

Turgut. İçki de çok içilmeli, sigara da. Havasız da kalınmalı, dumandan boğulmalı insan. Adilik de artmalı, insan gittik- e bayağılaşmalı. Ahlaksızlık da artmalı, hem de aşağılık bir ahlaksızlık. Çirkinlik de artmalı. evresine baktı. Tahta ke- narlı, düz arkalıklı, kılıfı iekli basmadan eski koltuklar, yeşil muşamba ve çıplak yerler, gözlerinin boyları yanakla- rını ıslatan sarkık kadınlar, aptal suratlı ve en orta sınıftan müşteriler, yatak arşafına benzeyen perdeler. Her şey orta- mına uygun. Çirkinlik ne kadar kolay! Tablalarda, böcek ölüleri gibi yatan izmaritler. Duvar da, haftalık dergilerin ilâvelerinden kesilip camlatılmış en zevksiz resimler. Birden kapı açılarak içeriye dünyanın en usta marangozları, res- samları, mimarları, dekoratörleri, halıcıları, inşaatçıları gi- recek. Her şeyi, her şeyi güzelleştirecekler. Her şeyin daha güzelini yapacaklar. Eskileri yakacaklar. Dünyanın en eski mahzenlerindeki en eski şaraplar masaları süsleyecek, mü-

zelerin en seçme kristalleri, seramikleri her köşeyi dolduracak. Merdivenin başında, Philadelphia Senfoni Orkestrası'nın üyelerinden seçme bir topluluk, başlarında birinci keman, çalmaya başlayacaklar. Peki insan? İnsan ne olacak? Onu kim değiştirecek? Değiştirmek ne kelime? Şu, divandan kolu sarkan orospunun kırmızı boyalı kırık tırnağının bir parçasını dahi taklit etmek kimin haddine? Bütün o göz boyayıcı kalabalığınızla onun tırnağının ucu olamazsınız: yeniden yapamazsınız o parçayı. Bu kurum, bu gösteriş neden o halde? Dışarı! Herkes dışarı! Herkesin, mimarlarla farklı orkestra üyelerinin, ressamlarla müze memurlarının, bu münasebetle, açık artırmaya gelir gibi salonu dolduran tuvaletli kadınlarla cilacıların, parkecilerin, döşemecilerin, fular takmış bir üst dereceden sanatkârların, mavi boyalı köhne kapının aralığından geçmek için itişerek birbirlerini ezdiklerini düşündü. Derin bir nefes aldı. Biçimden önce öz, özden önce duygu, duygudan önce insan

gibi basmaka- lıp sözler düşündü. Eşyayı olduğu gibi bırakın. Bizim de el- bette bir bildiğimiz var. Yeni çıkan kumaşlar sayesinde pan- talonun ütüsü artık bozulmuyor, bu döşemelik kadifenin üstünde çekinmeden sigaranızı söndürebilirsiniz, modern stilde döşenmiş bir salonda, antika mobilyanın nasıl ustaca yerleştirilmiş olduğunu görebilirsiniz, filtreli sigaralar da kanser oranını yüzde yedi azalttı, son gidişimde köylüler- den otantik bir vazo aldım, hem otantik hem antik, işte ger- çek bir Stradivarius, daha Mozart’la Beethoven’i ayırdede- miyor, servetlerimiz yağma ediliyor, bir tabak aldım, bir ta- bak daha aldım, birini duvara astım, bir bende var bir de kerhanede. Kapıyı arkalarından kapattı.

Gözleri kapalı, Safter’in şarkısına katıldı. Sarhoşların şar- kısı yavaş yavaş salona yayıldı. Sıcakla birlikte merdivenle- re tırmandı, günah odalarının içine, kapı altlarından sızdı, kapağı açık kömür sobalarına girdi, kurum dolu bacadan

gecenin ortasına süzüldü. Gecenin sıcağında buharlaştı, eridi; yoldan geçenlerin elbiselerine, ruhlarına sindi. Oto- mobillerin açık pencerelerinden girdi, şoförlerin derilerinin altına işledi. Şoförler, ellerini radyolarının düğmelerine uzattılar, hafif müziği kapayıp Arap istasyonlarını aramaya başladılar. Şoför Emrullah, derisinin altına şarkının girdiği yeri, orta parmağının, direksiyon sallamaktan sertleşmiş eklemine, hafifçe kaşıdı. Hafif bir zehirlenme. Aynı par- makla gözünü kaşıdı; aynı parmakla başını kaşıdı. Sarhoş- ların şarkısı, kelebek camından dışarı uçtu. İçerlemişti: be- ni Arap müziğiyle karıştırıyorlar, diye söylendi. Yayalar için yanan yeşil ışıktan yararlanarak karşıya geçti. Yükseldi. “Hastayım yalnızım...” oldu ve kapanmakta olan bir mey- hanede, İstatistik Umum Müdürlüğü kaleminden emekli Niyazi Beyle, tombalacı Akif’in fasılındaki peltek güfteye karıştı. Kapanan kepengin paslı aralığından sıyrılarak asfal- ta çıktı. Elinde çanta-radyo taşıyan bir işçinin

omuzuna kondu, yorulmuştı. Şehrin fakir mahallelerinden birine gi- den çamurlu bir otobüse bindiler. Eski otobüsün homurtu- ları arasında bir süre sesi duyulmadı. Işıklı yolları geride bıraktılar; sarsıla sarsıla tozlu yollarda ilerlemeye başladı- lar. Sesini biraz yükseltti işçinin radyosunda. Bu yollara, bu toza, bu sıcağa başka türlü dayanılmazdı. İşçiden bir durak önce indi; ters taraftan gelen başka bir otobüse bindi. Bilet- çiyile oturup iktidara yaranmaya çalışan bir işçi gazetesini, ilanlarına varıncaya kadar okudular. Sonra hızlandı: apart- manlara girdi. Demokrat Ahmet Beyin evinde, bir senfoni- le bir popüler müzik arasında dinlendi. Bazen high fidelity oldu, bazen mono. Yetmiş sekiz devirli parlak kollu bir gra- mofonda bile çalındı bir kere; elle kurulanlardan. Bir ara yolunu kaybetti; sormak için bir karakola girdi. Sıcakta parmak izleri kötü kötü kokuyordu. İsteddiği şarkıyı çalma- yan seyyar çalgıcı tamburî Arif'e sözle ve fiilen tecavüz etti-

gi iddiasıyla... daktilonun tıkırtısına kaptırdı kendini. Tuş- ların tıkırtısı, arzunun tıkırtısı, rahmetli Mehmet Akif, Sey- fi Baba, sen bir garip çingenesin... Arif Baba... kendini so- kağa attı. Peşine iki tane uzun saçlı, kırmızı ceketli genç takıldı. Armonize edilmemek için var kuvvetiyle kaçtı. Gece- yarısı olduğundan kapalı duran demir kapının üstünden aştı. Üç numara, on iki numara, yirmi sekiz numara; kapıyı yumrukladı. Aceleden, muşambanın üstünde kayd, duvara çarptı, sarhoşların arasından güçlkle yer açtı kendine. Sendeledi, yere düştü, telaşla kalktı. Turgut oradaydı: bir adım mesafede. Göğsüne yaslandı, başını omuzuna koydu. Bir kedi gibi süründü, yaltaklandı. Nefes nefese, ama emin ellerdeydi.

Turgut terliyordu. Gürültülerinin dışardan duyulmaması için pencereleri açamıyorlardı. Kuru bir sıcak vardı. Susuz ve buzsuz içilen konyak da kurutuyor, kavuruyor, yakıyor- du. Bulantı vereceği

endişesiyle su içilmiyordu. Söylenen şarkılar da boğazlarındaki son ıslaklığı almış götürmüştü. Safter'in sesi çatallaşmıştı; kulakları tırmalıyordu. Turgut iki Safter, üç Safter, dört Safter birden duyuyordu. Şarkı en ol- madık yerde kesiliyor, susuzluk, nefessizlik, bitkinlik dolu iç çekmelerden sonra, kırılıp dökülerek devam ediyordu. Sıcak peşlerini bırakmıyordu. Turgut, önce çeketini, krava- tını çıkardı; alacakaranlıkta birleşen şekilsiz eşya yığınının içine bıraktı. Biraz susalım, bir pencere açalım. Sıcak hava içeri doldu. Ağlayan kızın gözyaşları kurumuş; tuz, yüzün- den garip ışıltılar yansıtıyor; kızıl ışıltılar. Yapışkan, az sulu ter, vücutları pişiriyor, yanma, dayanılmaz bir hal alıyor. Dayanmak gerek, daha bütün kozlar oynanmadı, son çıkış yapılmadı. “Safter, sen kimsin Safter?” Diliyle damağını ıs- latmaya çalışıyor, tükürüğünü yutuyor: faydasız. “Eski bir kumarbaz, efendim.” Efendim, efendimiz, efendimiz. Efen-

dimiz yorgunlar, efendimizin canları sıkılıyor. Sıcak efendi- mizi bunalttı. Efendimizin sağlığına içiyorum. Sarayımızın içine sokulmaya cüret eden bu menhus sıcak kanımızı ku- rutuyor, beynimizin suyunu buharlaştırıyor, kullarımıza is- tediğimiz gibi hizmet etmemizi engelliyor. Muhafızlar! Kim soktu onu buraya? Ülkesinde güneş doğmaz kralımızın odasına çıkan yorgun merdivenlerin mermerlerini hangi ışık kızdırdı? Bir zamanlar duvarlarının dibinde dalgaların oynadığı bu sarayı kim getirdi bu bozkırın ortasına? Kim icat etti sığağı? Efendimiz, efendimiz. Efendimizin başına güneş geçti galiba. Hayır, ışık istemiyorum: kapansın ağır kadife perdeler, kimse içeri alınmasın. “Tombalacı mıydın Safer?” Bütün kabahat sıcakta. Düşmanın, sıcak çöllerden gelmesi, savaş alanının şartlarına daha kolay uymasını sağ- ladı. Mermerden yansıyan ışığa bile dayanamayıp sarayın içinde şemsiyeyle dolaşan soylularımız birer birer kırıldılar. Bizi sıcak yendi. “Sonunda tombalacı da olduk efendim. Önceleri

büyük kumarlar oynardım. Büyük kumarlarda bulundum. O zamanlar iskambil...” Demek eskiyen kumar- bazıları kırıyorlar sonunda... sonunda efendimiz. Hayır, is- temiyorum. Bana iyi haber getirin; ölümden, yenilgilerden bahsetmeyin. Nöbetçiler! Bu adamı dışarı çıkarın; çürümüş et kokuyor. Sıcak yüzünden, efendimiz. Çok uzun yoldan gelmiş. Elbiseleri tozlu: havayı dolduruyor, nefes alamıyo- rum. Pencereleeri açın, duvarları yıkın: efendimiz nefes ala- mıyorlar. Bir elleriyle şemsiyelerini tutmaya çalışırlarken, öteki elleriyle kılıçlarını nasıl sallayabildiler? Işığı görünce pencereye uçan, cama yapışan sinekler kadar da dayanama- dılar mı? Tespihböcekleri gibi kıvrılıp ölüverdiler efendi- miz. Borular çalınsın, halka haber verilsin. Yağmur duasına çıkılsın.

Ayağa kalktı, gömleğini çıkardı, kapının yanındaki askıya itinayla astı. Karanlıkta, el yordamıyla bir iki kapı tokmağı

tuttu; tuvaleti kokusundan buldu. Işığı yaktı. Lavabonun içine başını soktu. Suyu açtı. Kurulanmadan salona döndü. Yere oturdu. “Kapıda gözcülük yaptığın da oldu mu?” Bana ince elbiseler getirin. Seyrek dokunmuş kumaştan olsun. Gözeneklerinden hava girsin tenime. Tüylerimi bir çayır gi- bi dalgalandırısın. Hiç esmiyor, efendimiz. Büyük yelpazeler getirin: iki adamın taşıyamayacağı kadar büyük yelpazeler. Mısır resimlerindeki firavunlara tutulanlar gibi geniş, hafif tüylü. Dikişler tenimi yakıyor; dikişsiz beyaz elbisemi geti- rin bana. Hay Allah kahretsin: bu sıcakta yalnız esmerler imparatorluk edebilir. Bütün krallar akraba olur, dediler. Hepsi de Tanrının oğulları. Beni bu sıcak ülkenin prence- siyle evlendirdiler; oysa ben sarışınım. Buzlu çöllere alışkı- nım. Olric, Olric! Birşeyler yapmak gerek. Yoksa, bu yenil- ginin suçunu bana yükleyecekler. Oysa, güneşe sıcağa ye- nildik hepimiz. “Erkete demek istiyorsun, beyim. Erketelik de yaptım.” “Bize, usulüne uygun bir kumar oynatabilir

mi- sin Safter?” Başıyla odadakileri işaret etti: “Bu kadroyla bir- şeyler yapılabilir bana kalırsa. Sen bu oyunun adabını, er- kânını bilirsin herhalde.” Abdülhak Hamit! Sıcak konusun- da bir şiir söyle. “Bütün raconunu bilirim beyim. Sen me- raklanma; dediğini anladım ben. Safter, eski günlerini yaşa- tacak sana.” “Ortaoyunu gibi bir şey olacak desene.” “Evel Allah: sen üzülme. Her boyaya boyandık biz. Allah selamet versin, Sadi Beyin tiyatrosunda mezarcıyı bile oynadım ben.” Vücudunu dikleştirdi: “Bir kazma, bir de kürek, bir de ölü gömülecek.” Ölülerimizi savaş alanından toplamayı başardık mı? Halk ölülerini istiyor. Kokudan kimse yakla- şamıyor, efendimiz. “Efendimiz Hamlet.” Turgut, belinden hayalî bir kılıç çekerek Safter’e hamle yaptı. Safter, eliyle masaya tutundu; sonra yavaşça aşağı kayd. Elleriyle göğsü- nü kapayarak bağır- dı: “İhanet, ihanet!” Turgut koştu, ışık- ları yaktı. Kadınlar, müşteriler gözlerini kırptırdılar: “Gö-

zümüze geliyor. Dayanamıyoruz. Karanlık!” Turgut ışıkları söndürdü. Gene yere oturdu, kollarıyla arkaya dayandı, gözlerini Safter’e çevirdi. Başına boşalttığı sular kuruyor, yüzünde hafif bir serinlik dolaşıyordu. Efendimiz biraz da- ha iyi hissediyorlar mı kendilerini? Demek savaşırken güneş gözlerine geliyordu? Evet efendimiz: doğru dürüst görememişler düşmanı. Kılıçların ışıltısı gözlerini kamaştır- mış: her yer beyaz görünmüş gözlerine. Beyazdan kör ol- muşlar. Karda dolaşan insanlar da böyle olurlarmış diyorlar Olric. Doğrudur Efendimiz. Kar da güneş gibi yakarmış. Her şeyi duyuyoruz, hiçbir şeyi bilemiyoruz Olric. Bu du- varlar arasında kapandık kaldık. Savaş diyorlar, öldüler di- yorlar, halk diyorlar. Ne biçim şeyler bunlar? Rivayetler do- laşıyor, sözler geliyor kulağıma. Hep, bir yerlerde birşeyler oluyor, biz bilemiyoruz, Olric. Hep anlatıyorlar, söylüyor- lar, naklediyorlar. Bir gün hiç beklemediğim bir sırada, kapı bir tekmeyele açılacak; tanımadığım insanlar dolacak içeri- ye. O anda,

büyük bir ihtimalle, sen de yanımda olmaya- caksın; muhafızlar da öldürülmüş. “Kâğıt mı, zar mı, Safter?” Hem kılıç hem demeç kullanıyorlar. Olric ya da Osric gibi bir isimdi. Demek iki silahı birden kullanıyor. Ben o anda sıcaktan bunalmış, yarı ölü, tahtıma uzanmışım. Bu düşüncelerle kendinizi yormayın efendimiz. Nasıl rahatsız olmam Olric? Yoksa Osric miydin? Sıcak beynime vurdu; her şeyi bulanık hatırlıyorum. Bu akşam sarayda bir oyun oynanacak. “Kumarcı için her oyun birdir. Yalnız beyim, belirli oyunlarla şöhret yapmış namlı kumarcılar vardır. Meraklıları, o oyunlarda böyle kumarcılardan çekinirler. Gene de dayanamazlar: hep o oyunu oynamak isterler. Telaşlı olduklarından, kumarcının şöhretiyle kulakları dolu olduğundan, her zamanki oyunlarını oynayamazlar çok ke- re. Yenilirler. Kumarcının şöhreti de gittikçe artar. Başedil- mez böyleleriyle. Tokatlı bir Poker İbrahim vardı...” Turgut

kalktı, gene lavaboya gitti. Kumar sözü iki müşteriye ilgi- lendirmiş olacak ki Safter'in yanına yaklaştılar, ilk defa gö- rüyorlarmış gibi, tepeden tırnağa süzmeye başladılar onu. Sonra, hiçbir şey söylemeden ceketlerini çıkardılar; cüzdan- larını pantolonlarının arka cebine aktardılar. Susarak Safter'i incelemeye devam ettiler.

Bir tanesi oldukça uzun boyluydu. Bıyıkları, dudağıyla burnunun arasını kaplıyordu. Kendine güvenen bir duruşu vardı. Gene de küçük siyah gözlerinde belli belirsiz bir en- dişe okunuyordu. Kocaman altın bir yüzükle kaplı işaret parmağını Safter'in karnına doğru uzatarak: "Sen mi oynatacaksın kumarı?" diye sordu. Turgut, başından sular aka- rak geldi. Boynundan sızan sular fanilasını ıslatıyor, kirpik- lerinin çevresindeki damlalar gözlerini aydınlatıyordu. "Ben kumarı efendice oynatırım. Sende buna dayanacak yürek var mı?" Asilzadeler, bu ülkenin soylu fidanlarıdır. Orada, güneşin altında kuruyarak çürüdüklerini

düşündükçe içim bulanıyor. Korkuyorum Olric. Bu lanetin üzerime bulaşma- sından korkuyorum. Soytarım nerede? Gözdelelerimi, silah- şörlerimi çağırmaktan korkuyorum. Ya birdenbire, pis kılıklı, ter kokan serseriler içeri dolup da beni öldürmeye kal- karlarsa? Ordunuzun başında bulunsaydınız söylentilere yer kalmazdı efendimiz. Bu sıcakta mı Olric? Hem, ben kan görmeye dayanamam: bayılırım. Onların, bu kızgın güneşin altında nasıl öldüklerini düşünemiyorum. Ölüler için sıcak da soğuk da birdir: duymazlar efendimiz. Söyleme Olric: fe- na oluyorum. Bütün vücudumu soğuk bir ter kapladı. Gü- neş batıyor efendimiz. Nöbetçiler, nöbetçiler nerede? Tur- gut silkindi. Her şey yavaşladı. Sıcaktan. Bu sarayda bir kö- tülük hazırlanıyor. Sıcak, hainlerin kokusunu burnuma getiriyor. Tefvîk Fikret! Kış şiirleri söyle. Yüreğim kızdı. Ka- fam kızdı. Kar altında biçareler, soğuk düşünceler, ete de- ğen çeliğin serinliği. Zavallı ruh! İşlediğin günahlar ne ka-

dar büyük ki gecenin bu saatinde dolaşıyorsun

Nereden ge- lip nereye gidiyorsun?

Turgut, kumar hazırlıklarını gözden geçirdi: salonun or- tasında yere bir yaygı seriliyordu: çarşaf gibi şey. Metin, koltuğun arkasına başını dayamış uyuyordu. Tepedeki ışık yakıldı; tavanda uyuyan sineklerin birkaçı kımıldadı. Beyaz örtünün üstünde bir süre tembelce dolaştılar. Bir pervane sırtüstü yere düştü. Adamlar, örtünün çevresinde bağdaş kurup oturdular. Kadınlar oturdukları yerden onlara me- rakla bakıyorlar. Herkesin yüzü ciddi. Safter zarları çıkardı, avucunda salladı, avucunu kapattı; Turgut'a döndü, işaret bekledi. En yakın arkadaşımı kaybettim Olric: kimse anla- mamalı bunu. Başları ağrıyor, sizlere katılamadıkları için üzgünler, dersin. “Siz başlayın: ben belki sonra katılırım. Yarım saatten fazla oynamak yok.” Elinin tersiyle, alnına bi- riken terleri sildi. Çok sıcak bir gece, rahmetli. Toplantıyı canlandırmak için elimden geleni yapıyorum. Biraz

sonra, şerefinize, Safter'in idarelerinde, neşeli bir barbut başlaya- cak. Elini cebine attı, bir yığın buruşuk kâğıt para çıkardı. Avucunda sıktı; Safter'e top halinde uzattı paraları. "Bir ar- kadaş için. Benim hesabıma oyna." Safter parayı öylece önüne koydu. Kral eğleniyor. Bu gece bütün saraylılar benim için eğlensin, şarap su gibi aksın, havai fişekler atılsın, mantar tabancaları patlatılsın, fener alayları düzenlensin, sokaklarda tepinilsin, sular idaresine haber verilsin, bir ge- celik bütün havuzlara su aksın, renkli ışıklar yakılsın, fıskı- yeler göklere yükselsin, marangozlar ucuz tarafından he- men zafer takları kursunlar, elektrikçiler renkli ampullerle donatsınlar takları; muhafız alayından sağ kalanlar toplan- sın, bir geçit resmi düzenlensin. Grand Mama seslendi: "Mustafa'ya benden on beş lira." "Oldu." Bu gece bütün ta- lih oyunlarına izin verilsin. Polisler halkın taşkınlığına göz yumsun. "O zar kesik." "Dübeşe atıyoruz." Bütün yüzler

gerilmiş, bütün yüzler Safter'in elinden çıkacak zarlara di- kilmiş. Mustafa, uzun boylu müşteri, bıyıklarını kaşıyor. Kısa boylu arkadaşı da, kumarda kişiliğini bulmuş: önün- deki paraya bakıyor, hesaplıyor, çevresini inceliyor, elini uzatıyor, elinin tersiyle zarları itiyor: "Gene kesik." Safter'in yorgun yüzünde hiçbir çizgi kımıldamıyor; uzanıyor, zarları alıyor, zarın atılmasını uzatıyor, Turgut'a dönüyor: "Bunlar acemi," diyor. "Zardan korkuyorlar." Ey zavallı ruh! Talihi- ni dene bakalım. Alnına konan bir sineği kovdu. Sinekleri hiç sevmezdi rahmetli. En çok mavi sineklerden nefret ederdi. Ortaokuldayken, bir gün, gene böyle sıcak bir yaz gecesi, gene bu şehirde, Vahit Beylerin ortanca oğlu tıp tale- besi ve sonra fakülteyi bitiremeyerek radyo acentesi olan ve küçükken tutulduğu kuşpalazından kurtulmak için yarılan boğazında uzun bir yara izi taşıyan Esat ve daha sonraki yıllarda yaşadığı sefih hayatın kefaretni veremden ölerək ödeyen Jak ve Saffet Ağabey arasında yapılan bir sinek yarı- şını

anlatmıştı. Mavi sineklerin kanatları koparılıyor, kırmızı elışı kâğıtlarıyla kaplanmış tavla zarı büyüklüğündeki karton arabacıklara ipliklerle bağlanıyordu. Zavallı hayvanlar. Sonra, bu küçük atlı küçük arabalar, yeşil çuha kumar masasının bir ucuna sıralanıyor. Süpürgeden koparılmış ince sarı kamçılarla kanatsız sinekler dürtülüyor: hayvancıklar, şaşkın, telaş içinde arabacıkları çekiyorlar. “Dubara. Kaybettin.” Ufak müşteri sevinçle zıpladı: “Zar hâkimiyetini kaybettin.”

Turgut, kızlardan birine yaklaştı. Ne kızı? Anasının kızı. Bir sokak fotoğrafçısının çektiği resim gibi soluktu bu kız. Balmumu kaplı bir ten, düz göğüsler. Meslekte pek makbul sayılmamalı. Ufak tefek bir şey. Acaba Selim, Metin’i beklerken böyle birinin yanına mı oturdu? Ürkütücü bir yanı yok. Oturmuş olsaydı. Çıplak ayaklarına plastik terlikler giymiş. Deri olmaz tabii: her şey sahte olmalı. Selim bir ki-

tapta okumuştı sanıyorum: yazın güneşte yanamazlarmış: müşteriyle çıplak yatarlarken, memeleri ve karınları ayrı renk görünmesin diye. Ne kadar tartışmıştık, meslek midir değil midir, diye. Kızın kolunu tuttu. Fare gözleriyle baktı kız: ürkek, hem de küstah. Çekingen mi? Hayır, cahil. İn- sanlığa cahil. Daha biçimsiz, daha uydurma kadınlarla dü- şüp kalkarlardı arkadaşları üniversitede. Bir kadını elde et- menin gururundan olacak. Biçimli, küçük bir burnu var. Kaşlarını da almamış. Gözlerden ve burundan anlayamaz- sın bunları zaten. Ağız ele verir bunları, bir de eller. Bütün çirkinlikler, bütün vahşet, insanı donduran bütün sahtelik ağzın kıvrımlarında barınır. Peki, gözler ne ifade eder? Er- keklerin beklediklerinin tersini... Bir insan tarafları olmalı. Küçük burjuva kadınlara özenirler muhakkak. Onlar gibi, “hürmete şayan” olmak isterler. Yoksa, sol ellerinin yüzük parmağına neden alyans taksınlar? Fakat bazı erkekler, özellikle şoförler, hemen anlarlar

kimliklerini bunların. On- lar istedikleri kadar hanımefendi tavırlarıyla kırıtsınlar, ar- kalarından sıfatlarını yapıştırıverirler. Amansız dünya. Ko- nuşmadıkları zaman da, Selim gibi erkekler, onlar için bir- takım hayaller kurabilirler. Bu çelimsiz kızın elleri ne kadar büyük ve kaba. Geldiği sınıfın işaretini taşıyor. Neyse, yü- zük takmamış. Henüz, aşağılık duygusuna kapılmayacak kadar genç. Milyonlarca erkek için ne büyük bir nimet. On binlercesi için de değil. Kazanılması kolay bir zafer. Kaç ke- re geldim böyle yerlere? Bir iki kere. Diz kapakları da zaval- lıdır. Onu memnun etmek kolay olmadı. Fakat erkekler de ne kadar kaba ve anlayışsızdır. Kadınlar da öyledir. Erkek- ler de öyledir. Kadınlar da öyledir. Sonu yok bu gidişin. Kız, Turgut'un yüzüne baktı, gülümsedi. Onlardan farkımı- zı anlamazlar ki. Onlar diye bir şeyi nereden bilsinler? Hü- kümetçe bizim gibilere nişan verilmeli. Bana verilmeli. Me- tin'e verilmemeli. Burhan'a verilmemeli. Neden mi? Bilmi-

yorum. Bakışlarını beğenmedim. Sınıfta, Selim’le birlikte, en cana yakın öğrenci seçtiğimiz Osman bile sonradan yap- madığını bırakmadı. Pişman etti bizi. Gerçi yaptıkları kadın konusuyla ilgili değildi. Kadınlardan korkardı. Kadınlar da taktığımız bu nişanlara göre davranmalı bizlere. “Nereden bilsin senin sen olduğunu” özürü ortadan kalkmalı. Kumarcılar arasında bir dalgalanma oldu: “Manoyu fazla alı- yor. Hesabı yanlış yapıyor. Hem oynamak hem mano almak olur mu?” Turgut, duruma el koydu: “Benim namıma oy- nuyor, kendi namına mano alıyor. İsterseniz keselim.” Kısa boylusu, kişiliğini iyice bulmuştu: “Sana ne oluyor? Sen sanki kral mısın?” Turgut ayağa kalktı, kısa boylunun yanı- na dikildi, tepeden turnağa bir süzdü onu. Durdu, bekledi. Safter atıldı: “Kaybediyor, biraz bozuldu. Önemli bir mesele yok. Sen keyfine bak beyim.” Kısa boylu durumu kurtardı- ğına memnun, acele örtünün başına döndü. Yazık: mesele- ler çabuk kapanıyor. İnsan, her şeyi göze

aldığı bir anda hırsıyla başbaşa kalıyor. Onun için değmez, bunun için değmez, adamın yorulduğuna değmez, üzüldüğüne değmez, bir orospu değer mi erkek adamların dövüşmesine? Delikli demir icat oldu: düellonun tadı kalmadı. On adım yürüyeceksin, sırt sırta döneceksin, nişan almak için bir süre bekleyeceksin. Tıpkı filmlerdeki gibi. Yerine döndü.

Kızı belinden kavradı, göğsünü tuttu. Kız, müşterilerin iş dışındaki saldırılarına karşı gösterdiği tepkinin verdiği alışkanlıkla direndi. Yapmacık bir cilve. Ağızlarından da öptürmezlermiş. Savaştan dönmüşüm yorgunum kızım, bana bir öpücük ver yavaş yavaş. Kızın üstüne eğildi. İyi; kaçmadı. Kadına sarıldı. Kumar, kadın ve içki: dördüncü sınıf tatlı hayat. Derler ki derileri gergin dursun diye şap sürerlermiş. Kadın kokusu ne de olsa; ucuz lavantayla karışık da olsa. Biz, kadınlar gibi değiliz. İnsana karşı duyarlılığımız var. Kadın ürperdi: “Yapma,” dedi. Sıyrıldı. Yapma: ezeli ve ebedi

cevap. Ey zavallı ruh. Nedir bu yaptığın rezalet? Nereye sı- ğar? Görelim gel bu rezaletleri ve onları doğuran tembel ar- zuları ve karında yerleşen ve kafanın azdırdığı iştihaları ve onunla birlikte teşebbüse geçen eli ve temizleyelim bu yaşı- mak için geldiğimiz dünyadan kalın arzuları. İnceleri kalsın yalnız. Nedir bu rezalet: insanın hem eli hem kafası çalışır mı? Okuduğun satırların etkisi altındasın. Buldum seni: Se- lim Işık, tembel âşık. Kadın sızlandı. “Herkesin içinde ne yapıyorsun? Çek elini.” Kelimelerin beni tahrik edemiyor, soluk orospu. Yarı karanlıkta, kadını karıştırmaya devam etti. Elleri, dokunduğu hiçbir yerden memnun kalmıyor- muşçasına aranıyordu. İleri gitmedi. Eli, kadının kalçaların- da karar kıldı. Bir akşam, üniversitedeki arkadaşlarla böyle bir sokakta kapıdan kapıya nasıl vurmuştuk arzularımızı. Efendim? Yarı çıplak kadınlar, üstü çıplak altı etekli kadın- lar, altı çıplak üstü kazaklı kadınlar, divanlarda bacaklarını açmış kadınlar, divanlarda

bacaklarını karınlarına çekmiş kadınlar, salonda dolaşarak memelerini sallayan kadınlar, öne eğilmiş memelerini gösteren kadınlar, arkaları dönük kadınlar; hiçbirisi onlara göre değildi. Bir evin önünden geçerken, Turgut'un gözü yarı aralık duran kapıdan görülen giriş koridoruna takılmıştı. İçeriden gülüşmeler geliyordu; o tarafa yöneldiler. Merdivenleri çıktılar; koridorun sonunda, salonda, merdivenin başında, öteki evlerdeki gibi yarı çıplak kadınlar dolaşıyordu. Kapının hemen yanında da bir erkek, bir iki kadınla konuşuyordu. Altın dişli, esmer, bıyıklı, genç bir adam. Kadınlara davranışından, onları daha önceden tanıdığı anlaşılıyordu. Sohbetleri uzadı! Adama bir sandalye getirdiler, oturdu. Genç adam, kadınlara müstehcen şakalar yapıyor, onları güldürüyordu. Sözlerinin arasında, teklifsiz ve alışkın bir hareketle, elini uzattı, kadınlardan birinin eteğinin altına soktu, kadının bacağını okşadı. Gülüştüler. Bütün gece, kadınları ilgisiz gözlerle

seyreden Turgut, bir anda heyecanlandı: zevkle seyretti bu sahneyi. Çok kısa süren bir sahne. Adam, hemen elini çekti: bir iki saniyelik bir temas. Turgut, Selim'in merak ve tutkuyla bakan gözlerini yakaladı ve atıldı: "Böylesini seyretmek daha başka oluyor, değil mi? İnsan bir tuhaf oluyor, değil mi?" Kadın, adamın eline vuruyor, gülerek söyleniyor, utanmış gibi, onları seyreden gençlere bakıyor. Selim kızardı: suçüstü yakalanmış gibi, telaşlı gözlerini yere indirdi. Gülümseyerek meseleyi kapatmaya çalıştı. Şimdi beni görseydi nasıl hissederci acaba? Elini, kadının dizkapağından yukarılarda gezdirdi. Çorabı yok, ne yazık. Çorabın bitip etin başladığı yere dokunmaya bayılırım doğrusu. Bacakta, eşyanın bitip insanın başladığı yer elin altında, vücudun duygulara karşılık vermeye başladığı nokta. Daha yukarıda sıcaklık da gittikçe artmaya başlar: dünyanın merkezine doğru. Bilinmeyene doğru yolculuk. Kadına sarılmış, küçük hareketler yapıyor, sınırı aşmadan. Uzaktan bakılınca, insana,

hiçbir şey yapılmıyormuş gibi gelir: bir şeyden şüphelenilmez. Telaşsız, hafif bir hışırtı. Bazı duyguları ifade etmek ne kadar zor. Elim anlatabilir ancak. Elimin derisinden vücudumun hayati merkezlerine yayılan bu duyguyu sizlere iletmekte güçlük çekiyorum, insan kardeşlerim! Efen- dim? Yalnız dokunma duyusuyla açıklanabilir mi? Ya da elektriklenmeyle? Olamaz. Hücrelerin bir kenarına sığın- mış cinsel zerreciklerin bir dış etken yoluyla uyarılması. Kelimeler, kelimeler, kelimeler. Bütün duyularımla giriştim işe: hepsi var. Hayır, kitaplardan da etkileniyor insan. Oku- ma duyusu eksik. Elimin altında kımıldıyor: yaşadığını bil- mek bana heyecan veriyor. Kadının kulağına eğildi: “Ben- den hoşlandın mı?” Buna ne diyebilir ki? Konuşma duyusu. Kadın, belirsiz bir hareket yaptı. ‘Kadınlarla konuşurlar. Bir bara giderler, konsomatrislere içki ısmarlarlar: bir daha, bir daha. Hep konuşmak için. İnsan olduğumuzu, kendimi-

ze ispatlamak için. Köpeklerden farklı olduğumuzu göstermek için. Kadınlar da köpeklerden farklı olduklarını göstermek için, utanırlar. Utanmış gibi yaparlar. İşte yanımda- ki kadın da on dakikada bir kollarımdan sıyrılıyor, arada bir elimi itiyor.

Uzandığı yerden sıçrayarak kalktı, barbut oynayanların yanına geldi. Kısa boylu müşteri kazanıyordu anlaşılan: ne- şeliydi. Grand Mama, elini koynuna sokmuş, Turgut'un verdiği yüz liralardan birini bozdurmak üzere çıkarıyordu. Safter, eski günlerini hatırlamanın verdiği ciddiyetle, oyunun raconuna uygun gitmesine çalışıyordu. Turgut, eski kumarcıya kaşlarını çatarak baktı: “Bu ne biçim kumar? Usulüne göre oynanmıyor. Şimdi polis bir baskın yapsa ne olur haliniz? Nerede bu oyunun erketesi?” “Kim duracak beyim kapıda? Herkes oynamaya hevesli. Gözlerini zardan ayıramıyorlar.” Turgut güldü: “Kim mi duracak? Oynama- dığımı göre elbette ben duracağım.” Kapıya doğru gider- miş gibi yaptı. “Olur mu

beyim? Sana yakışır mı? Hem ca- nını üzme: kimse gelmez bu saatten sonra.” “Olmaz, ol- maz,” diye direndi Turgut. “Usulü neyse ona göre davranılacak. Kızlar verin bir sandalye bana. Kapının yanına diki- leceğim.” Kazanan kısa boylu: “Sen efendisiz. İcap etmez sana,” dedi. Neden icap etmesiz? İsa da öyle yapmadı mı? Havarilerinin ayaklarını yıkamadı mı? Sen kim oluyorsun Turgut, İsa’nın yanında? Selim duysaydı bu benzetmeyi, hamıyyetten gözleri yaşardı. Ben iki kitapla olağanüstü iş- ler başarırım: iki kitapla... İki kitap. İkisi tanışsalar, nasıl bakarlardı acaba birbirlerine? Ben Danimarka prensi Ham- let, siz kimsiniz? Aferin oğlum Hamlet, sen bu yolda de- vam et. Soylu olduğu için biraz yukardan bakacak elbette. Öteki, beyaz harmanıyesinin içinde kaybolmuş; yalnız yü- zü görünüyor. Hangi dili konuşacaklar? Biri Danimarka di- lini bilmez: yok, muhakkak bilmez. Hamlet sakalsız ve bı-

yıksız. O bilir mi İbranice? Öteki, inadına sakallı ve bıyıklı. Fakir, anadilinden başkasını bilmez. Berber yüzü de gör- memiş fakir. İkisinin bir ortak yanı yok mu? Var elbette. İkisi de babası için savaşıyor. Kim beni memnun ederse, yukarıdaki babamı da sevindirmiş olacaktır. Hamlet, ben babanın ruhuyum.. Ey zavallı ruh! İntikam alma meselesinde anlaşıyorlar. Ben, herhalde Hamlet’e yakınım. Fakat Selim’in intikamını alacak yerde Ofelya Magdalena’nın bacakları arasında yatıyorum. Kapının yanındaki sandalye- nin üstünden fırladı:

“Geliyor!” diye bağırdı. Kumarcılar büyük bir paniğe kapıldılar: Safter, aceleden, zarları ağzına attı. Kızlardan biri örtüyü telaşla çekti: oyuncular daha paralarını almaya fırsat bulamadıklarından, bir kısmı ortalığa saçıldı. Biri ışığı yak- tı. Safter heyecanla sordu: “Kim geliyor? Nereden?” Zarları ağzından çıkardı, yanındaki büfenin çekmecesine soktu. “O geliyor, duymadınız mı? Sesleri, gürültüyü işitmediniz mi? Tozu dumana katmış geliyor.

Uyuyor musunuz? Dışarıda kıyamet kopuyor.”
Safter, rahat bir nefes aldı, cebinden paraları çıkardı, bir kısmını ayırıp Turgut’a uzattı: “Hay Allah, korkuttun, bey. Böyle şaka olur mu?”
Kazancının bir kısmını karanlıkta kızlara kaptıran kısa boylu:”Olur mu böyle iş? Aklımız başımızdan gitti,” diye homurdandı.

“İkinci gelişini size haber vereceğimi söylememiş miydim? Ayrıca, artık ülkesinin sınırları içinde kumar oynanmasını istemiyor. Hiçbir şeyin talihe bırakılmasına razı değil artık. Kaderin ağlarını parçalamaya geldi. Onu anlatabilmem için bana içki verin. Boğazım kurudu.” Sehpanın üstünde duran konyak şişesini kaptı, son yudumuna kadar içti. Gözleri bulanıyor, başı dönüyordu. Gürültüden uyanan Metin, yanına geldi; uykulu ve yorgun bir sesle: “İçmekten harap oldun. İstersen gidelim,” diye mırıldandı. Turgut sallandı, kolunu Metin’in omzuna dayayarak dengesini buldu,

yutkundu, serbest kalan kolunu sallayarak konuşmasına devam etti:

“Kendisi, çatışmaya katiyen taraftar değildir. Bizler gibi intikamcı da değildir. İkinci gelişinin sebebi, ilk gelişinin öcünü almak değildir. Fakat istese de istemese de, önünde ona yol açmak için giden atlılar, kötülerini cezalandıracaklardır.” Dizlerinin üstüne çöktü Safter’in yardımıyla, Metin onu ayağa kaldırdı. Lavaboya götürdüler, başını yıkadılar, kızlardan biri kolonya koklattı. Başını kaldırdı, kendisini tutanları iterek merdivenin korkuluğuna tutundu. Bir elini uzatarak yumruğunu sıktı:

“Fakat ben, kuvvetli kollarımla bu atlıları durduracağım. Onun yeryüzündeki kılıcı benim. Benden başka kimse, onun adına hareket edemez. Atların önüne kendimi atarak onları durduracağım.” İleri fırlamak için yorgun bir hareket yaptı: Safter’le Metin onu tuttular.

“Onu gülünç duruma sokanları rezil edeceğim.

Ona vu- ranları parçalayacağım. ‘İntikam Kılıcı’nda baş rolü oynaya- cağım. Onu tanıyanları, onu ezenleri, hor görenleri, yakın- lık göstererek eziyet edenleri, saklandıkları deliklerden bir bir çıkararak kahredeceğim. Evleri, meyhaneleri, parkları, kerhaneleri, sokakları, müzeleri, arabaları altüst ederek on- ları teşhir edeceğim. Bazılarının açıkça üstüne gideceğim, bazılarına kurnazca yaklaşacağım: tabiatın bana verdiği bü- tün ustalıkları, bütün marifetleri, bütün maddi ve manevi kuvvetleri seferber edeceğim. Bu uğurda bütün nimetleri terkederek gerekirse...” Soluksuz kaldı, tükürüğünü yuttu, çenesini oynattı. Kısa boylu müşteri mırıldandı. “Durdur- maya imkân yok. Adam deli dervişler gibi azdı. Böylesinin ne işi var kerhanede?”

Turgut, yatışmaz bir deniz gibi, küçük kıpırdanmalarla birden temposunu değiştirdi:

“Ben bunlarla uğraşırken, beyaz atlı prensiniz size rahat-

lık dağıtacak. Hani sinemalarda, reklam filmlerinde, kendi kendine pişen yemekler, ipe dizilen çamaşırlar, banka kasa- larından kalkıp cebinize giren paralar var ya, onun gibi ola- cak işte. İnsanlar gibi eşya da halden anlayacak: insana kar- şı kör ve anlamsız direnmeden vazgeçecek. Çok sıkılırsan, oturup masanla bir çift laf edebileceksin.” Grand mama: “Desene hepimiz ecinni tayfası gibi olacağız yani.” Turgut bütün dişlerini göstererek güldü. Yaramaz bir çocuk gibi. Safter’le Metin’in kollarından kurtuldu, divanda okşadığı kıza yaklaştı. Yumuşak ve hükmedici bir sesle: “Haydi yav- rum, oyun bitti,” dedi. “Sen yukarı çık, yatağı biraz serinlet. Biraz nefes alır almaz ordayım.” Koltuğa çöktü.

Müşteriler, Turgut’u hafifçe küçümseyen bir tavırla süzdü- ler. Sonra, uğraşmaya değmez, Allah’ından bulsun, zaten bulmuş, boş gururundan utansın, biz de onu adam sanmış- tık bakışlarıyla yanından geçtiler. Kısa boylusu belli etme- den ve kasten Turgut’un ayağına çarptı. Turgut o anda, te- mastan

ya da aklına takılan bir düşüncenin etkisiyle hafifçe başını oynattı; belli belirsiz bir ses çıkardı. Kısa boylu, adım- larını sıklaştırdı: arkadaşıyla kolkola kapıdan çıktılar. Metin, kızlardan biriyle -orta boylu, tıknaz, hıçkıran kız- yukarı çıktı. Grand Mama'yla Safter, Turgut görmeden kayboldular. Turgut, gözlerini kapadı; çarmıha gerilmiş gibi, kollarını, bacaklarını uzattı. Bir parça dinlenmeliyim, toparlanmalı- yım: geceyi zaferle bitirmeliyim. Saatine baktı: bir buçuk. Şimdi küçük burjuvalar yataklarında bilmem kaçınıcı uyku- larında. O halde ben burjuva değilim. Bununla birlikte, ya- rın, çok muhterem bir beyefendiyle buluşup akşam yemeği yiyebilirim. Mesela... mesela patronun gerekirse uğra dediği genel müdürle. İşte o zaman adama, hiç farketirmeden, kerhaneyi bulaştırmış olacağım. Beyefendi, benim gibi tah- silli ve istikbali parlak bir gençle bulunmaktan memnun... karşılıklı, hanımefendilere gıyabi hürmetlerimizi arzlediyo-

ruz: oysa ben daha bir gün önce, geceyi kerhanede bir oros- punun kollarında ge irmişim. Buyrun bakalım! Oysa adam, evine gidiyor, bana dokunduğu eliyle karısını ve henüz a - mamış bir gonca olan kızını tutuyor: rezalet! Buyrun baka- lım! Hastalık, en namuslu evlerin yatak odalarına kadar gi- riyor sinsice. Ben, sivrisinek gibi, mikrobu oradan oraya ta- şıyorum: her yere, hatta kendi evime bile. Suratını buruş- turdu. Nermin'i düşündü: bütün yatağa yayılmış, kocası iş yolculuğuna çıkmış bir kadının gururuyla uyuyor. Onu se- viyor muyum? Evet. Böyle, zorlanmış küçük maceraların yıkamayacağı kadar kuvvetli bir ba  var aramızda. Var... mı? Olması gerek: yıkılmadığına göre. İşte gayet rahat karı- mı düşünüyorum; bu arada saçlarımı karıştırıyorum, bir demeti so ukkanlılıkla alnıma indiriyorum. Son derece normalim. Dudaklarını ileri uzattı, kaşlarını çattı: normal miyim? Belki de küçük burjuvalık dediğim şey tam budur. Ne dersin Selim? Sen çok meraklıydın bu

tariflere. Hangisi öyledir, hangisi değildir? Şimdi ne yapıyorsun orada, derin- de? Dizlerini karnına doğru çekti, yavaşça doğruldu. Elini yeni ceketinin iç cebine soktu, karıştırdı: bir parça kâğıtla birlikte kâğıda takılmış bir dolmakalem çıkardı. “Neredeyse bu önemli geceye tarih düşürmeyi unutuyordum,” diye söylendi. Kâğıdı sol avucunun içine koydu, ellerinin titre- mesine engel olmaya çalışarak yazmaya başladı:

Mısra 601 ve sonrası:

Sanmam bu, dil-i bîçarenin aşka meylidir,
Takib-i macera-i Selimdir bütün şiir.

Merdivenleri çıktı, kapısı açık duran ıdıklı odaya girdi. Beyaz çarşafının ortasında yatan soluk kadına baktı. Bir an

odanın ortasında hareketsiz durdu; elini göğsüne götürdü, gömleğinin düğmelerini çözmeye başladı. Toplar atılsın: za- ferimizi göklere ilan etsin.

10

Otele, sabaha karşı döndü. Hemen banyoya girdi, yıkandı, çamaşır değiştirdi. Yarı çıplak, yatağa uzandı.

Kapamayı unuttuğu perdelerin arasından giren güneşle uyandı. Baş ağrıyordu. “Yatarken aspirin almalıydım,” diye söylendi. Sinekler vücuduna, beyaz çarşafa konuyordu. Çü- rüyorsun, oğlum Turgut: sinekler de kokunu aldı. Çürü- mek dedim de aklıma geldi: bugün iş peşinde koşmalıyım. Daire dediklerine göre, çevresinde dönüp duracaksın. Yumuşak bir dönüş: yavaş yavaş yıpratır insanı. Yataktan kalktı, temiz bir gömlek giydi. Gömleğin hafif serin ve ince teması hoşuna gitti. Küçük şeylerden memnun olmasını bilmelisin. Küçük

sevinçler, büyük atılışlara yardım eder. Cenap Şehabettin olsaydı bu sözü kaçırmazdı: hemen bir yere yazardı. Bana yazık oluyor. Çorap da temiz olmalı; çünkü düğümün buruşturduğu kravat da değişmeli. Yaman iş kovalar Turgut Özben. Evlere gidilir. Çok konuşuyorum kendimle bugünlerde. Ne yapayım? Başkalarının sohbetin- den hoşlanmaz oldum. Müşterileri de kaçırdım sonunda. Hepsi Olric yüzünden. Olric mi? Kafamı durdurmalıyım bir süre. Basit şeylerle oyalamalıyım onu. Matematikle dinlen- meliyim. Efendim? Siz Poincaré misiniz? Hayır benekli dik- dörtgenim. Kendi kendine komiklik yapma: birikimlerini tüketiyorsun. Ben bir noktaysam... odanın ortasında durdu. Şu anda odanın köşegenlerinin kesim noktasında bulunuyorum. Bütün köşelere sesleniyorum: içinizden birinde kal- mış bir tutunamayan var mı? Matematik de seni kurtara- maz: daireye! Ceketsiz olmaz: insanı vatandaşla karıştırırlar

sonra. Aslında üçe ayrılır: halk, vatandaş, bir de benim gibi olanlarla başlayıp... çantasını kaptı, hızla kapıya yürüdü.

Bütün memurlar daha gazetelerini okuyorlardı, çaylarını içiyorlardı, masalarını düzeltiyorlardı; ceket çıkarma tali- matı henüz gelmediğinden ceketleriyle oturuyorlardı, ada- mı yakalamışlar bizim zamlardan bir haber yok dün akşam başıma gelenleri sormayın diyorlardı; hademeler, kapıların önünde iş sahiplerinin evrakını masadan masaya odadan odaya taşımak için bahşişlerini bekliyorlardı. Ceket kolları- nın sürtünmeyle paralanmasını istemeyen bazı titiz me- murlar kolluklarını takmak üzereydiler; daktilo kadınlar makyajlarını tazeliyorlar, dudaklarını yalıyorlar, kırmızı tırnaklarını törpülüyorlardı; ortayaşlı ve gençliğine düşkün olanlar parmaklarıyla alın derilerini geriyorlardı; yaşları kırk beşten büyük olanlar son zamanları tenkit ediyorlar, küçük olanlar da masalardaki tozdan şikâyet ediyorlardı; si- nekler,

rahatsız edilmeden masaların üstünde geziniyordu. Daire, o battal kütle, yavaş yavaş geriniyor, uyanıyordu: şef- ler daha otobüs duraklarında vasıta bekliyorlardı, müdür- ler, evlerinde kahvaltı ediyorlardı, umum müdürler uyuyor- lardı, bir yolunu bulup rapor alabilen küçük memurlar hiç gelmiyorlar, evlerinde öteberi tamir ediyorlardı. Bazı anlar, bir kâğıda, bir kayıt defterine uzanır gibi oluyordu eller; sonra, yandaki masadan atılan bir söz, uzatılan bir gazete, hademenin masaya koyduğu bir demli çay, bu atılışları ke- siyordu. Tembel bir cevap veriliyor, habere dalınıyor, masa ıslanmasın diye, çay bardağının altına, yemek- içmek için gerekli eşyanın bulundurulduğu çekmecedен çıkarılan bir altlık konuyordu. Sigaralar, birer ikişer yakılıyordu, kibrit- ler tablalara bırakılıyordu: her harekette bir yumuşaklık, bir güngörmüşlük göze çarpıyordu. Hiç acele edilmiyordu. Şaşırtıcı ve yeni hiçbir şey beklenmiyordu. Her sabahın, bü- tün sabahlar gibi

bir sabah olması bekleniyordu.

Bu ağır gidiş, iş sahiplerinin, koridorları, odaları, kapı önlerini doldurmalarıyla bir süre için hızlanır gibi oluyor; sonra, yeni gelenlerin de bu ağır senfoninin temposuna uymalarıyla her yer, dünya yaratılmadan önce ortalığı kaplayan madde öncesi sakinliğe bürünüyordu. Bütün iş sahipleri hep bir ağızdan iç çekiyor, bütün gözler hep birden merdivenlere çevriliyor, bütün gözlerde, beklenen memurun özlemi okunuyordu. Önce, beklenmeyen memurlar geliyor- du, başlar hep birden ümitsizlikle sallanıyor, gözler hep birlikte karşısındakine hak veriyordu. Bütün gözlerde, peşinden hademeleri koşturan bir müdürü görmenin arzusu yanyanıyordu.

Turgut, korunmasını bilen bir iş kovalayıcısıydı. Bilinmeyen kurallarla yönetilen bu ülkeye her girişinde, ürkütölmemesi gereken yaratıkların beklenmeyen davranışlarına saygı gösterirdi; yapmacık sabrını sonuna kadar sürdürürdü. Koridorda, dairenin sabah mahmurluğunu üstünden atmasını bekliyordu. Önünden geçen her memuru

saygılı ba- kışlarıyla süzüyordu. Belli olmaz; kimin nerede ne işe yara- yacağı hiç belli olmaz. Sonra, bana aldırmıyordun ama ağı- ma düştün işte bakışlarıyla karşılaşırısın birden. Garip ve mistik bir hava vardır; görünüşe aldanmamalıdır iş sahi- bi denilen cüce yaratık. Hademeler süpürür insanı. Eli- ni hiçbir kâğıda uzatmayacaksın: on emrin birincisi budur. Söze erken başlamayacaksın, hiçbir düşünce ileri sürmeye- ceksin, hiçbir şey bilmezmiş gibi görüneceksin, garip şekil- de giyinmeyeceksin, ellerini masaya dayamayacaksın, seni baştan savmalarına yol açmamak şartıyla kendini acındır- caksın, gülümseyeceksin, bekleyeceksin.. ve hiçbir zaman ümide kapılmayacaksın. İşte beklediğin memur merdiven- de göründü. Hemen yanına gitmeyeceksin. Bekledi. Sabırla, odaya girmesini, masasına yerleşmesini ve güne alışmasını bekledi. Odaya girdi. Allah’a emanet ol, oğlum Turgut. Me-

murlar, masanın iki tarafında, değışmeyen yerleri aldılar. Önce Turgut'un yüzüne bakılmadı: onun sorması beklendi. Küçük bir zaman kazancı. Beni deniyor. Boğazını temizle, öksür: fazla genç olduğun izlenimi bırakma. Buyrun, bir şey mi istediniz? Ne olağanüstü bir ülkedir! Bir şey mi istediniz, derler. Çünkü, esrarlı ve bu dünyanın insanların akıl erdiremediğı işlerle uğraşırlar. İsim olmasaydı, bu soru- na karşılık sana iki perdelik bir Molière oynardım ki... ve alınmayacaksın hiçbir sözden. Anlatacağsın. Daha bir daki- ka önce, yanındaki arkadaşına seslenir gibi alçak bir sesle, omzunun üstünden aşarak seslendi: “Şükrü efendi! Bana bir çay getir.” Evet ne istiyordunuz? Şimdiye kadar söyle- diklerini dinlemedim; çünkü çay içmemi beklemedin; bu nedenle, yeni baştan anlatman gerekiyor, demek istiyor. Ne kadar özlü konuşuyor değil mi? Ayrıca, öksürmenin yararı dokunmadı: beni genç gördü. İlk sözlerle baştan savmak is- tiyor. Sanıyor ki ilk sözü bana

söyletmekle: “Evrakın sizde olduğunu söylediler” gibi yanlış bir cümleyle başlayacağım ve beni en aşağı, iki oda kadar öteye savuracak. Belirsiz başlangıçlardan yararlanmak istiyor. Bu kanlı savaş, dışar- dan hiç belli olmuyor değil mi? İşte al sana kesinlik: yazı- nın tarih ve numarası. Yalnız, bu başarıyla sarhoş olmamalı- sın. Evrakın ona havale edildiğini hemen söylemeyeceksin. Yazı işlerine gittim zimmetle size gönderdiler diyerek, ilk dakikadan onu bunaltmaya gelmez. Kendisini çok çaresiz görürse, ümitsiz hareketler yapabilir. Mesela: “Bir dakika” der, çıkar odadan: bir daha koydunsa bul. Nazlı masal kuş- larıdır. Ürkütmeyeceksin. Belki de biraz daha beklemeliy- dim. Ne dersin? Bir iki iş sahibi gelse. Onları terslese. Ben bir köşede durup bakışlarımla ona hak versem? Adamlar gidince de önce şundan bundan konuşuruz: bir iki basit hastalık filan. Bir ilaç tavsiye ederim. Yalnız, fazla ileri git- meye gelmez: olmayacak bir şey ister insandan. İkmale kal-

mış kızının fikir hocasına gidip iltimas yaptırmak gerekir: gel de işin içinden çık. Fazla kibarlık da etmeyeceksin... ki- barca atlatıverirler seni. Bunları düşünüp, karşılıklı oyunlar oynamakla harcadığımız enerjiyle kimbilir kaç tane elektrik santralı çalışırdı? Efendim?

Uzun uzun, tarih ve numarayı inceliyor: sanki hayatında tarih ve numarayı ilk defa görüyor. Selim olsa, bir cinayet çıkardı. Budist olacaksın: ağaç, taş, bu münasebetsiz me- mur ve Turgut Özben... kaynaşıp gideceksin. İşi cahilliğe vuruyor: böylece hem zaman kazanıyor, hem de sabrımı deniyor. Sonra saf saf başını kaldıracak, ben bundan hiçbir şey anlamadım, diyecek. Cahilliğine aldanmayacaksın, he- men atılıp anlatmaya kalkmayacaksın. Öyle bir anlamıştır ki küçük ve önemsiz bir yanlışını yakalayiverir senin. Bilgisizliğini yüzüne vurur. Küçümser seni: çileden çıkarmaya çalışır. Bu kadar okumuş, tahsil görmüş; daha bir dilekçe- nin nasıl yazıldığını bilmiyor, der

bakışlarıyla. Masasının gözünden talimatnameler, nizamnameler, kanunlar çıkarır: maddeler denizinde boğar seni. Bir işin nasıl yapılacağını- dan çok nasıl yapılmayacağını gayet iyi bilir. Gerçek olumsuzluğun sultanıdır. Canım benim! Şişman da değil ki biraz gevşeyebileceğinden ümitli olalım. Zayıf, sinirli ve orta yaş- lı. Eski usul bıyık bırakmış. Koyu renk elbisemi giymeliy- dim. Gençliğimi kızgınlıkla karşılar belli etmeden. Öksürü- ğümü de beğenmedi. Şartnamenin unutulmuş bir madde- siyle öyle bir saldırır ki müdürler bile çekinir böylelerin- den. Yapamam efendim, der; sonra mesul olurum. Müdür diyor ki mukavelenin ruhuna aykırı bir taraf yokmuş. Mü- dür Bey böyle diyorsa kendi imzalasın: benim parafıma ih- tiyaç yok. Müdür Bey, memur arkadaş dedi ki sizin imzanız yetermiş. Ne demek efendim? İmzalasın. Vazifesi. Çağırın bana. Müdürle memur arasında sıkışacağını düşünmek Tur- gut'u terletti. Önce size havale edilmiş Necati Bey, neden

paraf etmediniz? Susun! Moralimi bozmayın. Uykusuzluk- tan olacak. Boş yere kendini korkutmayacaksın. Selim'in olumsuzluk meleği Nihat, dairede nasıl bir adamdı acaba? Bu adammış. Selim öldü Nihat Bey: imzalayın artık. Olmaz. Babam mezardan çıksa imzalamam. Ne korkunç adamsınız. Yalnız çiğ et mi yersiniz? Masaya fazla yüklenmişim: biraz geri. Bazıları, masanın başında durup dikilmeye sinirlenir- ler. Çok duyarlı bünyeleri var. En küçük bir hareket baskı oluyor. Gözlüklerini burnuna indirmiş; elleri düzgün. Yalnız kâğıt tutmuş eller. Memur sınıfı diyorlar. Bir zamanlar ne kadar gözdeymişler. Bir de subaylar. Onlardan herkes çekinirmiş. Babalar kızlarını hep bu iki sınıfa verirlermiş. Kızımı bir memura verdim; kızımı bir subayla evlendirdim! Demek o zaman insanla evlenmek âdeti yokmuş. Ya öğretmenler? Onların durumu acıklı. Erkek ilk öğretmenleri hakkında anlatılan bir fıkrayı hatırladı. Öğretmen, yedek subaylığını yapıyormuş: tabii hep üniformalı.

Adamdan kızı istemiş. Haluk anlatmıştı galiba. Memurlarla ilgili başından geçen bir olayı hatırlıyorum. Olay değil de bir an. Önemli bir an. Yani bizler için önemli. Ne bakımdan önemli? Anlatmak zor. Böyle bir odaya girmiş de bütün memurlar çay içip gazete okuyorlarmış: her zamanki gibi. Hayır, önemli olan bu değil. Kimse yüzüne bakmamış: herkes işiyle gücüyle meşgul. Herkes çayıyla gazetesıyla meşgul. Bütün başlar gazetelere gömülmüş. Haluk bekliyor. Öğretmen fıkrasını galiba teyzem anlatmıştı. Adamı subay sanmış müstakbel kayınpeder. Kızı vermiş. Böyle şey olmaz ya. İyi uydurmuşlar. Uydurma bir yaşantı... uydurma yaşantılar... ne garip bir milletiz... bizi kim anlayacak? Kayınpeder diyormuş ki hakime: sayın hakim bey, ben onu subay zannetmiştim: fakat, affedersiniz, öğretmen çıktı. Affedersiniz. Haluk da memurlara, bir affedersiniz bile diyememiş. Meşgul memurların ortasında öylece kalmış. Neden sonra, yaşlıca

bir memur, başını gazeteden kaldırmış. Haluk ümitle ona doğru yönelirken, yaşlı memur başını arkadaşına çevirmiş ve: “De Gaulle De Gaulle dediler: onu da gördük,” demiş. Hepsi bu kadar. Her yerde kullanırdık bu sözü. Zavallı öğretmen! Böyle bir kayınpederin kızını ne yapacaksın? Selim, De Gaulle fıkrasına bayılmıştı. Buna fıkra da denemez ya. Bu sözün içinde binlerce sayfa gizli, diye tepinirdi. Kimse anlatamaz bu fıkranın ne kadar güzel olduğunu, diye kıyamet koparırdı.

“Ben tek başıma karar veremem. Şef gelsin, bir de onunla konuşalım.” Yarım saat gitti. Şimdi çık koridora, bir ileri bir geri dolaş bakalım: nöbet tut kapıda. Bir parça övseydin onu: sizin gibi mevzuatı bilen biri için başkasına sormak... uğraşmam, yorgunum. Şef de gelecek mi bakalım? Bilinmez. Kimse kimsenin ne olduğunu bilemez. Kimse kimseye karışmaz. Bu, onun işi efendim. Ben bilmem. Kendisi gelsin de. Kendisi de bir türlü gelmez. Karanlık koridorda birbirlerine çarparak

evrak taşıyan hademelerin arasına ka- rıştı. Düşünmeliyim, diye düşündü. Vaktimi boşuna geçir- memeliyim. Dayanma gücümü kaybetmemeliyim. Bir siga- ra yaktı.

Koridorda dolaplar, dolaplar. Eskiden alınmış ahşap do- laplar, yeni çelik dolaplar. Dolapların içi dolmuş, üstüne taşmış: tozlu dosyalar. İplere, kâğıtlara sarılmış dosyalar. A- 2, B-4... Ne anlamsız bir yaşantı. Dolabın kapağında bir ya- zı: yangında ilk kurtarılacak eşya. Onu değil beni kurtarın. Nasıl dayanabilirim ben, Turgut Özben, bu beklemeye? Na- sıl dayanamazdık Selim’le birlikte üniversitede? Nasıl ka- çardık sınıfların arka kapılarından? Selim, bütün bu eşya- nın yanmasına kim bilir nasıl sevinirdi. Bir gün öfkelenmiş- ti birden: hepsini yakmalı, bütün evrakı, kayıtları, belgeleri. İnsanlık bunlarla ayakta duruyorsa şaşırıp kalsın herkes: şaşırıp kalsınlar da şaşkınlıktan, ne yapacaklarını bileme-

mekten ölsünler. İçerdeki odada oturan alçak ne yapardı acaba? Canını kurtarmaya bakardı; tıpkı onun yanındaki masada oturan ve daktilo kızı kaçamak bakışlarla süzen ve onu böyle bir yangından kollarının arasında çıkaracağını sanan ve yangın sözünü duyar duymaz tabanları yağlayacak genç adam gibi. Şaşırmazlar Selimciğim: daire tatil oldu di- ye sevinirler. İnsanlar, yalnız kitaplarda şaşıırırlar. Romancı- lar şaşırtır onları. Ölü denizdeki su zerrecikleri gibi birbir- lerine tutunurlar: dalgalanırlar, bir yere gitmezler aslında. Aslında, kimse, kafasındaki hayallerle kimseyi bir yere götüremez kardeşim Selim! Belki biz, seninle ben, kafamızda- ki hürriyetle bir yerlere gidebilirdik. Giderdik de! İsteddiği- miz zaman kaçırdık sınıftan. Yangın çıkmasını beklemez- dik. Hocanın gözünden kaçarken arka kapının yanına yerleştirmiş olduğumuz kontrplak korurdu bizi. Sormazdı bu tahta nedir diye. Hürriyet kontrplağı. Kapının gıcırtısını duyduğu zaman hoca geç kalmış

olurdu, çok geç. İşte böy- leydik biz canım Selim! Şimdi ne durumlara düştük ikimiz de. Sen öldün; ben de koridorlarda, anlamsız bekleyişlerin içinde ölüyorum. Gerçekten öldün mü Selim? Bu yalnızlık dolu koca dünyada bütün tutunamayanları öksüz bırakıp gittin mi? Bat dünya bat! Talih! İki gözün kör olsun da pi- yango bileti sat! Midem yanıyor: içkiden kurtarılacak ilk mide. Yangından kurtarılacak ilk mide. Benim midem. Be- nim kalbim.

Hademeler, koridorda, bir sehpanın çevresine oturmuş- lar, dertleşiyorlar. Hademeler kadar itibarımız yoktur bura- da. Boş sandalye görsek de oturamayız: hademelerle karış- tırmasınlar bizi diye. Memurları bizden sormasınlar diye. Vallahi hemşerim, ben de senin gibi buraların yabancısıyım. Güldü.

“Ne gülüyorsun Turgut Bey? İşlerini koridordan radarla idare ediyorsun artık galiba. Onun için keyfin yerinde.” To-

parlandı. Musta Bey, eski müteahhit. Yenileri kıskanır. Doğ- ruluğu yüzünden bir türlü büyüyememiş işinde: kendi yo- rumu. Geçen ihale işinde onu da gördük. De Gaulle gibi. Müteahhit Mustafa Taşyap. Eskiden taşçıymış da. Soyadı Kanunu çıkınca sonunu mesleğine uydurmuş hemen. “Ol- muş” “tuhafliklar” anlatır. Müteahhit esprisi yapar. Müte- ahhit esprisi, memur esprisi. Herkesin kendine göre bir dü- zenı var. Bir sen miydin bu dünyada garip olan, Selim? Bı- rak beni Musta Bey; evrensel gerçekler peşindeyim. “Efen- dim?” dedi Musta Bey. “Ne dedin?” Saldırdı: “Son ihalede bize oynadığın oyundan sonra karşıma ne cesaretle çıkıyor- sun, Musta Bey?” Belki kaçırdım böylece. “Bırak beni doğ- ruluk kuşu Musta. İşim var.” Olmadı: pişkinliğe vurdu. “Bütün kabahat Memduh’ta. Müteahhitlerin listesini eksik almış. Adam, açığız. Memuru elde etmiş. Listeye adını yazdırmamış. Son dakikada attı zarfı.” Gördün mü, kaça- mam artık. Ben sana gösteririm. “Musta Bey.

Çocuk gibi kandırma beni. Kapıyı tutmak yok mu?” “Ah bu gençler! Her şey kitaptaki gibi mi oluyor? Memduh adamı görünce müteahhite benzetememiş. Bırakmış içeri.” Seni benzetirdi. Lacivert elbiseni ve kır saçlı şakaklarını görenler, seni mu- harrir falan bile sanırdı. “Bırak bunları. Sen adamdan kaç para aldın, onu söyle.” Musta Bey son sözü duymamış gibi: “Bu asfalt yollarda iş kovalıyorsun da haline şükretmiyor- sun. Bizim gibi Allah’ın dağında...” Bir hikâye kokusu alı- yorum. Nasıl kurtulsam? “Ben bir şefe bakmak...” “Reşit Bey gelemes daha. Ben de onu bekliyorum. Yeni evlendi. Karısı bu saatte bırakmaz onu. Sen hikâyeyi dinle de Cum- huriyet Türkiye’sinde insanın...” Bir kitap yazacağım: bü- tün insanlar birleşiniz ve aynı şeylere gülünüz. Mustafa Bey gibilerden başka kaybedeceğiniz bir şey yoktur!

“Kırk iki senedir bu işteyim Turgut Bey. Aklım olsaydı baba mesleği kunduracılıkta kalırdım. Ben, aslen Kütahya-

lıyım. Kırk iki sene önce bir dükkânım vardı orada. Daha yeni usta olmuşum. Bir gün dükkândan içeri senin gibi bir beyefendi girdi. ‘Kunduraları kaçtan yapıyorsun?’ diye sor- du. Yüzüne baktım: ‘İyi kundura mı, kötü kundura mı ola- cak?’ Şaşırdı. Anlattım: ‘İyi kunduranın çifti iki lira, kötü kunduranın dört lira.’ Anlamadı. Gene anlattım: ‘İyi kun- durayı iki liradan yaparsam kazanırım. Fakat sen ucuz gö- rür yaptırmazsın. Onun için, dört lira derim. Kunduradan anlamadığın yüzünden belli. Senin için iyi deri kullanırsam yazık.’ Güldü, iki çift kundura ısmarladı gitti. Zamanla ah- bap olduk. Birgün bana: ‘Mustafa, oğlum,’ dedi. ‘Sen bu kunduracılıkla zengin olamazsın. Benim gibi müteahhit ol- malısın.’ Nasıl iş bu?’ ‘Kolay. İş alacaksın, başkasına yaptı- racaksın. Para böyle kazanılır ancak.’ Uzatmayalım: kandık adamın sözüne. Müteahhitliği, adamın cebine giren para- nın miktarıyla ölçtük. Memurlar da öyle sanır ya. Yüz bin lirayı aldı, cebine attı, derler. O hırsla uzatır

dururlar insa- nın işini.

“Teminat, dediler: dükkânı sattık. Cebimize de birkaç ku- ruş koyduk. İhale kolluyoruz. Allah’ın dağında bir yerde bir jandarma karakolu inşaatı düştü kismetimize. Şarkta bir yerde. Ne adam gider ne vasıta. İnşaata yakın bir kasabada akılsız bir kamyoncu bulduk sonunda: bize malzeme taşı- yacak. Kasabayı dolaştım: sokakta dilenen, boş dolaşan ne kadar deli varsa topladım. Sözün gelişi değil, gerçekten de- li. Başka kim gider dağın başına? Bir sivrisinekler var: ci- binlik deliyor. En delisini de başlarına çavuş koydum. İnşa- at yerine bıraktım onları. Deli takımı olduğundan çadır fa- lan isteyen de çıkmadı. Kasabaya döndüm. İçim rahat. Bir kahveye oturdum. Daha ısmarladığım kahve gelmeden bir de ne göreyim, tuttuğum kamyonun şoförü geliyor kan ter içinde. Önümde yıkıldı kaldı. Ne oldu? Ne var? ‘Ah bey!’ dedi: ‘Beni öldürüyorlardı: zor kaçtım ellerinden. Hele o

deli çavuş yok mu? Allah korusun!’ Kamyon, inşaat yerine varınca bizim deliler toplanmışlar adamın çevresine: neden geldin, ne yapıyorsun? Temel için taş taşıyacağım, şu kadar fiyata diyecek olmuş zavallı. Sen misin diyen? Adamı öldü- rüyorlarmış: sen, Allah’ın taşını getirmek için bir de müteahhitimizden para mı alacaksın? Kamyonu bırakıp kaçmış, canını zor kurtarmış. Ah, Mustafa! dedim kendime. Deliler, dedim. Ne akıl varmış sende. Gitmesine gideceğim yanları- na: korkuyorum. Şoför, bir daha uğramam oraya, diyor. Kamyonu bırakmaya razı. Bu nasıl iş dedim. O sıcakta yola koyuldum gene, çaresiz. Şantiyeye vardım.

“Baktım toplanmışlar, homurdanıp duruyorlar. Daha hırsları geçmemiş. Çavuş ortalarında. Belden yukarısı çıp- lak: karnının üstüne bir küçük köpek dayamış. Bu köpeğin hikâyesi de ayrı bir vahşet. Kasabadan yola çıkarken çavuşun kucığında bu köpek. Güldüm: ‘Hırsız gelirse, bundan mı korkacak Selman?’ ‘Yok, bey,’ dedi. ‘Dağ başı bu.

Belli ol- maz: insan aç kalır. Yemek için saklıyorum bu köpeği.’ Böy- le adamlar işte. Gürültüleri bitince cesareti ele aldım: ‘Utan- mıyor musunuz?’ diye çattım onlara: ‘Kamyoncuyu kovdu- nuz. Şimdi ben, temeli hangi taşla yapacağım?’ Selman, kö- peği iyice karnına çekti: ‘Sen merak etme bey,’ dedi. ‘Biz taşı buluruz. Buraya da taşırız.’ Öteki delilerin yanına gitti: an- lamadığım dilleriyle konuştular aralarında. Sonra, bana bir şey söylemeden dağıldılar: çalıların, tepelerin ardında kay- bolup gittiler. Ezan vaktine kadar bekledim. Herhalde kaç- tılar diye düşünüp üzüldüm. Bir bakıma sevmiştim onları. Kendine yakın gördün, dersin sen. Öyle diyelim.

“Sabaha kadar uyku girmedi gözüme otelde. Şafakla iş yerine koştum gene. Baktım deliler toplanmış. Beni görün- ce sırttılar. Ben de sevindim onları görünce. Aslında haklı ‘bu adamlar, diye düşündüm. Allah’ın taşına para verir mi insan? Kimin malını kime satıyorsun? Bütün kabahat dü-

zende. Selman yanıma geldi: ‘Bulduk taşları.’ dedi gururla. ‘Böyle iki binaya yeter.’ Derenin kıyısına yığmışlar. Bir de ne göreyim: hepsi kitabe, lahit. Aman Allahım! Senin anlaya- çağın, köy mezarlıklarında ne kadar mezar taşı varsa sök- müşler; yüklenip gelmişler. Allahım, dedim, mahvoldum. Hepsi de gerçekten Allah’ın taşı. Köylüler gelecekler, beni parçalayacaklar. Hemen kasabaya kaçtım, jandarmaya sı- ğındım: gelecekler, beni öldürecekler! Savcıyı çağırdılar. Anlattım. ‘Bir çare düşünün,’ dedim. ‘Bu köylüler beni sağ bırakmazlar.’ Savcı anlayışlı adam. Düşündü. ‘Bu taşları ye- niden yaptırır mısın?’ dedi. ‘Yaptırmak ne demek Taş diye dikilirim mezarlığa.’ Yanına iki jandarma aldı: ‘Gel benim- le,’ dedi. ‘Aman’, dedim. ‘Jandarma alayı gelsin birlikte. Masrafı neyse veririm.’ ‘Sen merak etme.’ dedi. Ne yapayım? Gözüm korkmuş bir kere. İş yerine döndük. Ana baba günü. Köylüler gelmişler: neredeyse ameleyle, amele ne de- mek, bizim delillerle

çarpışacaklar. Derenin kıyısına birik- mişler, birbirine yaslanmış yatan taşları gördükçe daha be- ter kuduruyorlar. Herkes delirmiş.

“Savcı atından indi. Yanına bir tercüman aldı. Ne de olsa hükümet. Köyün ağası da atından inmeyip gelmemezlik edemedi. Ağa anlatıyor, bizim delilerin en akıllısı da sözle- rini çeviriyor. ‘Bu yabancı, mezarlarımızda taş bırakmamış. Ne olacak şimdi? Ölülerimizi karıştıracaksınız. İki satır dua edemeyeceğiz. Bırak bizi de cezasını verelim.’ Savcı, onu so- ğukkanlılıkla dinledi; düzgün bir iş yapılmış gibi. Sonra: ‘Bunda kızılacak bir taraf yok,’ dedi. ‘Hükümet emri.’ Ağ- zım açık kaldı: hükümet emri mi? ‘Evet hükümet emri. Ca- hil herifler, yeni yazının kabul edildiğini bilmiyor musu- nuz? Bütün nüfus kâğıtları yenilenmiyor mu? Yeni yazıyla almıyor musunuz kafa kâğıtlarınızı artık? Bize Ankara’dan emir geldi. Bütün mezar taşları da eski yazıyla olduğu için değişecek. Hepsi yeni yazıyla baştan yapılacak. Müteahhit

de bu işi üzerine aldı. Ankara'dan gönderdiler onu. Duyduk duymadık demeyin: bütün mezar taşları eski yazıdan yeni yazıya çevrilecek, eski yazıyla yeni mezar taşı yapılmayacak.' Köylüler, bir daha söylendiler; sonra, atlarıyla çekip gittiler. Ben de bütün taşları yenilettim yeni yazıyla. Her taş doğru yere dikip dikmediğimi bilmiyorum. Allah taksiratımı affetsin. Beş parasız kaldık o zaman; ama yakayı da kurtardık.

“Bu işten canım yanmadı da, bir yıl sonra basit bir mesele yüzünden altı ay hapis yattım. O da ayrı hikâye... İşte Reşit Bey geldi: kaçırmayalım.”

Müdürleri tanımaya imkân yoktur. İş sahipleri için onlar, sonsuz bilinmeyenli bir denklemdir. Hademeleri, sekreterleri aşmanın zorluğu, dairede bulundukları ve iş sahipleri için bulunmaz bir nimet olan o eşsiz saatlerin kısalığı, bu esrar perdesini korumalarını sağlar. Davranışlarındaki, önceden tahmini mümkün olmayan tutarsızlıklar, bilinmeyen olan saygıyı korur. Onları neşeli görürseniz ne

yapacağı- nızı şaşırtırsınız; diliniz tutulur. Devlet otoritesinin korun- ması bakımından asık surat gereklidir. Senli benli olmak, bu otoriteyi zayıflatır; devletin yüksek çıkarlarını tehlikeye sokar. İnsan, müdürlere, sinema, tiyatro, ya da daha samimi bir eğlence yerinde rastladığı zaman dahi bu korkulu saygı- yı üzerinden atamaz; onların da hepimiz gibi eğlenebilece- ğini bir türlü kabul edemez. Bu davranışlarında bile, bizle- rin, iş sahiplerinin anlayamayacağı gizli, belirsiz yüksek bir anlam vardır. Ayrıca onları, eğlenmeye gelen öteki insanlarla karıştırırsanız, ertesi gün dairede bu yanılmayı oldukça pahalı ödersiniz. Bütün memurlar, şefler, evrakınızı tam is- tediğiniz gibi düzenlemişken, bütün mesele sadece bir for- maliteden ibaret olan müdürün imzasına kalmışken, hatta zafer sarhoşluğuna kapılıp hademeyi bile kandırarak evrakı elinden almışken ve arkasında korkutucu şaşırtıcılıklar sak-

layan kapıyı yavaşça açıp o sakın mabetin içine girmeye, mahremiyetini bozmaya cesaret etmişken... birden bütün dünya yıkılır. İmzalamaz, efendim, imzalamaz. Israr ettikçe daha çok imzalamaz. On kere, yüz kere, bin kere imzalamaz. Israr etmezseniz, daha gölgeniz kapının eşiğinde kaybolmadan unuttur sizi. Sizler geçicisiniz, o kalıcıdır. Adı değişse de, devletin sorumluluğunu taşımaktan hafifçe kam-burlaşan sırtının eğimi değişse de, daha genç ya da ihtiyar olsa da aynı insandır. Hatırlayacaksınız dün de aynı mesele için rahatsız etmiştim. Hatırlamaz, bilmez. Unutmuştur, akıldan silmiştir, ilgilenmez. Dün, “Peki imzalarız” dediği evrakı unutmuştur; imzalamaz. Fakat, dün imzalamadığını da unuttuğu halde bugün gene imzalamaz: devletin yüksek çıkarlarını bilen o sarsılmaz sezişiyle imzalamaz. İmzalamaz, efendim, imzalamaz. Belki ben değil de ilgili memur ya da hademe götürseydi... bu iş çıkardı belki. Hayır çıkmaz. Belki çıkardı.

Bilinmez. Yıllarca inceleseniz tanıya- mazzsınız onu. Karakteri hakkında, tecrübeliler bazı tah- minler yürütürler, bazı öğütler verirler size. O insan değıl- dir ki devlettir, otoritedir. Soyut bir kavramdır. Kendi de bi- lir soyut kavramlığını. Hem de nasıl.

Sonra... sonra, imzaladı, derler. Nasıl olur? Siz orada de- ğilken, boş bulunduğunuz bir anda... başkasının rüyası gibi bir şey... çırpınırsınız: nasıl imzaladı, ne dedi, yüzü nasıldı? Dikkat etmemişlerdir, kaçırmışlardır. İşin önemini bilmez- ler ki, bir şey demedi, derler. Nasıl demedi? Hiçbir şey de- meyişi nasıldı? Nasıl olur da yüzüne bakmazsınız; gözleri- nin ifadesini kaçırsınız o anda? Başımızı kaldırmaya cesa- ret edemedik. Geçmiştir, fırsat kaçırılmıştır. Oysa, bu sizin hayatınızdır, hayatınızın en büyük bölümünün oynandığı bir sahnedir. Bütün acıları çektiğiniz halde o mutlu anda bulunmazsınız. Oysa sayfalar, altına yazdığı küçük bir not, minimini bir soru işareti yüzünden kaç kere değıştirilmiş-

tir; kaç kere baştan yazılmıştır. Resmî Gazete’de yayımlan- mış kanunu bile yazıp getirseniz, ilk seferde geri çevirir. Hiçbir şey bulamasa, bir daktilo yanlışı bulur. Oysa, o dak- tilo olacak cahile en azından iki paket Yeni Harman almışsı- nızdır, yanlıssız yazsın ve ön sıraya alsın diye yazıyı. O da ne yapsın? Kusursuz olmak Allah’a mahsus. Öyle ya. Bir paket Yeni Harman daha. Telaşla yeniden yazar. Yazarken de müsveddeyi hazırlayan Şemsi Beyin yazısını okuyamadı- ğından yakınır. Makineden kâğıdı koparırcasına alırsınız, hademeyi bile göğüsleyip odaya dalarsınız. İnsan kutsal yerlere bile bazen ne kadar hırsla girer. Boş koltuk bakar si- ze: toplantıya gitmiştir, yani yandaki odaya gitmiştir. Ol- maz, rahatsız edilemez. Girilemez. Canım nasıl olur? Her dakika meşgul değil ya. Olmaz derler koro halinde hademe- ler, memurlar, şefler, sekreterler, müdür yardımcıları: gire- meyiz, yapamayız. Bizi nasıl karşılayacağı belli olmaz, ne diyeceği belli olmaz, ne yapacağı BELLİ OLMAZ.

Doğru, öyle ya! Ya imzalamazsa? Gördün mü derler hep bir ağız- dan. Hemen sönersiniz, pişman olursunuz heyecanınızdan. Bir an kendini unutup Allah'a isyan eden günahkâr bir ku- lun çöküntüsü. Büyük bir boşluğa düşersiniz. Koridorda, sizin gibi bahtsızlarla bir olup onun aleyhinde bulunmuş olduğunuzu düşünürsünüz acı acı. Küçük söylentilere ka- pılıp çekiştirdiğinizi hatırlarsınız onu. Oysa, onun hakkın- da her duyduğunuz bir tahminden ibarettir. Suçluluk duy- gusundan kurtaramazsınız artık kendinizi. Koridordaki yal- nızlığınıza dönersiniz.

Sonra... müdür değişir. Herkesi anlatılmaz bir sevinç sa- rar birdenbire. Eski müdürün yaptığı eziyetler bir bir anla- tılır koridorda. Baskının sona erip hürriyet güneşinin doğ- duğu sanılır kısa bir süre. Yeni güneş ortalığı ısıtmaya baş- lar. Oysa doğan, tam bir anarşidir. Hademeler ve memurlar da tedirgin olur bu yüzden. Çılgın anarşistler gibi memur-

304

lara kafa tutarız. Zafer sarhoşluğuna kaptırırız kendimizi. Koridorlarda sigaraları yere atarız, hademelere bahşış ver- meyiz. Zamanında işe gelmeyen memurları, şefe şikâyet et- tiğimiz bile olur. Kısacası, çileden çıkarız. Memurlar, bu güngörmüş kütle, sabırla, havanın yatışmasını, düzenin ge- ri dönmesini beklerler. Bu geçici gerileme devresini, bize yeni eziyetler düşünmekle geçirirler. Tanrısal ihtiyatı elden bırakmazlar. Kabuklarına çekilirler. Yeni müdür dişlerini bilerken, onlar da kuzuların bayramını seyrederler ilgisiz gözlerle. Vahşi hayvanların kurbanlarıyla ilişkilerine karış- mazlar. “Vaziyet normale avdet edince” birer ikişer delikle- rinden çıkarlar ve parçalanıp yutulmamızı da aynı ilgisiz- likle karşılarlar. Arada bir, oramızdan buramızdan bir iki parça da onlar koparır. Orman kanunu Resmî Gazete’de ya- yımlanır ve yayımlandığı tarihten itibaren de yürürlüğe gi- rer. Aynı heyecanlar, aynı korkular, aynı bekleyişler, aynı çaresizlikler:

bilinmeyen, gene aynı bilinmeyen. Koridorlar- da gene aynı dolaşmalar, bakışmadan konuşmalar, konuş- madan bakışmalar; hademelere, parayı atınca çalışmaya başlayan o otomatik makinelere gene aynı yalvarmalar, aynı baş sallamalar. İnilti- ler, odaları, koridorları doldurur; yalnız müdürün kapısından içeri giremez. İnsani zaaf- lara kapalı tek kapıdır o.

Şefler öyle değildir. Onlara yaklaşabil- rsiniz hatta, bazen bir meseleyi, iki eşit insan gibi, karşılıklı konuşup tartışabi- lirsiniz. Sigara ikram edilince alan şeflere bile rastlanmıştır. Bazıları size sigarasını dahi yaktırır. Bütün bu yakınlık gös- termeler, onun görevini yapmasını engellemez. Ve elinizi masanın üstündeki dosyaya uzatmanızı hiç gerektirmez.

Reşit Bey de, arkasında bir insan kuyruğuyla odaya girin- ce masa hemen kuşatıldı; eller alışkın hareketlerle dosyala- rına uzandı, evrakını aradı. Bu saatte şefler bile nefes alma- ya bırakılmaz. Öğle tatili denilen canavar yaklaşmak üzere-

dir. Reşit Bey gene de başını kaldırdı, uzanan ellere baktı: eller çekildi. Bu kısa çekimserlik süresini kaçırmak isteme- yen Turgut atıldı: “Benim işim iki dakikalık.” Bu durumda- kilere öncelik tanınır. Yer verdiler. “Evveliyatı” kısa olan iş- lere duyulan bir saygıdır bu. Turgut da kısaca “arzetti.” İş sahipleri için çözüm ne kadar basittir. Tecrübesizler, hemen atılıp memurlara, şeflere yol göstermeye çalışıp, akıl öğret- meye kalkarlar. İşte canım, şu dosya: dolabın üstündeki. Dur bakalım: öyle kolay değil. Nereden biliyorsun? Bütün dosyalar birbirine benzer. Dosya numarası tutuyor mu? Ba- zı önemli işler için birden fazla dosya açılır. Bunu biliyor musunuz? Senin, bu dosyanın içine konurken gözünle gör- düğün kâğıt başka dosyadan çıkar. Sen dairenin esrarına akıl erdirebilir misin? Sen her an dairede misin? Her hare- ketimizi izliyor musun?

Turgut’un, meselesini duygulu bir açıklıkla anlatması, sessiz bir anlayışla karşılandı. “Bir de dosyasını görelim.” dendi. Bakalım dediğin gibi

mi? Sesindeki duygululuğa kaptırmamalıyım kendimi. Biz ne insanlar gördük! Kılı kıpırdamadan yalan söyler. Ne korkunç! Selim duysaydı çok üzülürdü. Yalana dayanamaz da. Ben de onun arkadaşı Tur- gut Özben. Bizi tanıyor musunuz? Biz kimseyi tanımayız. Kimseye özel muamele yapamayız. Biliyorum: mezardan çı- kıp gelse bile değil mi? Biliyorum. Kabahat bende. Daire oyununa Selim'i karıştırmamalıydım. Bu oyunu kurallarına göre oynamalıydım. İşte hademeyle dışarı çıktım. Adam durdu. Kurgusu bitti. İçine bir lira atmadan yürümez. Uzaklaşır gibi yapsam? Geri döndü, çıktığı odaya giriyor. Duruyorum. Hademe de durdu. Ona doğru gitsem? Bana doğru geliyor. Olmaz: savaşılmaz bu düzenle. Parayı, ada- mın ceketinin cebine attı. Elli kuruş atarsan, yavaş yavaş merdivenlerden çıkar. Bir lira verirsen asansöre biner. Her şey ne kadar düzenli. Bir vidasını değiştiremezsin. Selim

dairede çalışırken ne yapardı acaba? Ne yapacak, herkesin işini görürdü; hademeler de memurlar da ondan nefret ederdi. Amir güçlük çıkarmazsa memur çıkarına bakamaz, memur güçlük çıkarmazsa hademe çıkarına bakamaz. Bü- tün düzen çığrından çıkar sonra. Düzen de çığrından çıkar- sa, artık onu ne Hamlet düzeltebilir ne de Selim. Sonra bü- tün aile babaları ne yapar? Bir ev nasıl çevriliyor, sen biliyor musun Selim? Ya hesapta olmayan masraflar? Tahakkukta- ki Basri Bey, karısı kürtaj yaptırdığı ay, tarifeyi iki misline çıkarmıştı. Aslında bir yolsuzluk yapmıyorlar. İşiniz biraz daha hızlı yürüyor o kadar. Bir çeşit fazla mesai. Güldü. Şimdi yanımda olsaydın, bütün bu meseleleri tartışsaydık. Birçok meseleyi askıda bırakıp gittin. Beni bıraktın bu ma- kinenin çarkları arasında. Ben de dişlilere ceketimi kaptır- dım. Eteğimin ucundan bağlandım bu düzene. Ceket çı- karmadan olmaz. Ceket çıkarma talimatı da verilmedi da- ha. Çıkar üstündekileri, kurtul bu düzenden. Olmaz Selim:

çırılçıplak kalırım sonra. Tutunacak bir yer bulamam sonra. Düşünceler göklere yükseliyor, fakat vücut toprağa bağlı. Tek tek koparılması kolay olan milyonlarca iplikle bağlı. Kör talih! Hademe dönmedi. Ben de arşive gitmeliyim. İki- miz daha kuvvetli oluruz..

Arşiv, büyük ve uzun bir salondur. Bütün duvarlarda tava- na kadar raflar, raflarda dosyalar, dosyalarımız. Canımız, hayatımız. Salonun orta kısmında masalar vardı: dört bir yanı bankolarla çevrilmiş memur masaları. Bir domino oyu- nundaki taşlar gibi birbirlerine yapışmış, uzayıp giden masalar. Uzayıp giden Devlet Demir Yolları gibi. Her yerde karşıma çıkma Selim.

Bir hademe, elinde bir kâğıtla bankonun önüne gelir ve dosyayı ister. Bundan sonrası biraz güç. Uygulaması güç bir halk oyunu. Memurlar, hademeler ve iş sahipleri hep birlik- te bankonun dışına dizilirler, elele tutuşarak. Memur, onla-

rın kolları arasından geçerek raflara gider. Bu sırada hade- meler ve iş sahipleri ellerindeki dosya numaralı kâğıtları sallayarak iki adım öne gelirler, kâğıtları bankonun üstüne koyarak, “Buyrun işte numara, şimdi bizdedir sıra” türkü- sünü söylerler. Bu arada, rafın yanına varmış olan memur, “Alt gözlerde arama” oyununu oynar. Bir hademe, salonda yer tutmasın düşüncesiyle, kapının dışına konulmuş olan merdiveni getirir. Merdivenle içeri girerken hademeler ve iş sahipleri hep birlikte dalgalanırlar. Merdiven, raflara dayan- dıktan sonra, oyunun en güç figürleri yapılır. Merdivenin üstüne çıkan memur, biraz bakınır ve: “Bulamıyorum işte,” diye bağıldıktan sonra, salonun çevresini merdivenle dört kere döner. Merdivenden inerken, bankonun çevresindeki halkada bulunanlar: “Dosya yokmuş yerinde” diye kâğıtla- rını sallayarak bağırırlar. İçlerinden biri elindeki kâğıdı baş- ka bir memura uzatır. Oyun tekrarlanır.

Turgut, oyunun en heyecanlı yerinde içeri girdi.

Merdi- venli memura iki kere çarptı. Bankonun çevresindeki hal- kayla birlikte üç kere döndü: sonunda hademesini gördü. Adam bankonun içindeki bir memurun yanına gitmiş, onunla konuşuyordu. Turgut bu karışıklıkta, seslenmesinin bir yararı olmayacağını düşünerek, yasak olduğu halde, g- revli memur adımlarıyla bankoyu aştı, memura yaklaştı. Orta yaşlı, yumuşak yüzlü bir memur. Turgut’un yüzüne il- giyle baktı. Oturması için ona masasının yanındaki sandal- yeyi gösterdi. Turgut, başıyla, hademeye, gidebileceğini bil- dirdi. Hademe kalabalığın içinde kayboldu. Daireye geldi- ġinden beri oturmamıştı. Oturdu, memura teşekkür etti, paketini çıkardı, birer sigara yaktılar. “şimdi dosyanızı bu- lurum efendim. şu kalabalık biraz dağılsın da.” Turgut’u süzdü, beğendi. “Burada iş görmek imkânsız beyefendi,” dedi. “Bu karışık düzen kurulmuş bir kere: yukarıdakiler de aldırmıyor. Kaç kere teklif ettim onlara, bu salonu şöyle

308

tanzim edelim diye.” Masanın üstüne bir dikdörtgen çizdi, parmağıyla tozları süpürerek. “Şurada raflar olmalı. Banko da kapının karşısına... merdiveni de şuraya koymalı.” Turgut, sabırla dinliyordu. “Bu işlere aklım erer. Ama dinleyen kim?” Ben. Memur sustu. Turgut da susmaya devam etti: saygısından. “Siz anlayışlı bir insana benziyorsunuz beyefendi? Zatiâliniz hangi işle meşgulsünüz?” Turgut kendini tanıttı. Memur, önce yerinden doğruldu; kalkar gibi hareket yaptı. Sonra, saygı dolu bir sesle: “Bravo.” dedi. “Bravo! Demek mühendissiniz. Çok güzel. Hem de yüksek mühendis.” Hayranlığından sözlerine devam edemedi: bir an sustu. “Mühendis ha? Mühendis.” İlk duyduğu bir kelimeyi zevkle tekrarlayan çocuk gibiydi. “Mühendis. Öyle ya, mühendis.” Yerinden kalkarak Turgut’un elini sıktı: “Tebrik ederim, çok güzel bir meslek.” Yerine oturdu, gözlerini uzaktaki bankoya, raflara dikerek, dalgın, konuştu: “Bravo. Çok güzel meslek. Başardınız, bitirdiniz. Şimdi artık hakkınız. Hem

bu kadar genç, hem de bu kadar akıllı.” Turgut’a hak vererek sustu. Turgut, birşeyler söylemek gerektiğini anladı, fakat konuşamadı. Haklı haklı sustu. Bir süre bakış- tılar. Memur, ellerini oğuşturarak mırıldandı: “Ben de ne kadar isterdim. İsteseydim olabilirdim de. O kadar söyle- dim o zaman. Liseyi bitirseydim muhakkak olurdum. Me- muriyeti istemiyordum. Çizgim de çok güzeldi. Masanın başına oturur durmadan çizerdim: yukarıdan aşağı, soldan sağa muntazam çizgiler. Ne diyorsunuz ona, içine mürek- kep, çini mürekkep konan kalemlere... Ne kadar itinayla doldururdum, kâğıda hiç damlatmadan. Bu çocuk derlerdi, ya mimar olacak ya mühendis. Kâğıdın en altına da kurşun kalemle iki çizgi çizerdim...aynı aralıkta...” Turgut, “para- lel” demedi. “Bu çizgilerin arasına dikkatle yazardım: çizgi denemesi. Ne kadar hevesim vardı bilseniz. Oturma odasın- daki abajurun dibine sokulur, geç vakitlere kadar çalışır-

dım. Babam yanıma gelir. ‘Artık yatsan iyi olur evladım,’ derdi. ‘Gece yarısı oldu, gözlerin yorulacak.’ ‘Biraz daha müsaade edin babacığım,’ diye yalvarırdım: ‘Biraz da çapraz çizgiler çizeyim.’ Annem sobanın yanından mırıldanırdı: ‘Bu çocuk muhakkak mühendis olacak.’ Misafirliğe gelen komşulara bu kâğıtları gösterirdi, benimle iftihar ederdi.” Turgut’un yüzüne baktı: “İyi çizmek çok mühimdir değil mi?” Turgut: “Tabii.” dedi: “En mühim şeydir.” “Biliyorum, elbette. Ben de çok iyi çizerdim işte. Matematikçi, istediği kadar, hesap mühimdir diye tepinsin dursun. Nah sana, derdim içimden. Sen istediğin kadar beni ikmale bırak. Çizmek gibi Allah vergisi değil ya. Çalışırsan öğrenirsin. Değil mi?” Turgut “Öğrenilir,” dedi, “Çalışmaya bağlıdır.” Me- mur, gururla başını kaldırdı: “Ben de öyle diyordum. Fakat matematikçiye bunu anlatamazsın ki. En nihayet ezbere da- yanmıyor mu hepsi? Ezberlersin davaları, olur biter. Mesele çizgide. Ezberim de biraz zayıftı. Tarihten hep

ikmale kalır- dım. Mühendis olacak adam tarih bilmese de olur, derdim. Tarihleri, isimleri hep karıştırırdım. Ama tarihçiden geçer notu alacaktım. Fakat o matematikçi yok mu? İki not ver- medi. Düşman oldu bana. İki not yüzünden olmadı işte. Babam çok ısrar etti. Başka mektepte belge imtihanına gir- memi istedi. Çocukluk işte. Sözünü dinlemedim. Soğumuş- tum bir kere. İki not yüzünden. Aslî maaşı yüksektir. Sık sık terfi edersin. İstemezsen memuriyeti, istifayı basarsın. Çık serbest çalış. İyi çizgi çizenler, muhakkak diğerlerinin içinde temayüz ederler.” Gözleri daldı. Turgut, bir sigara daha ikram etti. Sigarayı bakmadan aldı. “Fakat insan öyle mühendisler görüyor ki bunlar da nasıl mühendis çıkmış diye şaşıyor. İşte bizim müdür. Bir yazısı var: daktiloların canı çıkar sökünceye kadar. Üstelik, doğru dürüst bir çizgi çizemez. Çağırır genç mühendisleri, teknik ressamı: şöy- le olacak, böyle olacak diye tarif eder. Bu mühendislik mi

310

sanki? Belli etmeden, üzerini karaladığı bir kâğıdı aldım, sakladım.” Çekmecedен bir kâğıt çıkardı: “Buyrun işte. Siz de mühendissiniz. Böyle çizgi çizilir mi? Bir de umum mü- dürlüğünden bahsediliyor.”

Yolunda giden işler bile ne kadar uzar. Tozlu raflardan dosyalar indirilir: yazılar, tarih sırasına göre dizilmediğinden tek tek aramak gerekir. Yazı dosyanın içinde değildir: başka dosyalara bakılır. Dosyada fazla kopya yoktur: suret çıkarılır. Suret, aslıyla karşılaştırılır: siz okuyun, ben as- lından bakayım. Suretin altına mühür ve imza: aslının ay- nıdır, aslı gibidir. Götürün memura paraf etsin, getirin şe- fe imza etsin. Dilekçeye kâğıtlar eklenmeye başlar. Kâğıt- lar birbirine iğnelenir; her memur, kendi kâğıdını ekleme- den önce iğneyi çıkarır, yeni iğneyi başka bir yere takar. Kâğıtlarda delik sayısı artmaya başlar. Bazı memurlar iğ- neyi çıkarmaya üşenir: kendi kâğıdını ayrı bir iğneyle ta- kar. İğne sayısı artmaya başlar. Bir başkası, kâğıtlar

kabar- dı der: bir ataş takar. Her memur, bir paraf, bir damga, bir tarihle kâğıtları süsler. Kâğıdın ön tarafı dolar, arkasına geçilir. Her sayfa, taklidi imkânsız bir kompozisyon olur: daktilo harfleri, kırmızı damgalar, mor damgalar, siyah damgalar, mühürle basılmış tarihler, elle atılmış tarihler, yeşil kalemle imzalar, sabit kalemle paraflar, tarih ve numara kaşeleri, sağda solda altta üstte yatay, çapraz havale yazıları, mütalaalar, soru işaretleri, altı kırmızı kalemle çizilmiş satırlar. Gerçek bir sanat eseri: toplu bir sanatçı kalabalığının ürünü, kollektif sanat. Muhasebeye, kayıt, personel, teknik büroya: gereğinin yapılması, Müh. Asım Önal, tahakkuk: eski evrakın eklenmesi, teknik büroya: sureti eklidir, özü: muhasebe kayıtları hakkında, bir nüshasını elden aldım, imza: müteahhit namına Turgut Özben. İsminizi de üstüne okunaklı yazın, kardeşim. Oraya değil canım, buraya. Neyse, öyle de olur. Bugünün tarihi-

ni de atın. Tamam. Şimdi aşağı götürün, kaydettirin. Şu kâğıdın üstüne numarasını yazsınlar. Bana getirin, şefe paraf ettirelim. Müdür imzalasın. Tamam. Öğleye yetişir mi dersiniz? Sanmam. Şef paraf etse bile müdür yemeğe çıkmıştır. Siz, en iyisi öğleden sonra gelin. Daha rahat olur. Bugün biter mi dersiniz? Akşam için trene bilet almıştım da. Vallahi orasını bilmem. Biter ama, ne kaldı ki? Siz öğleden sonra erken gelin: hemen bitirelim. Yok gelmeyin. Müdür, üçten önce uğramaz. Siz gene bir gelin: bakarsınız erken gelir. Biraz kalır, sonra çıkar. Belki imzaya siz götürürsünüz. Ben bir buçukta geleyim. Gelin, gelin. Müdür bu, hiç bilinmez, değil mi? Bilinmez. Dün öğleden sonra hiç uğramadı mesela. Yapmayın. Çocuğunu doktora götürmüş. Ya bugün de gelmezse? Yok, iki gün arka arkaya yapmaz. Ama, gene de belli olmaz değil mi? Evet, belli olmaz. Müdür muavini imzalasın? İmzalamaz. Geçen gün böyle bir evrakı imzaladı diye mesele çıktı. Şimdi,

hangi yazıyı götürseniz, ben karışmam müdür imzalasın, diyor. Muavin ne iş yapıyor peki? Yirmi beş yılını doldurmuş; emekliliğini bekliyor. Neyse hayırlı olsun. Hayırlısı neyse o olsun. Güle güle.

Öğleden sonra gittiği zaman, sizin işiniz tamam, buyrun yazıyı, dediler. Allahın hikmeti, ne denir?

Yazıyı evrak çantasının içine itinaayla yerleştirdi. Bu işte emeği geçenlere kısaca teşekkür ettikten sonra, ağır ve emin adımlarla daireden çıktı. Dışarda güneş vardı; dışarda hareket, canlılık vardı. Gözleri kamaştı, elini gözlerine siper etti. Ulus meydanındaki heykel gibi. Neden bana bu şarkılardan bahsetmedi? Dairenin etkisiyle kamburlaşan sırtını düzeltti. Bukalemun. İnsan da kişiliğini yirmi dört saat kul- lanamaz bir günde. Eskir. Süleyman Kargı'ya telefon etsem mi? Tam karşıya geçerken telefon etmekten vazgeçti. Bir

otomobil, önünde fren yaptı: şoför ters ters baktı. Yapacak bir işi yoktu; yürümeye karar verdi. Yollar kalabalık değil: geniş yaya kaldırımında kimseler yok. Öğle sıcağı. Benim şehrimde, yollardan insan selleri akar. Burada herkes işinde gücünde. Bu şehir gündüzleri nefes almıyor. Bütün kahve- ler boş. Bir gazete aldı: yolun ortasında durup başlıkları gözden geçirdi. Bir araç hızla geçti yanından. Kaldırıma çı- kalım. Canı sıkıldı hemen gazeteden: katlayıp çantasına koydu. Yürümeye devam etti. Binalar, binalar... Yetmiyor- muş gibi bir de yenilerini yapıyorlar. Türk'ün parası olunca binaya gidermiş. Başka neye gider? Aklına aynı mısra takıldı: şarkısı yarıda kaldı, aklı da karıda kaldı. Sonunda aklı da kalmadı. Yavaş yürüyen bir adam çarptı. Kibar bir adam- mış, özür diledi. Türk'ün aklı ne zaman gelir? Güven Anı- tı'nı geçti. Durdu, geriye döndü. Parka girdi. Çocuklar yok: öğle uykusundalar. Serseriler dinleniyor. Heykellere baktı: Türk'e benzemiyorlar. Ne duruşları benziyor

ne de suratla- rı. Kenan aklına geldi; gülümsedi. Alman Japon'una benzi- yorlar. Biri öğünüyor, biri güveniyor, biri de çalışıyor. Şura- ya bir kuş konmuş: biri tutmuş... burada oturup düşünemem. Ortam uygun değil: düşünen heykel yok. Parktan çıktı. Nedir bu Selim'in başına gelenler? Alaman Japon'u bi- le, bunca hilesiyle çıkamaz işin içinden. Metin'e gitsem? Olmaz. Selim'in dediğine göre Milli Emniyettenmiş. Zavallı saf çocuk. Peki ne yapsaydı? Yüzüne, gözlerinin içine baka baka, yalan söylüyorsun mu deseydi? Kimsenin gözlerine uzun süre bakamazdı. Yıllarca katlanmış yalanlarına. Yanın- dan da ayırlamamış: yalanını yüzüne vurmak gibi bir davra- nış olur diye korkmuş. İstirap çekmeyi daha kolay bulmuş. Kavramak zor: söyleyememek. Anlayamadığım bir yönüy- dü. Selim de anlatmayı denemedi. "Neden?" derdim; çırpı- nırdım: "Neden söyleyemedin?" Daha başka olaylarda da söyleyemedi. Aman, derdi, canımı sıkma; sen anlayamaz-

sın. Söyleyemediklerini içinde götürdü. Bir adama daha çarptı. Düşünmek yürüme içgüdüsüne engel oluyor. Bütün çarptığım adamlar birleşip bana cephe alırsa? Alaman Ja- pon'ları, yürürken kimseye çarpmazmış. Çünkü yürümek ve düşünmek, onlarda yan yana giden iki özellikmiş. Ben Alman'ları böyle mi savunuyorum, diye tepinirdi Kenan ol- saydı. Beni gülünç duruma sokuyorsunuz, diye tepinirdi. Selim söze karışır: bu Alman'ların her işi sağlam. Dün ak- şam bir Alman filmine gittim; çok kötüydü ama kopmadı. Kenan da gülerdi bu kere. Namussuzlar, derdi. Allah insanı sizin elinize düşürmesin. Hep böyle gülebilirdik Selim. Ha- yat bir oyun değil miydi bizim için? Gelseydin bana, durum vaziyetlerini anlatsaydın, hep birlikte bir çare bulurduk. Kı- zıl komünist değiliz ya; halden anlardık. Birbirimizin dilini bilirdik. Kenan duymuş mudur olayı? Duymuşsa bir süre kendine gelememiştir. Görünüşe bakma; Alaman Japon'u gibi sağlam değildir. İçi zayıftır. Anarşist

değil ya: elbette üzölmüştür. Polis hafiyesi Metin. Milli Emniyet mensubu liseöi. Bat dünya bat. Bir kadınöın ayağına bastı. Artık özür dilemek gerek.

Bir vitrinin önünde dursam, diye homurdandı içinden. İnsanların ayaklarını benden kurtarmaya çalışmalıyım. Durdu. Metin'i bir divana yatırmışlar, pencereyi açmışlar. Kıvranıyor. Nefes alamıyorum, ölüyorum. Yalan. Selim öl- dü: sen yaşıyorsun. Doğan gülüyor kimseye belli etmeden. Selim anlıyor, gene de çaresiz? Neden? Metin çırpınıyor. Selim'i görmek istiyorum son defa. Selim karışık duygular içinde. Metin'in yanına oturuyor, yakasının düğmesini çö- züyor. Ölüyorum, diyor, Metin. Onu sana emanet ediyorum. Milli Emniyet'te çalıştığımı kimse bilmemeli. Neden anlattın bu hikâyeyi bana Selim? Öfkeyle başını kaldırdı. Yanında duran bir kadın hayretle ona bakıyordu. Allah kah- retsin! Kadın eşyası satan bir dükkânın önünde durmuşum.

Hızlı adımlarla uzaklaştı. Yolun kenarında toprak kazan bir amele saati sordu; cevap vermedi. Kenan olsaydı şimdi, bir durum muhakemesi yapardık. Kenan'ı düşünmek biraz hı- zını kesti. Durdu: terlediğini farketti. Önüne ilk gelen “Sa- lonumuz vardır”a girdi.

Aşağıda oturdu, salona çıkmadı. Garson, belini dayadığı masadan hafifçe yaylanarak doğruldu. Taşralı garsonlar. İnsanın içi kapanıyor. Etrafta sinirlenecek ne kadar çok şey var. Önce sinekler... sonra, öğle sıcağında güneş.. yakar Allah deyu deyu... bir bu eksikti, bir de mısralar takılsın aklıma.

“Buyrun beyim.” Kenan'ı istiyorum. Beni ancak o serinle- tebilir. Ulan, biz herkesten başkaydık be! Bizde hayal gücü vardı, bizde soyutlama gücü vardı. Peki, senin de onlar gibi akademili kızların peşinden koştuğun yalan mı? Doğru. So- murttu. Kenan, şimdi bunu karıştırma. Alaman Japonlu- ğundan başlarım senin. Dur dinle. Kenan'cığım, mesele cid-

di. Ben rahatsızım. Bir dahiliyeciye görün. Bak Kenan; farzet ki bütün takım toplanmışız. Eski günlerde olduğu gibi: Selim, Güner, Kayhan filan hep birlikte. Yoklamada imzaları- mızı atıp soluğu kantinde almışız. Fıkra anlatmaktan da sı- kıldık. Zeytin çekirdeklerini önlerindeki kâğıda tüküren ya da helvalarının üstüne limon sıkarak çocukları mı seyredece- ğiz karşı masalardaki? Senin miden bulanır, bakamazsın za- ten. Ciddi meseleler konuşacağız: Amerikan savaş filmlerin- deki Alman tank birlikleri neden hep yenilgiye uğruyor? Newton mu daha büyük, Gauss mu? Böyle önemli bir me- seleden bahsedeceğiz: bu Selim'in durumu ne olacak Ke- nan? Kendi bilir. Ben ona söyledim o gün: sen de dokuz nu- maradaki kıza gel, diye. Dinlemedi. Her hafta aynı kıza gi- dersen, diğerlerinden farklı muamele eder sana, dedim. Mutluluk hapı alacağına, bunu al, dedim. Yeter Kenan. Ken- tin şakalarının vahşeti, Ortaçağ mezalimini de geçti. Susun!

Garson koştu: “Bir şey mi istediniz?” Kendine geldi. Be- ğenmedim bu Kenan’ı. Alın götürün. Bir dondurma daha ısmarladı. Bu  ocuğun bütün hayatını bilmiyoruz Kenan. Bizimle yaşamadığı bir yönü var hayatının: kimseyle yaşa- madığı bir yönü. Yalnız, bilemiyoruz neyi yaşayamadığını. Kimlerle yaşayamadıysa onları bulmalı. Yanılıyorsunuz aziz dostum Doktor Watson. Kendisi, içine dönük bir in- sandı: hiç parmak izi bırakmış olduğunu sanmıyorum. Mister Holmes yanılıyorlar. İz bırakmayan bir suçlu krimi- noloji tarihinde görülmemiştir. Deniliyor ki birçok insanın kanına girmiş olan Kafka bile bütün evrakını yakamamış. Biliyorsunuz sayın  stad: acele etmemek gerekir. Zamana bırakın. Ne korkunç söz! Bir daha söylediğini işitmeyeyim Watson. Fakat, haklı olabilirsin azizim. (Bütün meseleleri bu uşak ruhlu herifin çözmesine, hiç olmazsa çözmeye kalkışmasına da i erlemiyor değilim.) Yalnız kediler,  le- cekleri zaman bir iz bırakmadan

kaybolurlar. Dostumuz da hiçbir şekilde evcil bir hayvan olarak düşünölemeyeceğine göre... Gerçekten, bu bir hareket noktası olabilir. Onunla yaşayanları kimden öğrenebilirim? Önce, bütün şüpheli kişileri baştan gözden geçirmeliyim. Evinde bir arama yapın. Derler ki ruh bozuklukları insanı son derece kurnaz yaparmış. Yani deliler, bizden akıllı mı Watson? Adımı, çamaşır suyu markası gibi telaffuz etmemenizi rica edeceğim Mister Holmes. İntihar bir akıl hastalığıdır ve ancak bir akıl hastasının körleşmiş duyularının sağladığı soğukkanlılıkla başarılabılır. Muhakkak bir iz bırakmıştır; aksine ihtimal veremiyorum. Yalnız bunu, çok akıllıca, kurnazca yapmıştır. Manyakça bir zevk almıştır bunu yaparken de. Saçma. Selim'in böyle bir aptallık yapacağını sanmıyorum. Kimseye zararı dokunmayan soyut bir kötülüğü ben, büyük ve mustarip bir ruhun iç çekmesi olarak kabul ediyorum. Psikolojiyle kriminolojiyi birbirine karıştırıyorsun Watson. İl-

316

min sonu yoktur. Ukalalık etme Kenan. Garson, bu ne bi- çim Kenan?

Gerçekten, evinde birşeyler bulabilir miyim? Sıkı bir ara- ma yaptığım söylenemez ilk gidişimde. Birden, orada ol- mak istedi. Bir an önce dönmeliyim. Daha öleli bir ay bile olmadı. Belki de ölmedi. Onu göremiyorum; o kadar. Diye- lim ki Afrika'ya gitti. Uzak bir ülkeye. Ülkede bir iç savaş var; bütün haber alma imkânları ortadan kalkmış. Yollar kapanmış. Bütün bunları hayatın cilvesi diye kabul edeceği- mi sananlar aldanıyorlar. Ben, giydiğim karaları bir daha çı- karmayacağım. Metin'in yanında hissettiğim aşağılık duy- gulara bir daha kapılmayacağım. En önemsiz belirtilerden yararlanacağım. Sonunda ceheneme bile gitmek olsa, dur- mayacağım. Sağlığında erkek olan biri. İhtiyatlı davranaca- ğım. Esrarını kapatmış, beni dışarda bırakmış. Yurdumuzun semalarında ağır bir hava esiyor. Olric. Bu lanet hepimize bulaşacak. Bunu hissediyorum. Elini alnına götürdü: biri- ken

terler eline bulaştı. Başı ağrımaya başladı: “Hayallerle boğuşuyorum,” diye söylendi. “Gün ışığına çıkarıp toz ede- ceğim onları.”

Gömleğinin üst iki düğmesini çözdü, kravatını gevşetti. Bir sigara yaktı. Dumanları burnundan çıkardı. Yüksek ma- tematik imtihanından önce de böyle olmuştum. Bu sıcakta vaktimi nasıl geçirdiğimi söylesem... inanmazlar. Bu ikinci sınıf pastanede oturmuş boş hayaller kuruyorum: ikinci sı- nıf hayaller. Daha, nasıl düşünüleceğini bilmiyorum. Se- lim’in Fransa’da uzun yıllar kalmış bir arkadaşı vardı. Mem- lekete dönünce bir de ne görsün: kimse düşünmesini bilmi- yor, düşündüğünü sanıyor. Orada felsefe tahsil etmiş de. İki çeşit düşünmekten bahsediyordu. İnsanın aklına birtakım kelimeler gelmesi başka... düşünmek başka. Sayıları notas- yonları bilmekle matematikçi geçinebilir misin? Biz de fel- sefe okuduk lisede. Ranke tarihi buldu, Wundt da psikolo-

jiyi. Hayır, kurdu. İnsanlar, daha önce psikolojiyi bilmiyor- lardı. Wundt da bir gün yolda giderken... Her şeyi basite in- dirgemekle, aslında işin kolayına kaçıyoruz Kenan. Mesele- lerden kaçıyoruz. İkinci sınıf pastanelerde başını ellerinin arasına almakla, burnunu karıştıran garsona kızmakla hiç- bir meselenin üstesinden gelemezsin. Ağır kayıplara uğru- yoruz Kenan. En yakın arkadaşlarımızdan olduk: açıklaya- mıyoruz. Oblomov gibi geviş getiriyoruz hayallerle. Felsefe- ci arkadaşı da istemiyorum. Bon pour l'Orient bir diploma alıp gelmiştir. Fransızca da bilmez. İmtihana başkası girmiş, diyorlar onun yerine. Hayır, demiyorlar. Ne olur Turgutçu- ğum Özben bırak artık bunları. Sen adam olmayacak mı- sın? Olacağım: birden gerçeği bütün çıplaklığıyla görece- ğim. Matematik imtihanından önce de böyle olmuştum. Asistan soruları yazdırdı. Hiçbirini bilmiyormuşum gibi geldi bana. Sanki önceden hiç duymamışım. Kâğıda öyle bakıyorum. Nereden başlayacağımı

bilmiyorum: tereddüt- ler içindeyim. Kimse de yardım etmiyor. Asistan başıma di- kildi. Benden iki satır fazla bilmenin gururu içinde. Oysa Gauss'un yanında benim gibi o da bir hiç. Farkında değil. "Ne yapıyorsun?" dedi. "Düşünüyorum," dedim. "Düşün- mekte geç kaldın," dedi. "Daha önce düşünecektin." Soru- lara bakıyorum: başım ağrıdan çatlıyor. Bugünkü gibi. Bir- den gördüm. Gerçekten gördüm. Gauss'un sezişinin yanın- da milyonda bir. Ama gene de seziş. Matematiksel seziş. Tatlı bir duygudur: harfler, sayılar, direnmeyi bırakır. Elinin altında onları istediğin yöne çevirirsin: direksiyon kursun- daki gibi. İsteyiniz, verilecek, demiş. Kimleri kastediyor acaba? Tutunamayanları mı? Tutunamayanlar sözüyle tam ne demek istedi? Her şeyi söylemekten gene korktu galiba. Alay olsun diye yazdı. Alay da bir yerde bitiyor. Nerede bi- tiyor? Kim bilebilir? Sezilebilir belki. Sezgi mi? Kalçalarını hafifçe kaldırarak oturduğu yere yapışan pantolonunu san-

318

dalyeden ayırdı. Altında kısa bir süre bir hava akımı dolaştı. Terli parmaklarının arasında sigara ıslanmış, kâğıdı dağılmıştı. Yeni bir sigara yaktı. Kendini farketmenin sevinci kapladı içini. Ellerin, bacaklarını, sırtını, yerinde hissetti; rahatladı. Var olduğunu duydu. Serinledi.

Hayatında ilk defa başka bir insan olma özlemini duydu. Hiç bilmediği bir içkinin susuzluğu gibi bir duygu. Değiş- bilmek. Kendinin bile tanıyamayacağı yeni bir varlık ol- mak. Bütün canlıların olanca güçleriyle karşı koydukları bir değişim, bir başkalaşım. Korkutucu ve aynı zamanda çekici bir eğilim. Hücreler bütün güçleriyle, dış etkenlere karşı koyar ve vücuda girmek isteyen yabancı unsurları dışarı at- maya çalışırken değişebileceğini, onların bu kör inadını yenebileceğini düşünmek, insan için ne kadar zordu. Değiş- mek, kendine yabancılaşımak demektir. Dişimdeki küçük bir oyğun içine giren bir yemek

artığına, dilim ne kadar şid- detle saldırıyor, o küçük oyuga giremeyeceğini bildiği hal- de, bütün yumuşaklığıyla kendini katı duvarlara vuruyor. Barınamazsın o kovukta yabancı, diyor. Tükürük bezleri, o küçük parçayı eritmek, boğmak için seller akıtıyor; dil, bir yılan gibi tekrar saldırıyor, küçük bir gedik bulup dalmaya çalışıyor. Boğazım yutkunuyor: büyük anaförler yaratıp yutmak istiyor bu bilinçsiz küçük parçayı. Hepsi el birliğıy- le uğraşıyorlar, kendilerini harap ediyorlar. Dilin ucu parça- lanıyor, boğaz kuruyor. Amaç, canlının bütünlüğünü koru- mak, değişmesini önlemek. Yeni olan her şeye isyan ediyor vücut: dünyanın en rahat yatağında ilk yattığı gece uyuya- mıyor. Beyin, vücudun o korkunç diktatörü de, tutucu bir derebeyi aslında. Gene de vücut kadar geleneklerine bağlı değil. Bazen vücudu, yeni maceralara, bilinmeyen yaşantıla- ra sürüklemek istiyor ve cahil hücrelerin kör başkaldırma- sıyla karşılaşılıyor. Emirlerini dinlemiyorlar yöneticinin:

ayaklanıyorlar. Vücudum isyan ediyor. Ellerine baktı: onla- rı düşmanca gözlerle süzdü. Bir süre bakıştılar; sonra göz- kapakları da karşı tarafa katıldı: yavaş yavaş kapandılar. Turgut silkindi, gözlerini açtı. Uyuşukluğunu üzerinden at- mak için bir hareket yaptı: bir sigara daha yaktı.

“Kendimi bırakmalıyım,” diye söylendi. Direnmekten vazgeçmeliyim. Yaşamalıyım ve görmeliyim. Bilmediğim bu ülkeye yolculuktan korkmamalıyım. Kimsenin ilgilenmedi- ği bu silik insanların dünyasına girmeliyim. Selim’in yolcu- luğu yarıda kaldı, aklı da... Benim ne işim var onların ara- sında? Olur mu Selim? Ben onları ne yapayım? Onlar beni ne yapsınlar? Öyle deme Turgut. Seni görünce nasıl sevinir- ler bilemezsin. Benden de selam söylersin. Kusura bakma- yın işi çıktı gelemedi dersin. Onlar anlarlar. Rüya gibidir Turgut: aklınla karşı koymazsan birdenbire bir kapının önünde bulursun kendini. Hepsi kapının önüne birikmişler seni bekliyorlar. Onlar seni

istiyorlar Selim: tutunamayan- lar prensini istiyorlar. Öyle anlatmadık mı kerhanede? Sen anlattın Turgut. Kapının önünde fazla durma, hemen içeri gir Turgutçuğum Özben. Onların kahramanı sensin. Bir kahraman bekliyorlardı yüz yıllardır. Kendileri gibi olma- yan, gene de onları anlayan bir masal kahramanı. Gir içeri, bekletme zavallıları canım kardeşim! Onlar, kendi mantık- larıyla, senin gelişinin nedenlerini anlattılar sana. Dinledik- çe hak vereceksin onlara. O kapının önüne sürüklenmenin nasıl kaçınılmaz bir kader olduğunu anlayacaksın. İlk şaş- kınlığından utanacaksın. Rüyada da öyle değil midir? Bırak kendini: rüyada yaşamaktan güzel ne var ki? Dilediğin in- sanları da yanına alırsın: dairedeki, mühendis olmak iste- yen memur gibi. Maceranı yaşa canım kardeşim. Bütün acı- larını, senin gibi kahraman bir savaşçıya anlatmak istiyor- lar. Birbirlerine anlatacak sözleri kalmamıştı. Seni milletve- kili seçtiler oybirliğiyle. Onları temsil etme yetkisini aldın

320

artık. Düşün, önüne ne fırsat çıkıyor: istediğin kadar oyna- yabilirsin artık. Çekinmeden istediğini söyleyebilirsin. Her şey, nasıl isterseniz öyle olur. Zaman kavramını silersiniz: istediğiniz çağdaki insanlarla birlikte yaşarsınız. Kimse ka- pıdan çevirmez sizleri. Bütün olumsuzlukları kaldırabilirsiniz ortadan. Bütün maceraların sonunu istediğiniz gibi bitirirsi- niz. Kimse engel olmaz size. İsterseniz dünya nimetlerini tadarsınız sonuna kadar, isterseniz manastıra çekilirsiniz hep birlikte, kadınlı erkekli. İsterseniz ikisini de birlikte ya- şarsınız. Bir yandan en güzel şarapları yaparsınız dağlarda keşişler gibi; bir yandan şehirlere götürüp içersiniz, o şa- rapları en karanlık meyhanelerde, Dostoyevski'yle birlikte. Çocuklarınız doğar kadınlar yorulmadan; karınlarında taşı- madan doğururlar onları. Kanunlar çıkarırsınız benim açık- lamalarımda olduğu gibi: herkesi her şey yaparsınız kimse- ye danışmadan ve anayasaya uygunluğuna bakmadan: zor- lamadan uyulacak kanunlar

yaparsınız. Dairedeki memuru mühendis yaparsınız. İçinizde hiçbir acılık birikmez. Ne bı- rakılmış olmanın, ne anlaşılmamanın, ne yaşamamanın, ne de baştan yaşayamamanın acısı düzeninizi bozmaz. Düşün- meden kapılırsınız olaylara. Sonu ne olacak diye korkmaz- sınız. Sonu yoktur ki...Sonu gelmez şövalye romanları gibi- dir bu yaşantı: en zor anlarda daima açık bir kapı bulunur girip saklanacak. Ne gördün bütün kapıların birer birer ka- pandığı bu dünyada? Hangi kusurunu düzeltmene fırsat verdiler? Son durağa gelmeden yolculuğun bitmek üzere olduğunu haber verdiler mi sana? Birdenbire: “Buraya ka- dar!” dediler. Oysa, bilseydin nasıl dikkatle bakardın istas- yonlara; pencereden görünen hiçbir ağacı, hiçbir gökyüzü parçasını kaçırmazdın. Bütün sulara gölgeni seyrederdin. Üstelik, daha önce haber vermiştik, derler onlar. Her şeyin bir sonu olduğunu genel olarak belirtmiştik. Yaşarken eski- diğini ve eskittiğini söylemiştik. Sevginin ölümünü her pa-

zar anlar alarak ilan etmiştik. İşte onların kanunları b y- le. Bizimkilere benzeyebilir mi hiç? şehrin duvarlarına sı- rayla üç kere ilan asıyorlar: sevginize dikkat! D rd nc de ilan ve sevgiyi kaldırıveriyorlar. Onlarla başa çıkılmaz Tur- gut. Ben ıkabildim mi? Bilincin uyarmasın seni. Dikkat et Turgutçuğum, bu güzel hayalleri, şekilleri kaybetmesin bi- lincin. Kurtar kendini onun baskısından. R yadan gereğ  geçmenin acılarını yaşama. Ne olur Turgut uyanma sakın. Ne olur uyanma... ne olur... ne olur... silme...

Burnuna konan bir sinek uyandırdı Turgut'u. evresine baktı: nerede olduğ nu hatırlayamadı. Sabah mıydı? Masa- ları gördü. Gözlerini kapadı. Nerede olduğ nu buldu önce. Saatine baktı: güneş var ve üç buçuk. Öğleden sonra olmalı. Uyandım Selim. Kendimle biraz yalnız kalmalıyım. Kendi- mi karşıma alıp öğüt vermeliyim. Bilmediğ m bir maceraya atılıyorum çünkü. Kuvvetlerimi gözden

geçirmeliyim. Elle- rini inceledi, parmaklarını oynatarak: eller hünerlidir. Yum- ruğunu sıktı: kuvvetli eller. Başarır mıyız dersin Olric? Kol- larını, sandalyenin iki yanına dayayarak gerindi. “Daha vaktim var, daha vaktim var,” diye söylendi. Vaktim de var, içim de var. Bütün kuvvetimle mi atılacağım maceraya? Onu bile korumayacak mıyım? Onu, o “şey”i? Kimsenin bilmediği bir parça: tarifi güç, gene de varlığını çok iyi bil- diği “şey”. Onu da tehlikeye atacak mıydı? Bütün Turgut’u hiçbir zaman teslim etmemişti. Hiçbir zaman. Onu kendine saklamıştı. Değerini yalnız Turgut’un bildiği bir “şey”. Baş- kaları da birçok şeyler saklarlar insanlardan: gene de bir şey kalmaz kendilerine. Bu “şey” öyle değildi. Anlatılsaydı de- ğeri kalmazdı ki. Bu nedenle anlatılamazdı. Bu “şey”i birine verseniz de farkında olmaz aslında. İnsan uzun uzun anlat- sa, “onun” kendine güven verdiğini söylese, merak ederler belki. Fakat görünce bir “şey”e benzetemezler muhakkak.

322

Bu muydu, derler o “şey”. Verdiğiyle kalır insan. Ezer, bu- ruşturur, yere atarlar. Bazı ukalalar da Latince isimler takar- lar bu “şey”e. Tarifler, benzetmeler... Ben ne dediğimi bili- yorum. Benim, Turgut Özben’in özbenliği. Kelime oyunu yapıyorum, oyuna getiriyorum. Kendimi ele vermiyorum.

Evlendiği gece de onu kendine sakladı. Nermin’e anlat- mak zordu. Anlatılabilecek gibi başlamamıştı ilişkileri. Se- lim, kadın olsaydı belki anlardı. Gerçekten neden Selim’e anlatmadım acaba? Alay eder diye korkmuşumdur. Çok er- ken gittin rahmetli. Şimdi kime anlatacağız? Nermin’e ne- den anlatmadım? Bu öyle bir “şey”dir ki kıskanır bazı olay- ları. Evlenmeni kıskanır. Belli etmez tabii. Başından geçen- leri başkalarına anlatmanı da kıskanır. Akşam, evine yor- gun dönersin. Karına anlatacağın bir sürü olay birikmiştir; içinde birtakım duygular gelişmiştir. Anlatmaya başlarsın. Birden, içinde bir duraklama duyarsın. “Şey” engel olur sa-

na: söyleme onu, der. Her “şey”i anlatma. Belki sözlerinin arasında, farkında olmadan beni ele verirsin. Belki anlar: insan bu, bilinmez. Sen gene dikkat et; her “şey”i ayrıntılı anlatma o kadar. Bütün “şey” ayrıntılarda değil midir zaten? Ayrıntılarda ele vermez mi insan kendini? Başkalarına anlatamadıklarınla beslenir, varlığını sürdürür herhalde. Başkalarından saklandıklarıyla gelişir. Fakat, her zaman gü- venebilirsin ona. Yalnız kaldığın, yalnız ve çaresiz bırakıldı- ğın zaman, karşındakine her şeyini verdiğini ve tükendiğini sandığın zaman (karşındaki her şeyini alıp kaçmışsa) he- men yardıma gelir: biraz daha dayan, merak etme ben ya- nındayım, der. Üzülme, der; her şeyini kaybetmedin: ben varım. Belli etme zayıflığını; bunu da atlatırız.

Ayrıca, kimsenin istediği yoktur bu “şey”i. Nermin bile farkında değil ona vermediğim “şey”in. Herkes gibi, kendi istekleriyle ilgili, benim vermek istediklerim o kadar önemli değil. Her şey iyi

gittiği sürece, bunun önemi yok...

323

iyi gittiği sürece... Garip işler dönüyor Olric: karışık işler. Görünüşte olağanüstü bir durum yok. Ben Nermin'i seviyorum. Nermin de beni seviyor. Bu durum gün gibi aydınlık; karanlıkta kalan yalnız o "şey". Sessizce duruyor orada, olaylara karışmadan. Nermin, diyorsun; peki, diyor. Peki, bildiğin gibi yap. Bana dokunma da. Aslında kötü bir "şey": duygusuz, acımasız. Benim dışımda hiçbir varlık onu ilgilendirmiyor. Onu seviyorum, diyorsun: boyun eğiyor. Ya da öyleymiş gibi yapıyor. Sevemiyorum, diyorsun: aynı katılık. Birden ürperdi. Sevmiyorum... bunu söylemeye hakkım yok. Bunu söyleyemem. İşleri karıştırmış olurum. Söküp atmalıyım bu duyguyu içimden. Doğru da değil. Anlatamadığım bir "şey" yüzünden kimseyi suçlayamam. İçimdeki düzenle ilgiliydi huzursuzluğum. Dışımdaki düzenle bir ilgisi yok. Nermin'e dış düzen mi diyorsun? Susun!

Ertesi gün karısını gördüğü zaman, bu duyguların

etkisi altındaydı.

11

Anahtarıyla kapıyı açtığı sırada karısı, sabahlıkla salonsala- manjede dolaşıyordu. Koştu, Turgut’a sarıldı: “Çabuk dön- dün,” dedi. Turgut’u beklemediği bir anda görmenin sevin- cini gizlemek için, masanın ortasındaki küçük örtüyü, va- zoyu düzeltmeye başladı. “Sana kahvaltı hazırlayayım.” “Teşekkür ederim. Vagon-restoranda kahvaltı ettim.” Sonra özür dilemek ister gibi hemen ekledi; “Önemli meseleler halletmiş işadamları olarak vagon-restoranda kahvaltı et- tik. Beni de onlardan sandılar.” Nermin, sabahlıkla daha fazla ortada görünmemek için yatak odasına giyinmeye git- ti. Beni görünce sevindi. Hiçbir şeyi farketmedi. Çünkü hiç-

bir şey değişmedi. Değişseydi anlardı. Ben yanıldım. Masa- nın ortasına küçük örtü koymanın ne anlamı var? Orta hal- li bir aile oluyoruz. Ne demek sehpa örtüsü, masa örtüsü? Çeyizinde varmış, ne yapsın?

Nermin, yarı giyinmiş, yarı boyanmış, yarı taranmış, ko- ridorun başında göründü: “İşler nasıl gitti?” Huylarıma saygısı vardır: bekletilmeyi sevmediğimi bilir. Giyinirken, arada bir görünür. “İyi,” dedi. Eksik bir karşılık. Bazen, ek- sik karşılıklar da fazlaları kadar tehlikelidir. Az konuşmak- la da “şey”e ihanet edebilirsin. “Keyfin yerinde, değil mi?” Bu soruya hemen karşılık vermemeliyim hiç olmazsa. Seh- padan bir biblo aldı, onunla oynayarak: “Yerinde,” dedi. “İşi bitirdim. Müthiştim.” Gözlerini Nermin’in üzerinde dolaştırdı, gülümsedi: “Yalnız, çok sıcağı. Gece de yataklı vagonda uyuyamadım.” “Hayret. Sen, her zaman uyursun trende.” Olmaz, konuşamayacağım; ağzımı açmayacağım. Ben sana ayrıntılara girme demedim mi? Ayağa kalktı: “Ya-

zıhaneye gitmeliyim, işler birikmiştir.” Karısını öptü, kapı- ya yürüdü.

İnsanın kendi işyeri başkadır. Ne daireye benzer, ne eve. Ortalıkta daimi bir kargaşalık vardır. Sigara tablaları hemen kirlenir, masaların üstü bir günde tozlanır; fakat, bir canlı- lık göze çarpar eşyada. Evlerdeki, kapısı kapalı duran, mi- safir odalarının ölölüğü yoktur; yazıhanede her şey yaşar bütün hızıyla. Mobilya zevksizdir, kabadır, çeşitlidir. Farklı zamanlarda alındığı için birbirini tutmaz; bir uyuşma yok- tur aralarında. Çelik bir masanın arkasında, kocaman, eski bir maroken koltuk durur; oymalı, küçük bir sehpanın üs- tüne, sehpa büyüklüğünde modern seramik bir vazo konul- muştur. Sigara tablaları, başka başka şirketlerin reklam he- diyesidir. Bir odaya muşamba döşenmiştir; bir odada cilalı ahşap döşemenin üstüne ne renk olduğu belirsiz bir halı se-

rilmiştir. Koridorda, ahşap ve ayaklı bir portmantonun ya- nındaki duvara elik askılar takılmıştır. Sandalyeler, olur olmaz yerlere serpiştirilmiştir; ama hepsi de işe yaramanın rahatlığı içinde utanmazlar hallerinden. Evde duyulan, or- talığı kirletme tedirginliği yoktur. Kimse sizi uyarmaz. En kirli dairelerde bile rastlanan titiz bir memurun, bir hade- menin rahatsız edici bakışlarından insan burada uzaktır. Hademe-memur çekişmesine benzer bir sıkıntı da yoktur. Hademe senindir: istediğin yere yollarsın. Memurunu bile sigara almaya gönderirsin gereğinde. Sehpanın üstüne siga- ranın küllerini silkelersin. Masanın üstüne ayağını dayar- sın: tabii patron dışardayken.

Öğleye kadar durmadan çalıştı. Bir sürü telefon etti; bir sürü telefona cevap verdi. Patron geldiği zaman, yolculuğu- nu kısaca anlattı: yazıyı çıkarmanın başarısını biraz byt- t, masraflarını biraz kabarık gösterdi. Metin'le geçirdiği geceyi

kendine biraz ucuza getirdi. Dairede olanları anlatırken patronu biraz güldürdü. Kendinden aşağı derecede olanlara da babacan bir tavır takındı: iş için gelen taşeronların sırtlarına vurdu. Herkesin tam, neşeli ve canlı dediği cinsten bir işadamı gibi davrandı. Muhasebeciyle satın almayı düşündüğü arabayı ne gün göreceklarını kararlaştırdılar. Kısa bir süreye, yarım güne, bu kadar işi sığdırmak ne kadar ümit vericiydi. Yarım günde bunları yapan bir insan, bir günde, bir ayda neler yapmaz. Geçmiş günlere, boşuna harcanan zamanlara acıdı. Böyle çalışmaya bir yıl önce beş yıl önce başlasaydı, şimdi nerelere varmıştı. Herkese iltifat etti; sigara almaya gönderdiği adama bile, âdeti olmadığı halde, bahşış verdi. Karısı telefon etti: Aysel gelmiş de, so- kağa çıkacaklarmış da, telefonla ararsa bulamaz diye; oradan da belki annesine gidermiş, istediği bir şey var mıymış. Onunla şakalaştı, telefondan öptü. Yemek vaktinin nasıl geldiğini anlamadı.

Yemek için dışarı çıkmadı: meşgul işadamları gibi yazıha- neye hafif bir yiyecek aldırđı. Masanın üstünde yedi. Yeme- ğini bitirdiğı zaman, yazıhanede kimse kalmamıştı. Ayakla- rını masanın üstüne uzattı, bir sigara yaktı: artık dinlenebi- lirdi.

Gözleri kapanıyordu; o ayrıanı içmemeliydim, diye dü- şündü. Uyuklamaya başladı: sigarayı tablaya bıraktı. Bir iki dakika içinde uyuyakaldı. Bir de rüya gördü.

Selim'le birlikte yolda yürüyorlardı. Selim ölmemişti, bir yanlış anlaşılma olmuştu. Uyandığı zaman bu yanlışlığın ne olduğunu hatırlayamadı. Selim'in koluna girmişti. Onu sağ gördüğüne seviniyordu. İşte ölmemiş, diyordu kendi kendi- ne. Yanımda yürüyor. Açıkça görüyorum. Rüya olamaz. Hepsini biliyorum, diyordu Selim'e. Ölmediğı iyi oldu, diye düşünüyordu. Konuşacak çok söz birikmişti. Bütün olanla- rı da yeni baştan konuşabiliriz. Ne kadar canlı yürüyor, hiç ölmüş olabilir mi? Selim, neden ölmediğini anlatıyordu.

Turgut da ona hak veriyordu: nasıl düşünemedim bunları? Oysa durum ne kadar açık. Herkese anlatacağım, şaşıracak- lar. Selim'in ölmemiş olmasına hemen alıştı. Onun hakkın- da herkesle nasıl konuştuğunu anlatıyordu. Boşuna uğraş- mışım, diyordu. İkisi de gülüyordu. Tıpkı sağlığındaki gibi gülüyordu Selim: biraz utangaç, biraz şımarık. Hafifçe za- yıflamıştı. O kadar olacak, diye düşündü. Her zaman karı- şık duran sık siyah saçlarını taramış, tıraş olmuştu. Yüzü parlıyordu. Hayır, bu kadar belirli rüya olamazdı. İri siyah gözlerine varıncaya kadar bütün ayrıntılarıyla görüyordu onu. Her zamanki gibi kambur durmuyordu. Giyinişine özenmişti. Canlı bir duruşu vardı. Üniversiteden bahsediyordu: daha fakülteyi bitirmemişlerdi. İki imtihan kaldı, di- yordu. Onları da vereyim: sonra bol bol konuşuruz. Nasıl olur? diyordu Turgut; biz diplomayı almadık mı? Almışlar- dı, biliyordu: ama bir eksiklik olmuştu. Son dakikada bir

aksilik çıkmıştı. Turgut, uyandıktan sonra bu aksiliğin de ne olduğunu hatırlayamadı. Rüyada, Selim'e hak verdi. Ha- yır rüya değildi. Her zamanki gibi ellerini kollarını sallaya- rak konuşuyordu. Sözlerinin arasında duruyor, Turgut'a ba- kıyordu, gülüyordu. Sonra... hareketleri yavaşladı, olduğu yerde durdu. Turgut kuşkulandı. Gözlerini iyice açarak onu görmeye çalıştı. Selim'in görüntüsü yavaş yavaş soluyordu. Selim kayboluyordu. Olmaz, diye haykırmak istedi, sesi çıkmadı. İçine bir gariplik çöktü. Rüya değil, rüya değil derken uyandı.

Gözlerini açtıktan sonra da bir süre rüyayı kafasında ya- şadı: gerçeği hemen kabul edemiyordu. Gördüğü rüyaya hayalinden eklemeler yaptı: aklının gözlerinde sürdürdü rüyayı. Sonra, görüntüler bütünüyle silindi: yerini, bir rüya boyunca unuttuğu düşüncelere, meselelere bıraktı. Uyan- manın sersemliğinden yararlanan kuruntular, daha büyük bir şiddetle saldırdılar. Uzandığı koltuktan doğruldu, ayağa kalktı. Kendime

gelmeliyim, onlarla savaşmalıyım. Pence- renin yanına gitti, alnını cama dayadı. Bir süre öylece kaldı. Sonra aşağıya baktı: caddede insanlar, karıncalar gibi, telaş- la birbirlerine çarparak oraya buraya gidiyorlardı. Yüzlerce insan, binlerce insan... çoğu ne kadar önemsiz, ne kadar si- lik. İçlerinden biri Selim olamaz mıydı? Milyonların içinde sadece bir Selim. Bu tabiat kanunları ne kadar insafsız, diye düşündü. Kime zararı dokunur bunun? Hepsinin eli, ayağı, başı var... Selim gibi. Ne olur bu kadar el, ayak, baş bir ara- ya gelse de sadece bir tanecik Selim çıkarsalar aralarından; ne olur bir tane Selim olsa. Elimi sallar çağırırım: koca bu- dala, derim, nereye gidiyorsun gene dalgın dalgın? Olmaz, olamaz! Yok olamaz insan. Hareketleri, gülüşü, birlikte yaptıklarımız: nereye gitti hepsi? Lavoisier Kanunu var: hiçbir şey yok olamaz durup dururken. Kanun, adamdan hesap sorar; nereye gitti, diye. Pencereyi açtı, aşağı sarktı.

Başka kanunlar da var diyorlar. Lavoisier Kanununda toplam ağırlık sabit kalırmış. Peki Selimlik? Onu nasıl tartacaksınız? Neden kimse üzerine almıyor bu özelliği? O halde haksızsınız. Bu kadar insan bir araya gelip bir Selim olmuyorsunuz. Gülümsedi. İnsanlar, insanlar... onu da gördük. Pencereyi kapattı.

Masanın yanına geldi, oturdu. Cebinden not defterini çıkardı. Masanın kenarına dayadı. Program yapmalıyım, bu işi sonuçlandırmalıyım. Nereden başlamalı? İşlerim ve evim ne kadar vaktimi alıyor? Kimsenin, ne yaptığımı anlayamayacağı bir zaman kalmalı bana. Sonra şüphelenirler. Bu süreyi kesin olarak bilmeliyim. Defterin yapraklarını karıştırdı: ne aptalca notlar tutmuşum. Beni değerlendirmek için bu deftere başvursalar... bugün çarşamba: gitti sayılır. Hayır, gitmedi. Direksiyon kursuna yalnız giderim, oradan da... ne yapacağımı da bilmiyorum ya. Hayır, şantiyeye gittiğim günler sıkı çalışırım; erkenden...

Patron bir yolculuğa çık- sa.. gerisi kolay.. karım da duyarsa patronun gittiğini... du- yar da... Vay canına! Demek benim özel bir işim olsa... de- mek her taraftan kuşatmışlar beni. Demek her an izliyorlar beni. Her yaptığımı biliyorlar. Karşılarına alıyorlar: dün saat ikiden dörde kadar neredeydiniz? Ne hakla bana karışıyor- sunuz? Bir işim vardı. Ne işiniz vardı? Canım ne biçim so- rular bunlar? Canım sıkılıyordu, sinemaya gittim. Neden yalnız gittiniz? Gece karınızla birlikte gidebilirdiniz: her za- manki gibi. Hangi filmi gördünüz? Anlatın. Demek bu du- ruma geldin. Neden canınız sıkılıyor, evde mutlu değil mi- siniz? Bununla ilgisi yok diyorum size. Evinde mutlu olma- yan insanın belirli tepkileri olur. Bunlar sizde görülüyor. Ayrıca, bu hastalığın da tedavi metotları vardır. Bir değişik- lik gerekiyor. Karınızla birlikte bir yolculuğa çıkın. Bu yol- culuk için de hafta sonları var, bayram tatilleri var: onları kullanın. Ben yolculuk filan istemiyorum. Ne olur bana, sa-

dece zaman verin. Özür dileriz: işte bu imkânsız. Boş vakti olan insanların tehlikeli durumlara... Defteri hırsla karıştır- dı: akşam eve giderken pasta ve kurabiye, Mehmetler gele- cek. Defteri kapattı. Ben hepinizden akıllıyım: bu işin üste- sinden geleceğim. Sizi bir daha bu durumda, defter karıştı- rıp boş vakit ararken görmeyeceğimizi ümit ediyoruz. Ora- da kimse olmadığı için, durumunuz bir dereceye kadar ba- ğışlanabilir. Siz de bu durumda görünmek istemezsiniz her- halde.

Sonra, günlerce, hayatın akışına kapıldı. Önemsiz gördü- ğü günlük olayları tekrar yaşadı. Selim'i düşünmeden gün- ler geçti. Yatakta karısının sıcaklığıyla, gecelerce uyudu. Yı- kandı... tıraş oldu... tekrar kirlendi. Yeni bir paket jilet aldı. Evde bir kaç kere “umumi temizlik” yapıldı. Dostlarıyla ge- celer yaşadı: Selim'in tanımadığı dostlarla, aile ve iş çevresi- nin arkadaşlarıyla. Birbirlerine benzeyen günler, yaşarken nasıl geçtiği anlaşılmayan günler,

tarikh düşürölmesi imkân- sız günler. Günler birbirini kovaladı. Pazartesi oldu, sonra pazar, sonra gene pazartesi, Sonra gene pazar oldu. Yakalamaya, yetişmeye imkân yoktu; sonra gene pazar oldu. Geç kalkıldı. Kahvaltı, büyük kahvaltı, geç yapıldı. Pazar gaze- teleri okundu, bilmeceler çözüldü: geçen hafta çözülen ay- nı bilmeceler. Evde yemek verildi, başka evlere yemeğe gi- dildi. İlk bakışta sizin evinize benzemeyen, aslında birbiri- ne benzeyen evlerde yemekler yendi. Son yemeği bizde mi vermiştik, yoksa Kayalara mı gitmiştik? Yoksa Mehmetler miydi? Ne önemi var? Hep aynı evde yiyoruz, hep aynı te- laşla aynı hazırlık, aynı kravatı taktım, bütün beyaz göm- leklerim birbirine benziyor. Pantolonum aynı yerden buru- şuyor. Yemeği ben mi Kaya'nın üstüne dökmüştüm, Kaya mı benim üstüme dökmüştü, yoksa Kaya, kendi üstüne mi dökmüştü? Hayır, ben üstüme dökmüştüm. Ne önemi var?

Biri yemek döktü ve birinin üstüne döküldü. Ben Kaya'yım, Kaya da Mehmet'tir. Turgut, Kaya, Mehmet, bir arada ol- duktan sonra... bir görüntünün üç aynada yansıması gibi bir olay. Mehmet'in karısı, bana Turgut diyeceğine Kaya de- di. Ağzından öyle çıktı. İsimler, birbirinden farklı yaratıkla- rı ayırt etmek içindir; bizleri değil. Biz aynı türün örnekleri- yiz. Kayamehmetturgutgillerdeniz. Yaa! Ön ayaklarımızla yemek yeriz, duyargalarımız başımızın iki tarafındadır, arka ayaklarımızla yürürüz. İkideliklilerin gecelerinihepbirlikte- geçirengiller familyasındanız. Dişilerimiz yuvayı yapar, er- keklerimiz yiyecek taşır, leylekler de yavrularımızı getirir. Yazın da göçmen kuşlar gibi sayfiyeye taşınırız. Yalnız başı- mızda ve oramızda kıl vardır.

Zaman, baş döndürücü bir hızla geçiyor. Ayakta durması- nı bilmeyenleri yıkıyordu. Onlar, bir bakıma birbirlerine tu- tunduklarından, düşmediler, Turgut'un neler yapabilirdim, dediği süreler geçti.

Patron yolculuğa çıktı: Turgut hiçbir şey yapmadı. Huzur bozucu hayaller, yavaş yavaş silinmeye başladı; isimler unutuldu. Süleyman Kargı'nın, Metin'in gö- rüntüleri kaybolur gibi oldu. Bir gün, Süleyman Kargı'nın adını, saatlerce uğraştığı halde hatırlayamadı. Yüzünün biçi- miyse çoktan hatırından çıkmıştı. Belirsiz bir rahatsızlık duygusu içinde yüzdüğünü seziyordu: silik bir huzursuzluk. Bazen, bir filmi seyrederken, gazetede bir havadisi okurken, birden ürperiyor, gözleri dalıyordu. Daha çok, üzücü bir haber, acınacak bir insan gördüğü zaman bu duy- gular canlanıyordu. Sonra, sarsılan hafıza düzeliyor, yumu- şak ve tek düzenli görüntülerle beslenerek sakinleşiyordu. Patron gene yolculuğa çıktı: Turgut aynı düzeni gene yaşadı. Patron döndü: gevşek bir vicdan azabıyla geçen günlere acı- dı. Sivri köşelerin yontulduğu, insanın hiçbir yerini acıtma- yan bir yaşantıydı bu. Direksiyon kursunu bitirdi: bir kere- de ehliyeti aldı. Nermin gibi altı kere imtihana girerek değil.

Çevresinde, kolayca hükmedebileceği bir topluluk yarat- mıştı. Hiçbir konuda onunla yarışamayacak bir kalabalık. Yapamadıklarının hırsını çıkarmak için kolayca yüklenebi- leceği bir kütle. Topluluğun yıldızı, toplantıların vazgeçil- mez insanı oldu. Delicesine araba sürmek onda, briçte ka- zanmak onda. Bir köşeye çekilip suratını astığı zaman, ka- dınlar çevresini sarıyor, Selim'i ve onun karanlık ortamını hatırlamasıyla içine düşer gibi olduğu çukurdan onu bir çırpıda çıkarıyorlardı. Turgut bile anlamıyordu bu kısa dü- şüşlerin rahatsızlığını. Gerçekten düştüm mü, yoksa bana mı öyle geldi? Belki rüyada gördüm. Herkes onun korku- sundan titriyordu. Bir tartışmada, o konuşmadan önce, bir düşüncesini söylemek cesaretini bulan kimse, göz ucuyla ona bakıyordu: acaba söylediklerimi uygun bulacak mı? Acaba söylediklerim ona göre mi? Elinin tersiyle yıkıyordu bütün çabaları. Hiç tatmin olmuyordu: yemekleri beğenmi- yor, filmlerle alay ediyor, okudukları kitapları küçümsüyor. Fakat ne

zararı var? Turgut da onlardan biri değil mi? Onların hayatını yaşamıyor mu? Şimşekler yağıdırıyor, fırtınalar estiriyordu; onlara okşar gibi geliyordu.

İçimizden biri, bizim cinsten, yumuşakçalardan. Yumuşakçalardan ve aynı zamanda kabuğu en sert olanlardan. Azarlayışlarında bir babacanlık var: hemcinslerine anlayışlı bir hiddet gösteriyor. Bana dün bir saldırdı sormayın: okuduklarımı bir beğenmeyişi vardı, şaşkınlıktan duyargalarım birbirine girdi. O da bir şey mi? Geçen gün, salona yeni aldığım koltuk takımını öyle bir yerin dibine batırdı ki, kabuğuma öyle bir tekme attı ki; kırılacak sandım. Bereket sağlamış. Aman ne güzel. Aman ne heyecan verici. Sizi de kötüledi mi? Herkes, başsümüklüböceğin nutkunu coşkunlukla alkışlarken, “Sümüklüböcek Postası” için yazdığı o enfes makaleyi göklere çıkarırken, o aldı ayağının altına: şöyle ezdi. Aman ne heyecan verici, aman ne güzel. Öyle

bir yerinden tuttu ki, orasından tutulan hiçbir sümüklübö- cek kendini kurtaramaz. Aman ne heyecanlı. Hiç aklıma gelmezdi. Aman ne ilginç. Hangisi ilginç? Başsümüklübö- ceğin makalesi mi, Turgut'un onu tutuşu mu? İkisi de, ikisi de. Ne dedi, ne dedi? Gidip hemen bir kenara yazayım. Sonra unuturum. Hafızamla öyle alay ediyor ki başkası be- nim yerimde olsa bu kadarına dayanamaz artık. Galiba, içi- nizde en dayanıklısı benim. Sümüklüahmetkayaböcektur- gutgillerin böyle bir temsilci çıkarması ne kadar gurur veri- ci değil mi? Canımıza okuyor. Başka sürüngenlere bakıyo- rum da, onların familyasında Turgut gibisini göremiyorum. Çok talihliyiz. Orkestra şefi gibi yüksek bir yere çıkıyor: sen sus, sen konuş, diyor. Bana en son, bir kitap verdi; okudum, hiçbir şey anlamadım. Bu akşam sorar muhak- kak. Ne yapacağımı bilemiyorum. Dün gece gördüğümüz filmde bahsedecek diye benim de ödüm kopuyor. Rejisör, diyor. Hele iki gece önce, gene böyle

sinemadan bahseder- ken, “jenerik” dedi; korkudan yerimden sıçramışım. Aman ne korkunç! Ne zaman öğrenmiş bütün bunları? Bilinmi- yor. Bilgisinin, kudretinin sınırlarını çizmek imkânsız. Biz- lerin yaptığı gibi dar bir açıdan bakmıyormuş meselelere. Geniş açı diyor. Mühendis olduğu için geometriyi iyi bili- yor tabii. Tabî. Haydi bana müsaade: bu akşam bizde top- lanıyoruz. Dilpeynirini çok severmiş: almak için Balıkpaza- rı’na ineceğim.

Altı parke cilalanması geçti. Yok, o kadar değildi. İki, yı- kama-yağlama olacak. Daha fazla, daha fazla. En az dört sa- lonşeklinideğiştirme oldu. Durun bakayım: bir hesap ede- yim. Bir katsatınalma, altı evdeğiştirme eder. Ayrıca, iki ya- takodası- çalışmaodası değıştirmesi daha var. Evet, tam üç perdeyıkama ediyor. Çok iyi hatırlıyorum, başladığı zaman, perdeleri yeni almıştım. Alışılmış zaman ölçüleriyle hesap- lanması güç bir süre. Ben o zaman koltukları, pencerenin

yanına koymuştum. İnsanın aklında kalmıyor ki: eşya akıp geçiyor. O zamanlar daha debriyaj kaçırmıyordu. Hey gidi günler! Parkelerde en küçük bir çizik yoktu. Yaşlanıyoruz: eşyalar eskiyor. Demek dört hizmetçikaçması oldu ha! Anlamıyorum. Bir gün gelecek, parkeleri bile değiştirmek zorunda kalacağız. Belki bu kattan çıkmış oluruz o zaman. Yeni bir kat alırız. Kat kat olun inşallah! Ne yerinde bir söz. On iki buakşambizdetoplanalım oluyor, böyle bir espri yapmamıştı. Zaman ne çabuk geçiyor. Bizim bebeğin boyunu ölçtüğümüz duvara üç yeni çizgi çizdik o günden beri. Turgut, yemek örtüsüne yedi kere şarap döktü. Şarap lekesi de çıkmıyor biliyorsunuz. Ama zamanla soluklaşıyor, silinir gibi oluyor: hafıza gibi. Yıkandıkça çıkıyor. Ben şöyle yapıyorum: her lekenin üstüne bir tuzluk, bir biberlik, bir hardal şişesi, bir ketçap şişesi, bir mayonez kâsesi, bir limon suyu kadehi, bir ekşi krema tabağı koyuyorum. Hiçbir şey belli olmuyor.

Peki, ya bunlardan birini aldıkları zaman? Yenisini koyuyorum kimse farketmeden. Yedek tuzluklar, biberlikler bulunduruyorum. Eskiye ait hiçbir leke, masa örtüsünün üstünde kalmıyor. Bir de çamaşır suyunu deneyin.

Yüzünüz yabancı gelmiyor, sizi bir yerden tanıyorum. Dağda beraber değil miydik? Dağda mı? Dağa iki yıldır çıkmıyorum, olamaz. O halde Termos'ta görüşmüş olmalıyız. Ben her yıl oradaki içmelere giderim. Sanmıyorum: ben geçen yıl Nefes harabelerindeydim. Karım, kimsenin bize bakmadığı sırada, ne güzel taşlar toplamıştı. Bakın: bir vitrin yaptırdım onlar için. Amphorayı da yanına koydum. Köylülerden de ucuza çok taş topladık. Daha çok karım meraklı. Her taraf taş doldu; bir sandık da çalışma odasında. Salon küçük, koyacak yer bulamadık. Henüz açmadık bu yüzden. Acaba... Herdek'te mi karşılaştık yoksa? Hiç ihtimal vermiyorum. Biz artık oraya gitmiyoruz. Bir kere, çok

kalabalık oluyor. Aylarca önceden yer ayırtmak gerekiyor. Sonra... çok pis. Pansiyonlarda sivrisinekten uyuyamadık geceleri. Geçen yıl yeni bir yer keşfettik, sormayın. Karadeniz sahilinde. Akçapakça kasabasına çok yakın. Ama berbat bir yolu var. Arabanın canına okuyor. Fakat sessiz, sakin. Henüz kimse keşfetmemiş. Özellikle karım çok beğeniyor. Herkesten uzak, başını dinlemeye bayılıyor. Köylüler de çok medeni. Karım sokakta hep şortla dolaşıyor, kimsenin rahatsız olduğu yok. Hele bir kumu var: şahane. Deniz... ya deniz? Yüzlerce metre yüzüyorsunuz içinde; şuranıza geliyor. Ayrıca berrak ve temiz. Bir de Tartaris'in denizini met- hederler. Gelsinler de deniz görsünler. Efendim, biz bir yere alışınca, boyuna gidip duruyoruz oraya. Renkli resimler çektim; banyodan gelmiş olsaydı gösterirdim. Herdek'in denizi mi? Beş para etmez bunun yanında. Sonra efendim, oralara bir kamplar kurulmuş: bir sürü öğretmen, memur üşüşmüş. Hele öğretmenler: ilkokul

öğretmenleri, kadın öğretmenler. Bir lokantaya giderseniz, yiyecek yemek bula- mazzsınız bunların yüzünden. Her tarafı istila ederler. Bir görmemişlik, bir bayağılık. Bir şortlar giyerler, bir bluzlar giyerler: gülmekten katılırsınız. Güneşte yanarlar: her taraf- ları yara olur. Sokakta, plajda bakamazsınız omuzlarına: çirkin bir manzara. Sahilleri çadırlarla doldurmuşlar: yüz- lerce çadır, binlerce çadır, milyonlarca çadır. Yazın Türkiye sahillerine çadırdan bir harita çiziyorlar. En iyi yerleri de kapmışlar. Bazen arabayla kilometrelerce gidiyorsunuz: pik- nik yapacak bir karış deniz kıyısı bulamıyorsunuz. Siz gali- ba daha, nerede görüştüğümüzü düşünüyorsunuz. Evet, iyi bildiniz. Aklıma takıldı bir kere: muhakkak bulmalıyım. Grup halinde bir yere gittiğiniz oldu mu? Belki de böyle bir kafiide görüşmüş olabiliriz. Evet, bakın bu olabilir. Biz, ge- nellikle, yedi araba oluyoruz. Öyle, şuraya gideceğiz diye karar verip çıkmıyoruz yola. Nereyi beğenirsek orada kalı-

yoruz. Böyle yolculuklarda anlaşmak mesele. Gelecek ilk- baharda, birlikte Avrupa'ya gitmeyi bile düşünüyöruz. Yok canım! İyi cesaret doğrusu. Avrupa'ya bu kadar kalabalık gitmek! Olur şey değil! Biz karımla bile anlaşamıyoruz çok kere. O, vitrinleri görmek istiyor; ben ise... Kimsenin bilmediği yerleri de böyle kalabalık yolculuklarda buluyoruz. Herkesin ileri sürdüğü bir yer oluyor. Sonunda yeni bir yer keşfediyoruz tabii. Tabii! Bu iç turizm çok iyi bir şey oldu. Bir kere köylünün, kasabalının eli para görüyor. Sonra, me- deniyete alışıyorlar, medeni insan yüzü görüyorlar. Temiz- lik nedir öğreniyorlar. Elbette. Evini, pansiyon olarak veri- yor. şimdiye kadar böyle bir şey var mıydı? Yoktu. Öyle te- miz olanları da var ki. Bembeyaz, mis gibi çarşaflar seriyor- lar altınıza. Otellerden bin kat üstün. Tahtaları ovuyorlar, ağartıyorlar. Doğrusu ben, ayakkabılarımla içeriye girmeye kıyamıyorum. Kılıkları da düzeldi nisbeten. Gözlerindeki o vahşi bakış da kayboldu. Ceplerine

para giriyor. Evlerine misafir giriyor. Kasabalarına medeniyet giriyor. Hiç yadırga- mıyorlar. Alıştılar. Taşra uyanıyor. Yakında İsviçre'ye döne- ceğiz. Bizdeki tarih, bizdeki manzara orada var mı? Nerede var ki! Biz değerini bilmiyoruz. Yabancılar bizden iyi bili- yorlar. Bizi bizden iyi biliyorlar. Onlar bulmadı mı önce bu- raları? Geçen yaz bir Alman ailesiyle tanıştım. Hayran ol- dum. Çok da akıllı insanlar. En ucuz lokantaları bulup çı- karmak onlarda, en güzel evleri ucuza tutmak onlarda. Ta- bii, köylünün de gözü açılmış. Yok pahasına kaptırmıyor elindeki zenginlikleri. Uyanıyorlar. Hâlâ bulamadınız mı nerede tanıştığımızı? Bulamadım. Bile'de olmasın. Daha oranın mevsimi değil. Bu zamanda gitmeli oraya. Herkes soğuk diye bilir, değil mi? Hiç de değildir. Tam bu sırada gitmeli. Evet, deniz biraz soğuk olur, fakat alışmaya bağlı. Yolda durursunuz. Yumurta-tavuk çiftlikleri vardır. Ben hep yumurtayı oralardan alırım. Bakkallardaki bayat yumurta-

lardan hem ucuz hem de tazedir. Arabası olunca, insan öyle yapmalı. Eti de Küçükçerçeve'den alıyorum. Atıyorum *deep-freeze*'e: önce bir güzel çürütüyorum. Yoksa, bizim ka- sapların eti yenmez: kokar. Karım da yol kenarından dağ çi- çekleri toplar. Solmayan cinsten. Onları boyuyor, düzenli- yor: aylarca dayanıyor, bozulmuyor. Ben, yavaş kullanırım arabayı. Hem tehlikesizdir, hem de başka vasıtaların tozunu yemekten kurtulurum. Bile, cennet gibidir şimdi. Tamam, buldum! Siz iki yıl önce Basafra'da değil miydiniz? Çok iyi hatırlıyorum. Deniz tüfeğiniz vardı. Doğru: dalmaya merak- lıyım. Oldu! Avrupa'dan yeni getirmiştiniz. Dalma ta- kımları da almıştınız. Otelin terasında görüştük. Gazeteci- likten zengin olan Cemal vardı yanınızda. Evet, eskiden ta- nırım; zengin olmadan önce. Tabii, neler yaptığını bilirsiz. Bilmez miyim? Neyse geçelim. Dalkavukları toplar çev- resine. Fakat, yeni aldığı İmpala'yı gördünüz mü? Enfes. Yüz yetmiş beş bin verdiği doğru mu? Yok canım, daha ne- ler?

Gümrükte bir tanıdığım var: ondan öğrendim. Olamaz. Fikret de yeni geldi Avrupa'dan. Almanya'dan yirmi bin marka alınıyormuş: acente teslimi. Yalnız, siz markı kaçtan hesap ediyorsunuz? Üçten diyelim. Bulamazsınız. Ben arıyorum da, varsa hemen alırım. Ben o kadar kesin bilmiyorum. Bizim yollar için biraz lüks sayılır. Köşelerden dönmeyiz. Doğru. Birlikte motor gezisine de çıktık. Bu kadar parayı nereden buluyor Cemal? İki yüz bine alınmaz o motor. İki şişe de viski içmiştik motorda. Dün gibi hatırlıyorum. Sonra, kimsenin bilmediği bir koydan denize girdik. Yazık ki makinemi yanıma almamıştım. Nefis bir koydu. Sizin makineniz ne marka? Bilinen bir marka değil, Japonya'dan özel olarak getirttim. Bu Japonlar harika insanlar. Bir makine yapmışlar: insanın aklı duruyor. Contraflex'le çekemezsiniz, onunla çektiğiniz resimleri. Kabul ediyorum. Contraflex'in de üstün tarafları var. Fakat bununla çektiğim re-

simleri göreceksiniz. Harika! Hiçbir makineye değişmem. Ben, resim çekmeye çok meraklıyım. Bütün Avrupa, Amerika, Asya, Afrika, Antartika ülkelerine yazdım; kataloglar getirttim. Adamlar çok ilgi gösterdiler. Teypimi de öyle getirttim. Benimki ST 527. On iki hoparlörlü. Bütün sesleri ayırıyor. Mesela bir senfoni dinleyeceksiniz. Kemanlar masanın üstünde çalışıyor, nefesli sazlar kütüphanenin üstünden geliyor; kontrbaslar büfenin içinden çıkıyor. Benim radyom da komple: teyppikapradyodikişmakinesielektrikütüsü bir arada. Titreşim olmasın diye altına iki metre beton döktürdüm, altı kat tecrit yaptırđım. Bir mikrofona altı yüz dolar verdim. Bir anten yaptırđım: komşular, çatının üstüne bir kat çıkıldı sanmışlar. Plaklar çizilmesin diye günde üç kere üstlerini süpürüyor karım. Ayrıca, bir filmçekmemakinemiz, yıkarkuruturütöleryerleştirir bir çamaşır makinemiz var. Almanya'dan bir sigara kutusu getirdim: kapağını açınca Beethoven'ın Dokuzuncu

Senfonisi alıyor sonuna ka- dar. Evet, aletle gnmek, diyor Turgut buna. Bir vidasını bile siz yapmadınız, bu kadar gururlanmaya ne hakkınız var? diye tepiniyor. Onun teypi küçük model galiba. Sesi iyi ıkkmıyor değil mi? Ben de aynı fikirdeyim. Benim de y- le bir radyom vardı: satmak zorunda kaldım sonunda. Bir de çok hızlı araba sürüyor. Onlarla bir yere giderken yarım saat geç giriyorum kasabaya. Bir gün bir kaza yapacak. Yap- tı bile. Bütün n takımı yenilettiler. Arabası ne marka? Yok canım, küçük bir otomobil: markası bile yok. Zaten, acemi insan yeni araba almamalı. Arabadan hayır kalmıyor. Ona da bir Şey söylemeye gelmiyor ki. Böyle giderse araba onu bir gün yolda bırakacak. Evet, bir gün arabayla yolda kala- cak. Emniyet kemeri de takmıyor. Demek, mucize kabilin- den kurtulmuŐlar. Demek Akapaka yolunda olmuş kaza. Kırk altıncı kilometrede. Hızlırmak köprüsüne varmadan önce. Yolu iyi bilmek gerek. Herdek sapağından önce. Ben

yanıma her zaman bir harita alırım. Yoldaki bütün işaretlere dikkat ederim. Cahil millet. Ne yapacağı belli olmaz ki. Al- manya'da değilsin ki. Ne güzel yollar yapmış adamlar. Yol kenarında park yerleri; tuvaletler de koymuşlar. Sen şeyini yaparken Bizet'nin Carmen Operası çalışıyor. Bizde boyuna toz yutarsın. Bizim yollarda iki saat gideceğine, otobanda iki ay araba kullan daha iyi. Daha az yorulur insan. Hitler yapmış. Bir de adamı beğenmeyiz. Ben, sabah kahvaltısını Münih'te yaptım, öğle yemeğini de Bonn'da yedim. Yavaş gitmeye gelmiyor. Arkadan gelen arabalar tamponuna takıp götürüyorlar seni. Fakat ben de son defa, Ankara-İstanbul yolunu beş saatte aldım. Biz de Bile'ye kırk dakikada gittik. Bütün yollar böyle olsa... Sonra yavaşladım: arabada bir ses vardı. Yerini bir türlü bulamadım. Motordan mı geliyordu? Daha yeni revizyondan çıktı. Elli bin kilometrede. Sıfır ki- lometrede almıştım. Yağ değiştirmeli. Keçeler yağ kaçırıyor. Çocuk gibi itina ediyorum. Her akşam, üstünü örtüyorum, altını

değiştiriyorum.

12

Yalnız hayallerle beslenen bir arkadaşlık ne kadar kısa sü- rüyordu. Günlük meselelerin çözülmesinde bir hayalin ne faydası olabilirdi? Zavallı bir ruh, insanı nereye götürebilir- di? İnsanın ihtiyaçlarını nasıl karşılayabilirdi? Her gün kar- şınıza çıkan canlı, elle tutulur varlıklarla bir ruh nasıl başa çıkabilirdi? Bir ruhla yaşamak, tek başına yaşamak gibi, ha- yal gücü isteyen davranıştı. Uykusu gelen bir insanın, uya- nık kalmak için boşuna harcadığı bir çabaydı. Sonunda be- den, arzulara boyun eğiyordu. Karısını, arkadaşlarını, işini yok sayarak soyut bir yaşantıyı sürdürmesi ne kadar zordu. Bütün olaylar, kendi kanunlarına uygun bir düzenle onu alıp götürüyordu. Sonra... sonra birdenbire o mektup geldi.

Hayır, mektup değil, küçük bir not, önemsiz bir hatırlatma. Bir akşamüzeri, yazıhaneye döndüğü zaman, odacı, ikiye katlanmış küçük bir kâğıt parçası uzattı Turgut’a. “Sizi bir hanım aradı,” dedi. “Genç bir hanım.” Yazıhaneye oturdu, alışkın bir hareketle kâğıdı açtı. Her zaman ona bırakılan notları açtığı gibi. Nermin’in bir arkadaşı olmalı. Ya da der- neklerden biri için bağış isteyen sosyetik bir bayan. Kâğıtta

ince, düzgün bir el yazısıyla iki satır:

Selim’in bir arkadaşıyım. Sizinle görüşmek isterdim.

Ne imza, ne adres. Selim’in arkadaşı. Bir kadın. Hemen odacıyı çağırdı. Hiçbir şey söylemedi mi? Hayır. Sizi biraz bekledi. Gene ararım, dedi. Selim. Selim Işık. Süleyman Kargı. Metin. Kaybolan hayaller. Ben neredeyim, ne yapıyo- rum? Bütün bunlar ne demek? Kendini toparlayamıyordu.

Unutulan bir borcun hatırlatılması. Elini alnına vurdu. Bir zamanlar, bir yerlerde, birtakım olaylar olmuştu. Bana bir- takım sözler söylemişlerdi. Günler geçti hayır, aylar oldu. Ne kadar zaman geçtiğini hatırlamaya çalıştı. Hayır, unut- madım: ben de tam sizi aklımdan geçiriyordum; tam, artık merak etmeye başladım, diyordum. Daha geçen gün konu- şuyorduk. Yalan, konuşmuyordunuz. Ne yapıyordum peki? Günlerce beni uğraştıran, düşündüren bir olayı hemen unuttuğumu söyleyemezsiniz. Kimse söyleyemez. Uygun bir zaman bekliyordum. Gülünç olma. Biliyorum: görünüş- te haksızım. Fakat, ne bileyim işte... beklenmedik bir za- manda. Beklenmedik hiçbir şey olmaz. Hiçbir zaman bek- lenmedik bir olayla karşılaşmaz insan. Olaylara rastlama- mak için sen yolunu değiştirdin. Karşı kaldırıma geçtin. Bu sözüne gülmek isterdim. Bütün gücümle gülmek isterdim. Ben mi kaçtım? Olmaz. Bir yanlışlık var. Bir daha gelir mi

340

acaba? İnşallah gelmez. Ondan korkuyor muyum? Neden korkayım? Bir şey bilmiyor ki. Arkadaşlarıyla görüştüğü- mü, bu meseleyi kurcaladığımı, sonra da... bilemez, bile- mez... O halde, korkmam gereksiz. Gene gelecekmiş. Ya beni bulsaydı? En hazırlıksız bir durumda! Belki onu hemen geri çevirirdim. Saçmalıyorum. Biraz düşünmeliyim, siz da- ha sonra gelin. Aptal. Ne diyecekti de düşünecektim? Be- nim gibi, olmayacak hayaller mi kuruyordu bu kadın san- ki? Kadın mı? Selim'in arkadaşı... kadın...

Dinlendim. Güçlüyüm. Bedenimi önemsiz bir yaşantıya kaptırmakla aklımı korudum. Boşuna geçen zaman yoktur. Turgut, sen ne korkunç olmuşsun. Bir kadın... rahmetlinin varislerinden. Uzak bir ülkede, kimsenin tanımadığı bir ço- cuğu olması gibi. Vasiyetname açılacak. Herkes toplanmış. Avukat elini zarfa uzatıyor. Odayı derin bir sessizlik kapla- mış. Kimse başını kaldıramıyor. İşte tam bu sırada, kapama- yı unuttukları kapı,

yavaşça açılıyor. İçeriye bir genç giriyor. Bütün gözler ona çevriliyor. Kim bu? Nereden gelmiş? Oğlu, onun oğlu! Karışıklık. Her kafadan bir ses çıkıyor. Hakkı yok, tanımıyoruz, meşru varisleri var, vasiyetname var orta- da, hiç bahsetmiyor ondan, biz yanındaydık, yakınındaydık, bilirdik, bilmeliydik. O hiç konuşmuyor. İri gözlerini açmış bakıyor. Beni bulamadığı iyi oldu. Onu hiç tanımamış oldu- ğum için, kim bilir ne kadar utanacaktım. Nasıl bir kadın acaba? Güzel mi, akıllı mı? Ne önemi var? Ona ait değil mi? Onun bir parçası değil mi? Bütün parçalar bir araya gelince acaba resim tamamlanacak mı? Parçalar... nerede parçalar?

Kapıyı gene annesi açtı. Başka kim açabilir? Sessizliği art- mış. İçine gömülmüş. Sevindi. “Bir hatırlınızı sorayım, de- dim.” Aynı titizlik. Her taraf düzgün, temiz. Hiç arayan ol- maz mı bu kadıncağızı? Olmaz. Selim’i oldu mu? Fakat bu yaşıyor. O öldü mü? Karşılıklı oturdular, konuşmadan. İçi- mizde onu en çok düşünen

annesidir. Bizim gibi ukalalık

341

etmez onun hakkında. Yalnız, rahmetliyi sevdiğini, onun ne kadar değerli bir insan olduğunu, kendisini nasıl yalnız bıraktığını düşünür şikâyet etmeden. Düşünür ve ağlar. Ayağa kalktı, evi dolaşmaya başladı: yavaş yavaş, acele et- meden. Ölüsünü bu banyoda yıkamışlar. Nasıl girebiliyor bu banyoya? Hiçbir izi kalmamış. Bozulmamış bir ölüymüş. Yıkayıcı, böyle ölü görmedim, demiş. Hiç ölmemiş gibiy- miş: beyaz, düzgün, uzun. Üşümesiz. Tabutu ne kadar ağır- dı. Ölü ağırlaşmış. Ölübilim. Anlatırdı: bu banyoya girer- miş, saatlerce düşünürmüş. Düşünceye engel olacak şey yoktu bu banyoda, derdi. Renkler az olduğu için. Beyaz. Suyun içine gömülürdü herhalde. Okuduğunu da söylerdi: kitabı ıslatmadan. Yalnız elleri ve başı suyun dışında. Göz- lerini kapadı, suyu açtı. Su sesi, hayalleri kuvvetlendirdi. Sudan çıkan buharlar Selim'in okuduğu kitabı gölgeliyor, yüzünden aşağı terler iniyor. Okuyor mu, düşünüyor mu belli değil. Bu düşünceler ağırlaştırdı vücudunu, ölünce.

Onlarla birlikte gömüldü sonra. Bazıları, banyonun duvar- larına, fayansların arasına sinmiştir belki. Ama söylemezler. Yıllarca emerler düşünceleri: belli etmezler. Kaydedilen dü- şünceler gibi değildir: elle tutulamaz onların arasına sıkışan düşünceler. Fakat, daha gerçektir: hiç bozulmadan oldukla- rı gibi kalırlar. Düşüncenin kendisidir; kâğıt üstündeki çarpık gölgesi değil. Bazen yansılar gizlendikleri yerden; in- san onları aklının kulağıyla duyar gibi olur, aklının gözüyle görür gibi olur. Çok kısa bir süre... anlatılır gibi değil, du- yulur gibi... Banyodan çıktı. Karanlık koridorda yürüdü. Duvarlarda Selim'in fotoğrafları. Annesi henüz, oturma odasında görmeye dayanamıyor onları. Gelişigüzel asmış duvara. Camlatmak gerek. Solacaklar. Bir sandıkta sakla- saydı... sonra... sonra gene dayanamaz çıkarır onları san- dıktan. Yalnız resimlerle yaşar o zaman... Duvarlar da ka- rarmış: evle birlikte eskiyecek kadıncağz.

Selim'in odasına girdi. En küçük bir köşeyi bile ihmal et- meden aramalıyım. Bütün kitapların içine bakmalıyım. Bütün dosyalardaki kâğıtları birer birer incelemeliyim. Kitap- ların sayfalarını da çevirmeliyim. Belki bir sayfanın altına bir düşüncesini, kitap hakkında bir görüşünü yazmıştır. Böyle karalamalardan nefret ederdi: ama belli olmaz. Son zamanlarda ne hissettiğini hiç bilmediğim anlaşıyor. Se- lim'in arkadaşı... bir kadın... bunu hiç beklemezdim. Okul kitaplarını da karıştırmalı. Arasına saklamış olabilir. Ne saklamış olabilir? Hiçbir fikrim yok. Çok bilinmeyenli tek denklem. Neden saklamış olabilir? Bir bilinmeyen daha. Evet, saklayabilir. İçine düştüğü ruhsal bunalım... saçmala- ma. Proje dosyalarının içine yasak kitapları sakladığını söy- lemişti bana. Proje dosyamda dinamit var, derdi. Proje dos- yaları mı? Öyle ya: katlanmış bir projenin içine, belli etme- den sayfalarca yazı saklanabilir. Kitaplardan mı başlasam? Bir kitaba, en üst raftaki soldan ilk kitaba

uzanırken elini çekti. Hayır. Bu yazılardan önce merak ettiğim şeyi... Evet, bu ciddi araştırmacı pozunu bırakıp, önce onu aramalıyım. Onu... adını... adresini... önce onu bulmalıyım. Bu düşüncesinden rahatsız oldu. Kendimi basit bir meraka mı kaptırıyorum? Çekmeceleri açarak, cep defterlerini aramaya başladı. Bulduğu bütün küçük defterleri masanın üstüne yığıldı. Sonra, ilk sayfalarından başlayarak birer birer, gözden geçirdi. Bu arada Müzeyyen Hanım sessizce odaya girdi, bir şey söylemeden yanına bir fincan kahve koydu. Sessiz bir anlayış. Gerçek olgunluk. Kapıyı kapadı, gitti.

Sayfalar... sayfalar... Bir sürü insan resmi çizilmiş önden, yandan. Küçük, düzgün satırlar. Kızın yazdığı satırlar gibi... Selim'in arkadaşı... bir kadın... İmtihan günleri, çalışma programları, iri harflerle yazılmış kelimeler, neden yazıldığı belli olmayan kelimeler, randevular, İngilizce kelimeler -alt alta tekrarlanmış, ezberlemek için- aylık bütçe hesapları:

ev kirası, terziye, bakkal, kitap, alınan para, geçen aydan, N'ye -bu N. de kim? Acaba? Olamaz, parayla ne ilgisi var? Uzun yazmamak için olacak- gene resimler, portreler, kari- katürler, bir denklem çözmüş, harfler, sayılar -üstüne mü- rekkep damlamış, kırmızı kalemle devam etmiş- imtihana kaç gün kaldığının hesabı -gün sayısı yirmi dörtle çarpıl- mış: saat sayısı bulunmuş, yedi saat uyku, bir saat yemek, iki saat dinlenme, kalan on dört saat gene gün sayısı ile çar- pılmış, ah Selim! hiç adam olmayacaksın bu, gün, saat he- saplarınla- bir not: bugün sabah kalktım, öğlen yemek ye- dim, akşam çalıştım -namussuz, alay ediyor benimle, hatıra defteri tutma oynuyor, teyzesinin kızının hatıra defterini görmüş bir gün de ondan- el yazısı denemeleri, küçük harf- le, büyük harfle denemeler, kalın yazılar, ince yazılar -Tur- gut, senin yazının karakteri yok diye saldırırdı Selim'e- düzgün, kendine güvenen birinin yazıları, kargacık burgacık, mustarip bir ruhu ifade eden yazılar -belki de

ciddiye almıştı sözlerimi- kalem tutar bir el resmi - kendi elini çiz- miş- yazı denemelerine bakarak gülümseyen bir adam kari- katürü, imzalar, kendi imzaları, uydurma kişilerin imzaları

-arada koparılmış sayfalar var, tarih atlamaları olmuş- 14 Temmuz, sonra 8 Ağustos -arada önemli bir not var mıydı acaba- defterin sonunda isimler, adresler, telefon numaraları- acaba hangisi önemli, kim onu yakından tanımış; önem vererek bahsetmiş olduğu biri var mıydı bunların arasında: düşünmeliyim, bulmalıyım- yeni defterler, daha az soluk yazılar, boş sayfalar, kitap adları, yazar adları, hesaplar, hesaplar, ay hesapları, gün hesapları, bir günlük masraf hesapları: otobüse, sandviç, dolmuş, dilenciye, simit, gazoz, bakkala -ayrıca dökümü yapılmış- ayakkabı boyası, cepte kalan, toplama çizgileri, yan yana ilgisiz satırlar: Dostoyevski, kaçta alınabilir, Dostojeisky, Dostoyevsky, Franz Kafka, Fransız Kafka, Einstein, Aynştayn, Aynı işe tayin, en iyisi

344

Karlı Marks, kartonpiyer -bunlardan bir sonuç alamayaca- ğım, biraz çabuk geçmeliyim, araya bir ipucu sıkışmış ola- bilir mi- Ahmet'ten borç: dört yüz lira -kim bu Ahmet? da- ireden olacak, ertesi ay başında ödemiş, bu hususlarda titiz- di- uzay geometrik şekiller, gece Ahmet'in düğünü, yemek, sinema, hediye: yetmiş dört seksen, anneme: yüz lira, kadı- na yirmi beş lira -kadın mı, saçma, hizmetçi olacak- sayfa- nın ortasında kocaman bir sayı: bin beş yüz, marangoza - bir kütüphane yaptırmış, beş taksitte ödemiş- bir dikdört- genler prizması: üstüne yirmi beş yazılmış, Sayın Bay Selim Işık Y. Mühendis, sinema, Selim, gene adres kısmı - bu kı- sımdan bir isim bulmalıyım- sayfanın ortasında çıplak bir kadın resmi -başı yok, büyük göğüslü, acemice çizilmiş- iti- nayla yazılmış isim ve adresler -dolmakalemlle yazılmış- arada, ayaküstü yazılmış titrek adresler -yeşil kalemle ya da kurşunkalemle yazılmış- Burhan Bilen, ... gazetesi, tel:...

-neden bu adama gitmiyorum, dördüncü sınıftayken bütün vaktini onunla geçirirdi, bir faydası olmaz mı, kendine göre bildikleri vardır, yüzü hoşuma gitmedi diye, belki de o za- man kıskandığım için- adresi deftere yazayım, beni küçüm- seddiği muhakkak, olsun -koşan bir adam resmi, yüzü yok- bu da kim: Seyfettin Cudi, Belediye ...İşleri, nereden tanır böyle adamları, ne münasebetle? Şişli'de, Bomonti'nin oralarda gittiği biri vardı, ilk sınıflarda. Adı neydi? Erol, Ertan, Erkut; hayır, o kadar genç değildi... fakat E'li bir isim. Ta- mam! Esat olacak. Defterde görmesem hatırlayamayacak- tım. Esat Şener, Bomonti, ne garip sokak adı: oralarda böyle sokak adı olması garip. Çok giderdi, az bahsederdi: her za- man yaptığı gibi. Beni ona anlatmaz, onu bana anlatmaz: herkesin bir yeri var. Gülümsedi.

Turgut'un bilmediği bu arkadaşlar da Selim'e aynı şekilde davranırlardı. Selim, Esat'ın arkadaşlarını tanımaz; Esat, Se- lim'in arkadaşlarını istese de tanıyamaz. Casus gibi, kimseyi

kimseye tanıtmaz. Selim'e öyle gelirdi ki bir gün bu insan- lar bir araya gelecekler; önce karşılıklı bakışıp susacaklar. Konuşacak söz bulamayacaklar. Sonra Selim'i suçlayacaklar ve dolayısıyla birbirlerini. Bu adamla nasıl arkadaşlık ettin? Bu adamla mı dostluk kurdun? Bahsetmediğin değerli arka- daşın bu muydu? Bu aptala gitmek için mi o gün bize gel- medin? Sonunda birbirlerini hoşgörseler de beni affetmez- ler, derdi fakir Selim. Sonunda herkes beni suçlayacak bir sebep bulur. Ne istiyorlardı senden Selim? Belki sen çok şey istiyordun onlardan. Verdiğinin hiç olmazsa küçük bir parçası kadar birşeyler istiyordun. Sonunda kaçıyorlardı. Hayır, sen kaçıyordun. Hayır kaçmıyordun: insana ihtiyacın vardı. İnsanı arıyordun canım kardeşim. Bunda utanacak ne vardı?

Defteri kapattı: yorulmuştu. Esat tembelin biridir, sabah- ları geç kalkar. İkinci dersten sonra, kantin takımını bırakır, ona giderdi. Güner, ceketinden tutar, bırakmazdı bir süre. Kültürlü arkadaşlar değil

mi? Ulan, burası kerhane mi? Kim bilir ne aptaldır. Bırakmam, dünyada bırakmam. Akıllı olsaydı bu senin arkadaşın, bizim üniversitenin giriş imtihanını kazanırdı. Kollarıyla Selim'i sarar. Cahiller! bırakın beni. Olmaz, diye diretirdi Güner. Misafir gelince sandık odasına tıkılan taşralı akrabaların mıyız senin? Kim bilir bizden ne kadar utanıyor. Kültürlü olduğu için senin, te- neffüslerde koridorda derin meseleler konuştuğun Cemal var ya... İstemiyorum Güner, bu hikâyeyi yüz kere anlattın. Gene dinle. İşte o Cemal'le, otobüste birlikte geliyoruz her sabah. Yeter, dinlemek istemiyorum. İşte o kültürlü Cemal, bilet parası vermemek için önden arkaya dolaşıp duruyor otobüste. Sonunda kontrol gelince, biletçi cezalandırılıyor senin kültürlü arkadaşın yüzünden. Esat da sinemalarda yapar aynı işi, eğer o da Cemal gibi kültürlüyse. Çünkü kültürlü Cemal de her sabah bilet parası vermemek için ön-

den... Selim kulaklarını tıkar, Güner'in kuvvetli kollarından kurtulmak için çırpınır, kosinüs kurbanları, diye bağırdı. Güner, kollarının çemberini daraltır: en kuvvetli benim, en kültürlü benim! Kültür dünyasının King-Kong'uyum ben. Selim'in kulağına ulurdu. Kültürden zehirlenirsin inşallah! İnşallah kültür komasına girersin! Birlikte yere yuvarlanırlar. Kayhan üstlerine çöp sepetini boşaltır. Selim kalkar, üstünü süpürür: Allah belanızı versin. Güner, arkasından bağıırır: kemancı kızın konserine de bu herifle gittiniz değil mi? Bizden utandın: seni mahcup ederiz, fa diyezi anlama- yız diye. Bir roman yazacağım, seni rezil edeceğim. Kültür Robert Taylor'ı. İnce Selim. Kıl pezevenk. Roman gelecek senin hakkından. Kendi silahınla gebereceksin. Selim dayanamaz, döner: ne romanı Güner? Sen mektup bile yazamazsın. Güner sırtır kötü kötü. Gel yavrum, otur. Sana bizden hayır var. Gel, sana çay ısmarlayacağım. Selim ısrar eder: romanından bahset. Güner, bir

eliyle Selim'i bileğın- den kavrar, anlatır: teknik bir roman olacak, bütün üniver- site kapışacak, Kayhan'la teksirde basacağız. Adı: Betonar- me Cinayeti. Ortam: bilimsel. Dekor: iskele ve kalıplar. Ka- til, cinayeti, betonarme projesinin hesaplarını yaparken ta- sarlıyor: momentleri yanlış buluyor, demirler ters çıkıyor. Öfkesi başına vuruyor. Hesap cetvelini kaptığı gibi dizine çarpıyor, parçalıyor. İntikam almak için uygun bir fırsat kolluyor. Meğer, doğuştan katılmış de o güne kadar bilmi- yormuş. T cetvelini kaptığı gibi sokağa fırlıyor. Koşa koşa inşaata geliyor: etrafta kimseler yok. T cetvelini elinden atı- yor, yirmi ikilik bir demir yakalıyor ve cinayeti onunla işli- yor. Kayhan sorar: hesapta yanlış bulduğu demirle mi? Evet. Cinayeti onun işlediği de hesapların incelenmesiyle ortaya çıkıyor. Bilirkişi heyeti hesaplara bakıyor: bir demir eksik. Yatağının altında buluyorlar demiri. Peki, idama gi- derken son sözleri ne oluyor? Ne olacak: beni moment

mahvetti. Gerçek katil odur. Yoruldum beyler. Romancı ol- mak çok güçmüş. Ben çiftliğime dönüyorum, hatıralarımla baş başa kalmaya.

Selim kaşlarını çatır: sizden utanıyorum. Aklınız tek yönde çalışıyor. Mühendislik iptal edilse aç kalırsınız hepi- niz. Büyük ve güzel şeylere karşı ilgi duymuyorsunuz. Yük- selemiyorsunuz. Güner atılır: Cemal gibi mi yükselelim? Sonra bir tartışma başlar: herkes birbirine bağırır. Sonunda en yeni fıkralar anlatılır: ortalık yatışır. Güner, ufak tefek Kayhan'ı belinden kavrar, havaya kaldırır, kantinin ortasın- da dolaştırır.

Defterleri kaldırdı. Ayağa kalktı. Gene gelecekmiş. Be- nimle görüşmek istediğine göre gelecek elbette. Bugün doğ- muş olsaydım! Gelecek, ne güzel maceralar hazırlıyordu bana. Kimsenin yaşamadığı güzellikleri tanıyacaktım. Selim de ölmemiş olsaydı. Allahım, ben ne yaptım! Bu güne ka- dar söylediğim her sözü geri alıyorum. Konuşmayı da

bir unutabilsem. Yeni bir dünya var, anlıyor musun Olric? Her şeyi geride bırakmak gerekiyor. Bir sabah kalkacaksın, ar- kana bakmadan... Hürriyet kötü bir kavram Olric. Öyle, an- lattıkları gibi özlenecek bir ortam değil. Bu hürriyet, kula- ğıma kötü şeyler fısıldıyor Olric. Duymak istemiyorum. Hayır, çalışacağım önce: araştıracağım. Bütün gücümü bu araştırmaya vereceğim. Bitkinlikten, hürriyeti düşünemeye- cek duruma gelinceye kadar çalışacağım. Yeter bu miskin- lik! Demek aylardır ölüyormuşum ben. Peki bu nasıl iş Ol- ric? Selim de başka türlü yaşadı: yani, yaşayamadı, öldü. Belki de bu görev size verildi, efendimiz. Selim, sadece ışık mı tuttu Olric? Belki de, efendimiz. Hiç olmazsa düşünme- yi öğretseydi bana ölmeden önce. Bu kadar gizlenmeseydi. Gizlendiğini sanmıyorum, efendimiz. Biliyorum, çok şey öğrendim Olric: fakat ölümü? Onu gizliyor. Siz yaşayacak-

sınız, efendimiz. Ölümlü bilerek yaşamak istiyorum
Olrıc. Yaşamamın anlamını bilmek için, ölümün
anlamının karanlıkta kalmasını istemiyorum.
Bütün ayrıntıları henüz bilmiyorum. Onu
tanıyanları sorguya çekmeliyim. Onların gözlerinin
içine dudaklarının kıvrımlarına kadar bakarak Se-
lim'in bıraktığı izleri öğrenmeliyim. Tabiat, sırlarını
bakmasını bilene açıklarmış. Yorulmadan,
bıkmadan, görünüşe kapılmadan bakmalıyım ben
de. Yenilgilerden usanmamalıyım. Selim'in parça
parça olmuş resmini yapıştırmalıyım. Selim ne
yaptı? Hep düşündü mü? Bunu öğrenmeliyiz. Öl-
müş, çürümüş, soluk, yarısı kaybolmuş hayalleri;
kenarları sararmış, eksik, kopuk, silik, dağılmış,
iplerle tutturulmuş hatıraları; dosyaların, rafların,
hafızaların köşesinde kalmış yaşantıları bulup
çıkarmalıyım: tozlarını silkelemeliyim. Daha düne
kadar başka bir yaşantı sürdüren ben, ölümden
kaçarken ölümün kucağına düşen ben, ucuz
yaşantıların asil kahramanı, ucuz şövalye

romanlarının nesli tükenmiş son temsilcisi ben, bunu nasıl yapacağım? Ucuz geçmişimi nasıl inkâr edeceğim? Son aylarda kurmuş olduğum Yumuşakçalar Kırallığının nimetlerini nasıl terkedeceğim? Yas ya- kışır Turgut Özben'e diyerek gülünç karalar mı giyeceğim? Oysa ne şenlikler yapıldı onun ölümünden sonra; ne iha- netler yaşandı. Günahlarımın ağırlığına dayanamıyorum Olrıc. Neden beni uyarmadın? Buna hakkım yoktu efendimiz. Öyle güzel gürlüyordunuz ki. Size kapılmamaya im- kân yoktu. Çevrenizdeki bütün sahtelikleri öyle güzel ay- dınlıyordunuz ki. Bir daha göremeyecekler sizin gibi bir devi efendimiz. Onların küçük yaşantılarının içinde ben de küçülmedim mi Olrıc? Ucuzluk bana da bulaşmadı mı? Ha- yır, efendimiz. Öyle içten yaşadınız ki. Bu kısa süren aydın- lıktan yararlanamayacaklar ne yazık ki. Acıtmayan karan- lıklarına dönecekler. Onların, hissedemedikleri acılarını da siz içinizde taşıyacaksınız. Güzel bir rüyadan uyanmanın

tatlı şaşkınlığını yaşayacaklar bir süre. Sonra unutacaklar. Unuttukları için de unutulacaklardır. Kendi güzelliklerini de -eğer bir güzellikleri varsa- unutacaklardır. Yalnız sizin içinizde yaşayacaklardır: bunu bilmedikleri için de, yaşadıklarını da bilmeyeceklerdir. Alışkanlıktan başka bir şey bilmedikleri için, sizin de yokluğunuza alışacaklardır. Anlı- yorum Olric. Neden daha önce söylemedin bana? O zaman yaşayamazdınız. Siz her şeyi yaşamalısınız efendimiz. Bütün güzellikleri görmelisiniz. İçinde en küçük güzellik olan bir şeyi bile tanımalısınız. Siz ne yaparsanız olur, efendimiz. Beni şımartıyorsun Olric. Zarar yok efendimiz: çünkü artık sizi kimse şımartmayacak. Beni korkutuyorsun Olric. Siz istemeyeceksiniz efendimiz. Güzellikleri kendiniz bulup çıkaracaksınız artık. Selim'in ölümünden de çıkarabilecek miyim? Çıkaracaksınız efendimiz. Çalışacağım Olric. Herkesi sorguya çekeceğim. Bu ölümden kimse sorumlu bulunmadığına göre,

kimsenin bir çıkarı olmadığına göre, herkes yaşarken o öldüğüne göre, bana yalan söylemeyeceklerdir. Hiç olmazsa görünür bir telaşları olmayacaktır. Kelimeleri seçerken çok titiz davranmayacaklardır. İsteye- rek, ya da istemeyerek boş bulunacaklardır. Kendilerini ele vereceklerdir, Selim'i ele vereceklerdir. Benim gizli niyetle- rimi bilmedikleri için, benden de kuşkulanmayacaklardır. Sakin görünüşümün altında yatan ürkütücü tasarımlardan haberleri olmadığı için gerçeği çarpıtmaya kalkışmayacak- lardır. Seslerinin çizgisinde hafif bir dalgalanma, kirpikler- de zamansız bir oynama bile beni uyaracaktır. Biz de kendi- mizi çok sıkamayacağız Olric. Soruşturmanın keyfini sürece- ğiz. Yeni insanlar tanıyacağız: Selim'in tanıdığı insanları. Se- lim'i tanıyacağız yeni baştan. Her gün yeni baştan yaşamak mümkün olacak mı dersin? Bir gün öncesine korkak bir be- zirgânlıkla sarılmadan yaşayabilecek miyiz? Yoksa, yarın- dan korktuğumuz için, düne köle gibi

bağlanacak mıyız?

350

Yaşarsak göreceğiz Olric. Yaşamaktan korkmazsak görece- ğiz. Ve bu dünyaya göstereceğiz. Onlar göremese de göste- receğiz. Gösterdiğimizi bileceğiz. Gitmeliyim Olric, hemen işe girişmeliyim.

Ertesi sabah, erkenden şantiyeye gitti. Bağırdı, koştu, koşturdu, indi, çıktı, gevşek duran bir amelenin elinden küreği kaptı, betonu karıştırmaya kalktı, utandırdı, kızdır- dı, coşturdu, heyecanlandırdı, onlarla çay içti, sigara ikram etti, sırtlarını okşadı, başlarına vurdu, müstehcen şakalar yaptı, öfkeyle masayı yumrukladı, bir söz üzerine öfkesi geçti, yeniden başka bir aksaklığa öfkelendi: sonunda işye- rindekileri öyle bir çalışma temposuna soktu ki, içinden gülümseyerek, akşama kadar kendilerine gelemesler, dedi ve onlara farkettilmeden birdenbire kayboldu.

Ana caddeyi geçti, dar sokaklara saptı. Büyük apartman- lar seyrekleştı, sonra kayboldu. İki üç katlı ahşap ve kâgir evlerin bulunduğu bir sokağa

geldi. Henüz parke yapılmamış; arnavutkaldırımını bir sokak. Arabayı sokağın başında bıraktı, yürüdü. İki katlı, cephesi sonradan sıvanmış ahşap bir evin önünde durdu. Sıvalar yer yer dökülmüş; üstü bir zamanlar mavi boyalıymış. Kapının tahtasından ahşabın damarları fırlamış: ihtiyar bir adamın kolu gibi. Üstünde eski Türkçe iki sayı: okuyamadı. Kapının pervazında bir sayı plakası. Eski sayıları, ona bakarak tahmin etti. İki zil var: yanlarında yazı yok. İkisine birden bastı. Kapının yanındaki pencerede bir genç kız başı göründü, kayboldu. Sonra aynı kıızı karşısında gördü kapıyı açarken. Kız gülümsedi: “Kimi aradınız?” İlk izlenimleri daima iyidir benim hakkımda. Sonrakileri de iyidir. Kimi aradığını söyledi. Burada oturmuyormuş, biraz çarşıya çıkmış, şimdi gelecekmiş. İçeri girdi: geniş bir taşlık. Duvarı bir eski zaman aynası, altında mermer kaplı yarım daire bir masa, oymalı; hasır koltuk da

olmalı diye düşündü. Evet, vardı. Koltuğa oturdu. Kız, pen- ceresinden görüldüğü odaya girmesini rica etti. “Siz kız- kardeşisiniz değil mi?” “Evet.” Harap bir ev, eski bir iki kol- tuk: kumaşları yırtılmış, tahta kısımlarında cila kalmamış. Kaplamaları kalkmış iki sehpa: üstleri dalgalı deniz gibi. Duvara dayalı küçük bir masa; üstünde, kabı çıkmış bir radyo: kabuksuz bir meyve gibi. Lambaları, telleri meydan- da. Duvarlarda, kararmış çerçeveler içinde soluk fotoğraf- lar: fesli, palabıyık adamlar, beyaz elbiseli, uzun boyunlu kadınlar. Hepsi zayıf, melankolik bakışlı. Belki de resimle- rin eskiliğinden öyle görünüyor. Genç kız karşısında oturu- yor: resimlerdeki gibi soluk beyaz yüzlü, uzun boyunlu. Hasta bir güzelliği var. Çorap giymemiş: çıplak bacakları düzgün. Elleri bakımsız: manikür yapmamış, tırnaklarını kısa kesmiş. Acaba o mu? Olmadığını biliyorsun. İstedğim gibi düşünebilirim. Çok genç, çok mahzun görünüşlü. Fa- kat gülerken gördüm: mahzun değil. Dudaklarını

ileri uzat- mış: çocuk gibi. İri siyah gözlerini dikmiş, inceliyor beni: korkusuz. Hiç çekingen değil. Hayır bu değil. Selim'i tanı- yor. Acaba üzölmüş müdür? Kusursuz bir güzelliğı var. Bakımsızlığının içinde daha çok belli oluyor güzelliğı; odanın içinde tek parlayan yer onun teni. Saydam bir ten. Kendine çeki düzen verse bu kadar güzel görünmez. Hareketleri o kadar ağır ki, insan sıcak bir yaz gününde güneşe bakarken duyduğı yorgunluğu yaşıyor onunla. Kısık bir ses. Kesik bir konuşma. Kirpikleri havayı süpürüyor: uzun ve dağınık. Her tarafı uçuşuyor; bu dünyadan olmayan birşeyler var ta- vırlarında. Aynı zamanda, gizlemeye çalıştığı bir basitlik, haşinlik seziyorum. Özellikle başını yukarı kaldırdığı za- man. Biri, ona, bunu söylemeliydi. Yazık.

Bununla birlikte, nesli tükenmiş yaratıkların, bilinmeyen bir dünyanın kokusunu getirmeleri gibi bir çekiciliğı yayı- yor çevresine. Turgut'un yıllardır unuttuğı, belki Aksa-

352

ray'da çocukluğunu yaşarken kapılmış olduğu bir büyü, bir başkalık var tavırlarında. Kollarını kavuşturmuş, ayak bileklerini bitıştirmiş, misafiri yalnız bırakmamak için oturuyor. Herhalde, Esat'ın arkadaşlarıyla da oturur. Selim'le de günlerce oturmuştur. Turgut'a, tanımadığı için biraz yadırgayarak bakıyor. Gelişi hakkında tahminler yürütüyor. Bu yabancıyla Esat'ın ne gibi bir ilişkisi olabilir? Fakat, rahatsız değil: durumdan memnun olduğu duruşundan belli. Duygularını saklamaya çalışacak kadar eğitimden geçmemiş. Turgut'un gözlerine korkusuzca bakıyor. Turgut da bu bakışların verdiği rahatlıkla, yabancılık çekmeden çevresini inceliyor. Turgut'un radyoya baktığını görünce, gülümseyerek: "Ağabeyimin radyosu," dedi. "Üst kattaki radyoyu beğenmiyor. Bunu çok rahat kullanıyormuş:" Turgut kıza baktı: sorgulu, yumuşak. "Açıp kapaması kolay oluyor-muş." Güldü. Ne uzun dişleri var. Onu sormamıştım; Selim'i sormuştum. "Ayağını bir vuruyor yere." Ellerini

hafif- e iki yana açarak anlatıyordu. Dirseklerini karnına daya- mış. Sizin yanınızda ne kadar rahat hissediyorum kendimi, diyordu. Bana güven veriyorsunuz. Öyleyimdir. Nasıl anla- dın hemen? Ne güzel kı mıldırıyorsun beyaz bacaklarınla. İç- güdülerinle ne güzel düzenler kuruyorsun. “Radyo çalışı- yor. Sonra, kapamak istediğı zaman, bir daha vuruyor aya- ğını yere: sönüyor.” Güldüler. Güldük. “Ben yapabilir mi- yim dersiniz?” “Sanmam. Döşeme tahtalarının neresine vu- rulacağını bilmelisiniz. Ondan başka kimse yapamıyor bu- nu evde.” Ellerini zarif bir hareketle birleştirdi. Turgut, onu rahatsız etmeden odayı gözden geçirmeye devam etti. Bura- da ne arıyordun acaba Selim? Nasıl bir masal dünyası kur- dun kendine burada? İki raflı küçük bir kitaplık. Altta, sa- rarmış ve uzun süredir dokunulmadığı belli olan eski dergi- ler: sinema dergileri, resimli tarihler. Üstte, yeşil, mavi cilt- li, ne olduğu anlaşılmayan kitaplar, beyaz kapaklarıyla ken-

dilerini ele veren Bakanlık Klasikleri. Bu evde, okumaya düşkünlük yok. Her tarafta görülen köhneliğe rağmen, yaşamaya, hem de hareketli, canlı, hızlı yaşamaya düşkünlük var. Evin bütün loşluğuna rağmen, bir aydınlık seziliyor: gizli bir aydınlık. Genç kızın teni gibi bir aydınlık. Kitaplığın üstünde iki sigara tablası, yeşil camdan: kenarları kırılmış. Üstlerinde, ezilmiş sigara küllerinden bir tabaka. Eski bir demir heykel: Yunan ilahlarından biri olacak. Yanında bir sigara paketi. Genç kız ayağa kalktı, etekleri uçuşarak. “Sigara ikram etmeyi unuttum. Bilmem içiyor muydunuz?” “Siz” devresi. Kendi paketini çıkarmaya utandı: patron Amerikan sigarası vermişti o sabah. Birinci içelim. Ucuzluğumuza uygun düşer. Sigarayı alırken eli, genç kızın eline değer gibi oldu. Beni yaşlı mı buluyor acaba, saçlarım dökülüyor diye? Biraz daha zayıf olmalıydım. İş hayatı insanı şişmanlatıyor. Evliliği nedense aklına getirmede. Sürekli genç kalmak için ne yapmalı? Neşeli mi

görünmeli? Neşeli mi? Sonra, “sebeb-i ziyaretimi” söyleyince ne olacak? Bana bir soru sordu: Esat’ın arkadaşı mıyım? “Bir bakıma.” Bu sözden bir sonuç çıkarabileceğini sanmam. Çok akıllı değil. Herhalde ortaokuldan ayrılmıştır; belki de enstitüye gitmiştir. Gitmemiştir. Ev kadınlığına özenmediği, ortalığın duru- mundan belli. Hayat kadını olmaya niyetli. Kapı çalındı: iki kere. Kız kalktı: “Ağabeyimdir. Anahtarıyla hiç açmaz. Bu, onun çalışı.” Bir tüy gibi havaya kalktı. Turgut, onun kapı- nın arkasından kayboluşunu seyretti.

Yıpranmış yüzlü genç bir adam kapıda göründü. Kırk ya- şına yakın olmalı. Uzun boylu, kızkardeşi gibi uzun boyun- lu, beyaz tenli. Duvardaki fotoğrafların son varisi. Zayıf vü- cudunun üstünde, kocaman başı iğreti gibi duruyor. Tur- gut’a gülümseyerek baktı: kızkardeşi gibi. Yumuşak bir ba- kış. Böyle durumlarda bir açıklama yapıldığı için, böyle alı- şıldığı için soruyorum diyen bakışlar. Ne isterseniz söyle-

354

yin. Hiçbir şey söylememeli. Öyle de olur, diyor. Ah bir ola- bilse. İnsanlar o duruma bir gelebilse. Ben de bunu sağla- maya çalışıyorum Esat. Ziyaretimin asıl nedeni bu. İri pat- lak gözlerini kayıtsızca açmış. Acelesiz, telâşsız bekliyor. Çok uzun ve büyük burnuna doğru kalın iki kaş iniyor. Çirkin denebilir bu yüze: fakat ilginç. Turgut, bir an ne diyeceğini bilemedi, beni tanımazsınız, gibi aptalca bir sözle konuşmaya başladı. Sustu. Büyük bir güçlkle ağzını açtı yeniden; aklına ilk gelen sözü söyledi: “Selim’in bir arkada- şıyım, sizinle görüşmek isterdim.”

Böyle şaşırırsan, kimseye dikkat edecek durumda ola- mazsın. Esat’ın yüzüne baktı. Gülümseyişi kaybolmuştu. Kaçırdım: yüzünün nasıl değiştiğini kaçırdım. Kızkardeşi de solgun; kapıya yaslanmış duruyor. Esat kızkardeşine bak- tı: “Kızkardeşim Aysel. Adınızı bilmiyorum.” Kolay bir so- ru. “Turgut. Turgut Özben. Okuldan arkadaşıydım.” Hay- vanlar gibi koklaşarak anlaşıyoruz.

Hazırlıksız geldiğim anlaşıyor. İstemediğim sözlerle başlamak istemiyorum. Esat, özenle, bacak bacak üstüne attı, ellerini dizinin üstüne kenetledi, bekledi. Ben de bekliyorum. Ne demesini bekliyorum? Ne diyebilir? Ne istediğimi biliyor mu? Buyrun, emirleriniz Turgut Bey? Hangi konularda bilgi verebilirim size? Aysel! Selim Beyin dosyasını getirin. Saçma. Meslekten sorgu yargıcu değilim de Esat Bey. Aysel de Esat'ın yanına geldi, bir sandalyeye ilişti. Otururken de ne kadar hafif: hiç gürültü çıkarmıyor. Benim gibi, sandalyeleri, koltuk yaylarını inletmiyor. Şişmanlığımdan utanıyorum. Yok canım, o kadar şişman değilim: burada öyle oldum. Ağırlık ölçülerim değişti. Esat sessizliği bozdu: “Siz de mühendis misiniz?” Evet. Üniversitede aynı sınıftaydık. Ne kadar dosttuk bilerseniz. Her gün... Esat'ın yüzüne baktı. Esat cevap bekliyordu. Demek konuşmadım, içimden geçirdim sadece. Özür dilerim: bu günlerde ikisini biraz karıştırıyorum

da. Olric... Terlemeye başladığını hissetti. Ağzını açtı: “Evet,” diyebildi. Bu fırsatı da kaçırdın. Esat, bir deneme daha yaptı: “İstanbul’da mı oturuyorsunuz?” Gördün mü? Havadan sudan başlanabiliyor işte. Evet, Esat Bey. Siz de mi İstanbul’da oturuyorsunuz? Kalkıp gitsem mi? Bizi neden tanıştırmadın Selim? Şimdi daha iyi mi oldu? Korktuğun başına geldi işte. Onunla ikimiz aynı odada oturuyoruz. Sen de ikimizi tanıştırmaktan ve bizimle birlikte olmaktan kurtuldun. Beni neden yalnız bıraktın? Üzüldüğümüz için böyle susarak oturuyoruz: saygı duruşu. Evet, üzüntüden söyleyecek söz bulamıyorum. Meseleleri başka yönden ele alınca, ilişki kurmak ne kadar zor oluyor.

“Selim’i anlatır mısınız bana?” dedi birdenbire. “Hayır, önce kendinizi anlatın. Selim’in yakın dostu olduğunuzu biliyorum. Neden buraya geldiğimi merak ediyorsunuz. Belirli bir nedeni yok. Selim’i unutamadığım için geldim diyelim. Hayır, önce unuttum. Sonra unutamadım.” Susar-

sa, sanki her şey bitecekmiş gibi, aklına geleni söylüyordu. “Belki siz de unuttunuz, ya da herkes gibi üzüldünüz ve sonra... sanki ben başka türlü mü yaptım? Onu gerçekten kaybetmenin acısını anlayabildim mi? Aradan aylar geçti. Ne kadar geçtiğini bile tam bilmiyorum. Ben ne yaptım? Hayır, bundan bahsetmeyelim. Fakat, bu kadar zaman sonra, daha dün ölmüş gibi telaş göstermenin, onun arkadaşla- rını aramanın garipliği... artık üzülemez mi insan? Buna kimseyi inandıramaz mı? Onu bana anlatın... bana yardım edin, diyemez mi? Çünkü onu sevenler, onun böyle kaybo- lup gitmesine razı olamayacaklardır. Herkes bir yerinden tutup canlandıracaktır onu. Mesele onun ölmesi değil, ya- şamasıdır benim için. Anlıyor musunuz? Belki bu sözle- rimden utanacağım biraz sonra. Fakat, buraya kadar geldiğime göre, bir kere söze başladığıma göre... onu tanıyordu- nuz... belki Selim de birdenbire bu eve gelip böyle sözler

356

edebilirdi. Beni yeni tanıdığınız için garip gelmesin bu söz- ler. Böyle sözleri dinleyebildiğinize göre benim ne önemim var? Bazı şeylere kararlıyım ve ilk olarak da...” Başladığı gi- bi, sustu birdenbire. Bütün hayatımızı yersiz çekingenlik- lerle mi geçireceğiz Olric? Cesareti yalnız kafamızda mı ya- şayacağız?

“Kendimden mi bahsedeyim önce?” dedi Esat. Turgut ba- şını kaldırdı. Kötü bir şey yok, kötü bir şey yok Olric. Ko- nuşacak, anlatacak. Derdimize bir yerinden dokunacak. Bi- zi yalnız bırakmayacak. Selim’e yaptığını bize yapmayacak. Bizim gibi o da bilmiyordu Selim’in nerelere vardığını. “Be- nim önemli olduğumu sanmıyorum bu olayda Turgut. Bir iki yıldır görmüyordum Selim’i.” Esat da olay dedi Olric. Önemsedi. Onunla konuşulabilir.

Biraz kendini anlattı Esat. Ne kadar anlatılabilirse. Hukuk Fakültesi’ne gidiyordu yıllardır. Bitireceğini ümit etmiyor- du. Üniversitenin havasını seviyordu: kantinde oturmak, toplanıp sinemaya

gitmek. İmtihan zamanları, birlikte ders çalışmanın başka bir heyecanı oluyordu. Telaş içinde ders notlarının aranması; kahvelerde, pastahanelerde, evlerde, sık sık güzel bahanelerle kesilen çalışmalar. Kırmızı kalemle önemli satırların altının çizilmesinde bile başka bir güzellik vardı. Paraya ihtiyacı olduğunu düşündüğü zamanlar bir işe girip çalışıyordu. “Kendime göre güzellikler buluyorum ya- şamakta işte,” dedi gülümseyerek. “İstemediğim şeyleri yap- mıyorum hiç olmazsa. Arkadaşlarım beni düzeltmeye çalışı- yorlar. Fakat hepsi beceriksiz bu konuda. Belki siz de şimdi onlar gibi düşünüyorsunuz. Ya da düşünebilirsiniz. Her şeyi olduğu gibi kabul etmediğinizi seziyorum. Belki siz de Se- lim gibi, sezgi sözüne kızarsınız. Sizi kızdırmak için söyle- miyorum, fakat onu kızdırmayı severdim. Güzelleşirdi kız- dırılınca. Yazık ki son zamanlarda uğramıyordu. Son defa altı ay kadar önce gördüm onu yolda. Dalgın ve üzüntülü

yürüyordu. Oyunlarından yorulmuş görünüyordu. Bütün oyunları ciddiye almaktan yorulmuştu.”

Esat, bu yeni oyundan hoşlanmıştı. Öyle görünüyordu. Onun peşini bırakmamalıyım Olrıc. Oyunu bizim gibi anla- mıyor galiba; fakat zararı yok. Oyunun farkında olması bile önemli. Kaç kişi kaldık şurada Olrıc? Belki fakültedeki kız arkadaşlarıyla birlikte seyrettiği bir filmin heyecanını duyu- yor. Farkında olmadan heyecanlandırdık onu. Siz de bir film kahramanıydınız efendimiz. Aysel de, Selim’in adı oda- da duyulunca, belirsiz bir kıpırdandı sanki. Sanki güzel gözlerinden bir gölge gelip geçti. Yoksa kirpiklerinin gölge- si miydi?

“Bir daha göremedim Selim’i. Ölüm ilanını da geç gör- düm. Ben gittiğimde kimse kalmamıştı mezarlıkta.” Aysel mahzunlaştı: “Size bir kahve pişireyim,” dedi. Odadan çıktı.

“Selim’i lisede öğrenci olduğu yıllarda tanımıştım. Ben, bugün olduğu gibi, gene üniversite öğrencisiydim. Beni bı- raktığı yerde kaldım:

öğrencilikte, yaşadığım yerde... Onu ilk görüşümü çok iyi hatırlıyorum. Şu anda aramızda olsaydı, bunu duyduğu için ne kadar sevinirdi. Arkadaşlarının, onunla yaşadıkları her olayı hatırlamalarını isterdi: çünkü o hiç unutmazdı. Gezintilerde, bir kenarda durur, dalgın dalgın dolaşırdı. Konuşurken başını kaldırmaz, yalnız kendi söylediklerine önem verdiği sanılırdı. Belki kendi de farketmezdi seyrettiğini, dinlediğini. Durmadan insanların peşinden koşardı; gene de sanki yalnız kendisiyle ilgiliydi. Arkadaşlığımız ilerledikçe, Selim’de konuşma cesareti arttıkça, bana daha önce söylediğim sözleri kullanarak saldırmaya başlayınca, şaşırdım. Herhangi bir tartışmada, gelişigüzel söylediğim bir sözü, tartışmayı kazanmak için inanmadan ileri sürdüğüm bir düşünceyi bana aynı kelimelerle tekrarladılar. Bütün şaşırان insanlar gibi, önce bütün gücümle savundum kendimi: itiraz ettim, söylemiş olduğum sözleri

358

inkâr ettim, onu kızdırmak için bu sözlere başka anlamlar verdim. Böyle durumlarda nasıl öfkelenirdi bilseniz. En ağır kelimelerle hakaret ederdi: en kısa cümleyi aklında tutamayan, iki satır yazıyı ezberleyemeyen budalaların, bir gün söylediğini ertesi gün inkâr eden iki yüzlülerin canı cehennem, diyerek kıpkırmızı kesilirdi. Söyledim ya onu kızdırmaktan hoşlanırdım: kızdığı anlarda yüzünün ifadesini, öfkesinin içtenliğini severdim. Söylenen sözlerin, yaşanan olaylardan önemli olduğunu Selim’de gördüm. Düşüncelerine büyük bir içtenlikle bağlıydı: herkesi de öyle sanıyordu. Bu içtenlik, düşünmeyi meslek edinenlerin içtenliğinden çok farklı bir duyguydu. Mesleği sevmek gibi değil, hayatı sevmek gibi bir duyguydu. Camus’nün ‘Ontolojik mesele yüzünden ölen kimseye rastlamadım’ sözünü okuyunca: ‘Biri bu yüzden ölmeli, intihar etmeli,’ diye bağırırmıştı. Ona, kimsenin soyut düşünceler nedeniyle kendini öldürmediğini söyledim. Benim de Camus gibi bir ahmak

oldu- ğuma karar verdi.”

Aysel içeri girdi, kahveleri getirdi. Konuşmadan içtiler kahvelerini. Bir kahve bile oyunu bozuyor. Uzun süre oyna- yabilmek için dinlenmesini bilmeli demek. Acele etmemeli: önümüzde bütün hayat var. Hep aynı oyunu da oynamama- lı, değil mi Esat? Sonra insan bıkar oynamaktan Selim gibi. Aysel ne kadar güzel, oyunu da var. Esat fincanı sehpaye koydu. Başlamak istiyor.

“İlk tanıdığım zaman Selim on beş yaşındaydı. Ona ben- den bahsetmişlerdi. İlgi çekici hikâyeler anlatmışlardı hak- kımda. Kendi yaşındakilerden hoşlanmazdı. Onları sert bu- lurdu. Bana da Selim için, yaşına göre beklenmedik tarafları olan bir çocuk gibi birtakım sözler söylemişlerdi. Ben de onu görmek istiyordum, fakat acele etmedim herhalde onun gibi. Onun kadar hızlı düşünmedim. Selim dayana- madı. Hemen görmek istedi beni. Aklına takılmıştı; hemen

görecekti beni. Bizim eve gelmişti, buraya. Bir yaz günü- dü. Sizin gibi, haberim olmadan, birdenbire çıktı karşıma. Benim sabahları geç kalktığımı söylemişlerdi. Kendi hesabı- na göre geç kalmaya çalıştı. Bana gene de erken geldi. Kapı- yı çaldığı sırada tıraş oluyordum. Yüzümü sabunlamıştım. Evde kimse yoktu: yalnız olmasaydım açmazdım kapıyı, değil mi Aysel?” Aysel gülümsedi.

“Kapıyı açtım. Utanarak kapıda duruyordu. Sabunların arasından gülümsedim ona. Yüzümün durumu ona cesaret verdi. Kendini tanıttı: ‘Selim denen harika çocuk karşınız- da,’ dedi. ‘Beni tanıyacaksınız’. Çekingen bir gülümsemey- le ekledi: ‘Erken geldim galiba.’ Güldüm. Rahatladı: ‘Bekle- neni verebildim mi?’ İçeri girdi. Onunla anlaşıcağımızı hissettim.

“Onu harika çocuk bulmalarından şikâyetçiydi: ‘Şımarı- yorum sonra öyle aptalca bir söz ediyorum ki hepimiz piş- man oluyoruz. Oysa ben hiç yanlışlık yapmak istemiyorum. Yüzde yüz saf bir harika

çocuk olmak istiyorum. Çünkü yüzde yüz saf olan bir şey kendinin aynıdır. Ben de kendim gibi olmak istiyorum.’ Ona, bu sözlerini ciddiye aldığımı söyledim. Hayır, ciddiye alınmak da istemiyordu. Odaya girince gene bir çekingenlik geldi üstüne. Sonradan anlattığına göre, beni hazır bulacağını ve hemen çıkacağımızı kurmuştu. Yalnız benimle karşılaşmaya hazırlamıştı kendini. Evde kimse olmadığını öğrenince rahatladı. Biraz sonra Ayşel geldi. Tanıştırdım. Durumdan pek memnun olmadı. Kendinden iki yaş küçük bir kızın karşısında sıkıldı.” Selim artık hepimizden küçük olacak Esat. Hepimiz yaşlanacağız: saçımız dökülecek, derimiz buruşacak. Kendimizi, aynada gördüğümüz ihtiyar suratımızla tanıyacağız. Fakat Selim hep yirmi sekiz yaşında kalacak bizim için. Gençlik fotoğraflarımıza bakar gibi olacağız onu hatırladıkça. Selim hep genç kalacak.

“Babam onu hemen sevdi. Nedense ihtiyarlar Selim’i çok severlerdi. Bütün delice tavırları, alaycılığı, çekingenliği ihtiyarların yanında kaybolur, onlarla yaşatmış gibi konuşur- du. Sonra da oturur, ülkemizdeki ihtiyarların ne kadar boş bir hayat sürdüklerini, savaştan sonra ülkede doğru dürüst adam bulunmadığı için bütün yerleri kaptıklarını ve bugün bile kimseye kaptırmadıklarını gülererek anlatırdı. ‘Sokaklara adlarını vermişler, ister istemez zarfların üstüne, defterlere yazıp duruyoruz onları. Böylece, adları söylene söylene, sonunda adam sanılıyorlar.’ Onlardan eski Türkçe kelimeler, ifade kalıpları kapmıştı: bunları yerli yersiz tekrarlamaya bayılırdı. En sevdiği oyunlardan biriydi bu.

“Beni sevmesinin en önemli nedeni, istediği oyunları benimle oynayabilmesiydi. Yalnız, bu oyunları, onun istediği gibi ciddiye almadığımdan yakınırdı. Önce beni denedi: tanıştığımız gün, hemen bana, okuduğum kitapları sordu. Bu odada

oturuyorduk. Yerinden kalktı birdenbire ve ilk gördüğü bir evin köşesini bucağını yoklayan bir ev hayvanı gibi dolaştı: kitap rafını inceledi. Her raftan bir örnek aldı. Sizlere nasıl davranıyorlar bu evde, diye sordu kitaplara. Tozlarınız alınmıyor, sayfalarınızın kenarları sararmış, dedi onlara. Size iyi bakmıyorlar, dedi. Evin, eşyanın hatırını sormak gelmedi aklına. Yalnız kitapları okşayıcı gözlerle inceledi. Bir kitaplığı olmadığından yakındı. ‘Evde bir sandık duruyor,’ dedi. ‘Annemin kışlıkları sakladığı sandık. Onun üstüne koydum kitaplarımı. Çoğu da okula ait.’

“Neler okuduğunu sordum. Suratını buruşturarak: ‘Bir sürü macera romanı,’ dedi. Sonra gururlanarak: ‘Cyrano de Bergerac’ı da okudum,’ dedi. Durdu. ‘Burnu sizinkine benziyor.’ Bu şakayı bana çok yaptıklarını söyledim. Bozuldu. ‘Haberim yoktu,’ dedi. Düşündü. ‘Durun, buldum. Evet, siz Dorian Gray’in Portresi’ndeki Lord Henry’ye benziyorsunuz. Tamam! Bunu da söylediler mi? Prens Paradoks oldu-

ğunuzu da söylediler mi?’ Buluşuna çok sevinmişti. Çocuk gibi. ‘Ben de büyüyünce Prens Paradoks olacağım. Herkes dehşetli işler bekliyor benden gelecekte. Ben bundan bıktım. Ne olacaksam şimdi olmak istiyorum.’ Bana hemen açıldı:

‘Üç çeşit meslek varmış: mühendislik, doktorluk, bir de hukukçuluk. Ben ressam olmak istiyordum. Babam böyle bir meslek olmadığını söyledi. Prens Paradoks’tan bahsetsem kim bilir ne der? Belki şimdi sizin yanınızda Dorian Gray’lik yaparım bir süre. Sonra beni de Lord Henry’liğe terfi ettirirsiniz. Masrafı neyse veririm. Fakat bir sıfatla başlamak istiyorum. Bu çocuk ilerde büyük adam olacak gibi ne olduğu belirsiz bir tanımla değil.’

“Selim’e, kitaplardan bildiklerimi, üniversitede öğrendiklerimi elimden geldiği kadar anlattım. Beni dinlerken heyecanlanır, sık sık sözümü keserdi:

“‘Ne güzeldir kimbilir, bu dersleri dinlemek, bu bilgilerle yetişen insanlarla aynı yerde bulunmak,

insanın nefesini kesen nazariyeleri dinlemek. İnsan sarhoş olur.’

“Ona açıklardım: bütün bu bilgilerle yetişen insanlar, bu heyecanlı düşünceleri sadece sıkıcı bir ders olarak değerlendirebilir; profesör de, sanıldığı gibi, coşkunlukla anlatmaz bunları, yıllardır aynı sözleri tekrarlamaktan usanmıştır; öğrenciler de kültürlü değildir, Selim kadar kitap okumazlar, derslerden bir şey anlamazlar, nefes kesen nazariyeler onlar için ezberlenmesi gereken satırlardan ibarettir, bütün gün kantinde bu konuları hiç konuşmazlar, nefret ederler onlardan, üniversite biter bitmez kitapları yakmaya kararlıdır bir çoğu, bütün bunlar bir aslî maaş meselesi, bir gelecek endişesi için yapılır. Bana inanmadı.

“Olamaz. Orası üniversite. Kutsal bir yer. Oradaki hocalar bizim lisedeki gibi mıymıntı değildir. Orada her şey başkadır. Profesörler, ders sırasında öyle sözler bulup söylerler

ki insan altüst olur. Ne diyeceğini, nasıl düşüneceğini bilemez. İnsanın o güne kadar aklına gelmeyen öyle bir noktaya parmak basarlar ki önünüzde ufuklar açılır; o zamana kadar bunu bilmeden yaşamış olduğunuzdan utanırsınız. Onlar, Lord Henry'nin Dorian Gray'e yaptığı gibi, sarsarlar, akıllarını karıştırırlar öğrencilerin. Tatlı bir şaşkınlıktır bu: yeni bir dünyaya girmenin şaşkınlığı.'

“Selim'in hayal kırıklığına uğramasını istemiyordum. Bununla birlikte bazı kitapları, amme hukuku, iktisat, hukuk tarihi gibi eserleri verdim ona. İlk bilgileri öğrenmesi için ders notları buldum. İmtihanolardan önce fakülte'deki arkadaşlarla toplanıp çalışırken onu da çağırdım. Derslere gidip not tutmadığım için imtihanlardan önce sıkıntı çekerdim. Bütün yaz oturdu: arkadaşları'mın defterlerinden benim için notlar çekti. Bir yandan da kendisi için özetler çıkarıyordu. Oscar Wilde'a hayranlığı gün geçtikçe artıyordu bu arada. Bütün kitaplarını yutarcasına

okuyor, ondan başka hiçbir yazarın sözünü ettirmiyordu. Onun dışında bütün yazarları küçümsüyordu. Edebiyatın paradokslardan meydana geldiğine inanıyordu. Oscar Wilde’ın, önemli gördüğü bütün sözlerini bir deftere yazıyordu. Sonra bu defteri te- mize çekiyordu. Defterin biçimini beğenmiyor, bütün yaz- dıklarını daha düzgün bir yazıyla başka bir deftere geçiriyordu. Durmadan Wilde’ın sözlerini tekrarlıyordu. Hepsini ezberlemişti.”

Ben de “İktisat Notları”nı çekmecende görünce bir kenara atmıştım canım Selim! Sen atmadığına göre elbette bir hikmeti vardı. Hiçbir şeyi atamazdın: hepsinin birer hikmeti vardı. Biz nereden bilecektik? Hepimiz ayrı ayrı birer yönü- nü tanıyabilirdik ancak; bütünü tanımak bir hayal gücü isterdi. Dokunduğun her şeye kendini koydun, içini verdin. Acımadan her şeyi Selim’likle doldurdun. Bana gözlerini bı-

raksaydın hiç olmazsa giderken. Şimdi, iki kişinin konuştu- ğu katı kelimelerde kalıyor Selim’lik. Bütçeye büyük bir tahsisat da konulsa, bütün Selim’likleri bir araya nasıl geti- rebiliriz? Kavurucu yaz sıcağında, herkes denize giderken, iktisat notlarının üzerine damlayan terlerini nasıl toplama- lı? O sırada çektiğin sıkıntıları, üzüntüleri nerede biriktir- meli? Müze bekçisi, ziyaretçileri gezdirirken bütün bunları nasıl anlatabilir? Nasıl aklında tutacak hepsini? Sonra baka- lım, sesi istediğimiz gibi olacak mı? Ya en önemli dakikayı atlarsa? Ya tam o sırada ziyaretçilerden biri, pencereden gi- ren sineğe bakmak isterse? Böyle bir tehlikeyi göze alama- yız. Bizim bile kelimelerle ifade edemediğimiz Selim’lik, ca- hil bekçinin ağzında ne biçime girer? Baremdeki en yüksek kadro, ne bileyim cumhurbaşkanlığı kadrosu bile verilse, uygun bir insan bulunamaz bu bekçilik için. Beni yetiştir- seydin hiç olmazsa, gitmeden önce. Nerelerde nelerin bu- lunduğunu da bildirseydin bana. Başkalarının giderken ar-

kalarında bıraktıklarıyla nasıl bir farkı olduğunu anlatabile- ceğim bir söz bulsaydın bana. Şimdi, bunu içimde taşıma- nın acısından başka bir şey düşünemiyorum. Seni tanıdıkça bu acı artıyor. Yoldan geçen biri beni durdurup sorsa, ne ce- vap vereceğim? Herkes de böylece rahata kavuşacak: demek bir şey yokmuş diyecek; söyleyemediğinize göre, açıklaya- madığınıza göre, ifade edemediğinize göre. Huzur içinde ay- rılacaklar, beni kahredici bir çaresizlik içinde bırakıp. Hu- zurdan iki gözleri de kör olsun inşallah. Piyango bayiliği de verilmesin. Müze de kapatılsın. Bir daha da böyle bir Selim gelmesin dünyaya. Bilimsel bilimsel yaşayıp dursunlar. Se- lim olmayan çocuklarının yaygarasından geçilmesin dünya- da. Onlar da, onlara karşı olanlar da, anlayışsızlar da anla- yıışlılar da, huzurlular da, huzursuzlar da daha beter olsun- lar: Allah'ın belası bir mutluluk gelsin dünyaya.

Onu bana anlat Esat. Nasıl anlatırsan anlat. Ona ait bir-

364

şeyler söyle. Görünüşü nasıl olursa olsun: içinde Selim ol- sun da.

“Ablam o sıralarda Balzac’ı okuduğu için Selim onunla alay ediyordu. Genellikle bütün kadınlarla alay ediyordu. Onların, okuduklarını anladıklarına hiç ihtimal vermiyor- du. Balzac’tan bir satır okumadığı halde, kitapları hakkında fikir yürütüyordu:

‘Balzac, kendini romantik sanan genç kızların, saçma sa- pan hayallerini beslemek için okudukları ikinci sınıf bir ro- mancıdır.’

“Bir gün onu teyzemin kızı Füsun’a götürdüm; kitapları- na bakması için. Gitmemek için çok direndi: ‘Aptal kızlar, aptallıkları anlaşılmasın diye benimle alay ederler,’ dedi. ‘Orada çok kötü davranırım, pişman olursun,’ dedi. ‘Adı Füsun olan bir kızın kitaplardan anlaması mümkün değil- dir. Adında bile özentisi var.’ dedi. Söylediklerini matematik kurallarla ispatlamaya çalıştı. ‘Adı Füsun

olan kızlar insa- nın suratını muzip bakışlarla süzerler,’ dedi. Bu kızlar, cin- sel bakımdan erkeklerden önce geliştikleri için, Selim gibi- leri küçümserlermiş. Güldüm. Beni kandıramadığını gö- rünce gitmeye razı oldu. Aslında Füsun’u görmek istiyordu. Yol boyunca söylendi: ‘Şimdi orada, seni utandırmamak için iyi davranırım. Çekingenliğimi bildiğin için beni kötü- ye kullanıyorsun. Sonunda, -Allah kahretsin- hepiniz beni, uysal ve iyi kalpli bir insan sanacaksınız. Beni deli edecek- siniz?’ Yarı yoldan dönmeye kalktı. Razı olmuş göründüm. Daha beter köpürdü. Vicdan azabı çekmesi için böyle yapı- yormuşum. Geri dönsek de onun gitmek istemediğine inanmayacakmışım. Sesimi çıkarmadan dinliyordum. So- nunda benim bu aptalca susuşumla başa çıkamayacağını söyleyerek saldırmaktan vazgeçti. Beni de, kendini de yor- muştı. Yol boyunca bir daha konuşmadık.

“Bu arada dinlenmiş olacak ki, ben apartmanın dış kapı- sındaki zili çalarken, aslında zilin ne kadar saçma bir şey olduğunu ileri sürdü öfkeyle. Zil çalmak saçma bir hareket- miş. Aşağıdan çaldığımızı göre isterlerse açmazlarmış. Biz de onların evde olduğunu anlayamazmışız. Gülerek yüzüne baktım: ‘Kendini aşkın galiba,’ dedim. Soğukkanlılığıma la- netler yağdırdı. Aramızdaki yaş farkına dayanarak, onu adamdan saymadığımı, çocuk muamelesi ettiğimi, beni kız- dırmasına bile izin vermediğimi, suratıma vurdu. Füsün da ona aynı biçimde davranacaktı. Ona nasıl davranacağımızı Füsün’la daha önceden kararlaştırmışız. Büyük adam mu- amelesi edecekmişiz ona; büsbütün çileden çıkarmak için.

“Selim’in yanımda, söylenerek, somurtkan yüzünü başka yönler e çevirerek yürüyüşünü hatırlıyorum. Ellerini arkası- na bağlar, kamburunu çıkarır, hiç duraklamadan dosdoğru yürürdü. Yolda durmak, kadınca bir hareketmiş.

“Teyzemin evinde, önce sesini çıkarmadı. Yalnız benim anlayabileceğim bakışlarla, evi beğenmediğini gösterdi. Ki- tapları, konuşmadan inceledi. Füsun’a Oscar Wilde’ı oku- yup okumadığını sordu. Aldığı cevabı beğenmedi. Ona, ya evet denmeliydi ya hayır. Füsun ona bir kitap verdi: *Benim Üniversitelerim*. Selim, kitabı düşmanca bakışlarla süzdü. İlk sayfasını çevirdi. Bir ithaf vardı: ‘Kan ter içinde uğraşa- rak tutunmaya çalıştığımız bu dünyanın pisliği içinde, ger- çek bir mücadelenin küfür ve leş kokan hikâyesini bulacak- sın bu kitapta...’ Hayır! Oscar Wilde’ın zarafetine hayran olan bir insan bu kitabı okuyamazdı. Kitabı burnuna götür- dü: ‘Kötü kokuyor,’ diyerek masanın üstüne bıraktı. Füsun gülümsedi: ‘Kitabın yazarıyla ne ilgisi var bu ithafın? Belki siz başka türlü hissedersiniz.’ Selim atıldı: Muhakkak. Böy- le aptalca sözleri düşünsem bile yazmam. Ne akılsız biriy- miş sizin Naci denen bu arkadaşınız. İnsan, bu kitabın baş- kalarının eline geçeceğini düşünmez mi? Belki de gösteriş

366

yapmak istemiş. Sadece gülünç olmuş.’ Füsün, kitabı bir ar- kadaşından aldığıını, bu sözlerin o arkadaşına yazıldığıını, yazanı da tanımadığıını söyledi. ‘Arkadaşınızın da böyle bir arkadaşı olması sizin için kötü bir belirti. Ayrıca insan, böy- le kendine ithaf edilmiş yazılarla dolu bir kitabı başkasına vermez. Siz de onu bir başkasına veriyorsunuz. İçinden çı- kılmaz bir durum.’

“Kitaplara ithaflar yazmak, beğenilen satırların altını çiz- mek, sayfaların kenarına düşüncelerini yazmak Selim’e, kendini ele vermek, insanların ortasında cırılçıplak kalmak gibi geliyordu. İnsanların kitaplara birtakım çizgiler çizme- ye, kelimeler yazmaya hakkı yoktu. Herkesin düşünebilece- ği satırları yazmak saçmaydı. Her insanın kendine özgü dü- şünceleri gizli kalmalıydı: yalnız kendi bilmeliydi bunları. Gene de kitabı aldı masanın üstünden. Füsün, çay hazırla- maya gidince, bir koltuğa gömülüp okumaya başladı. Önce, yüzünde alaycı bir ifade vardı: beğenmemeye

hazır bir ifa- de. Sonra, bu ifade kayboldu: yüzü ciddileşti; sırtı kambur- laştı, başı omuzları arasında kayboldu. Gözlerini kitaptan kaldırmadan çayını içti, tabağına birkaç kere konan kurabi- yeleri hızla yedi. Okurken yemeyi çok severdi. Belki de Füsün'un gülümseyen gözlerini görmemek için kitaptan başı- nı kaldıramıyordu. Sonunda, kitabı almak istediğini, ilgi çe- kici yanları olduğunu, suratını asarak söyledi. Gene de okumuş olduğu bazı macera romanlarıyla karşılaştırmaya kalktı. Sözleri biraz aşırı bulununca kızdı.

“Kitabı bitirdiği zaman, ateşli bir Gorki hayranı olmuştu. Bulduğu bütün kitaplarını bir çırpıda okudu Gorki'nin. Hepsini beğendi. Fakat *Benim Üniversitelerim* başkaydı. Oscar Wilde'ı unutmuştu; edebiyatın sadelikten başka bir şey olmadığına karar vermişti. Kitaplardaki fotoğraflarını büyüttü Gorki'nin. Birkaç portre yaptı. Çini mürekkeple çizdiği portre bende durur. *Benim Üniversitelerim*'i yatağı-

nın başucuna koymuştu. Akşamları, yatağa girince, kutsal bir kitapmış gibi ondan sayfalar okurdu. ‘Düşünün bir kere Esat Ağabey,’ diyordu. ‘İntiharını o kadar sade bir biçimde anlatıyor ki; çarşıdan dört toplu bir tabanca satın almış. Kalbine isabet ettirmek için sol göğsünün altına ateş etmiş: sadece ciğerini delmiş. Bundan samimi anlatılabilir mi?’ Bilmiyorum kaç kere okudu kitabı. Durmadan: ‘Benim *İn- cil*’im bu kitap,’ derdi. ‘Gorki’yi kendime benzetmek ister- dim ama, rıhtımda un çuvallarını bir taşıyışı var: neredede bende o kuvvet?’ Rus yazarlarına hayranlığı böyle başla- mıştı.”

Esat, elini göğsüne götürerek sustu. Biraz nefes aldı. Son- ra, sıkıntıyla gülümseyerek: “Gorki’nin hastalığı,” dedi. “Se- lim öyle derdi. Arada dinlenmeyince olmuyor.” Turgut, onu yorduğu için özür dilemek istedi. Önemli değildi. Uzun, za- rif ellerini iki yana açarak konuşuyordu: “Yaşadığıma göre, korkmamalıyım hastalığımdan. Kendini hatırlatmadıkça onu unutmalıyım. Gözümü

korkutmasına fırsat vermemeliyim.” Aysel bir bardak su getirdi. Esat’ın hastalığına alışmış görünüyordu. Esat, suyu uzatan eline baktı kızkardeşinin. Bu ellerde beklediği ilgiyi görmemiş gibiydi. Genç kız, Esat’ın bakışlarının farkında olmadı. Gözlerini boşluğa dikmişti. Burada soluyorsun saydam çiçek. Bir masal kahramanının bu duvarların ötesine götürmesini bekliyorsun seni. Hem de uzun süredir bekliyordu. Bu evde yaşlanmaktan korkuyorsun.

“Ayrıntılarla sözü uzatıyorum galiba.” “Hayır,” dedi Turgut. Asıl ayrıntılara girmelisin. Neyin önemli olduğunu bilemezsin. Belki de farkında değilsin sözlerindeki önemin. Selim’i konuşmak istemiyorum seninle. Sadece dinlemek istiyorum.

“Hayatının devrelerle anlatılmasını isterdi Selim. Wilde devri, Gorki devri gibi.”

Turgut, elinde olmadan mırıldandı: “Tarih düşürmek is- terdi.”

“Efendim? Bir şey mi söylediniz?”

“Hiç,” dedi Turgut. “Söylediğiniz kelimeleri tekrarlıyor- dum kendi kendime.”

“Bu devrelerin sayısı, sonradan o kadar arttı ki izleyemez oldum. Bir hafta süren devreler bile oluyordu. Her devrenin tek özelliği vardı: bir önceki devrenin şiddetle reddi. Fakat Selim, bütün devreleri arasında benzerlikler bulurdu; eski devrelerini yenileriyle uzlaştırmaya çalışırdı farkında olma- dan. Sonra da bütün bunu sezmiyormuş gibi konuşurdu: ‘*Benim Üniversitelerim*’de Nietzsche’yle Marx’ı uzlaştırmaya çalışan biri var. Ne garip değil mi? Bunu yapmaya fırsat bu- lamadan da ölüp gidiyor. Ne yapabilirdi acaba yaşasaydı? Böyle yarım kalan işler bana hüznün veriyor.’

“*Benim Üniversitelerim*’i ezbere bildiğine inanıyordu. Yıl-

lar sonra, üniversiteyi bitirirken, yeniden bütün kitabı oku- muş ve gözünden kaçan noktalar

olduğunu görerek şaşır- mıştı. Fakat sesinde, o eski hayranlık yoktu. Wilde’a hay- ranlığıysa tamamen geçmişti. ‘Bu adamı bir zamanlar nasıl beğendiğimi bir türlü anlamıyorum,’ diye dövünürdü. Ona, geliştiğini, artık on beş yaşındaki Selim olmadığını, kişiliği- ni bulduğunu hatırlattığım zaman yüzünü buruşturdu: ‘Bel- li değil. Hiç ilerlediğimi sanmıyorum. Aynı aptalca duygu- ları taşıyorum içimde. Bende başkalaşma, gelişme biçi- minde olmuyor. Olduğum gibi kaldım ben. Aptallar gibi büyümedim. Biraz ağırlığım arttı o kadar.’

“Büyümediği, gerçek dünyaya karışmadığı için üzülüyor- du. ‘Gerçekten bucak bucak kaçıyorum,’ diyordu. Birini sı- kıntıda görünce çocuk gibi ortadan kaybolmak istiyorum. Korkaklıktan değil; kendimi onun yerine koymaktan. İn- sanların karşısında bazen de o eski aptalca utangaçlığım yüzünden dikilip kalıyorum. Gitmek gerektiği halde bir

türlü uzaklaşamıyorum. Her zaman gerekenin tersini yapı- yorum, çocuklar gibi. Kitaplarla, yani bir çeşit masal dün- yasıyla hayatı karıştırıyorum eskisi gibi. Galiba gittikçe de düzeltilemez oluyorum bu konuda. Masalın nerede bittiği- ni, hayatın nerede başladığını farkedemiyorum. Bazen, su- ratıma bir garip bakıyorlar; o zaman uyanır gibi oluyorum.

“Benim için bütün oyunlar, romanlar, hikâyeler herkesin anladığından başka bir anlam taşıyor. Bütün hayat, bütün insanlık bu kitaplarda anlatıldı, bitirildi. Yeni bir şey yaşa- mak, yeni bir kitap tanımak oluyor benim için. Kitaplarla ve onların yazarlarıyla birlikte yaşıyorum. Önsözlerle yaşı- yorum. Hiçbir yazar şaşırtmıyor beni: çünkü hayatlarını so- nuna kadar biliyorum. Gerçek dediğiniz dünyadaysa kimin ne yapacağı belli değil. Her gün şaşırtıyorlar beni. Yazarla- rıyla yaşamak daha kolay. 1886’da N. kasabasında doğdu. Babası, annesi, kardeşleri, çevresi, yaşarken kimsenin bil- mediği ıstırapları, kuruntuları, arkadaşlarıyla

kavgasının gerçek nedeni, hepsi hepsi satırların arasında. Tanımadığım yönlerini merak ediyorum ilk sayfalarda; fakat biliyorum hemen her şeyi öğreneceğimi.

“Bana kitap kurdu, boş hayaller kumkuması, hayatın cılız gölgesi gibi sıfatlar yakıştırılabilir. Şövalye romanları okuya okuya kendini şövalye sanan Don Kişot’a benzetebilirsiniz beni. Yalnız onunla bir fark var aramda: ben kendimi Don Kişot sanıyorum.

“Kitaplardan, yaşantılarım için yararlanamadığımı ve kendimi bir biçime sokamadığımı da yüzüme vurabilirsiniz. Ne yapabilirim? Kitap okumakla, manavın beni aldatmasına engel olamıyorum bir türlü. Manava inanmadığım halde beni aldatıyor namussuz. Ya inandığım dostalarımın beni aldatmasını önlemek: büsbütün imkânsız bu. Dostlarımla alay ediyor benimle. Bu çocuğun sonu ne olacak, diyorlar. Hiç olmazsa kitaplardan kitaplar çıkarmalıymışım.

370

Bunu da yapamıyorum, yazamıyorum. Kitapları, işimde kullanılacak bir mal gibi göremiyorum: kapılıyorum onlara. Belki kitaplar da onlara karşı gösterdiğim aşırı ciddiyetimle alay ediyordur. Biliyorum, kitaplar da beni adamdan saymıyorlar. Fahişelerin, onlara barlarda para yediren tüccarları küçümsemesi gibi hor görüyorlar beni.

‘Bütün bunları düşündükçe daha da tersleştirim, ken- dime daha çok zararım dokunuyor; benimle alay edenlerin gözünde daha da küçülüyorum. Duvarlar duvarlar var çevremde. Halsiz kalıncaya kadar başımı vuruyorum onlara.’

“Soluksuz kalmış gibi susardı. On beş yaşının kaygısız coşkunu gitmişti. Oysa daha yirmi yaşındaydı. On beş yaşındayken kızması bile başka türlüydü. Panait Istrati’yi ilk okuduğu zaman, bir arkadaşı ‘Çok simple bir yazar’ demiş Selim’e. ‘Nasıl böyle konuşur Esat Ağabey,’ diyordu öfkeyle: ‘Panait Istrati *Suç ve Ceza*’yı nasıl coşkunlukla okuduğunu öyle anlatıyor ki insan o kitabı okumuş gibi olu-

yor.’ Gözleri parladı: ‘Ya arkadaşlıktan söz etmesi? Mihail’le arkadaşlığı? ‘Simple’mış. Asıl onun okuduğu yazarlar ‘Simple’dır. Gösteriş budalası ne olacak? Neredeyse kavga edecektim.’ Neredeyse kavga edecekmiş. Bundan kötü bir hareket yoktu sanki. Kavga etmezdi de. Benim dışımda kimseye de öfkelerini belli etmezdi. ‘Bütün kötülüğün bana,’ diye takılırdım. ‘Anlamıyorsunuz Esat Ağabey,’ derdi. ‘Onlara da size davrandığım gibi davranmış olurum. Asıl o zaman kötülük etmiş olurum size.’ Bu ‘Simple’ sözünü hiç hazmedemedi. Günlerce ‘Simple, simple,’ diye söylendi durdu.”

Bu öfkeni bana da göstermedin Selim; beni de layık bulmadın. Bilmiyorum bugün bile bunu öğrenmeye hakkım var mı? Söyle, istemiyorsan hemen gideyim buradan. Her şeyin istediğin gibi olmasını istiyorum. Sen, öğrenme der-

sen, öğrenmem. Sen, git beğenmediğim hayatını yaşa, der- sen bir dakika bile burada durmam canım Selim! Nasıl is- tersen öyle olurum.

“Önceleri, çekingenliğinden, seyrek uğrardı. Onun bütün davranışlarını hoşgörüyüyle karşıladığımı görünce cesareti arttı: her gün gelmeye başladı. İlk yıllarda gene seyrek geli- yor sayılırdı. Üniversiteye girdikten sonra, benim genellikle evde okuduğumu bildiği için, okulda canı sıkıldıkça, belir- siz saatlerde gelmeye başladı. Üst kattaki odanın pencere- sinden başımı çıkarıp görününce, neşelenir, merdivenleri bir solukta çıkararak dağınık odamı, hemen kendine göre, o günün ihtiyaçlarına göre düzenlemeye girişirdi. Odayı, o gün yaşamak istediği oyunun mizansenine uygun bir duru- ma getirirdi. Yarı çıplak odada, hayallerine uygun birşeyler bulurdu nasılsa. Onun hazırlıklarına hiç karışmazdım; oyu- nu engellemek aklımdan geçmezdi. Belki ben de, bir bakı- ma onun gibi çocuk kalmıştım bir yanımla. Selim, bu oyun- larda her yanıyla çocuktuk. Onunla

olmadığım zaman ne yaptığımı, nasıl yaşadığımı hiç sormazdı. Oyun dünyamızın dışındaki yaşantıyla pek ilgili değildi. Ben de bunu bildiğim için, Selim’le birlikte olmadığım zamanlarda ne yaptığımı anlatmazdım ona.

“Odama girdiği sırada, o gün nasıl yaşanacağını kafasında çoktan kurmuş olduğu için, bu oyunların ne olduğunu öğrenmek ve rolümü oynamaktan başka yapacak iş düşmezdi bana. Hangi oyunların oynanacağını seçme yetkim de yoktu. Ayrıntılar üzerinde bazı tekliflerde bulunabilirdim; yalnız, önce oyunu sevdiğimi söylemem şarttı. Üzerime düşeni de içten bir çabayla yapmalıydım, yapıyordum da.

“Benimle işlerin kolay yürüdüğünü görünce, her sabah erkenden gelmeye başladı. Benim saat kaçta uyandığımı bildiği halde, çok daha erken gelirmiş sokağın başına. Biraz dolaştıktan sonra -ne kadar gecikmeye çalışırsa çalışsın- sa-

at dokuz olmadan sokağın köşesini dönermiş. Sonra, daha babamın daireye gitmediğini düşünerek geri dönmek ister- miş. Sonra gene vazgeçermiş. Babamı gözetlemek üzere, so- kağın köşesinde kalmaya karar verirmiş sonunda. Babamı görünce de, onunla karşılaşmamak için, hemen yandaki so- kağa saparmış. Sonra, biraz daha geç kalabilmek için, yavaş yavaş yürürmüştü. Gülererek anlatırdı: ‘Sanki elli metrelik yeri yavaş yürüsem ne olur? Ne kadar vakit geçer? Kendime acele etmedim, diyebilmek için. Bazen bir kahveye girerim. Hiçbir zaman kahvelere yakışmamışımdır. Orduevine giren bir sivil gibi yabancı hissederim kendimi. Çayımı içer zor kaçırım. Zaten nereden kaçmam ki?’

“Benden kaçmazdı. Hiç olmazsa o zamanlar: üniversite yıllarında. Zili çalmadan, kapıda dururmuş bir süre. Uyanıp uyanmadığım hakkında tahminler yaparmış. Uykuda oldu- ğumu bildiği halde, bunu unutmuş gibi yaparak faraziyeler ileri sürermiş. Ya kapıyı Aysel açarsa? Bu saatte ne işin var burada der

gibi bakarsa? Ya da hiç öyle bakmazsa? ‘Alışkın gözlerle süzerse beni? O zaman da, benim artık tatsız bir sı- ğıntı olduğum ortaya çıkacak. Ya da artık gelişimin hiçbir heyecan uyandırmadığı anlaşılacak.’ Sonunda sıkılır, zili ça- larmış. Çalar çalmaz da pişman olurmuş. Tam o anda anlar- mış kesin olarak, daha erken olduğunu. Neden acele ettim; sokaklarda dönseydim bir kere daha, diye kendini yermiş. ‘Şimdi güldüğüme bakıyorsun da tatlı sıkıntılar yaşadığımı sanıyorsun. O sırada yanımda olsaydın, hamiyetten gözü- nün yaşını tutamazdın,’ diyerek kızardı bana. Endişelerinin yersiz olduğunu söylediğim zaman da bana inanmış görü- nürdü. Ertesi gün gene aynı sıkıntıları yaşırdı. Kapıdan gi- rince: ‘O filme bir daha gittim,’ diye söze başlardı.

“Rahat görünmeye çalıştığı zamanlarda bile bu görünü- şünün altında kuşkulu, güvensiz ve karanlık iç dünyasının katılığı olduğunu sanıyorum. İlk bakışta insanlara hemen

inanıveren, söylenen sözlerin gerçekliğinden kuşkusu ol- mayan bir genç izlenimi bırakırdı. Fakat, kendisinde, ger- çeklere karşı dalgın duran bu yanı iyi bildiği için, kimsenin aklına gelmeyen yersiz ve gerçekdışı kuşkulara kapılırdı. Öylesine söylenmiş sözlerin altında gizli anlamlar arar, kimsenin onunla ilgilenmediği bir sırada kendisiyle alay edildiği endişesine kapılarak azap çekerdi. Bir söz yüzün- den gecelerce uyuyamaz, huzursuzluk içinde kıvranırdı. Bana geldiği sabahlar bile, uzun süre, beni rahatsız etmiş olduğunu düşünerek elini kolunu nereye koyacağını bile- mezdi. Sezdirmemeye çalışarak yüzümü inceler, davranışla- rımda sıkıntıya benzer birşeyler arardı. Endişeleri dağıldık- tan sonra da kendisiyle alay eder: ‘İçimdeki Kont Draculala- rı gün ışığına çıkarayım da toz olsunlar. Sayın Kont: yarın gece gene beklerim.’

“Önüne çıkan her konuyla ilgilenirdi. Hepsine aynı güçle saldırır, ne yöne döneceğini bilemezdi. Onun ilgilendiği bü- tün meselelerde, onun kadar

heyecanlı olduğumu, doğru- su, söyleyemeyeceğim. Fakat, Selim'le birlikte olduğum za- manlarda, onun heyecanına kapılmamazlık edemezdim. Bu eve, heyecanı Selim getirirdi ve giderken de birlikte götü- rürdü. Tekrar geldiği zaman, yalnız yaşadığı saatlerin biriki- miyle daha da ateşli görünür ve bizi, bıraktığı yerde bile bu- lamazdı. O zaman kızar, köpürür, hakaretler yağdırır, içimi- zin ölü olduğunu, artık heyecanlarını bizimle paylaşamaya- çağını bağırarak ilan ederdi. Onun heyecanlarını izlemek de zordu: çünkü hızla yön değiştiriyordu. Bana, ilk tanıştığı- mızdan beri duyduğu saygıyı, böyle anlarda bütünüyle unuttur, daha iyi birini bulsa, bizleri hemen bırakacağını ve bir kere bile dönüp arkasına bakmayacağını ileri sürerek beni tehdit ederdi. Sonra, birden durgunlaşır, belki benim de aslında bunu istediğimi, beni bırakmakla bana iyilik et- miş olacağını, zaten herkesin belirli bir süre sonra onu bı-

raktığını, aptalca telaşlarından herkesin usandığını üzgün bir sesle anlatırdı. Bazı günlerdeyse, hızını alamazsa, kapıyı vurup giderdi. Dışarı çıkınca hemen pişman olur, ama bu- nu itiraf etmek ona zor geldiği için günlerce uğramazdı. Döndüğü zaman anlattığına göre, arada geçen günlerde, bizim sokağa her gün birkaç kere uğrar, evin çevresinde dola- şır, içeri girmeye bir türlü cesaret edemezmiş. Ben de eski kavgamızı ona hatırlatmamaya çalışırdım. Yoksa, aynı me- seleye dokunmaya kalkarsam, aynı kavgalar tekrarlanır ve kapı aynı sertlikle yüzüme çarpılırdı.”

Acaba bu heyecanları hiç kıskanmadın mı Esat? Bu heye- canlara tam katılmadığına göre, bu kavgalarda, göründü- ğün kadar soğukkanlı mıydın? Bunu hiçbir zaman bileme- yeceğim. Bazı noktaları hep karanlıkta bıraktın giderken Selim. Olur ya, belki bir gün tam senin gibi hissederim, se- nin heyecanların benim heyecanlarım olur: o zaman seni bütünüyle yaşarım, kim bilir?

Esat, soluk almak için durmuştu. Turgut onu daha fazla yorarsa, istediği gibi konuşamayacağını sezdi. Saatine baktı ve özür dileyerek artık kalkması gerektiğini söyledi: Tekrar gelecekti. “Çok sevindim sizinle tanıştığımıza,” dedi Esat. “İstedığınız zaman uğrayın.” Gülümseyerek ekledi: “Bili- yorsunuz, hep evdeyim.” Kızkardeşiyle birlikte Turgut’u kapıya kadar geçirdiler. Aysel, elini uzattı, gülümsedi: “Gene bekleriz.” Tekrar geleceğim.

Turgut o gece, rüyasında Metin’i gördü. Metin, bütün rü- ya boyunca, Turgut’a kötü gelen garip gülümsemesiyle gö- ründü. Derin anlamlar taşıyorum diyen ve insanın kanını donduran bir gülümseme. Turgut durmadan, kendi kendi- ne: “Hayır, o aptaldır, bu gülümseme sahtedir,” diye tekrar- lıyordu. Sanki bu gülümsemeden korkuyordu da bu sözler-

le kendine cesaret vermek istiyordu. Bir bakıma bu gülüm- semeye de razıydı. Sanki birden bu gülümsemenin biteceği- ni, aslında bunun kötü sözlerle bir başlangıç olduğunu bili- yordu ve ne olursa olsun bu sözleri duymak istemiyordu. Selim gene ölmemişti. Metin, evinde bir ziyafet veriyordu. Selim, Süleyman Kargı, Esat ve Turgut'un tanımadığı ya da hatırlayamadığı daha birçok insan vardı. Ankara'nın birbiri- ne paralel, birbirine benzeyen küçük asfalt sokaklarından birinde tek katlı, bahçeli bir evde toplanmışlardı. Gece mi, gündüz mü olduğu belli değildi. Pencerelerdeki kalın ku- maş perdelerin hepsi kapalıydı. Odaların, salonların orasına burasına serpiştirilmiş sayısız sehpanın üstüne lambalar yerleştirilmişti. Bu ışık yetmediği için evin bazı yerleri ka- ranlıktı. Metin'in ailesi çok kalabalıktı: kızkardeşler, erkek- kardeşler, anne, baba, teyzeler, amcalar, yeğenler... bitip tü- kenmez bir aile. Turgut, eve ilk gelenler arasındaydı. Geldi- ği zaman ortalıkta tanıdık bir kimseye

rastlamadı. Evde bü- yük bir telaş vardı; kadınlar, odalarda ve salonlarda hiçbir iş yapmadan koşuşup duruyorlardı. Metin, sahte gülümseme- siyle hazırlıkları gözden geçiriyor ve yapılanları beğenmedi- ği, gülümsemesindeki farkedilmesi güç değişmelerden anla- şılıyordu. İnsanların ve eşyanın üzerinde dolaşan, sıkıntı verici bir gülümseme. Metin, devamlı olarak bir şeyden şî- kâyet ediyordu. Turgut, uyandıktan sonra uzun süre bunu düşündü: neden şikâyet ediyordu?

Sonra buldu: evet, misafirlerin gecikmesinden şikâyetçiy- di. Sehpalardaki lambaların ışıĝı yetmediğinden, kadınlar şamdanlar getirerek, büfelerin, kitap raflarının, dolapların üstüne koyuyorlardı. Ne kadar çok eşya vardı. Turgut, şam- danlar konuldukça evin aydınlanan köşelerine bütün dik- katiyle bakarak, tanıdık bir yüz görmeye çalışıyordu. Me- tin'in akrabaları, salonun çeşitli yerlerinde kümelenmişler, aralarında alçak sesle konuşuyorlardı. Hepsinde Metin'i

376

kızdırmaktan korkan, ürkek bir tavır vardı. Duvarlar siyaha boyanmıştı ya da evin karanlığından öyle görünüyordu. Hayır, siyahtı duvarlar; şamdanlar bile onları aydınlatamı- yordu. Işıklı olmadığından, tavan da görünmüyordu. Oda- lar, salonlar, ceviz kaplama mobilyalarla doldurulmuştu: evin karanlığını artıran, çarşı işi, koyu renkli mobilyalar, mumların, lambaların ışığında, eşya, derin ve heybetli gö- rünüyordu. Metin, arada bir ortaya çıkıyor ve akrabalarına çatıyor, misafirlerin gecikmesinden onları sorumlu tutuyor- du. Son görünüşünde, vaktin artık çok geç olduğunu, bu saatten sonra gelseler bile geri dönemeyeceklerini, bu ne- denle onlara yatacak yer hazırlanması gerektiğini ileri sür- dü. Akrabalar çok yumuşak başlıydı. Hemen arka odalara giderek, küçük demir karyolaları salonlara taşımaya başla- dılar. Karyolalar Turgut'un bulunduğu salonun ortasından yan yana dizildi. Adım atacak yer kalmamıştı. Metin, bir karyolanın üstüne oturdu ve

Turgut’a bakarak konuşmaya başladı. Turgut bu sözleri çok iyi duyamıyordu; fakat, arada anladığı kelimelerden, Selim’in merakla beklendiğini öğrendi. Anlaşıldığına göre, Selim’in gelmesi zayıf bir ihtimaldi. Metin, bu duruma çok sinirleniyordu. Sesini yükseltti: “Ya- pacağım açıklamalar bakımından gelmesi gerek. Yoksa, bu toplantının bir anlamı kalmayacak.” Acı acı gülümsedi: “Her zamanki gibi,” dedi. “Her zaman dediğim gibi.” “Ge- lirse, bütün durum aydınlanacak ve ben temize çıkacağım. Ama, gelmeyecek, beni bu zor durumda yalnız başıma bıra- kacak.” Turgut da, Selim’i görmek istediği halde, gelmesin- den çekiniyordu. Metin’in zor durumda kalmasından değil, bu açıklamalardan korkuyordu nedense. Bu sırada, kalaba- lığın içinden biri Turgut’a yaklaştı. Turgut baktı: Süleyman Kargı. Sonunda tanıdık biriyle karşılaşmıştı. Sıkıntısını Sü- leyman Kargı’ya anlatmaya başladı. Fakat değişik bir biçim- de açıklıyordu bunu: Metin, meydana boş bulduğu için

Se-

377

lim'i ekiştiriyordu. Selim bir gelseydi, bütün gerçek anlaşı- lacak ve Metin, yerin dibine girecekti. Metin, o kadar ya- kında duruyordu ki bu sözleri duymasından korktu ve S- leyman Kargı'yı salonun bir köşesine sürükledi. Birden, Se- lim'i yanında gördü. Ona doğru ilerledi. Bu tatsız gidişe bir son vermesini istedi ondan. Selim onu görmüyordu. Gözle- rini salonun ortasındaki karyolalara dikmiş, Metin'i seyre- diyordu. Turgut'un yanında durduğu büfe hareket etmeye başladı. Büfenin arkasında bir kapı varmış: biri kapıyı iti- yordu. Turgut yardım etti, kapı açıldı. Aralanan kapıdan bi- raz sürtünerek Esat geçti, içeri girdi. Turgut heyecanla ona atıldı: "Ne söyleyecek? Selim hakkında ne söyleyebilir?" Metin'den gene korkmaya başlamıştı. Esat: "Selim, onunla konuşmayacak," dedi. "Selim, artık onun gibilerle hiç ko- nuşmayacak. Aynı yanlışlığı bir daha yapmayacak. Burada olduğu halde ona görünmeyecek. Böyle insanlar Selim'i bir daha göremeyecek. O, artık, kendisini sevenlere

görünecek yalnız.” Gerçekten de Selim, o sırada Metin’in yanbaşında durduğu halde Metin, onun gelmediğinden, kendisini bo- şuna masrafa soktuğundan bahsediyordu. Turgut: “Neden şimdiye kadar böyle hareket etmedin Selim?” diye söyleni- yordu. Elbette, onlarla ancak böyle başa çıkılabılırdi. Bugü- ne kadar nasıl görmemişti bu gerçeği? Metin, gittikçe öfke- leniyor, Selim ise onun yanında durarak gülümsüyordu. Turgut, sevinerek, kendi kendine konuşuyordu -Esat kay- bolmuştu- “Yalnız, onu sevenlere görünecek; yani ölmedi. Sevmeyenlerden kurtulmak için bulduğu bir çareydi de- mek.” Bu işe akli çok yattı. Uyandığı zaman hâlâ gülümsü- yordu. Uzun süre de aynı durumda kaldı.

Daha güneş doğmamıştı. Hava aydınlanıyor, çirkin teras- lar, uzun teneke bacalar, birbirine girmiş çatılar yavaş yavaş ışığa çıkıyordu. Pencerenin yanında duruyordu Turgut. Ka-

378

rısını uyandırmadan sessizce kalkmış, perdeyi aralamıştı; şehrin üstüne çirkinlik yığınları çökmüştü. İçinde herkesin küçük bir payı olan çirkinlikler. Mimarıyla, mühendisiyle, ressamıyla, yazarıyla bütün aydınların, rahatsız olmadan bir köşesinde yer almaya çalıştığı, bir köşesine tutunmak için uğraştığı çirkinlikler. Her çeşit aydınıyla, yarı aydınıyla, okumuşuyla, kendini yetiştirmişiyse, korkağıyla, gerçek mücadelecisiyle, bu çirkin taş, beton, mozaik ve hepsinin üstünde sarı badanalı çatı katlarına tutunmaya çalışan şekilsiz kalabalık.

Bankaya onbinkoyupiki yıl sonra ellibinalan- giller. Senin arkadaşların Selim. Benim arkadaşlarımdı Turgut. Şimdi senin arkadaşların. Bir süre daha konuştu Selim'le. Ona, girdiği işin güçlüklerinden bahsetti. Selim'in arkadaşlarının Selim'i anladıklarından kuşkusu olduğunu söyledi. Onlarla yaptığı konuşmaları uzun uzun anlattı. Seni nereye kadar tanıdıklarını bilmiyorum. Belki de

seni ol- duğundan çok başka türlü tanıtıyorlar bana. Kuşun, kur- dun elinde kaldım Selim. Bana, onları daha önce tanıtma- lıydın. Onlar hakkında bir fikrim olmalıydı. Karanlıklar içindeyim. Bu insanları ne kadar sevmiş olduğunu bile bil- miyorum. Hepsi de, benim gibi, belirli bir yönüyle tanıyor- lar seni. Birçok Selim var ortada. Bunları nasıl birleştirim? Bunu yapabilmek için hangi kitapları okusam? Bana, o gü- zel aydınlatıcı programlarından çizebilseydin. Salı günü ne yapmalıyım? Çarşamba günü nereye gitmeliyim? Perşembe günü hangi kitabı okumalıyım? Ne zaman yemek yemeli- yim? Ne zaman uyumalıyım? Arada boşluk bırakma sakın. Tehlikeli oluyor benim için. Rüyalardaki gibi hep benim ya- nımda ol. Yanlış bir söz ederlerse beni uyar hemen. Sağlı- ğında seni dinlemezdim belki. Sen gene de, alınıp hemen kaybolma. Yoksa ben de kaybolacağım. Kayboluyorum. Ya- şamak, ölmek gibi değil. Bazı zorlukları var bir kere. Daha çok tehlike karşısında

insan. oğunlukta değiliz. Ezilebili-

379

riz. Biz... Biz demeye hakkım var mı dersin? Seni, beni, se- nin insanlarını hep bir arada düşünebilir miyim acaba? Yoksa, beni aranıza almıyor musunuz? Çabalarımı gelip ge- çici mi kabul ediyorsunuz? Çırpınışlarımın sizinle ilgisi yok mu? Beni nasıl değerlendiriyorsun? Değerlendiriyorsunuz? Ben de başarılarımı bırakmalı mıyım yoksa? Söyle ba- na, arkadaşlarının arasında bu meseleye benim gibi eğilen var mı? Yoksa, bu bir yaratılış meselesi mi? Bazıları anadan doğma mı öyledir? Sonradan olmalar kabul edilmiyor mu aranıza? Selim de ona, böyle bir mesele olmadığını, böyle bir ayrımın yapılmadığını, önce girenlerin sonraya kalacağı- nı, yeni girenlere öncelik tanınacağını anlattı. Böyle bir me- selenin de insan sezmedikçe var olmadığını, elle tutulur bir gerçekliği bulunmadığını belirtti. Aralarına adam almakta güçlük çıkardıkları hakkındaki söylentiler doğrudu. Fakat tutunamayanların, bu kadarcık bir titizlik göstermesi de ya- dırganmamalıydı. Sahtekârlar

türemişti. Tutunamayanlara gösterilen bazı kolaylıklardan yararlanmak istiyorlardı. Ne gibi kolaylıklar Selim? Karısının sesini duydu: “Ne yapıyor- sun canım?” Uykulu bir ses. “Güneşin doğuşunu seyredi- yorum.”

Şantiyede işler çabuk yoluna girdi. Gene de bir gün önce- ki düzen bozulmuştu işe başladıkları sırada. Sevgili kardeş- lerim: benim yokluğumu bütün kalbinizle duyduğunuzu belirtmek için çalışmanızın yalnız benim varlığıma bağlı ol- duğunu gösterdiniz. Her gün düzeni yeniden kurmamız, aramızdaki bağlılığın güzel bir belirtisidir.

Esat’ın sokağına geldiğı zaman, Esat için günün henüz başlamadığı aklına geldi. Bir an durakladı. Kahveye gire- mem ya. Kaybedecek vaktim yok. Adımlarını sıklaştırdı. Kapıyı Esat açtı. Daha giyinmemişti. Turgut, özür dileyici

bir iki söz mırıldandı ve içeri girdi. Yukarı çıktılar: orada da- ha rahat olurmuş. Elbette. Esat'ın odasına girdiler: Aysel ya- tağı düzeltiyordu. Turgut'u görünce gülümsedi. Dağınıklık- tan biraz sıkılmış gibi özür diledi. Aysel'in, daha çok kılığı- nın düzensizliğinden sıkıldığını anladı Turgut ve görünüşe aldırmadığını göstermek için de gitti, odanın en rahatsız sandalyesine rahat bir tavırla oturdu. Karımdan sakladığım küçük bir yaşantı. Bu düşünceyi hemen unuttu. Onu daha rahat bir yere oturtular: yatağın üstüne. Esat, giyinmek için dışarı çıktı. Aysel de kayboldu. Onların yanında çevresine bakmaktan utanıyordu. Arkasına yaslanarak odayı inceledi. Beyaz badanalı, çatlak duvarlar çıplaktı: ne bir resim, ne bir takvim, ne de bir raf. Kapının arkasındaki çivilere Esat'ın el- biseleri asılmıştı: biri koyu, biri açık renk iki takım. Küçük bir masanın üstünde kitaplar: üniversite kitapları. Bir tanesi açık duruyor. Bir iki sandalye, yerde bir kilim. Kahverengi boyalı ahşap tavandan çıplak bir ampul

sarkıyordu. Selim'in oyunlarının mizansenı: Bir oda, sahnenin sağında bir kapı. Solda pencere, bir cumba. Sabah. Oda, yarı karanlık. Genç adam, aynı zamanda yatak olarak kullanılan divanın üstüne oturmuş tavana bakmaktadır. Sessizlik. Kapı açılır, Esat girer. Giyinmiştir. Genç adama kahvaltı edip etmediğini sorar. Kapı tekrar açılır. Aysel girer. Elinde bir kahvaltı tepsisi tutmaktadır. Elbisesini değiştirmiş, saçlarını toplamıştır. Yüzünde hafif bir boya. Böyle daha güzel olmuştur. Genç adama kahvaltı etmesi için ısrar ederler. Yalnız bir çay içmeye razı olur. Esat, kitapları bir yana iterek tepsiyi masanın üstüne koyar. Genç adama bardağını uzatır. Genç adam teşekkür ederek bardağı alır. Divana oturur. Sessizlik. Aysel, pencerenin yanına giderek perdeleri açar. Oda, yavaş yavaş aydınlanır. Esat kahvaltısını ederken konuşur.

ESAT (gölerek): Erken geldiğiniz için sokaklarda dolaşmadınız ya? Benim bu tembelliğim

yüzünden herkesin

381

kendini suçlu hissetmesi doğru değil. Aslında bunun zara- rını ben çekiyorum. Erken kalkamadığım için çok imtihan kaırmışımdır. Uyanamıyorum, ne yapayım? Oysa, siz mü- hendisler erken kalkmalısınız, değil mi?

TURGUT (erken kalkmakla iyi bir şey yapmadığını his- sederek): Mühendise bağlı.

(Esat kahvaltısını ederken Turgut, onu seyreder. Konuş- madan, Esat'ın kahvaltısını bitirmesini bekler. Sonra, çekin- gen bir ifadeyle sorar.)

TURGUT: Bana, bir gün önce sözünü ettiğiniz oyunlar- dan bahseder misiniz?

Esat, masanın önündeki sandalyenin yanından kalkar, Turgut'un yanına gelir, yatağın kenarına ilişir. Düşünceleri- ni toplamak ister gibi, başını ellerinin arasına alır. Bir süre konuşmazlar. Sonra Esat, ağır ağır anlatır.

“Selim, ilk yıllarda üniversiteden çok sıkılıyordu. Birçok günler, evden çıkınca doğru bana gelirdi. Ben giyinip tıraş olurken, günlük programı çizerdi.

Program onaylanınca, yemek bakımından evdekilere yük olmamak için, bakkal- dan alışveriş etmeyi teklif ederdi hemen. Bunu, aslında, evde- kilerle mümkün olduğu kadar az karşılaşmak için isterdi. O sıralarda, evden aldığı harçlıktan başka geliri olmadığı için, fazla parası yoktu. Ben bu ayrı yemek düzenine itiraz ederdim: hep birlikte birşeyler yiyebilirdik. Olmazdı; o za- man her gün gelemezdi. Kısa zamanda bu yemek düzenine de alıştım. Bütün düzenlerine alıştım. Her sabah kapıyı aç- rak onu kimseye göstermeden yukarı çıkarma düzenine de alıştım. Bu düzenlerden biri bile herhangi bir nedenle bozu- lursa, o gün için kafasında kurduğu bütünlüğün zedelendi- ğini hisseder ve uzun süre kendine gelemezdi. Odaya biri girse belli etmeden huysuzlanır ve tekrar yalnız kalıncaya kadar ‘yaşamazdı’.

“Günlük yaşantımızın ana çizgileri belli olduktan sonra,

ikimiz de ceplerimizi boşaltır ve ne kadar paramız varsa ya- rını düşünmeden ortaya koyardık. Masanın üstüne yığıldığı- mız paralara bakarak: ‘Aptal Carnegie gibi gün geçmez böl- melerde yaşıyoruz,’ diye sevinirdi. Günlük bütçe yapılır: yi- yeceğe, sigaraya -ben içmezdim-, gidilecekse sinemaya, mi- zansen için kaçınılmaz masraflara uygun miktarlar ayrılırdı. Bütün bu işler gerçek bir ciddiyetle yapılırdı. Mevcut para, giderler, hep ayrı yazılırdı. Bazen, yazarken, birdenbire gü- lümser, başını kaldırarak: ‘Bizim kantindeki çocuklar ne düşünürdü beni görseler,’ derdi. ‘Doktor Jekyll ve Mister Hyde’ın çocukluk yılları!’

“Evdekiler, yukarıda olup bitenlerle pek ilgilenmezlerdi. Ne yaptığımızı bilmezlerdi. Bu saatler, ikimiz arasında titiz- likle saklanan bir sırdı. Yalnız Aysel, çocukça bir merakla bizi izlerdi. Selim, onu da, sabırsız bakışlarıyla odadan kaçı- rırdı. Büyük çocukların oyunlarına almadıkları, erkek ço- cukların aralarından attıkları küçük bir kız

gibi mahzunla- şırdı Aysel. Benim de, Selim'den çekindiğim için, sırrımızı saklamam, onu büsbütün meraklandırırdı. Sonunda Selim, Aysel'in sessiz baskısına dayanamayarak, kadınlarla başa çı- kılamayacağını homurdandı ve Aysel de kabul edildi. Ay- sel'in ilk görevi, bize yemek hazırlamak, ortalığı toplamak gibi, esasa ait olmayan işlerdi.

“Bütçe düzenlendikten ve dengelendikten sonra - bazen, ertesi gün için yedek akçe ayrılırdı- Selim alışverişe çıkardı. Selim, temizlik yapılmasına sinirlendiğinden, o dışarı çıkın- ca Aysel odayı süpürür ve eşyaya düzen verirdi. Selim, ge- nellikle, Aysel'in işi bitmeden onu ‘suçüstü’ yakalar ve sahte bir gürültü kopararak, kadınları, bütün ciddi işleri, sonun- da ev işi biçimine sokmakla, bütün oyunları soysuzlaştır- makla suçlardı. Aysel, bu saldırıları ciddiye alır ve gücene- rek odadan kaçardı. Selim utanır ve sıkıntısını belli etme- mek için, Oscar Wilde'ın kadınlar hakkında söylediği iğneli

sözleri tekrarlar, kadınlardan yakınırdı uzun süre. Onu, ya istemediği kadar ciddiye alıyorlar ya da hiç aldırmıyorlardı. Sonra, hemen unutturdu yaptıklarını. Başkalarına yaptıklarını hemen unutturdu. Başkalarına kötülük ettiğini hissetmenin acısına dayanamazdı. ‘Bütün öfkelerimi öyle içten duyuyorum ki, kimsenin alınmaması gerek bana; bu yüzden ancak beni beğenebilirler,’ diyerek şımarıkça gülerdi. ‘Beni ya şımartın, ya da kapı dışarı edin!’ diye bağılırdı. ‘Yarın içtenliğe dayanmam zor benim. Bir kişi mi kalacak? Tamam: bir kişi kalsın.’ Sonra gene bağırmaaya başlardı: ‘Ben günahkârım: bana vurun!’ O günlerde Dostoyevski’yi okuyordu.

“Sonra hemen mahzunlaşırdı: ‘Ya bir kişi de kalmazsa?’ Yanıma oturur, titrek bir sesle: Kitaplar yüzünden çok acı çekiyorum Esat Ağabey,’ derdi. ‘Sanki hepsi benim için yazılmış. Bu kadar insanı birden canlandıramıyorum: hepsini birbirine karıştırıyorum. Gülünç oluyorum.’ Odayı dolaşırdı

inleyerek. ‘Ben rezilin biriyim ve rezilliğimi biliyorum.’ ‘Selimciğim,’ derdim, ‘Kendini bu kadar zorlama. Karama- zov’ların bulunduğu şartlar altında değilsin.’ Oyuncağı elin- den alınmış bir çocuk gibi suratını asardı: ‘Peki, ben etki al- tında kaldığımı, kitapların beni mahvettiğini nasıl anlatacağım?’ Anlaşılmamaktan çok korkardı. ‘Başkalarından ayrı hissettiğimi nasıl belirtsem? Kimse bilmeyecek... Hiç olmaz- sa mezar taşıma yazın: burada insanlara başka türlü hayran olan biri yatıyor. Ne türlü? Bir bilsem, ah bir bilsem.’

“Beni tedirgin ettiğini düşünerek, aşırı kibarlık oyununa başvururdu. Çantasından ders notlarını çıkarır, yatağın üs- tüne serer ve önce benimle ilgili değilmiş gibi yapardı. Say- faların arasına gömülür, büyük matematikçileri oynardı. Sonra, benim de büyük hukukçuları oynamamı isterdi: bü- yük adamların yanında, büyük adamlar bulunduğu için. Masayı hazırlar, kitabımı açar, kırmızı kalemimi üstüne ko-

384

arak önümde eğilirdi. Bu denemenin kısa zamanda sonuç vereceğini, benim, beş on dakika sonra usanarak, ‘onun arzularına boyun eğeceğimi’ bilirdi. Kitabı kapayarak kalkardım: ‘Peki Selim, ne istersen yapalım.’

“Bana zor gelen işlerle başladılar: ‘O halde,’ derdi, ‘Hikâye yazalım.’ Hikâye defterlerimizi yatağın altından çıkarır, tozlarını temizler, uzatırdı: ‘Bugünkü konumuz, ihanet ve vicdan azabı.’ Sonra hemen yatağa oturur ve başını kaldırma- dan sürekli yazardı. ‘Ben yazarım, ben yazarım.’ diye söylenirdi arada. ‘Çünkü yazıyorum.’ Ben bir iki satır yazdıktan sonra yorulur, onu seyretmeye başladım. İyi bir günündeyse bir sayfa kadar yazdıktan sonra bırakır ve yazdıklarını okurdu. ‘İhanet ve vicdan azabı’ hikâyesini hatırlıyorum: çünkü bir hafta boyunca, aşağı yukarı aynı şeyleri yazdı, yırttı. Tolstoy’un *Şavaş ve Barış*’ını okuyordu. ‘Adam yüzlerce sayfa yırtıyormuş. Biz de kendi çapımızda katılıyoruz ona. Gorki’ye göre, Tolstoy

insana baktığı zaman bin gözü varmış gibi gelirmiş. Bizim bir sayfa yırtmamız gene iyi.’ Ya- zarlık konusunda ciddi görünmekten korkardı. ‘İşi gülünç- lüğe vurup, kurtarıyorum kendimi,’ derdi.

“Hikâyedeki vicdan azabı, canlı bir varlıktı. Yanılmıyor- sam dört ayaklıydı. Evet. Daha önce iki ayaklıymış da, vic- dan azabından dört ayak üzerinde sürünmeye başlamış. Okurken, elindeki kâğıdı birden bırakır ve halının üstüne çömelerek vicdan azabını taklide başlardı: ‘Dickens da, ka- labalığın önünde, romanlarındaki kahramanları taklit ede- rek okurmuş kitaplarını. Bu yüzden epey para yapmış.’ Ay- nı zamanda, yedi çocuk babası bir adam var hikâyede. Dı- şarda kar yağıyor ve adam aç. İçerde yalnız başına oturuyor vicdan azabı. Bir türlü pirzolasını yiyemiyor: dışardaki adam yüzünden. Sonra, *Şehvet Kurbanları*’ndan bir sahne giriyor araya. Onu pek iyi hatırlamıyorum. Galiba beyaz sa- kallı bir ihtiyar da kar altında bekliyor. Sonra, vicdan azabı

sahneye çıkıyor. Bu bölümün başlığı: Vicdan azabı sahnede. Yedi çocuk babası adama bakabilmek için, onun çocukları- nı doyurabilmek için sahne hayatına atılıyor vicdan azabı. Perde açılıyor. Sahne boş. Soldan, kulisten, bir adam görü- nüyor, yerde. Adam, yavaş yavaş sahneye çıkıyor, sürüne- rek. Yedi çocuk babası adam da sağdan çıkıyor ve yerde sü- rünen adama eğilerek soruyor: ‘Sen kimsin?’ Yerde sürünen, son bir gayretle cevap veriyor: ‘Vicdan azabı’, ve ölüyor. Pi- yes burada bitiyor. Hikâyenin nerede bittiği belli değil. Çünkü Selim burada bıraktı. Yok, biraz daha yazdı galiba. Oldukça para yapıyorlar bu oyundan. Fakat baba, parayı eve götürmüyor. Bir bar kadınına yediriyor. Burada gene, *Şehvet Kurbanları*’ndan bir sahne giriyor araya. Pek iyi ha- tırlamıyorum sonunu. Oldukça uğraşmıştı.”

Esat sustu. Yorulmuştu. “Bu hikâyelerden sakladığınız ol- du mu?” “Hayır. Giderken sayfaları götürürdü. Kimsenin bulamayacağı bir yere

saklıyormuş. Polis peşimizdeymiş de.” Belki gerçekten bir yere saklamıştır. Saklamalıydı. Nasıl razı oldu her şeyin kaybolmasına? “Hiç iz bırakmamak gerekiyormuş. Öyle söylerdi. ‘Beni bulamayacaklar. Ne kadar uğraşsalar çözemeyecekler sırrımı,’ derdi. ‘Sonunda pişman olacaklar. İnsan müzesinde bir manken eksik kalacak. Bir biçim veremeyecekler bana. Vicdan azabından kahrolacaklar. Bir türlü bir biçime sokamayacaklar beni. Böylece intikamımız alınacak.’ Son yıllarda bir gün, yazıları, mektupları saklamanın küçük burjuva romantizmi olduğunu söyledi ve eve gidince de, kendi deyimiyle, bir ‘duygululuğa paydos’ temizliği yaptı.”

Bir çay daha içtiler. Güneşli bir gündü. Aysel saçlarını yıkamış, pencerenin yanında kurutuyordu. Güneş ışınları, saçlarını saydamlaştırıyordu. Saçlarını tarıyor, dağıtıyor. Cama konan bir sineğin ön ayaklarını başına sürmesi gibi. Yapmacıksız, sorumsuz. Selim onu

sevmiş miydi? Bir ilgi

386

duymuştur. Bu çeşit ilgilerini gizledi herkesten. Aysel'in birtakım omitleri olmuştur. Ne olur sen de anlatsaydın Ay- sel. Onu sevdiğini, onun da sana taptığını söyleseydin... bir masal gibi... bir oyun gibi. İnsanın içinden geçenler daha önemli değil mi? Daha gerçek değil mi? Başka gerçekler de var, diyorsun. Onunla bir süre ilgilendim, diyorsun. Benim- le evleneceğini sandım. Selim'in benimle uğraşmasını, beni adam etmeye çalışmasını bütün geç kızların anladığı gibi yorumladım. Bunun dışında, sıkıntılı yaşantımızda, gelip geçici bir yenilikti Selim. Onunla neden ilgilendiğimi anlamadı. Anlamıştır; sonunu düşünerek cesaret edememiştir. Bilmiyorum, oyunlarını, onun sevdiği gibi sevmedim. B- tn bunları, geçici bir heves sandım. Bundan korkmuştur Selim de: böyle dşnmemden. Parlak bir geleceği vardı: iyi bir kısımetti benim için. Oyunlarına fazla düşkündü: gere- ğinden çok 'sözünün eri' idi. Böyle olacağını bilseydim bu oyunlara katılır mıydım? Ondan

hoşlanıyordum ayrıca. İs- teseydi her şey başka türlü olabilirdi. Kendini öldürmezdi belki. Bu kadar ciddi olduğunu bilmiyordum düşüncelerin- de. Fakir yaşantımıza katılmasını bir özentisi sayıyordum. Anlaşılmadığını sanan bir budalaydı: tatlı bir budala. Bula- nık hayaller peşinde koştu. Bir yerde bırakmalıydı bunları. Bakışlarımla o kadar uyarmaya çalıştım onu. Hafıftım, gü- zeldim, rüya gibiydim; bakmasını bilmedi. Gene yanlış bir ortama girmişsin Selim. Önüne gelen nimetleri değerlendir- mesini bilmeyenlerin, seni, senden başka türlü bir insan yapmak isteyenlerin arasına düşmüşsün. Aldatıcı yumuşak- lığınla boş yere ümitlendirmişsin onları. Aslında “Evdeki Yabancı” oyununu oynadın onlarla.

Turgut’un üstüne büyük bir ağırlık çökmeye başladı. Çö- zümsüz sorular saldırdı. Çevresine baktı: odanın çıplaklığı, eskiliği onu rahatsız etti. Odadaki insanları köhne buldu. Sıkıcı ve renksiz bir hayatın izi vardı her yerde; benim ya-

şantım da aynı tatsızlık içinde. Selim olmasaydı ne yap- caktık sanki? Ne yapacaktınız - Ne yapıyorsunuz? Getirdi- ğin içtenliğe, canlılığa kapılarını kapadılar aslında; istedik- leri Selim'i içeri aldılar: Selim'in istemediğı Selim'i. Herke- sin iyi kötü, yürüdüğü bir yol vardı. Herkesi yoldan çevir- meye çalıştın sokağın köşesinde durup. Hepsi de sana için- den güldü. Dur bakalım, dediler. Dur bakalım hele. Biz mi bilmiyoruz nasıl yaşanacağını? Dünkü çocuk, bize akıl mı öğretiyorsun? Başka bir şey yapmak gerekseydi elbette biz bulurduk bugüne kadar senden önce. Senin ortaya çıkışınla mı böyle bir ihtiyaç doğdu? Dur bakalım. Bir düşünelim. Önce bunu biz bulmuş olalım. Çok üstümüze varma. Bizi telaşa boğma. Yoksa hiçbir şey yapmayız inadımızdan. Sen gelinceye kadar yaşamıyor muyduk? Öyle mi diyorsun? Ya- nılıyorsun. Herkesin bir işi gücü var, bugüne kadar belledi- ği bir usul var. Herkesin bir yataktan kalkışı, bir yemek yi- yişi var. Senden akıllıları var, senden

yaşlıları var, senden tecrübelileri var. Bu kadar adamın düşünemediğini sen mi buldun? Dur bakalım, dur bakalım hele. İki satır öğrendin diye herkesi cahil mi sanıyorsun? Bağırıp çağırarak gözü- müzü mü korkutmaya çalışıyorsun? Ben bilmesem de bir bilen vardır elbette. Bu kadar atılışı, saldırışı, yıkışı sana bırakırlar mı? Dur bakalım, dur hele. Nereden geldin, nereye gidiyorsun? Belgelerini, izinlerini, tanıklarını, yeteneklerini göster bakalım. Seni buraya kim soktu, kim izin verdi sana bütün bunları söylemen için? Bir yanlışlık olacak. Kapıcıyı çağırın. Nasıl boş bulunmuş? Dışarı çıkarın şunu: etrafa bu kadar saldırmasına göz yummayın. Herkese, ne yaptın? ne yapıyorsun? neye yarar bunlar? demesine fırsat vermeyin. Saldırın ona: o ne yapmış? ne yapıyormuş? Gördün mü? Dur bakalım, dur bakalım hele. Öyle kolay değilmiş, değil mi? Kolay olsaydı biz yapardık. Yapmadığımıza göre, bizim de kendimize göre bir bildiğimiz var. Biz de okuduk onları.

388

Onlardan, dediğın anlam çıkmaz. ıksaydı, biz bilirdik sen- den önce. Hepimiz birbirimize tanıklık ederiz. Sana kim ta- nıklık edecek? Kim koruyacak seni? Ne demişler, el elden üstündür. Biz de geleneklere, saplantılara karşıyız elbette. Fakat, bütün bunları bilmiyormuş gibi bize yeniden öğretmeye kalkmana da karşıyız. Bunun bir yolu yordamı var. nce kendini tanıtmalısn, yaptıklarınla ispat etmelisin kendini. Başkaları nasıl yapmışsa, nasıl yapıyorsa öyle dav- ranmalısn. Kendini önce başkalarına kabul ettirmelisin ki biz de kabul edebilelim. Bunun için de belki önce lmeli- sin. Unutulmalısn. Unutulan herkesin hatırlanması için ne kadar zaman geçiyorsa, o kadar zaman geirmelisin mezar- da. Orada bile acele etmemelisin. Senden önce ölüp, sen- den önce unutilanlar ve daha hatırlanmayanlar var. Dur bakalım, dur hele. Sıranı bekle.

Belki de Selim olduğu zamanlar bu odanın bir büyüsü vardı ve onlar da bu büyüyü hissettiler

efendimiz. Belki de gördüğü rüyaya onları da inandırdı o zamanlar. Bütün rüyalar artık birbirine karışıyor Olric. Düş ve gerçek arasında- ki çizgi siliniyor. Selim de imtihanlardan önce böyle olurdu: bu olayı gerçekten yaşadım mı, yoksa dün gece rüyada mı görmüştüm? Senin rüyalarını yeniden yaşamaya çalışıyorum Selim. Onun için, gerçeğe kaptırmamalıyım kendi- mi; sinirlenmemeliyim, gülümsemeliyim. Kendisine yakla- şan Aysel'e gülümsedi.

Yemeğe kalmasını teklif ettiler. Turgut, sıkılarak, vaktin henüz erken olduğunu, isterlerse arabasıyla biraz gezebileceklerini söyledi ve onları dışarda yemeye davet etti. Fazla nazlanmadılar. Yapacak bir işleri yoktu. Onun vaktini almayacaklarsa sevinerek gelirlerdi. Turgut, aylardır ilk defa, arabasına doğru gerçek bir sevinçle yürüdü.

Ilık bir sonbahar günüydü. Sokaklar, duvarların üstü, arabaların çevresi yaprak içindeydi. Turgut'un arabasının

üstüne de birkaç yaprak düşmüştü. Halı gibi yumuşak, turuncu, sarı ve henüz ayağınızın altında çıtırdamayan yapraklar. Temizlenmesi unutulmuş köşelerde, belki geçen sonbaharın unuttuğu yapraklar bile vardı aralarında. Ayakkabısının burnunu yaprakların içine sokarak yürüyordu. Değişik bir yaşantının tazeliğiyle yürüyordu. Birbirinden habersiz yaşantılar içinde olmak ne güzeldi. Daha önce bilinmeyen bir kapıyı çalmak, yeni bir sesi dinlemek. Yeni yüzler görmek. Daha bilmediği ne odalar, ne insanlar vardı kim bilir o evde? Yeni imkânların heyecanı vardı. Bildiği sokaklardan yeni insanlarla birlikte geçiyordu. Ne güzeldi her zaman gidilen bir lokantanın tanıdık garsonlarını yabancı bir sesle, yeni dostların yabancılaştırdığı bir sesle çağırmak... kendini yenilemek: elbisenin üstüne sinmiş olan eski kokulardan, bakışlardan, seslerden, ilgilerden temizlenmek, yeni yüzleri, yeni adlarla çağırmak. Yıpranmış ümitlerden taze ümitsizliklere

kesiksiz bir geçiş... Esat'la Aysel'i tam o anda tanımış olsaydı! Bir gün önce tanımak, bir günün getirdiği düşünceler, duygular; bu kadarı bile fazlaydı. Gene de geç kalınmıştı. Karşılıklı yorumlar yapılmıştı açık ya da kapalı. Birbirlerini düşünmüşlerdi, tartmışlardı. Bunları yapacak zaman da geçmemiş olsaydı; denizin katıksız mavisine hayran oldukları anda tanışmış olsaydı onlarla. Parlak gökyüzüne baktıktan sonra yavaşça aşağı indirilen gözler, ilk defa bakışsaydı. Oysa ne kadar çok oldu tanışalı: belki yirmi dört saat bile geçti. Sizi tanıdıktan sonra uydum, uyandım, bu arada rüya gördüm; yeniden karşılaştık. Ne yazık, belki bunları dün, bana kapıyı açtıkları zaman bilseydim, sizleri yeni tanımış olmanın büyüüne kapılarak kim bilir neler söyledim? Yeni tanışmanın verdiği şaşkınlıktan olacak: değerini bilemedik o anların.

Arabayı çok hızlı sürdüğünü ve tehlikeli geçişler yaptığı- nı, karşı yönden gelen şoförlerin yüzünden

anladı. Yavaşla-

390

dı, kıyıdaki bir gazinonun önünde durdu. Yoldaki suskun- luğunu gidermek için, gazino ve yemeklerin iyiliği hakkın- da yorumlarda bulundu. Aysel, hafif hareketlerle, sıçraya- rak arabadan çıktı: tarihten önceki zamanlardan kalan, uç- masını unutmuş bir kuş gibi. Esat da her yöne çevirdiği uzun boynuyla, adları aurus ile biten nesli tükenmiş hay- vanlardan birine benziyordu. Bu hayvanlara, günümüzde ancak, traktörlü-vinçli-betonyerli inşaatçıların avlanma sa- halarının dışında, kazma girmemiş ahşap ev ormanlarında rastlanmaktadır. Yırtıcı teknisyenlerin bulunmadığı böyle uzak bölgelerde yaşayan bu tarih öncesi hayvanlar, sakin yaşayışlarının doğal bir sonucu olarak uçucu ve koşucu özelliklerini kaybetmişlerdir. Çevrelerindeki doğal beslen- me şartlarının esnaf avcılar tarafından sistemli bir şekilde yok edilmesi, bu nazik hayvanların gittikçe azalmasına ya da ehlileştirilerek özelliklerini kaybetmesine yol açmakta- dır. Bazıları, kat karşılığı, ahşap evlerdeki yuvalarından çık- makta

ve yeni yerleştikleri beton kafesler içindeki yaşayışa uyamayarak mahzunlaşmaktadırlar. Son yapılan geri kalmış hayvanlar sayımında bunlardan ancak dört bin iki yüz ka- dar kaldığı ve kilometre kareye üç tane düştüğü tespit edil- miştir. Yakında bunlara sadece biyoloji kitaplarında rastla- yabileceğiz. Yabancı bilim dergilerinde bugünkü tutumu- muz şiddetle eleştirilmektedir. Onlar, bu servetimize de el atmadan duruma bir çözüml getirmesini istiyoruz. İlgililer- den yardım bekliyoruz.

Aysel'in oturmasına yardım ederken, yeni hayvanlar türü- yor bunların yerine, diye düşündü. Çirkin hayvanlar.

İlk çekingenlikler ne kadar tatlıdır. Oysa insan, bu bece- riksizlikleri bir an önce yenmeye çalışır. Bütün gücüyle bü- yüyü bozmak, buzları kırmak için uğraşır. Birlikte yapılan her yeni hareket de, istenmediğı halde bu büyüyü geri geti-

rir: insana yeni bir fırsat verir. Turgut da, bu sefer acele et- medi. Yemek seçmekteki kararsızlıkların, tabaklara uzan- maktaki çekimserliğin, her duruma uygun söz bulma güç- süzlüğünün ayrı ayrı tadına vardı. Kendini bıraktı: uzun sessizlikleri bozmak için çaba göstermedi. Gözlerini Ay- sel'in bakışlarından kaçırmadı. Dalgaların üstünde oynaşan güneş ışınlarına daldığı zaman söylenen sözleri duymadığı için üzülmeydi. Zamanı unuttu: oraya gelmeden başından neler geçtiğini, ayrıldığı zaman neler geleceğini düşünmedi. Selim'den bahsetmek istediği sırada da, acaba şimdi konuş- masam daha mı iyi olur diye bir endişeye kapılmadı.

“Can sıkıntılarını da sizinle yaşar mıydı?” diye sordu Ay- sel'e bakarak. “Bazı günler çabuk tükenirdi, ne yapacağını bilemezdi. Böyle zamanlarda hemen yatağa uzanır ve hiç kıpırdamadan uzun süre yatarı. Cansıkıntısını sessizce ya- şardı benimle. Bir yandan da dinlenirdi. ‘Cansıkıntısıyla dinleniyorum ancak,’

derdi. ‘Sıkılırken dinlendiğimi anla- mıyorum. İçimin yeni heyecanlar için dolduğunu hissetmi- yorum. Fakat, bilmeden yeni yaşantılara hazırlıyorum ken- dimi. İçimde bir Selim ölürken kalan bütün gücüyle yeni bir Selim yaratıyor.’

“Birden yataktan fırlayarak bağıırdı: ‘Selim öldü. Yaşasın Selim!’ ‘Eski Selim’e hiç acımıyor musun?’ derdim. ‘O kadar çok Selim öldü ki, hangi birisine acıyayım. Ayrıca, ölüler- den korkarım ben. Onlardan bana ölüm bulaşmasından korkarım.’ Gerçekten ölülerden korkardı. Babasının ölüsü- ne bakamamıştı.

“Bir gün, gene bir Selim öldürdükten sonra, üstüme sal- dırdı: ‘Bilimsel bir çalışma yapacağız bugün. İktisadın tanı- mı ve çeşitli iktisadi sistemlerin karşılaştırılması üzerinde incelemelerde bulunacağız. Dün, bazı serseriler, toplumu yöneten gerçek kuvvetler hakkında anlamadığım sözler et- tiler meyhanede. Sizleri orada temsil eden biri olduğum

392

için, bu kulaktan dolma filozoflar karşısında küçük düşme- mi istemezsiniz herhalde.’ Masanın üstündeki kitaplara sal- dırdı ve ilgili bulduğu ilk kitabı önsözünden yüksek sesle okumaya başladı. Anlamadığı cümlelerde durarak, benden açıklamalar istedi. Doğrusu, sadece bir öğrenci, hem de derslere ilgisiz bir öğrenci olduğum için, ona yararlı açıkla- malarda bulunamadım. Birden kızarak kitabı kapadı: ‘Tan- rım! Hep önsözlerde kalıyorum!’ Durmadan yakınırdı: ‘Bi- raz daha ilerleyebilsem, hiç olmazsa ‘Giriş’e kadar gelebil- sem!’ Ellerime sarılırdı: ‘Bana yardım edin dostum! Bütün kitapların neden yazıldığını, yazarların kimlere teşekkür borçlu olduğunu, bu kitabı yazma düşüncesinin onlara na- sıl geldiğini, bu kitabın ne gibi bir boşluğu dolduracağını, hepsini biliyorum. Sonra ne oluyor? Anlatın bana.’

“Önsözler sayesinde, bütün yazarların ailelerini tanıdığını, onlarla artık akraba gibi olduklarını, ilk hayal kırıklıklarına birlikte üzüldüklerini, ilk

başarılarının tadını birlikte çıkar- dıklarını, bütün aşklarını ezberlediğini anlatırdı. Özellikle, yazarın ilk kitaplarında çektikleri güçlüklerle yakından ilgi- lenirdi. ‘Hayatlarının bu bölümlerini kendi yaşantıma çok uygun buluyorum Esat Ağabey. Sonra, beni yarı yolda bıra- kıp gidiyorlar. Bu başarısız yılların hikâyesine kendimi öyle kaptırıyorum ki, unutuyorum sonradan meşhur olduklarını; onlara, dolayısıyla kendime acıyorum. Başarıdan sonra se- vimsiz oluyorlar. Ne yaptıklarını anlatmaya kalkıyorlar uzun uzun. Sevmiyorum onları.’ Daha sonra, sözlerine kapılarak bütün kitapların yalnız önsözlerini okuduğunu ileri sürerdi. Oturduğu yerde gözlerini kapayarak mırıldanırdı:

“Hayatı ve Eserleri. Hiç bıkmıyorum bunları tekrar tekrar okumaktan. Yazarın her kitabını okurken ‘Hayatı ve Eserle- ri’ yeniden karşıma çıkıyor. Bir daha, bir daha okuyorum. Sanki önceden ‘Hayatı ve Eserleri’ni bilmiyormuş gibi yapı- yorum: yeni baştan heyecanlanmak için. Yalnız, yazarlar

arasında bir birlik bulunmaması beni yoruyor. Hiç olmazsa önsözleri yazanlar, yılda bir kere toplanmalı ve aralarında ortak esaslar tespit etmeli. Bugünkü durum esef verici. Bakıyorsun bir yazar, çok zor birleştiriyor kelimeleri. Bir türlü cümleleri kuramıyor. Öyle diyor önsöz amca. Geçer kara tahtanın başına diyor, yazar bozar, uğraşır. Bütün bunları da yarı karanlıkta yapar. İsteddiği cümleyi bulunca da koşar, bütün ışıkları yakar. Ben de tam bu üstadın huylarını benimsemek üzereyken, bir önsöz daha geçiyor elime. Bu önsöz de yazarın coşkun bir ırmak gibi yazdığını anlatıyor. Kendisini tutamıyor adam: bıraksan günde yüz sayfa yazacak. Bazısının ilk eseri çıkınca kapışılıyor, bazısı on tane bile satamıyor ilk kitabından. Kime hizmet edeceğimi şaşırtıyorum. Onlara uşaklık etmekte zorluk çekiyorum. Biri insanlardan kaçıyor, öteki bir dakika yalnız kalmıyor. Sonunda hükümet el koyacak bu işe. Hepsine haddini bildirecek. Bizi zehirlemeye ne hakları var?’

“Sonunda iyice sapıttırdı. Bir ‘önsöz yazarı’ olacağını, yal- nız önsözler yazacağını, bunu daha kimse düşünmediği için böylece meşhur olacağını söylerdi. Neden bunu daha önce düşünmemiştii? Belki onun gibi, önsöz okumaya meraklı yüz binlerce insan vardı. Bu insanların istekleri uygun bir biçimde karşılanırsa, insan bu işten zengin bile olabilirdi. Yüz binlerce insanın arzusuna cevap vermek gerekiyordu. ‘Ne gibi önsözler yazacaksın Selim?’ dedim.

“Kendi önsözümü yazacağım. Olmayan romanların yaza- rı Selim Işık için önsözler yazacağım. Her önsözde, okuyu- cunun karşısına değişik bir kişilikle çıkacağım. Bin yazar kadar, on bin yazar kadar güçlü olacağım böylece. Bazı ön- sözlerde başarısız bir yazar olacağım: ilk eserimin ilgi gör- memesi üzerine ümitsizliğe kapılarak intihar edeceğim. Ba- zen de, o kadar meşhur olduğum halde anlaşılmamış olma- nın ıstırabını duyacağım gene: insanlardan kaçacağım.

394

“Önsözcülükte o kadar meşhur olacağım ki ayrıca, ger- çek yazarlar, yani, eserlerinin önsözden sonraki kısmı da var olan yazarlar da yalnız bana yazdıracaklar önsözlerini. Kimseye gitmeyecekler benden başka. Yalnız, onların ‘Ha- yatı ve Eserleri’ni de gene bildiğim gibi yazacağım. Gerçek hikâyelerinin ne olduğu beni ilgilendirmeyecek.

‘İşte böylece dostum, okumuş olduğum önsözlerden edindiğim bilgiler boşa gitmeyecek. Dünya çapında ilk ‘ön- sözcü’ olacağım. Edebiyat dünyasında binlerce yıldır eksik- liği duyulan bir yaratıcı ortaya çıkacak. Belki İsveç Akade- misi de bu konuda bir Nobel ödülü koyar; ne dersin?’

“İktisat kitapları kapanır ve önsöz yazmaya girişilirdi. Defterler hemen yatağın altından çıkarılır, önümüze konu- lurdu.

“Macera romanları, edebi eserler, bilim eserleri için ön- sözler yazdı. Hepsinin altında yazarının eseri hazırladığı şehrin adı ve yazıldığı tarih bulunurdu: Ankara 1951, Kadı- köy 1948, Londra 1922, Venedik

1934. Dipnotlar ve bibli-yografya da ihmal edilmiyordu. Ayrıca, yazarın bütün eser- lerinin bir kronolojisi veriliyordu. Benim önsözler, tahmin edeceğiniz gibi, hep yarım kaldı. Bazılarını Selim bitirdi. Onlara, ortak çalışmanın ürünleri olarak, daha fazla değer verirdi. ‘Dostoyevski’yle Mark Twain oturuyorlar: hem acık- lı hem gülünç bir roman yazıyorlar. Onun gibi. Ender rast- lanan bir edebiyat olayı.’

“Sevdiği yazarlara korkuyla karışık bir saygı duyar; aynı zamanda, onları, günlük basit olayların kahramanı olarak gösterip alay etmekten kendini alamazdı. Onları, hayalinde gülünç duruma düşürerek kendilerini beğenmelerine engel oluyormuş. Onlara kızılıyordu: ‘Bana hayatı zehir ediyorlar. Bütün yaşantımı etkileyerek benim için hayatı yaşanmaz bir cehenneme çeviriyorlar. Hepsinin yer aldığı bir roman ya- zacağım ve burunlarından getireceğim: bana yaptıklarını

ödeteceğim onlara.’ Gerçekten rahatsız oluyordu. Aynı zamanda bütün yazarlar gibi olmak, bir anda hepsine birden benzemek arzusu onu yoruyordu. Aslında, önsözleri gerçek bir merakla okuyor ve onların hayatlarını kafasında didik didik ediyordu. Dedikoduyu sevmeyen Selim, edebiyatçı- lardan bahsederken, gerçek bir dedikoducu kesiliyordu. ‘Biliyor musunuz?’ diyordu: ‘Kafka’nın iktidarsız olduğu söy- leniyor. Dün akşam çamaşırcı kadın anlattı.’ Bu şakaların herkesten çok onu yordüğünü, rüyalarında bile bunlarla uğraştığını biliyordum. Onları, hayalinde karşılaştırıyor ve birbirlerine, ‘sonradan hatırladıklarında utanacakları sözler’ söyletiyordu. Böyle anlarda alay ve ciddiyeti karıştırıyor, kendisinin de hangi yanda olduğunu bilmiyordu. Bu kadar çekiştirdiği halde yazarlar hakkında başkasına söz söylet- mezdi. Okuduğu bir yazarı beğenmeyecek olursanız, he- men kavga çıkarırdı. Sonra gene tahminler yapar dedikodu- ya başlardı: ‘Dostoyevski’yle yarım saat konuşmaya

dayana- mıyorum,’ derdi. ‘Hemen, aptalca siyasi düşünceler ileri sürmeye başlıyor, insanı çileden çıkarıyor. Çar’a yaranmak için olacak.’

“İlk tanıştığımız yıllarda, siyasî düşüncelerinde kararsızlık gösteren yazarları hiç affetmezdi. Düşünce namusu onun için çok önemliydi. Gençlik inançlarını reddedenlere çok öf- kelenirdi. Birçok yazarı, bu nedenle okumaz olmuştu. Bu konuda yalnız Dostoyevski’yi mazur görürdü: ‘Çok yalvardı, dayanamadım,’ diyerek meseleyi geçiştirmeye çalışırdı. Ona, kendisinin de sık sık düşünce değiştirdiğini söylerdim. Yü- zünü buruştururdu: ‘Anlamıyorsunuz Esat Ağabey, kafanız çalışmıyor. Bendeki değişikliklerin düşünce namusuyla ilgisi yok!’ Düşünce namusunu, yalnız siyaset alanı için düşün- memek gerektiğini ileri sürerek onu kızdırırdım. ‘Benim gibi geleceği parlak bir yazarı kızdırdığınız için ilerde pişman olacaksınız!’ diye bağırdı. Ben, onu daha çok kızdırmak

için, meşhur olduğu zaman büsbütün çekilmez, huysuz, ters bir insan olacağını belirtirdim. O zaman bana hak verirdi: ‘şimdi gene çok iyiyim,’ derdi. ‘Bütün alçakgönüllülüğüm, bütün iyiliğim, daha doğrusu iyi olduğum anlar, başarısızlı- ğımdan ileri geliyor. Kendi kendime -eğer kendimi kaybetmemişsem- hiç olmazsa iyi olayım, tutulacak bir yanımla ol- sun, diyorum. Başarısızlık korkusu, kötülükleri denemeye engel oluyor. Çıkmazlar içindeyim Esat Ağabey!’

“Selim’deki bütün huysuzluğun, başarısızlıktan ya da ken- dini başarısız saymasından ileri geldiğini düşünüyordum. Böyle ümitsizlik anlarından sonra günlerce uğramazdı. Son- ra birden ortaya çıkardı: ‘Mağaramda dayanılmaz günler ge- çirdim Esat Ağabey.’ Odasına, mağara derdi o zamanlar. Sa- atlerce tavana bakarak düşünürmüş. Ne düşündüğünü an- latmazdı. ‘İfadesi güç şeyler düşünüyorum. Şeyler... şeyler.’ Durur, kafasını toparlamaya çalışırdı. ‘Çok saçma şeyler, çok

önemsiz şeyler de düşünüyorum. Kafam hiç durmadan çalışıyor. Önemli, önemsiz: ben sıraya koymaya fırsat bulamadan büyük bir hızla geçiyorlar. Geriye yalnız yorgunluk kalıyor. Okumalıyım ve bütün bunları unutmalıyım.’ Ben onu yatıştırmak için iskambil oynamayı teklif ederdim. Uzun süre kabul etmez, razı olduğu zaman da, babamın eve dönme saatinin yaklaştığını hatırlayarak kaçıp giderdi.

“İhtiyarlarla birlikte bulunma alışkanlığını artık kaybetmişti. İnsanlarla birlikte bulunma alışkanlığı da kayboluyordu. Beni bile görmek istemediğini seziyordum. Kitaplarla yaşamının dışında hiçbir ilgisi kalmamış gibiydi. ‘Romancılar için bulunmaz bir okuyucuyum Esat Ağabey,’ derdi. ‘Birinci sınıf okuyucu; hayır, daha ileri: lüks okuyucu. Kitaplarının böyle okunduğunu bilselerdi fakirler, kimbilir ne kadar sevinirlerdi. Durmadan yazarlardı; bir türlü ölemezlerdi.

“Benim durumum biraz karışık burada. Yerim belli

değil;

397

okuyucuyla yazar arasında bir noktada çarpınıp duruyo- rum. Durumumun aydınlanması için Asliye Hukuk Mahke- mesine başvurmayı düşünüyorum. Bana tanıklık eder misi- niz Esat Ağabey?’

‘Belki hayatınla ilginç olacaksın Selim.’ diye teselli etmek isterdim onu. ‘Doğru’, derdi düşünceli bir tavırla: ‘Hayatım, hayatımın romanıdır.’

“Yazın çalışmaya gittiği yerlerden bana sayfalar dolusu mektuplar yazardı. Gülünç ve imkânsız olaylarla dolu mek- tuplar. Bu olayların sonu, daima ‘Meğer hepsi rüyaymış’ şeklinde biterdi.”

Turgut, mektupların ne olduğunu sordu. Esat başını sal- ladı: “Uzun süre sakladım. Yıllar sonra bir gün kendisine gösterince büyük bir dehşete kapıldı: ‘Bu aptalca mektuplar yüzünden kendimi affetmeyeceğim. Ne olur onları bana ge- ri verin.’ Dayanamadım, verdim. Duyduğuma göre hepsini yakmış.

“Kendini, bir hırsa kaptırmaktan çok korkardı görünüşte. Bana geldiği günler, öğleden sonra, yorgun olduğum için is- kambil oynamayı teklif

ederdim. Kötü bir oyuncuydu. Dik- katsiz oynardı. Kendini oyuna kaptırır, nasıl oynadığını far- ketmezdi. Bunu bildiği için, oynamaktan çekinirdi. Fakat, özellikle poker oynamayı çok severdi. İyi kâğıt gelince he- yecanlanır, kızarır, oyunu yükseltirdi. Terlemeye başlar, kâ- ğıtlar eline yapışır. Ben devamlı blöf yapardım ve Selim devamlı kaçardı. Sonunda kâğıtları fırlatır ve şansına lanet- ler yağdırırdı. Çok insafsız oynuyormuşum, kâğıtları tanı- yormuşum ve en kötüsü kazanmayı bilmiyormuşum. ‘Yü- zünüzde aptalca bir sevinç belirliyor, ya da sahte bir alçak- gönüllülük.’ Ağlayacak duruma gelirdi. Kazandığım parayı geri vermek isterdim. Daha çok kızardı ve korkunç yemin- ler ederek bir daha oynamamak üzere masadan kalkardı. Sonra yatıştır ve parasını geri almaya razı olurdu.

“Üniversiteyi sevmiyordu. Orada geçen zamanından söz açmayı sevmezdi: ‘Bir kere başladık, bitireceğiz,’ derdi. ‘Bir kere doğduk, yaşayacağız. Üniversiteyi bıraksam ne olur? Hiç. Bırakmasam? Gene hiç. Hiç olmazsa adam oldun der- ler fakülteyi bitirirsem; yakamı rahat bırakırlar.’ Üniversite- ye hangi düşünceyle girdiğini bilmiyordu. ‘Liseyi yeni bitir- miştim Esat Ağabey. Diplomamın mürekkebi kurumamıştı. Yolda yürüyerek, diplomamın mürekkebini kurutmaya çalışıyordum rüzgârda. Kocaman bir taş binanın önünden ge- çerken, gençlerin kapı önünde kuyruk olduğunu gördüm. Merakla yanlarına yaklaşıp, ne dağıtıldığını sordum. O günlerde, kahve karaborsaya düşmüştü de. Bu sırada arka- dakiler kapıya yüklendi: kalabalıkla birlikte içeriye sürük- lendim. Yarı baygın bir durumdaydım: çok sıkıştırıyorlardı. Nefes alamıyordum, sesim çıkmıyordu. Neler yaptığımı, hangi odalara girdiğimi, ne konuşup, elime verilen kâğıtla- ra ne

yazdığımı hatırlayamıyorum. Yalnız, bir adamın elim- den diplomayı aldığını hayal meyal gördüm. Ona karşı ko- yacak gücüm kalmamıştı. Dışarı çıkarken, hademe elime bir kâğıt tutuşturdu: tebrik ederim, üniversiteye kabul edil- din dedi, bahşişimi ihmal etme.’

“Kendini birdenbire üniversitede bulmak, Selim’e doku- nuyordu. ‘Üniversiteye girişimin hikâyesi aslında daha ap- talca olduğu için, bu açıklamaya şükretmelisin gene. Ger- çek durum daha acıklı: lisede iyi bir öğrenci olduğum için zor bir meslek seçmeliydim. Bu nedenle mühendis olmaya mecburum. Bu açıklamayı daha çok mu beğendin?’ Bütün ümidi, Dostoyevski gibi, mühendis olduktan sonra istifa et- mekti. Hangi görevden istifa edecekti? Bilmiyordu. Babası- la her gün kavga ediyordu. Üniversiteye girişinden onu so- rumlu tutuyordu. ‘Dağlara kaçacağım,’ diye bağıırıyordu ba- basına: ‘Hepinize bu üniversiteyi bitirebileceğimi, hem de kırıntılarımla bitirebileceğimi göstereceğim.

Size de, onlara

399

da göstereceğim.’ Kimdi onlar? Bilmiyordu. ‘Böyle olmama sebep olanlar,’ diyordu. ‘Her çağımda isimleri değişen ve aslında hepsi birbirinin aynı olanlar. Onlar işte!’

İçkiye de o sıralarda alıştı. Akşam eve dönünce babasıyla çatışıyor ve yemek yemeden sokağa fırlıyordu. Saatlerce dollaşıyordu karanlık sokaklarda; bazen sabaha kadar. Böyle gecelerden sonra, sabah koşarak bana gelir ve sıkılganlığını unutup erkenden uyandırırdu beni. Canı sıkılıyordu ve bu sıkıntıyı artık romantik bulamadığı için utanıyordu. Bu sıkıntı, ona anlamsız, küçük ve basit bir duygu gibi geliyordu. ‘İçtiğim zaman, sıkıntımın bir anlamı olduğunu sanıyorum. Gene anlatamıyorum ama, bu sıkıntının böyle anlatılır bir duygu olması gerektiğini duymuyorum o zaman.’ Bazı geceler, içtikten sonra da uğrardı. Sallanarak kapıdan girerken: ‘biraz alkol almıştım,’ diye söylenirdi. Hayatının bu bölümü hakkında fazla bilgim yok. Meyhanelerde yeni dostlar tanıdı.

Büyük sözler eden insanlarla tanıştı. Gittikçe daha çok içer ve daha az konuşur oldu. Bana da seyrek uğ- ramaya başladı. Sonra da hiç uğramadı.”

Öğle yemeği uzadı; sofraya, zamanla bir durgunluk çök- tü. Önce, tabaklardaki yemeklerden bir usanma başladı. Sonra, sözlerde bir gevşeme, bir isteksizlik görüldü. Birlik- te olmanın getirdiği heyecan eskidi. Söylenen sözler düşü- nülükçe beğenilmemeye başladı. Bu nedenle yeni sözler için cesaret tükendi. Turgut, sonuna kadar gitmek istemedi günün. Tatlı bir yerinde, bir gülümsemeden, tatlı bir bakış- madan hemen sonra kesti. Onları arabasıyla evlerine bırak- tı. Dönerken aklına takılan bir deymi yol boyunca tekrarlı- yordu: “Selim’in yükselişi ve düşüşü.” Kimsenin izlemediği bir düşme olayı. Arada yükselmeler olmuş mudur? O ka- dın? Hangi kadın? Ben, kadın filan bilmiyorum. Rüyada görmüş olacağım. “İntiharın Psikolojisi” adlı bir kitap al-

400

malıyım. Bununla ilgili bir bölüm bulacağımı sanmıyorum. Bütün kitapları okumadan biliyorsun. Öyleyim. Selim bana tanıklık eder bunda. Bilmem ne fakültesine gidiyorum; bu konuyla ilgili dersleri izliyorum. Sonra, dersin yarısında, arka kapıdan çıkıyorum ve imtihanda kopya çekiyorum: bütün dersler pekiyi, Selimoloji'den sıfır. Hayır olmadı. Aynı fakültenin filan-falan kürsüsüne başvuruyorum: Selim konusunda doktora yapabilir miyim? Evet. Yalnız yabancı dil imtihanı vereceksiniz. Olmadı. Peki, neden öldü öyleyse? Bana cevap verin ya da bırakın çalışayım. Hayır, ölmedi. Bir köşeye gizlendi; oradan beni seyrediyor ve alay ediyor benimle. Sayın profesör: bu arkadaşını getirdim, muayene etmeniz için. Kendisi intihar etti de; bakın nesi var? Edindiğim bilgiler de burada işte. Hiçbir şeyi yok. Aspirin alsın geçer. Bu nedenlerle intihar etmez bir insan. Fakat... Benim için kapı kapı dolaşmak yetkisini sana kim verdi Turgut? Ruhsatsız çalışıyorum Selim. Onun için de bir so-

nuca varamıyorum. Beni de sorguya çekselerdi Selim için ne derdim acaba? Ne anlatabilirdim? Elini hırsla direksiyona vurdu. Ölseydim de bu günleri görmeseydim! Selim bir şey söyle, nasıl bir şaka olduğunu anlat bana bunun. Bat dünya bat. Ya da aklımı başımdan alın da Orluc'le birlikte mısır satalım cami avlularında. Geceleri yatalım taşlar üstünde, Selim'in şarkılarını başımıza yastık yaparak. Sonra birden, Rockefeller'in kızı geliyor, on yüz bin liraya satın alıyor şarkıları; "pop music" yapıyorlar. Biz yastıksız kalıyoruz. Ya da ben keman çalışıyorum -nasıl oluyorsa- Orluc de yirmi beş kuruşa satıyor şarkıları tek tek. Bir yandan da söylüyor. Yahu bu Orluc de nereden çıktı? Bir kısmını camilerde satıyoruz, bir kısmını kiliselerde. Kazandığımız parayla gidiyoruz bir kitapçıya: bana "Bütün Yönleriyle Selim ve İntiharı" adlı kitabı verir misiniz? Ciddi bir tavırla isteriz. Boş bulunup verirse, çözüldü demektir mesele. Boş bu-

lunmazsa? Kimse boş bulunmuyor Selim. Sen de boş bu- lunmamışsın. Biz de boş bulunmayalım Olric. Kendimizi gülüç duruma düşürmeyelim bu düşüncelerle. Bizde daha çok hile var. Osmanlı'nın daima bir bildiği vardır. Kimse- nin anlamadığı, kendinin bile farketmediği bir bildiği var- dır. Günü geldi Osmanlı'nın. Bütün dünya... Otomobili ağaca bindiriyordu. Bat Osmanlı bat.

13

Yılların verdiği hız ve alışkanlıkla günlük işleri yürütüyor- du. Sabah uyanınca başlamak çok zor oluyordu. Gördüğü karışık rüyaların etkisinden sıyrılamıyordu bir süre. Çok erken uyandığı için, kendini toparlayacak kadar vakit bulu- yordu. Sonra, günün akışına kapılabilirse, zamanı geçirmek için fazladan bir çaba göstermesi gerekmiyordu. Fakat, ba- zen, günün en hareketli yerinde, birdenbire Selim ve Se- lim'in arkadaşları içine saplanıyordu.

Konuşurken sözün tam ortasında, yolda giderken, bir hesabın üzerine eğildiği sırada, hazırlıksız yakalanıyordu. O zaman, yaptığı işi sürdürmek, durumu kimseye farkettermemek, büyük bir kahramanlık oluyordu. Gözleri dalıyor, söylenen sözleri duymuyor, çevresinde olup bitenleri kavramak için olağanüstü bir çaba harcıyordu. Sanki akıl, çevreye uymak için gerekli akıl, bir anda onu bırakıp gidiyordu. İçini tarifsiz bir korku kaplıyor, olduğu yerde ter içinde kalıyordu. Selim'i düşünen Turgut'tan başka bütün Turgutlar, birdenbire onu yalnız bırakıyordu. Bir çocuk gibi çaresiz ve savunmasız kalıyordu. Üzülme Turgut, bunu karşındaki bilmiyor Turgut, biraz gülümse Turgut, anlıyormuş gibi bak Turgut; kimse o kadar akıllı değildir, kimse seninle korktuğun kadar ilgili değildir Turgut diye kendine cesaret vermeye çalışıyordu. Gerçekten de, çevresinin kendisiyle o kadar ilgili olmadığını anladı ki-

sa zamanda. Yarıda kalan bir sözün peşinden kimse gitmi- yordu. Yanlış anladığı bir sözü hemen tekrar ediyorlardı. Demek, diyordu Turgut, kendi kendine, bugüne kadar gere- ğinden fazla vermişim. Almadıkları bir sürü Turgut vermi- şim onlara. Bu kadarıyla da idare edilebilirmiş. Eski Turgut- lara acıdı. Yalnız ben yaşamışım o Turgutları demek. Ben, bir sürü Turgut'u kendime sakladığımı sanıyordum. Gene de fazla gelmiş onlara verdiğim. Ben de anlamamışım onla- rı: ne onları, ne de onların beni nasıl anladığını görmemi- şim aslında. Verdiğimle ilgilenmişim yalnız. Ne kadar kolay bağışlıyorlar kusurlarımı: dolayısıyla kendilerini. Neden birlikte yaşıyoruz? Bir anlam aramamalı. Anlam kadar insa- nın hayatını zehir eden bir kavram yoktur. İnsan akıllı bir görünüşle, en saçma sözleri bırakabilir çevresindeki insan- ların yarattığı boşluğa. Çok fazla da üzölmüyordu. Duyula- rın zayıflıyor mu oğlum Turgut? İçindeki o tarifsiz, kuvvetli duygu, başka duyguları körleştiriyor mu?

İnsanlar! Neden kaybolup gitmeme seyirci kalıyorsunuz? Benden ne kötü- lük gördünüz? İnsanlar, duygusuz bir telaşla kaçışıyordu. Çok zayıfladım insanlar! Belki de kaçmak istediğim bir işe farkına varmadan sürüklüyorsunuz beni. Oysa, ne kadar korkuyordum beni tutmanızdan. Ne kadar tutucu görünü- yordunuz. Ne hileleriniz vardı. Ne kadar zayıf bağlarla bir arada tutuyormuşsunuz toplumu. Benim ayrılmama seyirci kalmanız ne kadar dehşet verici. Sonra, durum artık sakla- namayacak bir şiddet kazanınca, şaşırmış görüneceksiniz. Sahte bir şaşkınlık göstereceksiniz. Sizi hesaba katıp yola çıkanları büyük hayal kırıklığına uğratiyorsunuz. Ne diye- yim? Siz beni tanımıyorsanız, ben de sizi hiç bilmiyorum. Buna da üzölmüyorsunuz. Daha beter olun!

Bir gün, patron Ankara'daki bir işten bahsederken, Me- tin'in saplandığını duydu birden; patrona belli etmedi. Evet efendim, iki güne kadar cevap geleceğini sanıyorum. Neden

Metin'le konuşmadın Selim'i? Korktum biliyorsun. Anla- madım, ne dediniz? Selim'in tanımak istemediğim bir par- çasını tanımaktan korktum biliyorsun. İşleri bir toparlar- sam ben de giderim belki Hulki Bey. Hayır, akılsızlık ettin. Belki inatçılık etmiş olabilirim Hulki Bey. Hulki Beyin yü- züne korkuyla baktı. Hayır, ona söylememişim. Rahat bir tavırla konuşuyor. Yüzüme bakmıyor bile. Acaba bu arada neler söyledi? Gülümsemeli miyim, yoksa ciddi bir surat mı takınmalıyım? Bana işkence ediyorsunuz Hulki Bey. Hulki Beyden nefret etti. Metin'den de nefret mi ediyor- dun? Bilmiyorum Hulki Bey. O halde bir mektup yazın, de- di Hulki Bey. Allahım? Büyük bir tehlike atlattım. Ya uy- gunsuz bir cevap olsaydı? İsterseniz telefon da edebiliriz. Ya Selim'in yarım resmini bozarsa bu Metin? Hulki Bey ka- pıya doğru gidiyor. Yüzü nasıl? Kötü bir şey yok, kötü bir şey yok!

Yazıhanede, masasının başında kımıldamadan oturuyor- du. Mektubu yazmalısın. Ya da telefon

etmelisin. Durma- dan sigara içiyordu. Boğazı yanıyordu. Bir çıkış yapmalısın. Hayatın içinde kaybolmamalısın. Mektubu yazmalısın. Kendini göstermelisin. Evrak birikiyor. Telefona uzandı. Şehirlerarasını çevirdi:

“Bir Ankara istiyorum: acele olsun. Ne kadar bekliyor?” Neresini arıyorum? “İhbarlı olsun. ...Müdürlüğü. Ne kadar bekliyor demiştiniz? O zaman yıldırım olsun. Kim mi? Metin... Metin Kutbay.” Telefonu kapattı. Bir sigara daha yaktı. Sahneye çıkıyoruz Olric. Yıllardır eksikliği... Düşüncelerini izleyemiyordu. Saatine baktı; saniyeleri izledi. Zaman kavramını canlı tutmaya çalışan yetkisiz bir gösterge. Zamanın böyle geçmesine imkân var mı? Yıllar, bu küçük aralıkların birleşmesiyle açıklanabilir mi? Nabzını saydı. Doksan dört. Garip bir hayvan, bu Metin. Ürkütmemeli. Özellikle ayık olduğu zaman. Korkutmamalı, şaşırtmamalı.

Hayır, şaşırtmalı. Yalan söyleyecek fırsat bulamamalı. Yedi dakika on beş saniye olmuş. Daha vaktim var. Kız neden bir daha gelmedi? Yalnız Metin’i düşün. Metin, Metin, Me- tin... Metin kelimesini demek istemedim. Kalp atışlarını Metin’e uydur. Dakikada doksan dört Metin, saatte... altı kere dört yirmi dört... elde var... Telefon çaldı... Etkili ol- malıyım. Santraldaki kızın sesini duydu. Sessizlik. Yabancı erkek sesleri. Bir dakika, veriyorum efendim, görüşüyor musunuz? Neresi? Tellerin üzerinde kayan sesin gıcırtısı, vınlamalar... gene erkek sesleri: Metin seni arıyorlar. Hem de nasıl! Bir gürültü, kalın çekingen bir ses: “Buyurun, ben Metin.”

“Metin, kardeşim, ben Turgut. Hatırladın mı?” Çok kısa bir sessizlik. Beklemediğinden olacak. “Tanıdım, elbette.” Ne istiyorsun? demek istiyor. “Nasılsın kardeşim, Turgut?” Hemen söylemeli. “Görüşüyor musunuz efendim” “Evet.” “Metin bir şey söyleyeceğim. Kötü bir haber. Selim... öldü, intihar

etti.” Devam edemedi. Cevap yok. “Metin, sesimi duyuyor musun Metin?” Zayıf bir ses: “Evet Turgut.” Ağla- maklı bir ses: “İnanamıyorum Turgut, nasıl olur?” Kendini toparladı demek. “Metin, beni dinle.” Metin, ağlamaklı se- siyle: “Söyle Turgut.” Hıçkırıklar. “Senden bir ricada bulu- nacağım. Kaç gündür bu ölüm aklımı kurcalıyor. Bana Se- lim’i anlatmalısın. Alo! Duyuyor musun? Alo! Anlıyor mu- sun?” Sessizlik. “Alo! Duyuyor musun? Alo! Santral.” Me- tin’in sesi çok uzaktan geldi: “Evet Turgut. Ne yapabili- rim?” Durdu. “Ne istiyorsun benden?” “Onun hakkında yazmalısın bana. Telefonda daha fazla anlatamam.” İyi ol- du: esrarlı. “Ne yazacağım? Ne anlatacağım? Hiçbir şey an- lamıyorum.” Anladığını söylemişti. Emredici bir sesle: “Bana yardım etmelisin. Yazmalısın. Şimdi ayrılamıyorum buradan. Anlıyorsun değil mi” Korkak bir ses: “Ne yazma- mı istiyorsun Turgut?” İyi. Kapıldı. Düşünmüyor. “Ben de

gelirim yakında. Ne biliyorsan yaz bana. Benim için çok önemli, anlıyor musun? Ne yaptınız? Nasıl yaşadınız bir-likte? Çok önemli. Sana güveniyorum, biliyorsun.” “Peki Turgut. Ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Önemliyse...” “Evet çok önemli. Tahmin edemeyeceğin kadar. Çok iyi düşün. Hemen yaz. Söz ver hemen yazacağına.” Sessizlik. “Söz veriyorum Turgut.” Ey zavallı ruh! Bana yol göster. “Yemin et!” “Yemin ediyorum.” Gürültüler. “Metin, kapat- tın mı Metin? Telefoncu kız: “Üç dakikanız doldu efendi.” “Anladık, anladık. Devam ediyor.” Bağırды: “Metin! Hemen gönder mektubu. Bekliyorum.” “Olur Turgut. Burada rahat konuşamıyorum.” “Anladım. Unutma, her şeyi yazacaksın. Yazacak ne varsa hepsini. Onu bir parça sev- mişsen...” “Evet Turgut anlıyorum.” Hiçbir şey anladığın yok. “Ama doğru ve çekinmeden yazacaksın. Hiç bir nok- tayı değiştirmeden.” “Fakat Turgut...” Turgut, kesin bir ifa- deye başvurdu: “Hislerini anlıyorum. Daha

fazla sorma şimdi. Mektubunu bekliyorum.” Metin ağlamaya başlar: “Başımız sağ olsun Turgut. En iyi arkadaşımızı...” Kendine geliyor. “Üzülme Metin. Daha çok konuşacağız. Şimdilik allahaısmarladık. Mektubunu bekliyorum.” “Güle güle Turgut. Teşekkür ederim.” “Teşekkür edecek bir şey yok. En iyi arkadaşına haber vermeden edemedim.” “Anlıyorum Turgut. Güle güle.” “Yazacak mısın?” “Yazacağım.” Kızın sesi: “Vaktiniz doldu efendim, uzatamam.” “Anladık. Kapatıyoruz.” Derin bir nefes aldı. Birden telaşlandı. “Bir dakika!” “Tamam efendim, altı dakikanız doldu.” “Bir cümle söyleyeceğim.” Avazı çıktığı kadar bağırdı: “Metin!” “Efendim?” Allaha şükür kapatmamış. “Metin, o olayı da muhakkak yazmalısın.” Duraklama. “Hangi olay?” “Biliyor- sun.” Kızın sabırsız sesi: “Tamam efendim, kapatıyorum.” Ne istersen yap.

Günlerce mektup bekledi. Birkaç kere telefon etmek iste- di, vazgeçti. Acaba, aklı başına gelince, şaşkınlığı geçince korkmuş muydu Metin? Anlamsız bulmuştur bu isteği; ta- nıdığı Turgut'un bu davranışlarını garip bulmuştur. Yazmaz, hiç yazmaz. Kendimi yok yere gülünç duruma düşürdüm. Hemen aramalıyım onu; isteğimin saçma olduğunu söyle- meliyim. Unutsun hemen beni. Onu hiç aramasaydım! Böyle insanları ürkütmeye gelmez; kuşku içindedirler, her harekete yüzlerce anlam verirler. Sözünü yerine getirmek için yazar; aklımı büsbütün karıştırır. Benim de aklım ne kadar kolay karışıyor bugünlerde.

Yazıhanede kâğıtlar birikiyordu. Evde, konuşmadan, ge- çen saatler artıyordu. Her günü, yaşamaktan çok geçiştir- meye çalışıyordu. Meseleleri, çözmek yerine küçük yalan- larla, daha uzak, belirsiz bir tarihe erteliyordu. Huzursuzlu- ğu gizlemek zor oluyordu. Nermin soruyordu, yazıhanede, şantiyede sıkıştırıyorlardı. Birinden

kaçtığı zaman ötekine yakalanıyordu. Günlük telaş içinde, istediği gibi düşünemiyordu. Yalnız, üzerinde ezici bir ağırlığın baskısını duymıyordu. Bu baskıdan bir kurtulabilse, büyük işler yapacağını sanıyordu. Fakat, bir türlü, düşüncelerini birbirine bağlayamıyordu. Kopuk ve belirsiz şeyler geçiyordu kafasından. Nermin, ne sıkıntısı olduğunu soruyordu. İşle ilgili nedenler buluyordu. İşinde de kimseye görünmemeye çalışmıyordu. Henüz durum çok karışık değildi. Fakat, susmak da konuşmak kadar tehlikeli oluyordu artık. Dalgınlık, suskunluğu artırıyordu. Evli olduğunu unutuyordu. Evin içinde, bekârlığından kalan alışkanlıklarla yaşadığı oluyordu; hem de çok oluyordu. Eve girince karısını öpmeyi unutuyordu; söze başlarken, “canım” kelimesini atlıyordu; çocuklarına arasıra bir şey getirmeyi ihmal ediyordu. Karısının tembih ettiği en önemli şeyleri almayı unutuyordu. İnsan, Turgut’u tanımasa, bir kadın var, derdi. Yuvanın bütün-

lüğünü bozmadıkça, küçük maceralar bile hoş görülebilir- di. Bunlar, tırnak kırılması gibi, yerinin doldurulması kolay boşluklardır. İnsan acısını duymaz bile. Fakat erkek, gizle- meye başlayınca bir kere, kutsal birliğin tehlikede olduğu kuşkusuna kapılmakta haklıdır kadın. Ayrıca Turgut, öyle zayıf anlar yaşıyordu ki neredeyse konuşacak gibi oluyordu. Fakat nereden başlamalıydı? Başlamadan yoruluyordu; bir kadın ilişkisini anlatmak, itiraf etmek daha kolaydı. Yok canım, böyle şey anlatılır mıydı? İnsana deli derlerdi sonra. Deli mi? Olric anlatabilirdi belki? Olric mi? Nasıl ayrı düş- tüm evimden böyle, Olric? Neden her istediğimi anlatamı- yorum? Neden, aynı yaşantının içinde bulunan insanlarla hiçbir ilişki kuramaz oldum? Neden, neden, neden? Soru- lar, çengeller gibi, soru işaretleri gibi kafasına takılıyordu. Yalnız seninle mi konuşabileceğim Olric? Olric susuyordu. Olric, dış dünyayla konuşmazdı. Parçalanırdı, erirdi. Birdenbire uykudan, rüyadan çıkıp, kendini bir kadının

yanın- da, bir yatakta buluyordu gece yarısı. Kendine gelemiyordu. Buraya nasıl geldim Olric? Yüz yıl uyuyan adam gibi yaban- cı gözlerle süzüyordu çevresini. Zamanı bulamıyordu. Ken- dini bulamıyordu. Uykunun rahatlığından şuursuzca fırla- tılmış garip bir yaratıktı. Sus, diyordu, kendi kendine. Sus, kimse duymasın. Sonu kötü olacak. Sen Turgut'sun. Turgut Özben. Hiçbir şey hissetmiyordu. Ellerini sıkıyordu acıtır- casına. Sen bir saksı çiçeğisin Turgut Özben. Yapraklarını birbirine sürterek varlığını duyamazsın. Bir ormanda olma- lıydın. Ölünceye kadar yerinden kımıldamayacağını bilen bir ağacın rahatlığını duymalıydın. Bütün ağaçlara bakarak, kimsenin yer değiştiremeyeceğini düşünerek ferahlamalıy- dın. Hayır, bir su yosunu olmalısın. Suyun serinliği ve ıslaklığını duyarak dalgalanmalısın. Bütün istediğin, uçsuz bucaksız bir sudur ve her zaman bütünlüğüyle saracaktır seni. Bütün bunları ben mi düşünüyorum, diye geçiriyordu

408

içinden, karısına bakarak. Başka şeyler de düşünüyordu. Yoksa rüyasında mı görüyordu? Evet, rüyada görüyordu.

Kötü bir gece geçirmişti. İlgisiz gözlerle, yazıhanede, önündeki kâğıtlara bakıyordu. Ankara'ya gitmeliydi. Hulki Bey kaç gündür söylüyordu. Dehşet içinde daireyi düşün- dü. Bir zamanlar ne kadar hafife alıyormuşum. Dün gece gittim Hulki Bey. Söylesem inanmazsın.

Şirkete ait bir parayı almak için Ankara'ya gitmişti rüya- sında. Gerçeğe oranla, bu daha ilginç bir olaydı Hulki Bey. Dairedeki iş çok uzuyordu. Kâğıtları imzalayacak yetkili ki- şiler bir türlü yerlerinde bulunmuyorlardı. Kendini yüksek tavanlı, büyük bir odanın içinde görüyordu. Genel müdü- rün odasıymış. Turgut'u getiren hademe, genel müdürün ancak, genel kurul toplantılarının yapıldığı günlerde geldi- ğini ve o zaman da toplantıdan hiç çıkmadığını ve kendi- siyle görüşmenin hemen hemen imkânsız olduğunu söyle- di. Turgut, elinde

bavulu, odanın ortasında duruyordu. Bu odaya açılan birçok kapı vardı. Hepsi de kocaman, kapalı kapılar. Hademe, toplantı masasının arkasındaki kapıyı işa- ret ederek: “Siz orada kalacaksınız,” dedi. Genel müdürle görüşmesi için başka çare bulamamışlardı. Turgut, gece gündüz bu odada kalarak, genel müdür geldiği anda, onu yakalama fırsatını bulacaktı. Bakanlıkta, bir genel müdür odasının bitişiğinde müteahhitlerin kalabileceği bir yerin bulunması çok iyi olmuştu. Hademe, Turgut’un bavulunu aldı, kapıyı açtı, içeri girdiler. Burası büyük bir daireydi. Ta- vana kadar yükselen kocaman mobilyalar vardı. Köşeleri yuvarlatılmış, büyük kapaklı büfeler, kalın raflı kitaplıklar, beş kişinin yatabileceği kadar büyük ceviz karyola. Turgut, hademeye bahşişini verdi ve teşekkür ederek, artık yalnız kalmak istediğini, biraz dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söy- ledi. Sonra, bavuldan pijamalarını çıkararak giydi ve yatağa uzandı. Bir oda kadar büyük gardroba baktı. Bunları

yapan

409

iyi para kazanmıştı. Devlet işi işte; her şey gereğinden bü- yük yapılmış. Sonra, işini düşündü; genel müdür toplantıya girmeden onu yakalamalıydı. Kalktı, lojmanı dolaştı. Dışa- rıya, ancak genel müdürün odasına açılan kapıdan çıkabili- yordu. Buna canı sıkıldı. Tekrar yatak odasına dönerek uzandı. Kulağı kapıdaydı. Yatak odasının kapısından, genel müdürün odasına açılan kapı da görünüyordu. Birden kapı açıldı ve biraz önce onu lojmana getiren hademe görüldü; azarlayan bir sesle: “Uyuyor musun beyim” dedi. “Genel müdür geldi ve hemen toplantıya girdi.” Turgut şaşırdı. Na- sıl olur? Çok dikkat ettim. Hemen ayağa kalkarak giyinme- ye başladı. Hademe başını salladı: şimdi olmazdı. Genel yö- netim kurulu, müdürün odasında toplantı halindeydi. “Da- ha iyi ya,” dedi Turgut. “Hemen görüşürüm.” Mümkün de- ğil. Kurul, rahatsız edilmemelerini emretmişti. Hademe, ka- pıyı hafifçe aralayarak başını içeri soktu ve bir süre genel yönetim kurulu çalışmasını seyretti. Sonra, dönerek:

“Ge- nel müdür çıkmış,” dedi. “Bakanın yanına gitmiş.” Turgut kızdı: bir hademenin rahatça seyrettiği bir kurul toplantısı ona nasıl yasak olurdu. Kapıya doğru atıldı. Hemen hade- me yolunu kesmek istedi. Onu iterek toplantı odasına girdi. Odaya birtakım adamlar girip çıkıyordu, fakat ortada top- lantıya benzer bir durum yoktu. Odada bulunanlardan biri- ne doğru yürümeye başladı. Genel müdürü soracaktı. Hiç olmazsa, genel müdürü arayabilmesi için, odadan geçmesi- ne izin verilmeliydi. Turgut’u dinleyen memur, ya da m- dr, buna izin verilemeyeceğini, genel yönetim kurulunun, toplantı halindeyken rahatsız edilmekten hoşlanmadığını söyledi. Turgut, sinirlendiğini hissediyordu. Bunun ne bi- im bir genel kurul toplantısı olduğunu, toplantı masasında kimsenin oturmadığını, odada büyük bir kargaşalığın h- km sürdüğünü, giren çıkanın belli olmadığını, kendisine hademeler kadar itibar edilmediğini söyleyerek bağırmaya

410

başladı. Bütün bunları söylerken, memur ya da müdürün hayretle biraz da gülümseyerek kendisini seyrettiğini farketti. “Öyle garip garip ne bakıyorsunuz bana?” diye tersledi adamı. Memur, Turgut’un kılığına işaret etti. Bir de ne görsün: odaya pijamalarıyla gelmişti. Oysa, giyindiğini hatırlıyordu. Fakat, artık geri dönemezdi. Memuru iterek, odanın koridora açılan kapısına koştu, dışarı çıktı. Koridor- da koşmaya başladı. Bütün memurlar, dönüp bu pijamalı adama bakıyorlardı. Turgut da bazılarını durdurup, genel müdürün odasının yanındaki dairede kaldığını, genel müdürü bulmak için çok acele çıktığını anlatıyor ve onlara genel müdürü görüp görmediklerini soruyordu. Bir memur, odasına dönüp giyinmesini, ondan sonra genel müdürün karşısına çıkmasını tavsiye etti. Genel müdür, onu bu kılık- la kabul etmezdi. Geri döndü; fakat geç kalmıştı. Genel müdürün odasının kapısı kapanmıştı; kimseyi içeri bırak- mıyorlardı. Turgut, hademeye yalvarıyor, onu

bu kılıkta bir kere gördüklerini, artık farketmeyeceğini, elbiselerinin bu- lunduğu yere gitmeye hakkı olduğunu ileri sürüyordu. Loj- mana giden başka kapı yoktu. Turgut'u o daireye yerleştirir- ken bunu düşünmeleri gerekirdi. Sesini gittikçe yükselti- yordu. Buna benzer haksız bir muamele daha görmemişti. Bu durumda ne yapabilirdi? Resmî bir dairede pijamalarıyla dolaşması daha mı uygundu? Hademe, Turgut'un haklı ola- bileceğini, fakat kendisine verilen emrin dışına çıkamayaca- ğını belirtiyordu. Turgut yüzünden işinden olmaya niyeti yoktu. Bir hademe, genel kurulun karşısında ne yapabilirdi ki? Ona, kimseyi içeri bırakma, demişlerdi. Turgut'a izin verirse onu hiç dinlemeden hemen işinden atarlardı. Bu açıklamaları da kimse dinlemezdi. Bir genel müdür, oturup da, bir hademenin pijamalı bir adamı genel yönetim kurulu odasına neden bıraktığını mı dinleyecekti? Turgut, genel müdür sözünü duyunca ümitlendi: “Genel müdür içerde

mi?” diye sordu. Hademe bunu da bilmiyordu. Galiba genel müdürü de, kurul üyelerini de tanımıyordu. Turgut, bağırarak sordu: “Peki sana emirleri kim veriyor? Hem genel müdürü tanımıyorsun, hem de onun verdiğini ileri sürdüğün emirlerle ukalalık ediyorsun.” Artık dayanamıyordu. Hade- meye hakarete başladı. Onun ne kadar aşağılık bir adam olduğunu, Turgut’u çileden çıkarmak için böyle konuştuğunu, kapıyı beklemeye bile layık olmadığını suratına haykırdı. Onu amirlerine şikayet edecekti. Gerçi amirleri de hade- meden akıllı görünmüyordu ama hiç olmazsa sözden anlar- lardı. Sonra, adamı tehdit etmeyi denedi. “Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Belki de genel müdür benimle görüşmek istemiştir. Beni o çağırtmıştır. O zaman beni dur- durmanın hesabını nasıl vereceksin bakalım? Asıl o zaman sana yol verirler.” Gittikçe, adamın seviyesine, hatta daha aşağılara düştüğünü hissediyor, fakat bağırmaktan kendini alamıyordu. Bu arada

memurlar odaya girip çıkıyor ve Turgut'a bakıyorlardı merakla. Yalnız, hademeyle neden kavga ettiğini kimse sormuyordu. Bu ilgisizlik Turgut'u daha çok kızdırıyordu. Onu buraya getiren odacıyı bir görebilseydi. Odanın kapısında, üstünde pijamaları, ayağında terlikleri öylece kalmıştı. Bir yandan da utanıyordu. Neden böyle ihtiyatsızlık etmişti? Herkese rezil oluyordu. Bağarmaktan ve sinirden midesinin sıkıştığını hissetti. Turgut'a yaklaşan memur, genel müdürün toplantıya girdiğini söyledi ve bu kılıkta yanına girilemeyeceğini tekrar hatırlattı. Turgut anlamıyordu. Bu adam, bakanın yanından ne zaman çıkıp toplantıya girmişti? Kapının yanından hiç ayrılmamıştı Turgut. “Ben odaya girdiğini görmedim,” diye bağırdı memura. Memur, dairede birçok koridorun olduğunu, Turgut'un hepsini bilemeyeceğini ifade etti. Turgut, sinirli ve alaycı bir sesle: “Bakıyorum, herkes istediği yere gitmek için çeşitli yollardan yararlanıyor. Bir ben, istediğim

yere gidemiyo-

412

rum.” Gene midesinde bir büzülme hissetti. “Genel müdür de, memurlar da odaya benim göremediğim yerlerden gire- biliyorlar. Yalnız, ben daireme geçmek istersem, tek geçit var o zaman. Hem de ne geçit? Panayır gibi bir salondan başka bir yol yok.” Memur, Turgut’un kulağına eğilerek, as- lında lojmanın genel müdüre ait olduğunu, Turgut için bir kolaylık yaptıklarını, bu muamelenin kanunen sakat oldu- ğunu, bunun için, orada kaldığını bağırarak herkese ilan et- mesinin mahzurlu olabileceğini söyledi. Turgut sustu. Fa- kat, bütün bu açıklamalara rağmen, bir haksızlığa uğradığı- nı hissediyordu. Ona bu lojmanı, bir içine yaramayacağını bildikleri halde neden vermişlerdi? Yetkili kişilerle g r    medikten sonra, bu dairede yatıp kalkmasının ne faydası vardı? Üstelik, bir elbise giymek için, kapıda saatlerce bek-lemek gerekiyordu. “Yerin dibine batsın böyle kolaylık,” diye düşündü. Bu kılıkla, saatlerdir ayakta duruyorum ve burnumun dibindeki adamlar

görüşemiyorum. İnsanın, aynı evde birlikte yaşadığı yakınlarını görememesi gibi bir durum. Durumda bir gariplik sezmiyor değildi. Bütün bunların, akla uygun olmayan tarafları çoktu. Galiba uyanmak üzereydi. Bir sıkıntıdan kurtulacağını seziyordu. Pijamalarından kurtulmak gibi değil, daha esaslı bir rahatlık...

Kapının açıldığını duydu. “Uyuyor muydunuz beyim?” Gözlerini yavaşça açtı. Uyuduğumu düşünüyordum. Yazıhanenin hademesi, elinde bir mektupla karşısında duruyordu. “Ankara’dan bir mektup var sana Turgut Bey. Şişkin bir mektup.” Zarfı masanın üstüne bıraktı. Turgut, heyecanla zarfa atıldı. Evet, Metin’den geliyordu. Zarfı uzun uzun inceledi. Hemen açmaya kıyamadı. Ayağa kalktı, kapıya yürüdü: “Mehmet Efendi, beni arayan olursa şantiyeye gittiğimi söylersin.”

Başkasına ait bir şeye sahip olmak ne güzel. Bu mektubu yazan Metin de olsa, baştan aşağıya yalan dolu da olsa, gene

bir insanın içinden gelen bir sır. Değerli bir parça. Zarfı özenerek açtı. Metin'in düzgün bir yazısı vardı: dolgun ve dik harflerle okunaklı bir yazı. Yazarken, kâğıdı ikiye katla- madan kullanmış. Ben öyle yazmam. Satırlar, birbirine pa- ralel olsun endişesiyle kâğıdın altına çizgili bir kâğıt koy- muş anlaşılan. Eli, resim yapmaya yatkın olacak: yazı çok düzenli değil çünkü, hafif bir sanatçı düzensizliği var. İyi bir eğitim görseydi, başka bir insan olabilirdi belki. Nokta- lamaya dikkat ediyor. Biraz fazla virgül kullanıyor yalnız; benim gibi. Bazı kelimelerde imla yanlışları yapmış: bazı yerine bağzı yazmış. Birçok insan uzatmayı “yumuşak ge” ile yapar. Dur bakalım! Önüne konan, çok sevdiği bir pas- tayı yemekte acele etmeyen bir çocuk gibiydi: kenarına kı- yısına parmağını sürerek yavaş yavaş tadını çıkarıyordu. Şantiye odasındaki, yayları çıkmış eski maroken koltuğa gömüldü, sigarasını yaktı ve telaşsız, okumaya başladı:

Sevgili Turgut kardeşim,

Acı haberi aldığım günden beri kendime gelemedim. Bu ölümün içimde yaptığı çöküntüyü sana nasıl anlatsam? Günlerin nasıl geçtiğinin farkında değilim. Kalbimde ağır bir yük taşıyorum. Ben artık hiç gülemeyeceğim dostum. Her nefes alışımda kalbim ağrıyor. Yıllar geçtikçe kalbimin derinliklerinde biriken keder tortuları, içimi ağırlaştırıyor, nefes alamıyorum. Üzerime çöken karanlık, ruhumu eziyor, acı hatıraların izleri hafızama bütün keskinliğiyle kazınıyor. Dostumun ölümü de karanlık gölgeli harflerle oraya yazıldı. Benim kaderim de bu acı hayatın içinde yaşamak. Kaderime isyan etmek istiyorum; ne yazık ki, bütün uğraşmalarıma rağmen bu karanlık havayı üstümden atamıyorum, silkinip doğrulamıyorum. Benim de herkes gibi kaygısız, sevinç dolu bir yaşantıya hakkım yok mu? diye soruyorum. Ben de herkes gibi günlük sevinçlerin, heyecanların

akışına kapılıp gidemez miyim? Neden olaylar, benim üzerimde silinmez izler bırakıyor? Kaderime lanet ediyorum.

Günlerce, gözyaşları içinde, sana yazmayı düşündüm. Fakat ıstırapların beni nasıl harap ettiğini, aklımı ve duygularımı nasıl altüst ettiğini bilemezsin. Ağlamaktan kızarmış gözlerimin önünde, yazmaya çalıştığım satırlar bulanıyor, birşeyler yazabilmek için boş yere çırpınıyordum. Kaç kere, bir iki satır yazdıktan sonra yırttım? Kaç kere, satırların arasında gözyaşlarımı tutamayarak kendimi yatağa attım? Bilmiyorum. Selim için ne yazabilirdim? Bu kutsal görevi nasıl yerine getirebilirdim? Günler, faydasız çırpınışlarla geçiyordu. Yalnız sana verdiğim sözü yerine getirmek için değil, onunla yaşadığım günlerin, benim için unutulmaz hatıralarını edebileştirmek (ebedileştirmek olacak) arzusuyla, onun candan bir arkadaş, beni anlayan bir dost olduğunu anlatmayı kaçınılmaz bir görev sayıyorum. Onun saf ve te-

miz kalbini anlatırken, bir yandan da bir daha göremeyeceğim bu aziz dostla yeniden dertleşmek, söyleşmek fırsatını bulacağım, onun eşsiz vasıflarının güzelliğini bir daha göreceğim.

Selim de benim gibi mustarip bir ruhtu. Benim gibi kapalı bir çocukluk devresi geçirdiği için, çevresiyle uyuşamaz ve benim gibi, bu bozucu çevreye büyük tepkiler gösterirdi. Ayrıca, bütün bu tepkilerinin yanında, hayatın içine karışıp güzellikleri yaşamak da isterdi. Bense, bütün çirkinlikleri açıkça gördüğüm için hayattan tiksiniyordum. Özellikle cinsel konularda akranlarımın davranışları bana iğrenç geliyordu. Selim ise, kadınlara duyduğu büyük ilgi ve merakın onu nerelere götüreceğinden habersizdi. Bu çirkinlikleri benim gibi, hayatın içinde görmemişti. Bizim evde yaşayan ve ruh hastası olan zavallı bir akrabamın da kendisine yaklaşmasını önleyememişti. Bu çirkin ve tiksindirici kız, evimizde toplanan erkek arkadaşlara, aşırı bir düşkünlük gösterir-

di. Onun hasta olduğunu kabul etmek aileye ağır geldiği için, davranışlarına göz yumulur ve mümkün olduğu kadar erkeklere yaklaşması önlenirdi. Selim, o sıralarda, cinsel konulara büyük bir merak sarmıştı. Arkadaşlarının anlattığı çapkınlık hikâyelerini büyük bir heyecanla dinliyor, elden ele dolaşan müstehcen yazıları okuyor, resimleri seyrediyordu. Onu; bu bozucu etkilerden korumak istiyordum. Arkadaşlarının bu yüzden onunla alay etmelerini önlemeliydim. Bizim eve sık sık geldiği için, Leyla'yla -hasta akra- bamın ismine öyle diyelim- teması konusunda onu uyarmalıydim.

Selim'e bu konuyu açtığım zaman, biraz geç kaldığımı anladım. Ona Leyla'yla arasının nasıl olduğunu sorunca, önce utanarak kızardı; ben ısrar edince, Leyla'nın sık sık kendisine sokulduğunu, özellikle iskambil oynarken yanına oturarak, belli etmeden kendisini okşadığını itiraf etti. Benden hiçbir şeyi saklamadığı için, kızı çirkin ve itici bul-

duğu halde, bu okşamalardan zevk aldığını gizleyemedi. Ona, sert bir şekilde, bu temasın tekrarlanmaması gerektiğini söyledim.

Turgut mektubu elinden bıraktı. Bat dünya bat. Bu yalan- cı herifin Selim'i kirletmesine izin verdiğim için, buna yol açtığım için, ben de sokaklarda sürünürüm inşallah. Kendi- ni savunamayacak bir canım Selim'i ne durumlara düşürüyorum. Bütün bu kötülüklerden kaçmak istedim canım Selim; seni öldükten sonra da rahat bırakmıyoruz. Gerçek sandığımız aldanışları, bir bir yüzüne vuruyoruz. Yalnız bir noktada yanılıyoruz: bütün bu olaylar içinde Selim'liğin ne olduğunu aramıyoruz. Ah canım kardeşim! Şimdi yanımda olsaydın da sana yaşadığın hiçbir olaydan, hiçbir gizli duygudan utanmaman gerektiğini, içinde Selim'lik olduğu için her şeyden gurur duyabileceğini söyleseydim. Beni de utan-

dıramazsın Metin! İsterseniz hepiniz gülün bana. Ben artık küçük hesaplı her sözünüzün altında gerçek Selim'i görüyorum. Ona yaptığınızı bana yapamayacaksınız. Beni yolumdan çeviremeyecekler Olric! İnsan, Selim olduktan sonra ne yapsa olur, anlıyor musun Olric? Anlıyorum efendimiz. Anlamasan da olur. Kimse anlamasa da olur. Gerçek hürriyet budur Olric. Ben anlıyorum. Anlatamasam da olur. Dikkat et oğlum Turgut: bunu gözden kaybetme sakın. Seni aldatmalarına izin verme. Selim, kimin ağzından konuşursa konuşsun, ne önemi var? Onu bir kere öldürdünüz. Buna bir daha fırsat bulamayacaksınız. Birinci ölümünden temizleyeceğim onu, ikinci gelişini sağlayacağım böylece. Bu görev, benden daha esaslı birine verilseydi. Benim gibi zayıf ve korkak birinin bu işin üstesinden gelmesi mümkün mü? Mümkündür efendimiz. Benim gibi, günlük yaşantı batağına saplanmış biri ne yapabilir Olric? Her yaşantınızda Turgut'luk olduktan sonra gerisinin ne önemi var

efendimiz? Anlamadım Olric. Anladınız efendimiz. Anlamaktan korku- yorsunuz sadece. Ben Turgut'um Olric. Turgut Özben. Bun- ca rezilliğimden sonra nasıl... Ölmekten mi korkuyorsunuz efendimiz? Bilmiyorum Olric. Büyük bir karışıklık ve belir- sizlik seziyorum. Yaşantılarıma verdiğim eski anlamlar, bi- rer birer kaçıyor. Yeni anlamlar veremiyorum kelimelere. Ben Selim değilim Olric. Selim romanları okuya okuya Se- lim'liğe özenen bir Don Kişot olmaktan korkuyorum. Don Kişot, büyük bir soyluydu efendimiz. Kendisine büyük say- gım vardır. Onun gibi birine hizmet etmekten şeref duyar- dım. Bütün savaşlarına gönüllü katılırdım. Bütün düşman- ları, insana bu güzel hayatı zehir eden bütün kötü hayalleri toz ederdim onunla birlikte olsaydım efendimiz. Yalnız gü- zel hayallerin yaşamasına izin verirdim; bütün hayallerin yalnız güzel olduğunun düşünülmesine, böyle yorumlan- masına izin verirdim. Ben daha Don Kişot'u bile okumadım

Olrıc. Kendimden utanıyorum. Hiçbir şey bilmiyorum Ol- ric. Olsun, efendimiz. Siz onu içinizde yaşıyorsunuz. Oku- yanlardan daha iyi biliyorsunuz. Bu büyük bir aldanış değil mi Olric? Her zaman kendime bulduğum bir mazeret değil mi? Dünyada az sayıda soylu kişiye bazı haklar tanınmıştır efendimiz. Bu hakları, görünüşte kimse tanımasa da, bu hakların varlığını inkâr etse de, hiç olmazsa bu soylu kişiler farkında olmalıdır bu hakların. Ne demek istiyorsun Olric? Şimdi bu mektubu okusak da gene temiz kalabilir miyiz? Hiç kuşkunuz olmasın efendimiz. Sonu belirsiz bir kavgaya atılıyoruz Olric. Yanımda senden başka kimse yok elle tutu- labilen. Öyle bir savaşa giriyorum ki Olric, bizi İsa bile kur- taramaz.

Selim'i bu tehlikeli gidişten kurtarmak istiyordum. Kızın elini itecek kuvveti bulamamıştı kendinde. Kötülüklere ka- pılabilirdi. Onu azarlayarak engelleyemeyeceğimi anladım. Başka bir çareye

başvurdum. Kendimi, aşk maceralarının kahramanı olarak göstermekle ilgisini yalnız benim yaşantılarına çevirmeyi denedim. Duyduğum, okuduğum hikâye-lerin yardımıyla yeni maceralar icat ettim. Bu hikâyelerin ayrıntıları o kadar çocukçaydı ki, şimdi hatırladıkça gülüm- semekten kendimi alamıyorum. Bu konuda biraz bilgisi ol- saydı, bu arkadaşların ne kadar gerçekten uzak olduğunu görmekte güçlük çekmeyecekti. Yıllar sonra, beni ilk defa geneleve götürdüğü gün, bir kadınla daha önce hiç yatma- dığımı söylediğim zaman duyduğu hayreti unutamıyorum. Garip çocuk! Gene de bana, ilk gençlik yıllarında uydurdu- ğum masalları hatırlatmadı. Belki de bana genelevi tanıتما- nın gururu içindeydi. Belki Selim de bu maceraları, ona duyduğum büyük sevginin etkisiyle uydurduğumu anla- mıştı. Hayatın çirkinliklerinin Selim'i bozmasını istemediği- mi sezmişti belki de. Bizler, kötü gerçeklerle karşılaşmadan

yaşamalıydık. Onu ve kendimi bu çamurdan çıkarmak istiyordum. Güzel hayallerimizin kirlenmesine gönlüm razı oluyordu. Fakat, onun öldüğünü bildiğim şu anda, bu düşüncemin doğruluğuna güvenemiyorum. Bir insan hayalleriyle nereye kadar yaşayabilir? Bu gücü her zaman kendinde bulabilir mi? Benden sonra benim gibi koruyucu dostlarla karşılaştı mı? Bilmiyorum.

Ben kendime düşeni yaptım sanıyorum. Bütün bu maceraların sonunu iyi bitirirdim anlatırken. Selim'in macerası iyi bitmedi. Gerçekten yaşadığı tek macerayı acı bir şekilde bitirdi. Oysa, benim maceralarımındaki "hafif kadınlarım" sonunda hep doğru yola girerlerdi. Evli kadınlar yuvalarına dönerlerdi. Bir gün bana gelerek artık bu yaşayışı bırakmak istediklerini söylerler ve kendilerine yardım etmemi isterlerdi. Duyduğum büyük arzuya rağmen, bıraktırdım onları. Selim, heyecanla sorardı: "Peki, kimse bilmiyor mu onların bu hayatını?"

Gülümseyerek, kimsenin bilmediğini söyledim. Selim’e de yemin ettirirdim kimseye söylememesi için. Yemin eder- di. Fakat pek inanmazdı bu kadınların eski yaşayışlarına döneceklerine. Belki de inanmak istemezdi. Maceralar eski- dikçe, olmadık hikâyeler uydurmaya başladım. Parklarda, sinemalarda, hatta otobüslerde geçen maceralar anlatırdım. Selim hepsine inanırdı. Bazen dayanamayarak, yalan oldu- ğunu söyledim bunların. Selim gene inanmaya devam ederdi. “İnsanı düşünmekten kurtarıyorsun,” derdi: “Bir kısmının uydurma olmasından ne çıkar?” Bu hikâyelere inanıp inanmadığını düşünmek istemezdi. “Her gün yaşadı- ğım olaylar daha uydurma geliyor bana,” derdi “Günlük ya- şantımın uydurma olmasını tercih ederim.” Selim hiç hikâ- ye uydurmazdı. Bütün arkadaşları durmadan hayal ürünü hikâyeler anlattıkları halde onlara inanır, fakat kendisi hiç- bir şey anlatmazdı. Bu yüzden, erkeklik meselesinde arka-

daşlarının yanında güç durumda kalırdı. Onların kadınlarla ilişkisini de hayranlıkla izlerdi.

Dayanamıyorum Olrıc. Bu adamın duygusuzluğuna da- yanamıyorum. Sabırlı olunuz efendimiz.

Sonra... sonra ben âşık oldum. Zeliha'yı, önce uzaktan şöyle bir görmüş ve ilgilenmişim. Sonra, bir doğumgünü partisinde daha yakından tanıdım ve deli gibi âşık oldum. Bu partide Selim de vardı. Heyecanımla alay ediyordu. Dostluğumuza bir ihanet gibi görüyordu bu ilgimi. Selim'in bu alaylarına dayanamadım ve bu konudan bahsetmeyi ya- sakladım. Fakat beni ciddiye almıyordu bir türlü; sonunda kavga ettik. Birkaç gün sonra barıştık. Kızı benden kıskanı- yor ve ondan vazgeçmemi istiyordu. Eski bir aşkın ayrıntı- larına girmek istemiyorum. Zeliha'nın benim için ne demek olduğunu ve ilişkimizin nasıl geliştiğini anlatmayacağım. Yalnız şu kadarını belirteyim. Bir

süre sonra Zeliha'yla kav- ga ettik ve arkadaş kalmak üzere ayrıldık. Selim bu duruma sevindi ve kadınlara güvenilmeyeceğini söyleyerek beni te- selli etti.

Fakat kader, bizim beklediğimiz bir biçimde örüyor ağrı- nı. Zeliha, Selim ve ben, başka şartlar altında yeniden bir araya geldik ve olaylar hiçbirimizin beklemediği bir şekilde gelişti.

Bir gün ikimiz odamda oturuyorduk. Selim, hayatımızın sıkıcı olduğundan bahsederek bizi canlandıracak birşeyler yapmamız gerektiğini söylüyordu. “Güzel ve büyük şeyler yapmalıyız,” diyordu. “Başkalarından farklı olduğumuzu göstermeliyiz.” O zamanlar tiyatroya meraklıydı. Aramızda bir oyun oynayabilirdik. Benim de canım sıkılıyordu. Zeli- ha'yla ilişkimin bozulması, beni dalgın ve isteksiz yapmıştı. Derslerime de çalışamıyordum. Bana bu durumu unuttura-

cak bir değişiklik olur düşüncesiyle Selim'in teklifini kabul ettim. Bütün arkadaşlara haber verdik. Bir komedi oynaya- caktık. Oyundaki kadınları bulmak için Zeliha'yla konuş- tum. Bana, ciddi bir tavırla, oyuna katılabileceğini ve arka- daşlarına da haber vereceğini söyledi. Selim bu durumdan hoşlanmadı. Başıma yeniden işler açacağını söyleyerek iti- raz etti. Kızlar, aramızda yeni meseleler çıkarabilirdi. “Korkma Selim,” dedim: “Zeliha'nın benim için hiç önemi yok artık.”

Sesini çıkarmadı. Huzursuz olduğunu anladım.

Ben gerekli hazırlıkları üzerime aldım. Babamın tiyatro- daki bir tanıdığının aracılığıyla elbiseleri bulduk. Eskiden tiyatroda çalışmış bir tanıdık da oyunu yönetmeyi üzerine aldı. Bizim ev büyük olduğu için provalar orada yapılacaktı. Aramızda para toplayarak kitapları ve makyaj malzemesini satın aldık. Selim'in de endişeleri geçmişti. Koşuşup duru- yordu. Beni de heveslendirmişti. Birlikte oyunu okuyarak çeşitli roller için kendimizi

hazırlıyorduk. Selim sesini de- ğiştirerek oyunun güldürücü kahramanlarını canlandırıyor- du. Kendisine böyle bir rol verileceğini umuyordu. Karşı- lıklı, okuma yanlışlarımızı düzelterek, Salih Beyin geleceği günü sabırsızlıkla bekliyorduk. Selim endişeli ve sabırsızdı. Kendisine küçük bir rol verilir diye korkuyordu. Ben onu yatıştırmaya çalışıyordum: içimizde Selim'den kabiliyetlisi var mıydı?

Sonunda, beklenen gün geldi. Selim, heyecandan ve kor- kudan bitkindi. Bizim evde, merak ve endişeyle, Salih Beyin gelmesini bekliyordu. Heyecanını belli etmemek için kızlar- la şakalaşıyor, onlara oyundan ezberlediği -hafızası çok kuvvetliydi- bölümleri okuyarak oyalanmaya çalışıyordu. Zeliha'dan mümkün olduğu kadar uzak duruyor, sözlerine kaçamak cevaplar veriyordu. Bununla birlikte, Zeliha ve kız arkadaşlarının meydana getirdiği toplulukla bir arada ol-

mak onun için yeni bir yaşantıydı. Bu yaşantının büyüüne kapılmıştı. Onları eğlendirerek ilgilerini çekmeye çalışıyor- du. Ben mahzundum; bir kenara çekilmiş onları seyrediyor- dum. Selim'in endişeleri yavaş yavaş dağılıyordu. Benimle, romantik genç adam, diye alay ediyordu. Kulağıma eğile- rek: "İkimiz de ayrı yollardan kızların ilgisini çekmeye çalış- şıyoruz," dedi. Böyle anlarda beni anlamaktan uzaktı.

Salih Beyin geldiğini haber verdikleri zaman, Selim'deki güven duygusu, güneşin bir bulut arkasında kaybolması gi- bi solmuştu. Sinirli hareketlerle parmaklarını oynatıyor, durmadan alnına biriken terleri siliyordu. Salih Beyin de ona cesaret verdiği söylenemezdi. Selim, önce bir kenarda kalmayı tercih etmiş, fakat Salih Beyin kendisiyle ilgilenme- diğini görünce, onun dikkatini çekmek için, odada yerini birkaç kere değiştirmişti. Salih Bey, bizimle düşündüğümüz şekilde ilgilenmedi. Mahzun duruşumuz, güldürücü roller

için bizi değil, kalın sesli ve kaba görünüşlü arkadaşları seçmesine yol açtı. Böylece başrolleri kaybetmiştik. Beni ve Selim'i bu roller için fazla "düzgün" buldu Salih Bey. Nite- kim, kitaptan rollerimizi okuyunca da, bizim biraz kuru kaldığımız grld. Ben duruma aldırmadım. Selim, büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. İkimize de genç âşık rolleri verilmişti. Üstelik, Zeliha da Selim'in sevgilisi olacaktı. Ya- nıma yaklaşıarak: "Ben gidiyorum," dedi: "Ne haliniz varsa görün. Bu Salih Bey dediğın adam hiçbir Şeyden anlamı- yor." Onu yatıştırmaya çalıştım. Salih Beyin bu işi hepimiz- den fazla bildiğı muhakkaktı. Genç âşık rolünden daha se- vimli ne olabilirdi? Kulağına eğildim: "Kim bilir, belki ger- çekten de âşık olursun." Bana çok kızdı. Gğsme Şiddetli bir yumruk vurdu. Zeliha'nın yanına giderek, rol dağıtımını- nın uygunsuz olduğunu, Salih Beyin de duyabileceğı bir sesle söyledi. Salih bey gülerek, tiyatrodaki kk rol olmadı- ğını, hep birlikte çalışarak başarılı

olabileceğimizi belirtti.

422

Selim suratını astı, bütün gün konuşmadı. Kendini kızların yanında hakarete uğramış sayıyordu. Oysa kimse, ona hakaret etmeyi aklından geçirmiyordu.

Bütün gün aksilik etti. Sonunda, ertesi gün provaya gelmeyeceği tehditini savurarak gitti. Oysa, ertesi gün ilk gelenlerden biriydi. Zeliha'yı kızdırmak için, başka bir kızla ilgilenir göründü. Zeliha'nın davranışlarını beğenmedi: kambur durduğunu, kelimeleri yanlış söylediğini ileri sürdü. Hepimizi gülünç durumlarda gösteren karikatürler çizdi. Prova sırası gelince Zeliha'yı güldüreceğini, rolünü gülünç bir şekilde oynayacağını, herkesi şaşırtacağını söyledi. Fakat Salih Beyi görünce, birden ciddileşerek bir köşeye kaçtı. Sırası gelince de rolünü beklenmedik bir duygululukla oynadı. Zeliha'ya aşkını şaşırtıcı bir gerçeklikle ifade etti. Salih Bey, onun aksiliklerinden çekindiği için, bu kadarını beklemiyordu. Selim'in, dal gibi ince vücudunu dikleştirerek, kalınlaşmaya başlayan pürüzsüz sesiyle Zeliha'ya aşkını ilan edişini bugün

bile görür gibiyim. Heyecanından Zeliha'ya yaklaşamıyordu. Salih Bey, Selim'in durduğu yeri beğenmedi ve kolundan tuttuğu gibi Zeliha'nın o kadar yakınına getirdi ki Selim, bir genç kıza ilk defa bu kadar yakın olmanın telaşından konuşamadı. Bir an olduğu yerde kaldı ve sonra: "Özür dilerim," dedi: "Bu kadar yakından yapamayacağım." Salih Bey gülerek onu biraz geriye çekti. Selim sarhoş gibiydi. Heyecandan tıkanarak oynuyordu. İlk perde bitince yanına koştuk, tebrik ettik. Zeliha'ya tatlı gözlerle bakıyordu. Zeliha da gülerek Selim'in elini sıkıyor: "Çok iyiydin sevgilim Cleante," diyordu.

Birkaç gün sonra ikimiz yolda yürürken, sıkılarak, galiba Zeliha'ya âşık olduğunu, bu hususta ne düşündüğümü bilmek istediğini söyledi. Ben de bunun geçici bir duygu olabileceğini, kendini iyice yoklamasını, Zeliha'nın güvenilir bir kız olmadığını, ona acı çektireceğini belirttim. Tabii Ze-

liha'yla daha önce bir ilişkimin olmasının önemi yoktu. Sevmekten korktuğumu ve onun da incinmesinden endişe ettiğimi ifade ettim. Söylediklerimi kabul eder gibi başını sallamasına rağmen, beni pek dinlemediğinin farkındaydım. Zeliha'nın adı geçtikçe yüzü aydınlanıyor, bakışları değişiyordu. Beni kandırmaya çalışarak, Zeliha'yı uzaktan seveceğini, onun bu aşkı bilmesine ihtiyacı olmadığını ileri sürüyordu. Ben de bilmediğim bir sebepten hırçınlaşarak bu kızı kafasından uzaklaştırmasını istiyordum. Sonunda konuyu değiştirdi ve biraz sonra da aceleyle uzaklaştı.

Bu oyunun içinde Zeliha'ya yakın olmak beni de etkiledi ve Zeliha'ya yeniden âşık oldum. Artık küllenmiş olan eski duygularımın ayrıntılarına girmeyeceğim. Beni bir zamanlar çok üzmüş olan bu acı hatıraları artık bütünüyle unutmak istiyorum. Bütün bunları Selim'in yaşantısına ışık tutması için anlatıyorum. Evet ben de Zeliha'ya gene âşık olmuşum: arkadaşımın sevdiği kızı

ben de seviyordum. Günlerce bu duygumu ondan saklamak istedim. Büyük ıstı- raplar yaşıadım. Kaderime lanetler savurdum. Sonunda Se- lim’e aşkımı anlatmayı bir görev saydım. Şaşılacak bir usta- lıkla duygularını gizledi. Aşkını onu olgunlaştırmıştı. “Zeli- ha’nın bir önemi yok benim için” dedi. Belki de bu sevgi, bir oyundan ibaretti. Benim hesabıma sevindiğini ifade etti. Yeniden canlanan bir aşkın güzelliklerine kapıldığım için, en iyi arkadaşımın, beni anlayışla karşılamasına sevindim. Aşkımın bütünlüğünü gölgeleyecek bir endişe kalmamıştı. Özel hayatımı kimseyle konuşmadığım için, bu aşkın se- vin lerini de Selim’den başka payla acak kimsem yoktu. Duygularımı, yaşıantımı, yalnız ona anlatıyordum. Zeli- ha’yla sık sık buluşuyorduk. Geçmişi unutmuştuk. Selim, bütün gücüyle oyuna çalışıyordu. Provalarda, Zeliha’ya aş- kını rolündeki kelimelerle söylüyordu. Sonra Zeliha’yla dı-  arıda buluştuğumuz zaman Selim’den bahsediyorduk. Se-

424

lim'i ikimiz de seviyorduk. Selim'in üzüntülü bir görünüşü yoktu. Duruma alışıyordu. Genç kızlarla şakalaşıyor, onların beceriksizlikleriyle eskisi gibi alay ediyordu. Selim'i iç- ten bir sevgiyle izliyorduk Zeliha'yla.

Zeliha piyano çalardı. Ben de yıllarca önce keman çalış- mıştım. Zeliha, benim müziğe hevesimle alay ederdi. Biraz da onun alaylarının tahrikiyle, yeniden keman çalışmaya başladım. Ben çalışırken, Selim de bir kenarda oturur beni seyrederdi. Çok iyi çalmıyordum herhalde. Fakat kabiliye- tim olduğunu seziyordum. Selim, yatağın kenarına ilişir, hiç konuşmadan beni izlerdi. Bir gün ona, benimle birlikte çalışmasını teklif ettim. Suratını astı: “Benim birlikte çala- cak bir Zeliha'm yok,” dedi. Üzüldüm. Zeliha'nın bir kız- kardeşi vardı. O da piyano çalıyordu. İsterse onu Selim'le tanıştıtabilirdim. Bu sözlerimden sıkıldı, ayağa kalkarak si- nirli bir şekilde odada dolaşmaya başladı. “Ben o kızla ta- nıştım,” dedi. “Geçen gün, Zeliha, oyundaki bazı

çocuklar- la beni evine çağırdı. Orada tanıştım. Seni neden çağırmadı- ğını merak ediyorsan söyleyeyim: babasından çekiniyor. Zeliha bunu açıkça söylemedi ama ben anladım. Bu kızdan sana hayır gelmeyecek Metin. Ayrıca, kızkardeşini de beğenmedim. Duygusuz bir yaratık. İnsanla alay ediyormuş gibi bir bakışı var. Ben öyle kızlardan hoşlanmam. ‘Demek Selim Işık sizsiniz,’ derken küçümseyici bir ifade vardı se- sinde. Benim çok çalışkan bir öğrenci olduğumu duymuş da. Garip bir hayvana bakarmış gibi süzüyordu beni. Çalışkan olmak, sanki insan olmaya engelmiş gibi. Ablası da kız- kardeşi de senin olsun. Ben iç dünyama dönüyorum. Orada hayal kırıklığına yer yok.” Oturduğu yerden insanları tanı- yamayacağını söyledim. Bu tutumla kimseyle arkadaş ola- mazdı. “Öyleyse, ben de hayatımın sonuna kadar aynı yer- de kımıldamadan oturacağım,” dedi. “Herkes istediği kadar koşsun. Beni anlayacak insan, oturduğum yerde de beni

bulur. Oturacağım ve bekleyeceğim. Yerinde oturan Selim’e değer vermeyenlerin, Selim’in gözünde de değeri yoktur. Sen de değıştin. Yapma heyecanlar peşinde koşuyorsun. Zeliha’yı bir sevdiğini söylüyorsun, bir sevmediğini. Neden keman çalıştığın belli değil. İnsan bir işle sevdiği için uğraşır, başkasına yaranmak için değil. Zeliha’yı tehlikeli buluyordun, beni uyarıyordun. Şimdi oturmuş onun hoşuna gitmek için keman çalmaya çalışıyorsun. Bana istediğim rolü vermediği halde Salih Beye iyi davranıyorsun. Benim tiyatrodan anladığımı söylerdin. Şimdi Salih Beyi beğeniyorsun. Hiç kimseyi anlamıyorum. İnsanların arasına karışıp onlara uyduğum için de kendimden nefret ediyorum.”

Beni üzdüğünü görünce, dayanamadı özür diledi. Kimse- nin ona karşı olmadığını söyledim. Zeliha’nın benimle konuşurken ondan tatlılıkla bahsettiğini anlattım. Bu aşkın benim için bir sonu olmadığını ben de biliyordum. Selim’e bu işlere

karişmamasını söyledi. “Beni ilgilendirmeyen sını-
kınıtlarınla başbaşa bırakıyorum seni,” diyerek gitti.
Bu ko- nudan da bir daha bahsetmedi.

Oyunun hazırlıkları ilerliyordu. Salih Bey canla
başla a- lıştığımızı görünce, bizi sevindirmek için,
bir okulun tiyat- ro salonunda çalışmamızı
sağlamıştı. Selim karanlık bir ha- vaya bürünmüştü.
Rolü bitince kayboluyordu ortadan. Onunla
konuşmuyordum. Üzüntülerimin akışına kapıl-
mıştım.

Bir gün sahnenin kenarına oturmuş provanın
başlamasını bekliyorduk. Zeliha’nın elinde bir kitap
vardı: Balzac’ın bir kitabı; yanılmıyorsam *Vadideki
Zambak*. Ben Balzac’ın insan ruhunu ifadedeki
gücüne hayranlığımı belirttim. Aşkı onun gibi
anlatan bir yazar tanımıyordum. Selim, benimle
alay etti: yeryüzünde böyle aşklar olmadığını, bütün
yazılanla- rın hayal ürünü olduğunu ileri sürdü.
Zeliha’yla gülümse- yerek bakıştık.

Daha beter olun, diye homurdandı Turgut. Aşk fesadına uğrayın.

Zeliha: “Hepsi mi uydurma Selim?” dedi. Selim büsbütün kızdı. Okuduklarımız, yazarın kafasından çıkıyordu. Ger- çekte böyle güzellikler yoktu. Bütün güzellikler hayal gü- cündeydi. İsterse şimdi o da oturup bizleri gözyaşlarına bo- ğacak aşk hikâyeleri icat ederdi. Cahilliğimizden gülüyor- duk ona. Bu hikâyeleri yazmak gereksizdi. İnsan, daha bü- yük gerçekler peşinde koşmalıydı. Sevgisini başka şekilde göstermeliydi. Zeliha sordu: “Nedir bu büyük gerçekler?” Belki anlatması güçtü. Fakat insan ruhuna ait daha büyük gerçekler vardı. İnsan yalnız kaldığı zaman öyle şeyler dü- şünüyordu ki aşk bunların yanında küçük bir yer tutuyor- du. Sevdaya zamanı yoktu. Zeliha güldü: “Belki bu söyle- diklerin de hayal ürünüdür, ne dersin?” Hayır, değildi. Aşk bir zayıflıktı ve insanın başka güzellikleri görmesine engel oluyordu. Selim kızınca düşündüğü şeylerin tersini de sa- vunurdu. Bu

sözleri de inadından söylüyordu herhalde. Kim bilir, belki de samimiydi. İnsanlarla uyuşamadığını hissetmenin getirdiği komplekslerdi bunlar. Fakat Selim, kompleks sözüne kızardı. Kendisi belki aşağılıktı, fakat aşağılık kompleksi yoktu Selim’de. Gururla söylerdi bunu.

Zeliha, Selim’in kendisini sevdiğini biliyordu. Bir gün bu- nu Selim’e söylediğim zaman, artık bu konuyla ilgili değil- miş gibi göründü. Bana, ilişkimizin ne durumda olduğunu sordu. Babası Zeliha’yı bir mühendisle evlendirmek istiyor- du. Zeliha lise son sınıftaydı ve benden iki yaş büyüktü. Ben, henüz liseye başlamış ve üç dersten ikmale kalmış bir öğrenciden başka bir şey değildim. Evlenme konusunda, meslek sahibi birinin yanında bir hiçten ibarettim. Beni ezip geçerlerdi. Nitekim ezip geçtiler de. Bu ayrı hikâye.

Oyunun ilk gecesinde, oyun başladığı sırada, hepimiz he- yecan ve yorgunluktan bitkin durumdaydık. Elbiselerimizi

bulamıyor, rolümüzü unuttuğumuz endişesiyle şaşkın şaşkın dolaşıyorduk. Kimsenin sahneye çıkacak cesareti yoktu. Ne yapacağımızı bilmemekten birbirimize çatıyorduk. Sonunda Zeliha'ya fenalık geldi; pencerenin yanına oturttuk. Yarı baygın orada kaldı. Perde açıldı. Benim rolüm hemen başladığı için sahneye koştum, Selim odada kaldı. Döndüğümde Selim'i, Zeliha'nın yanında, hiçbir şey söylemeden onu seyrederken buldum. Beni görmedi. İçinden neler geçtiğini bilmiyorum; fakat onu sevdiği, hem de çılgın gibi sevdiği bakışlarından okunuyordu. Zeliha, gözleri kapalı, başını koltuğa dayamış, kıpırdanmadan duruyordu. Selim'in yüzünde, yumuşak ve ümitsiz bir ifade vardı: şimdiki kadar onda görmediğim bir ifade. Ümitsiz, fakat mutsuz olmayan bir ifade. Dudakları, sanki konuşacakmış gibi, belli belirsiz kımlıyor, büyük bir gerginlik içinde olduğu anlaşılıyordu. Belki de içinden onunla konuşuyordu. Geldiğim gibi yavaşça geri döndüm.

Oyunun sonuna doğru ben de kendimi iyi hissetmiyordum. Yüzüm yanıyordu, fenalaşıyordum. Boğazıma bir şey tıkanıyordu, nefes alamıyordum. Birden olduğum yere yığıldım. Çocuklar divana taşıldılar. Selim, büyük bir telaşa kapıldı, yanıma oturdu, yakamı gevşetti, kolonyayla sakaklarımı ovdu. Titrek bir sesle beni teselli ediyor, başımı okşuyordu. Kimsenin, o güne kadar benimle böyle ilgilendiğini görmemiştim. Hıçkırarak ondan af dilemeye başladım. Göğsüm sıkışıyor, gözlerim kararıyordu; öleceğimi sanıyordum. Selim'den özür dilemeden ölmek istemiyordum. Selim de şaşırmış benden özür diliyordu. Gözyaşları içinde ellerine sarıldım. Utanarak odadan kaçtı. Üçümüzün yaşadığı bu acıklı macera boyunca, bana bir kere olsun sitem etmedi. Ben de onun duygularına saygı gösterdiğimi sanıyorum. Şimdi yanımda olsaydı, gene ondan özür dilerdim; beni affet Selim, kaderimizi değiştirmek elimizde değildi, derdim.

428

Selim'i kaybetmenin acısı içimde daha çok taze olduğu için, fazla yazamayacağım. Onu, son bir defa görmeden kaybetmenin acısı içindeyim. Tekrar görüşmek kısmet olur- sa, oturur, uzun uzun dertleşiriz.

Hepimizin başı sağ olsun. Gözlerinden öperim sevgili kardeşim.

Metin Kutbay

Bir mısra takıldı aklına şarkıdan... tunç devri... âşık ol- du... utanç devri. Şarkıda daha fazla yazmaya eli varmadı. Bu olayı bana anlatmıştı; aşkından bahsetmeden... üstü ka- palı. Ne Zeliha'ya... ne de başka birine... yalnız Metin'e... Bir insana içini açması ne kadar zordu; ne ince hesapları vardı. Selim'e yapılan bir haksızlığı daha ortaya çıkarmış bulunuyorum... sayın yargıçlar. Evet, Metin görevini kötüye kullandığı için mahkemeye verildi. Suçluyorum sayın yar- gıçlar. Ortada açık bir haksızlık var. Yanlışlıkla sahneye çı-

karılan masum bir vatandaşı, oyunun bütün sorumluluğu yüklenmek isteniyor. Şarkılarda, bu suçtan üstü kapalı söz edilmiş olması, bugüne kadar asıl delillerin ortaya çıkması- nı önlemiştir. Suçlu sandalyesinde oturan Metin Kutbay'ı dördüncü şarkının açıklamasında yargılamak imkânı da böylece ortadan kalkmıştı. Fakat, uzun ve sabırlı bir araştır- ma sonunda, utanç devrinin açıklamasının, bir dalgınlık eseri şarkılara konulmadığını tespit etmiş bulunuyorum. Biraz önce sanık Metin Kutbay'ın savunmasını dinlediniz. Suçlu, kendini temize çıkarmak çabasıyla olayları tahrif et- miş ve meseleyi başka bir yöne sürükleyerek bizleri yanılt- maya çalışmıştır. Ayrıca, tutunamayanlar kanununun on dördüncü maddesine göre, “onlar” a savunma hakkı veril- mediği gerekçesine dayanarak sanığın savunmasının nazarı itibara alınmamasını talep ediyorum. Biraz sonra yüksek huzurlarınıza getireceğim açıklamayla gerçek bütün çıplak-

lığıyla gözlerinizin önüne serilecek ve zavallı müvekkilimin “onlar” tarafından nasıl adım adım ölüme götürüldüğü bir kere daha anlaşılacaktır.

Masanın çekmecelerini karıştırdı; sonra: “Rüstem!” diye bağırdı. Yandaki odadan hemen, zeki bakışlı, on beş yaşla- rında bir çocuk fırladı ve yıldırım gibi odaya daldı. Tur- gut’un karşısına dikildi: “Buyur kumandan!” Turgut, gü- lümsemesini tutarak: “Aferin Rüstem,” dedi. “Askerde seni muhakkak onbaşı yaparlar.” “Sizin gibi teğmen yapmazlar mı kumandan?” “Çok çalışırsan onu da yaparlar. Düşmana karşı uyanık olanları her şey yaparlar. Yalnız, emre itaat şart. Şimdi, bir düşmanı tepelemek için biraz beyaz kâğıda ihtiyaç var: dosya kâğıdına. Bakkala git, temizlerinden on beş yirmi tane al.” Rüstem, topuklarının çevresinde döndü: “Başüstüne kumandan!” Koşarak çıktı.

Rüstem kâğıtları getirince, Turgut, önce itinayla paketi açtı, sayfaları masanın üstünde düzeltti. “Suratıma bakaca- ğına git bana kahve yap.” Rüstem

bir çırpıda kahveyi getir- di. “Şimdi kimseyi içeri bırakma. Savaş hazırlığı yapacağım. Çok gizli.”

Bu tehlikeli silahı senin için elime alıyorum Selim karde- şim. Tanrı, onu doğru yolda kullanmama yardımcı olsun. İşte sana nesir:

Tunç devri... âşık oldu... utanç devri

Utanç devri, tutunamayanların (disconnectus erectus) ortaya çıktığı tunç devrinden hemen sonra gelen tarih ön- cesi bir dönemdir. Selim Işık, modası geçmiş bir yaratık ol- duğu için bu dönemi günümüzde yaşamaya çalışmıştır. Utanç devri bugün bütünüyle yürürlükten kaldırıldığı hal- de, Selim kararın ilanı tarihinde bir dalgınlık eseri olarak durumdan haberdar olamadığı için, eski kararın gereklerine

göre hareket etmiştir. Yaptığım etraflı araştırma sonunda utanç devri olaylarına Metin'in birinci derecede karışmış olduğunu öğrendim. Metin'le yapılan görüşme ve kendisinin yazılı olarak verdiği bilgilerle, durumu aydınlatmayı başardım. Tunç devri için konulan yeni kanunların uygulanmasında karşılaşılan güçlükler, bu devrin bilinme- yen bir tarihe ertelenmesiyle sonuçlanınca, utanç devrinin ağır şartlarına boyun eğmekten başka bir çare görülmemişti. Metin'in varlığıyla büsbütün ağırlaşan bu şartların yarattığı ortam, Selim'i kaçınılmaz bir yaşantıya sürükledi.

Yarattığı acıklı ortamın farkında olmayan Metin Kutbay, 1933 yılında Ankara'da dünyaya geldi. Doğduğu günden, liseyi bitirdiği güne kadar aynı sokakta ve aynı evde yaşadı. Çirkin bir bebektir. Tek erkek çocuk olduğu halde, fazla şımartılmadı. Dişleri düzgün değildi. Çenesi büyüktü. Haysuz bir çocuk olduğu için, ona bir keman alarak oyalamak istediler. Müziğe istidatı olmadığı için,

bütün gün kemanı gıcırdatır, evde herkesin canını sıkardı. Oysa, Metin, kendinde büyük yetenekler görüyordu. Küçük yaştan, acıklı romanlara, hüznü şarkılara karşı bir eğilimi vardı. Akıllı olduğu söylenemezdi. Aptal da değildi. Eğilimlerine uygun her şeyi, iyi kötü ayırt etmeden beğendi. Üçüncü sınıf yerli romanlarla, Balzac ve Stendhal'i aynı zevkle okudu. Klasik müzik eğitimi görürken, Türkçe tangoları aynı heyecanla dinledi. Canı sıkıldığı zaman, başkalarının da canını sıkardı. Hayatın boşluğu, aşkın acıları ve ıstırap konusunda ucuz romanlardan ve tangolardan edindiği beylik düşünceleri vardı. Bu düşünceleri, hiçbir zaman hayatına uygulamadı. Yüksek yakalı gömlekler giyer, ip gibi kravatlar takardı. Orta boyluydu. Uzun boylu ve gösterişli bir insan izlenimi bırakmak için kazık yutmuş gibi yürürdü. Gülerken dişlerini göstermemeye çalışır, konuşurken, daha kısa görünsün diye eliyle çenesinin altını kapardı. Kendini beğeni-

yordu. Onu beğenmeyenlerin kendisini anlamadığı kanısının- daydı. Kendini aldatırdı, başkalarına yalan söylerdi. Yalnız kaldığı zamanlar, bazen kendini kötülerdi: fakat, bunda da başarılı olamazdı.

Selim'le tanıştığı günden başlayarak onu yalanlarla besle- di. O güne kadar övünmelerine kimse aldırmadığı için, Se- lim'in saflığı onu etkiledi ve yalan konusunda kendini aştı. Önce, romantik bir hastalığı olduğunu ve sanat heyecanları duyduğu zaman sık sık bayıldığını ileri sürdü. Ayna karşısında talim ettiği acı gülümsemeleriyle Selim'i büyülemeyi denedi. Selim, tam ona inanmak üzereyken, Türkçe tango- lar meselesinde kuşkuya düştü. Bununla birlikte, sonunda, Selim'in romantik bir genç olmadığına ve aşkın ıstıraplarını anlamasının imkânsızlığına karar verildi ve böylece Selim, romantik olmaktan vazgeçti. İlk gençliğinin coşkuluğuyla milliyetçi görünme hevesi, Metin'in Milli Emniyette çalışan ve bu vatanın düşmanlarını izleyen gizli bir polis olmasına yetti. Durumun

gizliliği, meselenin fazla kurcalanmasını önlüyordu. Bu sıralarda, Selim de, Metin de birkaç yıldır artık uzun pantolon giyiyorlardı. Selim, bu polislik masalına inanmakta güçlük çekti; fakat, Metin’le ilişkilerini sürdürmek amacıyla, kuşkularını kendine bile itiraf edemedi. Lisenin birinci sınıfında okuyan bir çocuğun eline tabanca vererek Milli Emniyet binası önünde nöbet tutturan bir teşkilatın, gerçeğe ne kadar uyduğunu araştırmadı. Kendisinin de akıl almaz bazı hayalleri vardı. Fakat nedense, Metin gibi, hayallerine bir gerçeklik vererek anlatmayı beceremiyordu. Nedense buna dili varmıyordu. Beceriksizliğinden utandığı için bu meselenin üstünde fazla durmak istemiyordu. Metin’in uydurma aşk maceralarını da inanarak dinledi. İnsanların yalan söylemesi için bir gerekçe görmediğinden, onlara inanmakta güçlük çekmiyordu. İnsanlara inanmadan, onlarla birlikte olmanın mümkün olmadığını

sanıyordu. İnsanlara inanmadığı zaman onlardan kaçıyor- du. Söylenenlere inanmadığı zaman, inanır görünmenin, insanlara ihanet etmek olduğunu düşünüyordu ve bu iha- netinin anlaşılmaması için, ortalıkta görünmemeyi tercih ediyordu. İnsanları, Metin gibi, bayağı bulduğu zaman ken- dinde de aynı bayağılığın bulunduğunu, başka türlü o in- sanla birlikte olamayacağını hissediyordu. Metin de, yalan- larına bu kadar kolay inanan bir insan olduğu için, Selim'i küçümsüyordu. Selim'in ilerde başkaldırmasını önlemek için, onun kişiliğini göstermek istediği anlarda cesaretini kırarak gelişmesini engelliyordu. Selim, kendisi gibi yalan- lar bulup söyleyemiyordu. Bu nedenle Metin, Selim'le bir- likte bulunmaktan çok hoşlanmıyordu. Selim, insanın yara- tıcı hayal gücünü öldürüyordu. Kambur duruşu, dağınık saçları ve ütüsüz elbisesiyle Selim, insanı can sıkıntısı ve ümitsizliğe sürüklüyordu. İnsan ona bakınca, gerçi bir süre kendinden memnun oluyordu; fakat sonunda canı

sıkılı- yordu.

Selim de can sıkıcı ve hayal kırıcı görünüşünün, insana yeni heyecanlar ilham etmeyen pısırlıklığının farkındaydı. Her gece yatakta bu durumdan kurtulmak için Allah’a yal- varıyordu: omuzları biraz daha genişleyemez miydi? Gittiği partilerde bir kenarda oturup surat asmamak için acaba ona dans öğretilemez miydi? Allah, Selim’e dans öğretmeye pek niyetli görünmüyordu. Her şeye kadir olduğu halde böyle küçük işlerde bile kullarına yardım etmiyordu. Üstelik bu işlere Metin’i memur ediyordu ve Metin de Selim’in bece- riksizliğiyle alay ediyordu: Selim’in hiçbir şey öğrenemeyeceğini söyleyerek gülüyordu. Selim ise, kendini Metin’e be- ğendirmek için çırpınıyordu. Bir yandan da Allah’a başvur- mayı ihmal etmiyordu: çok zayıftı, biraz daha kuvvetlene- mez miydi? Metin, izci takımında trampet çalışıyordu, Selim de trampet bölüğüne alınamaz mıydı? Allah susuyordu.

Selim alışkandı, Metin tembeldi derslerde. Sonunda, a- lışkan olmanın kötü bir şey olduğuna karar verildi. İnsan sonunda kendisini, sınıf birincisi olmak gibi aşağılık bir tutkuya kaptırıyordu. Bir karne, sınıf ikincisi olursa, dünya başına yıkılmış gibi oluyor, günlerce sapsarı bir suratla, kimseyle konuşmadan dolaşıyordu. Üstelik arkadaşları a- lışkan olmadığı için, derdini anlayacak, onunla paylaşacak biri bulunmuyordu; yalnız kalıyordu. İnsanla alay ediliyor- du. Hayatta başarı kazanan bütün insanların, okul yılları başarisız geçmişti. Çalışkan olmak, ilerisi için kötü bir işa- retti. Böyle insanlar para kazanamaz, kadınlarla ilişkide ba- şarıya ulaşamazdı. En kötüsü, hayatın dışında kalırdı. İn- sanların ıstıraplarına yabancı olurdu. Hiçbir zaman gerçek- leri göremezdi.

Metin'in de inkâr kabul etmez üstünlükleri vardı: bisikle- te daha iyi biniyordu, voleybol oynuyordu ve Selim'den da- ha kuvvetliydi. Herhalde bunlar da

yalan değildi. Selim'in alaylarına kızdığı zaman şiddetli yumruklar atıyordu ona. Kızlar üzerinde görünür bir başarısı vardı. Onların yanında, Selim gibi sarsak ve elini kolunu nereye koyacağını bilemeyen bir durumda kalmıyordu. Aynı kızı sevdikleri zamanda üstünlüğünü açıkça ortaya koymuştu.

Metin, Zeliha adlı bir kızla kısa süren bir ilişki kurmuştu. Fakat sonunda kıza da dayanılmaz üstünlüklerini kabul et- tirmeye kalkınca bozuştular. Ne yanından bakılsa, ucuz bir maceraydı. Zeliha liseyi bitiriyordu. Ailesi, aşağı yukarı ki- minle evleneceğini kararlaştırmıştı. Zeliha, son defa bir mektepli aşkı yaşamak istiyordu. Metin'den uygununu bul- mak zordu. İlişkileri bozulduğu sırada Selim ortaya çıktı. Fakat, Selim'de can sıkıcı özellikler vardı. Tanıştığı kızları adam etmeye kalkıyordu. Onların, kitaplardan ve ondan bundan ödünç aldıkları romantik hayallerini ciddiye almı- yordu. Böyle bir insanla ancak evlenilebilirdi. Buysa pratik

434

güçlükler nedeniyle imkânsızdı: Zeliha, Selim'den dört yaş büyüktü ve Selim evlenmeyi düşünmeyecek kadar akılsızdı. Ayrıca, on dört yaşında bir çocukla evlenilmezdi. Bütün romantizmine rağmen Zeliha bunun farkındaydı. Başı daima öne eğik gezen bu çocuğun çekici bir yönü yoktu; üstelik sık sık gülünç durumlara düşüyordu. Böyle çocuklarla genç kızlar ancak alay edebilirdi. Sevgililer, onun saçma davranışlarına karşı, ancak göz göze gelerek gülümseyebilirlerdi. Elbette böyle çocukların bu bakımdan bir yararı vardır: insan kendi romantizmini daha iyi anlar bu kılıksızların yanında. Selim'e de bu görev verildi. Bir oyunun provaları dolayısıyla sürekli olarak birlikte bulunan bu üç kişinin arasında, yalnız Selim'in yaşadığı başka bir oyun daha oynandı. Selim'in Zeliha'yla ilgilenmesi, Metin'i tahrik etti ve kızla ikinci denemeye girişti. Bu aşkın bütün ağırlığını taşımak Selim'e düştü. Bu üçlü oyunda, baştan beceriklilik göstermediği için, en kötü rol ona kalmıştı. Bir

yandan Zeliha'ya aşkını anlatamamanın güçlüğünü yaşarken, bir yandan da Metin'in bitmez tükenmez aşk hikâyelerini dinlemek zorundaydı. Rolünü oldukça başarılı oynadığı söylenebilir. Hiç olmazsa kendinden bekleneni veriyordu. Çok istekli oynadığı ileri sürülemezdi; ama Metin ve Zeliha kadar olmasa da, onun da kendine göre sıkıntıları vardı. Yanlış çıkarışlar yaptığı oluyordu. Kıskançlık gibi modası geçmiş duygulara kaptırıyordu bazen kendini. Açıklamanın başında da açıkça belirttiğimiz gibi, tarih öncesi bir yaratık olduğu için bu kusurunu hoşgörüyle karşılamak gerekir. Zaten Metin'le Zeliha da ona yapılabilecek en iyi davranışta kusur etmiyorlardı: onu anlayışla karşılıyorlar, huysuzluklarını hoş görüyorlardı. Onlardan daha fazlası beklenemezdi; Selim de beklemiyordu.

Ümitsiz anlarında Selim'in de yanıldığı oluyordu.

Yalnız anlayışla karşılanması, bunun dışında bir yaşantıya katıl-

masına izin verilmemesi onu üzüyordu. Anlıyordu tabii. Ona daha iyi davranılamazdı. Onu beğeniyorlardı, geleceği parlak bir genç olarak görüyorlardı. Yalnız Metin değil, bir- çok insan, onu hayatın gerçeklerinden koruyordu. Selim'in ilgi duyduğu başka kızlar da vardı. Hepsi Selim'i beğeniyor- lardı: onun sözlerini ciddi bir tavırla ve başlarını sallayarak dinliyorlardı. Çok doğru söylüyordu. Ne güzel ifade ediyor- du. Ona hak vermemek imkânsızdı. Bu yaşıta bir gencin böyle esaslı sözler etmesi ne güzeldi. Böyle ciddi ve ağırbaş- lı bir insana ancak hayranlık duyulabilirdi. Başka bir şey duyulamazdı. Bu nedenle bütün kızlar, bu ciddiyet ve ağır- başlılığa kendilerini layık görmedikleri için, daha hafif genç erkeklerin koluna girerek uzaklaşıyorlardı.

Selim, her zaman oyunun kurallarına tam uymaya çalıştı- ğı için, bu üçlü oyunda da üstüne düşeni fazlasıyla yaptı. Genç sevgililer, olur olmaz zamanlarda ayılıp bayıldıkların- da ilk yardım ekibi

gibi, olay yerine ilk yetişen Selim oldu. Gerekli ilk müdahaleyi hemen yaptı: yakaları gevşetti, pencereleri açtı, itirafları dinledi, buhrandan buhrana sürüklenenlere elini uzattı, özür diledi, acıklı suratlar takındı. Sonunda, meslekte yeni olduğu için, daha fazla duramadı, odadan kaçtı. Bu yüzden kendini suçlayarak, oyunun aslına uygun olmasını sağladı. Bu büyük davranışlar içinde aşkının küçüklüğünden utandı. Sözünün eri olduğu için utanç devrini sonuna kadar yaşadı.

Metin, bu kadar yalanla uzun süre yaşamadı. Bir gün gerçekten hastalandı ve yatağa düştü. Yalanlar, yavaş yavaş bünyesini çürütmüş: doktor öyle söyledi. Uyuşturucu madenin miktarı fazla gelmiş; zehir etkisi yapmaya başlamış. Hastalığı sırasında bir süre, kendini gene yalanla avutmaya çalıştı. Durumu gittikçe kötüleşti. Sonunda doktor, yalanı yasak etti. Metin, artık gerçekten öleceğini sanıyordu. İyileşmek için, son bir ümit olarak kendini kötülemeye baş-

436

vurdu. “Benim yalancı olmama neden göz yumdunuz?” di- ye bağıırıyordu: “İyileşmek istemiyorum. Gene aranızı katı- lıp domuz gibi ortalığı kokutmak istemiyorum. Bana acı- mayın; bırakın daha beter olayım da düzelmem için bir fır- sat çıksın ortaya. Eskisi gibi kötü olma fırsatını vermeyin bana.”

Hastalığı ilerledikçe yalana nefreti de arttı. “İtiraflarımı yazmalıyım,” diye çırpınıyordu yatağın içinde. “Selim’e yaptığım kötülüklerin tarihini yazmalıyım. Ondan nasıl nefret etmiş olduğumu anlatmalıyım. Ona nasıl işkence et- tiğimi söylemeliyim.” Kalem tutacak kadar gücü yoktu. Ke- limeleri bulamıyor, bulduğu kelimeleri de yanlış yazıyordu. “Selim’i ben öldürdüm,” diye bütün gün homurdanıyordu. “Kendimdeki büyük bayağılıkları ona da bulaştırdım: zehir- ledim onu.” Biraz kuvvet kazanınca, “Büyük Suçlular An- siklopedisi”ni okumaya başladı. L harfine kadar geldi. Ken- dinden büyük suçlu bulamadı. Sabahtan akşama kadar ağ-

layarak Selim'den af diliyordu. "Artık inanmayacak bana," diye inliyordu. "Hep eskisiyle karıştırarak." Düşünmeye ve gerçeğe duyduğu susuzluğu anlatacak sözler bulmaya çalışıyordu. Düşünmediği için öfkeleniyordu. "Her şey yalan olamaz," diyordu. "Bazı gerçekler vardır benim de bildiğim: inekler dört ayaklıdır, kuşlar havada uçar, iki kere iki dört eder. Ben de ineğin biriyim ve dört ayak üzerinde yürümeliyim. İki el kere iki ayak dört eder." Yataktan inip yerde emeklemeye çalışıyordu. Zorla yatağına taşıdılar. "Bırakın beni" diye direniyordu. "Anlamıyorsunuz: gerçeği bulmaya çalışıyorum. Gerçek de benim gibi dört ayaklıdır." Felsefe kitapları okumayı denedi. Bir süre sonra, iki kere ikinin dört olduğundan kuşkulanmaya başladığı için bıraktı.

Kötülüğünün bulaşıcı olduğu düşüncesiyle, kimseyi ya- nına yaklaştırmıyordu. Karısını, çocuklarını odadan kovuyordu. Her gün odayı dezenfekte ettiriyordu. Üzerine ko-

nan sinekler hastalığı yayabilirmiş. Bütün böceklerin ölme- si gerekiyormuş odada. Sonunda hiç konuşmamaya başladı. Sorulara bir cevap vermiyordu. Söylediği en masum sözde bile farkına varmadığı bir yalanın bulunmasından korku- yordu. Doktor, bu doğruluk buhranının, çok ileriye götü- rülmemesini tavsiye etti. Vücudun, yalandan bu kadar te- mizlenmesi, ilerde başka karışıklıklara yol açabilirdi. Hasta- nın iyileşmesi halinde yalana direnci sıfıra inebilirdi: böyle- ce, en küçük bir yalan bile öldürücü bir etki yapabilirdi. Bu sözlere sinirli kahkahalarla cevap veriyordu Metin: “Doğru- dur doktor bey. Selim de bu yüzden öldü.” Doktor, Selim’e acıdı. Hastalandığı zaman ona getirselerdi, bir çaresine ba- kardı. “Birdenbire öldü doktor bey. Onu ben öldürdüm. Onu kurtaramazdınız: benden kurtulması imkânsızdı. Ya- lan söylüyorsunuz.” Yerinden fırladı, doktoru kovaladı oda- nın dışına. Çocuk gibi seviniyordu: “Seni hiç olmazsa dok- torlardan kurtardım Selimciğim,” diyordu. Selim’le

bir kere konuşmaya başladımı, sözlerinin arkası gelmiyordu: “Öl- medin değil mi Selimciğim? Öldüğün de yalan, değil mi? Benim yaşadığım da yalan, değil mi? Her şey yalan yalan... yalan... yalan...”

Davacı vekili Turgut Özben’in açıklaması dinlendi. Gere- ği düşünöldü. Sanığın, bu durumda, cezai ehliyeti olmama- sı ve elinden alınacak bir şeyi bulunmaması sebebiyle eski durumuna dönmesine izin verildi. Böylece, Selim Işık dos- yasının sanıklarından Metin Kutbay’ın hakkında takipsizlik kararı verilmekle birlikte, diğer sanıklar hakkındaki dosya- ların tekemmölüne ve duruşmaların ileri bir tarihe bırakıl- masına karar verildi. Tanrı, tutunamayanlardan rahmetini esirgemesin.

Bat dünya bat! Sonunda Metin’e de acıyacak mıydık?

Üçüncü Bölüm

14

Şantiyede çalışıyordu. Masanın üstündeki planlara eğilmiş inceliyordu. Cetveli almak için uzandı; kapının açıldığını duydu, başını kaldırıp baktı. Bir kadın duruyordu kapıda: genç bir kadın. Cetveli

elinden düşürdü. Olduğu yerde kaldı: masanın üstüne eğilmiş. Konuşamıyordu, sadece bakıyordu: rüyada gibi. Kımıldarsa hayal kaybolacaktı. Sanki görmeden bakıyordu, dalgın. Eliyle belirsiz bir hareket yaptı. Genç kadın bu hareketten cesaretlenerek bir iki adım attı Turgut'a doğru. Durdu, bekledi. Kapının önündeydi, bir resim gibi duruyordu. Soluk benizli, iri gözlü bir kadın. Hafifçe hareket etti; yoksa Turgut'a mı öyle geldi? Evet hareket ediyordu: canlıydı. Turgut o zaman, doğrulmayı akıl etti, genç kadına, oturması için yer gösterdi. Evet, oturdu: hareket ediyor. Dudaklarını oynattı: belki de konuşmaya çalışacak. Küçük, yuvarlak ağzının içinde kekeleyerek: "Sizi aramıştım," dedi. Turgut masaya dayandı: "Biliyorum." Orta boylu, zayıf. Çekingen: bir söz söylense kalkıp gidecekmiş gibi. Turgut konuşmaktan korktu. Uzun sessizlik.

Genç kadın, ellerini oynatarak, ellerinden aldığı cesaretle sessizliği bozdu: “Yazıhanenize gelmişim. Bilmem ki...” Durdu. Konuşurken gözleri küçülüyor, yüzünün çizgileri aşağı doğru sarkıyor. Sinirli. Kemikli, uzun parmakları çantasıyla oynuyor. Birden bütün cesaretini topladı: “Biliyorsunuz belki...” Biliyorum, hayır bilmiyorum. Her şeyi unuttum. Şimdi doğdum: biraz önce. Siz gelmeden doğmak üzereydim. İşte gene konuşuyor: “Selim sizden bahsetmişti. Belki size de...” Yoruldu: elleri iki yana sarktı. Konuşmayı sevmediği belli. İnsanın yüzüne baktığı zaman cesur. Siz konuşun, belki bana söyletirsiniz, diyor. Turgut, ne söylediğini farketmeden konuştu: “Hayır. Sizden bahsetmedi bana. Ancak bıraktığınız yazıyı aldığım zaman öğrendim. Bir daha gelmeyeceksiniz sanmıştım. Biraz şaşırdım onun için. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Tanımadığım, başka bir dünyadan biri gibisiniz. Sizinle nasıl konuşulur bilemiyorum.” Sonra utanarak ekledi:

“Özür dilerim, adınızı da bilmiyorum.” “Günseli... Günseli Ediz.” Turgut, birşey- ler için özür dilemek istiyordu. Neden özür dilemek? Bil- miyordu. “Özür dilerim. Son zamanlarda nasıl yaşadığın- dan bahsetmez olmuştu. Ayrıca, dostlarını birbirine tanış- tırmaktan hoşlanmazdı. Biliyorsunuz. Arkadaşlarını da ye- ni tanıyorum.” Sustu. Öldükten sonra, demek istemişti. “Yeni öğreniyorum kimlerle arkadaş olduğunu. Son zaman- larda ne yaptığını da kimse bilmiyor.” Genç kadının yüzü- ne baktı, birşeyler söylemesini bekleyerek. Artık her şeyi unuttum. Her şeyi yeni baştan sizden öğrenmek istiyorum. Belki, sadece sizi dinlemeyi öğrenmiş olabilirim bu arada. Büyük kazanç. Günseli, telaşla konuştu: “Evet, biliyorum. Benimle de çok kısa bir süre... fakat sık sık görüşüyorduk. Buhranlı, kısa bir devre. Nasıl anlatsam? Karanlık, ümitsiz, gergin bir, yaşantı...” Biraz ağladı. Sonra, kesik kesik cümlelerle anlattı; dağı-

442

nık, düzensiz bir şekilde. Turgut hiç konuşmadan onu dinledi: sözünü kesmeden, hiçbir şey sormadan. Genç kadının aklı o kadar karışık görünüyordu ki küçük bir dokunuşla parçalanacak ve bir daha dengesini bulamayacaktı sanki. Turgut, heyecan ve korkudan kımıldamaya cesaret edemiyordu. En küçük bir hareket büyüğü bozabilirdi. Genç kadın, gözlerini yere dikerek, titrek, zayıf bir sesle konuşuyordu.

Selim'i, ölümünden bir yıl kadar önce tanımıştı. Günseli'nin çalıştığı daireden bir memur arkadaşı, bir pazar gezintisine çağırmıştı genç kadını. Selim'i ilk defa bu eğlente görmüştü. İlgilenmişti onunla. Selim, asık suratlı ve sıkıntılıydı. Önce kimseyle konuşmuyordu. Zorla getirilmiş gibiydi. Gerçekten de zorla getirilmişti. Memur arkadaşı, Selim'e takılıyor, onu mağarasından zorla çıkardığını söylüyordu. "İnsanların arasına karış biraz," diyordu.

"Onun, bu insanlar ve bu çeşit gezintilerle ilgilenmediğini, oyunlara katılmakta güçlük

çektğini ve bu uyuşmazlı- ğından ıstırap duyduğunu anlamak için bu sözleri işitmeye ihtiyaç yoktu. Sıkıntısını artık gizleyemiyordu. Kendi de bilmeden bir kurtarıcı arıyordu. Sıkılğanlığının geçmesi için ona yardım etmek istedim. Onun gibi, suratımı asarak yanına yaklaştım, konuşmaya başladım. ‘Benim gibi bu eğ- lentiye yanlışlıkla gelmediğinize göre, beni anlayacağınızı sanmıyorum,’ dedi. Yere bakarak konuşuyordu. Yüzüme bakmaya cesareti yoktu. Birden, başını kaldırarak: ‘Yıllardır, bir genç kız yanıma yaklaştığı zaman, ona söyleyeceğim acı ve alaylı sözler hakkında o kadar hayal kurdum ki siz bü- tün bunların ağırlığına dayanamazsınız,’ dedi. ‘Ben de söy- lediklerimden hemen pişmanlık duyarım. En iyisi hiç ko- nuşmamak. Bakın, burada canlı ve neşeli bir sürü genç adam var. Onlar sizi daha iyi eğlendirebilir.’ Ben, gene sura- tımı asarak, onunla konuşmak istediğimi söyledim. Teselli-

ye muhtaç üzüntülü genç adam rolünü beğenmiyormuş. ‘Ben sizi bu durumda görmüyorum,’ dedim. ‘Herkes kadar canlı olduğunuzu sanıyorum.’ ‘Kadınlar insanda....’ dedi. Durdu. ‘Bernard Shaw’u okudunuz mu?’ Bir süre otların arasında yürüdük konuşmadan. Durdu, ilk defa gözlerime bakarak: ‘Ben, böyle bir karşılaşma için çok daha iyi birşey- ler yapabileceğimi sanıyordum,’ dedi. ‘Kendimi hayal kırık- lığına uğrattım.’ Sonra, sorularına başladı: hangi gazeteyi izliyordum? hangi kitapları okuyordum? hangilerini beğe- niyordum? ailem serbest yaşayışımı uygun buluyor muy- du? bu gezintiye neden gelmiştim? ilgilendiğim bir erkek yok muydu gelenler arasında? ileri düşünceli olduğumu göstermek için mi çalışıyordum? Durmadan soru yağdırı- yordu. Bu sorulardan incinmemeliydim: beni daha önce uyarmıştı. Sorularını birden kesti ve: ‘Sanıyorum yeter dere- cede gücendirdim sizi,’ dedi. ‘Artık eğlentinin sonuna kadar yüzüme bakmazsınız.’

Gitmek üzereydi: ‘Suratımı, genç kızların hoşuna gitmek için asmadığımı anlamışsınızdır ar- tık.’ Yüzüne bakıyordum. ‘Daha ne bekliyorsunuz?’ dedi. Gülerек: ‘Belki tam böyle olmanızı bekliyordum,’ dedim. Oyunağı elinden alınmış bir çocuk gibi yüzünü buruştur- du: ‘Anlaşıldı,’ dedi. ‘Kendinize eğlence arıyorsunuz. Buy- run o halde.’ Elimden tuttu ve koşarak top oynayanların yanına götürdü beni. Çocuk gibi eğlendi akşama kadar. Dö- nüşte yanıma oturdu. Kucağımdaki çiçeklere bakarak, onla- rı hangi kitapların arasında kurutacağımı sordu. ‘Aman be- nim sevdiğim kitaplar olmasın.’ Gülüyor, fıkralar anlatıyor, şarkılara katılıyordu. Kolumu tuttu; güneşte yanan derisi- nin üstüne bir saman çöpüyle adını yazdı. Arkadaşlardan utanarak elini ittim. Mahzunlaştı. Kötü bir şey yapmadığını göstermek için gülümsedim. Yüzü değişti birdenbire. “Türkçe tango sever misin?” dedi. ‘Beni ne sanıyorsun?’ de- dim. Suratını astı: ‘Sonum geldi,’ dedi. ‘Artık

kadınlar da

444

espri yapabiliyor.’ Yol boyunca Türkçe tangolar söyledi ba- na, sözlerini değiştirerek.

O günden sonra bir ay hiç aramadı beni. Her gün heye- can içinde daireye telefon etmesini bekliyordum. Beni unuttuğunu düşünüyordum. Sonra, bir gün aradı. Ürkek bir sesle konuşuyor, beni aramasının doğru olup olmadığı- nı soruyordu. Kızarak, şimdiye kadar neden hiç aramadığı- nı sordum. Şaşırmış olacak; bir an sustu: ‘Yani, aramamı mı bekliyordun?’ dedi. ‘Bunu hiç düşünmemiştim.’ Gül- düm: ‘Çok düşüncesizsin,’ dedim. ‘Diyecektim ki... şey, Günseli... hemen buluşabilir miyiz?’ Onu daha fazla üz- mek istemedim.”

Turgut, Günseli’nin sustuğunu görünce telaşlandı. “Ne olur, hep anlatın,” diye yalvardı. “Ne olur hiç susmayın. Buradan sıkıldınızsa başka yere gidelim. Siz yolda da anla- tın. Her şeyi anlatın. Ne durumda olduğumu bir bilerseniz...” Durdu, gülerek: “Selim ne derdi şimdi?” diye sordu. Günse- li, iri gözlerini açtı,

çocuksu bir gururla: “Ne durumda ol- duğunuzu bilseydim, hamiyetten gözümün yaşını tutamaz- dım, değil mi?” “Gördünüz mü, benden saklayacak hiçbir şeyiniz olmamalı.” “Doğru. Hem o kadar yalnızım ki.” Bir- likte yemeğe çıktılar.

Turgut çocuk gibi seviniyordu içinden. Demek seni de sonunda yakaladık suçüstü. Bayağılık etme Turgut. Haklı- sın Selim. Kendimi kaybettim bir an için; aslıma döndüm. Peki peki. Sevinçten şaşkına döndüm. Yakalandın ama Se- lim, itiraf et. Seni yaramaz seni, ben görürüm anneni. Her şeyi anlattın mı ona Selim? Çocuk şiirlerini filan? Ben de Günseli’ye ait her şeyi öğrenmeliyim Selim. Buna hakkım olmalı. Ne istersen sor, budala. Yanında yürüyor işte. “Onu çok mu sık görüyordunuz?” Çok sık görüyormuş. Mahzun- laştı. Bunun için benden kaçıyordun Selim. Oysa, herkes anlatmak için birini arar. Sen ne biçim Selim’din? Ne olur-

du her şeyi öğrenseydim? Ellerin terliyor muydu gene? Da- lıp gittiğin oluyor muydu? Dinlemekle olmuyor. Yanında olmalıydım. Anlatmakla oluyor mu? Birlikte yaşamak ge- rekti. Birlikte yaşamak gerekti. Üçümüz kırlara doğru açıl- saydık. Benden utandığın anda başımı çevirirdim. Yokmu- şum gibi davranırdım. Daha önce aşk konusunda bana söy- lediklerini hiç hatırlatmazdım. Deli misin? Neden korktun? Nasıl yanıldın? Evlenmekten korkuyordun herhalde. Öyle ya, otobüste gidiyorduk ayakta. Kadınlar sürünüp geçiyor- du. Bir gün evlenirsem ne düşünürsün Turgut? diye sordu- ğun zaman anlamalıydım. Kadınları artık rahatça seyrede- meyeceğinden korkuyordun. Onları, sana sürünüp geçer- lerken bir daha hayal edemeyeceğinden korkuyordun. Açıkça söyleseydin bana. Anlamadım işte. Seni bir masal kahramanı yapmıştık. Dokunulmazlığın vardı sanki. Sen de kimseye dokunamazdın sanki. Tabaklara dokunmaya kor- kuyor; ürkek bir yaratık. Hemen

hiç yemek yemiyor. Biraz içki içince cesareti arttı, hikâyesine devam ediyor.

“İlk buluştuğumuz gün hemen şiirler okudu bana Nâ- zım’dan. Böylece elimi tutmaya cesaret etti.” Kadınlar ge- çerken dönüp bakmayan bir masal kahramanıydı. Bu masa- lı yürütecek miyiz Olric? Evet efendimiz. Dünyada bir tane kahraman bulunmalı. Tek başına yaşayanlara cesaret ver- mek için. Hep böyle yaşadı dersek sevinirler. Yalan olmaz mı? Nasıl olur? Doğru. “Birşeyler içmek için bir yere girdik. Babasından bahsetti orada. Babasının yüreğine verdiği sı- kıntıyı anlattı. Annesine hep söylenirmiş babası. Kulakları bu homurdanmalarla doluydu. Bir gün aynaya bakmış: yeni bıyık bırakmaya başladığı sıralarda. Babasını görür gibi ol- muş aynada: babasının gençlik resimlerini. Korkmuş. “Ba- bama benzeyeceğim sonunda,’ diye sızlandı.” Necati ona hayrandı. Erkekler, dönüp dakikalarca bakar kadınların ar- kasından. Seni bir kere olsun yakalayamadım,

diyordu.

446

“Arkadaşlarıma danışmalıyım,” diyordu. ‘Bütün ilişkilerimi- zi tartışırız biz.” “Bizlere değil herhalde. Kültürlü arkadaş- larına olacak. Burhan’a danışmış olacak.” “Burhan’ı ben de tanıdım. Yolda tanıştırdı, utanarak.” “Kimden utandı? Bur- han’dan mı, sizden mi? Kendinden mi?” “Neden utandığı belli değildi.” Yaşamaktan utanıyordu herhalde. Hayata kar- şı ayıp oluyordu. On yüz bin şeyi birden yaşamak istiyordu. Hangisine sarılsa başkasına ayıp oluyordu. Kaç parça olabi- lirdi? Neden bu utançları bir yana itip yaşamaya çalışmadı? Gözlerini yerden kaldırmayı denemedi? Hiçbir zaman pas- tanede- muhallebicide-kızla-buluşup-gözlerinin-içine-baka- rak-ona-hayatını-anlatan-erkeklerden-biri olmayacağına ye- min etmişti. Sahte olmaktansa yaşamamak iyidir Turgut. Hepimiz ihanet ettik ona. “İkinci gün kavga etti benimle, artık gitmem gerekiyor dediğim zaman. Teyzem bende kalı- yordu. Hava kararmıştı. ‘Bir daha hiç gelme istersen,’ dedi.” Çok az vaktim kalmıştı Turgut.

Anlamıyordu. Çok bekle- miştim. Hayatımın, başı ve sonu belliydi; hiç olmazsa orta- sını kaçırmamalıydım. Oyalanacak durumum yoktu. Ezber- lemiş olduğum bütün şiirleri okumalıydım, bütün kavgala- rımı çıkarmalıydım, bütün kuruntularımı ortaya dökmeliy- dim. Belki seni bir erkek anlayabilirdi Selim. Nasıl olur? hepimiz, birbirimizin gözünü oyuyorduk. Bir kadın karşı koyamazdı: artık bana karşı konulmasını istemiyordum. Doludizgin gitmek istiyordum.

“Beni çok uzun bir süre denedi. Sonsuz yoklamalardan geçirdi beni. Her sözünden sonra, belli etmemeye çalışarak yüzümü inceledi, tepkilerimi anlamaya çalıştı.” Bana da barlara dadandığını anlatıyordu aynı devrede. Burhan’la bir- likte gidiyorlarmış. Bu teyze, onu çok sinirlendirmiş olmalı. İnanmamıştır gerçekliğine. Kadınların oyunları hakkında hikâyelerle doluydu kafası. Üniversiteye gittiğimiz günler- de, bir kadınla iki gün süren bir macerasını anlatmıştı. Ka-

dınlar, benimle ancak ciddi bir ilişkiyi düşünebiliyorlar. Hemen benimle evlenmeyi geçiriyorlar akıllarından. Daha az ciddi bir görünüşüm olsaydı. Turgut, Kazanova'nın bir resmi var mı yanında? Sen de hemen şiirler okuma kızlara Selim. Geleceğim çok parlak, belki... Ondan değil canım. Sende doğuştan koca tipi var. Biliyorum; ne yapsam? Evlen canım. Turgutçuğum, aslında ne kadar öyle değilim bir bil- sen. Kızlara da öğret bunu. "Yazmak istiyordu." Doğruldu. Yazmak mı? Nasıl? "Nasıl?" "Yazmak işte. Evde olmuyor- muş. Kahveye gidip, bir kenarda birşeyler karalıyormuş. Herkesin rahatça yaptığı işlerde, karşısına anlamsız güçlük- ler çıkıyordu. Bir arkadaşıyla birlikte ev tutmak istemiş. Kı- yamet kopmuş evde. Bunları anlatırken, göz ucuyla beni süzüyordu. Korkuyordu." Kucaktan kucağa. Yalnız kalmak- tan da kalmamaktan da korkuyordu. "Bir hafta Burhan'da kaldı. Beni hiç aramadı. Durmadan içmişler. Sabahlara ka- dar. İnat yüzünden bıyığını

kesmiş: özeniyorsun demişler de. Sonunda hastalandı. Gururla: ‘İçkiyi bıraktım; gene de bir hafta sarhoş dolaştım,’ diyordu. Kimse bu kadar uzun süre sarhoş gezmemiştir.” Anneler... anneler. Senin kaderin hep annelerle karşılaşmakmış demek Selim. Ben kadın isti- yordum Turgut. Kazanova’nın resmini getirdin mi? Estetik ameliyatı olacağım. Peki, anlat bana; bu meseleleri neden bu kadar büyütüyorsun gözünde? Beni sevmiyorlardı Turgut. Serseri arkadaşlarım varmış. Babam, yıllarca zengin bir gelinin hayaliyle yaşadı. Şimdi annem de bir bar kızıyla ev- lenmemden korkuyor. Bana güvenmiyorlar. Evde kalmış bir kızmışım gibi uğraşıyorlar benimle. “Misafir geldiği zaman odasına kaçıyormuş. Evlenme çağında bir kız gibi görüyorlarmış onu. Hepsini ilk gün bir solukta anlattı bana. Her- kesten kuşkulanıyordu. Evlenmekten bahsederken gözleri- min içine bakıyordu. Serseri arkadaşları bile ona bir kısmet arıyorlarmış. Burhan’a bir gün ‘Bir kız kardeşim olsaydı, se-

448

nin gibi bir serseriye vermezdim,’ demiş. Burhan: ‘Benim olsaydı, sana verirdim,’ demez mi? Dehşete düşerek anlatı- yordu. ‘Beni kendilerinden saymıyorlar Günseli,’ diye yakı- nıyordu. ‘Onlar gibi serseri bile olamıyorum. O halde ne- yim?’” Serseriyim Turgut. Onların serserilikleri bitecek; ben aynı kalacağım. Bugünkü gibi. Doğru söylüyorsun samimi serseri. Peki kızlar neden anlamıyorlar bunu? Kendim hak- kında ne korkunç hikâyeler anlatıyorum bilsen. Uzun sü- ren serserilik istemiyorlar belki. Belki onun için sahte ser- serilerin kucağına atıyorlar kendilerini. Başlamadan bitiyor benimle ilişkileri. “Bizim evde yazmasını teklif ettim.” Sen bilirsin Turgut, oğlum. Söyle bana bir kız meselesi var mı? Bilmiyorum Müzeyyen Teyze. Ne olacak bu çocuğun hali? Çocukta hal kalmadı. “Beni tanıdığı zaman bir yolun sonu- na gelmişti. Yorulmuştu. Artık ne deseler yapacaktı. ‘Yaşa- mamaktan yoruldum,’ diyordu. Bir gün birlikte adaya git- miştik. Bana eski bir manastırı

gösterdi. Üç yıl önce manastıra çekilmeyi düşünmüş.”

Artık tek başınıza üzölmeyin, ne olur? Birlikte üzülelim. Her şeyi yeniden yaşayalım. Üçümüz birlikte dolaşalım. Onu adada görmek isterdim. Birlikte çiçek toplamıştık yıllar önce. Öyle olsaydı. Siz elele tutuşmuş gidiyorsunuz. Bana da gösterseydi manastırı. Ahşap bir manastır mıydı? Ne düşüneneğimi bilemiyorum. Düşünebildiğim gün yazsam mı dersiniz? Para yapar mıyım bu işten? Mühendislikteki kadar? Az da olsa razıyım. Herhalde birinin teklif etmesini bekliyorum. Bana her şeyi anlatın. Burhan'ı bile anlatın. İçimdekileri size tarif edemem. Uzun boylu mu desem, geniş yürekli mi desem, bir ay sonra mı desem, bir yıl sonra mı? Sana bir yol görünüyor oğlum Turgut. Bana her şeyi anlatın: birlikte yola çıkalım. Her şeyi anlattı Günseli. Daha anlatın. Daha anlattı. Her şey karıştı. Karışsın. Daha heyecanlı oluyor. Banka reklamları kadar heyecanlı. Artık bu ya-

lancı dünyayı beğenmiyorum. Çiçeklerden papatyayı, in- sanlardan Selim'i beğeniyorum. Şimdiye kadar yapılan bü- tün teklifleri reddettim. Şimdi ben teklif ediyorum. Duygu- larımı hangi kalıba dökeceğimi bilemiyorum. Bir rahibe bulursam, ben de manastıra çekilebilirim. Ruhunu dinlendir- mek için Selim de çekilebilir. Hep birlikte çekiliriz. Siz ye- mekleri yaparsınız, ben de alışverişi. Selim dinlensin. Siz- den öğrendiklerini düşünsün. Acaba ona her şeyi öğrettiniz mi? Çiçeklerin adlarını da öğrettiniz mi? Hangi mevsimde hangisi açar, hangisi uzun zaman dayanır, dört yapraklı yonca var mıdır, yoksa bir efsaneden mi ibarettir, hangi çi- çek güneşi sever, hangisi evde solar? Güneş nereden doğar, batışı nereden seyredilir? Sabahları insanlar kahvaltı ederler ve tıraş olurlar. Hiçbirini bilmiyordu. Dans etmeye gelince, başlıbaşına bir mesele. Selim usulüne göre öğrenemez, an- cak müziğe ayağını uydurabilir; dikkat edin ayağınıza bas- masın, üzülür. Saç

taramak diye bir şey vardır. Bilir misiniz, üniversiteyi bitirdiğimiz zaman, hepimiz nasıl saçlı sakallı kocaman bebeklerdik. Bilemezsiniz. Anlatınca olmaz. Yaşamak diye bir problem yoktu bizim için. Böyle bir problem çözmedi asistanlar tatbikatlarda. Sonunda hepimizi kurt kaptı tabii. İnsan taklidi yaptığımız için, kurtlar bizi adam sandı. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir rezalet görülmemiştir. Az gelişmiş aşklar ülkesi olarak dünya milletleri arasında ön sıraları işgal ediyoruz. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre ancak Nijerya ve Gana bizden daha az gelişmiş. Âşık olma oranı yüz binde kırk iki. Beş yıllık plan yüzde yüz gerçekleştiği takdirde bu oran bin dokuz yüz seksende yüz binde seksen altı olacak. Gene yeterli değil. Planlama örgütünde herkes evli olduğu için, meselenin üzerinde çok durmuyorlar. Beş yıllık planın uygulanmasına geçeli bizim sınıftan yalnız Güner âşık oldu: o da bir bar artistine. Cinsi âşk olduğu için sayılmadı. Âşkta geriyiz de başka şey-

450

lerde ileri miyiz sanki? Yalnız trafik kazalarında birinciyiz. Buyrun bakalım. Binde dört onda iki. Gururumuza doku- nuyor. Selim kadar olamıyoruz. Ayrıca, büyük şehirlerde bir bakıma yüksek görünen bu oran, köylere doğru gittikçe azalıyor. Milli gelirin dağılımı gibi. Aşk sağlığı enstitüsünün bültenine göre, bir yıl içinde sadece on iki bin yedi yüz on altı muhallebicide buluşma, yedi bin sekiz durakta buluşma (bunun bin sekiz yüz yirmi beşi gerçekleşmemiş), bin dört yüz altmış iki çeşitli açık yer gezintisi (parklar, kırlar, ada- lar v.s.) ve yalnız altı yüz on iki sinema locası olayı tespit edilmiş. Buna gizli aşkları da ekleyin (bültende Selim'in adına rastlanmadığı için, bunu gizli aşk olayları arasında düşünebiliriz.) Gizli aşk sayısının da, ihtimal hesaplarına göre dört bin altı yüz kadar olduğu tahmin ediliyor. Emni- yet genel müdürlüğünün tespit ettiğine göre de (yuvarlak olarak) yüz yirmi altı bin sekiz yüz bakıp da iç geçirme, kırk dört bin otobüs ya da dolmuşta hafifçe

temas, dört bin iki yüz peşinden gidip de vazgeçme, sekiz yüz elli eve ka- dar izleme ve on beş bin yedi yüz uzaktan âşık olma ve sa- dece (bu sayı kesin) sekiz yüz on dört ümitsiz aşk olayı kaydedilmiş. Bu arada, park bekçileri, seksen iki bin kadar çifti düdük çalarak, tabanca çekerek ve benzeri tehditlerle korkutmuş. Parklar, bahçeler ve kırlar genel müdürlüğüne göre de, altmış bin papatya sevgi falı için koparılmış ve âşıkların üzerinde uzandığı yirmi sekiz bin metrekaresel bir sahanın çimleri ezilmiş. Tahmini zarar, yarım milyon lira civarında. Uzun sözün kısası, nefes alışın bile izleniyor Se- lim. Manastıra çekilmekten başka çare yok. Onun istatistiği henüz tutulmamış. Yalnız, geleneklerimize uygun görülüyor. Medreseye çekilseydin, daha milli olurdu. Ne iyi olduğunu bilemezsiniz gelişinizin Günseli. Bu bilgileri, sizden başka kime verebilirdim? Yoktan neler yarattığımı görüyor- sun. Bütün azgelişmişliğime rağmen, elimden geleni yapı-

yorum. Sen bir cümle söyle, ben ondan neler çıkarırım şa- şarsın. Selim de öyle söylerdi. Sen Selim’e bakma. Asıl şim- di görmeliydi beni. Selim baba, oğlunla iftihar ediyor mu- sun? Derslerine iyi çalışmış mı? Ezberini iyi söylüyor mu? Babasının sözleri hep kulağında çınlarmış. Ders çalışmıyor bu çocuk, diye durmadan homurdanırmış Numan Bey. Bu çocuk kitap yüzü açmıyor. Ben de açmıyorum canım Selim. Gene de tutunamayanlar üniversitesinden mezun olmayı hayal ediyorum. Orta dereceyle tabii. Diploma töreninde “Onlar” marşını söyledik hep bir ağızdan. Bunları yazmalıydın Selim. İnşallah bir dahaki sefere Turgut. Sen şimdi aklında kalanlarla idare ediver. Bir daha gelecek misiniz? Biz oldukça kalabalıklaşıyoruz. Günseli bir, ben iki, Olric’i de sayarsak üç... Diğer isimler aklıma gelmiyor şimdi. El- bette daha kalabalığızdır da ben tanımıyorum. Henüz vak- tim olmadı. İyi bir tören yaparız. İşçileri filan da kamyonla- ra bindirip getiririz. Gazetecileri de

kandırırız; sayıyı biraz yüksek gösterirler. Diploma töreni için geleceksin herhalde. Başka türlü izin vermezler sana tabii. Orada işin başından aşkındır. Çok dosya birikmiştir senin yokluğunda. Ben de burada çok çalışıyorum Selim. Gözüme uyku girmiyor. Sana çok iş bırakmamaya çalışıyorum. Bazı dosyaları kapat- tım bile. Yazıp çiziyorum gece yarılara kadar: dairedeki mühendis olmak isteyen memur gibi. Onu da unutmayın sakın. Bana da sık sık yaz olur mu Selim? Yazdıklarını beğenmiyordu. Ne dediniz? Yazdıklarını size okuyormuydu? Evet. Bana okurken suratını asıyor, beğenmediğimi söyle- mem için ısrar ediyordu. Anlamıyorsun, derdi. Bütün bu yazdıklarım uydurma. Aklımdan geçenleri yazmaya cesaret edemiyorum. Alışılmış kalıplar içinde bocalıyorum. Kalı- bım yok benim: biçimsiz bir şeyim ben. Eriyip dağılıyorum yazarken. Olmuyor. Bana uzak gelen yaşantıları düzmece bir biçimde anlatmaya çabalıyorum. İçinden geldiği gibi

452

yazsan, içinden geldiği gibi anlatsan Selimim. Olmaz. Deli derler adama sonra. Hemen damgayı yapıştırırlar. Daha kö- tüsü, hiçbir şey demezler. Ya da, bütün çıkardığın gürültü- nün sonunda bunu mu yazacaktın derler; ayrıca içim o ka- dar karışmış ki sahtelikleri ayıklayıp temizleyemiyorum. Bütün suç, savaş yıllarında yediğimiz kara ekmeğin. Bizi iyi beslemediler. Sonra da yağlı yemekler verdiler. Beynim yağ bağlamış olacak. Büyük ve güzel şeylerin dışarı çıkmasına izin vermiyor. Korkuyoruz. Düşünmekten ve sevmekten korkuyoruz. İnsan olmaktan korkuyoruz. İnsana benzetir- sek, onlara acımdan korkuyoruz. İşin içine bir kere acıma girerse, ondan bir daha kurtulamamaktan korkuyoruz. Sen de korkuyor musun Günseli? Senin için korkuyorum sade- ce Selim. Doğru değil. Ben bunu gerektirecek bir şey yap- madım sana. Bir sürü gevezelik ettim. Bitmesi gerekirdi bunların artık. Yeni sözler, yeni yaşantılar bulacağımı sanı- yordum. Bu acılar,

yüreğimi paslandırmış oysa. Sevmek zor geliyor. Alışmamışım yoruluyorum. Her an sevdiğimi dūřunemiyorum. Bazen atlıyorum. Bořluklar oluyor. Bunları boş sözlerle doldurmaya çalışıyorum. Oysa ben her an sana bakmak, bir sözünü kaçırmamak; bir kıpırdanışını, yüzü- nün her an değişen bütün gölgelerini izlemek, her an yeni sözler bulup söylemek istiyorum. Her mevsimde, her gitti- ğimiz yerde, insanlarla ve insanlarsız, aşkın değişen yansı- malarını görmek istiyorum. Bütün bunlar beni yoruyor. Sen orada duruyorsun ve beni seyrediyorsun sadece. Senin için sevmek, su içmek gibi rahat bir eylem. Ben, her an uyanık olmalıyım.

Her an uyanık olmalısın Selim. Yoruldum işte sonunda Turgut, ne olduğumu gördünüz. Sen her an uyanık olmalı- sın Selim. Herkese koşmalısın, her şeye yetişmelisin. Bu gö- revle dünyaya tayin edildin. Beş milyon sekiz yüz bin sekiz yüz yirmi dokuzda bir insana verilen bir görevin var. İstifa

ediyorum. Dayanamadım, vazgeçiyorum. Bu görev için ye- tiştirilmedim. Özel bir eğitimden geçirmeleri gerekirdi be- ni. Beni iyi korumaları gerekirdi. Derimin ince olduğunu, güneşe dayanamayacağını bilmeliydiler. Kusurlarımı hoşgö- rüyle karşılasalardı. Sekiz kat elbisem olmalıydı. Ellerim terlememeliydi; gömleklerim ütülü, ayakkabılarım boyalı olmalıydı. Ben ortaçağda yaşamalıydım. Sabahları, Monta- igne gibi oda orkestrasıyla uyandırılmalıydım. Özel eğit- menler nezaretinde yetiştirilmeliydim. Bu hususta, sekiz yüz yirmi dokuz sayılı kanuna ek bir kararname çıkarılma- lıydı. Günseli'ye daha önce rastlamalıydım. İçişleri Bakanlı- ğı bunu temin etmeliydi. Teyzesi, bu kadar uzun zaman Günseli'de kalmamalıydı. Polis marifetiyle dışarı çıkarılma- lıydı. Günseli'yi tahliye etmeliydi. Aylarca Günseli'ye do- kunmaktan korkmamalıydım. Ona sarılırken korkudan tit- rememeliydim. Okulda kızlar benimle alay etmemeliydi. Metin yurt dışına çıkarılmalıydı.

Bütün önemli kişilerin muhafızları var: Ben yalnız bırakılmamalıydım. Yalnız iste- mesini biliyorsunuz. Ne istiyorsunuz benden? Burhan'a dergiyi çıkarması için yardım etmedim mi? Onun yerine sabahlara kadar oturup yazı yazmadım mı? Güner'in projesi- ni oturup çizmedim mi? Karşılık olarak on lira verdiği za- man, ayıp olmasın diye almadım mı? Annem üzülmesin di- ye, kendime bir oda bile tutmadan on yıl o iç karartıcı odamda yaşamadım mı? Babam benimle övünsün diye can sıkıntımı yürürlükten kaldırıp üniversiteyi bitirmedim mi? Her sözünüze başımı sallamadım mı? Neymiş efendim? Hiçbir işin sonunu getirmemişim. Siz başlamayı bile göze almadınız. Benimle içinizden gelerek hangi yaşantıma katıl- dınız? Benimle yaşanmazmış. Ne biliyorsunuz? Ben bile kendimle yaşayamamışım. Bu sözünüze gülmek isterdim. Metin gibi acı acı gülmek isterdim. Neden başaramayacak birine bu görevi verdiniz o halde? Neden içimi böyle arzu-

larla doldurdunuz? Alacağınız olsun. Bu dünyaya bir daha gelişimde, ikinci gelişimde bütün borçlarımı ödeyeceğim. Bugün için üzülerek belirtmek zorundayım ki beş yıllık plan tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Gerçekleştirmemi istediğiniz bütün hayaller, ikinci bir çağrıya kadar ertelenmiştir. Herkes işinin gücünün başına dönsün. Benim birinci gelişimle yarım kalan aşklarını yaşasın. Yarım kalan yaşantılarını, eskisinden daha çok beğensin. Benim gibi biri, bir daha girmesin küçük yaşantılarına: kapıları daha iyi kapansın. Herkes ne istediğini daha iyi bilsin: ne istediğini bilmek yüzünden bir daha bana kimse başvurmasın. Evde yokum. Kendilerinden ümidi kestikleri için, hiç olmazsa beni yaşatmaya çalışmak gibi, “Dur canım üzülme, ben seni hayal edemeyeceğin derinliklere ve yüksekliklere taşıyım,” gibi bir incelik göstermesinler bir daha. Beni bu kadar düşündükleri için eksik olmasınlar. Fakat boş yere zahmet etmesinler. Boş yere değerli hayatlarını benim gibi

bir solucan için harcamasınlar. Boş yere, psikobilmemne yönlerimi araştırmak için deneme tahtası yapmasınlar beni. Ne dediniz? Gene de seviyorlar mıymış beni? İşte beni bu incelikler öldürüyor. Batılı amcaların bulduğu bu incelikler! Yalnız kendimi sevdiğim halde, bunu başkalarına sevgi şeklinde belirtmek suretiyle kendimi aldatmak ve aynı zamanda bir bakıma onların daha gerçek sayılması gereken aşklarını, bu aldatıcı aşkımın yanında önemsiz görmekle, bir kere daha kişiliğime duyduğum aşkı ve vazgeçemediğim benliğimi ortaya koymakla kendinisevengillerin birtürlügerçeklerigö-

remediği için başkalarının sevgisine muhtaç giller - familyası- na mı giryormuşum? İngilizler bile bu kadar inceliği bir arada düşünemez, bir yerde şaşırır. Ömür boyu aylık sinir, yalnız Ruhsal gerçekler Bankası verir. Ben de hepinizden farklı bir soluncandım, kim bilir? Şimdi yarısı ezilmiş, yerde yattığı için belli olmuyor. Diğer yarısını yerden

kaldır-

455

mak için çırpınan Günseli'yi bile acıklı gözlerle seyredemi- yor. Gözleri, ezilen yarısında kaldı da ondan. Anlayışı da o yarıda kaldı; bütün ümitleri, yaşama isteği de, mühendislik diploması da, iyi durum kâğıdı da, iek aşısı kâğıdı da, altı tane vesikalık resmi de, İsa'ya sevgisi de, bilmem nesi de, yaratma hırsı da, bir türlü atamadığı değersiz evrakı da, Günseli'yi okşamak isteyen elleri, ona dokunmak isteyen derisi de hep ezilen yarısında kaldı. Bu yarısında sadece ölüm acılığı kaldı. Bu nedenle, şimdiye kadar söyledikleri- mizi kısaca özetlemek gerekirse, mezar taşına şöyle yazıl- ması uygun düşer (yazı kabartma olmasın: uzaktan dikkati eker): Şarkısı yarıda kaldı, aklı da karıda kaldı. Sebep olanların gözü kör olsun.

Sebep olanların gözü kör oldu. Dünyayı bir karanlık kap- ladı. Fırıncılar kimseye ekmek vermedi. Şeker karaborsaya düştü. Matbaalar, ekmek karnesi basmaya başladı gizlice. Selim, kafasında on yüz

bin, hayatında sadece bir aşk yaşadı. Onun da dumanı doğru çıkmadı. Baca çarpık yapıldığı için, ortalığı bir kurum kapladı. Göz gözü görmez oldu. Dost, düşmandan ayrılmaz oldu. Herkes birbirine girdi. Ölüm sıkıyönetim ilan etti: kimse burnunu pencereden çıkaramadı. Çıkaranların burnu kırıldı. Düşünenlerin aklı tutuklandı. Düşünmeyenlerin korkudan akılları başlarından gitti. Kimse kabul etmediği gerekçesiyle geri döndüler. Akıl artık başka bir akıl oldu. Dünyayı çılgınlık sardı. Düşünme imtiyazları Batılıların elinden alındı; kimseye verilmedi. Aklı başında olanlar şiddetle cezalandırıldı. Deliler kefaletle tahliye edildi. Descartes'ın kitapları meydanlarda toplanıp yakıldı. Onlarla birlikte bütün evraklar, belgeler, tapular, senetler, nüfus cüzdanları, mahkeme kararları, paralar, oto- büs pasoları, aylık yolculuk karneleri, diplomalar, dilekçeler, banka cüzdanları, raporlar, kanunlar, tüzükler, ölüm il-

mühaberleri, aşk mektupları ve bilumum mektuplar, etiket- ler, izin kâğıtları, terhis teskereleri, kadro cetvelleri, tayin kararnameleri, istifa mektupları, can sıkıcı eleştiri yazıları, üyelik kartları, yemek listeleri, fakirlik ilmühaberleri, vekâ- letnameler, bütün vesikaların noterce tasdik edilmiş suret- leri, okul karneleri, icra tebliğleri, kira kontratoları, Carnegie'nin öğütleri, gazeteler, şeref diplomaları, seçim kütükle- ri, seçilme mazbataları, biletler, evlenme cüzdanları, vasi- yetnameler, can sıkıcı günlük takvimler, “saat on ikiye ka- dar bekledim evden çıkıyorum” “yarın öğleden sonra uğra- rım” “akşam evdeyiz” “cumartesi odada buluşalım” gibi anlamsız haberleşme kâğıtları, üzerine şarkıcıların resimleri basılı bilumum afişler, tabelalar, genelev kadınlarının vesi- kaları, kitap halinde toplanmış günlük makaleler fıkralar röportajlar, kilit altında tutulan pul koleksiyonları, pasa- portlar, yasak levhaları, çamaşır ve gömleklere işlenen her türlü markalar, tabanca ruhsatları, imtihan kâğıtları, yılbaşı

tebrik kartları, bayram tebrik kartları, nüfus kütükleri, her çeşit evrak-ı müsbite, işçi kontrol kartları, kartvizitler, da- vetiyeler, rozetler, kongrelerde delegelerin göğsüne takılan kurdele ve işaretler, piyango biletleri, faiz kuponları, iskam- bil kâğıtları, çocukların boynuna takılan “öpme beni” ön- lükleri, lokantalarda üzerinde “tutulmuştur” yazan kartlar, toplantı salonlarının kapısına asılan “toplantı var” levhala- rı, “kapalıdır” levhaları, “ögle tatili” levhaları, dükkânlarda- ki “müşteri velinimetimizdir”, “müşteri daima haklıdır” şeklinde levhalar, “düşün” “bugünün işini yarına bırakma” “doğruluktan ayrılma” gibi öğütler veren levhalar, çift çizgi- li defterler, tek çizgili defterler, çizgili kâğıtlar, kâğıtlar da yakıldı. Yanan kâğıtların alevleri gökyüzüne yükseldi. Dün- yayı bir aydınlık kapladı. Elektrik İdaresi iflas etti. Herkesin gözü açıldı. Bu alevler, herkesin içini ısıttı, kalbindeki buz- ları çözdü. Bütün buzlar eriyince, ortalığı gözyaşı selleri

kapladı. Herkes bir ağlamadır tutturdu. Herkes Selim'in ölümüne ağlıyordu. Denizler dört metre yükseldi. Sahilleri kapatanların yalıları sular altında kaldı. Selim'le sevgilisine, denizin alçak olduğu bir yerde iki odalı bir yazlık zor bulundu. Sular hiç çekilmedi. Selim de sevgiliyle suların koruyuculuğu altında yaşadı. Her şeyini anlattı Günseli'ye orada. Gerçekten söyledi mi her şeyi sana, Günseli? Söyledi Turgut. Hayalinde yaşadıklarını da mı? Her şeyi, her şeyi söyledi; aceleyle her şeyi anlattı. Sonunun geldiğini anlayınca hiçbir şeyi gizlemedi.

Ben de orada olsaydım. Beni de alsaydınız aranızda. Ben, Dragutların sekizincisi ve küçük burjuva toplantılarının incisi; yer yarılırdı da içine geçseydim, bir oturuşta bir büyük şişe konyak içseydim ıstırabımı dindirmek için, bencil-leri tahtlarından indirmek için. Bana anlatın Günseli, bir kelimesini atlamadan, bir an için rahatlamadan, bütün güç-lükleri daha da güçleştirerek, ilgisiz,

illintisiz olayları bir- leştirerek, karşılaşmak istemeyenleri yüzleştirerek, aklın idaresi için kurallara rest çekerek, işin içinden çıkılmaz bir şekilde ortaya dokerek, cesur ya da ürkek bir tavırla anla- tın. Nereden başlasam? Hangisinden başlasam? Hepsinden birden başlayın. Arasıra yavaşlayın. Herkes sussun. Işıklar sndrlsn. Yalnız sahne aydınlatılsın. Baş rollere kalbim çıksın. Orada Selim yatıyor. Merhum Numan Beyin ve yaşa- yan Müzeyyen Hanımın oğlu, genç yaşında amansızca tu- tulduğu, zamansız bir hastalığın tesiri ve karanlık hayalleri- nin esiri, dalından zamansız koparılmış bir yaprak olarak, bir inşaat avuşundan aldığı altıpatırlı bir tabancanın kur- şunu, bu modası geçmiş eski zaman kuşunu, onu yalnız bı- rakanların kulaklarında yansımalar yaparak ve iki el tırak tırak, sndrrken hayatını, bu elemli yaşayışın bütün safa- hatını, pazar gününden itibaren altıncı sayfamızda, ilave renkli resimli nüshamızda, kalemini kalbine batırarak yaz-

458

dığı satırları ve özel muhabirimizin ilgili makalesi ve buz- dolabı ve çamaşır makinesi kazanmak için, altı tefrikayı ke- sip toplarsanız, kurayı kazanınca birinci sayfada basılacak adınız ve gazetenin geri kalanıyla maçlarda başınıza şemsi- siper yaparsınız, resmin olduğu kısmı yırtmayın yalnız; ma- hallenin göze çarpmayan delisi ve şimdi karşımda oturan Günseli'nin sevgilisi ve yazamadığı romanların yazarı, paza- rı pazartesiye bağlayan gece vefat ederek kederli ailesini ve ona ümit bağlayanların cümlesini, bu arada, denizde hava- da ve karada, her zaman ve her yerde, en karanlık meyha- nelerde, tutunamamanın acısını dindirmek için, mağrurları biraz daha aşağıya -çok değil- indirmek için, tutunamayan- ları ve tutunamadığı halde, çırpınanları kederlere boğarak, söylendiğine göre öldükten sonra bir daha doğarak, yalın ayak ve başı kabak, iyilere mükâfat ve kötülere mücazat da- ğıtacak sultan, dünyayı fenadan, dünyayı bekaya göç etmiş, bu dünyadan öbür dünyaya apar topar

gitmiştir; çelenk gönderilmemesi, yüksek sesle ağlanmaması, sigara içilmesi ve yerlere tükürülmemesi rica olunur; cenazede bulunacaksanız haberiniz olsun: saat on ikide cenaze namazı kılınır; duada fazla gürültü edilmemesi, altı yaşından küçük çocukların getirilmemesi, işiniz varsa zahmet edilip mezarlığa kadar gelinmemesi rica olunur; camiden çıkanlar arasında merhumu tanımadan şahadet edecek birkaç kişi elbette bulunur; intihar edenlere tören yapılmaz, böyle intikamcı Tanrı'ya tapılmaz. Kederli arkadaşları adına: Turgut Özben. Şarkısı yarıda kaldı; diğer yarısını, sizlere hizmet etmeyi amaç edinmiş gazetemiz on beş marttan itibaren yayımlayacaktır. Hiç kimsenin bilmediği aşk maceralarını, akıldan bile geçmeyen düşüncelerini sizlere, eski silah arkadaşı ve sadık dostu Turgutçuğum Özben sunacak.

Seni tanımadan önce ağaçların çiçek açtığı ve yaprak dök- tüğü mevsimleri hep kaçıırırdım derdi resim yapmayı sevdi- ğim halde denizin mavisini bilmezdim yaprağın yeşilinin her mevsimde değiştiğine dikkat etmemiştim seni tanıdık- tan sonra o güne kadar tabiat resmi yapmayı sevmediğim halde bir ağaç bir yaprak küçük bir ot bile çizmiş olmadı- ğım halde ve daha çok kitaplardan kopyalar yapmakla ye- tindığım halde ve insan resimlerini fotoğraflardan kareyle büyötmeyi kolayıma geldiğı için tercih ettiğim halde seni tanıdıktan sonra gözleri yeni açılmış bir küçük hayvan gibi çevreyi şaşkın ve hayran bakışlarla insanı ve insan olmaya- nı ayırmadan incelemeye başladım ve kalemi iğne uçlu mü- rekkepli kalemi ve resim kâğıdını alarak kırlara açıldım ve eskiden kurşunkalemle çalıştığım zamanlardan yani tarih- ten önce çizgilerimdeki kararsızlık yüzünden kâğıdı sonsuz çizgilerle silip tekrar çizdiğim çizgilerle silgi

izleriyle ka- rarttığım halde doğrudan doğruya çini mürekkeple çalış- maya başladım hiç silmeden seçtiğim ağaçları evleri gökyü- zünü yolları otları hele bu kadar ilgi çekici olduklarını ve büyük bir sevgiyle çizilebileceğini düşünmediğim otları ve toprağı yeni bir gözle daha doğrusu ilk defa çizebileceğimi hissettiğim bir gözle görmeye başladım ve ilk anda ı ışık ve gölge meselelerini hallettiğim söylenemezse de duyuş bakı- mından ve her şeyi sanki onların arasındaki gizli ilişkiyi sezmişçesine sürekli bağlantılarla yerleştirme bakımından kâğıda geçirmeyi becerdiğim söylenebilirdi ve bunu sevgi- nin bana kazandırdığı üçüncü göz olarak adlandırdığımı ifade ettiğim zaman bana kızmış ve alay ettiğimi senin duy- gularını hafife aldığım için uydurduğumu söylemiştin oysa bendeki tutukluğun senin yanında nasıl azaldığını bilsen evet senin yanında korkularımı benim dışımda var olan ve her zaman benden gizlenen şeylere karşı duyduğum korku-

460

ları onların yabancı ve düşmanca bir inatla bana sırlarını vermemelerinden duyduğum belirsiz sıkıntıları unuttuğum doğrudur derdi ben de ona sevincimi belli etmek istemekle birlikte dudaklarımın ellerimin kıpırdanmasından gizleyemediğim sevincimi anladığını gözlerinden okurdum ve yaptığı resimleri överek daha çok daha çok çizmesini isterdim Selim çabuk yorulurdu ne yazık çok şey birden görüyorum hepsini birden çizmeye gücüm yetmiyor gözlerim ağrıyor görmemesini bilmek de iyi bir ressamın vazgeçilmez bir özelliği olsa gerek ve yalnız güzeli görmek gibi bir özellik bende yok derdi ona Dürer'i hatırlatırdım her şeyi gören gözlerinin aynı zamanda güzeli de bulduğunu her şeyi birden çizmeyi başarırsa hiçbir çizgiyi gölgeyi çizgiyle gölge arasında sezilmez ayrıntıları hepsini hepsini Flamların yaptığı gibi en küçük bir ışığı bir kıvrımı bile sabırla gözleyerek çizebilirse mesele kalmayacağını söyledim gülerdi beni kimlerle karıştırıyorsun

farkında mısın sen Fla- manlara değil bana âşık olduğun için onlardaki büyük bir tabiat ve Allah sevgisini ayrıntıların içinde gizlenen ve ilk bakışta sabırlı bir kopya gibi görünen büyük duyarlılığı tabiatı kopya etmenin çok ötesindeki yaratıcılığı zavallı Se- lim'in iğne uçlu kalemi kâğıt üzerinde gelişigüzel dolaştır- masıyla nasıl bir tutarsın benim bir resmi eskiden bir iki sa- atlık bir karalamayla sabırsızca bitirdiğimi şimdiyse saatler- ce ve ayrı günlerde çalışabildiğimi anladığım halde bunu yalnız bana bağlamanda bir kötülük seziyorum derdi tartı- şırdık sonunda düşüncelerime katılır onu şımartmama izin verirdi ikimiz arasında kalırsa bana her şeyi söyleyebilece- ğini onu şımartmama bile izin verebileceğini belirterek ne- den bilmem beni sevindirirdi onu şımartmanın zararları hakkında durmadan konuşurdu bir yandan da gözlerini kı- sarak boynunu ileriye uzatır tabiatı incelerdi resmi bitirdiği zaman altına sağ alt köşesine özenerek adını ve tarihi yazar

ve sszyr yani seni sevdiğim zaman yaptığım resimlerden anlamına gelen işareti koymayı hiç unutmazdı ben gülerek kalemi elinden alır ve hzg yani her zaman güzelsin diye ya- nına yazardım kızmış görünerek erkeğin güzel olamayaca- ğını ileri sürer ben de ona Eski Yunandaki güzellik anlayışı- nı bilmediğini ya da o anlayışa ulaşamadığını söyleyerek ye- niden saatlerce sürecektir bir tartışmaya yol açardım konuşur- ken ellerimi hareket ettirmeme engel olmak için onları tu- tardı konuşurken heyecanlanır kendisini dinlememi isterdi arkadaşlarıyla konuşurken hepsinin kendi söylediklerine önem verdiklerini kimsenin kimseyi dinlemediğini kimsey- le tartışmaktan artık hoşlanmadığını sadece benim onun benliğini bulmasına yardım ettiğimi düşüncelerinin sürekli- liğini engellemediğimi onu sadece hevesli bu genç gibi gör- düğüm için bütün arkadaşları özellikle ressam olanları ona bu gözle bakıyordu onu teşvik etmediğimi sanki ressammış gibi davrandığımı hem

mühendis hem de oturup resim yapıyor aman ne ilginç ne kadar övülmeye değer herkes mesleğinin dışında onun kadar sanatla ilgilense gibi ilk bakışta sevinilecek fakat aslında küçültücü sözlere dayanamadığını anlatırdı ona benim resmimi yapmasını söyledim itiraz eder gözlerinin bana daha alışmadığını aklındaki görüntü mü ellerinin henüz çizemeyeceğini güzelliğimi ellerine diletmemeyeceğini güzelliğimi çizmenin zorluğunu ifade ederek ellerimi yalnız uzun parmaklı ve vücudumdan ayrı bir yaşantısı olan ellerimi çizmek istediğini çiçekleri tutuşumdaki duyarlılığı ifade etmek istediğini evet yalnız bunu arzu ettiğini anlatırken birden sözü değiştirir kimsenin bilmeyeceğinden emin olsam neler yapabilirim derdi oysa insanlar tetikte hatalarımızı bekliyorlardı onlara güvenilemezdi yaşadığımız güzellikleri onlara anlatmaya gelmezdi kıskanırlar dostluk maskesi altında bizi yıkmaya çalışırlardı özelliklerle nedense Selim'i yıkmaya çalışırlardı onu yatıştırmak ona

462

cesaret vermek ürkek bir hayvan gibi çevresini süzen gözle- rini ellerimle o kadar beğendiği ellerimle kapatmak ister- dim yaşayacağı yaşamak istediği olayları anlatır tutukluğu- nu nasıl hiç resim yapamadığını resimden kırık not aldığını hastalıklarını geçmiş korkularını sevgiye gerçek sevgiye su- suzluğunu ve kurduğu hayalleri kızlarla nasıl ilişki kurmayı düşünmüş olduğunu onlarla hayalinde neler yaşadığını bir- likte büyük gemilere binerek bilinmeyen ülkelere yaptıkları yolculukları zengin kızların yanında fakir bir gemici olarak güvertede dolaştığını ya da kaçak bir yolcu olarak gemiye nasıl bindiğini anlatır anlatırken utanırdı genç kız onu ka- marasında saklar hayır daha önce kamarasına girdiğini gör- mezdi hafif bir çığlık koparır önce hayır koparmaz hemen anlardı Selim'in nasıl bir insan olduğunu hayır anlamazdı önce sınıfının ve yetiştirilme şartlarının şımartılmalarının dadıların mürebbiyelerin bozduğu içgüdülerinin etkisiyle onu saklamak istemez

İngilizce Fransızca Almanca İtalyan- ca İspanyolca
Avrupa Amerika Londra klasik müzik yüzme dans
bale piyano şan araba direksiyon Balzac Proust
Stend- hal Sir Thomas Malory Hardy Keats Shelley
Verlaine Com- tesse de Ségur Donne opera
melankoli uçak garden parti randevu ve
Shakespeare bildiği için Selim'i küçümser ve fa- kat
bütün bunların bozmadığı dürüstlüğü ve duyarlılığı
ne- deniyle onu ilgili makamlara kaptana tayfalara
polise teslim etmeye gönlü razı olmazdı önce onun
farkında değilmiş gi- bi onun varlığından
habersizmiş gibi bir tavır takınarak so- ğuk bir
ilgisizlik gösterirdi ya da bu hayalin sonunun gel-
mediğini kızın ilgisini çekemeyeceğini anlayan canım
Selim hayata küserek hayalinde küserek demek
istiyorum bütün ümitlerini kaybederdi zengin bir
eve uşak girer ve gerçek kişiliğini saklardı gerçekten
de ilk gençlik yıllarında zen- ginlere karşı bir
merak ve onların günlük sıkıntıların üs- tünde
olmalarından dolayı daha saf bir kişiliğe bürünebile-

cekleri ve duygularına daha çok eğilebilecekleri inancı için- deymiş ders çalışmaya gittiği Kenanların evinin karşısında üç katlı bir villanın heyecanlarını kamçıladığını Kenan'dan çıktıktan sonra uzun süre kaldırımda durup bütün ışıkları sönmüceye kadar villanın önünde beklediğini söyler ve sonra sosyal meselelerle ilgilenmeye başladığı yıllarda onlardan istismarcı bir sınıf oldukları için nefret ettiği halde yıllarca önceki meraklarının tatmin edilmemesi nedeniyle onlara her zaman karışık duygular beslediği inancıyla kesin bir yargıya varamaz ve benim bu konularda belirli bir eğilim göstermeyişim onu rahatsız ederdi ve bana kitaplar taşır onları nasıl anlamam gerektiğini bu kitaplarda ne bulundu- ğunu özellikle gündüz oturduğumuz amerikan barlarda bardak bardak içerek ve içkiye karşı çekingenliğimle alay ederek anlatırken kendini kaybederdi benim dur bakalım diyerek çekingenlik içinde olduğumu küçük burjuva alış- kanlıkları ve buna benzer o zaman anlamadığım ve aşkı- mızla

ne ilişkisi olduğunu ona sorduğum böylece onu daha çok kızdırdığım deyimlerle bana saldırırdı kusurlarımı yü- züme vururdu onu bu haliyle daha çok daha sevdiğimi ve öfkelenmenin ona yakıştığını onun kızdığı insanlara öfkesi- ne uğradıkları için acıdığımı ve artık içmemesi gerektiğini endişelendiğimi söyleyince bağırırdı çevredeki masalardan bize bakarlardı aldırmazdı kendini unutturdu dirseklerini masaya dayar bardakları devirir bir kadının yanında nasıl davranması gerektiğini bilmediğini bununla övündüğünü ileri sürerdi ben karşılık vermezdim bana hayallerini yaşat- tığı için onlardan kendime pay çıkardığımı onu yalnız ha- yallerinden ibaret sandığımı böylece duygularıyla düşünce- lerini birbirine karıştırdığımı bütün olayları tabiatüstü ne- denlere bağladığımı zaten fala inanan bir akılsız olduğumu gerçekten fala inanırdım bu kusurumu yerli yersiz yüzüme vururdu onu yıldızlara bakarak değerlendirdiğimi aslında

464

hiç değerdendiremeyeceğimi bütün değerd
yargılarımızın farklı olduğunu haykırırdı sonra beni
şaşırtmak için ne ka- dar değışik yönleri olduğunu
göstermek için gülerdi bin kı- lğa girebileceğini bin
çeşit yaşantıya kapılabileceğini zaten insanları
şaşırtmaktan hoşlandığını fakat şaşırtmak yerine
onların ilgisiz ve soğuk davranışlarıyla karşılaşarak
hayal kırıklığına uğradığını bunu bile
farketmediklerini mırılda- nırdı yatışmış görünerek
edebiyattan bahseder insanların roman
kahramanlarına benzeyebildikleri oranda gerçek ol-
duklarını düşünürdü ne anlattığının önemi yoktu
anlatırdı onu hiç bıkmadan dinleyebilirdim
dinlerdim siyasetten si- yasilerden spordan özellikle
atletizmden ve hoşlandığı on altı çeşit işten bunları
bir solukta saymaktan hoşlanırdı ya- ni edebiyattan
resimden matematikten gazetecilikten atle- tizmden
felsefeden siyasetten sosyolojiden psikolojiden
heykelden iktisattan hukuktan mimarlıktan bir
bakıma mühendislikten tarihten ve tiyatroy-

sinemadan bahsederdi ve artık onun için hepsinden önemli olan benden adımdan adımın güzelliğinden bahsederdi Günseli Günseli seli seli Selim Selim derdi gülerdik evet içinden gelen bir coşkunlukla gülerdi güldürmek için beni neler yapmazdı aşk sanat okulunun birinci sınıfında bir öğrenciyim bana kafamdaki bütün güzellikleri birleştirmek için bildiğim bütün özellikleri seninle yaşayabilmek için neler verdiğini bir bilsen derdi bunu başarabilecek miyim bütün okuduklarımı düşündüklerimi hissettiklerimi anlatmalıyım onların senin gözlerindeki yansımalarını bilmeliyim hayır hepsini yeni baştan okumalıyım düşünmeliyim senden önce ve senden sonra bütün bunlar ne ifade etmiş ne ifade ediyor bilmeliyim hayır yalnız senden sonra seninle neler oluyor onu bilmeliyim hayır hiçbir şey bilmemeliyim bilmek kelimesini sözlükten çıkarmalıyım satırların arasına sıkışıp aşka kapalı kaldığım devirlerde kaçırdığım güzellikleri yakalamalıyım

evet kendime hesap sormalıyım evet geçmişte tek başıma güzelliğini hissedemediğim hayır hissettiğimi bilmediğim hayır belki bildiğim fakat ifade edemediğim bütün yaşantı- mın içindeki birikimleri seninle senin güzelliğinle birleştir- meliyim evet onların da bir hikmeti vardı onlar da senin dı- şında yaşanmış değildi her şeyin birdenbire bir anlam ka- zanmasının büyüsunü sezmeliyim Allahım ne kadar çok isim var ben gidiyorum müsaadenizle sizi sevmek için eve gidiyorum gözlerime bakardı olmadı sizi güldüremedim ne yapsam ne anlatsam saçınızın rengi hakkında nasıl bir fıkra uydursam gözlerinizin güldüğünü görmek için adamın biri yolda gidiyormuş mu desem işte bu adam desem Günseli'ye rastlamış işte onun üzerine yani saçlarınızın üzerine bir söz etmiş asık suratla hayır öyle dememiş asıl gülünce saçları- nıza canım acıyor demiş mi desem akılsızca bir söz etmiş eğer böyle dediyse siz bende akıl bırakmadınız ki ölü mev-

simin mort sezonuna rastladınız beni daha önce görseydi- niz daha önceleri neredeydiniz neden bana gülmeden cesa- ret verdiniz gülseydiniz dağılırdı derdiniz bilseniz ne rahat ederdiniz gülerdim tamam oldu artık size sen diye hitap edebilirim yorulmak bilmezdi gücünün son noktasına gelinceye kadar durmazdı vatandaşlarıma benzemiyorum kendimi korumasını bilmiyorum boyuna kendimi sıkıyo- rum bir limon gibi sonunda beni çöp sepetine atacaksınız ve garson bir limon daha diyeceksiniz garson bir votka da- ha biliyorum içmemeliyim sizi rezil ediyorum herkes bize bakıyor sizin de ekleyeceğiniz bir söz varsa benden fırsat bulup bir söz de siz edebilirsiniz sizi bütün kalbimle ve ku- laklarımla dinlemeye hazırım bana acıyın bütün bildikleri- mi ortaya döktüm canım Selim derdim dinlen biraz ben dinlenirken siz konuşun nasıl böyle güzel olduğunuzu an- latın bana ben senin gibi kolay bulamıyorum kelimeleri ke- kelerdim ellerimi açar çaresizliğimi anlatırdım sen

uzun

466

boylu karışık saçlı bir Selim'sin hayır kendini anlat sende başlamalıyım canım Selimim senin gölgede çizgilerim or- taya çıkıyor sen araya girersen belki kendimi aşabilirim se- nin gibi biliyorsun seni tanıdığım zaman daha önce daha önce nasıldın onu anlat diye atılırdı beni tanımadan önce seni tanımadan önce güzel olduğumu bilmiyordum hayır biliyordun bilmeseydin bana yaklaşırdın seni güzel bul- duğum için sana yaklaştım Selim hayır evet hayır anlaşı- mazdık sen alıp götürüyorsun insanı Selim düşünemiyo- rum doğrusu sen düşün dediğin anlat dediğin için düşün- meyi anlatmayı ne kadar istiyorum hayır beni kandırıyor- sun benden daha gerçek olduğun için daha gerçek yaşıyor- sun benim uydurma dilimle anlatılmaz bu gerçekler seni seviyorum Selim seni dinlemek istiyorum senin masallarını yaşamak istiyorum senin dışındaysa gerçekler dediğin şey- leri yaşamak istemiyorum anlıyorum beni dinlemekle bana inanmakla gösterdiğiniz sabrı

beğeniyorum kalbinizden kö- tü düşünceleri uzaklaştırın ve teyzenizi evden kovun yerine saygılarımı kabul edin bu günlerde iyi bir dinleyici bulmak o kadar güçleşti ki hayalimdeki kadınlardan bile bu kadarı- nı beklemediğimi itiraf etmeliyim siz kurduğum hayaller- den de güzelsiniz bütün hayallerim soluklaştı sizin yanınız- da sizi düşünürken aklım duruyor heyecanımdan yemeğe verdim kendimi çocukken okuduğum detektif romanların- dan da heyecanlısınız siz onları da okurken heyecanımdan durmadan yedim seni düşünürken ve seninle yaşarken durmadan yemek içmek istiyorum bu romanın sonu nereye varacak uzun parmaklı elleri tabaklara uzanır bardakları kavrardı onu seyrederdim hayır olmaz benim tadımı çok çı- karıyorsun seni kıskanıyorum bütün hareketlerinin sevgi dolu olduğunu görürdüm kendi hareketleriyle çok ilgiliydi durmadan kendini seyrederdi hareketlerine farkında olma- dan duyduğu ilgi yüzünden dalgın görünürdü oysa

kendini

467

davranışlarına o kadar kaptırıyordu ki dalgınlığı hatırlatı- lınca şaşırır gülümser anlamazdı onun dalgınlığına başka bir ad bulmak gerekti onun hareketlerinin güzelliğine ben de kapılır çevremi görmezdim onun istediği gibi çevreyi unuttur yalnız onunla ilgilenirdim beni ilgilendirmeyen in- sanları olayları görmenin ne yararı var derdi seni seviyorum ve yalnız seni görüyorum seninle ilgiliyim başka her şeyi unutuyorum sözün gelişi değil bu ben sözümün eriyim baş- ka anlamları olsaydı sözlerimin başka anlamlara uygun ke- limeler bulurdum elleri de sözünün eriydi elleri de sözleri- ne uygun hareketler yapardı sürekli elimi tutar ve avucu- nun içinde kayboluşunu gülerek seyrederdi içtiği zaman aşırılığa kaçmadan cesaretli olurdu bütün aşırılığı sözlerin- deydi kendisine sözleri kadar aşırı olmadığı söylenirse darı- lır ona çocuk muamelesi edildiğini cesaretinin aşırılığını is- pat etmek için kendini öldüreceğini söyleyerek evet kendi- ni öldürmekten o kadar az bahsetmişti ki o kadar çok ko- nuştugu

halde bu konuda hemen hiçbir şey söylememiş ol-
masına bugün bile inanamıyorum beni korkuturdu
sonra mahzun ve titrek bir sesle gerçekleşmesini
istediği dilekle- rinin hayalini kurmayı kendine
yasakladığını hayal kurdu- ğu zaman onları bir türlü
gerçekleştiremediği için artık ha- yal kurmaktan
korktuğunu beni de hayallerinin içine alma- dığını
hayallerine girersem beni kaybedeceğini beni düşü-
nüyor musun diye sorduğum zaman ona bilmeden
eziyet ettiğimi belki ölümü de bunun için
düşünmüyordu söyle- yerek beni suçlardı hemen
arkasından benim farklı olduğu- mu her zaman
hayallerimin gerçekleştiğini söylerdi neden- se beni
bu şekilde tarif etmeyi severdi benden başka hiçbir
şey düşünmeni istemiyorum ya da yalnız bizi
düşünmeni istiyorum derdi ağaçlı bir yolda
yürüyorduk hafif yağmur çiseliyordu bana ceketini
vermişti omuzlarıma koymuştu ceketin içinde
kaybolmuştum ıslanıyordu gömleği derisine

yapışmıştı bir yokuş çıkıyorduk beni bir gün kaybedersen ölürsem demek istiyorum üzülür müsün üzülürüm deme- liydim onunla konuşmalıydım ağlamaya başladım ne söyleyeceğini bilemedi aptalca sözleriyle herkesi kırdığını anlattı nerede nasıl konuşacağını bilemiyordu gene kendini karış- tırma işin içine Selim dedim burada benim üzülmem değil mi mesele dedim güldü gülümsedim beni güldürmeyi de- nedi cesaretlenerek Selim öldü yaşasın Selim dedi benim ölümüm başkalarınınkine benzemez dedi ben bir yolunu bulur gene dirilirim hayır mesele ben değilim ben anlatamı- yorum başkalarını düşündüğümü kendimi anlatıyormuşum gibi oluyor Günseli olmak isterdim onun gibi hissettikleri- mi tam yerinde ifade edebilmek isterdim ne yazık kocaman beceriksiz bir Selim'im ne kadar uğraşsam gene başlama Se- lim dedim gülerek kötü bir şey olmadığını anladı güldü yağmur dinmişti ağaçların kokusunu duyuyorduk benimle duyularının geliştiğini söyledi seni

tanımadan önce hiç ko- ku almazdım ya da yalnız kötü kokuları alırdım şimdi in- sanları bile kokularından tanıyorum kendimi bütün koku- lara açık tutuyorum cebinden bir kâğıt parçası çıkardı ayaklarımızın altında hışırdayan yaprakların resmini çizme- ye başladı dolmakalemiyle resmin altına tabiata döndüğüm gün diye yazdı mendiliyle gözyaşlarımı sildi ben mahvol- dum dedi ben romantik oldum hiçbir ilaç beni iyileştiremez artık bu yaştan sonra elâleme rezil oldum gülüyordu tabiat- ta tozdan ve çamurdan başka şeyler de varmış diyordu o yaz bir inşaatta çalışıyordu sabahtan akşama kadar o kadar kirleniyordu ki yüzü tanınmaz duruma geliyordu bir gün ona uğramıştım amelelerden utanmıştı yüzündeki kirden dudakları beyaz görünüyordu tozun içinde güzeldi heye- canlandım bir süre ayrılamadım ayrılmak istemiyordum ameleler bize bakıyordu kirliydi yorgundu utanıyordu terli- yordu mutluydu ondan ayrılmak düşüncesine dayanama-

dım akşam yemeğe gelsene dedim teyzemden çekiniyordu yüzü yanmıştı elleri yanmıştı bana çiçek getirmişti kırmızı kareli bir gömlek giymişti beyaz örtüden ellerini saklamak istiyordu heyecandan yemeği yaktım evime ilk defa geliyor- du yemeği beğendi oysa yemekten anlardı özellikle içerken uzun uzun güzel yemekler yemek isterdi yalnız kalmak isti- yordu benimle teyzeme sudan cevaplar veriyordu kuşku- luydu ne sıfatla bulunuyordu benim evimde teyzeme karşı bir sorumluluk duymaktan korkuyordu benimle resmî bir bağı olduğunun düşünülmesinden korkuyordu kuzeyli bir ilah gibiydi yalnız saçları koyu renk güldüğü zaman çocuk- laşıyordu sıkılganlığı geçince fazla yemem için ısrar etme- yin dedi teyzeme sonra pişman olursunuz bir dev gibi yi- yordu beni büyölüyordu teyzemin hayretine gülüyordu onu seyretmekten yemek yiyemiyordum onu ne kadar sev- diğimi teyzeme belli etmemek istiyordum bütün hayatım boyunca hiçbir şey yemedi onu

seyredebileceğimi yalnız onunla yaşayabileceğimi içimin titrediğini nefesimin kesildiğini Selim bilmiyordu benim kadar bilmiyordu içiyordu kahkahalar atıyordu teyzem içeri gidince elimi tutuyor yap- ma deyince bana kızılıyordu bana sarılmak istiyordu yaşa- makta geç kaldım sabrım tükendi diyordu ona hayran ol- mamaya imkân yoktu neşeli kaba gürültülü genç adamı oynuyordu kendi gülünçlüğüne dayanamıyordu alay ediyordu gene de kendini seyrederken beğeniyordu beğeniliyordu beğenilmenin coşkunuyla tutuk ve kendini yiyip bitiren yönüne karşı çıkıyordu kendine ve herkese meydan okuyordu beni de yemeğe çağırırdınız Günseli hiç böyle görmemiştim onu şimdi bunu yeniden nasıl yaşamalı beğenilmenin tadına varıyordu kadehiyle birlikte yudumluyordu onu coşuyordu şiirler okuyordu bütün Selim'liğini ortaya koyuyordu utanmadan kızarmadan kendini aşmıştı onu sizin yanınızda görür gibi oluyorum hayır göremiyorum bu

470

acıya nasıl katlanacağım katlanacağız alelade oldum herkes gibi oldum diyordu âşık oldum böyle oldum aptal bir yüz takınarak gülüyordu ağlıyorsunuz Günseli ben de ağlaya- bilseydim ne yazık bu huyumu unutalı yıllar oldu bana da öğretin nasıl ağlanır onun arkasından nasıl yas tutulur beni de yemeğe çağırırsaydınız o gün belki şimdi birlikte ağlayabi- lirdik arkadaşlarından çekiniyordu belki sizden de çekini- yordu belki sizin yanınızda alelade olmazdı belki de yanılı- yorum evet sizden duygulu sözlerle bahsederdi birlikte ge- çirdiğiniz günlerde çiçekli tepelerde gölgeli sokaklarda ba- şıboş dolaşmalarınızdan bahsederdi evet başıboş dolaşırdık sokaklarda sahibimiz yoktu sokakları severdi bu kirli şeh- rin birbirine hiç benzemeyen sokaklarını caddelerini vitrin- lerini özellikle kitapçı vitrinlerini ilk defa kitaplarımı gö- rünce azarlamıştı beni uzun pantolon giyen bir erkek bun- ları nasıl okur birader demişti utanmıştım hepsinden kur- tulumamızı teklif etmiştim hemen topladı kitapları

böyle fır- satları hiç kaçırmazdı bir bavula koyduk götürüp sattık ben de sizin gibi onu on sekiz yaşında tanımak isterdim Turgut başınızdan geçenleri bana anlatınca kıskanırdım ne buluyorsun bu sıkıntılı günlerimde seni heyecanlandıracak der- di ben günlerine değin sana heyecanlanıyorum canım Selim derdim sinemalara gittiğimize de mi derdi sinemalara gitti- ğinize de derdim haftada üç kere beş kere bıkıncaya kadar gittiğimize de mi bıkıncaya kadar gittiğinize de Selim'im derdim bütün filmlerin Amerikan filmlerinin sonunu bildi- ğimiz halde filmin sonunu keşfedecek metotlarımız olduğu halde gene de gittiğimize de mi derdi metotlarınıza canım metotlarınıza rağmen gene de gittiğinize de canım Selim derdim seni anlamıyorum derdi hiç de bunun tadına vara- cak birine benzemiyorsun beni kızdıracağını bildiği halde böyle söylerdi beni de aranıza alsaydınız Turgut beni de aranıza alsaydınız Günseli bana bir yığın kitap aldırdı sattı-

ğımız kitapların parasıyla bana bir yığın kitap verdi okuya- yım diye bana hemen okumalısın yetişmelisin diyordu bana bildiğim tanıdığım güzellikleri sen de öğrenmelisin diyordu ne olur benim gibi okuyun her dedikoduya kulak kabart- mayın benim gibi okusaydınız kirli sokakları yosunlu du- varları çarpık taşlı binaları severdiniz tanışmadan severdi- niz insanları onları birbirine benzemedikleri halde bir yan- larıyla derinde bir yerde aynı olduklarını görürdünüz beni dinlemeyeceksiniz biliyorum beni unutacaksınız geriye ku- ru bir gürültü kalacak benden anlaşılmaz sesler çıkardı or- talığı toza boğdu gitti diyeceksiniz bir bahar temizliği yapa- caksınız arkamdan üzerinize sinmiş etkilerimi havalandıra- caksınız odaya dolan bunaltıcı havamı değiştirmek için pencereleri açacaksınız yoksa ne yapacaktınız nasıl olurdu nasıl başarılırdı benim gibi olacak benim gibi doğduğunuz- dan beri üstünüze yığılan bütün bilgilerin size verilen bü- tün şeylerin sizi ezmesine dağılıp yok etmesine izin verecek

değilsiniz ya derdi Günseli derdi beni on sekiz yaşında tanı- saydın hayır tanımasaydın hiç istemiyorum o günlere dön- meyi derdi aptallıklarına beceriksizliklerime her dokundu- ğunu kıran ellerime kapıları bulamayan yanlış kapılar açan ellerimin dalgınlığına yanlış sözlerime teşekkür etmek yeri- ne özür dileyen sarsaklığıma terleyen ellerime dönmek iste- miyorum yeni baştan aynı kâbusları yaşamak istemiyorum sana roman gibi gelse de senin hatırın için bile yapamam aynı şeyleri oysa karikatürlerde ne kadar sevimli gösterirler bu insanları başka yerlerde de sevimli gösterirler yalnız ya- şarken kimse sevimli görmez bütün bunları oysa okurken resimlerini seyrederken ne kadar acırsınız onlara gene de gülmeden duramazsınız ben bile gülerim oysa onlar güle- mezler ben de aslında gülemem beni en çok seven annem bile bana benim aptal oğlum derse buna gülemem işte anlı- yorum Günseli gene de Selim bir Günseli'si olduğu için bü-

tün bunları anlatabildi ya Günseli'si olmayanlar ne yapacak aylardır işte bunu düşünüyorum gerçi Selim bazı yollar gösterdi bana bu arada gene de ne yapabileceğimi bu insan- lar için ne gibi tedbirler alınabileceğini bilemiyorum bu in- sanların haklarını hangi partinin koruyacağını düşünemi- yorum her örgütte idare edenlerle edilenler birbirlerinden öyle çabuk ayrılıyorlar ki tedbir almaya zaman kalmıyor ay- nı şeyleri söylerdi Turgut sonunda bu şakalara dayanamaz- lar Günseli derdi sen onları bilmezsin çok dayanıksızdır onlar kimler Selim tutunamayanlar size de söyledi mi elbet- te neden söylemesin bilemezsin Günseli derdi yaşamak her gün girilen bir imtihan olursa buna kimse dayanamaz başı- nı okşardım zavallı sevgilim derdim üzülme üzülürdü Acı- ma Bankası kuruyorum derdi her ıstıraba bir kura numarası tutunamayanlara öncelik tanınır üzülme Selim biraz dinlen buna hak kazandın olduğu yerde yatamazdı dönerdi kımıl- danırdı yatışmazdı yaşatmazdı

yaşamazdı ben seni sevdim seveli bak ne hal oldum
uzanmış yatıyorum dinlen biraz Selim kalkardı
ellerime sarılır beni bir gün unutacaksan bir gün
bırakıp gideceksen boşuna yorma derdi boş yere
mağ- ramdan çıkarma beni alışkanlıklarımı
özellikle yalnızlığa alışkanlığımı kaybettirme boşuna
tedirgin etme beni bu se- fer geride bir şey
bırakmadım tasımı tıraşımı topladım gel- dim
neyim var neyim yoksa ortaya döktüm beni
bırakırsan sudan çıkmış balığa dönerim bir kere
çavuş olduktan sonra bir daha amelelik yapamayan
zavallı köylüye dönerim beni uyandırma hep
kuşkuluydu her zaman kötü birşeylerin ol- masını
bekliyordu sonu gelmez benim gibiler için hiçbir şe-
yin sonu iyi gelmez diyordu açık hava dokunur
onlara serin nemli ve güneşsiz yerleri severler kendi
kafalarının etiyle beslenirler gözleri aydınlıkta
bozulur kendileri gibi olanlar- dan nefret ederler
onları gördükleri yerde kuyruklarıyla so- karlar
sonra pis pis gülerler gene de hep birlikte yaşarlar

aynı kaba işerler gündüzleri uyuyup geceleri sokağa çıkar- lar içki kokusuna burunları hassastır fazla üremelerine en- gel olmak için ortalıkta içki bırakmamalıdır bir tanesi böyle bir koku duyarsa hep birlikte oraya üşüşürler yapıştıkları yerden artık söküp atmak imkânsız olur onları artık çok geç kalınmıştır sözden anlamazlar hakaretten anlamazlar halden anlamazlar fazla yüz vermeye gelmez okşayan eli ısırırlar kabukları bir bakıma çok kalın bir bakıma çok in- cedir kalınlığı ortama göre değişir zehirlerinin etkisi uzun süre geçmez korunmak için hemen açık havaya çıkmalıdır bir de düzenli yaşamalıdır yıllar sonra etkisi görülen zehir- lere sahip olanları da vardır aralarında derdi canım Selim derdim bu belki senin çevrendekilerin tarifi senin değil za- vallı çocuk derdi anlamıyorsun güneş girmeyen eve bizler gireriz benim gibi görünüşü zararsız olanları da vardır asıl onlar tehlikelidir insanı kalbinden sokarlar elimi ısırırdı birden ben bağıınca gülerek Frankeştayn Kurt

Adamı ze- hirledi diye bağıırdı bana senden başka kimse dayanamaz sen de dayanamazsın önümde eğilirdi sensin ümidi bütün karanlıkların bütün yaralı Donkişotların yeraltında yaşa- yanların ve ecinni tayfasının kaptanı sensin karanlıkta birbirlerine çarpanların sebepsiz gülenlerin sebepsiz ağlayan- ların acıyla dudaklarını kemirenlerin birbirinin suratına bardak fırlatanların sensin Floransnaytingeyli ey karanlık- lar kuşu biraz da bizim için öt arkadaşlarının tavırlarını ta- kınarak beni korkuturdu neden onlarla görüşüyorsun Selim'im derdim insanı bırakmazlar kanına girerler beni de ısırđılar bir kere bu nedenle her gece ay doğunca her yanı- mı kıllar kaplıyor dişlerim uzuyor ve pencerenin üzerine çı- karak oradan yapma Selim derdim bırak beni canım Selim bu hayalet tarifine hiç uymuyordu korkutucu arkadaşlarına hiç benzemiyordu onları tanıyor muydunuz Turgut hayır ben de tanıımıyordum tanımak istemiyordum Selim'in üstü-

474

ne çökerek her biri ayrı bir tarafa sürüklemek istiyordu onun iyi niyetini ülkücü tutumunu anlamadığım yanlış yollarda kullanmaya çalışıyorlardı Selim de onların etkisiyle benim bu anlayışsızlığımı bilgisizliğime ve kadınlık içgüdülerime ve küçük burjuvalığıma ve tutuculuğuma veriyordu ben ortalıkta kötü birşeyler olduğunu seziyordum herkesin birbirini kötülediği birbirinin suratına ve arkasından nefretini haykırdığı bir ortamda bunaltıyorlardı onu kime inanacağını bilmiyordu bilemiyordu ona da saldırıyorlardı bu bir cehennemdi içindekilerin farketmediği yakıcı bir ha- yattı birşeylere kin duyuyorlardı anlayamıyordum Selim için korkuyordum arkadaşlarının iyiye güzele duydukları arzuya inanmıyordum herkesin birbirine gerçek bir saygı duyacağı toplumu özlemelerini yadırgıyordum birbirlerine saygıları yoktu kinle gülüyorlar en yakın dostlarının kur- maya çalıştıkları bütün iç ve dış düzenleri öfkeyle yıkmaya çalışıyorlardı Selim

kızıyordu bunları söylediğim zaman onlara dokunulmasına izin vermiyordu benim aklım ermezdi düzenin ancak böyle yıkılacağını anlayamazdım bütün kötülüklerin düzende olduğunu görmek için belirli bir eğitim gerekiyordu benimle bu konuda konuşmak istemiyordu ona beni kötülüyorlardı tanımadan genellikle kötülüyorlardı karşılık veremiyordu onlara içine düştüğü çıkmazda çırpınıyordu benden ayrılmayı bile düşünüyordu bu yolun sonu tehlikeliydi bana da tehlikeyi bulaştırmak istemiyordu onu da sevmiyorlardı hor görüyorlardı bir gece bir arkadaşı çok sarhoş olduğu bir sırada senin ne işin var aramızda diye çatmış Selim'e ne arıyorsun bizim gibilerin arasında hepimizi ezen yaşatmayan ağırlıklar var onlara isyan ediyoruz seni ezen ne var seni aramıza hangi kuvvet sürükledi hangi dış etken buraya itti seni senin ezilmişliğini çarpılmışlığını anlamıyorum boş yere sürükleniyorsun bizimle sen aslında yumuşak çatışmasız çelişmesiz

bir şeysin ağla-

475

mış masaları yumruklamış sen bizden değilsin bizi hor gö- rüyorsun şimdi benden iğreniyorsun diye haykırmış pence- reden kusmuş beni bırakma bende kal gitmeyeceksin değil mi beni bırakmayacaksın değil mi diye yalvarmış annesin- den nefret ediyormuş bütün bu insanların arasında ne işim var benim diyordu bütün bu insanların içinde ne işin var senin diyordum peki Günseli bırakıyorum hepsini bütün bu karışıklıktan çıkıyorum istifa ediyorum kutu gibi bir eve yerleşiyoruz seninle kendi yağımızla kavruluyoruz tencere- nin dibini tutmadan pişiyoruz kendi zevkimize göre döşü- yoruz her tarafı tavana kadar aplikler dört bir yanı sarıyor tavandan sarkan lamba tam yemek masasının üstüne isabet ediyor kendi başımızın çaresine bakıyoruz kendi bacağı- mızdan asılıyoruz yatak odasına güllü perdeler asıyoruz ben çarşıdan patlıcan alıyorum sen ortalığa bakıyorsun res- mini dairede masamın üstüne koyuyorum sen de resmimi tuvaletinin üstüne yerleştiriyorsun yatağımızın

yanında ki- taplarımız duruyor benim komodininin üstünde benimki- ler duruyor senin komodininin üstünde seninkiler duruyor ışıklarımız da gece lambalarımız da ayrı fakat kalplerimiz bir çarpıyor sen dört ben altı sayfa okuyunca uykumuz geliyor aynı anda birbirimize doğru dönüyoruz öpüşüyoruz aynı anda Fransızlar gibi iyi geceler diliyoruz Amerikalılar gibi birbirimize arkamızı dönüyoruz sabaha tekrar buluşmak üzere ayrılıyorz büfenin üstüne hiçbir şey koymuyoruz radyonun üstüne hiçbir şey koymuyoruz çünkü diğer küçük burjuvalar gibi görmemiş değiliz onlardan farkımızı biliyoruz gene de söylemiyoruz birbirimize bilmiyormuş gibi yapıyoruz sehpa örtüsü de kullanmıyoruz ama bunları hesaplayarak değil içimizden öyle geldiği için yapıyoruz onlardan farkımızı belirtmeye tenezzül etmiyoruz mutfaktaki kavanozların üstünde tuzbiberşekerkahve yazmıyor nedense öyle kavanozları almak gelmiyor içimizden yolda

476

yürürken sanki o anda aklımıza gelmiş gibi bir dükkâna gi- rip sana bir ayakkabı alıveriyoruz akşam ben kapıdan içeri girer girmez öpüşmüyoruz beş dakika sonra öpüşüyoruz her gün ayrı bir zamanda öpüşüyoruz ne zaman ne yapaca- ğımız belli olmuyor serseri bir küçük burjuva ailesiyiz ne kabul günümüz var ne de belirli toplanma günlerimiz dedi- kodu da yapmıyoruz yemekten sonra koltuklarımıza oturu- yoruz öyle kimsenin belli bir koltuğu yok kim ne bulursa onun üstüne oturuyor kimseyi çekiştirmiyoruz saat on iki- ye yaklaştığı halde yarın erken kalkacaksın yatsan iyi olur demiyorsun bana başıboş bir hayat sürüyoruz ben her sa- bah daireye gidiyorum fakat nasıl oluyorsa gidişim kimse- nin gidişine benzemiyor serseri bir memurum evden dura- ğa tam bir sokak serserisi gibi yürüyorum ne otobüse bini- şimde ne biletçiye para uzatışında ne dairede masamın ba- şında oturuşumda hiçbirinde beylik bir durum yok olamı- yor istesek de küçük burjuvalaşamıyoruz onlar gibi düşü- nemiyoruz

yatakta birbirimize şiirler okuyoruz kitapları tartışıyoruz dünya umurumuzda değil sersem derdim aptal derdim ona Selim aldırılmaz bir tavırla devam ederdi sersem aptal diyoruz birbirimize diğer karıkocalar gibi şekerim ca- nım tatlım balım birtanem filan demiyoruz anahtarı paspa- sın altına koymuyoruz kaç kere içerde unuttuk da çilingir getirmek gerekti hesabımızı bilmiyoruz paramız olduğu halde ayın sonunu getiremiyoruz Avrupa gezileri için para biriktiremiyoruz yeter canım Selim derdim çocuklarımız oluyor üst üste istediğimizden değil istemediğimizden de değil tedbir de almıyoruz olmasın diye doktora filan da git- miyoruz bununla uğraşacak değiliz ya hiçbir şeyimizi be- ğenmiyor dostlarımız bize öğütler veriyorlar ne onlara ne de büyüklerimize aldırıyoruz kayınpederlerimize kaynana- larımıza saygıda kusur ediyoruz çocukların terbiyelerini bozuyorlar onları şımartıyorlar diye üzölmüyoruz eğitimle-

riyle de uğraşmıyoruz üstünkörü bir terbiye veriyoruz ak- şamları derslerine çalıştırmıyoruz okula gidip öğretmenle- riyle konuşmuyoruz hangi biriyle uğraşalım tam altı tane gülüyordum bana acı Selim diyordum siz bu gerçeklerden hoşlanmıyorsunuz o halde başka gerçeklere dönelim dün akşam bir arkadaşına gittim sarhoş olunca sen kocamansın beni dövmek istiyorsun diye inledi annesi bir adamla yaşı- yordu biz gittiğimizde adam oradaydı benim annem orospu mu diye bağırıyordu söyleyin bana benim annem kötü ka- dın mı ağlıyordu utanıyordu kalabalık gitmiştik annem orospu diye tutturmuştu beni dövmek istiyorsun diye tut- turmuştu kimse ona aldırmıyordu içince hep böyle olur- muş herkes kendi havasındaydı beni döversin sen kuvvetli- sin benim annem orospu durmadan içiyorduk bir başkası da ben köpek miyim diye soruyordu bana köpek muamele- si yapıyorsun bana diyordu elinin tersiyle kovuyorsun beni meyhanede beni görünce

köpek görmüş gibi başını çeviri- yorsun nasıl olur
diyordum farketmedim farketmiyorsun beni
konuşmuyorsun benimle neden hep ben
dövüyorum ben konuşmuyorum Günseli yüzlerce
insan var herkes on- ları tanıyor ama ben
konuşmuyorum ben yargılıyorum ben ben küçük
görüyorum ben onlar gibi sürünmüyorum ben ben
ben yoruldunuz Günseli bir ara verelim entracte
vere- lim on beş dakikalık aradan yararlanarak
sayın yolcular kıymetli vakitlerinizi beş dakika işgal
ederek sizlere hem yoluna devam et hem seyyar
sinema seyret kabilinden memleketimizin tanınmış
simalarının olaylı yaşantılarından dolayı örnekler
sunarak olaylarla alaylarla dolu ve sahibi- nin sesi
plaklarında da bulabileceğiniz ve kimine göre acıklı
kimine göre gülünçlü ve yaşandığı tanıklarla sabit ve
inkârı her zaman kabil resimli romanımızın
kahramanlarını aslına sadık bir surette gözlerinizin
önüne serelim pek yakında çı- kacak olan
gazetemizde imzalı ve imzasız yazılarıyla sizleri

478

on dakikada doğru yola getirecek ve her biri ayrı bir kıymet olan bu aslanların takım halinde ve formlarıyla hep birlik- te çektirdikleri dört renkli ve nefis kuşe kâğıdına basılmış ve aynı zamanda ikramiyeli resimleri müessesemizin para- sız ilavesiyle birlikte dağıtılmaktadır ayrıca parayla satılmaz işte sayın seyirciler şimdi gördüğünüz edebiyat kaplanı ve gazete okusun diye bunca fedakârlıklara katlanarak ve oku- yucularımızdan munzam bir ücret istemeyerek büyük mas- raflar pahasına Paris'e gönderdiğimiz ve baş harfleri aynı di- ye philosophie yerine poligamie tahsil etmiş olan ve bu ara- da gizli gizli kendini yetiştirerek memlekete döner dönmez otomatik profesör yapılan ve başkalarının imzalayacağı ya- zılar yazarak kahraman bir önder olmak isteyen ve nere- deyse bunda da başarıya ulaşmak üzereyken ve fakat sayın ordinaryüs profesörü sakın ha sonra seni kürsüden kova- rım aman annenle babanla bir olup döverim aman dediği için köşesine kıvrılan

santrafor ve ekstrafor ve aynı zaman- da İngilizce eserlerin Fransızca'dan mütercimi ve kalbinde yatan aslanı kendisiyle karıştıran ve katılmadığı bir toplantıda tesadüfen oraya bira içmeye geldiği için resmî gazete- lerde çıkan ve şöhreti artan asıl adını geleceği bakımından sakıncalı gördüğümüz için yazamadığımız ve takma adıyla Ahmet Bayır ki bu Ahmet Bayır aslen Diyarbakır'ın Sivrice kazasından olup bir gün yukarıda adını yazamadığımız sa- yın kişinin bir tanıdığını gördüğü zaman gene adını bazı nedenlerle yazamadığımız bu tanıdık yahu Ahmet senin adını kullanarak adını şimdi söylemek istemediğim bir ar- kadaşın penneyi niyetine yazalım mı diye sorunca onun da başüstüne hocam kendisi ona hocam derdi demesi üze- rine meşhur olmuş ve hemşerileri tarafından Filozof Ahmet diye çağırılmıştır ve yazmadığı yazıların sorumlu müdürü olması asıl yazarın kıskançlığını celbetmesi üzerine onun- da isim babalığını kaybetmiştir işte onun adıyla bilinen ve

resimde soldan birinci elinde top tutan yeşil paabağlı zatı- muhterem ve onun yanında göğsünü hafifçe ileri çıkarmış ve yukarıda asıl adı gemeyenin omzuna elini atmış kısa boylu saçlarının n kısmı sizlere ömür olduğu belli olmasın diye arka tarafını n tarafa tarayan ve hürriyetin ilanıyla birlikte takıma girdiği halde derhal eski oyuncularını tasfiye etmek üzere Ahmet Bayır ve ikinci sırada sağdan sekizinci ve general namıyla maruf ve emekli Profesör Ekrem Galip Aydınır'ın sabık doentini de yanına alarak kısa bir süre için de olsa mızrakılar arasında geçici bir panik yaratan ve

sonraları

hafızayıbeşerinnisyanlamalulolmasından yararlanarak başrollerde görünen Ender ve yukarıda bahsi geçen sabık doentlerden Serhat ki bazı mverrihlere göre İngilte- re'deyken köpek yarışlarına merak sarmış ve babasının çift- liğinden gelen paraları müşterek bahislere yatırmış ve dok- tora tezini Thames ırmağının kıyısında gezinirken rastladı- ğı

ve bazı fikirleri yüzünden üniversite bünyesinden uzak- laştırılmış eski bir asistana yazdırmıştır ki bunu da nereden öğrendiklerine gelince Ankara'daki bir arkadaşına birader İngiltere'de manav ve kasapların grevi olduğu sırada ben Piccadilly Circus'ta MHT sendikasının merkezine gidiyordum demesi üzerine arkadaşının dayanamayıp sen ne biçim sos- yoloji doktorası yapmışsın grevle boykotu karıştırıyorsun demesi üzerine Serhat'ın bozulmasının bazı çevrelerce duyulması zaten Serhat'ın akıl dengesinin yerinde olmadığı yurda dönüşünde Fransa'dan geçerken uğradığı ve bizimki- lerin devam ettiği bir kahvede tanıştığı bir ruh doktoruna dertlerini anlattığı ve bir süre onun tarafından tedavi edildi- ği ve bu doktor da bir gece sarhoş olunca Serhat'la aralarındaki bir kadın meselesi yüzünden kavgalı olduğu için bırak o manyak budalaydı diyerek yukarıdaki olayı anlattığı ortaya çıkınca dedikodular almış yürümüş ve hatta bazı tarafsız arkadaşlarının bir ruh doktoru olarak

hastasının sırlarını

480

koruması gerektiğini hatırlatmaları bile doktorun söylenti- leri yaymasını engelleyememiş ayrıca bu tarafsız arkadaşla- rın da siyasi bir dernek meselesi yüzünden doktora kırgın oldukları söylenir üstelik doktor sabık doçentin eski iktidar çevrelerine yakınlığını herkese anlatmış ve nedense olay daha fazla büyümemiş çünkü doktor o sıralarda doçentin ayrılmak üzere olduğu karısıyla evlenmeyi düşünüyormuş resimde ön sırada çömelmiş bir durumda görünen ve gü- lümseyen Tuncay da çalıştığı gazeteden bu gazetede Ser- hat'ın imzasız makaleleri yayımlanıyordu çıkarılınca Ser- hat'ın parasıyla bir tiyatro dergisi yayımlamış ve derginin iş- leri kötü gitmeye başlayınca aslında derginin yazıhanesinde Ankara'da çıkan siyasi bir derginin muhabirliğini yaptığı anlaşılmışsa da bu söylenti- yi de doktorun çıkardığını öğre- nen Tuncay Serhat'a bu sözlerle inanmamasını doktorun Serhat hakkında da dedikodu yaptığını söyleyince Serhat bu duruma içerleyerek meyhanelerde içmeye

karısının en yakın arkadaşı tarafından nasıl baştan çıkarıldığını önüne gelene anlatmaya başlamış ağlayarak konuşuyormuş ona Tuncay'a dikkat etmesini bu delikanlıya parasını kaptırdığı- nı hatırlatarak uyarmışlar Serhat'ı uyaranların bunda bir çı- karları olmadığı sabit olmakla birlikte Tuncay'ın da altı ay emek verdiği dergiden bir kuruş bile almadığı da aynı çev- relerce bilindiği gibi Tuncay da küçük burjuva rantiyelerin kalem sahiplerinin emeklerini hiçe saydıklarını ayrıca gaze- tede çalışırken Serhat'ın makalelerini kimsenin okumadığı- nı bildiği halde hatır için bastığını bu yüzden işinden oldu- ğunu söylemekten çekinmiyormuş ve bu sözlerin bazı çev- relerce duyulması üzerine kimse artık ne söyleyeceğini ki- me hak vereceğini bilememiş ve bir kısım arkadaşları Tun- cay'ın haklı olduğunu Tuncay olmasaydı derginin bu kadar da yürüyemeyeceğini Serhat'ın kuru kuru övünmekten baş- ka bir işe yaramadığını ileri sürerek İngiltere'de yaptığı kuş-

kulu bir tahsilin de tartışma götüreceğini kimsenin bilmediği sendikaların baş harflerini sıralamakla toplumculuk yaptığını sanan bu kocaman adamdan hoşlanan yoktu Tuncay'ın haklı olduğunu kabul ediyorlardı başkaları da derginin kapandığı gün Tuncay'ın hemen yandaki odayı kiraladığını ve derginin eşyalarını aynı gün oraya taşıdığını Serhat'ın değeri yok ama hiç olmazsa bir haber verseydi dediği iki masayla bir kitap rafını götürdüğü sırada dergiye gelen ve derginin ilk çıktığı zaman başlığını ve bazı klişelerini hazırlamış olan ressam Turgay'ın da yaptığı işe karşılık masa lambasını istediğini ve bu nedenle Tuncay'la aralarında kavgaya çıktığını sonunda Turgay'ın lambayı almakla birlikte bu arada ampulün kırıldığını anlatarak bir bakıma Tuncay'ın açığı gözlük etmekle birlikte gene de çalışkan bir çocuk olduğunu her zaman emeğinin boşa gitmesine acıdıklarını derginin yayımlandığı sırada da sabahdan akşama kadar çalışarak dergi işlerinin yanısıra tercüme yaptığını hikâyeye yazdığını hatta

sinema yazarı Rüştü'nün sözüne kanıp kabul edilir ümidiyle senaryolar bile hazırladığını da belirtmeden geçmiyorlarsa da Serhat bu gibi konuşmalara dayanamayıp Tuncay dergisiyle uğraşsaydı daha iyi ederdi diye söze karışmadan edemiyor ama onu dinleyen kim bir kere mesleğin içinde değil üstelik onun da bu ilişkileri sonunda kendine zararlı olup kürsüden kovulmasaydı bu kadar cesur konuşamazdı diye bağlıyorlar sözü evet onun sözleri gürültüye gidiyor çünkü sevilmiyor ve bütün bu olanlardan sonra Tuncay'la sanki hiçbir şey olmamış gibi bir kitap hazırladıkları da gözden kaçmıyor resmin kenarında vücudunun yarısı resmin dışında kalan Haluk onlara bir yayınevi bulmuş bu Haluk da herkesi tanıyormuş güvenilir bir tip olmadığını söyleyenler örnek olarak Serhat ve Tuncay'ı tanıştırdığı yayınevi sahibinden ikisi adına avans alıp ancak yarısını onlara vermesi hoş onların da kendi başlarına yayınevi

filan bulacakları da yoktu ya o ayrı mesele tabii Haluk da aldığı parayla hemen yeni bir takım elbise yaptırıp gece kulüplerine dadanmasaydı kimsenin bir şey diyeceği yoktu onların henüz haberi yok Haluk'un çevirdiği dolaplardan bunları anlatan adam kalıbımı basarım Haluk bu işi yapmıştı parayı almıştı çünkü bana da aynı oyunu oynadı bir gün parayı ben almaya gittiğimde patronun çıkarıp forma başına elli lira verdiğini görünce anladım parayı Haluk benim yerime gidip alıyordu yerin dibine batsın böyle iyilik bana kırk lira getiriyordu bu dediğim de bundan kaç yıl önce siz farkı hesabedin kendisine belli etmedim ama bir daha bu para işlerine karıştırmadım diye yeminle söyledi Haluk'un gizli polis olduğunu da söyleyenler çünkü diyorlar bu elbiseler gece kulüpleri on liralarla avanslarla yürümez bu çocuk her akşam içecek parayı nereden buluyor ne iş yapıyor da her akşam bir şişe rakıyı mezesiyle nasıl hayır efendim olmaz diyorlar en aşağı otuz lirası var bu işin her

akşam ne zaman gitsek bırakın efendim diyorlar yılda bir iki tercüme yapmakla o tercümeleri de biliyorsunuz adam kabul etmemiş sonunda arada birkaç kuruş alabilmişse ne mutlu ona çünkü iki yüz kırk sayfa atlamış zor bir yerinde gene de bunları bile bile bu adama iş veriyorlar iş veriyorlar da ne alıyor bu parayı barlarda harcasa bir gün yetişmez ba- zıları da Ahmet'in evinde iki ay kalmış durumu meydanda başını sokacak bir deliği yok çocuğun diyorlar babasının evinden eski kitapları yürütüp Cahit'e resmin ortasında el- lerini önüne kavuşturup bir cephe zabiti gibi poz veren şu esmer adama satıyormuş ya demek kitapçılığa başladı Cahit hayır evleri dolaşıp meraklılarına satıyormuş işte onun yanında da yıllardır hepimizin adını maceralarını duyduğu fa- kat görmenin bir türlü kısmet olmadığı Kasım Kasım bu mu evet resim çekilirken orada olmayı ne kadar isterdim ne kadar merak ediyorum şu adamı bilseniz resimden pek bir

şey belli olmuyor söylenenlerin etkisiyle insan bambaşka bir tip göreceğini sanıyor ben bir kere meyhanede uzaktan gördüm başında kasketi vardı ya demek kasket giyiyor ya- nına yaklaşıp konuşmaya cesaret edemedim bir türlü ne mi diyecektim herkesin bahsettiği ilahlaştırdığı ve yıllarca yedi düvele meydan okuyan kahraman siz misiniz diyecektim üzerinde iyi bir tesir bırakmazdı kim bu zavallı gibilerden yanındakilere bakarak başını çevirirdi işte gazetede işte al- tında yazıyor işte oymuş yazıyor havadisleri yazıyor kahra- manların renkli resimli bir hatırası ilavede bedava veriliyor bütün bu kahramanlar bütün bu dedikodular onun için o kadar gerçektir ki Turgut bütün bu insanları onların kendi- lerine verdikleri önemden daha ötede görerek onların bü- tün yaptıklarını ciddiye alırdı sonunda aynı insanların bek- lemediği davranışlarını görünce üzüntüden nereye saldıra- cağını bilemez neden bunu yaptınız neden bu sözü söyledi- niz neden neden diye

çırpınır dururdu oyunun kurallarını bilmiyorsun denirdi ona oyunun kurallarını bilmiyorsun herkes birbirine hoşgörüyle bakacak herkes yaptığı beğenilsin diye başkasının yaptığını beğenecek bunu yapamadığı için ona saldırırlardı sen ne yapıyorsun ne yaptın bizden farkın ne sen ne biliyorsun gibi aslında savunmadan öteye gitmeyen saldırıları önemsiyor gecelerce kendini yiyerek yalnız kendini suçlu bularak olumsuz bir yöne itiliyordu bütün teselliyi resimde arkada kalmış ve yalnız başının yarısı görünen ve ona ilk yasak kitapları veren ve karşısında samimiyet buhranlarına tutularak ben bir işe yaramam ben- den herkes nefret ediyor dediği zaman Selim'i teselli eden ona cesaret veren o zamana kadar kulaktan dolma bilgisi yüzünden varlıklarından belli belirsiz haberi olduğu sosyal kitapları hiç duymadığı kitapları veren Hilmi'de bulmuştu ve Selim onun evinde rastladığı bir kıza ne büyük aptallık kızın gene o eve gelen ve bu konularda ondan kıdemli bir

484

hukuk talebesiyle nişanlanmak üzere olduğunu ve ona sa- dece bu düşüncede olan kızların düşünce ve hareket ser- bestliğinin verdiği ve onun anlayamadığı biçimde bir arka- daşlık anlayışı yüzünden ilgi gösterdiğini anlayamamıştı gerçekten de kadınların ona ilgisinin bu biçimde ortaya çıkması onu şaşırtır her zaman sonsuz akılsızlığı yüzünden tedavisi mümkün olmayan pişmanlıklar onu yakardı âşık olmuş ya da âşık olduğunu sandığı ve neredeyse aşkını kıza değilse bile Hilmi'ye anlatmak üzereyken nişanlandıklarını duymuş bu kızla yıllar sonra hayalinde karşılaşmış ve o za- manlar itiraf edemediği aşkını anlatmış ve kız da ona rahat- laticı sözler söyleyerek Selim'in her şeyden önemli olduğu- nu nişanlısının sonradan evlenmişlerdi Selim yanında önemli olmadığını ne güzel belirtmişti oysa kızın onları ve nişanlısını tercih ettiğini görmemek için Selim olmak la- zımdı bütün bunların yanında çocukları ve karısıyla geçim derdinin içinde bunalan Hilmi gösterdiği

yakınlıkla Se- lim'in içine gömdüğü ve kimsenin farkına varmadığı aşkı- nın acılarını daha az duymasını sağlamıştı kızı evlendikten sonra kocasıyla bir sinemada görünce onlar Selim'i görme- miş arkalarındaki sıraya oturarak konuşmalarını dinlemiş bir zamanlar ona nasıl hayran olduğunu bu ağzında durma- dan çiklet çiğneyen bir kenar mahalle dilberi gibi gevezelik eden yalnız konular farklıydı kadının neresini sevmiş oldu- ğunu belki hâlâ güzeldi kendi kendine sorup durmuştu Hilmi'de geçirdiği günlerin Hilmi artık bunları elbette hatır- lamıyordu hatırlamak görevi her zaman olduğu gibi Selim'e düşmüştü tatlı izlenimleri vardı hatta onun evlilik hayatı- nın etkisinde kaldığı için bunu utanarak hatırlıyordu Anka- ra'daki bir edebiyatçı arkadaşına ve karısına Selim için yani evlenmesi için düşündükleri bir kızıdan bahsettikleri zaman başka bir kızın varlığından ve onunla evlenmeyi düşündü- ğünden söz etmişti tabii üstü kapalı konuşmuştu ve işte re-

simde gözüne güneş geldiği için gözlerini kapatmış yüzünü buruşturmuş bir şekilde görünen Necmi ki söylentilere inanmak gerekirse hayatını kumardan kazanmış ve gençliğinde çok sefalet çekerek gençlik dedikleri zaman on sekiz yaşını ifade etmek istiyorlardı resim çekildiği zaman otuz yaşına gelmek üzereydi kaldırımlarda yatmış ve resimden de anlaşılacağı üzere iriyarı ve kavgacılığı yüzünden polisle başı sık sık derde giren kumarda kazandığı bütün parayı bar kadınlarıyla yiyen ve arkadaşlarının saldırılarına hedef olan ve resim çekildiği sıralarda kumar hayatı artık bir düzene girmiş olan ve kumarhanelerin aranan bir oyuncusu olduğu için bunu sürekli bir meslek olarak icraya karar veren artık sokaklarda yatamam diyordu ve hiçbir zaman sokaklarda gecelememiş arkadaşları onun sokaklara veda etmesini ayıplıyorlardı barlarda ayakkabılarını her zaman önündeki masada oturan adamın ceketinin arkasında temizleyerek mesele çıkaran ve bununla bir zamanlar

övünen aynı zamanda bardan çıkınca yolda gördüğü bir kenara bırakılmış otomobillerin antenlerini kırmayı çok severdi adamların sabah arabalarına binerlerken yüzlerini görür gibiyim poker Necmi de işte aramızda beyaz kolalı gömlek ve kırmızı kravatı severdi ve kendisiyle görüşmek üzere yeni tuttuğu apartmana gittiğimiz zaman saat on ikiye geliyordu kapıyı pijamalarıyla açtı kendimizi tanıttık bizim polis olmadığımızı öğrenince rahatladı bizi zevkle döşenmiş salonuna aldı yerler nadide halılarla kaplanmıştı beyaz lake mobilyalara ve duvardaki yağlıboyalara çok para sarfedildiği anlaşılıyordu Sarı Osman'ın adamlarından çekiniyorum bu günlerde diye anlattı tabii bu söylediklerimi yazmazsınız içerden çatlak ve cırlak bir kadın sesi kim o Necmi diye bağırdı Necmi Bey giyinmek için bizden izin istedi gitmeden önce renkli mozaiklerle kaplı amerikan barında bize kendi eliyle içkilerimizi hazırladı içmek için vak-

486

tin henüz erken olduğunu söylediğimiz halde dinletemedik içkilerimizi yudumlarken bir yandan da çevremizi hayran- lıkla seyrediyorduk bütün kristal avizeleri salon radyo pi- kap teybini Yücel en aşağı otuz bin lirası var yalnız bunun dedi yirmi dört kişilik yemek odası takımını eski biçimde oymalı ve yaldızlı süsleri bir usta elinden çıktığını gösteri- yordu tavana kadar bir duvarı boydan boya kaplayan kü- tüphaneyi raflar şık kapaklı ciltlerle doldurulmuştu bütün yeni çıkan yayınlar yer alıyordu içinde gene Yücel bu adam kitabı metreyle alıyor galiba dedi hepimiz güldük duvarlar- daki yağlıboyaların ve bez üzerine basılmış pahalı röpro- düksiyonların müzayedelerden alındığını tahmin ettiğimiz yaldızlı eski çerçeveleri vardı yanında tahta kaşıklar işleme- li çoraplar deniz kabukları deniz yıldızları gümüş çerçeveli minyatürler sığırların boynuna asılan çingiraklar öküz bo- yunduruğu olduğunu tahmin ettiğimiz yalnız herhalde son- radan cilalanmış kocaman bir tahta Yücel bunun

boyundu- ruğun ancak bir kısmı olduğunu ileri sürdü bu çocuk da meslekte yeni her söze atılıyor yazıları da beğenilmiyor şık bir üslubu yok henüz spor yazarlığından yeni geldi yazı iş- leri müdürü de aynı sayfadan gelme biri olduğu için neden- se tutuyor bu çocuğu zaten dikkat etmişimdir nedense bü- tün yazı işleri müdürleri spor yazarlığından gelir ama Yücel yazar olmak istiyor bana da bir köşe verin de fıkra yazayım diye tutturmuş yok efendim neymiş onun da bir portresini bizim ressam Sarhoş Hüsnü yapacaktı da kendi köşesine yerleştirecekti fıkra köşesine adını bile bulmuş köşe kap- maca diyecekti şimdiden piyesler yazıyor gazetecinin dramı diye bir küçük hikâye de yazmış daha fıkra yazarı ol- madan fıkra yazarlığını beğenmiyor fıkra yazarlığını bir ba- samak yapacaktı yaratıcı eğilimleri olan bir yazar böyle köşelerde sıkışıp kalamazmış bir gün bakarsın oyun yazarı da olur ben böyle ihtiraslı adamlardan korkarım gazetede

boş zamanlarında açıyor Türkçe sözlüğü boyuna kelime öğreniyor bana geçen gün bu ülkenin sorunlarının çözüm- lenememesinin nedeni bu sorunun kökeni kuramcılardan yoksun oluşumuzdur demez mi duvarlarda başka tahta parçaları da var ayrıca sergilerden alındığı anlaşılan resimli şi- irler ben de bunu anlamıyorum ya şiir yaz ya resim yap camlatılmış onun yanında nazar boncukları bildiklerimiz- den değil en irilerinden ortalık sehpa- larla doldurulmuştu hani her biri yaprak gibi de birleştirilince çiçek gibi oluyor onlardan gümüş sigara tablaları içinden ok atan kızlar çı- kan renkli camdan sigara tablaları sigaralıklar nargile bile var sayısız vazolar kanepelerin birkaç tane oturma odası ta- kımı vardı salonda hepsi de yanyana dizilmişti kauçuk kö- pükleri o kadar kalındı ki insan oturunca içinde kaybolu- yordu halıların boş bıraktığı yerlerden nefis meşe parkeler görünüyordu üstüne ne diyorlar o cam gibi ciladan sürül- müştü ben az kaldı kayıp

düşüyordum biz hayran hayran çevremizi
seyrederken Necmi Bey kapıdan girdi kireç gibi
beyaz kolalı bir gömlek ve yanardöner kumaştan bir
panta- lon giymişti siyah makosen pabuçları
mağazadan hemen alınmış gibiydi yumuşak mavi
gözlerini üzerimize dikerek sert fakat mert bir
insanın bütün heybetini ifade eden ve Davut
peygamberinkini andıran bir sesle sordu size ne yar-
dımda bulunabilirim içkilerimizi tazeledi
misafirperverliği- nin ve bize gösterdiği yakınlığın
ve içkinin tesirine kapıla- rak bütün bunların
sarhoşluğu içinde bir süre derin bir ses- sizliğe
gömüldük ben elimdeki içine içki konulunca soyu-
nan kız resimli viski bardağımla oynayarak
sorularımızı sı- raladım bir süre gözü işlemeli sırma
iplikli ağır perdenin kıvrımlarına takılarak daldı
sonra birdenbire silkinerek Se- lim mi dedi hangi
Selim Sarı Selim mi onu çoktandır gör- müyorum
anlaşılan bütün rakipleri sarıydı Selim dedik Se- lim
işte kaç tane Selim var dünyada bir tane onu boş

yere

488

fırtınalı hayatının derinliklerine geçmiş günlerinin kaybol- muş sönmüş hayallerine geri götürmeye çalıştık hatırlaya- mıyordu üzülyordu silinmişti Hilmi dedik Burhan dedik hatırlar gibi oldu yüzünde bir gülümseme belirdi anladık hatırlamaya çalışıyordu babacan gülümsemesiyle yüzümü- ze bakıyordu bizden yardım bekliyordu acıdık hafızası çok zayıflamıştı Filozof Burhan olmasın dedi tamam dedik se- vindi çok güç hatırlıyordu lakaplardan başka bir şey kalma- mıştı aklında kitap kurdu Hilmi mi dedi ne kadar sevindik ne yapıyorlar Allahınızı severseniz onlar şimdi tanıdığı in- sanlar nerede onlar nerede gene de eksik olmasın hatırlı- yordu birtakım karışık hayaller dolaşıyordu kafasında ba- kışlarından anlıyorduk karşılıklı susuyorduk biraz sonra nezaketen karısı olup olmadığını sormadığımız yalnız içer- den sesini duymuş olduğumuz hanım da geldi Birsen dedi ona Selim'i hatırlıyor musun beyler bu konuda benimle ko- nuşmak bu meseleyi görüşmek üzere gelmişler

kadın çekerek Necmi Beyin yüzüne baktı Dolambaç gazetesinden gelmişler ferahladı a dedi kadın siz o gazetenin muhabirleri misiniz kendimizi tanıttık söyleyin bana çok merak ediyorum dedi Nino'yla Amelia'nın macerası nasıl bitecek hani şu ikinci sayfanızdaki resimli roman canım ben esrarlı bir gülümsemeyle meslek sırrı hanımefendi diye cevap verdim bir kahkaha atarak sesinin güzel olmadığını itiraf etmeliyim haydi canım nazlanmayın siz gazetecilerin bildiklerinizi bu kadar titiz saklamadığı meydanda Ayten Gürses'in sonradan inkâr ettiğiniz aşkını gûya yazmayacağız diye yemin edip ağzından almışsınız o kadına bu kadar yer ayırmanız doğru mu gazetenizde diye bize takıldı kahkahalarının keskinliği- ne bileziklerinin şingirtısı da karışıyordu Necmi Bey onun bu pervasızlığından biraz sıkılmış gibiydi bizi bırak Necmi biz gayet iyi anlaşıyoruz diye onu payladı kadın bu neşeli hava içinde nerdeyse gelişimizin sebebini unutuyorduk ben

Necmi Beyin belki geçmişte hatırlamaktan hoşlanmadığı acı hatıraları olabilir demek üzereyken Necmi Bey birdenbi- re elini alına vurarak dikkat ettim kocaman şövalye yü- zükler takmıştı parmaklarına hepsi de iri taşlı pahalı yü- züklerdi Selim diye öyle bir bağırdı ki hepimiz koltuklarımızdan fırladık onu teskin ederek yerine oturttuk hatırla- mıştı merakla sözlerini bekliyorduk beyler heyecanlanma- yın dedi yüzümüze acıklı bir ifadeyle bakarak yalnız onu tanıdığımı hatırlayabildim gerisi silinmiş kedere boğuldu onu teselli ettik yavaş yavaş hatırladı evet Burhan'ın arka- daşıydı evet nasıl bilemedim görsem hemen tanırım nerde arabam kapıda hemen gidelim görür görmez bakın hemen nasıl tanıyacağım işte Selim sensin diyeceğim kısa boylu sa- rışın canım bir çocuktu onu daha fazla üzmemek için Se- lim'in boyunu hatırlatmadık zaten artık boyunun ne önemi vardı yahu dedi ilahi Selim ne yapıyor yaşıyor mu birden hayır yaşamıyor diyemedik çünkü daha fazla

heyecanlan- dırmak istemiyorduk ona münasip bir lisanla Selim'e git- menin artık bir fayda vermeyeceğini gitsek de Selim'i göre- meyeceğini ona işte Selim sensin diyemeyeceğini anlattık birlikte çektirdikleri resmi Selim'i onu ve diğerlerini göster- dik gözyaşlarını tutamadı artık Selim'i tanıdığından şüphe- miz kalmamıştı gerçi resimde Selim'i ona gene biz göster- miştik fakat yıllarca önce çekilen bu resim artık o kadar so- luklaşmıştı ki tanımamakta mazurdu bununla birlikte ken- disini bulup çıkardı resmin içinden kendi fotoğrafı da yeni bir üzüntü kaynağı oldu ne kadar zayıfmışım ne kadar gençmişim saçlarım ne kadar çokmuş diye sızlandı durdu Birsen bana hamur işleri yağlı yemekler yediriyorsun bir lo- kantaya gidince sanki satın alıyoruz lokantayı bakın kendi- si de ne kadar şişman o kadar söylüyorum Birsen Hanım gazetecilerin yanında kendisine hakaret edilmesine dayana- madı salonun uzak bir köşesine kaçtı bu salon da ne kadar

490

büyüktü her gün masajcı geliyor fin hamamından çıkmıyo- ruz fakat bu kadar yedikten sonra diye söyleniyordu Necmi Bey bugünden itibaren yemeği bırakıyorum duyuyor mu- sun Birsen sabahları o mükellef kahvaltılara paydos sen de benimle birlikte rejime başlayacaksın bir bardak greyfurt suyu bir krikkarak başka bir şey yok bak şu resmime ben böyle zayıftım işte yalnız ızgara et yiyeceğim bundan sonra et de yağsız olarak Birsen Hanım yanımıza geldi içkiyi de bıraksan iyi edersin dedi seni asıl şişmanlatan içki biz de çok müteessir olmuştuk özür dileyerek ayrılmak istedik ol- maz dedi size hiç faydam dokunmadı dünyada bu saatte bı- rakmam sizleri biraz aklım başıma gelsin henüz erken kafamı toplayamadım Birsen içeriye haber ver bize yemek ha- zırlasınlar o sırada kapı çalındı birtakım adamlar geldiler gittiler Necmi Beyin kulağına birtakım sözler fısıldadılar bir sürü adam besliyordu özel işleri hakkında tabii hiçbir şey sormadık bize dert yandı hiçbirisi bir işe yaramaz gene de

acıdığımından bakıyorum onlara ayrıca ortaokulda iki çocuk okutuyorum doğduğum yerin ilkokulunda da fakir çocuklara yardım ediyorum onlara para gönderiyorum ayrıca ilkokulu birincilikle bitirenler için Necmi Serden ödülü koydum birincilere beşer yüz lira dağıtılır herkese yetişmek gene de mümkün olmuyor her gün yüzlerce mektup alırım yardım isterler adımız duyulmuş bir kere hapse girsen kimse suratına bakmaz memurlar askerliğini yapanlar ortalık için iş teklif edenler bitip tükenmez Necmi Bey gene duyulandı gözleri yaşardı kimseye kızamıyorum kimseye demek Türkiye'miz bu kadar acıklı durumda diyorum kim bunlara yardım edecek diye kendi kendime soruyorum efendiler şu avucumda tuttuğum mektuplar çaresizlik içinde kıvrananları gösteriyor yoksa benim gibi bir insan müracaat edecek kadar alçalmış sözün burasında hepimiz estağfurullah dedik tabii bu insanların başvuracak bir kapıları

olsa ben de sefalet içinde büyüdüm açlığın ne olduğunu sizler bilmezsiniz insan bir yaştan sonra kaldırımlarda uyu- yamaz geceleri taşlar soğuktur evet şimdi gerçekten hatırla- dım Selim’i gördüğüm geceyi yeni yeni üç beş kuruş sahibi oluyordum geç vakte kadar insanların mutlu günlere ka- vuşması için neler yapılabileceğini tartışmıştık karanlık so- kaklarda bütün gece yürüdük meydana geldiğimiz zaman herkesin artık dağılacağı bir sırada Selim evet Selim konu- ştu sormuştu bütün bu düşüncelerimizi ülkülerimizi böyle heyecanla konuştuktan sonra ayrılıp hiçbir şey olmamış gi- bi uyuyacak mıyız hemen harekete geçmeyecek miyiz Bur- han heyecanlanarak hayır gerekirse sokakta bile yatarız de- mişti ben isyan ettim hayır yatamayız ben artık kaldırımlar- da yatma işinde yokum artık sıcak bir yatakta yatmak isti- yorum benim gücüm kalmadı artık beni saymayın dedim başımın üstünde gökyüzü görmek istemiyorum geceleri ya- tarken artık o geceden sonra da bir daha görmedim onları

hepsi de ateş gibi çocuklardı yalnız benim gibi sokakta yat- mamışlardı daha önce verin şu resmi bir daha bakayım gençlik arkadaşlarıma ülkü dostlarıma fakat onlarla yaşa- mıştı Turgut ve bitmişti bitmek üzereydi Burhan'la ilişkisi son günlerini yaşıyordu artık seninle yaşıyorum Günseli se- ni seyrediyorum seni seyrettikten sonra onlara artık eski gözlerimle bakamıyorum bunu anlıyorlar seni sevmiyorlar bana çektirdikleri bütün acıları bütün ihanetlerini artık başka türlü değerlendirdiğimi biliyorlar bütün ucuz roman- ların yazdığı gibi tüylerimiz ürpererek okuduğumuz bütün aşâğılık kitapların söylediğı gibi aşk dünyayı başka türlü gösteriyor insanı yumuşatıyor Allah kahretsin sulu gözlü bir yaratık yapıyor fakat hayır onlara kızıyorum evet onlar- la görülecek hesabım var bilerek ya da bilmeyerek bana acı çektirmeye hakları yoktu diye çırpınırdı neyim var benim sevgilim derdim ona ellerin buz gibi rengin birdenbire sol-

492

du unut bütün bunları insanlarla gerçekleştirmek istediğin bütün hayallerini bana söyle bütün bunları seni dinlemek istiyorum o kadar çok yarım kalmış yaşantı birikti ki canım Günseli onların hepsini anlatsam kaldığım yerden yaşama- ya kalksam benden kaçarsın hayır istemezsin beni ve hayallerimi içinde yaşantı haline getirmeden sözle ifade etmeden uyuşturduğum derinliklerime attığım ve ortaya çıkmaların- dan korktuğum bu sakat duyguları oldukları gibi bırakalım canım Günseli uyandırmayalım onları ah neden başka türlü olmadı diye çaresizlik içinde beni kıvrandırmış olan akılsız yaşantı kırıntılarımı unutalım sözünü keserdim hepsini isti- yorum diye direnirdim hayır olmaz Günseli bütün bu artık- ları orada burada bıraktım yıllarca önce bıraktığım terketti- ğim evlerin dolaplarında unuttum bu kadar yıldır gidip almadım diye ev sahipleri atmışlardır artık onları oralarda unuttuğumu dahi farketmemişlerdir onlar gülüp söyleşir- lerken benim akıllarının köşesinden

bile geçmeyen ıstırap- larla kıvrandığımı
sezmemişlerdir ben hepsini yapacağım Selim'im
bana izin ver beni içeri bırak hayır ben mutlu ol-
mayacağım ve senin de yaşantını karartacağım neyse
geçe- lim bırakalım bir kitapta okuduğum gibi
dünyada bu kadar parlak psikolojik durumlar
varken ve insanlar da en güç anlarında bu parlak
psikolojik bunaltılar içindeyken bizim sözümüz mü
olur hangi kitaba sığar bu aşağılık durum neyse
geçelim efendim geçelim ben buna göre hareket ede-
memişsem elimi kolumu nereye koyacağımı
bilememişsem bunun bile bir yolu yordamı varsa
bunu da bilememişsem ucuz psikolojinin kötü
psikolojinin içine bile girememiş- sem bırak
efendim insan böyle eksik bunalımlarla para ya-
pamaz buradan bir yere gidilmez evet sonunda
maskemi aşağıya indiriyorum kendimi açığa
çıkarıyorum itiraf ediyο- rum ben başka türlü olmak
istiyordum size çok ilginç gel- diğim bu durumumu
değıştirmek bambaşka insan olmak

istiyordum fakat kendimi başka türlü yapmak elimden gel- medi beceremedim anlıyor musun sizler gibi olmak istiyor- dum en aşağılık en bayağı görüneniniz kadar olmak istiyor- dum onu bile beceremedim bu bakımdan bana vız gelir ki- taplara almanız beni boynuma bir etiket yapıştırmanız siz- den kaçmak istiyorum kitaplarda tartışmalarda yaşarken hor gördüğünüz incelikleri hele ruhsal incelikleri anlama- dığı için hor gördüğünüz çocuklara büyüklere kötü örnek olarak gösterdiğiniz kahramanlarınızın parlaklığı daha iyi belli olsun diye cılızlıkları miskinlikleri kötü ruhlulukları bayağılıkları açgözlülükleriyle arka planları karartan zavallı benim işte itiraf ediyorum kendimi savunmuyorum bütün bu beğenmediğiniz insanları yakın buldum kendime hayır bulmadım onlar bir bakıma kendi içlerinde tutarlıydılar fa- kat artık sizlere anlatabilmeliyim ki son fırsatı kaçıyorum senden sonra tufan gelecek Günseli ve beni artık kimse kurtaramayacak bir yandan da

gene sanıyorum ki daha doğrusu kendimi aldattığımı bile bile sanıyorum ki sanki beni hiçbir yere götürmeyen bu anlamsız inadımda bu yer- siz öfkemde ısrar edersem değerim artacak hiçbir şey söyle- meden susarsam sanki neyi anlatamadığımı anlaşılabacak beni de cumhurbaşkanı yapacaklar buyur diyecekler herkes an- lattı anlatamayan bir tek sen varsın meğer bütün iş anlata- mamaktaymış başımıza sen geç diyecekler senin gibi kimse kalmadı zaten nutuklarım konuşmalarım filan hepsi hazır insanlar diyeceğim ey insanlar benim hepinizden farklı ol- duğumu nasıl anladınız demek fen bu kadar ilerledi başka adam kalmadığı için ben her şey olacağım cumhurbaşkanı ben başbakan ben kendimi bütün bakanlar yapacağım her tarafa yetişeceğim herkesin elini tutup doğru çizgiler çizdi- receğim bütün kurumları düzelteceğim tabii kimse itiraz et- meyecek itiraz dünyadan kaldırılacak bugüne kadar bütün insanlığı geri bırakan itiraza yer verilmeyecek gülersin el-

494

bette ben senden daha çok gülüyorum bütün hayatımca güldüm bana gülünürken ve başkalarına gülünürken ben de güldüm fakat bütün bunları söylemeyince olmuyor o zaman bilmiyorlar oysa bilmemeleri gerekir bütün mesele onların bilmemesinde işin içinden çıkamıyorum zaten söyleyince de hak vermiyorlar herkes buna benzer hayaller kurmuştur diyorlar hayır böyle düşünüyorsanız anlatmayacağım bir kelime daha alamazsınız benden demek sizin için insanın bu saçma hayaller uğruna ömrünü tüketmesi hiçbir şey ifade etmiyor nasıl etsin her gün milyonlarca insanın başına olmadık işler geliyor ölümler kazalar genç yaşta başa gelen amansız hastalıklar hangi birine üzülelim duymaya yetişilmiyor değil değil anlatmak istediğim bu değil susuyorum artık konuşmayacağım zaten kelime haline cümle haline getirince olmuyor oysa bir bilseniz ben düşüncemde dünyayı nasıl idare ediyorum aslında sizin dünyanız da fakir geliyor bana ancak

bugünkü düzende birtakım imtiyaz- lar sağlayabilirsiniz bana ya geçmiş yüzyıllar onları nasıl ya- şayacağım hayır bütün istediklerimi yaşamaya hayatım ve sizin imkânlarınız yetmez oysa ne kadar iyi olacaktı tabii siz anlamadıktan sonra değeri yok benim gibi olmalı herkes o zaman da bana haklı muamele edilmez elbette çok şey beklediğimi biliyorum her zaman da bekledim her yeni ta- nıştığım insandan tanışır tanışmaz neler bekledim o daha adımı öğrenmeden ben onunla ilgili hayaller kurdum ümit etmeye başladım hemen ve o insan yanımdan bir dakika bi- le ayrılınca ben öyle yerlere varmıştım ki hayalimde bu ay- rılmayı bir ihanet saydım gücendim hayır benimle başa çı- kılmaz beni bırak Günseli herkes için öyle hayaller kurdum ki senin için de bir kurmaya başlarsam bak Günseli düşün beni tanıdığın kadarıyla seviyorsun bir bilsen bilmedikleri- nin yanında bildiklerin ne kadar az yer tutuyor belki ben öyle esaslı bir adamım ki her şeyimi bilsen aşkın da kor-

kun olacak ben dayanamayacağım sonra birden suratını asardı bunların doğru olmadığını içimde bir yerde biliyo- rum belki tanıdıkça benden uzaklaşacak sın belki ben tanı- dığın kadar bir şeyim geride bir şey yoktur ben de kurcala- mak istemiyorum altından bir yokluk bir hiçlik çıkarsa sen belki dayanırsın buna fakat ben dayanamam yaşayamam müsaade edin bana hayattan ayrılıyorum kendi isteğimle ayrılıyorum bu sözlerin gerçekle ilişkisini bilemedim Tur- gut kendi de inanmak istemiyordu söylediklerine sanki is- tediği gibi konuşma fırsatını ilk defa bulduğu için konuşu- yordu sanki ilk hataya düştüğümüz gün ayrılmalısınız hayat- tan diyordu artık çok geç kaldık ilk uyuşmazlığa düştükleri zaman birbirlerinden ayrılmalı insanlar sonra bir çıkmaza giriliyor kendimi hoşgrdğm her an başka aptallıklar için fırsat yaratıyor başından kesmeli ilk yanılmada ilk ha- yal kırıklığında son vermeli bu işe sonra başarısızlık bir alışkanlık oluyor sıkılğanlık bir huy

oluyor burnunu çek- mek gibi bir huy ilk yalanı söyledikten sonra bir daha ko- nuşmamalı insan ümit ediyor İsa günahları affediyor her iş yolunda fakat İsa günah işlemedi bunun ağırlığını bilemez yaptığı bir hataya kitaplarda rastlayamadım başkasında gü- nahları affetmek kolay ilk anda ne kadar acı gelirse gelsin başkalarının yaşattığı ıstırapları unutuyoruz sadece merakı- mızdan yaşamaya insanlarla ilişkilerimizi sürdürmeye çalışıyoruz sonunda bakalım ne olacak bir gün daha birlikte olsaydım ne olurdu belki bütün anlaşmazlıklar düzelirdi bugün aklıma gelen sözü ona dün söyleseydim mesele kal- mazdı o halde yarın yeniden denemeliyim oysa aynı hatalar aynı aptallıklar tekrar ediliyor neden gazetecinin kızını ilk gördüğüm gün ondan hoşlandığımı söyleyemediğim halde onun da bana pek aldırmadığını gördüğüm halde ondan sonra kadınlardan uzak durmasını bilemedim neden aklımı ve ruhumu ve vücudumu kirlettim neden mutlak bir yola

496

girmek için gerekli temizlikleri yapamadım içimde
ve tanrı ya da tabiat mutlak yola girmesini istediği
yüz kişi için yüz bin kişi yarattı diye doksan dokuz
bin dokuz yüz kişiden biri olarak yaşamak neden
gerekli soruyorum herhalde tu- tunamayanların bir
kısımına bu acı gerçeğin farkına varma ve hayattan
istifa hakkı verilmiştir itiraz ediyorum sayın başkan
bu hayattan istifa ederek başka bir hayatı başka tür-
lü yaşamak istiyorum sayın başkan usul hakkında
konuş- mak istiyorum ayağa kalkardı hiçbir işe
yaramıyorum hiç olmazsa seni güldürmeliyim hiç
olmazsa biletin yanmasın kötü de olsa bir oyun
seyretmelisin güldürürken gülmesini de bildiğimi
sana göstermeliyim doğru dürüst yaşatmıyo- rum
seni hiç olmazsa benden arta kalanlarla seni
sevindir- meliyim senin beğenmen için benden
geriye kalmış en kü- çük bir kırıntıyı bile sevmeliyim
hiç olmazsa elim var aya- ğım var beni seven
Günseli var az deyip geçmeyin büyük
fedakârlıklarla kumpanyamıza seyirci olarak

getirtmiş bu- lunduğumuz Günseli biz oynarken seyredecektir evet Gün- seli madem ki geldin bu dünyaya alışmalısın her rüyaya be- ni de oynat diye düşündü Turgut peki siz de buyrunuz hoş geldiniz sefalar getirdiniz içeriye girerken neden ayaklarını- zı silmediniz hoş bulduk Selim hoş bulduk tiyatro sahnesi- ni biraz boş bulduk da ondandır cesaretimiz atılmaya sah- neye sen de bu kadarını çek sineye monologdan bıkmışsı- nızdır bütün hayatınızda birlikte oynayalım mematinızda Günseli de sahneye buyursun isterse konuşmadan bir ke- narda dursun ilhamıyla bizleri hande eylesin âşık-ı biçareyi bende eylesin madem ki yaşayamadık ağız tadıyla görüle- cek hesabımız var kör kadıyla kör talih bize oyun oynadı şimdi oyun oynama sırası bizde sigara içenler varsa içinizde lütfen söndürsün fuayemizde eskiden sigara içmek mem- nuydu şimdi yasaktır yalnız nasıl dolmuşta şoförler müşte- rilerine sigaralarınızı atın beyler dedikleri halde kendileri

fosur fosur içiyorlar bizler de birer tane tüttürelim duman- dan tuhaf suretler gösterelim bakmayın zahirdeki vakaya insan çok kere şakaya getirip neler söyler neler Selim sol- dan içeri girer Turgut birer birer Selim'in düşmanları rolüne girer Selim bağırarak tanıdım seni sen Selim Işık uzun giriş konuşmasını yaparken sayın dinleyiciler sizlere salonu ve oyuncularını biraz anlatmaya çalışacağım bu akşam salon müstesna günlerinden birini yaşıyor her taraf tıklım tıklım dolu hatta geçit yerlerine bile sandalyeler konulmuş geçecek yer kalmamış şimdi sayın başbakan ve beraberindekiler de salona girerek yerlerini aldılar alkışlardan kendilerine yapılan tezahüratı duyuyorsunuz salon bazılarınız belki bil- miyordur diye anlatıyorum yüz yirmi dört metreye on sekiz yarda ebadında beş köşeli altı kenarlı ve iki tavanlı olup sahnenin tam karşısına gelen yerde biraz önce başbakan ve beraberindekilerin yerleştiği kırmızı kadife perdeli şeref lo- cası bulunuyor başbakan bu gece yeşil bir

smokin giymiş belinde hürriyetin ilanı sırasında kendisine hediye edilmiş olan kırmızı kuşak var salonun tepesinde şu anda yavaş ya- vaş sönmekte olan ve Finlandiya elçisinin hediyesi maun ağacından muazzam bir avize bulunuyor demek Finlandi- ya'da ağaç bol olduğu için avizeleri tahtadan yapıyorlar sah- nedekilere gelince Selim Işık koyu mavi yazlık bir kumaş- tan döpiyes bir ropdöşambr giymiş belinde sarı taşlarla süs- lü bir kılıç var işte gene konuşuyor ve Turgut'a topu geçirdi kendisi sağa deplase oldu koşuyor alkışlıyorlar ve orkestra üyeleri yerlerini alıyorlar biraz sonra kısa bir inkıta geçiren maç başlayacak bu arada sizlere bu konser için Turgut Öz- ben'in hazırladığı konuşmayı sunuyoruz spikeriniz Özdiñç Erkaplan bugünkü konserde dinleyeceğiniz piyesin yazarı Selim Işık 1936'da N. kasabasında dünyaya geldi ve şimdi sıkıştırıyorlar topu uzaklaştırmaya çalışıyorlar deniz tara- fındaki kaleye soldan akıyorlar taç babası malmüdürü Nu-

man Bey onun küçük yaşıta meydana çıkan kabiliyetlerini soldan bir orta ve gol evet sayın dinleyiciler gol gol gol bütün orkestra üyeleri ayakta alkışlıyorlar itiraz ediliyor hayır hakemin kararı kesin gol radyosunu yeni açmış olanlar için tekrar ediyorum başbakan salona biraz önce girdi ve erken keşfettiği için oğlu Selim'e bir piyano bir futbol topu bir daktilo makinesi ve Selim oynasın diye bir perdelik bir piyes almıştı oyun durdu herkes hakeme doğru bakıyor ne karar verecek diye bütün gözler ona çevrilmiş başbakan da bu sevgi gösterisine sağ eliyle mukabele ediyor mukabil hücumla geçtik şimdi bastırıyoruz tribünler heyecandan ayağa kalkıyor orkestra üyeleri oturdu başlamak için şefe bakıyorlar şef de soliste bakıyor solist beyaz bir tuvalet giymiş ve saçlarını arkaya toplamış topla oynuyor Necdet bırak Necdet çalım Hasan'a ver aaah kaldığımız yerden devam ediyoruz nerde kalmıştık evet şimdi mikrofonlarımız Ahmet Paşa Tiyatrosu'nda okuma yazma öğrenmeden ilk piye-

sini yazdığı rivayet ediliyorsa da elimize geçen ilk eserde Mendelssohn'un Fingal Mağarası uvertürünü çalacaklar kalp ağrınıza karşı kalpazan diş kremlerini tercih ediniz Se- lim yükleniyor Turgut'a sen değil miydin beni tahtaya kal- dırıp tarihten dört veren nasıl unuturum seni üstelik hizmetçinizi dövdünüz diye mahkemeye verildiğiniz halde ba- bam hakim arkadaşına rica ederek sizi hapisten kurtarmıştı bu olayın verdiği eziklikle bana eziyet ettin en sevdiğim dersten bana dört verdin Turgut kadın rolünde yapmayın Selim Bey bana acıyın olur mu Necdet yapma kaçır mıydı o fırsat oyun ortalarda devam ediyor birinci kısım için sizlere Turgut Özben'in hazırladığı yazıyı okumaya devam ediyor- ruz bu eserde kontrbasların etkisi önce birinci temanın ve- rildiği sırada orada birşeyler oluyor benim yerim uzak ol- duğu için göremiyorum galiba hafif bir itişme oldu hakem santrayı işaret ediyor işaret değneğini kaldırdı her an gol

olabilir solist alkışlar arasında salonu terk ediyor yerine Gürkan girmek için sahanın kenarında bekliyor evet sakat- lanan Necdet'in yerine Gürkan girdi hakem saatine bakıyor düdükle birlikte daha çok yaylı sazların hakimiyeti altında devam eden birinci devre sona erdi oyuncular soyunma odalarına doğru gidiyorlar Turgut ayağa kalktı başı önüne eğik saldırıları dinliyor bu oyun üç kısımlı bir senfoni şek- linde yazılmıştır ve Selim'in Viyana arşivlerinde rastlanan ilk eseridir genç yaratıcı bu eserinde insan ve tabiat temini alışılmış kalıpların dışında modern bir sonat formunda bes- telemiştir sanat hayatında bir dönüm noktası teşkil eden ikinci eserinde zalim bir babanın elinden çektiği acıları ve bu acılara sessizce boyun eğişini anlatmakta ve tenkitçilerce ifade edildiğine göre babasını öldürmek yerine piyesin kah- ramanı hain baba Duman'ı babası Numan'la isim benzerli- ğine dikkatinizi çekeriz intihara zorlayarak teselli bulmuş- tur babasına duyduğu öfkenin tatmini

yerine bizce Gürkan birinci devrenin başında oyuna alınmalıydı takım tertibin- deki hatalara böylece işaret ettikten sonra oyuna gelince Turgut'un çizdiği başarılı kompozisyonu da belirtmeden geçemeyeceğiz bir oyun içinde bu kadar çeşitli tipi aynı usta- lıkla oynayan ve takım arkadaşlarına pas vermek yerine ça- lımı tercih eden Necdet'in neden oynatıldığını bir türlü an- layamadık onun yerini dolduracak ve Selim'in karşısında denk bir oyun çıkarabilecek başka birini tasavvur edemiyo- rum bunun yanı sıra oyunun yarısında çıkarılmasını da oyuncuların morali bakımından doğru bulmadık şimdi siz- lere günün diğer maçlarından aldığımız en son haberleri veriyoruz ikinci kemanlarla birlikte kornolar birinci temayı verirken viyolonsellerde babasının karakterine uygun bas sesler duyulur ince bir flüt kahramanımızın şikâyetlerini fa- gotlar refakatinde gittikçe hızlanan bir tempo içinde duyurur ana tema yaylı sazlardan nefesli sazlara geçerken enfes

500

bir pas ve kalenin hemen yanından bir şut avut
şimdi aldı- ğımız bir haberi veriyoruz İzmir'deki
maç sona ermiş baş- bakan ve beraberindekiler
oyunu sonuna kadar büyük bir ilgiyle izlemişlerdir
 tarafların sonucu değiştirmek için yap- tıkları
çabalar bir netice vermemiş ve maçın bu sonuçla bi-
teceği zannedilirken birden derinden ölüm temasını
işleyen trompetlerin crescendoları büyük bir
ümitsizlikle çırpınan Selim'in tiradı sahneyi
doldurur 'Turgut'a baba ben artık bu evde yaşamak
istemiyorum yıllardır ruhumuzu öldürdün bu evde
hayatında bir roman okumadın bir sinemaya gidip
heyecanlanmadın beni ve annemi bu çirkin eşyanın
içine hapsettin yemekten ve uyumaktan başka bir
şey düşünme- din bende bütün duygular senin bu
inatçı duygusuzluğuna karşı geliştirdi kuru mantığınla
içimizi kuruttun sana benze- yen taraflarımdan
ellerimden ayaklarımdan utanıyorum ih- tiyarlayınca
sana benzemekten korkuyorum kötülük ede-
meyecek kadar kısır kafanda yalnız bizim için

yaptıklarının defterini tuttun bana aldığın ilk elbiseden verdiğin son harçlığa kadar hastalığımda uykusuz kaldığın gecelerin he- sabına kadar kaydettin bu ağır havalı evin içini güzel bir müzik sesiyle bir kitapla süslememe izin vermedin nasılsa eve giren bütün güzelliklerin birer birer yok oluşunu kayıt- sız bir sabırla seyrettin kanaryam öldüğü zaman bir yenisi- ni almadın çiçekler solunca boş saksıları balkona taşıdın hiç duydun mu hediye diye bir sözün olduğunu insanların birbirine aldıkları ve genellikle çocukları sevindiren hediye bir gün elinde bir balonla eve döndün mü yaptığım resim- ler için ağzından çaktığın çivilere dikkat et duvarları berbat ediyorsun sözünden başka bir söz çıktı mı bu evde senden başka varlıkların yaşadığını hiç düşündün mü ben bir kitap okurken ne okuyorsun diye bir soru sordun mu beni elim- den tutup bir gün parka götürdün mü sadece o soğuk man- tığınla tenkit ettin elektriği açık bırakmışsınız pencereyi ka-

patmamışsınız radyoyu kapatın başım ağrıyor roman oku- yup gözlerinizi yormayın boşuna elektrik yanıyor okuduk- larınızın hepsi yalan senin bana isyan etmene bu kitaplar sebep oluyor bu yüzden karşıma geçip bacak bacak üstüne atarak sigara içiyorsun yemeğin suyu bitmiş altını kısın ayakkabılarının burnunu eskitmişsin taşlara çarpma sen başka bir söz bilmez misin tuzluğu Fransızca istemekten başka kültürün yok mu kapayın pencereyi üşüyorum açın pencereyi yanıyorum tek heyecanım ölüm ondan korkuyo- rum çok yaşamak için iki nefes alıyorum bir nefes veriyo- rum gazetelerin bütün tavsiyelerini tutuyorum bak yaşlan- dım küçüldüm neredeyse gözden kaybolacağım öyle hafif- ledim ki evladım neredeyse gökyüzüne uçacağım aç baka- lım şu radyoyu belki sevdiğin bir şey çalışırdır sen askere gittiğinden beri uzun zamandan beri sahalarımızda görül- meyen ve gerek hazırlanışı gerek atılışı bakımından cidden şayanı takdir bir goldü fakat ne oldu golün

kahramanı Gür- kan yerde yatıyor yardımcılar sahaya girdi geliyorlar kaldır beni evladım ölüyorum nefes alamıyorum yerden kaldırı- yorlar suni teneffüs yaptırmaya çalışıyorlar bir baygınlık ge- çiriyor galiba salon alkıştan inliyor Turgut Selim'in babası rolünde salonu gözyaşlarına boğdu perde tekrar açılıyor başbakan da bizzat alkışlıyorlar Turgut rolünün etkisinden henüz kendini kurtaramamış Selim'in kollarında yatıyor bu sırada güzel bir hareket oldu Gürkan topu Necdet'e vere- cekmiş gibi yaptı ve soldan alkışlar üzerine tekrar sahneye çıkıyorlar alkışlara mukabele ediyorlar başbakan locasın- dan ayrılıyor ve sanatkârları tebrik etmek üzere kulise mü- teveccihen yola çıkıyor halk kendisini görebilmek için bir- birinin üstüne çıkıyor tribünlerde dalgalanmalar oluyor on beş dakikalık aradan yararlanmak isteyen halk büfeye hü- cum ediyor sanatkârların yakın dostları sahne arkasına ko- şuyor bu arada memleketimizin mümtaz simalarını fuayede

502

görüyoruz sanatkârın bundan sonra üzerinde üç yıl çalıştığı ve biraz sonra konserin ikinci kısmında dinleyeceğiniz ölüm ve genç adam adlı senfonik şiir bestecinin Paris'te geçirdiği sıkıntı ve ümit dolu ilk yıllarının bir ürünüdür form olarak bir yenilik ihtiva etmemekle birlikte duyuş bakımından benzerleri arasında ayrı bir önem taşır icra edilmesinin güçlüğü ve senfoni repertuarının vazgeçilmez bir parçası oluşu eserin bünyesindeki çelişkilerin yanısıra dikkati çekmektedir ülkemizde ilk defa bugün çalınacak olan eserin yapısını kısaca incelersek vuruşlu sazların antresiyle tam içeri girecekken sağ bek Necmi topu kafayla kaleden çıkarıyor karşı taraf hesabına büyük bir şanssızlık bu obuanın ölüm ve yalnızlığı işlediği kısa bir solo duyulur programlı müziğin tipik örneklerinden olan ve bir kısımlı senfoni formundan izler taşıyan eserde aynı temin viyola ve trombonla geliştirilmesinden sonra bütün orkestra üyeleri sahnede yerlerini alıyorlar uzun zamandan beri konserlerden uzak kalan

bugünkü konserin başarılı şefi göründü orkestra üyeleri şefi ayakta alkışlıyorlar görülmemiş bir manzara bu yıl- lardır yabancı takımlara karşı bir galibiyet alamayan takımımız bugün İngilizleri sahadan sildi onlara acı bir yenilgi ha- zırlıyorlar Türkiye’de futbol oynanıyor mu diyen antrenör- lerinin şu andaki halini görmek isterdim evet Türkiye’de futbol oynanıyor ve bütün dünyaya bu arada futbolun beşiğinden gelen İngilizlere öğretircesine oynanıyor tribünlerde birçok seyirci benim gibi gözyaşlarını tutamıyor sevinç göz- yaşlarını evet ağladı ve ağlattı sahnede evinde dolaşır gibi rahat ve emin adımlarla dolaştı oyunu aşırı duygusallığa kapılmadan ve seyredenlerin sinirleriyle oynamadan denge- li ve gösterişsiz bir şekilde yorumladı hiç konuşmadığı hal- de ölçülü duruşu ve güzelliğiyle seyirciyi büyüleyen Günse- li Ediz’den de bir iki kelimeyle bahsetmeden geçemeyece- ğim şüphesiz daha önemli rollerde kendisini daha çok al-

kışlamak fırsatını bulacağımız bu yeni ve taze kabiliyet bu kısa rolünde bile dikkati çekmesini bildi ve hiçbir yapmacı- ğa başvurmadan oyunun akışının sağlanmasında üzerine düşeni fazlasıyla başardı başarısında antrenörün payını da kabul etmek gerekir durmadan dinlenmeden takımı bu büyük maça hazırlayan ve karşı takımın oyununa göre takımı- na taktik veren ve takımın teşkilinde büyük sorumluluğu üzerine alarak oyunun aksamamasında en büyük amil şüp- hesiz Selim'dir sizlere bugünkü konserde çalınan eserler hakkında Turgut Özben'in hazırladığı bir konuşmayı sun- duk bu hususta futbolcu Gürkan diyor ki ben formumu Ya- ma nebatî margarinlerine borçluyum siz de Gürkan gibi bir futbolcunun daha uzun yıllar yetişmeyeceği işte gene Gür- kan Tural'a aşırma bir pas verdi nerdesin Tural bir an için sol açık mevkiinde sağa deplase olan Tural bu pasa yetiše- medi yerine döndüğü sırada duyduğum ziller ikinci perde- nin başlayacağını haber veriyor seyirciler yerlerine

oturu- yorlar bu arada emniyet müdürünü
görüyorum kırmızı şe- ritli resmî üniformasını
giymiş yanındaki sivil polise birşey- ler söylüyor
eliyle sahneyi işaret ediyor ne dediğini duyamı-
yorum salon yavaş yavaş doluyor başbakan ve
beraberinde- kiler birinci perdeden sonra tiyatrodan
ayrıldılar şimdi bü- tün seyirciler salonda yerlerini
aldılar ön sıralarda tiyatro dünyasının önde gelen
simalarını görüyorum işte konserin ikinci yarısını
naklen yayına başlıyoruz tanınmış tiyatro tenkitçisi
Rıza Bey karısıyla konuşuyor Sema Hanım kendi-
sine çok yakışan leylak rengi bir gece elbisesi
giymiş gü- lümseyerek Rıza Beyin anlattıklarını
dinliyor yanında oyun eleştirmenlerinden Gürdal
Özdener sanat âleminin tanın- mış yüzlerinden
Doktor Sancar da burada onu bütün kon- serlerde
tiyatrolarda görüyoruz Amerika'da ihtisasını yapar-
ken aynı zamanda Yale Üniversitesi'nin tiyatro
bölümüne de devam ettiği söyleniyor pek yakında
Ankara'dan bazı

504

oyuncularla birlikte bir avant garde tiyatro kuracağı da do- laşan söylentiler arasında bu arada keman çaldığı da bilinen doktor karakalem resimleriyle de n salmıştır oyunların yneticiliğiyle dekor ve müzik işlerini de üzerine alması bekleniyor ikinci karısıyla birlikte pek mutlu görünüyorlar İngiliz ve Fransız kültür ateşeleri de gelmişler yanlarında son piyesi Fransa'da oynanacağı söylenen şair Haşmet otu- ruyor hararetle bir konuşmaya dalmışlar Fransız ateşe onun anlattıklarını gülerek dinliyor Haşmet Beyin dış ülkelerde başarılı bir sanat elçisi olacağından hiç şüphemiz yok karısı yakında bir bebek beklediğinden bu geceki oyuna geleme- miş Ozan Tiyatrosu mensupları da bütün kadrolarıyla tem- sili izlemeye gelmişler Ozan Taray'ın kucağında oyundan sonra sanatçılara sunacağı buketi görüyoruz kırmızı gller- den yapılmış ve ince selofon kâğıdına sarılmış büyük bir i- ek demeti tanınmış ieki Dalındakis tarafından hazırlan- dığını tahmin ediyorum ayrıca Ozan

Taray'ın genç karısı da Japonya'da uzun yıllar çiçek düzeni eğitimi gördüğü için onun da hazırlamış olması muhtemel eliyle sahnenin çeşitli kısımlarını işaret ederek arkadaşlarına herhalde oyunun sahneye konuluşu hakkında birşeyler anlatıyor onun he- men arkasında tanınmış sanatseverlerimizden Gülçin Ha- nım oturuyor Avrupa'da bir iş seyahatinde olan kocası da onun gibi sanat çevreleriyle yakından ilgilidir bu yıl Ahmet Bey en başarılı tiyatro oyuncusu yöneticisi ve teknisyenleri- ne verilmek üzere bir Ahmet Sevnal Ödülü tesis ediyormuş ayrıca bir tiyatro ve sanat galerisi açacağı da rivayet ediliyor sanat çevrelerimiz için sevindirici bir haber şüphesiz Ahmet Beyin oğlu da Harvard'da yöneticilik tahsil ediyor yurda döndüğü zaman oğluna bir tiyatro hediye etmek Ahmet Be- yin uzun zamandır hayal ettiği bir plan şehrimizde de bir sanat dostları derneği kurarak sosyetenin sanata karşı ilgisi- ni organize etmek üzere teşebbüse geçtiğini de ayrıca öğ-

rendik bu konuda gene sanat âleminin yakından tanıdığı Pervin Hanım şimdiden kollarını sıvamış Ahmet Beyin ken- di evini de en tanınmış mimar dekoratör ve ressamların yardımıyla yapmasının diğer işadamlarına da örnek olması- nı sanat namına temenni ediyoruz bu sanatsever çifte bu alanda her zaman başarılar dileriz şimdi birinci perde başla- madan sizlere anlatmış olduğum ahşap avize söndü onun hemen üstünde ve ikinci tavandan sarkan avize de yavaş yavaş sönüyor kıymetli dekoratör Nevin Hanımın kreasyo- nu olan bu avize tiyatronic ilk gecesi bir hayli sansasyon yaratmıştı Nevin Hanım son günlerde ülkemize gelen Hint mütefekkirlerinden Maharagan Kurubapti'nin müritlerin- den son zamanlarda sosyete hanımlarımızın bu mezhebe aşırı bir ilgi gösterdiği ve Nevin Hanımın aracılığıyla her gün üstadın elini öpmeye gittiklerini gazetelerde okumuş- sunuzdur ışıklar söndü oyun başlıyor oyun durdu bütün oyuncular penaltı noktası etrafında toplanmışlar

hakem pe- naltı noktasını işaret ediyor tribünlerden uğultular yükseli- yor bizimkiler kararı çok ağır buluyorlar hakemin çevresine yığılmışlar kaptan Sunay eliyle hakeme birşeyler işaret edi- yor galiba yan hakemi gösteriyor yan hakeme sorun bir of- sayt var diyor herhalde hakem dinlemiyor başını sallıyor oyuncuların onsekizi boşaltmalarını istiyor son günlerde Atayspor'a transferi günün dedikodusu haline gelen Ogan topu tutmuş bırakmıyor bizce de karar biraz ağır fakat sol- bek Haşim de solaçık karşısında biraz ağır kaldı topu adeta ona teslim etti idarecilerin ifade ettiklerine göre bugünlerde özel hayatına dikkat etmiyor geceleri geç yatıyormuş sütü- nü de hiç içmiyormuş sabahları iki yumurta yemezse eski formunu bulması imkânsız deniyor oyun durmuş vaziyette hakem oyuncuların penaltı noktasından çekilmelerini bek- liyor Oskay bu yıl takımına büyük masraflara mâlolan ve nedense beklenileni veremeyen bu oyuncu hakemle tartışı-

506

yor Asspor'un bu yakışıklı oyuncusunun da filmcilerle anlaşmaya vardığını ve pek yakında polisiye filmlerde başrol- ler oynayacağını duyuyoruz birçok karpuzu bir koltuğa sığ- dırmaya çalışan bu oyuncu aynı zamanda gayet iyi basket- bol oynamakta ve yüz metreyi on bir saniyenin altında koş- maktadır idareciler bu tutukluğunun geçici olduğunu ve yeni evlenmesinin form düşüklüğüne yol açtığını kısa za- manda gene sahaların yıldızı haline geleceğini belirtiyorlar geçen futbol mevsiminde spor yazarlarından en çok yıldız alan bir oyuncu olan Oskay'ın gene parlamasını biz de bü- tün kalbimizle temenni ediyoruz oyuncular onsekizin dışı- na çıktı penaltıyı solıçleri atacak Güney Amerika'ya transfe- ri günün konusu olan bu futbolcunun İtalyan sevgilisini terkederek Okyanus'un ötesine geçmesine şimdilik kimse ihtimal vermiyor aynı zamanda bulunduğu şehirde spor malzemeleri satan bir mağazanın da sahibi olan Olric'in da- ha uzun zaman sahalarda

parlayabileceğini söyleyebiliriz Olric gerildi bütün tribünler ayakta herkes nefes almaya da- hi korkuyor kaleci kımıldamadan vaziyet almış bekliyor or- talığı gergin bir sessizlik kapladı bütün oyuncular sahneye çıktı Günseli sahnenin sol geri köşesindeki yerini almak üzere yavaş yavaş oraya gidiyor zarif bir hareketle sandalye- sine oturdu gözlerini tavanda bir noktaya dikerek bekliyor Turgut ilk perdedekinden farklı olarak bol paçalı belden sıkma bir pantolon ve jabolu bir gömlek giymiş Selim rop- döşambrını çıkarmış eski usul bir uzun hırka sanıyorum Topkapı Müzesi'nin padişah kıyafetleri bölümünden esinle- nerek çizilmiş bir kreasyon olacak bacağına yapışık ve kıs- men XVII. asır saray kıyafetlerini kısmen dedelerimizin giy- diği uzun paçalı yün donları andıran bir pantolon giymiş başında kısa ve sık tüylü bir kalpak var bıyıklarını çıkarmış beline koyu kırmızı sıkı bir kuşak sarmış sahnenin ortasına doğru geldiler kavuştular Turgut ellerini arkasında kavuştu-

rarak ayakta Selim'in konuşmasını bekliyor Selim evet sa- yın dinleyiciler Olrıc kaleciyi sağ tarafa yatırarak soldan to- pu ağlara gönderdi stadyumu derin bir sessizlik kapladı Se- lim sözlerine devam etti babamı gömdüğümüz gün hava çok soğuktu bir gün önce yağan kar yolları kapamıştı cena- ze arabası geç geldi zincir takmıştı ortalıkta törenin havası- na uymayan bir durum seziliyordu ölümden korkan ihtiyar dostları cenaze törenine gelmemişlerdi genç dostu Hasan'sa ölüm korkusu bir hastalık haline geldiği için bir hayli para- sını alan ruh doktorlarının romantik hastalık dedikleri ra- hatsızlığına rağmen cenazeyi arabasıyla uzaktan izlemişti üşümekten kimsenin üzülecek hali kalmamıştı öğle nama- zından çıkan cemaatten cenaze namazını kılmaya kalan da olmadı son günlerinde çok zayıfladığı halde tabut çok ağır- dı ölümler ağır olurmuş kendilerini tutacak güçleri kalmadı- ğından olacak imam da ellerini ovuşturup ısıtmaya çalışa- rak duasını aceleyle bitirdi fakir bir

cenaze töreni bana ge- lince her şey böyle zavallı ve derme çatma oluyor bir düzen eksikliği vardı mezarlıktaki tepenin üstündeyse soğuk dayanılmayacak kadar artmıştı rüzgâr gözlerimizi donduruyor mezara toprak atmak için küreği tutan eller yapışıp kalıyor- du insanın babası hayatta bir kere ölür gördüğüm bütün ce- nazelerde rahmetlinin kederli ailesi ağlamaktan kızarmış gözlerini gizlemek için kara gözlükler takarlar merhumun yakınları onların koluna girip teselliye çalışırlar yoldan ge- çerken şapkasını kasketini çıkaran seyirciler durup bekle- yen otomobillerdeki yolcular için saygıdeğer bir manzara- dır bu herkes bu törenin bütün inceliklerini bütün ayrıntı- larıyla yaşar bizde bir telaş bir acele içinde her şey bir anda olup bitti ne kara gözlük takabildim ne de mezarlıkta hıçkık- ranların arasında ıstırabımı bütün haşmetiyle duyabildim ne güzel âdetlerimiz vardır hiç bilmediğin daha önce gör- mediğin kara sakallı genç bir hafız ilerde bir mezar taşına

508

oturur kimsenin işaretini beklemeden okumaya başlar son- ra mezarın başındakilerden biri onun yanına gider birlikte devam ederler soğuktan kimse gözünü açamıyordu ki ama işin ucunda bir haksızlık seziyordum bana ve babama farklı bir muamele yapılıyordu bütün mevsim üç gün kar yağmış- tı ertesi gün hava açmış karlar hemen erimeye başlamıştı bir bahar havası gelmişti sanki tabiatın bütün gazabı sanki zavallı ihtiyar babam içindi ölüm ilanını bile son dakikada verildi uygunsuz bir saatte ölmüştü babam birçok gazete kabul etmedi sayfalarını bağlamışlardı kimse görmedi gaze- tedeki ilanını bugün bile yolda tanıdıklara rastladığım zaman bana hâlâ sorarlar babamın nasıl olduğunu bir sıkılganlık gelir üstüme söyleyemem bir türlü ne anlatacaksın baba- mın bu kadar sönük bir şekilde ölmesinden utanırım iyidir idare ediyoruz işte gibi birşeyler mırıldanır geçerim gözyaş- larım yanaklarımı üşütüyordu Hasan Bey uzakta mezarlığın kapısında kaloriferli arabasının içinde

ölümünden korkuyor- du mezarcular toprağı güçlkle kımıldatıyorlardı kimsenin kabahati yoktu kimseyi suçlamak mümkün değildi gene de ifade edilmesi güç ölümünden öte bir haksızlık olmuştu bir yıl sonra mezar taşını yerleştirirken taşın bir kenarını kırdı- lar bütün bunlar unutuldu gitti beni hiçe saydıkları duygu- suysa iyice yerleşti içime o güne kadar hiç ölü görmemiş- tim ölü görmeyi ondan bir parçanın ölümün bana bulaşma- sı gibi bir uğursuzluk sayardım hiç görmezsem sanki hiç ölmeyecektim bu duygu da silindi içimden zaten hangi özelliğimi koruyabildim özendiğim hangi işi sonuna getire- bildim kimsenin cenazesine gitmem o günden beri bir kişi eksik olsun törende cenazenin gösterişi bozulsun unutul- madan unutulsunlar ne kadar sözünün eri bir aileymişiz babam ölüyorum dedi kollarımda ve öldü bu kadar işte bir böyleyiz bizim de değerimiz anlaşılır bir gün elbette en ta- bii bir şekilde öldü diye babamın mezarının başında da sa-

de fakat dokunaklı bir anma töreni yapılır şimdilik gürültü- ye gelmiş vaziyetteyiz bu konuda başvurabileceğim bir merci de düşünemiyorum bütün hayatımca başvurabilece- ğim merciler düşündüm her şikâyetim için ayrı bir merciye gidiyordum onlara diyordum ki bütün istediğim haksız bir muamelenin düzeltilmesi sayın baylar lütfen beni bir kere dinleyin beni bir kere dinlerlerse bütün karışıklıkların dü- zeleceğine inanıyordum kendimi o kadar haklı görüyordum ki bütün aksaklığın bilmemelerinden doğduğunu sanıyor- dum bir kere dinleselerdi beni oysa dinleyenler de oldu neyse geçelim bunu sayın baylar diyordum mesele gayet basit dinleyin beni ne olur Turgut yetkili merci rolünde bu- yurun sizi dinliyorum yalnız fazla vaktim yok sizin gibi bir- çok insan kapıda bekliyor biraz acele edin ah ben aceleye gelemem acele denince şaşırırım bağırarak Turgut beni din- lemeye mecbursun karşıma insanlık olarak dikilemezsin kimsenin bu hüviyete

bürünmesini istemiyorum karşımda artık ben öldüm
Turgut ölümle ödedim günahlarımın kefa- retini
bana sıradan bahsedemezsin artık insanlık batsın yal-
nız beni dinlemek zorundasın buraya rüyalarımızı
gerçek- leştirmek gerçek cenneti kurmak ve kötü
hayalleri kovmak üzere toplanmış bulunuyoruz
onları gözyaşlarımızla mı eğ- lendireceğiz onlar bu
çeşit eğlenceyi daha çok severler ama ne ağladık ne
ağladık diye heyecandan titrerler birbirlerine
anlattıkça oysa biz onlara cenneti sunacağız cennet
muhal- lebiden duvarlar demek değildir sayın yetkili
cennet insan- ların birbirlerini dinlemeleri demektir
birbirlerine aldırma- ları birbirlerinin farkında
olmaları demektir sen beni dinle- yeceksin sayın
yetkili benim reyimle oraya geldin bana ku- lak
vereceksin yanımdan hışım gibi özel muhafızların
ve kurşun işlemez camlı arabalarıyla rüzgâr gibi
geçmeyecek- sin öyle sahte bir samimiyet de
istemiyorum benimle el sı- kışırken resimler
çektirmen gereksiz buyurun evladım sizi

510

dinliyorum sakın zile basıp beni ilgili memura gönderme- yin yalvarırım kendiniz dinleyin olur merak etmeyin baba- nızın ölümü meselesini ele almış bulunuyoruz on altı ocak tarihinin resmî tatil olarak takvimlere geçirilmesi için ilgili- lere emir verdim hayır emir vermeyin kendiniz bizzat meş- gul olun olurum ayrıca şehir meydanına bir heykelinin di- kilmesini de belediye meclisi karar altına aldı yok yok hey- kel istemez bazılarının hoşuna gitmiyor üstelik kuşlar du- rumu bilmediklerinden olur olmaz yerlerini kirletiyorlar merhuma saygısızlık oluyor taşı da değiştireceğiz aman sa- kın ihaleye çıkarmayın uzar bunları bilseydi merhum bile- mezsınız ne kadar memnun olurdu hele oğlunun bütün bunlarla uğraştığını öğrenseydi bakmayın sert görünüşüne gizli gizli severdi beni kendine göre küçüklüğümde uyur- ken okşarmış herkesin kendine göre bir yakınlık duyma tarzı vardır teyzem de beni yavrum diye kollarıyla göğsün- de öyle bir sıkardı ki siz bile olsanız korkar

odadan dışarı zor atardınız kendinizi babamın ölümünde de birden ken- dini yere atıp öyle bir çırpınmaya başladı ki dört kişi kaldı- ramadı yerden babama yapılacak törende de böyle aşırılık- lara kaçılmayacağını umuyorum yalnız bu vesileyle söylev vermek isteyen çok meraklı bulunur bunlara fırsat verilme- mesini bilhassa rica edeceğim sormaya utanıyorum ama si- zin de böyle bir niyetiniz olduğunu sanmıyorum yaşarken merhumu doğru dürüst bir kere bile görmemiş olanlardan onun hayat hikâyesini dinlemek ağırıma gider doğrusu acı hatıraları canlandırmakta ne fayda var üzölmeyin tören bü- tün endişelerinizi giderecek bir şekilde ve yeniden değışti- rerek modern icaplara uydurduğumuz eski ölülerin iadeyi itibar törenleri hakkındaki 24 sayılı kararnamenin esasları- na göre düzenlenecek böyle bir kararnamenin olmasına çok sevindim insanın gönlü her konuda başvurabileceğı bu gibi yasaların bulunmasını istiyor kahveniz nasıl olsun yok zah-

met etmeyin daha bazı isteklerim olacak biliyorsunuz sade- ce kendim için gelmedim buraya fırsat düştükçe bu arada beni de rahata kavuşturacak hususlarda yardımınızı rica edeceğim biliyorsunuz ben de öldüğüme göre belki aynı kararnamenin maddelerinden yararlanabilirim başınızı ağ- rıtmazsam küçüklüğümde beni çok üzen bir vakaya kısaca temas edeceğim hafızam beni aldatmıyorsa dört yaşların- daydım o zamanlar babamın memuriyeti dolayısıyla bulun- duğumuz N. kasabasında dere kıyısında iki katlı bir ahşap evde oturuyorduk kapımızın önünden her gün çingeneler geçerdi tahta kevgirler içinde leblebi satan ve benim çok sevdiğim çingeneler herkes onlarla alay eder ayrıca şimdi anlıyorum Hristiyan oldukları için onları sevmezler ve is- tavroz çıkarmalarını taklit ederek attım ağzıma gitti karnı- ma hem sağıma hem soluma diyerek arkalarından koşarlardı zavallı İsa zavallı aziz Petrus ben pencerede onların hare- ketini tekrarlamaya çalışarak kendi kendime

sorardım ne demek acaba ağzıma karnıma sağıma
soluma bu hareketler- le ne demek istiyorlar acaba
çocukları sevmezdim onlar ka- sabanın seyyar
müzayedecisi Ali Ağanın da peşine takılır- lardı
zavallı adam bir yandan onları kovmaya çalışırken
bir yandan da yorgun sesiyle kelimeleri gevşek bir
şekilde uza- tarak bağırırdı heydiii seet yüz on lireee
heydiii seet yüz on lireeee şehrin tek sinemasının
sahibiyle münasebette bu- lunduğu söylenen ve
sinemanın reklamını elindeki çingıra- ğı sallayarak
yapan Mazlum'un arkasından da çirkin sözler
söylerlerdi Mazlum Mazlum sizi sinemanın içinde
basmış- lar diye bağırırlardı Mazlum bir gün
çocuklardan birinin yakasına yapışmış ve
yuvalarından fırlamış gözlerini çocu- ğun yüzüne
dikerek o adam benim velinimetim bana bakan o
adam anladın mı diyerek titrek sesiyle hıçkırmıştı
sonra ayakkabılarının arkasına basarak tozlu yollara
düşmüş gene çingırağını sallamıştı ... sinemasında bu
akşam Şeyh Ahme-

512

tin Oğlu çok acıklı çok heyecanlı duyduk duymadık deme- yin Şeyh Ahmetin Oğlu bu çocukları sevmezdim yanlarına yaklaşımdan korkardım bir gün çingenelerden birinin ço- cuğu benim yaşlarımda bir oğlan çocuğu paçavralarını çı- kardı ve bizim evin biraz aşağısındaki derenin kıyısında de- risinin rengi gibi kirli kara derenin sularında yıkanmaya başladı sıcak bir gündü herhalde ama bizim oraların sıca- ğından ne olacak ağustosta soba yakılır geceleri iki yorgan altında titrersiniz elleriyle göğsünü karnını ovuşturarak yı- kanmaya hem de ısınmaya çalışıyordu kirli sularda yüzü- yordu yüzme bilmediğim için ona imreniyordum çakıl taş- larıyla dolu çamurlu kıyıda paçavraları kirli bir taş gibi du- ruyordu birden çocuklar göründü köprünün üstünde evi- mizin karşısında ahşap bir köprü vardı ırmakta yıkanan çingene çocuğunu gördüler bir süre taş attılar ona pek isa- bet ettiremediler ki koşarak köprüyü geçtiler ırmağın kıyı- sına geldiler bir süre de oradan taş attılar sonra

içlerinden biri çingenenin paçavralarını gördü
tuttuğu gibi hepsini de- reye fırlattı çocuk ağlıyordu
çocuklar gülüyorlardı belki bunlar size pek
dokunmaz ama bir arkadaşım var fakirleri dilencileri
ve bütün ezilenleri kucağındaki kundak çocuğu- nu
yüzünüze uzatarak dilenen çingene kadınları
görmemek için yıllarca sokağa çıkmamıştı bir ruh
hastalığı diyeceksi- niz bilmiyorum çocuğun
dereden çıkıp üşüyen vücudunu kollarıyla sarmasını
ve dereye yüzen paçavralarına bakarak ağlamasını
hâlâ hatırlıyorum bunun için bir şey yapılamaz mı
yoksa benim de Necmettin gibi yıllarca evde
oturmam mı gerekiyor çekinmeyin açıkça cevap
verin bana yıllarca çıkmadı evinden yemeğini yattığı
odanın kapısına getirir- lerdi akıl hastası diyorsunuz
bir şey dediğim yok uzatma olabilir belki de akıl
hastasıdır aklımızı korumak hiç etki- lenmemek
gerekir sağlam insan yolda sağına soluna bak-
madan dosdoğru yürüyen adamdır onun her şeyden
önce

düşünmesi gereken bir ailesi ve çocukları vardır akıl hasta- nesine yatırılırsa kim bakar onlara yani bir acıklı durum çıkmaz mı ortaya aşırı duygusallıktan yıllarca tutuklanma- sına ve evinde gözaltına alınmasına çoğunlukla karar veril- di ben muhalifim yazdık yazdık bu çingene çocuğu için bir şey yapın yirmi yıldır atamıyorum onu kafamdan olmazsa benim için birşeyler yapın fakat biliyorsunuz bu çingeneler panayırlarda kumar oynatır ve zavallı köylüleri soyarlar eli- mizde çok delil var tamam bunu hallettik peki artık sokağa çıkabilmekle birlikte geceleri uyuyamayan ve odasında sa- baha kadar dolaşan Necmettin ne olacak onun da hastalığı dementia bilmem ne tamam bunu da hallettik bilimin kısa yoluna hayranım doğrusu meseleleri kestirme yoldan bir çözüme bağlaması akıllara durgunluk veriyor akıl almaz bir başarı demek biz yıllarca boşuna üzölmüşüz bazı terimleri ve tarifleri bilseymişiz bu kadar ıstırap çekmeyecekmişiz Necmettin'in iki arkadaşı var onlarda dementia filan

da yok birinin sakat bir oğlu var ötekinin de işi yok bir akşam bir- likte içmiştik sizden iyi olmasınlar ne kadar efendi adamlar bir görseniz içki içmenin adabını biliyorlar insanla konuş- manın yolunu biliyorlar meyhaneci bile ne kadar candan bir adamdı bütün bu kibarlık fakirlikten geliyor demek ko- şarak sağdan çıkar bir yetkiliyi oynayan Turgut masanın ba- şında bu masayı size tanıtayım evet bu arada Turgut'un dir- seklerini dayayarak üzerinde düşünmeye başladığı bu masa masif cevizden yapılmış olup oyunun yapısında önemli bir yer tutmaktadır oyuncular kızdıkları zaman bu masayı yumruklamakta masa başı sohbetleri yapmakta yetkililer dilekçe sahiplerini bu masanın başında kabul etmektedir kanun otoritesini temsil eden bu koyu renkli masa idare edenlerle idare edilenler arasında çok kere aşılmaz bir du- var gibi duran başvurulacak yetkilileri devrimci saldırılardan koruyan ve temsilin belli başlı mizansenini teşkil eden bir

eşyadır masanın kötü niyetlileri durdurucu özelliği kaybo- lursa anarşi çıkar bu özelliğinin korunması için sık sık sist- re ve cila yapılarak göz kamaştırması gerekmektedir nite- kim emniyet müdürü de şu anda yanındaki yardımcısına masayı işaret ederek bazı emirler veriyor yüzünün ifadesin- den anlıyorum herhalde cilası kalmamış bir elden geçiril- mesi gerekiyor orası burası sallanıyor Selim'in her yumruk vuruşunda dağılacakmış gibi titriyor kabilinden tenkitlerde bulunuyor yardımcısının ellerini iki yana açmasından ne yapalım beyefendi tahsisat yok dediğini tahmin ediyorum Selim girer baba burada ne arıyorsun sen ölmedin mi bu kız kim Selim seni tanıdığını söylüyor sana uzun zamandan beri bahsetmek istiyordum baba geçen gün sen koltuğunda otururken karşında bir süre dikildim söze nereden başlaya- cağımı bir türlü bilemedim ölmediğine sevindim bugünler- de devamlı rüya görüyorum zaten mahşer günündeki gibi herkes ayakta her

birine ayrı ayrı sevinmekten nereye baka- çağımı şaşıyorum iyi bir aile kızı mı sana uygun mu ne zamandan beri tanıyorsun çoktandır baba sana bir türlü söyleyemedim karşılaşmanız ne mutlu bir rastlantı tıpkı rü- yalardaki gibi isteklerimizin birden gerçekleşmesi gibi sa- kın suratını buruşturma pek güzel bir şey değil diye çok efendi kız benimle çok terbiyeli konuştu seni anlattı tabii seni beğenmesi mühim değil seni kim beğenmez niyetin ciddi mi babası zengin mi biliyorsun senin için düşündüğüm bırak bunları şimdi baba olmaz ben ilerisini düşünme- ye mecburum seni çoktandır görmedim ne yapıyorsun şim- di çok fazla vaktim yok mektebini bitirdin mi bitirmiştin baba yalnız dün gece rüyamda iki dersten ikmale kalmışım bir yanlışlık olacak herhalde yarın gece imtihana girerim hemen nişan yapmayı düşünüyor musun evet baba benim de fazla vaktim kalmadı bir an önce bitirelim bu işi fazla izin vermiyorlar olmaz böyle birdenbire bütün işlerini ace-

leye getirdin bırak bunu da istediğimiz gibi yapalım kızını ba- basından isteyelim babası yok ki baba olsun birinden iste- yelim işte ben onu hiç görmemiş olayım onu gördüğümü unutayım bize kahve pişirsin sen anlamazsın baba ben her şeyi hazırladım yüzükleri bile aldım göster bakayım bunları da nereden buldun herkesin aldığı gibi doğru dürüst olan- larını seçemez miydin kimbilir kaç para vermişsindir benim tanıdığım bir kuyumcu vardı ona giderdik hiçbir şeyi önce- den haber vermezsin ki buna da şükür baba ben nişanlan- dım diye gelmedin ya aman Allahım mesela Hüsnü Bey gelmiş senin oğlan nişanlanmış diyor ne yapacaksınız nerede yaşayacaksınız anlaşılan o da senin gibi evlenmek ciddi bir iştir oğlum iyi düşündün mü düşünecek vakit yok baba uzatma bana yardım edecek misin bu kadar çabuk bilmem ki ne yapacağımı şaşırdım ben sana durumu anlatıyorum baba bunun aceleyle ilgisi yok vakit geçiyor gitmek zamanı yaklaşıyor kararını ver bize yardım et her

ihtiyacını ben karşılamadım mı seni en iyi mekteplerde okutmadım mı sa- na kötü bir şey öğrettim mi daha konuşmaya başlamamış- tın hatırlamazsın tabii kucağımda bütün kasabayı dolaştı- rırdım seni hamama götürürdüm kendi elimle yıkardım bir gün hamamın önündeki yokuştan aşağı inerken ayağım ka- yınca senin bir tarafını incitmeden nasıl düşmüştüm nasıl korkmuştum nasıl ağlamıştın uzatma baba beni tek başıma hareket etmek zorunda bırakma daha mektebini bitirmemiş sabrımı tüketme baba rüya olduğunu söyledim baba ben rüya bilmem ölüm de bir rüya değil mi ben de önce kork- muştum nereden bileceksin bu kadar ısrar ediyorsun yü- züklerinizi ben takayım o halde biliyorsun bugünlerde du- rumum çok sıkışık dişlerimi yaptırdım yeni radyo aldım annen çok ısrar etti koltukların kumaşını değiştirdik böyle daha iyi olmamış mı Hüsnü Beyin tanıdığı bir döşemeci yaptı yalnız masrafını aldı senin aklın ermez ki böyle

işlere

516

gitmiş şu biçimsiz yüzüklere dünyanın parasını vermiş söz dinlemezsin ki koltukları alırken de böyle olacak perde yaptırırken de hep aldatacaklar seni bakkaldan yumurta al- masını bilmez evlenmeye kalkar hayırlısı olsun o da senin gibi tecrübesiz ne yapacaksınız ikiniz koca dünyaya karşı kim yardım edecek size ben üstüme düşeni yapacağım yü- zükleri takacağım en iyi konuşmalarımdan birini hazırlaya- cağım sizler için zaten herkes bana gelir Hüsnü Beyin kızı- nın nişanında da ben konuşmuştum şurâyı devlet azası Na- zım Bey bile gelip tebrik etmişti öyle lafı uzatma evlendir- me memuru bile benim gibi konuşamaz evet biliyorum bu işi iyi yaparsın nedense elbette sen beni beğenmezsin ama geçen gün bir iş için bakanlığa gitmiştim ayrılırken müste- şar kapıya kadar geçirdi paltomu tuttu bu kızın bir büyüğü yok mu teyzesiyle oturuyor şimdilik iyi ondan isteriz işte yüzükleri de yanıma alayım mı olmaz önce istenecek sonra takılacak hatta arada

gidiş gelişler de olur ya ondan vazge- çelim benim aceleci oğlum nişanı kız tarafı yapar ne tarafı baba olmaz bir yemek vermeliler muhakkak söyle zeytin- yağlı dolma da yapsınlar yalnız içini fazla kavurmasınlar baba beni yerin dibine geçiriyorsun rica ederim temiz göm- lek giy o gün pantolonunu da ütölet boru gibi olmuş o yağlı kravatını da takma yeni pabuç al diyeceğim ama almazsın hiç olmazsa bunları boyat sakın yemekleri tenkit etme bir de sözün bitince uyuklama sakın kıyameti koparırım habe- rin olsun N. kasabasındaki mal müdürlüğü hikâyelerine de başlama yemek biter bitmez de gitmeye kalkma anneme de söyle çocukluk hikâyelerimi anlatmasın merak etme seni mahcup etmeyiz senin gibi birini bulmuşlar daha ne isti- yorlar kimsenin bana bayıldığı yok baba Günseli teyzesi ro- lüne girer Selim'in babası rolünde Turgut ona yaklaşır mah- cup bir gülümsemeyle hanımefendi biz geleneklerimize bağlı olduğumuz için her ne kadar hanım kızımızla bizim

oğlan anlaşmış bulunuyorlarsa da âdet olduğu üzere biz er- kek tarafı olarak siz kız tarafından hanım kızımızı oğlumu- za Allah'ın emriyle isteyerek her iki tarafın da buna rıza göstermesiyle ve aynı zamanda kızınızın ve oğlumuzun bu işe istekli olmaları sebebiyle onların da muvaffakatının alınmış olduğuna evveliyetle emin olduğum için bu birleş- meye sizin de vaziyet icabı razı olmanızı ve her iki gencin de bizlere her ne kadar gösterdikleri isticlal yaşımız icabı ga- rip geliyorsa da nihayet evlenecek olan bu çiftin nişanları- nın da bir an önce yapılmasını ve kadere boyun eğmemizi niyaz eder hürmetlerimin kabulünü rica ederim aman efen- dim biraz acele olmadı mı böyle hiçbir hazırlığımız yok çar- şafları dikemedim bohçalar hazır değil böyle işlerde siz da- ha iyi bilirsiniz acele işe şeytan karışır daha damat pijaması bile ısmarlanmadı konu komşuya haber veremedik efendim her işte bir hayır vardır bütün eksikler zamanla tamamlanır ben evlendiğim zaman haydi

baba kalk gidelim dur daha sözümü bitirmedim
insan bir kere yapar bunu hayatta bı- rakmazsın ki
gidelim baba terliyorum bunalıyorum daha kızımızı
görmediniz daha kahve pişirmedi gördük gördük
sıkılıyorum nefes alamıyorum ne olur çıkalım
buradan dur evladım daha yeni geldik nişandan
konuşmadık daha adliye vekilinin bana nasıl ben
Günseli'ye anlatırım o da teyzesine anlatır ilk
günden bitirme anlatacaklarını ilerde çok vakit
olacak şimdi gençler böyle sözü ağzına tıkıyorlar
insanın hiçbir hikâyemi sonuna kadar dinlememiştir
yüzüme bak- ma öyle ben ne dediğimi biliyorum
akşam olmaktadır sah- ne kararır gerideki
pencerenin boşluğundan yapma bir ay görünür
sahnedekiler konuşmalarına devam ederler ne de-
dikleri duyulmaz Turgut ve Selim çıkarlar Selim
tekrar girer nihayet baş başa kalabildik sevgilim
hayır kalamadık kala- mayız ben hiçbir zaman yalnız
kalamam seni de üzeceğim hayaletler beni daima
rahatsız edecek seni istediğim gibi

518

dinleyemeyeceğim daima aklım bir çalıya takılacak
huzur- suzluğum beni bir gölge gibi takip edecek
bu yükü taşıya- mzsın boşuna çırpınma senin gibi
bir insanla birlikte yaşa- mayı ilk düşündüğüm
zaman görseydim seni belki başka türlü olurdu oysa
o zamandan beri o kadar karanlıklar yı- ğıldı ki
istesem de atamıyorum yaşamak artık beni yoruyor
önemli bir olay yaşamadan sadece yaşamak bile
yordu beni insanlarla birlikte olmak onların
sözlerine cevap vermek nasılsınız demek içeri
girerken merhaba ayrılırken hoşçaka- lın gene
görüürüz demek konuşmaları izlemek ne demek
istedi acaba söylediğimi anladı mı ne demek istedi
acaba yanlış bir şey mi yaptım acaba söylediğini
anladım mı o ka- dar çok insan var ki o kadar çok
olay birden oluyor ki biri- ni izlemek isterken
başkasını kaçırıyorum birini duyarken ötekini
görmüyorum yetişemiyorum kan ter içinde kaldım
sigaramı yakarken ne söylediğinizi anlayamadım
kahvemi içerken kapının açıldığını görmedim biri

daha mı geldi bir şey daha mı oldu ipin ucunu kaçırdım tek bir şeyi bile izlemeyi beceremedim kapıdan çıkmayı düşünürken pencereyi kapatmayı unuttum sizce gülümseyeyim derken onun elini sıkmak gerektiğini görmedim oysa sen bakışlarınla başka istekler ifade ediyorsun beni yeniden yaşamaya yeniden ısıtıp çekmeye zorluyorsun yaşamak aynı zamanda yaşamış olduklarını hatırlamak demektir hatırladıkça bunalıyorum neden babam bizi bu karanlığa boğdu neden bu evden bir türlü çıkamadım neden yamalı çoraplarımı ilk giydiğim gün sokağa atmadım neden bütün isyanlarımı kafamda yaşadım hiçbir gerçek yaşantım olmasaydı daha kolay geçirebilirdim zamanı yaşamak diye bir gerçek olduğunu bilmezdim oysa sen bana ilk gerçek yaşantıyı tanıtmakla yaşama- dığım bütün hayallerimin gerçekleşebileceği saplantısına kapılmama sebep oldun demek onları da yaşayabilirmişim demek senin oğlunun bu hali ne olacak diyenler haklıydı

baba ne olacak bu halim benim Hüsnü Bey benim var oldu- ğumu sezmeliydin Günseli beni arayıp bulmalıydın bu ka- dar geç kalmamalıydın hiçbir mazeret kabul etmiyorum be- ni yanlış hayallerle avuttunuz sonra da benden canınız sıkı- lınca yeter artık bu karanlık diyerek savunmasız zavallılığı- mı düşünmeden beni hayatın ortasına attınız itiraz ediyο- rum itiraz ediyorum sayın başkan oturuma son verilmesini talep ediyorum kimse beklediğini bulamadı bilet parasının iadesini talep ediyorum zarar görenlerin mahkeme masraf- larıyla birlikte tazminat almasını ve temyiz yolu açık olmak üzere kararın bana hemen bildirilmesini talep ediyorum suçluyum suçumu kabul ediyorum cezamın hafifletilmesini istemiyorum saygılar sunarak aranızdan ayrılıyorum oyun bitti maç bitti konser bitti spikeriniz Korhan Saygın huzu- runuzdan ayrılırken sizlere iyi bir tatil günü diler perde ka- panıyor salon boşalıyor hademeler boş gazoz şişelerini top- luyorlar ortalık süpürölüyor haftaya

aynı gün ve aynı saatte buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın her ne kadar sürekli- se de oyunumuz biraz ara verdiğimizize aldırmadan gene buyrunuz üzülecek bir şey yok eğer kuruyrsa tuzunuz susunuz susunuz susunuz artık uyusun dinlensin artık bütün hayatı boyunca dinlenmeyi hiç düşünmedi akıl edemedi ce- saret edemedi boş durduğu zamanlar suçlu hissetti kendini çalıştı okudu ıstırap çekti korktu endişe etti fakat hiç boş kalmadı eğer ortaya bir değer koymasını bilemediyse dinlenmeyi de bilmedi değer yaratmayan faydasız emek alışve- rişte geçmeyen kullanılma değerini yitirmiş emek yani bü- tün emekleri yani tavana bakarak düşünmesi yani boş yere ıstırap çekmesi başkalarının her dediğine uyarak oradan oraya sürüklenmesi yani kimsenin ve bu arada özellikle kendisinin değer vermediği emek bu emeği hor gördü baş- kaları hem hiç yoktu şakaları ne oldu Günseli uyudum mu korkma sevgilim biraz daldın kötü bir şey yok emek mi di-

520

yordunuz bırak canım aklını yorma bir şey demedik dedi- niz dediniz benim emeğimdi söz ettiğiniz konuşmaya değ- mez benim emeğimi kimse pek istemedi isteyenler de hay Allah bak aklıma ne geldi Günseli bir arkadaş vardı yani ben arkadaş diyordum ona onun bir şey dediği yoktu böyle bir iddiası yoktu o zamanlar para sıkıntısı içindeydi nere- den aklıma geldi bu hikâye bir kitap hazırlayacaktı tabii ha- zırlamadı sonunda o ayrı hikâye bana İngilizce bir kitap verdi bu kitaptan bazı kısımlar çevirmek gerekiyormuş he- men sarıldım işe öyle az bir şey değil yüz sayfaya yakın be- nim İngilizcemle oldukça büyük bir iş gece geç vakitlere kadar çalışıp bitirdim zaten ne yapıyordum önemli bir işim yoktu ki boş geçmesin zaman diye bana iyilik olsun diye yaptırdı bu işi elbette üzüldüğüm o değil sonra tercümeyi bitirince ona verdiğim zaman bana anlat ne oluyor dedi el- bette ben daha iyi biliyordum ne oluyor hikâyenin sonunda diye sordu kahraman çok hastalanıyor ama

sonunda iyileşı- yor dedim ölmüyor çok üzöldü hay
Allah dedi bana veren- ler ölüyor dedilerdi şimdi bir
işime yaramayacak işine yara- mayacağı için açıp
okumadı da elbette işine yaramayacak bir hikâyeyi
hem de yüz sayfa kadar neden okusun yalnız
şüpheyle yüzüme bakıyordu sanki yok canım bana
öyle gel- mişti belki ölüyordu sonunda ben mi
anlamamıştım ola- mazdı tabii hayal kırıklığına
uğramıştı hikâyeden istediği gibi yararlanamayacağı
için antoloji gibi bir şey hazırlıyor- du alacağı
hikâyelerin hepsinin sonunda kahramanlar ölü-
yordu uzun süre beklemişti tercüme etmem için
utanarak özür diledim elimden bir şey gelmezdi
anladı üzüntümü hoşgördü vah vah zahmet oldu
dedi hikâyenin sonunda kahramanın ölmediğine
tam inanıp inanmadığını da anla- yamadım ona
İngilizce öğretmek bak dostum işte sen de gör
ölmediğini demek istedim şüphe altında kalmak
istemi- yordum bu isteğim de içimde kaldı ah ne
olurdu sonunda

ölüyor kahraman deseydim daha önce nasıl bitmesini iste- diğini söylememişti ki hikâyenin ben emek verdiğim konu- larda böyle hayal kırıklığına uğrarken uğraşmadığım konu- larda bir yerlere varıyormuşum nereden bileceksin meğer ben meyhanelerde içerken üniversitede bir yandan da çalı- şıp duruyormuşum benim için bir diploma hazırlıyorlarmış eksik olmasınlar beni çok aramışlar vermek için bir gün yolda giderken üniversiteye rastladım ben daha durun yahu ne oluyor ne zaman demeye fırsat bulamadan elime diplo- mayı tutuşturuverdiler anlaşılan başkalarının sahteliği mey- dana çıkmasın diye bana da göz yummuşlardı çalışmadığım işlerde para kazanıp isteyerek verdiğim emekleri ziyan et- meye başladım böylece beni bir masanın başına oturtttular işte kalem işte yetki dediler sen oldun artık dediler ben du- rumu henüz kavrayamamıştım birtakım adamlar geliyor beyefendi şunu nasıl yapalım bunu nasıl yapalım diye soru- yorlardı önce onların önünde diz çökerek ben

masumum buna üniversitedekiler sebep oldu bırakın beni demek geldi içimden fakat sıkılganlığımdan söyleyemedim bunu söyle- yebileceğim bir hava yoktu ortada biraz garip kaçacaktı başka çıkar bir yol aradım karşı masada oturan ve benden tecrübeli birinin hareketlerini taklit etmeyi denedim baktım o insanlara nasıl cevap veriyor şöyle şöyle yapın diyor ben de bana gelenlere durumumu belli etmedim artık onun gibi şöyle şöyle yapın dedim adamlar gittiler şöyle şöyle yaptılar günlerce korku içinde sonucu bekledim her sabah telaşla gazeteyi alıyor bir felaket haberi olup olmadığına bakıyor- dum günler geçti bir ses çıkmadı zamanla alıştım bu işe arasıra gene foyam çıkacak diye endişeye kapıldığım olduy- sa da olmayana ergi metoduyla ne zaman susulacağını ne zaman konuşulacağını az çok öğrendiğimden şimdilik idare edip gidiyoruz işte herkes birbirine saygı gösteriyor çok başka bir anlamda bu koca ülkeyi bu basit ilkeye dayanarak

idare ediyoruz maşallah bu güne kadar da bir ses çıkmadı fakat nedense ben yoruldum Selim yorulmuştu taş atmadan kolu yorulmuştu son zamanlarda pek konuşmuyordu artık gözlerini sabit bir noktaya dikip öylece oturuyordu yıpran- dım diyordu emekliliğimi isteyeceğim arkadaşlarını dolaşı- yor ihtiyar bir adam gibi yorgunluktan hastalıktan şikâyet ediyordu ciddi görünmemeye çalışarak sol tarafıma yakında inme incek galiba diyordu dün iki merdiven çıktım nefe- sim kesildi artık eskisi gibi çalışamıyorum çocuklar çabuk yoruluyorum okurken gözlerim ağrıyor bir hafta kadar has- ta olmaya niyetliyim evde yatacağım muhakkak beklerim gelmezseniz darılırım bu hafta bizde toplanalım gelecek hafta da Güner enfarktüs olacak yemeklerimizi alıp hep birlikte ona gideceğiz yalnız onu konuşturmak yasak tabii heyecanlandırmaya gelmez hastalık beni geçen hafta hafif bir yokladı sol kolum uyuştı bir süre biraz ovdum geçti yalnız bu hafta daha kötü belirtilere

hazır olmalıyım müsa- adenizle daha gideceğim yerler var doktor çok oturmayı tavsiye etmiyor biraz dolaş diyor merdiven çıkma heyecan- lanma daha çok yaşarsın fazla başınızı ağrıtmayayım hasta- lığımı beklerim unutmayın sakın daha haber verecek yerle- rim var işte geldim son günlerde kendimi hiç iyi hissetmi- yorum sol gözüm seyiriyor dairede kendime izin verdim gerçekten de işine uğramaz olmuştu rahmetli babam da ay- nı hastalıktan öldü dolaşmadığım doktor kalmadı hepsi de hiçbir şeyin yok kederlenme diyorlar ama ben bilmez mi- yim göğsümde bir sıkışma var kendimin doktoru oldum ar- tık her zaman böyle neşeli değildi zavallı sevgilim derdi ya- rım bir adamın yanında çile dolduruyorsun benimle birlik- te ihtiyarlayacaksın gençliğinin rengi solacak dikkat ediyο- rum ihtiyar adamlarla evlenen genç kadınların kısa bir süre sonra tazeliği gidiyor yaşlı bir görünüşe bürünüyorlar ihti- yarlık bulaşıcı bir hastalık sanki ihtiyarlar çevrelerindeki

gençlerin gençliğini emiyorlar bitiriyorlar onların gençliğini sömürüyorlar sadece gençlikle besleniyorlar Esat'ın bir kız- kardeşi vardı Aysel güzel bir kız hasta annesinin son günle- rinde suyu çekilmiş bir çiçek gibi solmuştu annesi öldük- ten sonra tekrar dirildi canlandı çiçek açtı ölüm üzüntüsü bile ondaki bu canlılığı gizleyemedi yaşlılardan uzak durun onların kanınıza girmesine izin vermeyin işte sen de be- nimle birlikte soluyorsun sevgilim gözlerinin ışığı parlaklı- ğını kaybediyor gözlerinde göremiyorum kendimi artık kendimi seyretmekten de hoşlanmıyorum aynalarda vitrin- lerde su birikintilerinde görmek istemiyorum kendimi za- yıflığı görülür bir şekilde artmıştı yemek yiyemiyordu içki içemiyordu gizli bir hastalık sanki içini kemiriyordu azalı- yorum bitiyorum diyordu ortadan kaldırılıyorum eski silik bir para gibi piyasadan çekiliyorum yerime yenisini basa- caklar kimse farketmeden yavaş yavaş sönüyorum divana uzanır gözlerini tavana diker saatlerce

konuşmazdı ben de bir söz söylemeye korkardım kuvvetle söylenmiş bir sözle biraz fazla bir gürültüyle dağılıp parçalanacakmış gibi gelir- di bana her an kırılacakmış gibi bir hali vardı dokunmaya kıyamazdım gözlerimle onu okşar zavallı sevgilim derdim çok yorulmuşa benziyorsun dinlen biraz uyu biraz kımıl- madan yattığı yerden birden kalkar bütün gücünü toplaya- rak yorulacak bir iş yapmadım yaşamak gerek derdi birlikte çıkardık Selim sabahlara kadar meyhanelerde gece kulüple- rinde içer dans eder bambaşka bir insan olurdu bana altı ay evinde kapanıp altı ay dışarda çılgınca bir hayat yaşayan ai- le dostlarından birinin hikâyesini anlatırdı bir otomobil ka- zası sonunda akıl dengesinin bozulduğu söylenen bu zen- gin adam Allah'tan zengindi böyle bir hastalığı Allah fakir- lerin başına vermesin derdi ilkbaharda sürekli bir coşkun- luğa kapılır su gibi para harcardı her isteyene para verir ol- mayacak işlere girer ziyafetler sabaha kadar süren eğlence-

524

ler birbirini kovalardı cebinde para kalmayıncaya kadar harcar borçlanır senetler imzalar akıl almayacak kadar bor- cu birikirdi bir sürü dolandırıcı hayali işler için ondan para sızdırır fabrikalar kurmak için arsalar maden ocakları imtiyazları alınır Anadolu'dan akın eden bazı açıkgözler şöhreti bütün yurda yayılmıştı otel paralarına kadar ona ödettikten sonra ortadan kaybolurlardı hiç kimseye kızmaz işlerinin yolunda gittiği inancıyla yeniden borçlanıp yatırımlar yap- maya devam ederdi fakat talihin garip cilvesi olacak üzerine bir türlü fabrika kuramadığı arsalar birden değerlenir yığdı- ğı malzemeler pahallanır ona ocak diye yutturdukları arazi parçalarında maden bulunurdu borçlar ödenip bitmeden yeniden borçlanır yeni maceracılar ortaya çıkar bu delice gidiş altı ay kesintisiz sürerdi bu çılgınlık devrelerinden bi- rinde elli yaşlarındayken birden evlenme hevesine kapılmış ve muazzam bir düğün yaparak genç bir kadın almıştı mut- lu çift şehrin en lüks salonlarından

birinde merdivenlerden inerken orkestra düğün marşını çalıyordu gelin yüz elli ki- loya yakındı içkiler su gibi akıyor misafirler sayısız yemek- lerin sıralandığı büfede yer kapmak için birbirini çiğniyor- du coşkunluğu her alanda kendini gösterirdi korkunç ye- mek yerdı sofraya konulanı hemen bitirirdi salata konulun- ca içkiler gelmeden temizlenirdi evinde devamlı yemek pi- şirilirdi ve devamlı biterdi dolaba yemek kaldırıldığını gö- ren yoktu karısı gittikçe şişmanlıyordu yemeklerin daha pi- şerken yarısını yiyordu Selim onların yemek yerken soluk alışlarını hâlâ duyar gibiydi ikisi de yemeğin yarısına var- madan nefes nefese kalıyorlardı sonra altı aylık durgunluk devresi başlardı altı ay evden hiç dışarı çıkmazdı oturduğu koltuktan kalkmazdı yemek yemezdi misafir için pişirilen bir fincan kahve için masraf oluyor diye homurdanırdı masraf oluyor masraf oluyor bütün gün bu homurtu duyu- lurdu evde akşama doğru büyük koltuğundan kalkar ocak-

ların altını söndürür ışıkları kapatır bir kuruş sarfetmeye korkardı borç senetlerini ödemez mahkemelere düşer bütün dostlarının onu aldattığı kuruntusuna kapılarak garip sebeplerle hepsini dava ederdi beni aldatıyorlar diye söylenir kimseyle görüşmez eve gelenlere kendisini yok dedirtir koltuğuna büzülür kalırdı sen olmasan ben de divanıma büzülüp kalacağım bir şeyden korkuyordu neden korktuğunu söylemiyordu sorumu anlamamış gibi yüzüme bakıyordu büyük bir koltuk alacağım ben de beni her taraftan saran büyük bir koltuk odada başka bir eşya bırakmayacağım koltuğu bir köşeye koyacağım duvara doğru çevireceğim oturacağım ve bir daha kalkmayacağım dinleneceğim saçımın telinden ayak tırnağıma kadar sürekli ve yavaş yavaş dinleneceğim her hücremi ayrı ayrı dinlendireceğim uzun uzun dinlenecek her parçam hiçbir duyguya kapılmadan hiçbir şey düşünmeden dinleneceğim çevremi yavaş yavaş örümcek ağları saracak küçük

örümcekler saçımdan ellerimden koltuktan ayaklarımdan yere doğru ince örgüle- rini taşıyacak kirpiklerimi çok görmekten yorulmuş olan gözlerimin kapalı kapakları ucunda birleşen kirpiklerimi dizlerime bağlayacaklar hafif bir örtüyle üstümü örtecekler yumuşak ağlarını üstümden atacak kadar dermanım kalma- yacak beni saran ağlara sineklere ve örümceklerin onları yemesine arasıra gözlerimi açtığım zaman kayıtsız bir şekil- de seyirci kalacağım arasıra da sinek filan bulamadıkları za- man beni oramdan buramdan ısırma- larına biraz biraz ye- melerine de seyirci kalacağım hiçbir şey kıpırdatamayacak beni terkedilmiş bir ev gibi duracağım orada bekleyeceğim ne bekleyeceksin Selim bilmiyorum bilsem de anlatabilece- ğimi sanmıyorum bir sigara ver bana o kadar az şey isteme- ye başlamıştı ki sevinçle koşarak ona bir sigara yakardım kaç gündür sigara içmedim biliyor musun Günseli adımı tekrarlamaktan Günseli demekten hoşlanırdı sigara başını

526

döndürür duygulanır gülümserdi beni yıkın artık
Günseli derdi üstünüze çökmeden yıkın beni
yerime cam mozaik cepheli bir apartman
yaptırırsınız size iki daire on bin lira da para verirler
geçinir gidersiniz çok beklemeyin sonra üs- tümnden
yol geçirirler belediyeden metelik alamazsınız fena
mı iki daire birinde oturursunuz birini kiraya
verirsiniz üst katımda oturun alt katımı kiraya verin
sağlığımda bir işe yaramadım hiç olmazsa
enkazımdan birşeyler kazanırsınız eski bir ahşap ev
olmak hoşuma giderdi yıkıcıya verirsiniz
kalıntıları mı derdi oradan da birkaç kuruş geçer
elinize adamlar gelirler kapıları mı camları mı
tahtaları mı birer birer sökerler tuğlaları mı bile işe
yarar işe yaramayan kısımları mı da bir kamyonla
koyar götürürler o kısımları mı bile bir işe yarar bir
çukuru doldurur sonra bir dozer gelir bir düzeltir al
sana yeni bir arsa sağlığımda iyi kötü tarafları mı
yıkıcıla- rın yaptığı gibi ayıklayabilseydin belki
içimde oturulabilirdi fakat masrafa değmez hangi

tarafımı tamir ettireceksiniz yı- kıp yeniden yapmak daha ucuza gelir bununla birlikte hanımefendiciğim bende oturmanızdan çok memnundum müddei hayatımda nice baharlar gördüm en güzeli geçen bahardı seninle geçirdiğim bahar yaşamının tabiat içinde meydana gelen bir olay olduğunu bana yeşil rengin gözü- nüzdeki yansımaları haber verdi içimde yıllardır biriken tartışma tortularını eritmiştiniz fakat nedendir içimde bu melali hüznün şarkısını sizlere Selim Işık'ın tamburundan çıkan seslere kulak verirsiniz gerçekten de hastaydı bir gün üniversitede bir arkadaşına uğramıştı adı galiba Kenan'dı seni iyi görmüyorum Selim demişti dinlenmelisin gerçekten biraz dolaşınca soluksuz kalıyordu yatmalısın demişti yatmalıyım demişti bu konuşma bir işaret olmuştu o gece ateşi yükselmeye başladı yatağa düştü evine gidemiyordum bir gece ateşler içinde bana geldi hastalıktan çok ümitsizlik yıpratıyordu onu iyileşmek için bir isteği yoktu benimle

birlikte olduğu saatlerde iyileştiğini sanıyordu yattığı yer- den fırlıyor iyileşiyorum diye bağıırıyordu oysa hastaydı Ke- nan'a gitmemiş olsaydım bu hastalığı hiç duymamış olsay- dım diye yakınıyordu günde on kere ateşine bakıyordu an- nesi hasta durumda evden çıkıp dolaşmasından endişeleni- yordu peki Günseli herkes birşeyler yaparken ben neredey- dim o zaman ne yapıyordum nasıl anlamıyordum olup bi- tenleri Selim hastalığını kimseye sezdirmemeye çalışıyordu insanlar gene onunla ilgilenmezlerse o zayıf halinde bu ha- yal kırıklığına dayanamamaktan korkuyordu kendini heye- cana kaptırmaktan insanlara gene öfkelenmekten onlarla il- gilenmekten korkuyordu kimseyle görüşmüyordu çevresi- ne kuşkuyla bakıyordu kimseye güvenmiyordu bir bakıma bana da güvenmiyordu sezdirmeden kendini toparlamaya kimseye muhtaç olmadan düzelmeye bana da hastalığının ciddiyetini sezdirmemeye çalışıyordu bir iki hafta hiç uğra- madığı oluyordu herkesi ben ararım kimse beni

aramaz bir yandan da iyidir bu tutum derdi bir insanı istemediğın za- man görmezsin bu huyuna alışırılar senin aramanı beklerler bir yandan da hazindir sen aramayınca kimsen yoktur yal- nız başına yaşarsın yalnızlığını bir yandan da sitem ederler neden aramadın beni derler oysa onlar hiç aramazlar özel izinleri belgeleri mi var aramamak için bilemiyorum kusur kimde bende olduğunu söylüyorlar benim anlattığım gibi değil de çok daha ince ve mantıklı ve aynı zamanda psiko- lopatolojik açıdan açıklıyorlar elbette ben burada söyleye- mem o güzel sözleri bir daha fakat şu kadarını belirteyim ki sonunda beni kandırıyorlar hayır kandırıyorlar dememeli- yim sonra tekrar gelirler kelimeyi yanlış kullandığımı sözle- rini küçümser bir ifadeyle konuştuğumu söylerler hayır ha- yır kabul ediyorum dilim sürçtü ikna ettiniz demek iste- miştim hayır istemiyorum bu sözleri artık fakat ben bir ku- sur işledim aramadım diyelim onun ilgisi buna mı bağlı-

528

mış anladım evet evet tabii sen aramamı istemezsin diye düşündüm tabii ne incelik bu incelikler yüzünden ölüyo- rum zaten ayrıca haksızlık ediyorum adresimi de bilmez bazısı peki ben nereden biliyorum onlarınkini vermek iste- mem belki diye sormamışlardır demek benden yüzüzü yok adresleri istiyorum kapı kapı dolaşıyorum peki anladık bir daha zor bulursunuz beni ne acıklı değil mi bütün hayatın- ca arkadaşlığın önemini haykıran Selim Işık'ın başına bun- lar geliyor oysa ben neler istiyorum neler istiyorsun canım insanların üstüne dünyanın bütün yıldırımlarını yağdırsam da sevilme- k özenmek istiyorum bütün gürültümün çocuk- ça olduğunu aslında sevgiden ilgiden geldiğini anlamalarını öyle sanmalarını istiyorum peki diyorlar neden yapalım bü- tün bunları neden öyle sanalım kimsin sen diyorlar reisi- cumhurbaşkanı mısın evet reisicumhurbaşkanıyım evet as- lında bütün temel atma törenlerine bütün açılışlara resmî geçitlere şenliklere resmî kabullere ziyafetlere balolara dü-

günlere kokteyl partilere anma törenlerine beni çağırmalısı- nız kaç para eder sizin reisicumhurbaşkanlarınız benim ya- nımda hangisi benim kadar yürekten katılır sevincinize heyecanınıza adamın işi başından aşkın bir de sizinle mi uğra- şacak birçoklarına da gelmez gelse de baştan savma bir ko- nuşmayla hayal kırıklığına uğratarı sizı özene bezene hazır- ladığınız yiyeceklerinizin üstüne elinin parmağının ucuyla şöyle bir dokunur bütün endişeleriniz boşa gider yemekler kalır hiçbirinizin doğru dürüst elini sıkmaz törenin düzen- lenmesinde emeği geçenler şöyle bir uzaktan görür onu oy- sa beni çağırısanız bilseniz ne memnun kalırdınız her biri- nizle ayrı ayrı meşgul olurđum ne kadar beğenerek ne ka- dar çok yerdim yemeklerinizden sevinçten şaşkına dönerdi- niz yazık Günseli böyle bir insan bu kadar yakınımızda ya- şadı bütün benliğini bu kadar açıkça ortaya koydu hayır koymadı haksızlık etti anlatmalıydı hayır olmazdı parçalar-

dık onu kabuğundan çıkmış bir kaplumbağa gibi yerdik oy- sa kabuğunun içinde yavaşça yok olmayı tercih etti daha fazla incinmemek için duygusuzluk ve alay kabuğunun içinde korunmaya çalıştı bütün ömrünce anlaşılmayı bekle- di kendi gibi olmayanları idrak edemedi yaşıdı hepimizin elini sıkmaya hazırıdı evet Turgut hazırıdı hazırım bütün konuşmalarım hazır yalnız çağrılmayı bekliyorum rica ederim buyurmaz mısınız demeniz yeter her ne kadar yolunu bil- miyorsam da bu kadar önemsiz bir kusur için beni harca- mazsınız herhalde sayın vatandaşlarım eksik olmayın beni hatırlamak inceliğini göstererek buralara kadar zahmet etmişsiniz size ikram edebileceğim duygularımı lütfen kabul buyurunuz evet bana uğramıyordu merak ediyordum bana kalırsa insanlarla arasında isteyerek bir uçurum yaratıyordu onları imkânsızlığa itiyordu milyonlarcası için doğru saydı- ğı düşüncelerini duygularını birkaç kişinin bozmasını iste- miyordu Günseli onları da senin gibi imkânsızlığa mahkûm

ediyordu çaresiz bırakıyordu amansızca saldırıyordu öyle acılaşıyordu ki ona artık kimse dayanamasın kimse yüzünü görmek istemesin diye bilerek eziyet ediyordu son günlerde bu gücünü de kaybetmişti yenilgiyi kabul etmişti haksızlı- ğından artık zevk almaz olmuştu sadece o güne kadar onu ayakta tutan sinir kuvvetinin kalıntılarıyla yaşıyordu ya da yaşamıyor uyuyamıyor düşünemiyor yiyemiyor sadece ol- maya devam edebiliyordu evden çıkmak üzereydim birden gazeteyi gördüm kapının altında Selim'in resmini gördüm ikiye katlı gazetenin alt kısmında Burhan'ın gazeteciliği onu çok kısa bir süre meşhur etti onu sütunların arasına sıkış- tırdı evet ben de hatırlıyorum alışılmışın dışında bir satır yoktu yüz bin resim yüz bin Selim bir gazeteyi dört kişi okuduğuna göre okuyup yazması olmayanlar da resme ba- kabildiğine göre onlara da bir anlatan bulunmuştur bir de on iki yıl önce bir okul salonunda oynadığı bir piyesin res-

mi çıkmıştı gazetede iki gün sonra da bu mektup geldi pos- tayla göndermiş mezarlığa götürülüşünü uzaktan izledim yazık farketmedim sizi mektubu okuyacak mısınız hayır bilmem evet bir mektup da benim elime geçmişti o zaman okuduğum zaman fakat hayır tabii şimdi o günden beri her şey o kadar değişti ki tanınmayacak kadar değişti o zaman beni tanımadığınızı ne iyi olmuş Günseli cesaret edemedim gücüm de yoktu iyi olmuş ne yüzle karşınıza çıkacaktım anlamadım anlamayın böyle daha iyi değil mi herkes bir günde aziz olmaz mektubu verir misiniz Günseli son gün- lerde öyle bir durumdayım ki bir iki dakika bile aklımı toparlayıp düşünemiyorum sevgilim şeytan bilir nelere takılı- yorum neler düşünüyorum günlerdir yatıyorum hastalıktan mı bilmiyorum şimdi biraz düşünebileceğimi hissediyorum ve uzun süredir aklımda yüzen belirsiz bir cismi aydınlat- maya karar verdim evet aklım gene karışmadan acele etme- liyim ölmeye karar verdim Günseli vakit

geçirmeden yap- malıyım bunu yoksa ne olacağımı nereye sürükleneceğimi tahmin edemiyorum bu kısa aydınlıktan yararlanmalıyım ne yazık senin için ne yazık bunu karşılıklı konuşamayaca- ğız ve düşündükçe ürperdiğimi itiraf ederim ölümü değil senin bu satırları okuduğun zaman ölmüş olacağımı acıklı şeyler yazmak istemiyorum acıklı sözler benim üzerimde etkisini kaybetti fakat seni etkileyecektir bunu düşünmeli- yim her şeyi iyi hesap etmek zorunda olduğum için özür dilerim fakat düzeltmek imkânım kalmayacağı için buna mecburum yıllardır hayalimde bu mektubu yazacağım insa- nın beni kurtarmasını yaşadım fakat şimdi bu hayalden çok uzak olduğuma göre hayatımda hiç olmazsa bir kere hatasız hareket etmek zorundayım mektubu attıktan sonra hemen yapmaya kararlıyım biliyorsun biz Işık ailesi sözümüzün eriyiz bizim kaderimiz bu hiçbir şey yazmasaydım daha mı iyi olurdu diye düşündüm fakat bunu daha büyük bir insaf-

sızlık saydığım için her şeyi yazmak istiyorum biraz sonra meydana gelecek olayın ayrıntılarını yazmayacağım onları nasıl olsa öğreneceksin belki beni de kararsızlığa götürür ne yapacağımı çok açık bilirim belki elim titrer seni seviyorum fakat neresini düzelteceğimi bilmediğim bu yaşantıyı sürdürmenin anlamsızlığını seziyorum yok olmaya doğru hızlı bir gidişin farkındayım henüz koruyabildiğim bazı özelliklerim varken daha insan olduğumu hissederken bu gidişe bir son vermeliyim yoksa çok geç olacak ve kendimi affetmeyeceğim seni seviyorum ve beni unutmanı istiyorum ben seni bir an için de olsa unutabileceğimi düşünerek buna giriyorum Selim olmayan bir Selim görmektense hiç görmemek daha iyidir bana inan düşün ki gittim ve bir daha aramadım seni bir daha beni görmeyeceğine göre böyle düşünemez misin senin varlığına rağmen böyle düşünebiliyorsam sana bir sadakatsizlik var işin içinde beni görmeyecek olduktan sonra var olup olmamanın

ne önemi kalır sa- dece yaşadığımı bilmen seni nereye götürür görüyorsun bi- raz daha gevezelik etmek istiyorum yeteri kadar yazdığım halde kalemi elimden bırakamıyorum bunu biraz da taban- cayı henüz masamın üstüne yerleştirmemiş olmama borçlu- yum dışarı çıkacağım mektubu postaneye götüreceğim en- gel olamamak ne yazık değil mi bana kalan süreyi bu kadar kesin belirttikten sonra biraz daha anlatabilirim herhalde seninle biraz daha konuşmamda kötü bir şey yok sen de bu satırları okurken benimle biraz daha konuşmuş olacaksın bunu düşünmek güzel annemi tanımadın bundan sonra ta- nımanın da bir yararı yok sanıyorum sen ve annem bu res- mi güzel bulmuyorum kafamda annemi üzeceğini biliyo- rum bu olayın ama dayanır herhalde beni bencillikle suçla- maya başlayıncaya kadar dayanırsa mesele yok bu sürenin kısa olmasını temenni ediyorum bunun dışında insanlarla ilişkiyi kestiğim için kimseyi düşünmüyorum kimse üzü-

mek zorunda kalmayacak senin için de son günlerdeki pe- rişan durumumla birşeyler yaptığımı seni de biraz hazırla- dığımı sanıyorum birlikte geçirdiğimiz güzel bir günden sonra kendimi öldürerek yıldırımla vurmuyorum seni ya da bana öyle geliyor şimdi şu anda artık ne kadar yaşayacağımı bilmenin rahatlatıcı bir düşünce olduğunu ve kâbuslardan gelecekte korkmadığımı söyleyebilirim düşün son günler- de ne duruma gelmiştim artık bilmem bu ıstırap daha ne kadar sürecektir gibi bir alaturka şarkıya yer yok yaşantımda yarın sabah kalkınca kim bilir gene ne olacak endişesi yok bu duruma ben bile zor inanıyorum gene tatsız birşeyler ol- ması ihtimali nasıl ortadan kalkar diyorum birkaç gün önce sevmediğim kimselere birer mektup göndererek onları ha- yatlarının sonuna kadar üzecek ya da üzeceğini sandığım sözler yazmayı düşündüm ne yazık ki insan ölmek üzere olduğu anda bile hayal gücünün eksikliğinden olacak yeteri kadar kötülük edemiyor

bizi tutan bu garip engeli şimdi bi- le
anlayamıyorum son fırsatı da kaçırdığım için biraz
mah- zunum belki müthiş bir ümitsizlik anında
yapabilirdim bu- nu fakat talihin garip cilvesi gücüm
yok tam bu sırada kuv- vetim tükendi bu adamlara
hadlerini bildirmek gerekiyordu neyse fazla
üzülmemeliyim ölmenin nedeni bu değil beni
odama kapanmış kendimi duvardan duvara atarken
düşün- meni istemiyorum böyle bir durum yok beni
unutmanı is- tediğim halde bunu yapamayacaksan
beni güzel bir durum- da düşünmeni isterim onun
için beni hiç görme ne demek istediğimi anlıyorsun
herhalde senin için daima güzel ve bozulmamış bir
bütünlük içinde kalmak istiyorum gereksiz
ayrıntıların aklındaki resmi bozmasına razı değilim
kötü hatıralar insanın aklından kelime olarak
çıksalar bile gö- rüntü olarak kalırlar kimsenin fazla
üzüleceğini sanmıyo- rum yaşarken ilgilendiğim
birkaç kişiyle olur ya görüşmek istersin benden
bahsederken ortak anılarınız olamayacağı

için sizi bir arada düşünmek bana kötü görünmüyor
aydın kişileri saymıyorum Ankara'da eski bir iki
arkadaş vardı Süleyman Kargı vasıtasıyla
bulabilirsin onları Kargı'dan sana söz etmiştim
sanıyorum yalnız uygun bir fırsat bulup söyle-
yememiştim birkaç şarkıdan ibaret uzunca bir
yazım var onda belki bir gün okursun yolun o
şehre düşerse fazla duygulanma yazılırken de fazla
duygulanılmamıştır yazma- nın çekiciliğine kapılıp
biraz ileri gittiğim söylenebilir bir aldatmadır belki
de uzunca bir şakadır ne yazık bir kopya- sını
almamışım belki okunmaya değer bir duruma
getirebi- lirdim ilk yazıldığı gibi öyle
düzeltilemeden kaldı şimdi sorsan başından sonuna
kadar anlatamam Süleyman da il- ginç adamdır
garip içine kapalı biraz kendini beğenmiş ar- tık
görüyorsun yakınlarımı da yargılıyorum bu kadar
imti- yazı çok görmezsin bana herhalde
Süleyman'da *"sense of humour"* kuvvetlidir gene
de benzerliğimiz yoktur başka türlüydü onunla

yaşamak nerede susulacağını bilirdi bana benzemezdi dedim ya ona hayrandım anladığını belli etme- den anlardı ne zaman gitsen onu aynı yerde bulursun gö- rüşmediğin sürede seni nasıl hissettiğini sanmışsan öyle düşünmüştür inanılmaz bir özelliktir bence bu yönü seni anlamazsa yadırgama beni tanıdığı süre içinde senin gibi bir insanla böyle bir yaşantım olabileceğini ona sezdirmemiş bu yönümü saklamış olabilirim insanları öyle farklı açılar- dan değerlendirdim ki hayatım boyunca arkadaşlarımı sana bile övmeye çekiniyorum Burhan'ı da görebilirsin akıllıdır bir kusurunu görmedim diyebilirim bu da yeter bir sebep sıkıcı olması için Turgut vardır biliyorsun bahsetmiştim her şeyini anlatamazsın ama zekidir durumu hemen kavrar in- san onu kendisiyle bir yarışma içinde görmezse ya da bu iz- lenimi vermezse anlayışlı ve şefkatlidir sana çok yakınlık gösterir benim kişiliğimle ilgili bir mesele kalmayacağına göre Turgut'u çok sevimli bulacaksın

bu bakımdan durup

534

dinlenmek bilmez bir sevimli olmak konusunda demek is- tiyorum evlidir belki biraz kalıplaşmıştır belki bu kalıbın içine bir noktada kimseyi almak istemez bu husus çok önemli en uslanmaz insanlar bile yanlışlıkla da olsa bir kere evlenince çevrelerini kendileri gibi görmek istiyorlar bu yüzden az mı meyhane arkadaşı kaybettik Turgut böyle de- ğildir sınırlarını bilir bana sorsan bilmez bildiğini sanır bir sürü okumuş yazmış adamdan çok değerlidir benim için yargıları bana göredir ona değer verdiğimi uygun bir fırsat bulup söyleyemedim sen bir yolunu bulup söyle onun için ne düşünmüş olduğumu Kenan nasıl acaba merak ediyo- rum sorsana Turgut’a doğrusu ben aranızda acı bir görüntü olarak kalmak istemem tatlı bir resim ya da nasıl söylemeli kelime oyunu gibi bir şey olarak kalmak isterim bazı teker- lemeler vardı aramızda ne bileyim ne kadar tekrar etsek bıkmazdık hoşumuza giderdi işte onlar gibi yaşamak iste- rim aranızda Turgut’a söyle o anlar aramızda yüzlercesi

do- laşırdı Selim Selim dediler onu da gördük gibi sözler icat et- sin benim için tabii ortak yaşantımızı unutmamışsa bu öyle bir havaydı ki insan içindeyken akıllıdır dışarı çıkar aptalla- şır sakın bu isteklerimi ciddiye alma belki bunları yapmak içinden gelmez yapma istediğin gibi yaşa bana ait bir şey ne bileyim bir kitap bir resim ya da buna benzer bir eşyaya sa- hip olmak istersen 'Turgut'a söyle bizim evden alır annem onu çok sever belki de benim odamı görmek istersin şimdi biliyorum dayanamayacağını söyleyeceksin sonrası için bir gün olur bir gün özleme gibi bir duyguya kapılabilirsin ölü- mün acılığı dağılırken böyle olabilir o zaman annem evde yokken bir göz atarsın fazla ümide kapılma çok sevimsiz bir odadır birtakım hayaller saklar doğmadan ölen çocuklar gibi gizli hayaller bir bakıma iyi olacak içimde gerçekleştir- me telaşı kalmayacak sakinleşeceğim yapamadığım o kadar çok şey var ki nasıl olsa hepsini gerçekleştiremeyecektim ve

yapamamanın acısı zehirleyecekti içimi insan sonu geldiği zaman iyileşiyor odamda benimle ilgili yazı bırakmak iste- miyorum bakarsın birtakım insanlar çeşitli nedenlerle orayı burayı karıştırırlar biliyorsun bir takım karalamalarım var hepsini yakmalıydım yapamadım sana gönderiyorum pa- kettir geç gelir bu mektuptan sonra eline geçer bir kutu içi- ne koydum hemen açmamanı istiyorum oldukça karanlık hemen okursan seni bunaltabilir bir süre geçsin mesela beş altı ay kadar sonra istediğini yaparsın büyük bir kısmını senden gizli yazdım bilmeni istemedim ben yaşarken bu yazdıklarımı bilmene dayanamazdım gene de fazla üzülme edebiyat hevesi olarak kabul et gerçek sayma bunları mus- tarip bir ruhun çırpınmalarını ifade etmekten çok okuyu- cuların duygularını kötüye kullanmak isteyen acemi bir ya- zarın karalamaları dersin başkalarına göstermek isteyeceği- ni tahmin etmiyorum fakat dilediğini yap bu mektupta bile şunu yap bunu yapma demişsem ona da aldırma ne

diyor yukarıdaki adam isteyiniz verilecektir demek ben bir şey istemiyormuşum bir bana parmağını uzatarak bu kadar gü-rültü ediyorsun sızlanıp duruyorsun doğru söyle gerçekten istiyor musun diye sorsaydı ona ne karşılık verirdim bilemiyorum hayır biliyorum derdim ki ona ya da büyük bir olasılıkla derdim ki görüyorsun Türkçe kelimeler de kullanıyorum arada Öztürkçeye dargınlığım kalmadı tabii kimse bilmiyordu benim dargın olduğumu geçelim içimde birbirine karşı savaşıyan yönlerin birbirine dargın olduğunu söyleyerek geçiştirelim bunu da son anda mesele çıkarmayalım evet istemesini bilene gerçekten verilecektir verilmektedir isteyip istemediğini bilmeyenler için de yukarıda sözünü ettiğim adamın işaret parmağı meseleyi halledecektir en önemli sözü en sonda yazacağımı sanıyorsan aldanıyorsun hiçbir zaman benden bekleneni vermeyi becerememişimdir bekleyenleri utandırmışımdır daha fazla yazamayacağımı

536

hissediyorum son anda acıklı bir sözle canını
sıkamamalıyım işte bu kadar işte canım sevgilim
Günseli Selim

16

Turgut'a bir durgunluk çökmüştü: ürkütücü bir durgunluk. Kendini beğenmiş bir durgunluk. Düşünceler kafasında da- ha belirli bir biçim almadan onları içinde karanlık bir yere atıyordu. Aldırma değmez, diyordu. Neden aldırmıyordu, neye değmezdi? Durum, gerekli bir karışıklığa ulaşmıştı. Bilincinin üstüne çıkaramadığı ya da çıkarmak istemediği her belirsiz duygudan gizli bir sevinç duyar gibiydi: onlar- dan bütünüyle ayrılmanın sevinci. Onlar anlamadıkça daha iyi oluyor. Gene de öyle tortular birikmiş ki içimde ister is- temez hafifletiyorlar şiddetini. Neyin şiddetini? Anlıyorsun Olric; beni şaşırtma. Direnmeyi bırak. Sizi korumak için söylemiştim, efendimiz.

Sonuçlara katlanmalıyız Olric: kat- lanmalısın. Bana bir yerde dur diyemezsin. Bir kişi de so- nuna kadar gitmeli. Ölümün bile yarıda bırakmasına izin vermemeli. Bir parkta oturuyorlardı. Olur şey değil! Hüsnü Beyle Mürvet Hanımın biricik oğlu, modern mimarlığın en üstün yapıtlarından sayılan küçük burjuva tapınağının sa- yısız cilalı tuğlalarından biri, bir karı ve iki çocuğun so- rumlu saymanı, Kayalı Mehmetli Hulki Beylikapıcılı bakkallı- arabalı karmaşık ağın ana düğümü Turgut Özben parkta, paranızı paranız kadar artıran bir bankanın adını üzerine dağladığı bir bankın üstüne oturmuş düşünüyordu. Kış bir türlü gelmiyordu. Serseriler gibi, gömleğinin üst iki düğ- mesini çözmüş; serseriler gibi düşünüyordu parkta. Çoluk çocuk evde ekmek bekliyordu. Yazıhanede evraklar, şanti- yede çimento ve kum-çakıl yapıcı ellerine susamıştı. Yapıcı eller sadece sigara paketine uzanıyordu. Hiç olmazsa bir kadın meselesi icat etseydin! Sigaradan başka dostun kal-

madı. Ne olacak senin bu halin? Selim'in bu hali ne olacak teyzeciğim? Sıkıntı, sessiz bir korkunçluğa bürünmüştü. Neredeyse yağmur boşanacaktı. Üşüdüğünü hissetti; düğmelerini ilikledi. Yavaşça kalktı. Beni işte sanıyorlar, beni evde sanıyorlar. Beni ne sanıyorsunuz? Serserinin biri sigara istedi. Bütün paketi verseydim beni dinler miydiniz? Elbette dinlerdi. Sen serserileri ne sanıyorsun? Ben sözümün eriyim Selim. Çok gösterişli sayılmazsam da... Affedersiniz, bununla ne demek istiyorsunuz? Elini cebine sokmuş düşünüyordu; serseri, sigarayı çıkarmasını bekliyordu. Gün görmüş bir serseri. Beklemesini biliyor. Toplum sorunlarının üstüne çıkmış; göreneklerden arınmış. Gülümsedi. Yani ben mi gülümsedim? Yoksa gülümseme isteğimin onun gözlerindeki yansımasını mı gördüm? Sigarayı uzattı. Titreyen eller uzandı. Neden titrersiniz? Bir serseri başbakana yaklaşarak elindeki dilekçeyi vermek istemiştir bu sırada polisler kendisine engel olmak istemişler çalışın dedi başbakan parklarda

oturup düşünmeyin resim bu anı tesbit ediyor başbakanın ağzı ça hecesini çıkarmak üzere açılmış serseri o kadar serseri ki gömleğinin düğmeleri göbeğine kadar açık. Onları mutlu yarınlara kavuşturmak sözüyle ne demek istiyorsunuz? Hepimiz serseri mi olalım demek isti- yorsunuz? Kibriti varmış. Birazdan yağmur başlayacak dostum. Bir Amerikan filmi vardı; bilmem gördün mü? Adam âşık. Yağmur altında dolaşıyor. Tepinip şarkı söyleyip du- ruyor. İliklerine kadar ıslanıyor. Tabii stüdyonun gerisinde, gördüğümüz dikdörtgenin dışında kuru elbiseler, havlular bekliyor. Tepin bakalım. Bir damla, şakağını sıyrarak geçti. Ateş ediyorlar. Sen kovboy filmlerini seversin, değil mi? Oysa çok zararlıdır; sizi sahte cennetlere götürür. Senin hayran olduğun filmin hafiyesi haftada ne kazanıyor bili- yor musun? Helal olsun abi. Olsun. Ben de onu diyecek- tim. Bir damla, gömleğindeki küçük bir daireyi omzuna ya-

pıstırdı. Ben şimdi bir taksiye biner giderim: ben filmin ha- fiyesiylim. Aranızda bilimsel bir araştırma yapmak üzere bulunuyorum. Teybimi, daktilomu aldım. Gecekondu çev- resinde bir oda tuttum. Mikrofona doğru konuş. Duyulmu- yor. Bu çocuk senin mi? Benim de iki kızım var. Allah ba- ğışlasın. Şimdi hafif müzik çalıyoruz. Önce beni düşmanca bakışlarla süzdüler. Bir zararım dokunmadığını görünce za- manla alıştılar. Yakamadım sigarayı abi. Ateşini uzattı. İn- san bir günde aziz olmuyor. Bunu daha önce söylemiştiniz. Ellerin titriyor. Rüzgâr da çıktı. Bu fakir ve mert insanların arasından allahaısmarladık diyerek ayrılıyoruz. Düşüyoruz tozlu yollara. Parkın kapısında durdu. İşte Selim de bu in- sanlar için çarpıştı. Ne yapmalı diye çırpındı. Canım bilim- sel Selim.

İki gün önce Burhan'a uğramıştı. Artık insanlar Selim için ne der diye korkmuyoruz Olric. Bir bakıma duygusuz- luk içindeyiz. Selim'i

bilimselleştirmek için ne kadar uğraş- mış. Yolun karşı kıyısına geçti. Üzerinde İngilizce birşeyler yazan kapıyı itti. Yumuşak bir açılış. Herkes bir köşeye oturmuş. Kimse kimseyi rahatsız etmiyor. Böyle kaç yer sa- yabilirsin koca şehirde? Garson hemen tepene dikilmez. Çağrılınca gelir. Sonra birden kaybolur ya da başını başka yönlere çevirir. Amerika cumhurbaşkanı gibi adları olan iç- kiler ısmarlayabilirsin. Ne çok aydınlık olur ne de çok ka- ranlık. Adamlar bu işleri biliyorlar. Yüzyıllarca düşünmüş- ler taşınmışlar, insanlar barda nasıl rahat eder diye. Biz ol- sak bu işi küçümseriz. Onlardan aktarmasını beceremiyo- ruz daha. Onlarda böyle yerlere her çeşit halk gelebilir. Bi- zim zenginler böyle yerleri lüks sanıyorlar. Orada işçilerle tezgâhtar kızlar gelir böyle yerlere. Daha nerede olduğumu- zu anlayın bundan. Anladık. Biz oralara gidince yalnız dük- kân dükkân gezmesini biliriz. Peki anladık! Bir içki ısmar-

ladı. Yağmur şiddetlendi. Kaçışılıyor. Kapıların içlerinde bir- rikildi. Bir kadın, dağınık kâğıtlar arasında birşeyler yazı- yor. Biraz daha genç olsaydı. Tanışsaydık. Ne yazıyorsu- nuz? Olmazmış. Kibar çevrelerde sorulmazmış. Batıdan ge- len güzel bir alışkanlık. Ne yapıyorsunuz, ne kadar kazanı- yorsunuz, denilmezmiş. Adamlar uzun uzun düşünmüşler. Doğulunun içtenliğini de incelemişler. Bilimsel olarak. So- nunda sorulmamasında karar kılmışlar. Birbirine yalnız, da- ha iyi olun inşallah filan diyebiliyorsun. Konuşmak için psikiyatristlere gidiyorlarmış. Pahalı bir çözüm. İşçiler de sağlık sigortasından yararlanıyor. Kartını uzatıyor, çok ca- nım sıkılıyor; beni biraz dinler misiniz? Dışarda, bekleme odasında, itiraf etmek için bekleyen bekleyene. Mahkeme kapısı gibi. Hapishanelerden bile gelen varmış. Elleri kelep- çeli, iki jandarma arasında bekliyor. İçeri girince kelepçeler çözülüyor. Dün akşam gene uyku tutmadı doktor bey. Hüc- remde dolaştım durdum. Divana

uzanın ve çocukluğunuzu anlatmaya devam edin. Nerede kalmıştık? Bizde bu işler ne kadar ucuz. Bilimsel olmadığı için bir sonuca ulaşamıyordunuz. Meyhaneler işportacı psikiyatristlerle dolu. Belediye zabıtası bunlara engel olmalı. Ruhsatları yok. Batılılar size uygunsuz bir organlarıyla gülerlerdi. Kadın, düşünmek için arasıra yazıdan başını kaldırıyor. Kadına laf atarmışım. Beni de yazın dermişim. Sıkı mı? Garson soldan yanaştı. Bilimsel bir yaklaşma. Canım bunları inkâr edebilir misin? Sağdan yanaşsa daha zor olur. İnkâr ediyorum. Nasıl engel olabilir- siniz? Biliyorsunuz Selim bilimsel olmak isterken sizlere ömür. Dergi çıkarmışlar Burhan'la. Toplumsal. Artık yatma- lısın evladım, gözlerine yazık. Bir dakika babacığım. İki makale daha yazayım ne olur? Selim'i bu başıboşluktan kurtarmak gerekiyordu. Eline ne geçse okuyordu. Bireycili- ğe sürüklenme gibi bir tehlikeyle karşı karşıyaydı. Kendini heyecanlandırmaktan hoşlanıyordu. Telaşa kapılıyordu.

540

Ona duyduğum ilginin etkisine kapılmak istemiyordum. Gördün mü? Haklıymışım demek Selim. Onu aldatmayı hiçbir zaman düşünmedim: doğruları göstermeye çalıştım. Size bütün kalbimle gülüyorum Burhan. Kadın başını kâğıtlara indirdi gene. Durup dururken gülersen böyle olur. Durup dururken bir dergi çıkarmak istiyordu Selim. Geç kalıyoruz diye çırpınıyordu. Biz burada kitaplar ve içkiler ortasında yatarken bilmediğimiz sokaklarda, içini göremediğimiz evlerde, tanımadığımız insanlar kim bilir neler hazırlıyorlar. İyi kitaplar hemen tükeniyor. Yüzlerinde derin düşüncelerin izleri olan insanlar durmadan ilerliyorlar. Onları bulmalıyız. Dün otobüste bir adam kimseye göstermemeye çalışarak bir kitap okuyordu. Bir işaretini bekliyordum Burhan. Ben böyle bir hezimete fedayım. Karşımdayım işte sayın bayım. Açık havaya çıkmalıyız. Gelinlik kızlar gibi oturmuş teklif bekliyoruz. Oysa bahar geldi. Sinekler senin işaretini beklemeden ısırıyorlar beni Burhan.

Herkesin bir işi var. Bir telaştır gidiyor. Temiz gömleğini giymeden, tıraş olmadan karar vermelisin Burhan. Cepheden dönen yorgun askerler gibi serilmişiz. Savaş anılarımızı anlatıp avunuyoruz. Dışarda gene birşeyler oluyor. Pencereyi açardı. Artık yaşamak istemiyorum Olric. Onların istediği gibi yaşamak istemiyorum. Başım dönüyor Olric. Sabahtan beri hiçbir şey yemediniz efendimiz. Şimdi de içiyorsunuz. Onlar da içiyorlar Olric. Karşılarında oturan kızlara birşeyler anlatıyorlar. Ben anlatmak, filan falan demek istemiyorum. Sonum geldi Olric. Kendime yeni bir önsöz yazmak istiyorum. Yeni bir dil yaratmak istiyorum. Beni kendime anlatacak bir dil. Çok denediler, efendimiz. Allah'tan, ne denediklerini bilmiyorum, Olric. Hiçbir geleneğin mirasçısı değilim. Olmaz, diyorlar. İsyan ediyorum. Az gelişmiş bir ülkenin fakir bir kültür mirası olurmuş. Bu mirası reddediyorum Olric. Ben Karagöz filan değilim. Herkes birikmiş bizi

seyrediyor. Dağılın! Kukla oynatmıyoruz burada. Acı çeki- yoruz. Kapı kapı dolaşıp dileniyoruz. Son kapıya geldik. İn- saf sahiplerine sesleniyoruz. Ey insaf sahipleri! Ben ve Olric sizleri sarsmaya geldik. Dünya tarihinde eşi görülmemiş bir duygululukla ve kendini beğenmişçesine ve kendinibeğenmişçesinesankibizdenöncebirşeysoylenmemişçesinegil ler- den olmaktan korkmadan kapınızı yumrukluyoruz. Dilen- ciler krallığının en küstah soylusu olarak kişiliğimizi bur- nunuza dayıyoruz. Dinden imandan çıktık. Deli dervişler gibi saldırıyoruz. Açın kapıyı! Biz geldik! Korkudan duda- ğınız uçuklamasın. Öyle öfkesi yarıda geçen İngiliz kızgın genç adamları gibi müzikli güldürüler peşinde değiliz. Sizi ağlatmaya ve burnunuzdan getirmeye geldik. Size dünyanın dörtten fazla bucağı olduğunu göstermeye geldik. Bitmez tükenmez sızlanmalarımızla ananızı ağlatmaya niyetliyiz. Ne demek oluyor incitmedensezdirmedenacıtmadanduyur- madan

anlatmak Selim? Salon alkıştan inlesin! Filmin hafı-
yesi geldi. Kızı atının terkisine aldığı gibi dörtnala
çiğneyip salonu birbirine katmaya geldi. Öfkeden
boğuluyor; öfkeyle boğmaya geldi. Paçavralar içinde
dolaşıyoruz Olric’le birlik- te, Mehmet
Siyahkalem’in resimlerindeki karasakallı keş- küllü
pis dilenciler gibi karartıyoruz ortalığı. Şeytanlarla
elele verip elektriksüpürgeleriyle tarazlanmış
halılarınızın üstünde tepinmeye geldik. Çamurlu
ayaklarımızla divanla- rınızın yaylarını kırmaya
geldik. Yakında bir plağımız çıkı- yor. Bütün
şoförler çalacak arabalarında. Yaslı gittik şen gel- dik
yedi tepeden geldik aç kapıyı bezirgân bonjur
demedен geldik. Gözüm kararıyor Olric: elimden
bir kaza çıkacak. Ben Selim’e benzemem. Yanlış
adam seçtiler beni bu işe me- mur etmekle. Ben özel
teşebbüsüm Olric. Herkesle birlikte kalkıp herkesle
birlikte oturmam. Ben Amerika’yı keşfetmiş
adamım. Sağım solum belli olmaz. Doktora filan
yapmadan kibrit suyu üretimine başlayıveririm.

Elinizde patlarım

542

ulan! Ağzınızı bozmayınız efendimiz. Ben öyle dergi filan çıkarıp adam başına düşen milli gelir masallarıyla avutamam kendimi. Rahmetliye saygısızlık oluyor efendimiz. Selim'in ölümüyle ilgili bir araştırma için görevlendirilen komisyona üye yaptılar beni. Aylardır belgeler peşinde koşturup duruyorlar. Benim bir yıllık memuriyetim var Olric. Ben komisyonları bilirim. İşte raporum. Daha Selim'in yazdıklarını okumadınız efendimiz. Ara raporu veriyoruz; araştırma Olric. Komisyon üyelerini zorla bir araya getirdik. Yazı yazan kadına pek kötü bakıyorsunuz efendimiz. Gidip evinde yazsaydı Olric. Akli başında bir insan bara yazı yazmaya gelir mi? Oturup bu adamın başını bu yana çevirmesini bekleyemem. Kalktı, garsonun yanına gitti. Bir içki daha. Kimse meseleyi doğru dürüst incelememiştir Olric. Benim raporu, görüşmeden hemen kabul ederler. Pek sanmıyorum efendimiz. Hele böyle öfkeli görürlerse sizi... Açık oturum yapacağız Olric. İlgili herkesi çağıracağız. Gene mi

soldan geldin papyon kravatlı? Kelebek değil de papyon. Diliniz batsın. Aman birden içmeyiniz efendimiz.

Hepsini birden içeceğim Olrıc. Komisyon üyelerini çiğ- nemedem yutacağım. Onlar daha bir önceki toplantı tutana- ğını okumadan birden masanın üzerine çıkacağım. Elleri ayaklarımla basacağım. Tutundukları son masadan da aşı- ğıya yuvarlayacağım onları. Birer birer masanın kenarından aşağı yuvarlanacaklar ve halının içinde boğulacaklar. Ka- lemlerini, kâğıtlarını, camdan sigara tablalarını parça parça edeceğim. Başımda kırmızı bir mendil, ağızda keskin bir bıçak, masanın bir ucundan bir ucuna kayacağım. Orada birdenbire topuklarımın çevresinde dönerek elimi göğsüme sokacağım ve eşek derisine pastel boyayla yazılmış raporu- mu kınından sıyracağım. Bu rapor değil, bu bildiğiniz keli- melerle yazılmış bir araştırma değil. Yaşayan, nefes alan, ısı- tıracak çeken, haykıran bir belge bu. Bu belgeyi okumayaca-

ğız Olric. Bu belgeyi, bu raporu yaşayacağız, anlıyor musun Olric? Anlamak istemiyorum efendimiz. Hayır anlamalısın. Nasıl anlamazsın Olric? Bizim dışımızda belge falan yok Olric. Bu belge biziz Olric. Ben, Turgut Özben, elle tutulur tek belgeyim ben. Yüzüme baktıkça okumalısınız beni. Ara- nızda durmadan dolaşacak elden ele gezecek canlı bir delil. Kendimi çerçevelere sokup gazetelerde ilan edeceğim. Du- varlara yapıştıracağım Turgut Özben'i. Cumartesi günleri öğle tatilinden sonra bayrak direklerine çekeceğim. Zarflara koyup mektup diye göndereceğim. Beni açmaya korkacak- sınız. Canım insan, sana çoktandır yazmak istiyorum. İşle- rim yüzünden bir türlü fırsat bulamadım. Sen de uzun sü- redir yazmıyordun. Merak ediyordum. Gene dayanamadım. Ben yazıyorum. Reklam filmlerine çıkacağım. Dikkat! Bu bir reklam filmi değildir. Bu filmi seyretmede herkesin çıkı- rı vardır. Anadolu'nun billur ırmakları arasında eski Kalki- ya krallarından Disconnectum

Erectal'nın sarayının kalıntı- ları arasındayız. Beyaz tüller arasında Günseli sizlere Işı   oraplarının reklamını yaparken... sayın dinleyiciler Turgut  zben'le on beş saniye programını sunuyoruz:  nce okuyucu mektuplarını cevaplandırıyorum. Isfarla'dan MYKL ru- muzuyla mektup gönderen sayın hayranım soruyor: bil- mem bu gönülle ben nasıl yaşıyacağım? Yetmez mi bu elem daha yıllarca mı sürsün? Yakında bitiyor sevgili dinleyicim. Piyasaya bir çıksam mesele kalmayacak. Bütün hesaplarımı yaptım. Maliyetimi  ıkardım. Onlara oldukça pahalıya mal olacağım. Belli etmeden yavaş yavaş süreceğim kendimi. Olric'le birlikte karamela satacağız. Kalabalık ve candan bir satıcı topluluğı içinde yerimizi bulacağız. Bütün varımızı yoğumuzu değıştireceğız. Kanımızı değıştireceğız. Tozlu meydanlarda dolaşacağız.  ırıl ıplak gireceğız satıcıların arasına. Birinden beş on liraya AmerikankovboylarıaslanCi- notri'nin pantolonu gibi belimize yapışık, dikişı elbette bi-

544

raz baştan savma mavi bir pantolon alacağız. Bir taksinin arkasında, bagaj kapağının üstünde satılan beyaz üzerine siyah büyük kareli gömleklerden birini de sırtımıza geçireceğiz. Gömleğimizi pantolonun üstüne taşıracacağız. Kayışı elbette Beyoğlu'ndaki adamdan alacağız. Bu da sorulur mu? Ne alırsan iki buçuk bir tezgâhta iğneden ipliğe donanacağız. Gömleğin üst cebine, tarak, yuvarlak ve arkası desenli ayna; pantolonun arka cebine çekecek, bozuk para cüzdanı

-bütün paramız pek olmayacak- mendil; yan ceplerimize kibrit, üçüncü sigarası, üzerinde kalp resmi olan tırnak kes-kisi, çakı, küçük bir kolonya şişesi -hani plastikten olanları var, sıkınca kolonya fışkırtıyor- ve elimizdeki küçük bir çikinin içine de az ekmek, kuru köfte, soğan, tuzluk, iğne-iplik-tıraş takımı, sabun ve fırça koyacağız. Saçımızı sakalımızı da uzatacak mıyız efendimiz? Gerekli değil Olric. Sonra bizi başkalarıyla karıştırırlar. Kendilerinden saymazlar. Se- lim'i de yanımıza

alacağız. Bu nasıl sağlanacak efendimiz? Bu kadar işi başardıktan sonra bunun lafı mı olur Olric. Se- lim - kör taklidi yapacak Olric. Gözlerini kapayıp başını sallayacak. Onu kullanacağız Olric. Akşamüstü işimiz bi- tince bir çeşmenin yanına çömelip kazandığımız paraları sayacağız Olric. Bizi gören insanların yüzlerini hatırlayıp gülüşeceğiz. Bat dünya bat diyeceğiz. Sonunda bizi kör et- tin. Çok güleceğiz Olric; çok güleceğiz. Gözleri yaşarmıştı. Kaçalım buradan Olric. Elâleme rezil olacağız.

Dördüncü Bölüm

17

Salon-salamanjede oturuyorlardı. Hizmetçi sofrayı toplu- yordu; Nermin, küçük kızı Tuna'nın ağzını siliyordu; Tur- gut, karısının ona yeni aldığı rahat koltuğuna gömülmüştü; büyük kızı Sevgi, halının

üstüne oturmuş, avucunda sıkıldığı kalemle, bir resim defterini büyük bir özenle karalıyordu; radyoda kimsenin dinlemediği bir adam konuşuyordu; sesinin tonundan, faydalı birşeyler söylediği anlaşılıyordu; Turgut, rahat koltuğundan uzattığı ayağıyla Sevgi'nin bacağına dokunuyordu; Sevgi: “Yapma baba; işim var, rahat bırak beni,” diyordu; saat dokuzaya geliyordu: Turgut'un canı sıkılıyordu. Nermin, yüzü temizlenirken o güzel yemek kokularının yerine ağzına acı bir sabun tadı ve burnuna keskin bir sabun kokusu geldiği için yüzünü buruşturan Tuna'yı kucağına aldı, çocuk, hoşnutsuzluğunu belirten sesler çıkarıyordu. Kızı, babasının yanına getirdi; havada Turgut'un yüzüne doğru uzattı. Turgut, küçük kızın yanağından öptü ve ona iyi geceler dileyen, anlaşılmaz bir iki söz mırıldandı; ya da dudaklarını oynatarak mırıldanır gibi yaptı. Tuna için ikisi

de farketmiyordu; yatağa götürölme töreninin başladığını sezmişti; onun için bu kadarını anlamak yeterdi. Annesi onu geriye çekerken karşı koyduğunu belirtmek için, boş- luğu küçük bacaklarıyla tekmeledi. Fakat bu çırpınma da bir işe yaramadı; havada yaptığı yolculuğa devam ederek kendini hizmetçinin kollarında buldu. Halılar ve parkelerle dolu yerde birkaç adım atmaya başladığı halde, adamdan sayılmayıp uçarak taşınması, ona yapılabilecek en büyük hakaretti. Kaşlarını çatarak, bu davranışı sessizce protesto etti. Fakat hızla yatak odasına götürüldüğünü ve karşı koy- manın anlamsızlığını sezince, koridorda kaybolmadan önce, elini babasına sallayarak hiç olmazsa görevini yerine ge- tirmeye çalıştı.

Sevgi, babasının ayağını uzatmasına karşı son tedbir ola- rak tırnaklarını Turgut'un etine batırdı. Turgut, sıçrayarak ayağını geri çekti: yaptığı hareketi unutmuştu. Gözlerini ki- taplığına dikmiş düşünüyordu. Sevgi, ayağa kalkarak baba- sının

yanına geldi, resim defterini uzattı. “Şimdi bunlar ne demek oluyor?” diye sordu Turgut. Bu çocukluk da ne za- valıca bir durumdu. Düz bir çizgi çizebilmek için yıllarca uğraşmak gerekiyordu. Bütün iş çizgide, diye düşündü. Gü- lümsedi. Belki de bütün hayatınca düz bir çizgi çizemeye- ckti. Sevgi, parmağını çizgiler üzerinde dolaştırarak neler yapmak istediğini anlatıyordu: bu yuvarlak, adamın kafa- sıydı; altındaki daireler de elbisesinin düğmeleri. Ne kadar çok düğmesi vardı bu elbisenin: tam dokuz tane. Sevgi do- kuza kadar sayabiliyordu. Bir erkeğin elbisesinde bu kadar düğme olur muydu? Olurdu: canı öyle istemişti. Her şeyin bir açıklaması vardı! Adamın gülümseyen ağzı, yüzünün biraz dışında kalmıştı; yüzünün biraz dışında gülüyordu adam. Adamın bacakları, elbisesinin içinde bir yerden başlı- yordu. Kolları? Kolları görünmüyordu: elbisesinin içinde kalmıştı. Kolsuz ve bol düğmeli adam çok büyüktü: bu ne-

denle ağaçlar, evler, eşyalar, adama karışmıştı. Her şeye bur- nunu sokmuştu adam. Ne yazık resimde gerçek bir burnu yoktu. Neden evler küçüktü? Sevgi, ellerini iki yana açarak bu çaresizliğin de nedenini açıklıyordu: kâğıt küçük gel- mişti. Bir daha evlerden başlamalıydı işe. Peki, bu karala- malar neydi? Kalemı bastırarak neden kâğıdın orasını bura- sını karartmıştı? “Aman babacığım anlamıyorsun işe. On- lar da ss.” şimdi ne yapmalıydı? Aklına bir şey gelmiyor- du. Babası bulmalıydı ona ne izeceğini. Hayır, yle de yap- mamalıydı; temiz bir sayfaya önce babası izmeliydi. Gayet güzel bir elbise giymiş, saçları kıvrılmış bir kız çocuğu isti- yordu. Elbisesinde de tam altı düğme bulunmalıydı: annesi- nin elbisesi gibi. Turgut, önce bu teklife yanaşmadı: akıldan izmeliydi Sevgi. “Baba, ne yapayım? Aklıma hiçbir şey gel- miyor ki.” Turgut razı oldu sonunda. Sevgi, gülerek, ellerini sallayarak, babasının izişini seyretti. Sonra defteri aldı. Ya- pacağı resmi babasına beğendirebilmek

için resim malze- mesini, yeni toplanmış olan yemek masasına taşıdı. Sandal- yenin üstüne çıktı, başını resmin içine sokarcasına çalışma- ya başladı.

Nermin, Turgut'un karşısındaki koltuğa oturdu, Tur- gut'un yere bıraktığı gazeteyi aldı, karıştırdı; gelişigüzel bir yerinden okumaya başladı. Turgut, kımıldamadan oturu- yordu. Turgut zben: iki ocuk sahibi. Gerçek mühendisle- rin kız çocuğu olurmuş. Başını hafifçe ne eğerek, karısının okuduğu sayfalara baktı. Turgut zben: evli ve iki ocuk sahibi. ocuklarının babası ve karısının kocası. Evin erke- ği. Erkek kuş. Sabahları penceresinden uçar gider ve bütün gün eşiyle çocuklarına yiyecek arar. Gazetede, bir bankanın talih kuşu uçuyordu: küçük, oyuncak gibi bir eve birtakım ikramiyeler taşıyordu. İkramiye taşıyan kuşların cinsiyeti nedir acaba? Yuvalarına aş taşıyan kuşlara yardımcı kuşlar. Bir kanat ırpmadır gidiyor. Yüzlerce, binlerce, milyonlarca

erkek kuş havada çırpınıp duruyor; hepsinin gagasında bir torba. Kanatlar, gagalar çarpışıyor, tüyler dökülüyor. Bazı kuşlar çıkınlarını düşürünce çevresindekiler hemen kapışı- yorlar. Göz göze, gaga gagaya bir didişmedir gidiyor. Tır- naklar kıvrılıyor, gagalar bileniyor. Gökyüzünde büyük bir kavga sürüyor, kan gövdeyi götürüyor. Dişi kuşlar da, mil- yonlarca dişi kuş da, milyonlarca yuvalarının milyonlarca pencerelerinden bu kavgayı izliyor, bir yandan da yuvaları- nı yapıyorlar. Birden erkek kuş, kan ter içinde pencereden atıyor kendini içeri.

Nermin, başını gazeteden kaldırmadan konuştu: “Seni geçen gün arabada güzel bir kadınla görmüşler.” Turgut sil- kindi, başını kaldırdı. Nermin gazeteyi indirdi. Turgut karı- sının yüzünü gördü. Gülümsemeye çalışarak: “Gazetede mi yazıyor?” diye sordu. Karısına yorgun gözlerle baktı. Ner- min, gazeteyi yavaş bir hareketle elinden bıraktı. Turgut, onun sakin, meraklı yüzünü, biçimli

ellerini, koltuğu ap- raz kesen bacaklarını inceledi. Sonra hemen yoruldu, gözle- rini kıstı: karısının görüntüsü hafifçe bulandı, uzaklaştı. Şimdi Nermin salonun çok uzak bir köşesinde oturuyordu. Turgut için: yüzlerce metre uzakta. Parmağını gözbebeğinin altına batırdı: bir Nermin yerinde kaldı, bir Nermin de, ka- rısına benzeyen bir renkli gölge de, yukarı aşığı oynadı. İş- te bir hayalden ibaret: parmağımla oynatabildiğim bir şekil. Parmağını gözünden uzaklaştırdı; elini saçlarında gezdirdi. Aile babasının saçlarının altın telleri azalıyor. Sesi, derinden çıkıyormuş gibi geldi Turgut’a: “Selim’in bir arkadaşı. Son aylarda tanımış Selim’i. Bana geldi.” Gözlerini açtı iyice: gö- rüntü birden hızla yaklaştı, büyüdü, keskinleşti. Tıpkı film- lerdeki gibi. Turgut başını kaldırdı: kadının başı bütün per- deyi kapladı. Konuşma: “Selim’in kız arkadaşı mı? Nasıl olur? Bize hiç bahsetmemişti... Yoksa sen tanıyor muy- dun?” Turgut, elleriyle, gözlerinin iki yanını kapadı: Ner-

min'in başını karenin içine yerleştirdi. "Hayır," dedi sadece. Konuşmak istemiyordu; düşünmek ve seyretmek istiyordu. Konuşmak için artık çok geç kaldığını hissediyordu. Birlikte başlamamışlardı. Nermin'le tanışmadan yıllarca önce yaşamaya başlamıştı. Önce bu boşluğu doldurmak, anlatmak, anlatmak gerekiyordu. Daha ilk tanıdığı günden başlama- lıydı anlatmaya. Ve ilk günden başlamalıydı anlamaya, ilgi- lenmeye. Nermin, belki de bu kadar köklü bir açıklama beklemiyordu; bütün kadınların, ortak bir yaşantı sürdürebilmek için beklediği kadarını istiyordu. Düşünmek, hayatı ne karmaşık bir biçime sokuyor. Bu telaş içinde bekleneni veremiyorum. Her gün açıklanamayanlar biraz daha artıyor. Tarifi güç bir yorgunluk geliyor üstüme. Ellerini iki yana sarkıttı. İnatçı bir yorgunluk durumu güçleştiriyordu. Birkaç kelimeyle geçiştirmek imkânı varken, boğazı kuruyor, kurtarıcı kelimeler bir türlü çıkmıyordu ağzından. "Neler konuştunuz?" diye sorulmadan

söylenebilecek bir iki sözü bulamıyordu. Sonra yarın, öbür gün daha çok konuşmak, hem olayı, hem de anlatmakta neden geciktiğini açıklamak zorunda kalacaktı. Şimdi bile, Günseli'den daha önce ne- den bahsetmediğini açıklamak gerekiyordu. Oysa, koltuğu- na yapışmış, boş gözlerle karısını süzüyordu. Nermin ayağa kalktı; kadınlık içgüdüleriyle, çıkmazda olan konuşmayı sürdürmeye çalıştı: “Bu karşılaşma senin için üzücü mü ol- du?” Turgut, birden sinirlenmeye başladığını hissetti. Ne olursa olsun çocuklarının babasını korumak gerekiyordu demek. Kendimi düşünmediğim zamanlarda bile, kendim- den önemli bir şey olduğunu duyduğum bir anda bile, her şeyden önemli olduğum hatırlatılıyor bana. Ayrıca, bir iha- net kokusu var işin içinde. Nermin'e anlatamadığım bir olay, onunla paylaşılmayan bir yaşantı, bugün-kimi-gör- düm- biliyor-musun-neler-konuştuk-biliyor-musun-hiç- böyle-bir-şey-beklemezdim-biliyor-musun-bütün-bu-

olan-

553

lara-rağmen-seni-ne-kadar-seviyorum-biliyor-musun for- mülünün dışında garip bir davranış. Bir kadın... bu ne de- mek? Birlikte olduğumu başkalarından öğrendiği bir kadın. Hayat tehlikelerle dolu. Fakat yanlış yollardan her zaman dönülebilir. Yeter ki insan, kendisine verilen fırsatı zama- nında kullanabilsin. Nermin de büyük kızını yatırmak üze- re kalktığı sırada, bu fırsatı vermiş oluyordu. Masaya doğru yürürken acele etmedi. Turgut, arkasından seslendi -oysa, bir an önce gazeteyi alıp, sütunlar arasında dolaşarak, dü- şüncelerinden kurtulmak istiyordu-: “Henüz, Selim’den bahsedecek kadar uzak hissetmiyorum olayı.” Nermin dön- dü: sorgulu gözlerle Turgut’a baktı. Turgut, acele ediyordu kurtulmak için: “Selim’in başına geleni tam olarak idrak edemiyorum daha. Bu ölüm, benim için bir kelime değil henüz. Bir gün belki daha rahat konuşacak bir duruma ge- lirim. O zaman...” Sustu. Telaş gösterdiği için utanmıştı. Utanma, birlikte tanıdıkları bir duygu değildi.

Kendine kız- dı. Demek bir gün, unutup rahatça bahsedecekti Selim'den. Nermin'i tatmin edememişti ve kendine ihanet etmişti. Nermin bakışlarını yumuşattı: “Nasıl istersen. Ben kendim için konuşmadım. Seni düşünerek...” Sözüünü tamamlaya- madı; eteğinden çeken Sevgi'yi eğilerek kucasına aldı. Ben her şeyden önce, çocuğumun annesiyim, demek istiyordu. Sen de babası olduğunu unutma. Bu meseleyle daha fazla uğraşamam: görevlerim var benim. Senin de var. Turgut ge- ne koltuğuna gömüldü. Nermin'in yere bıraktığı gazeteyi, yerinden kalkmadan aldı. Aile babası Turgut, çocukları uyutulurken gazetesine dalmıştı. Bütün günün yorgunluğu- nu, karısının sevgili kocası dinlensin diye Amerikan paza- rından aldığı rahat koltukta gideriyordu. Geriye yaslandı; koltuğun arka kısmı da onunla birlikte hafifçe geriye gitti: aile babalarının geceleri kötü şeyler düşünmelerini önle- mek için sayısız tedbirleri vardı medeniyetin. Gazeteyi tem-

bel gözlerle inceledi. Neyse, aile babalarının başına gelen bir aksilik yoktu o gün. Hepsi uslu durmuştu. Oysa, yazıl- mayan ne acıklı olaylar vardı. Haber aldığımızı- ya göre, iki ço- cuk babası genç bir mühendis, son günlerde evinde kötü kötü düşünmektedir. Özellikle, karısı çocukları uyuturken karanlık düşüncelere dalan bu genç adam yuvasının gelece- ği hakkında planlar kurmadığı gibi... gazeteyi elinden bı- raktı. Yanındaki sehpanın üzerindeki bir kutuya konulmuş olan pipolarından bir tane aldı: sigaranın zararlarını düşü- nen karısı ona değişik pipolar almıştı. Pipoyu yakmadan ağzına soktu. Onu Günseli'yle görmüşlerdi. Belki Aysel'le de görmüşlerdi. Onu görüyorlardı. Hiçbir şey yapmadan, aptalca bir düzen içinde yaşarken kimse görmüyordu. Son- ra, alışılmışın dışında en küçük bir davranışını görüyorlar- dı. Nasıl görüyorlardı acaba? Sizi gördük, diyorlardı. Bütün gün sadece bakıyorlardı; sonra akşam evlerine dönünce ra- hat koltuklarına gömülüp kimleri

gördüklerinin bir muha- sebesini yapıyorlardı. Önce erkek, gördüklerini anlatıyor- du, sonra başkalarının görüp ona söylediklerini anlatıyor- du, en sonunda da başkalarının dahabaşkalarından duy- duklarını anlatıyordu. Sonra kadın başlıyordu: ona gelenle- rin gördüklerini anlatıyordu. Anlatma bitince, yoruma geçi- yorlardı. Birbirlerine, gördün mü? diyorlardı. Gördün mü? Peki neden ben kimseyi görmüyorum? Görmesini bilmek gerek; bakarak dolaşmalı. Parmağını havada sallayarak; görürsünüz, dedi; hepsine. Hepiniz görürsünüz. Ben size gös- teririm. Yıllarca konuşur durursunuz artık. Rahat koltu- ğundan kalktı: rahatsız olmuştu. Düşünene bu koltukların faydası yok. Bir sandalyeye oturdu. Düşünceli görünüyor- sunuz Turgut. Ne korkunç bir iftira. Beni mi düşünceli görüyorsunuz? Hiç âdetim değildir: düşünmem. Hayır, dü- şünceli görünüyorsunuz. Muhakkak bir sıkıntınız var. De- mek yakalanmak için bir tuzak bu. Düşünceli görünüyor-

sunuz. Düşünmeyince kurtuluyorsunuz. Neyin var, düşün- celi görünüyorsun. Bu sözden sakınmalı. Düşüncesiz de ol- ma. O zaman da ne kadar düşüncesiz bir adam derler. Dü- şünün, düşünün ama durup dururken düşünmeyin. İşiniz- de çalışırken düşünün. Ev satın alırken düşünün. Çocukla- rınızın geleceğini düşünün. Yalnız, akşam evde otururken, durup dururken düşünmeyin. Arka odadan Sevgi'nin sesi geliyordu. Uyumuyor. Gidip bir görünmeli. Nermin bekler. Babalar çocuklarına, uyumadan görünürlerse çok etkili olur. Müşfik fakat kararlı bir sesle konuşulur. Nermin, sen görünmeyince bir türlü uyumuyorlar, diyor; babalık ve aile reisliği duygusunu okşuyor. Sen söyleyince başka oluyor. Seni görünce susuyorlar. Babaları olmadan uyumuyorlar. Görünüşte ne masum bir söz. Tercümesi: hiçbir akşam ve pazar, beni onlarla yalnız bırakma. İş yolculuklarını ne ya- payım? Bırak başkaları gitsin. Şirkette adam mı yok?

Terliklerini sürükleyerek çocukların odasına doğru

yürü- dü. Beni neden çağırdınız demekti bu yürüyüş. Fakat kimse aldırmadı onun bu inceliğine; böyle özelliklere ancak ro- manlarda dikkat ederlerdi. Sevgi, babasının geldiğini gö- rünce, hemen yatağında ayağa kalktı. Turgut'un odaya giri- şinden, kendisini şımartacağını sezmişti; uyuma meselesin- de annesinden yana olmadığını anlamıştı. Bir aksilik vardı babasının üstünde: çekingen bir aksilik. Sevgi'yi uyumaya zorlamayacak bir aksilik. Yalnız, babasına çok dayanmaya gelmezdi; sonunda annesine kalacaktı. Birçok meselenin çözümünde annesinin daha önemli bir payı vardı. Babasına sarılırken, yan gözle de annesine bakıyordu. Turgut, mate- matiğe akılları ermiyor ama sezgileri yerinde, diye düşün- dü. Ne yazık, birkaç yıl sonra büyüyecek ve sezgileri zayıf- layacak. Kötü bir devre. Ya hep küçük kalsalar, ya da birden büyüseler. Bu yavaş büyüme dayanılmaz bir şey. Yanınızda yetişen bir şeyin siz anlamadan büyümesi. Bir bakıyorsu-

nuz, sevilip okşanmayacak kadar büyümüş. Siz de buna, yavaş yavaş, hissetmeden, o kadar alışmışsınız ki artık sevip okşamak istemiyorsunuz zaten. Bütün duyularınız, bu yavaş gelişmeyi, size sezdirmeden izlemiş, Akıl, ya akıl? En aptal tarafımız. Hiçbir şeyin farkında değil. Kızını kucağına aldı. “Çok sıkı bir sarılacağız ve ondan sonra hemen uyuyacaksınız.” Sevgi’yi eğilerek yatağa bıraktı ve karısına bakma- dan odadan çıktı.

Böyle bir düzen içinde insan düşünebilir mi? Büyük ve güzel şeyleri demek istiyorum. Önce eşya engel oluyor, sonra şartlar: kalorifer, hizmetçi, çocuk odası. Düşünmek için kendime bir daire tutsam. İçinde, düşünmeye engel olacak eşyalardan hiçbiri bulunmayan küçük bir daire. Kapıdan girer girmez ayakkabılarımı çıkarıyorum ve düşünme terliklerimi giyiyorum. Odalardan hiçbirinin özel bir adı yok; hepsi de sadece oda. Bir odada, sandalyenin üstünde, düşünme elbiselerim duruyor.

Üstümdekileri çıkarıp he- men bir dolaba kaldırıyorum ve dolabın kapağını hemen kapatıyorum. Ne dolabı olduğu belli değil; dolap işte, her şey konabilir içine. Her şey, düşünmeyle ilgisine göre ad- landırılıyor, her şey düşünmeye yaradığı oranda önemli. Orada ne düşüneceğim? Kim bilir? Oraya gitmeden belli ol- maz. Ne düşüneceğimi düşünürüm. Hayır. Önce Ahmet Bayır'ın arkadaşı gibi düşünmeyi öğrenirim orada. Sonra otu- rur yazarım. Yazmak mı? Bu kelimedden ürktü birden. Ne demek yazmak? Yazmak, kendi düşünceleriyle ilgili bir bel- ge ortaya koymak. Ne kadar ürkünç bir iş. Kafamın içinde belirsiz yaratıklar olarak yüzen ve sadece var olmalarıyla yetindiğim cisimciklerin resmini çizmek. Rüyaların resmini çizmek kadar güç. Fakat Selim yazdı. Adres defterindeki düzgün yazısına hiç benzemeyen bir yazıyla karanlık satır- lar doldurdu. Hayır, okumak daha iyi. Otomobilin bagajın-

da duran karton kutunun içinde yatıyorlar. Yarın yola çıka- çağım ve kimse bilmeden okuyacağım. Hayır. Günseli bile- cek. Belki düşünme evine onu da çağırabilirim; Selim'den, dinlemesini öğrenmiştir hiç olmazsa. Bazı durumları anlat- mak ne kadar zor. Nerminciğim, ben bir yolculuğa çıkıyo- rum, Selim'in yazılarını okumak için. Peki, neden evde okumuyorsun? Hep birlikte yorumunu yapardık. Ne kadar iyi olurdu. Sevgi de konuyla ilgili resimler yapardı, değil mi? Selim Amcanın resmini yap bakalım. Anne, Selim Am- ca kim? Ben tanıyor muyum? Bir amca işte. Başka amcalara benzemez. Kaya Amcaya benziyor mu? Elbisesinde kaç düğme var? Yanına ne çizeyim? Bir tabanca çiz. Turgut, mü- nasebetsizlik etme. Çocuklara neler söylüyorsun? Selim Amca uzun bir adam, Sevgi. Nerede şimdi? Yaramazlık yap- tı, alıp götürdüler evinden. Bütün bu yazıları Selim Amca mı yazmış baba? Hayır çocuğum, ben yazdım. Ben de Selim Amca gibi yazılar yazacağım büyüyünce. Murat gibi

duvar- lara yazmayacağım. Kim Murat? Nasıl bilmezsin baba? Ka- ya Amcanın oğlu. Kayaları da çağırıyordık Nermin. Hep bir- likte okurduk. Karısı uyuklardı. Bir incelik olarak Selim'in sevdiği yemekleri yapardık. Pikaba da Chopin'in sonu ce- naze marşı olan sonatını koyardık. Görülmemiş burjuva in- celikleri gösterirdik. Günseli'yi çağırırdık. Bize gözyaşları içinde aşkını ve Selim'in son günlerini anlatırdı. Hep birlik- te yapardık, hep birlikte. Her şeyi yaptığımız gibi elbette bunu da birlikte yapardık. Yalnız bir tek şey hariç: hep bir- likte ölmezdik sonunda. O Selim'in işi. Bizler seyirciyiz sa- dece. Dünya bir penceredir; her gelen öldü geçti. Sonra oturur briç oynardık. Sonra pasta yerdik. Sonra gene okur- duk. Sonra, bir aralık, hava güzelse, biraz Boğaz'a kadar uzanırdık üç araba halinde. Sonra geri dönerdik. Sen, kü- çük sandviç ekmeklerine, o güzel mezelerinden sürerdin. Kokteyllerimizi içerken okumaya devam ederdik. Kaya'nın

karısı her zamanki gibi uyuklamaya başlardı. Sonra, gözle- rini açardı: aman ne güzelmiş çocuklar, tatlı tatlı uyuttu be- ni, derdi. Bir kerede bitirmezdik hepsini. Her salı, bir Selim günü düzenlerdik. Bir hafta bizde, bir hafta Kayalarda, bir hafta... Kaya derdi ki: neden bunları kullanıp birşeyler yaz- mıyorsun? Nermin atılırdı: sen istersen her şeyi yaparsın. Yazdıklarını akşamları bize okursun, hep birlikte düzeltiriz. Aylardır bu konuda çalışıyorsun; bu kadar vaktini verdin buna. Uğraştığına değsin. Hep bir ağızdan: tabii, neden yaz- mıyorsun? Benim tanıdığım bir yayınevi sahibi var: kolayca bastırırız. Gazetelerde sanat haberleri yazan bir arkadaşım var: biraz bahseder. Reklamcı biri var: kapağını yaptırırız. Kuşe kâğıdına basılmış nefis cıvıl cıvıl şömize bir kapak. Si- yah çerçevele ciddi bir ilan: bu kitap ne ciddi kavgaların, ne büyük ve yaygın sıkıntıların, ne de ezilen insanların roma- nıdır; bu kitap, mustarip bir ruhun iç çekişlerinin romanı- dır. Sizlere hizmetten şeref duyan yayınevimiz iftiharla

su- nar: Tutunamayanlar. Belli başlı bütün kitapçılarda bulu- nur. Taşraya ödemeli gönderilir. Büyük bir gazetenin sahibi, bizim kayınpederin liseden arkadaşı. İlanı çok ucuza ya- yımlatırız. Belki tefrika yapmaya bile yanaşır. Duyurma işi- ni bana bırakın. Sonra, küçük dedikodular çıkarırız yavaş yavaş. Yazar, eserinin o kadar etkisi altında kalmış ki nere- deyse kendini öldürüyormuş. Tutunamayanlarla birlikte ya- şayacağım diye tutturmuş. Aylarca kendine gelememiş. Di- lenci filan görmeye dayanamıyormuş artık. Bir süre sinir buhranları geçirmiş. Az kalsın karısından ayrılıyormuş bu yüzden. Allah yazdıysa bozsun: Kaya o ne biçim söz. Henüz tam iyileşmemiş. Evine gelenlerle konuşmuyormuş. İnsan- lardan nefret ediyormuş. Hayır, insanları seviyormuş ama, genel anlamda. Bunun dışında kimseye tahammülü yok- muş. Olayı gerçek hayattan aldığını söyleyenler de var. Yok canım! Böyle olaylara rastlıyor muyuz çevremizde? Adamın

muazzam bir hayal gücü var. Adam filan değil. Çok genç bir çocukmuş. Daha liseye gidiyormuş. Olamaz. Çok derin bir hayat tecrübesi var bu kitapta. Hayır canım: bizim oğ- lanla aynı mektebe gidiyorlarmış. Şu Fransa'da bir kız çıktı ya; işte onun gibi. O kızcağıza da inanmamışlardı başında. Kaya Amca, bak Selim Amcanın resmini yaptım. Murat da çok seviyor Selim Amcayı. Büyüyünce onun gibi intihar edecekmiş. Çocukların yanında konuşursanız böyle olur iş- te. Onlara çok güzel şeyler öğretiyorsunuz. Bu Selim'den çok konuşuluyor artık; başım ağrımaya başladı hafiften. Şimdi anlıyorsun değil mi neden gitmek istediğimi? Anla- san da geciktin biraz. Ben anlıyor musun dedikten sonra anlamak, ya da ben söylemeden önce anlasan da, anlamak diye bir meselenin varlığı... Bütün bunlara dayansam bile, Selim'i seninle paylaşmaya razı olsam bile, sonunda başın ağrıyacak, Kaya da, karısı da senin başını ağrıtabilir. Belirli bir sınırı geçerlerse başın ağrır. Ben mutlak bir yoğunlaşma

istiyorum: kolumu bacağımı unutturacak bir yoğunlaşma. Hem de boş yere, durup dururken bir yoğunlaşma. Sana yoğunlaşmadan nasıl bahsetsem? Gerçekten bu kelime, ara- mızda hiç geçmedi. Bunun gibi birçok kelimeyi karşılıklı hiç kullanmadık. İşte karıcığım, bütün bu nedenlerle, ben de bu yazıları evin dışında okumalıyım. Direksiyonunu is- tediğim doğrultuya çevirebileceğim bir arabanın arkasında yatan ve beni, sana tarif edemeyeceğim bir biçimde ilgilen- diren bu yazıları uzun bir yolculuk boyunca okumak niye- tindeyim. Uzun ve hazin bir yolculuk olacak: geçmişten ge- leceğe uzanan bir yolculuk. Bu yolculukta ben gelişimimi yaşayacağım. Kendime bu hürriyeti vermeden önce, kutuyu açıp bir satırını bile okumaya cesaret edemezdim. Yol uzun ve zahmetli. Bana müsaade.

Çocukları uyutan Nermin, yüzünde muzaffer bir yorgun- luk ifadesiyle geldi. Biraz önce kocasına o kadından bahset-

560

mekte acele etmişti. Ah “o kadınlar”. Turgut’un yüzünde ve hareketlerinde sakın bir görünüş vardı; bu meseleyi hemen unutmaması gerektiğini düşündü Nermin. Karşılıklı oturdular; Turgut’un ertesi gün yapacağı iş yolculuğunu konuştular. Turgut heyecansız görünmeye çalışıyordu. Düz bir sesle konuşuyordu: bir gün gelecek bu yolculuklar azalacaktı, sonra bitecekti. Bütün insanlarda bulunan oturup yerleşme eğiliminden bahsetti. Sonu belirli bir işle uğraşmak insana huzur veriyordu. Nermin konuşmaya başlayınca bu sahte günlük bir anda bozuluyordu: düşüncelerine dalıyordu bir anda. Nermin’in sözlerinin bitmesini büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu. Düşüncelerinden kurtulabilmek için anlatmaya, gelişigüzel anlatmaya karşı bir susuzluk duyuyordu. Nasıl olursa olsun, bu zamanı, bu ağır geceyi geçirmek gerekiyordu. Düşüncelerini kendine saklamak isteyen bir insan olarak yataktaki yakınlığın getireceği huzursuzluktan korkuyor, konuşmayı uzatıyordu.

Günün yaşandığı bu oda- da, elbiselerle yapılan bu oturum, günün devamıydı onun için. Yatak odasında yeniden başlaması gereken bir yaşantı- nın düşüncesi onu yoruyordu. Orada sahte ve zorlama bir davranışı sürdürmek çok zahmetliydi. Yolculuğa çıkmadan önceki gece insan hemen arkasını dönüp yatamazdı. Ço- cuklar uyumuştı. Konuşma, anlamını kaybetmeye başla- mıştı. Hiçbir dış etkenin bozamayacağı yakınlık, kaçınılmaz duruma gelmişti. Bu huzursuzlukla, karısından önce kalkarak yatak odasına doğru yavaş yavaş yürüdü.

Korkuyorum Olric. Kendimi elevermekten korkuyorum. Majesteleri bana güvenebilirler. Ne zamandan beri majeste olduk Olric? Geçen gün konuşmuştuk efendimiz: yeni bir krallığın hüküm sürmeye başladığından söz etmiştik. De- mek yeni saltanatımız başlıyor. Öyle oluyor efendimiz. İçi- mi bir soğukluk kapladı Olric. Uzaktaki ülkemin, buzlar ülkesinin bir özlemi olacak bu Olric. Bu sahte sıcaklık beni

hiç ısıtmadı; şimdi anlıyorum bunu. Sıcak ülkelerin, insa- nın beynini uyuşturan büyüüne kapıldım bir süre. Şimdi bu yatak, bana ülkemin bütün buzlarından daha soğuk ge- liyor. Bu kocaman yatakta kaybolacağımı sanıyorum. Bana, bu bilinmeyen ülkeye gelmek üzere yola çıkmadan önce söylemişlerdi Olric; bizim ülkenin az görünen güneşini ara- yacağımı söylemişlerdi. Çok geç kalmadan birşeyler yapma- lıyız. Kraliçe geliyor efendimiz: biraz kendinizi toparlasa- nız. Beni bırakmayacaksın, değil mi Olric? Sizi ne zaman yalnız bıraktım efendimiz? Perdeleri kapadı: bu Turgut'un göreviydi. Işık yanarken pencereye ancak erkek yanaşabilir yatak odasında. Buradaki âdetlere bir türlü alışamadım Ol- ric. Bana öyle geliyor ki bizim soğuk ülkemizde, insanlar arasında, bu kadar sık ortaya çıkmasa da, bu kadar çok sö- zü edilmese de, bu kadar yerli yersiz bahsedilmese de, daha başka türlü, daha başka anlamı olan bir sıcaklık vardır.

Yatağın yanında kımıldamadan duruyordu.

Soyunmadan, öyle hareketsiz bekliyordu. Nermin yaklaştı, kravatını çöz- dü. Kötü bir başlangıç. Bana dokunulmasını istemiyorum Olrıc. Sinirlisiniz efendimiz. Yapamıyorum artık, Olrıc. Ben kral rolüne daha fazla devam edemeyeceğim. Bu elbiseler beni sıkıyor; soyunmak da istemiyorum. Düşünce elbisele- rinizi mi istiyorsunuz? Yamansın Olrıc. Hiçbir şey belli et- mezsın. Duymamış gibi yaparsın. Çok yükseklerde olabilir- din. Ben yerimi seviyorum efendimiz. Yerimi biliyorum. Be- ni kraliçeye takdim etmediğiniz için size hiç gücendim mi? Bir türlü fırsat olmadı Olrıc. Münasebetsizliğimin ben de farkındayım. İstersen bu gece... “Soyunmayacak mısın da- ha? Yarın erken kalkmayı düşünüyordun.” İyi bir düşünce bu. Erken uyumalıyım. İsteksiz bir hareketle elini gömleği- ne götürdü. Nermin, vücudunu kapatmaktan çok açık bı- rakmak için yapılmış bir gecelik giymişti. Bu gece ayrılık gecesi. Başka ne giyebilirdi? Ne garip. Beni soyunurken

562

görmesini istemiyorum bu gece. Garip bir utangaçlık için- deyim Olric. Buzlar ülkesindeyken de öyle olduğunuzu söylerlerdi. Soyunurken kimseyi yanınıza yaklaştırmazmış- sınız. Annenizden bile utanırmışsınız soyunurken. Ne garip: ben bütün bu huylarımdan vazgeçtiğimi sanıyordum. Kaybettiğim bütün eski alışkanlıklarımın beni sardığını his- sediyorum şimdi. Özlemde mi dersin? Bilemeyeceğim efendimiz. Ben sizin kadar okumuş değilim. Daha çok, ken- dimi yetiştirmiş sayılırım. Kravatını asmak için gardrobun kapağını açtı ve artık yatağa girmiş olan Nermin’le arasında yer alan kapağın gerisinde soyundu. Kapağı kapattı: birden, onu seyreden Nermin’in gözleriyle karşılaştı. Boşuna telaş ediyorum. Her zamanki gibi davranıyor aslında. Beni sey- retmekten hoşlandığını bu gece mi öğreniyorum? Fakat, yatağa yaklaşıncaya gene cesareti kırıldı, kapıya doğru yürü- dü: “Bir kitap alıp geliyorum,” dedi.

Önce mutfağa gitti; buzdolabını açıp yiyeceklerin karşı- sında durdu bir süre. Burada güzel günler geçirdiğimizi in- kâr edemezsin Olrıc. Burada yaşamanın rahat bir yanı oldu- ğunu sen de biliyorsun. Belki bu arada seni çok ihmal etti- ğim olmuştur. Fakat, her zaman varlığını hissettiğim de bir gerçektir. Seni hiçbir zaman yanımdan ayırmadım. Bana bunları açıklamak zorunda değilsiniz efendimiz. Üzerinize titrediğimi belli etmeden her zaman yardımcı olmaya çalış- tım size. Birlikte daha güzel günler göreceğiz Olrıc. Şimdi- den uzak ülkemin kokularını duyar gibiyim. Buzdolabı açık kaldı: ondan olacak efendimiz. Bu iyi bir işaret Olrıc: güler yüzlülüğünü kaybetmemişsin. Gerçek neşeyi unutmamış- sın. Benim gibi, başkalarına hırslanarak neşelenmek gibi al- datıcı bir eğlenceye kaptırmamışsın kendini. Kendini koru- duğuna sevindim. Üşümeye başladığını hissetti. Buzdolabı- nı kapadı. Canı bir şey istemiyordu. Mutfaktan çıktı.

Başka duvarların arasında mı kapayacağım kendimi
der-

563

sin Olric? Efendimiz daima en iyi olanı bilirler. Benimle, karımmışsın gibi konuşma Olric. Senden bana güven ver- meni istemiyorum. Gözünü kapadı: kitaplığından bir kitap çekti.

Dönüşte, çocukların odasına uğramak gibi bir soğukluk yapsam mı Olric? Her şeyi yapabilirsiniz efendimiz. Artık işimiz soğukluk yapmak değil mi? Evet Olric. Buna mecbu- ruz. Bu kargaşalıkta çocukların yeri ayrı olsa gerek efendi- miz. Onların, büyüyünceye kadar gece üstleri örtülmeli, terleyen alınları silinmeli; onlara bu fırsat verilmeli bana kalırsa, efendimiz. Peki Olric. Bu gece senin gecen. Bu gece isteklerin yerine getirilecek. Her zaman böyle hareket ede- ceğim anlamına gelmez bu biliyorsun. Ben yerimi bilirim efendimiz.

Yatağa girdi, konuşmadan kitabı açtı, okumaya çalıştı. Bi- raz sonra, karısının yumuşak kolunu, boynunda hissetti. Döndü, ona sarıldı.

O gece Turgut karısıyla, bütün geçmiş

alışkanlıklarını, bütün birlikte geçen yaşantılarının verdiği alışkanlıkları kullanarak sevişti. Ona artık verebileceğim bir şey kalma- mış Olric. Alışkanlıklarımdan başka verebileceğim bir şey kalmamış ona. O ise, bütün bu uzun sevişmeyi, onu şimdi- den özlemeye başlamam gibi bir duyguyla açıklıyor. Oysa Olric, içimde özlemini duyduğum uzak ülkemin soğuklu- ğu, beni başarısızlığa uğratabilirdi. Nermin için yeni bir du- rum: üzerinde fazla durmamıştır. Belki biraz hissetmiştir. Bu, son savaşımız olacak Olric. Sonu nasıl gelirse gelsin, yorgun ordumuz son savaşını veriyor. Askerler, yorgun ve isteksiz. Zafer ya da yenilgi onlar için aynı anlama geliyor artık. Artık savaşmak istemiyorlar.

Bittiği zaman Nermin, başarılı bir kumandan gibi gülüm- süyordu. Turgut, onu son defa öperek yavaşça arkasını dön-

dü. Artık sarılarak yatamam Olrıc. Yüzükoyun yatarak elle- rini çarşafa bastırdı. Eşyalarımızı hazırla Olrıc; gidiyoruz.

Uzun süreden beri ilk defa o gece rüya görmeden aralık- sız uyudu. Belki de uyandığı zaman gördüğü rüyaları hatır- lamadı, hatırlamak istemedi. Belki de ilk defa, uyandığı za- man, kafasında tek düşünce olmasını istedi. Tek bir amaçla uyanmak istedi ilk defa: kalkmak ve yola çıkmak.

18

Uyandık Olrıc. Kalktı, tıraş oldu, giyindi. Radyoyu açtı. Bir banka onlara iyi günler diledi. Sana da iyi günler sayın ban- ka. Kâbusları geride bıraktık Olrıc. Doğan güneşle birlikte yola çıkacağız. Kahvaltı istemedi. Bavulu hazırды. Çocuklar uyuyordu. Onları kısa bir süre seyretti. Hafif bir sersemlik hissediyordu. Misafirlikte geçen bir gecenin sabahında du- yulan şaşkınlık gibi. Eşyaya,

duvarlara yabancı gözlerle baktı. Yapılacak işler çabuk bitiyor. Kendine iyi bak. Araba- yı dikkatli kullan. Olur. Şehre erken varmak istiyorum. He- men yola çıkmalıyım. Karısını öptü. Allahısmarladık. Güle güle. Fazla konuşmayınca her şey ne kadar çabuk bitiyor. Merdivenlerden indi. Kapıcı başıyla saygılarını sundu; eğil- di, beyefendiye sokak kapısını açtı. Bavulu taşımak istedi; Turgut bırakmadı: hayatı fazla karmaşık duruma getirmek gereksiz. Senin kapıyı açman yeter. Bu yardımın yüzünden aramızda faydasız sözler geçecek. Arabanın bagajını açtı, kutunun yanına bavulu yerleştirdi: filmlerdeki soğukkanlı banka soyguncuları gibi. Seyirciler, kutunun içinde ne ol- duğunu biliyorlar; oyuncular bilmiyorlar. Bagajı kapadı. Ar- tık bu kutunun götürülmesine kimse engel olamaz. Biraz sonra araba köşeyi dönecek, gözden kaybolacak; sahne de- ğişecek. Hafif bir sonbahar rüzgârı kolonyalı yüzünü okşa- dı; bir serinleme duydu. Pencereden kendisini seyreden ka-

rısına elini salladı; anahtarı kilidin içinde yavaşça çevirerek otomobilin kapısını açtı. Bu işleri yapanlar, göründükleri kadar soğukkanlı değildir Olic. Bütün hırsızlar sonunda kalpten ölüyorlarmış. Böyle görünmek de bir ustalıktır, efendimiz. Teşekkür ederim, Olic. Kontağı çevirdi, motoru çalıştırdı. Yanındaki pencereyi indirdi; hafifçe dışarı sarkarak karısına tekrar el salladı. Soğukkanlılığınıza hayranım, efendimiz. Tam, bir dakika otuz beş saniyemiz var Olic. Bir dakika sonra köşeye varmış olmalıyız. El frenini boşalttı. Debriyaja basarak arabayı vitesine taktı. Artık arkamıza bakmaya lüzum yok Olic. Heyecanlanıyorum efendimiz. Hareket ediyoruz Olic. Ayağımı debriyajdan çekiyorum ve yavaşça gaza basıyorum. Yavaşça sokağı geçtiler, köşeyi döndüler. Belki şu anda arkamızdan su döküyorlardır. Arabayı hızlandırdı. Uğurlar olsun Olic. Uğurlar olsun efendimiz. Tanrı efendimizi korusun.

Şehir yeni uyanıyordu. Kapıların önüne konulmuş çöp tenekelerini, sokakların ortalarına dökülmüş çöpleri geçti- ler. Polisler, kavşaklara henüz gelmemişti. Otomobiller bü- yük bir hürriyet havası içinde, istedikleri yerden dönüyor- lardı. Hava aydınlandığı halde, bazı dalgın otobüsler ve so- kak lambaları ışıklarını söndürmemişlerdi. Yerden hafif bir sis yükseliyordu. Etrafı maviye boyayan bu sisin içinde yer yer, apartman kapılarının önünde gerinen kapıcılar görü- nüyordu. Çöpçüler, büyük bir toz bulutu içinde, yerleri sü- pürüyorlardı. Ana caddelerden birine çıktılar. Bir taksi şo- förü, ağzı açık, arabasının içinde uyuyordu. Geçerken hafif- çe kornaya bastı: uyan dostum. Küçük bir dükkânın önün- de durdular. Sabaha kadar açık, sonra gene açık bir dük- kân. Uykulu gözlerle onları süzen tezgâhtardan, sigara ve ufak tefek yiyecek birşeyler aldılar. Anadolu'ya gidiyorum Olrıc. Selim'in doğduğu topraklara gidiyoruz. Taşralı, der-

566

dim ona. Yiğidin harman olduğu yerden geldim, derdi. Ara- ba vapuru kuyruğuna girdiler. Dilenciler, satıcılar, arabanı- zıtemizleyelimmi ağabeyler, biletinizialalımmıamcalar çevre- lerini sardı. Vakit daha erken: tembel bir kuşatma. Her satı- cıdan bir şey aldı; yalnız, arabanızınarkasınaasarsınızsalla- nırdurur maymundan almadı. Biletini aldırdı, dilencilere para verdi. Şöhreti çabuk yayıldı; başka kalabalıklar sardı çevresini. Vapurun gelmesiyle kurtardılar yakalarını. Vapur- dan indikten sonra bizi kimse tutamaz Olric. Kocaman oto- büslerin arasından vapura girdiler. Bu kadar insan nasıl oluyor da aynı yere gitmek üzere anlaşıp bir araya geliyor- lar, yola çıkıyorlar? Ne çabuk karar veriyorlar? Bizim karar vermemiz ne kadar uzun sürdü oysa. Bir iki kişi olsa neyse: yüzlerce binlerce kişi nasıl şaşırmadan doğru otobüslere bi- nip istedikleri yere gidiyorlar? Neden oraya değil de şuraya gidiyorlar? Anlaşılmaz bir düzen bu. Ben nereye gideceğimi bilemiyorum mesela. Herkes sizin

gibi olsaydı bu lke Şim- diye kadar kalkınmıŐ olurdu efendimiz. Çok Şeyler biliyor- lar Olric, çok farklı Şeyler biliyorlar. Kimi, pencerenin ya- nında oturmayı akıl ediyor, kimi n tarafta yerim olsun diye diretiyor. Kimden ne zaman öğrendiler bu kadar bilgiyi? Bazısı sigara içiyor: Öyle olur olmaz bir marka değil, kendi istediği sigaradan içiyor. Bazıları da, yol uzundur diye, bir sürü gazete, dergi alıyor otobüse binmeden önce. Gazete satanlar biliyorlar onların ne çeşit dergileri istediklerini; he- men koltuklarının altındaki yığından, kılıç eker gibi çıkarıyorlar. Sen o dergilerin daha adını bile duymamıŐsın; Şöyle ikiye katlayıp uzatıyorlar bir anda. Zehirlenmeden si- gara içmek için ağızlıklar, saymak için tespihler satıyorlar; çakmağını dolduruyorlar, içine taş koyuyorlar. İhtiyaç sahipleri ve onlara ihtiyaçlarını temin için didinenler. Bu işler ne kadar uzak geliyor bize. Aralarındaki gizli bağı gremi- yoruz. Sen tam, bu adam elindeki eşyayı kime satar, diye

düşünmeye başlarken birden başka bir adam, beklenmedik bir adam elini kaldırıyor, ver bakalım bir tane, diyor. Yağ- murlu havalarda ayakkabı boyacıları vapura binmiyor; her- kes işini biliyor bizden başka. Ben bütün insanlara hayra- nım Olic. Bütün satıcılar, biletçi yanlarından geçerken na- sıl gülümsemek gerektiğini ve arkasından nasıl küfredilece- ğini biliyorlar. Biletçi de işini biliyor: atarım sandığınızı de- nize bir daha görürsem, diyor. Nasılsın arkadaş, bir sigara ister misin? demiyor mesela. Benim yanımdan geçerken de saygılı bir tavır takınıyor. İçlerinden bir tanesi bile görevini şaşırsa, kim bilir ne karışıklık çıkar. Vapur altüst olur. He- pimiz denize dökülürüz. Oysa hepimiz her şeyi çok iyi bili- yoruz. Bizi artık kimse tutamaz Olic. Kirli ve güzel şehri- mizden ayrılıyoruz. Yanımızdaki arabanın şoförü radyoyu açıyor, sabah bültenini dinliyor. Herkes olup bitenleri me- rak ediyor: başbakan ne dedi? Vietnam'da durum nasıl? Ba- kalım De Gaulle gene ne yapacak? Kimse De

Gaulle'ü bi- zim gibi değ erlendirmiyor. Onlar için etli canlı bir adam De Gaulle. Bizim için bir fıkranın sembolü. Bakalım bugün ne- ler olacak. Yol ve hava durumu nasıl? Kırk ikinci kilometre- de toprak kayması varmış: bizim yol üzerinde değil. Ferah- lıyoruz.  z lmeyin, bizim için de sıkıntılı bir haber bulu- nabilir. Sonra hafif müzik ba lıyor: hemen kapatıyoruz. Hiçbir şeye gerektiğinden fazla önem vermemeli; gerekeni öğrendik, bu kadarı yeter bize. Hafif bir yağmur başladı: radyo söylemişti zaten. Denizin rengi de i iyor; ayrılırken denizi bu renk bırakmak istemiyorum Olric. Damlalar va- purun kenarına çarpıyor. Islak demir kadar içime sıkıntı veren bir şey yoktur. Vapuru ıslak bir demir yığını olarak hatırlamak istemiyorum. Denizi külrengi bir sıvı olarak bı- rakmak istemiyorum. Sonra, hep bu renkte hatırlarım diye korkuyorum. Çok hüzünlü sözler söylüyorsunuz efendi- miz. Yer yer bulutlu olacak, demişti radyo. Belki bulutlu ol-

mayan bir yer buluruz efendimiz. Şimdi evde ne yapıyorlar acaba? Günlük hayatlarını yaşıyorlar efendimiz. Bir sarsın- tı: yanaştık Olric. Maceramıza başlayabiliriz artık.

Sarsıntılı parke bitti, asfalt yola girdiler. Tilt lastikleri iyi yolculuklar diler. Yol boyunca reklamlarımız size arkadaşlık edecektir. Tepeler ve düzlükler boyunca, en iyi yerlerde manzaranızı kesecektir. Beş yüz metre ileride benzin istasyonumuz. Depomuzu dolduralım Olric. Benzin istasyonu- na varmadan solda küçük bir toprak yol. Yolun başında tahta bir tabela: çarpık bir yazıyla, bir çiftliğe gittiğini yazı- yor. Daha yolun başında insanın aklını çelmeye çalışıyorlar. Belki de dönenler içindir. Kim gider oraya acaba? Durup beklesek mi? Arabayı yolun kenarına yanaştırdı, durdu. Ağaçsız, sıkıcı bir yer. Otomobiller hızla geçip gidiyorlardı yanlarından. Hep merak ederdim Olric. Çok beklemek ge- rekecek efendimiz. Olur, yola

girelim. Modern bir benzin istasyonu: boyalı, küçük bir kadın gibi. Camlı odadan, sakalı uzamış kirli bir adam çıktı. Onu daha yenileyememişler. Necati Bey bu istasyonlarda çok para var diyor; bütün mesele güvenilir bir adam bulmakta. Sonra, oturduğun yerden para kazan. Binayı şirket yapıyor. Benzini şirket getiriyor. Sakalı uzamış, güvenilir bir adam yeter. Her gün tıraş olup temiz giyinenlerden çekinmeli. İnelim, lastikleri kontrol etmek gibi bir iş yapalım. Yolda kalırız sonra. Tilt lastikleri kullansaydınız kalmazdınız. Elini alnına koymuş bir adam, eğilerek düşünüyor. Lastiklerine üzülerek bakıyor. Tilt kullanmamış olmanın acısı içinde. Lastiklere birer tekme attı: şoförler gibi. Bu reklamları, nasıl yapıyorlar acaba? Al şu elli lirayı, diyorlar; elini alnına koy, üzgün bir ifadeyle lastiğe bak. Hangi lastiğe? Ahmet efendinin indirdiği lastiğe. Lastik de patlamış rolü yapıyor bedava. Bir adam da fotoğraf makinesini bir sehpanın üstüne kurmuş, büyük bir

ciddiyetle ayarlıyor. Gülünç. Sonra, lastiği şişirip arabaya binerek uzaklaşıyorlar. Ne kadar sıkıcı bir iş. İnsanlarımız eskiden ne mutluydu. Belki de bu istasyonda çektiler resmi. Sakalı uzamış adam övünerek uzatıyor gazeteyi arkadaşları- na. Bizim istasyonda çekildi, diyor gururla. Bakalım daha nelerle karşılaşacağız?

Bir otobüs durağını geçtiler. İnsanlar kendi evlerinde, ya da biraz daha iyi bir evde yaşamak için nerelere geliyorlar. Dağ başında otobüs bekliyorlar. Biraz uzak, ama havası temiz. Çocuklar için katlanıyoruz. Bu temiz hava modası da yeni çıktı. Herkes temiz havaya koşuyor. Tabiata dönüş. Hilesiz süt içip taze yumurta yiyorlar ayrıca. Sizin, şehirde aldığınızdan çok ucuz üstelik. Bir yerde durup kahvaltı edelim Olric. Hususi arabaların henüz şımartmadığı bir yer olsun.

Yol kenarındaki bu evi daha önce görmüştüm. Adamı da. Dünyanın her yerinde bu insanlar, bu yerler, birbirlerine benzerler. Sahi mi? Fransa'da da,

İngiltere’de de böyle mi- dir? O halde mesele yok: girelim. Fakat bizde erkeklerin, kırıtmaya çalışarak hizmet etmesi bir garip oluyor. İyi terbi- ye edilmemiş sirk hayvanlarına benziyorlar. Efendimiz, mil- letimiz uşaklığa alışamıyor bir türlü. Yağmur dinmişti. Ada- ma, masanın üstünü sildirdi. Sandalyeye rahatça yaslandı. Kimse, benim burada olduğumu bilmiyor. Hiç kimsenin benim hakkımda düşündükleri buraya ulaşamaz. Güneş çıkmalı, ya da ben hava tahmin raporundan uzaklaşmalı- yım. Raporu çıkarılmamış yerlere gitmeliyim. Düşünmeli- yim. Düşüncemin bir yerinde kalkmak onu yarıda bırak- mak zorunda kalmamalıyım. Hayatımda ilk defa, bir işi so- nuna kadar götürmeliyim. Bundan sonra ne yapacağımı dü- şünmeden kahvaltı etmeliyim. Kalın kesilmiş ekmek dilim- leri, süt, yumurta, peynir, bal. Kocaman çukur tabaklar içinde kaybolmuşlar. Buraya, kahvaltı ettikten sonra, oğlum

bu yiyecekleri küçük tabaklar içinde getirmesini öğrenin, diyen akıl hocaları gelmemiş daha. Küçük tabak kullanır- san sen de benim gibi zengin olursun, benzin istasyonları gibi şık yerler yaptırırsın. Birden sevindi. İsteddiği gibi bir yerdeydi. Bu gidişle insanlarla tanışabilecekti; onlarla konuşabilecekti. Kayınpederim gibi değil. Hayır, onun gibi ko- nuşmam. İnsan bütün geçmişini, düşünme ve çağrışım alış- kanlıklarını birkaç kilometrede atamıyor Olric. Bu kayınpe- derimi bilmezsin. Eski kuşağın absurd temsilcisidir. Yalnız kendisi bunu bilmez. Şimdi geride kaldı, neyse. Daha da geride kalsın: en geride kalsın. Adamı çağırır, sorardı: bu sütü kendi ineklerinizden mi alıyorsunuz? Günde ne kadar süt veriyorlar? Çalışmalı, daha çok çalışmalı. Karın da çalı- şıyor mu? Çocuklar da çalışıyor mu? Herkes çalışmalı. Kü- çük tasarruflar yapmalı. Herkes işini büyütmeli. Geride kal- dın işte, çok geride. Evinizi büyütmelisiniz, ahırını büyütmelisiniz. Bir de dokuma tezgâhı almalısınız. Evini

kendin yapmalısın; ustaların başında durmalısın, pencereyi şöyle yapmalısın, kapıyı böyle yapmalısın. Oğlum Turgut, bu ara- zi ne kadardır? Ben ne bileyim moruk. Olmaz, sen mühen- dissin: bileceksin. Evle birlikte bir de lokanta yapsa kaç- ı- kar? Otur hesap et. Çok pahalı olmasın. Canım, neden key- fimi kaçıırıyorsunuz? Ben buraya süt içmeye geldim. Olmaz. Otur, yaz çiz. Ben sana söylerim nasıl yapılacağını. Bizim evden biliyorum. Yakınlarda kum ocağı var mı? İyi. Kendin getirirsin. Kamyonu, amele- yi tut, yüklet. Daha ucuz olur. Baba, şimdi hesap yapmak istemiyorum. Bugün dinlenmek istiyorum. Dinlenirken de çalışmalı. Ne kadarcık iş? Metre- kare hesabıyla yap. Şimdi, söylediğim gibi çiz oraya. Geride kaldın işte, dinlemiyorum seni. Olmaz. Seni hiç duymaz. Marangozu çağırırsın: burada yapar. Gözünün önünde. Malzemeyi sen al. Kayın- pederinin dünyasını düşündü: ba- şını kaldırmadan çalışan insanlar, durmadan biriktiren yor-

gun yüzlü erkekler. Burada olduğumu bir bilse. Bu yeri sa- tın almak için geldim, babacığım. Sizden gizli biriktirdiğim paralarla. İyi. Yüzü güldü. Otomobili almakta acele ettiğini- zi söylemiştim. Önce başınızı sokacak bir yer lazım, demiş- tim. Senin gibi bir daha başımı çıkaramamak için mi baba- cığım? Bütün gün okur. Faydalı bilgiler tabii. Boyuna hesap yapar. Balkonun üstünü kapattık: camekân yaptırdık. Hiç yoktan bir oda kazandık. Mutfağın yanındaki balkonda du- ran tenekeleri buraya taşıdık. Gaz bidonunu da şuraya taşı- dık. Şu girintiye de bir dolap yaptırdım. Yatak odasında, sandıkta duran eşyayı koyuyoruz içine. O sandığın yerine de oturma odasındaki çalışma masamı koydum. Salon fe- rahladı. Bulutlar aralanıyor. Hava açacak. Güneşi göreceğiz. Bir sigara yaktı. Kahvaltımı bitirmişim. İyi çalışmalar kayın- peder, iyi değiştirmeler. Ben artık, sadece sütümü içeceğim.

Güneş asfaltın üstünde parlıyordu. Kır çiçekleri yağmuru sevmişti. Bana çiçeklerin adlarını kim

öğretecek Olric? Yeni şeyleri öğrenmek için çok vaktiniz olacak efendimiz. Ne kadar iyisin Olric. Benim bütün ihanetlerime göz yumuyor- sun ve bana doğru yolu göstermiyorsun. Bir gün bu çiçek- ler o kadar büyüyecek ki bütün reklam demirlerini örtecek. Sarmaşıklar reklam levhalarına sarılacak ve tabiat medeni- yeti yutacak. O zaman biz ne olacağız Olric? Biz her zaman yolda olacağız efendimiz. İlerde bir ağaç topluluğu görüyo- rum Olric. Suyu görünce bir araya gelmişlerdir herhalde. Bir akarsu olmalı aralarında. Arabayı çimenlerin ortasında durdurdu. Sürekli akan çeşmenin yanına geldi. Selim, böyle çeşmelerde her tarafını ıslatırdı; suyu da içemezdi istediği kadar. Oysa, bazı insanlar vardır; en çamurlu yerlerden bile kolalı beyaz gömleklerini ve açık renk pantolonlarını kirlet- meden çıkarlar. Böyle adamlar hayatta başarıya ulaşırlar Ol- ric. Selim nereye tutunacağını bilemezdi. Bir eliyle çeşme- nin duvarına dayanmaya çalışırken, öbür elini suya uzatır:

572

denmesini bulamaz bir türlü. Ayakları çamura batar, dudak- ları suya yetişmez. Islanırız, gene kururuz; ne yapalım? Yü- zünü yıkadı, saçlarını ıslattı. Saçlarım azalıyor. Yalaktaki suda yüzünü seyretti: benim daha genç, derim gergin. Yaş- lanmış olsaydık bunu yapabilir miydik? Tolstoy, doksan ya- şında yapmış efendimiz. Ben Tolstoy değilim Olric. Tolstoy entelektüel bir devmiş. Ufak tefek olduğunu söylüyorlar efendimiz. Üstelik geleceği düşünemiyormuş: büyük bir ümitsizlik içindeymiş. Bizimle birlikte gelseydi ne iyi olur- du. Yanınıza kitap aldınız mı efendimiz? Hayır ama almalı- yız. İlk girdiğimiz kasabada bir kitapçıya koşalım hemen. Yazmak konusunda da artık biraz iyimser misiniz efendi- miz? Şimdi bunu bırakalım, şimdi bunu bırakalım. Sonra düşünürüz. Kafamı toparlamalıyım biraz. Kayınpederler- den, para biriktirmelerden, öfkelerden sıyrılmalıyım biraz. Arkasında bir otomobil durdu. Gördün mü Olric? Beni lafa tuttun. Suda kendini seyreden bir adamı

seyretme imkânını verdin başkalarına. Arkasına döndü. Şişmanca genç bir adam, yanında bir kadın. Adam elinde plastik bir bidonla, arabadan indi. İyi. Su almaya gelmiştir. Bize yaramazlar. Hemen gidelim. Hayır efendimiz. İnsanların gözlerine bakabilmelisiniz. Sizin ne yaptığınızı kimse bilmiyor. Bilseler de daha rahat bakmalısınız. İsa da bakıyordu, deme sakın. Ayrıca o, zenginlerin cennete girebileceğinden çok kuşkuluydu. Biliyorsun. Şişman adam yaklaştı; seyrek siyah saçlı, beyaz tenli bir adam. Turgut, tekrar suya doğru eğildi:

“Gençlik gitmeden saçlar insanı bırakıyor diye düşünüyordum.”

Adam gülümsedi. Elindeki bidonu çeşmeye uzatarak: “Benim kadar olmasın,” dedi. “Bu çeşmenin suyu gibi yoktur.”

“Ben Ankara’ya gidiyorum yavaş yavaş,” dedi Turgut. Güldüler. Şişman adam bidonunu doldurdu. Turgut yarı saydam ve yeşil bidonun

içinde, suyun görüntüsünü beğen-

573

medi. Adama arkasını döndü, arabasına bindi. Şişman ada- mın uzaklaşmasını seyretti pencereden. Şişman adam işte. Suyun bidon içindeki görünüşünden anlamaz. Kasabaya gi- delim Olric; kitap alalım daha iyi. Biliyor musun Olric, ada- ma az kalsın gidiyordum yerine gidiyorduk diyecektim.

Yabancılar için kasabalar birbirine benzer. Kasabada yaşa- yanlarsa, sayılmayacak kadar değişik özellikler bulurlar ka- sabalarında. Bir kasabada günlerce kalırsınız. Belediye par- kında oturmaktan, derenin kenarındaki gazinoda gazoz iç- mekten, hükümet meydanındaki çok katlı iki üç binayı görmekten içinize sıkıntı çöker. Tozlu yollardan geçen şe- hirlerarası otobüsler bile bir yenilik getirmeye başlar size. Sonra bir gün bir yerde o kasabanın yerlilerinden biriyle ta- nışırsınız; laf olsun diye N. kasabasından bulunduğunuzu söylersiniz. Size hemen birtakım yerleri saymaya başlar, gördünüz mü, diye. Kasabanın bitip tükenmez güzellikle-

rinden, yakında bulunan tarihî zenginliklerinden bahseder. Gitmiş olduğunuz lokantayı beğenmez: en iyi lokantayı nasıl öğrenmediğinize şaşarsınız. En iyi otelde kalmışsınızdır Allah'tan: onu da nasıl beğenmediğinize şaşar. Büyük şehirlerde bile bu kadar temiz bir otel bulunmaz. Ya şehir parkı? Ya hükümet meydanı? O zaman, daha önce söylediklerinin gerçek değerini anlarsınız. Büyük şehirlerde gördüğü hiçbir bina, hiçbir tabii güzellik, kasabasını unutturamaz ona. Zaten biraz hayal güçleri olsaydı, bu tek katlı dükkânlarla dolu sokaklarda bütün gün dolaşabilirler miydi? diye düşündü Turgut. Peki, derler hiçbir tarafını beğenmediniz; çarşmayı da mı güzel bulmadınız? Çarşı mı? Donar kalır insan. Ne çarşısı? Yan yana yan yana dükkânlar. Yeşil boyalı, mavi boyalı dükkânlar. Sokaklar biter, dükkânlar bitmez. Bu karışık sokaklarda, bu dükkân denizinde kitapçıyı nasıl bulacağız Olric? Burada, galiba yalnız kasabalıların ihtiyaç duyduğu

574

şeyler satılıyor. Bisikletler, halılar, koltuklar, dolaplar, her şey taksitle. Otobüs acenteleri: şirketimiz bu yıl aşağıda fotoğrafları görünen sayın hacılarımızı, kazasız belasız Mekkeyi Şerife götürüp getirmiş ve bu mukaddes seyahatlerinde kendilerine her türlü rahatı temin etmiştir. Camı yapıştırılmış bir sürü vesikalık fotoğraf. Bir sokak fotoğrafçısında çektirilmiş herhalde: sayın hacıların yarısının gözleri kapalı, hepsi birbirine benziyor. Bir adam çıktı yazıhaneden: Turgut'a ne istediğini sordu. Kitapçı, dedi Turgut, kitapçı arıyorum. Bu adam muhakkak beni, dinî eserler satan bir yere gönderir. Neden göndersin? Eliyle ileriye işaret etti. "Soldan birinci değil, ikinci değil, üçüncü sokağa girin. Halıcı Musa'dan iki dükkân ötede." İyi. "Bizim Kitapçı diye yazar üstünde dükkânın." İyi. Bizim Kitapçıymış Olric. Bizim Kitapçı olduğuna göre bizim istediklerimizi buluruz orada. İstersen, Kan Kalesi'ni bile alırız. Hayır. Onları, hükümet meydanına çıkan bir sokağın başında satarlar. Ne-

den mi diyeceksin? Anlatması güç. Öyle sezinledim işte. Bu kitapları öyle yerlerde satarlar. Neden mi? İzahı yok. He- men yanındaki seyyar satıcıda muhakkak gülyağı bulunur. Esans da vardır. Caminin yakınlarında bir yerdedir. Tespih ve ağızlık da saftır. Büyük şehirlerde de böyle değil midir efendimiz? Onlardan görmüş olsalar gerek. Kimin kimden gördüğü belli değil Olric. Caminin yanından geçtiler. Bu ca- mii şerifin tamiri için makbuz mukabilinde teberru kabul edilir. Ne güzel, Olric. Bağış demeye dili varmıyor. Her zih- niyetin bir dili var Olric. İşte bizim kitabevi. Çerçeveleri, sokaktaki öbür dükkânlardan farklı bir renge boyanmış. İstedığımız kitapları burada bulabileceğimizi sanıyorum.

Yaylı kapıyı iterek geçti. Burnuna hafif küflü ve keskin bir kitap kokusu geldi. Kitapçı dükkânlarının özel bir ko- kusu vardır Olric: nevi şahsına münhasır derler eskiler, işte ondan. Kasada duran genç adam başını kaldırdı ve gülüm-

sedi. Taşra usulü bıyık bırakmış kibar bir adam. Kitapçı olabilir: bu sığata uygun bir adam. Kitapçıların ve çiçekçilerin bazı özellikleri olmalıdır Olric. Gelişigüzel insanlar bu mesleklerin içine girmemeli. Kitaplar ve çiçekler özel bir itina isteyen varlıklardır. Ne yazık, bu meslekler de artık olur olmaz kimselerin elinde, sattıklarıyla ilgileri olmayan kişilerin. Durmadan kitaplara ve çiçeklere eziyet ederler, onlara nasıl davranılacağını bilmezler. Bana kalırsa, bir “kitapları koruma derneği” kurmalı ve kitaplara kötü muamele edilmesini önlemeli. Herkes bu işi yapamaz. Bazı zalim insanlar, binbir itinayla hazırlanan o çiçek gibi kitapları alırlar, hiçbir koruyucu tabakaya sarmadan, evet olduğu gibi, üst üste koyarlar; sonra kalın ve çirkin bir ipe bağlarlar. Zavallı kitapların, özellikle en üstte ve en altta kalanları, bu işlem sırasında kurban edilirler: kapaklarının üstünde haç biçimi yaralar meydana gelir. Kaba taşıyıcılar da onları oradan oraya fırlatırlar. Lekeler ve buruşukluklar

kitapları in- citir. Kapaklar, dizgiler, baskılar için gösterilen bunca itina- ya yazık olmaz mı? Satıcılar da gelişigüzel dizerler onları: isimlerini bile öğrenmeden. Onlar için en iyi kitap, en çok satılan kitaptır. Müşterinin ne biçim bir insan olduğuna bakmadan, yalnız en çok satılan kitapları överler onlara. Bu adamları bir imtihadan geçirerek yeterlik belgesi verilmeli Olric. Herkes kitap satamamalı. Cahil kitapçıların, iyi oku- yucuları rahatsız etmelerine izin verilmemeli artık. İyi oku- yucu az bulunan, ürkek bir kuş gibidir. Kapıdan girer girmez kaçırmamalı onları. Bir zamanlar Selim, Balkanların ve Ortadoğu'nun en hassas okuyucusu olmakla övünürdü. Bu çeşit okuyucular, daha kapıdan içeri girer girmez sonsuz bir hürriyet havası duymalıdırlar. Kitapları serbestçe koklaya- rak başıboş dolaşabilmelidirler. Oysa, bu cahil kitapçılar hemen yanına yaklaşır, tüyler ürpertici kitap adları sayarlar. Kendi akıllarınca müşteriye yararlı olmak isterler. Ne gibi

576

bir kitap istediğinizi sorarlar size: polisiye bir şey mi olsun, yoksa bir aşk romanı mı? Bazı kitapları insanın burnuna so- karak, bunların çok tutulduğunu, herkesin satın aldığını söyleyerek baskı yaparlar. Oysa bu okuyucular, kaçmak için küçük bir bahaneye bakarlar: uçup giderler hemen. Bu az bulunur kuşların çekingenliğini hep yanlış yorumlarlar ap- tal kitapçılar. İşte, derler, ne istediğini bilmeyen bir müşteri daha. “Aşkın Günahları”nı sattım gitti. Olmazsa, Gece Ko- kan Cinayet’i yuttururum. Bu “iyi” kitapları uzatmakla, za- vallılara nasıl hakaret ettiklerini bilmezler. İnsan bazı kitap- çıları kapıda görünce, onların bekleyişinden korkar da içeri adımını atamaz.

Bu adam onlara benzemiyor. Kitaplara bakacağını söyle- di. Bu söze karşılık vermezse, gerisi kolaydır. Vermedi. Ki- tapların arasında biraz kaybolalım. En iyisi büyük kitapçı- lardır. Müşterilerle fazla meşgul olamadıkları için, koridor- larda, rafların arasında rahatça dolaşabilirsin. Kasaba kitap- çılarında da,

tükenmiş nice kitabı bulabilirsin. Selim de *Ob-
lomov*’la böyle bir kitapçıda tanışmış. Çalışmak için
gittiği bir taşra şehrinde rastlamış ona. Okuduktan
sonra bir hafta kendine gelememiş: o ayrı hikâye.
Önce rafları gözleriyle bir taradı: birinci keşif.
Hiçbir sırayı, hiçbir kitabı atlama- dan, kitap
yığınlarını gözden geçirdi. Acele etmeden dolaşı-
yordu. Bir kitap çekti, sayfalarını karıştırdı: iri
harflerle ba- sılmış bir kitap. Bizdeki kitapların çoğu
iri harflerle basılı- yor Olric. Kültür seviyemizi
gösteriyor bu iri harfler. Oku- mayı yeni öğrenen bir
millet olduğumuz için iri harfleri ter- cih ediyoruz.
Daha harfleri yeni söktüğümüz için, onları sa- tırlar
arasında kaybetmekten korkuyoruz. Az gelişmiş
harf- leri seviyoruz. Geniş aralıklı satırlar, sayfanın
kenarlarında büyük boşluklar, içimizi serinletiyor.
Bütün babalar, oğulla- rına: “Oku da adam ol”
diyorlar. Gene de kimse okumuyor. Biz adam
olmayız Olric. Efendim? Faydalı kitapları okuyo-

ruz tabii: bizim kayınpeder gibi. Ben ne yaptım bugüne ka- dar? Satın alıp kütüphaneye yığdım. Sonra hepsini geride bıraktım. Hiç olmazsa onları yanıma almama izin verilsey- di. Benim gibi kim bilir ne kadar çok insan vardır: alır oku- maz. Kulaktan dolma aydın: Turgut Özben. Artık vaktimiz olacak Olrıc. Selim de şaşırmamış mıydı Oblomov'u bana okuttuğu zaman; beğendiğimi görünce, gerekli sözleri söy- lediğimi görünce sevinmemiş miydi? Bende, kitaplarla do- ğuştan bir akrabalık olduğunu söylememiş miydi? Dur ba- kalım, bununla daha ne kadar övüneceğiz? Bıktırıncaya ka- dar. Kimi bıktırıncaya kadar efendimiz? Bilmem. Öyle ya, kimi? Belki seni, Olrıc. Biliyorsunuz, ben her seferinde yeni duymuş gibi olurum anlattıklarınızı. Size yakışıyor, deme Olrıc. Artık beni kandıramazsın. Bir iki kitabı ayırarak tez- gâhın üstüne koydu. Boşuna dolaşmıyoruz sayın kitapçı: endişelenme. Selim'de, okuduklarını anlatmak için bitip tü- kenmez bir heves vardı Olrıc.

Farkına varmadan ne kadar çok şey öğrenmişim ondan. İnsan zekâsının durmadan de- ğişen görünüşlerine hayrandı. İşte Tolstoy: bunu da alalım. Bu Dostoyevski'yi de. Neden hiç anlaşılamamışlar acaba? Tolstoy gibi bir deha neden değerini anlayamamış Dosto- yevski'nin? Ben ikisini de anlıyorum. Aynı devirde yaşadık- ları halde hiç görüşmemişler. Hiç mi merak etmemişler bir- birlerini? Nasıl kaçırmışlar bu fırsatı? Bir bilseydiler. Dosto- yevski'nin kanında Yahudice bir şey var diyor Tolstoy. Ne yazık. Yazarlar birbirlerini değil de yazmayı seviyorlar gali- ba efendimiz. Selim, sürrealist bir resim göstermişti bana Olric. Ressam, yakın arkadaşlarını çizmiş: hatıra fotoğrafı gibi bir şey. Bir kısmı oturmuş yere ön tarafta; bir kısmı da arkada ayakta duruyor. Sanki bir mektebi yeni bitirmişler de bahçeye çıkıp resim çektirmişler. Aralarına Dostoyevs- ki'yi de koymuş ressam. Ben de onunla aynı özlemi duyu- yorum. Böyle bir fotoğraf çektirmeyi ne kadar isterdim bil-

578

sen. Bu adamların bizden uzakta ve ölmüş olmalarına daya- namıyorum. Selim'in ölümüne dayanamadığım gibi. Öl- dükten sonra insanların bir yerde buluştuklarını söyleyen- lere inanmak isterdim. Yaşarken, ne sıkıcı ve soluk insan- larla birlikte geçiriyoruz ömrümüzü. Hiç olmazsa öldükten sonra, aralarında bulunmaktan zevk alacağımız insanlarla yaşasaydık. Fakat ne garip, onlar da yaşarken görmek iste- miyorlar birbirlerini. Belki öldükten sonra anlarlar. Kavga gürültü eksik olmaz aralarında gene. Elbette olmaz. Önemli olan bu değil. Selim dinleseydi beni, gülerdi bu düşüncele- rime. Dedikodularını yapacağına, onları oku önce, derdi. Selim de yaparmış dedikodu. Ne yapalım? Kendi seviye- mizde düşünmedikçe yakınlık duyamıyoruz onlara. Belki de bu yazarları okumaya cesaret edemeyenlere onları böyle basit, günlük olaylar çerçevesinde anlatmanın bir yolu bu- lunsaydı, daha çok okunurdu bu kitaplar. İnsan beyninin böyle farklı güçte olması, birinin yazdığını,

ötekinin okuya- cak kadar bile bir zekâyâ sahip olmaması çok üzücü. Keli- meleri herkes biliyor. Bilmedikleri de bildiklerinin yardı- mıyla öğretilir onlara. Yalnız, bu masum kelimeler bir araya gelince, içinden çıkılmaz ağlar örüyorlar. Üstelik, ke- limeler karşısındaki çaresizliklerine üzülüyor insanlar. Bu kusurlarını önemsemiyorlar benim gibi; yalancı çarelerle avunmuyorlar; onu bunu çekiştirip teselli aramıyorlar.

Şu Dickens'ı alalım. Dostoyevski'yi çok etkilediği söyleni- yor. Bir dedikodudur gidiyor, değil mi Selimciğim? Franz Kafka'yı alalım Olric: bir tereddütün romanı. Böyle bir ro- man vardı galiba, bizim eskilerden birinin yazdığı. Eskileri- mizi de unutmayalım. İnsandan bahsediyorlar ne de olsa. Fakirlerin, kütle romanından haberleri olmadığı için, ne yapsınlar, insandan, tek insandan bahsetmek gibi modası geçmiş bir yola sapmışlar. Lisedeki edebiyat öğretmeni Ömer Seyfettin'i severdi. *Efruz Bey*'di galiba, kendini bir-

denbire kahraman sanıp sokağa fırlayan. Bu öğretmen il- ginç bir adamdı Olric. Bize okuma sevgisi aşıladı biraz. Biz- lere ne kadar aşılabilirse o kadar. İşini seven, az bulunur öğretmenlerden biriydi. *Efruz Bey* var işte. Onu da ayıralım. Dikkat ediyorsan, itibarlı bir müşteri oluyoruz yavaş yavaş. Duruma çok sevinip de kitap tavsiye etmek gibi bir çılgınlı- ğa kalkışmazsa, bulunmaz bir kitapçı. İnsan, Goethe'yi okumazsa olur mu? Olmaz. Bu adam da hiç kitap satamıyor galiba. Her çeşit kitap var. Bilirsin, bizde biten bir kitabın yerine yenisi konmaz; o kitap çabuk bitmemişse tabii. Biraz dedikodu yapalım gene: bu Goethe'yi de Beethoven hiç sev- mezmiş. Burada Goethe kazanıyor: çünkü öbürü müzisyen; o anlamaz. Beethoven de kızmış, Dokuzuncu Senfoni'ye Schiller'in şiirini koymuş. Malumu âliniz, Schiller'le Goet- he'nin arası biraz şekerrenk. Zaten Beethoven, Goethe'ye parkta imparatora selam verdi diye içerliyor. Anlayamadım efendimiz: yani Beethoven'ın arası iyi değil mi

imparatorla? Ne aptal şeysin Olic. Ondan değil. Sosyal meseleler bakı- mından canım! Sosyal bakımdan bilinçlenmiş her adamın evinde bu nedenle Dokuzuncu Senfoni bulunur. Yalnız, bu Goethe hakkında çok iyi şeyler duydum. Biraz aklınız karı- şacak galiba efendimiz. Bilmem ki. Karışsın Olic. Bugüne kadar boş bir kâğıt gibi temiz kaldı. İyi koruduk uzun süre. Biraz da zorlansın. Saflığını kaybetsin biraz. Aklımız, mace- ralardan korkmasın biraz. Ne demek biraz? Hiç korkmasın. Hiç yorulmadan mı ölelim istiyorsun? Sonra, Oblomov gibi erken ölürüz. İyiye kötüden ayırmasını öğrenmek istiyο- rum. Uğraştı da beceremedi desinler. Biraz heyecanlanıyo- rum; bilmediğim, görmediğim hayallerin baskısını hissediyorum, efendimiz. Sizin için korkuyorum. Belki, çok önce- den hazırlığa girişmeliydiniz efendimiz. Gülünç olurum di- ye mi korkuyorsun Olic? Zarar yok, gülünç olalım. Bir ye- re varalım da ne olursak olalım. İyi aklıma getirdin Olic:

580

Don Kişot'u da almalıyız. Çok iyi niyetli bir ihtiyardır. Aklın macerası önemli Olric. Ben de okumadığım kitaplardan en iyi anlayan insanım bu dünyada.

Biraz da kâğıt almak istemez misiniz efendimiz? Kâğıt mı? Ne kâğıdı? Kâğıt, efendimiz yazmak için. Ne yazmak için? Benim büyük ve mustarip bir ruhum yok ki Olric. Ben on ikinci dereceden resmî bir Türk vatandaşıyım. Töre- lerime bağlıyım. Yazamam ben. Ben fakir bir Turgut'um. Turgutların en önemsizi. Şimdiye kadar yaptırdığım bütün tahliller normal çıktı; böyle bir şeye rastlanmadı. Ben, düz bir çizgi üzerinde sürüp giden yaşantımın, bazı beklenme- dik olaylar -bunlara olay demek de fazla iyimserlik olur- nedeniyle küçük titreşimler göstermesi üzerine, aslında çok zayıf olan bağlarımı kopararak -buna koparmak dersem fazla kötümserlik olur- süresi ve sonu belirsiz bir atılışa, benden başka kimsenin farkına varmayacağı bir kavgaya sürüklenmeye karar

vermek için elindeki imkânlarla dü- şünmeye çalışan bir macera heveslisi, bir karınca, bir ne bi- leyim, böyle şartlar altında herkesin aptallık sayacağı bir te- şebbüsün basit bir noktasıyım. Beni ilerde kimse tarihe sor- mayacak. Belki bir soran bulunur, efendimiz. Belki günün birinde kendini, gene sizin gibi önemsiz sayan biri, çağınızı merak eder, bütün belgeleri karıştırır. Bugünden kalan her şeyi araştırmaya kalkışır. Sayısız belge inceler, bugünün özellikleri hakkında sayısız bilgi edinir. Gene de sonunda, bakarsınız, bir eksiklik duygusu kalır içinde, size benzediği için. Sizin gibi, yani kendi gibi birinin ne düşünmüş ne duymuş olduğunu, nasıl bir insan olarak yaşadığını merak eder bakarsınız. Saçma! Benim gibi bir adamsa bu sayın araştırmacı, benim gibi bir adamın arkasından belge gibi bir soğukluk bırakmayacağını da bilir; böyle bir davranıştan hırs duyacağını bilir. Bunu çok konuştuk, artık bırakalım Olric. Bu sayın incelemeciye sıra gelinceye kadar eleştiri

kargaları cesedimi didik didik mi etsin istiyorsun? Bu bel- geye ondan başka önem verecek biri çıkmayacaktır ki efendimiz. Ne bugün, ne yarın, ne de bu adam sizi buluncaya kadar kimse sizi rahatsız etmeyecektir. Herkes kendi başı- nın çaresine baksın Olrıc. Size de yardım eden olmadı mı efendimiz? Aynı şey değil Olrıc. Ben kendim bulup çıkar- dım bir sürü karmaşıklığın içinden onları Olrıc. Bu adam da öyle yapacak efendimiz. Yalnız, bu karmaşıklığın içinde sizden de bir şey bulunmalı. Ben de öyle karışık yazarım ki hiçbir kelimesini anlamaz. Beni, olduğumun tam tersi olarak değerlendirir. Ben de içimden ne kadar sevinirim. Ne anlamsız bir araştırma. Ben böyle adamları sevmem Olrıc. Sizin gibi bir adam efendimiz. Ben, benim gibi olanlardan hiç hoşlanmamışımdır. Ne sıkıcı bir karşılaşma olurdu. Bu kadar şiddetle karşı koymanızdan, bu düşüncenin size çok yabancı gelmediği kanısındayım efendimiz. Öztürkçe ko- nuşan bir

Olric: seni gülünç buluyorum. Yeter artık: bu konuşmayı çok uzattık. Kitapçı farkedecek. Masanın üstüne bir Gorki daha koyun efendimiz: ağzı kapanır. Adamın ağ- zını açtığı yok Olric. Kâğıt da alın biraz: kitapçı sevinir. Ye- ni bir yazar doğuyor, diye mi? Beni kandıramazsın Olric: gülünç olurum sonra. Biraz önce gülünç olmayı göze alan ve bu nedenle rahmetli Don Kişot'u örnek veren siz değil miydiniz? Kitaplar senin terbiyeni bozuyor Olric.

Buradan bir an önce çıkmalıyız. Ayrıca, bütün kitap kurt- larımızı burada dökmeyelim. Çok para harcamayalım bir- den. Sevgili ailemizden gizli biriktirdiğimiz paralarımızı da çabuk bitirmeyelim. Bir organımızı kaybetmiş gibi oluruz. Henüz yerini nasıl dolduracağımızı bilemediğimiz bir or- gan, bu para denen şey. Bu parayı kimse bilmediği halde, gene de bankadan çekerken heyecanlandım Olric. Oysa bu çok gizli bir hesabımızdı. Küçük hesaplar, diyeceksin belki.

582

Henüz o kadar cesur değilim belki. Seni de nasıl gizledim uzun süre. Başlamak için böyle gizli hesaplara ihtiyacım vardı. Kitapları, camlı tezgâhın üstüne yığdı. Kitapçı da, ki- tapçılarda bulunmayan bir içgüdüyle, belki bu adamla fazla konuşmamak gerektiğini sezmişti. Adam kitapların parasını hesapladıktan sonra, Turgut, bir paket de kâğıt istedi. Bir kelime söylemek yok Olric. Peki efendimiz. Kitapları sar- dırmadı. Kitapçıyla birlikte onları arabaya taşıdılar, arka ka- nepenin üstüne yığdılar.

Turgut adama, bir açıklama yapmış olmak için, uzun bir yolculuğa çıktığını, bu yolculuğun ne kadar süreceğini bil- mediği için, yolda okumak üzere bu kitapları aldığını söyle- di. Bir inceleme yapması gerekiyordu. Bütün ülkeyi dolaşa- caktı. Adamı konuşturmamak için, bu incelemenin antro- pomorfolojik olduğunu söyledi. Anadolu'nun sosyomorfo- lojik değil de antropomorfolojik bir incelemeye konu olma- sını üniversitede bazı

arkadaşları eleştirmişlerdi; fakat Turgut, haklı olduğu kanısındaydı. Kitapçı da böyle kültürlü bir insanla görüşüp ona kitap sattığı için sevindiğini söyledi. Turgut gibi, bu kasabaya gelip kazı yapan birçok genç tanımıştı. Turgut şimdilik, yerüstündeki bulgularla yetineceğini, olmazsa, yeraltına da ineceğini açıkladı. Kitapçı da, kazı yapacaksa, muhakkak bu kasabaya uğramasını tavsiye etti. Almanlar bile en çok burasını beğeniyorlardı. Turgut giderken adama el salladı: allahısmarladık Bizim Kitapçı. Kasabayı hızla geride bıraktı.

Güneş yükselmişti. Yağmur tabiata bir dirilik getirmişti: otlar, üstlerindeki yağmur sularını silkeleyerek gövdelerini dikleştiriyorlar, güneşe doğru uzanıyorlardı. Tabiatın sürekliğini bozan asfalt yol üzerinde suların pırlıltısı yavaş yavaş kayboluyordu. Tabiatın bitip tükenmek bilmeyen hareketini görmek için tembel gözlere ihtiyaç var, diye düşündü.

Arabayı yavaşlattı. Deniz kaybolmuştu; yolun altında, ince bir su kıvrılarak akıyor, ilerde, ağaçların arasında kaybolu- yordu. Eski yoldan kalmış bir kilometre taşının yanından ayrılan bir yolun başında, bir tabelanın üstünde bir köy adı vardı. Bu toprak yola saptı ve yolun yanından yavaşça tarla- lara inerek suyun ağaçlar arasında kaybolduğu yere geldi. Durdu, arabadan çıktı, portatif iskemlesini çıkardı. Arka kanepeden Don Kişot'u aldı, iskemleye oturdu, sırtını ara- baya dayadı; okumaya başladı.

Kısa bir süre okuduktan sonra, gözkapaklarının ağırlaş- maya başladığını hissetti. Alışkanlıktan olacak, kötü alış- kanlıktan. Meslekte de yeniyim: acemilikten olacak. Ayağa kalktı; suyun yanına geldi, başını ıslattı; ıslak ellerini boy- nunda dolaştırdı. Mendilini ıslattı, başına koydu. Henüz ra- hatlama isteğinden kurtaramadım kendimi. Çabuk teslim oluyorum medeniyete. Ağaçların arasında dolaştı. Bodur bir ağacın iki kalın dalının arasını beğendi;

otomobilden bir minder aldı, bir sıçrayışta ağaca çıktı. Çevikliğimi gördün mü Olric? Filozoflar atlet olsaydı, ya da atletler filozof... durumun fazla değişeceğini sanmıyorum. Ben de efendi- miz. Yazık. Tarzan'ın bize anlatacak ne kadar şeyi birikmiş- tir. Kim bilir? Tarzan gibi çok yazar var, efendimiz. Eşsiz maceralarını sürükleyici bir biçimde yazmışlar. Bu kitapları bile, midesi sağlam olmayan insanlar okuyor Olric. Tarzan ne derdi bunları okusaydı? Sıkılırdı herhalde efendimiz. Doğru: aydınlardan başka hiçbir kalabalık kendi hakkında yazılan eserleri okuyacak sabrı gösteremez. Aman bizi de ne güzel anlatmış, ne kadar da böyleyiz, demezler herhalde. Derler efendimiz derler. Demesinler o halde Olric. İnsanları artık olmaları gerektiği gibi düşünmek istiyorum. İnsanlar, artık aydınlara verdikleri umumi vekâletnameyi geri alsın- lar istiyorum. Bütün bunlar çok söylendi efendimiz. Bütün bunlar artık yapılsın istiyorum. Bu insanlardan biri, şimdi

584

yanınızda olsaydı canınız çok sıkılırdı, sanıyorum. Onlar da artık sıkılsınlar kendilerinden: böyle olsun istiyorum. Ara- mızdaki duvarları yıksınlar istiyorum. Duvarları yıkmayı akıl ederlerse sıkıcı olmamayı da becerirler Olric. Yapamaz- lar, efendimiz. Alice'in dünyasında kahramanlar bir konu- nun içinden çıkamayınca, hemen başka bir konuya geçer- ler. Biz de öyle yapalım Olric. Ben de insanları ve özellikle işin içinden çıkamayan insanları seviyorum Olric. İnsanlar- la görüşmek istiyorum: acaba kabul günleri ne zaman, bili- yor musun? Sizden çekinecekler efendimiz. Olsun. Ben bir kutu şeker yaptırırım giderken. Zor, oyunu bozar. Üstümü- ze başımıza çekidüzen veririz. Sabahtan beri kimseyle çatış- madık Olric. İyi bir işaret bu. Onlara anlayacakları bir bi- çimde sesleniriz. Çeşitli hileler buluruz derdimizi anlatmak için. Bir şey söylerken başka bir şey demek isteriz. En ol- madık şeyin içinden çıkarız. Ne bileyim, mesela, limon şe- kerlerinin içine küçük mâniler yazarız; derdimizi

anlatırız usul usul. Vatandaşın hem ağzı tatlansın, hem beyni sulan- sın: öğrenmek istersen iyiyle fenayı, seyreyle bir kenardan yalan dünyayı. Olmadı. Alışacağız. Zamanla. Arıyorsan ah- laktaki manayı, muhakkak okumalısın İsa'yı. Buna da san- sür izin vermez: yabancı din propagandası. Bu yüzden adamcağızı beyaz perdede göremiyoruz. Buldum: iki tane düzen vardır, birini ortadan kaldır. Geleceğinizi tehlikeye atıyorsunuz, efendimiz. Sabırlı olmalıyız. Kimseye zararlı olmayan bir mâni bulacağız sonunda. Dolaştım yedi düvel dört iklim, bulamadım bir tane daha Selim. Henüz dolaşmadınız efendimiz. Anlaşıldı: incitmek istemiyorsan efendi- ni, tuzlayıp tenekeye bas kendini. Sırtını ağaca dayadı, oku- maya devam etti.

Acıkıncaya kadar okudu. Yemek vakti gelmiş Olric. Bir kasabaya ulaşalım da “Bizim Lokanta”da karnımızı doyura- lım. Artık her şey bizim.

Yemekten sonra kasabanın sokaklarında yürüdü, vitrinle- re baktı. Kaymakamı da ziyaret ederdik ama henüz şöhreti- mizi duymamıştır; gereken hüsnü kabulü göstermez belki. Ölü Canlar'daki Çiçikov gibi hissediyorum kendimi. Hükü- met konağıyla Adliye binasının arasındaki gökyüzü parça- sında önemli bir yer tutan şu beyaz buluta benzetiyorum kendimi Olric: esen rüzgâra göre biçim değiştiriyorum. Ha- fif, beyaz ve yuvarlak bir Turgut'um ben. Pamuk gibiyim: köşelerimi kaybediyorum yavaş yavaş. Bak: Adliye de, kar- şısında dura dura zamanla Hükümet konağına benzemiş. Ceza hakimi de kaymakama, ya da belediye başkanına ben- ziyordur muhakkak. Birbirlerine can sıkıntısı yüzünden kö- tülük etmeye çalışırlar; benzemediklerinden değil. Belediye başkanı iyice ayırır kaymakamdan kendini: biz onun gibi mekteplileri çok gördük, der. Bizim gibi basit insanların zor anlayacağı soyut kavramlar üzerinde tartışırlar önce, Olric. Tahsisat, derler.

Nasıl bir şeydir bu tahsisat; bilinmez. Kimse bu güne kadar yüzünü görmemiştir tahsisatın. Tahsisat yüzü görmüyoruz, derler. Bu sözden biliyorum bir yüzü olması gerektiğini. Aslında çok yüzsüzdür bu tahsisat. O kadar yazılır, çizilir: tahsisat istenir. Bana mısın demez. Uzun süre gelmez. Tahsisat yok derler. Sonra, tahsisat geldi derler. Gene kimse görmez tahsisatı. Bir de bakarsınız tahsisat bitmiş, işler bitmeden. Tahsisat olsaydı diye dövünürler. Tahsisat olmadan nasıl icraat olur? İşte bir soyut kavram daha. İcraat. Mesela, içindeki bulanık suda, kırmızı olduklarını tahmin ettiğim balıkların yüzdüğü şu havuz bir icraattır. Hükümet meydanında görülen beyaz boyalı, buzlu camlı fenerler icraattır. Tahsisat, verilir; icraat, yapılır. Ayı ayrı fiillerdir bunlar. Yazıyı merkeze gönderen memura soruyoruz: tahsisat nedir? Hayretle yüzümüze bakıyor: Ankaradan gelir, diyor. İstedığımız cevabı alamadan üzülerken ayrılıyoruz. Hükümet Konağı eski bir bina Olur. Çünkü

586

kapısı ortada. Bayındırlık Müdürlüğü gibi yeni bir bina ol- saydı kapısı yandan olurdu. En yeni binalardaysa kapının nerede olduğu belli değildir Olric. Henüz kasabalara böyle yenilikler girmiyor. İnsan ruhunu sıkan simetriden kurtul- mak için yalnız, kapı yana alınıyor. Şimdilik tahsisat bu ka- dar. Bu yan kapılara da güvenilmez. Vatandaşa onları da ka- parlar. Vatandaş hangi kapıdan mı girer Olric? İlk bakışta zor anlarsın onu sen. Vatandaş olmadan o kapıyı bulmak güçtür. Meydandaki banklardan birine oturdu. Sırtımızı bir banka dayadık, yüzümüzü güneşe verdik, eshabı mesalihin memurların karşısında ter döktüğü bir günün bu saatinde dalga geçiyoruz. Biz de geçtik o yollardan Olric. Kefaretimi- zi ödedik. Şimdi düşünüyorum da... diye başlayan sözler vardır ya: işte ondan. İnsan gerçekten anlayamıyor; anlata- biliyor ancak. Cebinden kitabını çıkardı. Küçük bir tarih düşürülmesini rica ediyorum sayın belediye başkanı. Meali ilişiktir: 19.. yılında, Turgut Özben, hükümet

meydanında- ki bu bankta, *Don Kişot*'u okumuştur. Küçük madeni bir plaka olsun: sarıdan. Okumaya daldı.

Biraz okuduktan sonra kalktı, meydanın çevresindeki kahvelerden birine doğru yürüdü. İçeri girdi. Kahvede hoş bir serinlik vardı. Karanlık ve dinlendirici bir serinlik. Orta şekerli bir kahve. Beye bir orta yap. Kelime tasarrufu. Gün- de yedi bin altı yüz on iki şekerli kahve sözü biriktiriyorlar. Kahve fincanını beğendi. Taş gibi kulpsuz bir şey. Keloğla- na benziyor. Radyo, bilgi programlarını veriyor. Ocakçı ve garson dikkatle dinliyorlar. Bir üçgenin kaç köşesi olduğu- nu öğreniyorlar. Programdaki çocuk incecik sesiyle; büyük hayretler içinde öğreniyor matematiği. Kart sesli bir adam da ona öğretirmiş gibi yapıyor. Tekrarlatıyor. Arada müzik. Eğitimsel. Çocuk, kelimeleri uzatarak, yayarak konuşuyor. Adam da öyle. Dinleyenler bir güzel içlerine sindirsinler di- ye kelimeleri hamur gibi yoğurup açıyorlar: demeeek bir

üçgeniiiiin üç köşesiiii... Kocaman adamlar, bir çocuğun, büyümüş de küçülmüş bir çocuğun, kendilerine ders ver- diğini düşünmeden, eğilmişler radyonun üstüne: üçgeni dinliyorlar. Matematik piyesi oynuyorlar Olric. Babası, öğ- renci olan oğluna, arada bir aferin, diyor. Ocakçı, kendi bil- miş gibi sevinçli: gülümsüyor. Bat dünya bat. Böyle giderse her mahallede bir Dostoyevski çıkacak Olric. Dünya borsa- larında Dostoyevski hisseleri düşecek. Her hafta bir Kara- mazov, yeraltınız kadar yeraltı. Ne diyelim? Ne dersin Se- lim? Bizim anlamadığımız birşeyler dönüyor. Herkes mari- fetini ortaya döküyor. Yabancı ülkelerde öğrendikleri en son numaraları yapıyorlar. Paralel doğrular neden kesişmi- yormuş bakalım? Bunu da ben yanıtlayayım babacığım. Pe- ki Serap sen söyle. Paraleel doğrulaaar... Peki uzatmalar da mı pedagojik? Şimdi hep birlikte tekrarlayalım çocuklar. Matematik korosu. Paralel doğrular koral senfonisi. Geçen dersimizde görmüş olduğunuz... İşte

matematik de sonun- da sevimli bir insan oldu çıktı. Yüzyılların asık suratlı ihti- yarı çoluk çocuğun maskarası oldu. Bilimin de romantik bir yanı kalmadı Olric. Neydi bizim zamanımızda... şimdi elektronik beyin diye bir amca var: insan onun yanında in- san olduğundan utanıyor. Herkes onu çok seviyor; mate- matik emekliye ayrıldı. Bir hafiye gibi izliyor bu elektronik beyin insanı Olric. Sen bundan yirmi dört yıl önce, karşı- dan karşıya geçerken sağına bakmışsın da soluna bakma- mışsın, diyor. Ceza vereceksin: sököl paraları. İki yıl önce de buzdolabının ikinci taksitini vereyim mi, vermeyeyim mi diye evinde yirmi dört dakika düşünmüşsün. Artık her şeyi peşin ödeyerek alacaksın. Kim bilir Olric: belki bizim de şimdi düşündüklerimizi değerlendirmektedir. Sakın su- ratını asayım deme: şıp diye resmini çekiverir. Bütün yurda dağıtırlar. Biz biraz az gelişmişiz de henüz bu amcanın ni- metlerinden bütünüyle yararlanamıyoruz. Sayın vatandaş-

588

larım! Bütün kurtlarınızı hemen dökün; yoksa kurt sayımı başlayacak pek yakında.

Saat üçe geliyor Olric. Güneş daha yüksekten çıkalım yola. Garsonu rahatsız etmemek için parayı, fincan tabağı- nın yanına yavaşça bıraktı. Kapıyı sessizce açarak çıktı: kül- türleri bozulmasın. Allah derslerinizde zihin açıklığı versin, sayın ocakçı ve sayın garson. Meydanın kenarındaki araba- sına bindi. Parke yollarda, sarsılarak, karışık trafik işaretle- rine uymaya çalışarak ilerlemeye başladı. Kasabanın dışına çıkınca birden durdu. Bu acelemiz nedir Olric? İnsanlar- dan, bütün insanlardan kaçıyor muyuz yoksa? Onların içi- ne çıkmaktan korkuyor muyuz? Üstüme doğru gelip, de- mek sensin diye parmaklarını sallamalarından mı korkuyo- rum? Direksiyona yaslanarak bir süre düşünceye daldı. Da- ha on saat bile olmadı. Bu kadar erken kuşkuya kapılma- malıyım. Yanından bir araba hızla geçti: Samim'in arabası. Acaba beni gördü mü? Kendine kızdı: elbette görür. Yolun

ortasında durulur mu böyle? Hükümet meydanında gör- mez de burada görür. Kim durur hükümet meydanında? Buraya kadar izimi sürdüler. Yok canım. Görseydi dururdu. Aptalın biridir: belki beş yüz metre sonra kavramıştır. Bu araba da zamanla dert olacak başımıza Olric. Yazık. Olduk- ça para ederdi sanıyorum. Bir an önce kurtulalım şu kasa- badan. Uğursuz geldi. Bozuk yolda yavaş yavaş ilerlediler.

Yol, kasabadan çıkınca ikiye ayrılıyordu. Solda, kasaba- nın içindeki gibi, bozuk bir yol vardı. Turgut, bu yolun ba- şında durdu, arabadan indi. Yolun kenarındaki yazıyı oku- du. Eskiden şehir bu yolun üzerindeymiş: altı yüzyıl önce. Bakalım nereye götürecektir bu yol bizi? Sola saptı. Dönerek giden bir yol; arazi de, şoför diliyle, tatlı bir meyille yükse- liyordu. Eskiler daha akıllıymış: gidip o çukura gömmemiş- ler kendilerini. Bir düzlük merakıdır gidiyor. Bu kadar ara- ba varken yokuştan korkuyoruz gene. Aman evlerimiz düz-

lkte olsun. Olsun, olsun da su bassın. Sel götürsün. Tepe- nin üstüne ıktılar. Harabelerin arasında bir iki köy evi g- rünüyordu. Sokaklar boştu. Otomobilin gürültüsüne bir iki kadın pencereleden başlarını çıkardılar. Bir süre arabaya baktılar; sonra oynayan çocuklarını çağırdılar. Otomobili incelemek isteyen çocuklar isteksiz adımlarla toprak duvar- lı bahçelerine girdiler. Turgut arabasını evlerin uzağında, bütün ovayı gören bir yerde durdurdu. Bu manzarayı bıra- kıp aşağı inmişler. Gittikçe eskici oluyoruz Olric. Ne yapa- lım efendimiz. Yeniliklere yetişemiyoruz. Doğru. Nefes ne- fese kalıyoruz. Erkeklik bizde kalsın. Olup bitenleri de izle- miyoruz. Eskiye bağlılığımız bir şey bildiğimizden değil. Eskisi bundan kötü olamaz ya, diyoruz. Tam da bilmiyoruz yeniyi. Onlar utansınlar Olric. Biz gene işin kolayına kaa- lım. İşimiz pek de kolay değil, efendimiz. Kimseyi kandıra- madıktan sonra neye yarar Olric? Daha denemedik efendi- miz. Evet, bu millet... Burada

yaşayanlar, altı yüzyıl önceki-lerden altı yüzyıl geride Olric. Altı yüzyıl önce gelseydik herhalde böyle karşılanmazdık. Peki Olric, hemen yanlarında duran harabelerden, evin, duvarın nasıl yapılacağını görmüyorlar mı? Okumak için uygun bir yer burası. Rahatsız etmezler. Ne zaman okumaya başlayacaksınız efendimiz? Neyi Olric? Biliyorsunuz efendimiz. Arabadan çıktı, bagajı açtı telaşla. Nasıl bekleyebildim bu kadar saat? Kutuyu açtı: içinde ciltli iki defter duruyordu, orta kalınlıkta. Ayrıca bir iki kâğıt. Defterlerden, üsttekini aldı. Eski bir duvardan kalan taş yığınının sırtını dayayarak yavaşça yere oturdu. Siyah kapağı açtı: Selim'in yazısı. İlk satırlarda düzgün gidiyordu yazı. Sayfanın altına doğru dağınıklaşmış. Sayfanın sol üst köşesinde bir tarih. Selim'in sağ olduğu bir dönemin tarihi. Günlük tutmuş, o kadar yıl sonra. Bana yardımcı ol Selim.

590

Bugün üniversiteye uğradım; asistan bir arkadaşı görmek için. Son günlerde kendimi yorgun hissediyorum. Dairenden erken çıktım bu yüzden. Durağa doğru yürürken eve gitmek istemedi canım. Güner'e de uğramamıştım uzun süredir. Nedense yol çok uzun geldi bana. Kendimi sürükleyerek attım oraya. Galiba bu dergi işi beni yordu. O zamandan beri kendime gelemedim. Emekli ihtiyarlar gibi herkeşe ağırlarımdan yakınıyorum. Şakaya getirerek söylüyorum tabii. Herkesle birlikte gülüyorum durumuma. Daha doğrusu, güler gibi yapıyorum. Benimle birlikte oldukları zaman genellikle gülerler. Öyle alıştırmışım. Kimi görsem, seni anıdık geçen gün: bilsen ne kadar güldük, der. İki yıl önce, birlikte içerken ne demiştin, hatırlıyor musun? diyorlar. Hatırlamıyorum. Onlar hatırlıyor. Tekrar

anlatıyorlar. Anla- tırken bile dayanamayıp gülüyorlar. Ben gülecek bir şey gö- remiyorum ortada. Duruma uygun bir söz etmişim: eski- miş, geçmiş. Üstelik böyle aptalca bir söz söylemiş oldu- ğum için utanıyorum. Akli başında bir insan, beni bu arka- daşlarımdan öğrense kim bilir ne can sıkıcı bulur. Ben de öyle buluyorum. Bana böyle birinden bahsetseler, tanışmak bile istemem. Ciddi konularda karşıma yalçın dağlar gibi çıkan insanlar, gülmeye sıra gelince teslim oluyolar he- men. Bu işi de bana bırakıyorlar. Sen de bununla teselli et kendini, diyorlar herhalde. Bu ayrıcalığı bana verenler cahil insanlar tabii. Bilgiçler bu mesele üzerinde durmuyorlar bi- le. Ya da güldürme hevesimi alay konusu yapıyorlar. Dergi- de herkes bir işle meşgul oluyordu; herkes bir işten anlıyor- du; herkes bir işten sorumluydu. Bana da espri uzmanı adı- nı taktılar. Güldürmek isterken gülünç olmak. Ancak be- nim başıma gelir böyle acıklı durumlar. Beni yanlarında do-

laştırdıkları için onlar adına utanıyorum. Gene de gülüyor- lar sözlerime. Aptalca buldukları için gülüyorlar elbette. Fakat gülerken sanki öyle değilmiş gibi davranıyorlar. Son- ra oturup benim eleştirimini yaptıkları zaman çıkıyor aptallı- ğım ortaya. Güldürü, mantığın yanında güçsüz kalıyor. Gü- lünecek sözlerin de bir seviyesi olmalı, diyorlar. Ayağı takı- lıp yere düşen adama da kendini tutamayıp gülermiş insan. Bu bakımdan haklı buluyorum onları. Birçok durumda ger- çekten takılıyorum: o zaman da gülüyorlar bana. İşte böyle durumlarda onlar adına daha çok utanıyorum. Onları gül- dürmek için, espri uzmanı olmaya ihtiyaç kalmıyor. Bana ad takılmasını pek sevmem. Aşırı duygululuk gösteren in- sanlara ad takarlar; ya da taktıkları adı yüzüne söylerler. Haksız adlar taktıkları da olmuştur bana. Ortaokulda da maymun derlerdi. Aynaya bakardım: maymuna benzer bir yüz göremezdim. Üstelik bu adı bana takan çocuk, sınıfın en çirkinlerinden biriydi. Sonra

onu görüp bunun sebebini sorma fırsatını bulamadım.

Evet bu yüzden, yorgunluğumu anlatamıyorum kimseye. Yakınmalarımda ince bir alay görüyorlar. Bu inceliği bana yakıştıranlar tabii cahil insanlar. Ötekilerle artık görüşmüyorum. Darıldım onlara. Onlar bu dargınlığımın farkında değil tabii. Kapıdan çıkıp gidince hemen unutuluyorum. Bir de benimle uğraşacak vakitleri yok. Çünkü uğraşmaya değmiyorum. Ben de darıldım onlara işte. Yolda, onlardan birini görünce, sıkılarak gülümsüyorum. İçimden geçenleri saklamak istiyorum. Onların içinden ne geçtiğini anlayamıyorum; yüzlerinden belli olmaz ki duyguları. Bu nedenle, yüzlerini görmek içime sıkıntı veriyor. Sıkıntıma onlar sebep oldu sanki. Hepsi de sanki hiçbir şey olmamış gibi rahatça yürüyor yolda. Karşıdan karşıya emin adımlarla geçiyorlar. Günlük yaşayışlarını sürdürüyorlar. Galiba yalnız ben yoruldum. Ve bu yorgunluğumu yaşamak

zorundayım.

592

Güner'i severim. Bizim Ayı Güner'le karışmasın diye, Kö- pek Güner deriz ona. Turgut takmıştı bu adı. Yüksek mate- matik notlarını Turgut'a vermemişti Güner. İnsafsızdır şu Turgut. Ben de öyle bilinirim üniversitede. Aşağılık oldu- ğum buradan belli. Ortaokulda çektiğim bunca sıkıntıdan sonra ben de bu vahşete katıldım. Bana ad takılınca olmu- yor da Güner'e takılınca oluyor. Ben ne biçim yaratığım? Güner'le otururken Kenan geldi: Alaman Japonu Kenan. Almanca bilmediği için, Güner'e yazdırır Almanya'ya gön- derdiği iş isteyen mektuplarını. Bütün isteği Almanya'da bir iş bulmak: tertemiz caddelerde dolaşmak, birbirini aldatmayan insanların arasında yaşamak. Kenan'a çok saldı- rırım bu Alamancılığı yüzünden. Ufak tefek olduğu için Alaman Japonu diyoruz ona: iki millet de çalışkan ya! Ke- nan'a gene yüklendim: "Üniversitede okurken ders çalış- maktan fırsat bulup da bir türlü öğrenemediğin mühendis- liğin de ne olduğunu kavrarsın orada," dedim. Bu sefer

ar- tık tamammış. Bütün işleri düzene girmiş. Yakında gidiyor- muş. Ben de böyle bir hevesle avunmak isterdim. Sen de gel, dediler. Yollarda kalacağımı söyledim: bütün hastalık- larımı sayıp döktüm. Beni gerçekten zayıf ve yorgun bul- dular. Biraz oturduk. Bildiğimiz anıları yüz kere tekrarladık birbirimize. Önce, sıkıntıdan bunaldığımı sanıyordum. Fa- kat güçsüzlüğüm artıyordu. Hastalandığımı hissediyor- dum. Eve gidip yatacağımı söyleyerek kalktım. Beni hiç böyle görmemişlerdi. Dinlenmemi tavsiye ettiler. Üniversi- tenin kapısında bir otomobile binerek hemen eve gittim. Anneme hasta olduğumu söyledim. Soyunup yatağa gir- dim. Uyumağa çalıştım. Akşama doğru ateşim yükseldi. Göğsümde bir sıkışma hissediyordum. Uykusuz ve rahatsız bir gece geçirdim.

16 Şubat

Daha yataktan kalkamadım. Güner yüzünden hastalandığı- mı düşünüyordum bu sabah. Bana hasta olduğumu söyle- meseydi yatmayacaktım belki de. Büyük bir yorgunluk du- yuyorum: yılların yorgunluğu. Okuyamıyorum, düşünemi- yorum.

Dün Burhan uğradı; onunla bir mektup gönderdim Gün- seli'ye. Merak etmemesi için. Burhan'la bir soğukluk var aramızda; ya da ben öyle sanıyorum. Gene bir gazeteden ayrılmış, başka bir gazeteye girmek üzere. Ona, duygusal, saçma sapan sözler söyledim. Hasta olduğum için hoşgördü beni herhalde. Sonumun yaklaştığını anladı galiba.

Ben de sonumun yaklaştığını düşünüyorum. Yıllarca bek- ledikten sonra, günlük tutmak gibi sevimsiz bir işe bir önse- ziyle girişmiş olmalıyım. Her zaman kendimi kendime açık- lamaktan korkmuşumdur. Artık korkacak bir Selim kalmadı geriye. Tükendi. Yalnız kaldığım zaman kendimi

kötüleme- den edemezdim. Yeteri kadar yapamadım bu işi. Daha cesa- retli olmalıydım. Şimdi kötülesem de neye yarayacak?

Bugün annem dayanamadı; ne yazdığımı sordu. Ona na- sıl anlatsam? Bütün hayatımı birlikte geçirdiğim ve beni gerçekten seven bu insana hiçbir şey anlatamamak ne kötü. Ondaki farklı gelişmeye ne zaman başladım? Bu ayrılık nasıl doğdu? Hiç anlamıyorum. Bir gün baktım, iki yabancı ola- rak yaşıyoruz aynı evde. Aslında kimseye bahsetmedim kendimden. İstemiyorum da.

Yatağımın karşısında bir pencere var. Odanın duvarları bomboş. Nasıl yaşadım on yıl bu evde? Bir gün duvara bir resim asmak gelmedi mi içimden? Ben ne yaptım? Kimse de uyarmadı beni. İşte sonunda anlamsız biri oldum. İşte sonum geldi. Kötü bir resim asarım korkusuyla hiç resim asmadım; kötü yaşarım korkusuyla hiç yaşamadım. Bana

acımayın. Ben kötüyüm; sizlere karşı kötü duygular besle- dim içimden. Beceriksizliğimden uygulayamadım kötü dü- şüncelerimi. Sizleri kıskandım, küçük gördüm, bayağı bul- dum: bana yapılmasını istemediğim kötülükleri sizlere yap- mak istedim. Fırsat bulunca da yaptım. Dün gece rüyamda biri beni öldürdü. İçimin boşaldığını hissettim. Ben de ne işkenceler düşünmüşümdür bana kötülük edenler için. Be- ni de öldürmelerini istiyorum artık. Çünkü, artık olduğum gibi kalmaya dayanamıyorum. Yalnız, beni öldürürseniz kötülüklerim gene gizli kalacak. Onları bir sır gibi mezara götüreceğim: gene aldatacağım sizleri. Gelin, hep birlikte, önce yaşarken öldürelim beni. Aklıma geldiği zaman bile ürperdiğim yaşantılarımı ortaya koyalım: didik didik ede- lim. Ondan sonra ölümün bir anlamı olur benim için. Sizin de işinize yarar: benim gibilerden sakınırsınız bundan son- ra. Hayır işinize yaramaz. Ortalıkta dolaşmanızdan, pek za- rar görmüş bir durumunuz sezilmiyor. Belki de

gizli gizli zehirlemişimdir sizleri. Gelin, hep birlikte yapalım şu işi: acımasız, soğukkanlı. Bu arada ben de bu kuru analize bir renk getirmek için, son günlerimi, “Selim Işık’ın İnhitatı”nı sahneye koyayım. Yalnız, bu işi yaparken “*sense of humor*”u gözden kaybetmeyelim. Durmadan sızlanıp durursam, beni yemenin tadı kalmaz. Çiğ çiğ yenen bir şeyin, ne bile- yim mesela bir deniz böceğinin, tam ağzınıza attığınız sıra- da bağırdığını düşünün: insanda iştah kalır mı? Bu nedenle, becerebildiğim kadar tatlı davranmaya çalışacağım. Bu, be- nim de işime geliyor. Neden mi? Zamanla anlarsınız, bir başlayalım da.

Bu sabah uyandığım zaman, gecenin sıkıntısı göğsümden kalkmamıştı. Demek ölüm bu, diye düşünüyordum. Sabah- ları uyandığıma sevinemiyorum. Gecenin sıkıntısı, öğleye kadar sürdüğü için, sabahın verdiği diriliğı yaşayamıyorum. Öğleden sonra da akşamın hüznü çöküyor.

Bugün Kafka'yı okumaya çalıştım. Olmadı. Birden göğ- sümde bir tıkanma hissettim. Nefes alamadım. Elimden ki- tabı attım. Sırtüstü kımıldamadan yattım bir süre. Kulakla- rım da uğulduyordu.

²¹ *Şubat*

Kafka'nın kitabını görünce içim bulanıyor. Yerli bir mizah romanı buldum. Dün gece sabaha kadar onu okudum. Ate- şim düşmüyor. Deli olacağım. Ateşimin yükseldiği, ya da sı- kıntının geldiği anlarda aptalca bir iyileşme tutkusuna ka- pılıyorum: iyi olmak telaşına düşüyorum. Gülünç oluyo- rum. Bu sabah, ateşimin düşmediğini görünce, kalktım; ilk defa sokağa çıktım on günden beri: doktora gitmek için. On günden beri dinleniyorum diye avutmaya çalışıyorum kendimi. Oysa telaşımdan günde on kere ateşime bakıyo- rum. Annem de benimle konuşmaktan çekiniyordu: fakat gözlerinden,

hastalığını büyütüyorsun, demek istediğini anlıyordum.

Tanıdık bir doktora gittim: yeni bir insan yüzü görmeye dayanamayacaktım. Tanıdık doktorlar da insanın hastalığı- nı önemsemezler. Üşütmüşüm. Peki neden on gündür ilaç aldığım halde ateşim düşmüyor? Birden paniğe kapıldım. Eve döneceğim ve hastalığım üzerinde yorumlar yapmaya tek başıma devam edeceğim. Doktora büyük ümitlerle gel- miştim: bende esaslı bir hastalık bulmasını istiyordum. Üzerinde düşünebileceğim kesin sözler söylemeliydi hasta- lığım hakkında. Belirsizlikten korkuyorum. Göğsümdeki sıkıntıyı anlattım aceleyle. Önemli bulmadı. İlaçlar yapar- mış. Hepsini keseceğim. Peki o zaman ateşim nasıl düşe- cek? Ben mahvoldum. Sinir yüzünden ateş olur mu? Saç- malama, dedi bana. Bütün bu kuruntuları unut. Bana üni-

versitedeki bilimsel çalışmalarıyla kimsenin ilgilenmeme- sinden yakındı. Herkes dertli. Az kalsın, kitap okuyama- mak şeklinde ortaya çıkan bir hastalık var mı diye soracak- tım ona. Allah'tan hemen vazgeçtim. Doktorla konuşurken sıkıntı geldi gene: sevindim. İşte gene geldi, dedim. Uzun uzun dinledi. Beni azarladı. Benim gibi pozitif bilimle uğra- şan bir insana yakıştıramadı bu kuruntuları. Tanımadığım bir doktora gideceğim.

Dönüşte Günseli'ye uğramak istedim. Yolda o sıkıntı ge- ne geldi. Orada düşüp öleceğimi sandım. Bir otomobile zor attım kendimi. Eve döndüm. Beni öyle bir durumda görme- sine katlanamazdım.

22 *şubat*

Dün gece sabaha kadar sis vardı limanda. Bir düdük dur- madan öttü. Başımı yastıklara gömdüm, yorganın içine soktum. Fakat o boğuk

ses, her şeyi deldi. Kulağımda çın- ladı sabaha kadar. Eskiden, buhranlı gecelerimin sabahın- da, güneşin doğuşu beni sakinleştirirdi. Şimdi sıkıntı veri- yor: yeni bir güne başlamanın sıkıntısını. Basma perdenin arasından giren ışınlar, yaşanacak uzun bir günü gözüme sokuyor.

Öğleden sonra dayım geldi. Aptalın biridir. Onunla hiç yoktan bir tartışmaya girdim. Konuşmanın yarısında ateşi- min yükseldiğini hissettim; derece koydum; otuz sekiz dört. Hemen içeri gidip yattım. Annem endişelendi. Aptal dayım da telaşlandı, acele gitti. Beter olsun. Nedir bu insanların benimle alıp veremediği? Hastalıkta bile bir ayrıcalık tanımıyorlar bana.

Daireden, işe gitmem için hiç baskı yapmıyorlar. Müdür, keyfine baksın, diyormuş. Bir bakıma keyfime bakıyorum

sayılır. Hastalığımın başka bir düşünceyle yormuyorum kendimi; hastalığım da önemli olmadığına göre...

Yıllardır günlük tutmayı hayal ederdim. Şimdi vaktim var: bir şey düşünemiyorum. Yazdıklarımı okudum: aptalca sözler etmişim. Kendimi kötülemeye söz vermişim: onu da yapamıyorum. İnsan Kafka'yı okuyamazsa... bitiktir işi. Bir silgi gibi tükendim ben. Başkalarının yaptıklarını silmeye çalıştım: mürekkeple yazmışlar oysa. Ben, kurşunkalem sil- gisiydim. Azaldığımla kaldım.

Bütün günüm tedirgin bir beklemeyle geçiyor: gelecek mi, gelmeyecek mi? Ne gelecek? Bilmiyorum. Adını koya- madığım bir şeyden korkuyorum. Soyut bir korku içimi dolduruyor. Bu korkuyla uyanıyorum ve bekliyorum. Belki korkularım sayılamayacak kadar çok. Ateşimin düşmeme- sinden korkmam bunlardan biri.

24 Şubat

Dün de başka bir doktora gitim. Genç bir adamdı bu. Ona her şeyi anlattım. Mesleğimi sordu. Doktorlar ve mühen- disler çok yorulurlarmış. Bana dert yandı. Hiç durmadan çalışıyormuş. Yatağa yatsa onun da hasta olduğu ortaya çı- karmış. Ne diyeyim? Üzülmeyin dedim. Ona, çalışmadığı- mı, iki haftadır dinlendiğim halde bir işe yaramadığımı söy- leyemedim. Ona hak vermek için, çok çalıştığımı, sabahlara kadar proje çizdiğimi söyledim. Başını salladı. Ayrılırken, mesleklerimizin güçlüğünden söz ediyordu durmadan. Bu arada kalbimin, ciğerlerimin ve midemin sağlam olduğunu öğrendim. Tansiyonum da normal. Radyoskopide kötü bir bulgu görülmedi. Böylece, doktorlara ve tıp bilimine güve- nimi kaybettim. Ateşim neden düşmüyor diyorum. Gizli bir iltihabın olabileceğini söylüyorlar. Bu ateş işini fazla bü-

yüttüğümü gösteren bir ifade görüyorum yüzlerinde. Sağ- lam olan yanlarımı, bildiğim bir dille anlatıyorlar. Hastalığı- ma gelince, Latince'ye başvuruyorlar. Onlara güvenim kal- madı. Kendi başımın çaresine bakacağım.

Hastaneden dönerken Günseli'ye uğradım. Beni görünce sarardı. On beş gündür sakalımı kesmiyordum. Saçlarım da uzamış. İsa'ya benzeyip benzemediğimi sordum ona. Birden kapısını çalıverdim işte. Onu sevdiğimi sanıyorum. Heyecanlanıyorum Günseli'yi görünce. Ona durmadan Günseli demeyi seviyorum. Günseli. Günseli. Korkularımı ve hasta- lığımı unuttum onun yanında. Ertesi gün Burhan'a bu duy- gularımdan bahsedince, yumuşak bir sesle, yalancı bir iyi- leşme dedi. Burhan'ı görmekten hoşlanmıyorum artık. Akıl- dan uzaklaşmak istiyorum. Aptalca duygulanmaktan korktuğum için çevremi akılla doldurmuşum. Aşkdan, üzüntü- den bahsedebileceğim aptal insanları arıyorum. Hastayım sevgilim, dedim Günseli'ye.

Üzmek de istemiyordum onu. Hastaneden, doktorlardan bahsettim: güldürdüm onu. Hastalığımı unutturdum. Günseli de anlatmama kaptırdı kendini. Onu kandırdım. Burhan haklıydı galiba. İyileşmem geçiciydi. Günseli bana inanmamalıydı. Kendime acıdım: kimse hastalığımla ilgilenmiyor diye. Oysa, ben gittikten sonra üzüldüğünü biliyorum. Ne bileyim? Aptallıklar için- deyim.

Ayrılırken Günseli'yi öptüm: oysa öpmek istemiyordum. Bilmem neden. Ağzı hafifçe içki kokuyordu. Bir aydır içki içmemiştim. Günseli'den içki istemiştim. Bir yudum alıp bıraktım: gerisini ona içirdim. İçki içememek düşüncesi beni korkutuyordu. Kitap okuyamamak düşüncesi beni korkutuyordu. Günseli'yi sevecek gücüm, isteğim kalmaması ihtimali beni korkutuyordu. Ona bu korkularımdan bahse- demiyordum. Beni sevdiğini biliyordum; onu öpmek istemiyordum. Düşüncelerime yabancı kaldığını sanıyordum.

Beni korkutan şeyleri de çok kötü ifade ettim ona anlatır- ken. Beni anlamayacağı korkusuyla büsbütün berbat ettim. Dünyada sevdiğim her şeyden uzaklaşmaktan korkarken onu öpmeyi nasıl isteyebilirdim? Belki de bir kadına korku- larımı anlatmaktan utandım. Erkek de olsa utanırdım belki. Gözleriyle, ne istiyorsun benim sevgilim, diyordu. Ne isti- yorsun, bana olduğu gibi söyle canım Selim, anlamasam da istediğini yaparım hemen. Ben bunu istemiyordum. Hayır istiyordum. İstemesem, eve dönünce, Günseli'yle istediğim gibi konuşamamış olmanın üzüntüsünü çekmezdim. Bazı hareketleri yapmama, içimde bir şey engel oluyor sanki. İstediyi gibi hareket etmezsem, beni bir boşluğa yuvarlamak- la tehdit ediyor. Kafka'nın kitabını elimden atmamı da o söyledi bana. Şimdi anlıyorum.

Benim hiçbir şey yapmamı istemiyor. Sözde koruyor be- ni. Gece uykumun içinde, bir el çekti göğsümden; uyandır- dı beni. Korkuyla sıçradım.

Neden gece yarısı uyandırıyor beni? Böyle koruyuculuk olur mu? Neden beni yazmaya çalıştın? diyor sanki. Peki, dedim. Bırak uyuyayım. Söz veriyorum: ne Kafka'yı okuyamadığımdan yakınacağım, ne de Günseli'yi sevip sevmediğimi düşüneceğim. Bir yandan da korkarak düşünüyordum: beni uykuda, en zayıf anımda yakalıyor: buna fırsat vermemeliyim. Doğruldu: yatakta oturdum. Günah duygusu gibi bir şey. Ceza da veriyor ayrıca. Hayır. Yatakta da oturmamalıyım. Kalktım. Elektriği yaktım. Annem de uyandı. Ön odaya geçtik birlikte. Sabaha kadar oturduk karşılıklı, konuşmadan, Yalnız kalacak gücüm yoktu. Başkalarının yanında beni tehdit etmiyordu: bu nedenle de yalnız kalmak istemedim. Annem de konuşmaktan, sormaktan korkarak oturdu sessizce. Ona, ilaçların beni bu duruma getirdiğini anlattım. İnandı mı, bilmiyorum. Çok konuşmaktan da korkuyordum. Sanki konuşsam, içimde azalan yaşama gücü büsbütün bırakıp

gidecek-

600

ti beni. Konuşmadan, düşünmeden, hareket etmeden dur- makla koruyabilirdim gücümü ancak. Onun da benden is- tediği buydu. Hava aydınlanırken uykumun geldiğini his- settim. İçeriye, yatağa gitmeye korkuyordum. Biraz daha bekle, biraz daha. Ona karşı koyabilecek kadar kuvvetlen- meliydim. Bir kitap aldım kendimi denemek için. Bir iki sayfa okudum: bir şey olmadı. Ondan neden korkuyorsun? dedim kendime. Bilmiyordum. Benim için istediği huzurun pek istenecek bir şey olmadığını seziyordum. Odama gittim ve hemen uyudum. Uyandığım zaman gene korkuyordum: tekrar nasıl uyuyacaktım gece?

Şimdi, bu satırları yazarken de korkuyorum: acaba bun- ları yazmak doğru mu?

27 Şubat

Bu sabah Hilmi geldi. Ona günlüğümden

bahsetmedim. Kimseye hiçbir şeyden bahsetmiyorum. Ben de düşünmüyorum. Ne olduğumun farkında değilim. Yirmi gündür hasta olduğumu söyleyince şaşırdı. Benim ortadan kaybolmama alışıktır. Onu, istediğim zaman aradığımı bilir. Yatağın yanındaki sehpanın üstünde duran kâğıda baktı. Her sabah ve akşam ateşime bakıyor, bu kâğıda yazıyordum. Doktor istemişti. Kızdı: kâğıdı alıp yırttı. Verem geçirdiğinden beri doktorlara kızar. Onlara kalsaydı, şimdi ölmüştüm, der. Benim de böyle belirsiz bir hastalık yüzünden bu acıklı duruma düşmeme kızdı. İlaçları da bırakmamı söyledi. İlaçların kötü etkilerinden kurtulmak için ilaç aldığımı söyledim. Antihistaminik diyorlar ya: işte ondan. Kalkıp giyinmemi istedi. Kalktım, giyindim. Artık iyi bir insan oldum: itiraz edecek gücüm kalmadı. Öğleye kadar bir işi varmış. Birlikte çıktık. Ben daireye gittim. Bütün işleri bı-

raktığım gibi buldum. Bu ülkede zamanın nasıl geçtiğini anlamak için bir ölçü yok elimizde. Küçük memurlar, şef- lerine geçmiş olsun, dediler. Müdür, bir iş yolculuğu için adam aradığını, istersem, benim için bunun bir değişiklik olacağını söyledi. Kabul ettim. Gitme deseydi, ona da peki derdim. Bir müteahhitin, iki aydır itiraz ettiğim bir evrakı- nı imzaladım. Sevinçten ne yapacağını şaşırdı: kızdığımı bildiği halde beni yemeğe çağırdı. Hemen kabul ettim. Ke- mal suratıma baktı: ne oldu senin ilkelerin demek ister gi- bi. Benim için can sıkıntısından başka bir anlamı olmayan şeflikte gözü var da. Onu da sevindirmek istedim. Yorgun olduğumu, şeflikten ayrılıp daha rahat bir işe geçmek iste- diğimi söyledim. Gözleri parladı: duygularını saklamasını bilmez aptal. Giderken paltomu tutacak kadar alçaldı: bu hareketine de itiraz etmedim.

Müteahhit beni lüks bir lokantaya götürdü. Beyaz örtüler, sessizlik, büyüklük biraz iyi geldi bana.

Adam durmadan konuşuyordu. Bu asık suratlı şefin bugünkü davranışına şaşırıyordu. Karşımda saygıyla oturuyordu koca adam. Benden en aşağı otuz yaş büyük olmalı. Üstelik o da mühendis. Ne sıkıcı bir işi var. Canım sıkıldı gene. Hiçbir şey yiyemedim: tabaklardaki yiyecekler gözümde büyüdü. Dönerken yolda, uzun uzun arabasının özelliklerinden bahsetti: Bir düğmeye basınca camlar yıkanıyor, bir düğmeye basınca kuruyor, bir düğmeye basınca pencereler iniyor... Bir düğmeye... bir düğmeye... ne söylediğini izleyemiyordum. Düğmeler bitmiyordu. Bütün bu aşağılık durumlara, düğmelere sahip olmak için katlanıyor. Bana çocuklarının resmini gösteriyor. Oysa ben güzel bir metresi olduğunu biliyorum. Kötü bir şaka yapıyorum, metresi olduğunu ima ediyorum: gülüyor. Erkeklik üzerine birşeyler söylüyor. Onu duymuyorum. Gülümsüyorum. Dayım geçen gün, evlenirsem bu huzursuzluğumun geçeceğini söyledi: neredeyse evden kovacak-

602

tım. Babam öldüğünden beri babalık taşıyor. Zavallı baba- cığım beni zengin bir kızla evlendiremeden öldü. Ne kor- kunç! Zengin bir kızla evlenmemi isteyen insan benim ba- bamdı. Bende aşağılık bir taraf olmalı.

2 Mart

Bu yolculuğu neden yaptım bilmem ki? Otel odalarını eski- den beri sevmem. Evlerinden atılmış insanlar içindir oteller sanki. Kendimi nereye atsam faydasız. Uçağa ilk defa bin- dim fırtınalı bir gecede. Uçak alanında da çok üşüdüm. Ge- ne hastayım. İlaçlarımı banyodaki etajere dizdim. Boğazım ağrıyor: gargara yaptım. Nezleyim: burnuma ilaç damlat- tım. Aptalca bir çırpınış içindeyim. Hiç iyileşmeyeceğimi biliyorum. Aynada yüzüme baktım: yorgun bir yüz. İhtiyar- lamaya başlamış. Gözlerimi kısıtım: çizgiler belirdi olur ol- maz yerlerde.

Kafatasımın çok inceldiğini hissediyorum. Yürürken çok dikkat ediyorum: bir yere çarparsam sanki dağılacak. Camdan bir kafanın içinde ağır bir beyin: başımı taşıyamıyorum. Çıkıntılı yerlerden geçerken korkuyorum. Berbere gittim. Binayı pürüzlü bir sıvadan yapmışlar: sıva- nın sivri uçları beynimi delecekmiş gibi geldi. Berber de yü- zümü yorgun buldu. Sakalım zor tıraş ediliyormuş. Biraz konuşsaydık belki o da evlenmemi tavsiye ederdi. Ben par- çalarımı bir arada tutmak için olağanüstü bir çaba harcıyo- rum: tutmuş benden ne istiyorlar. Selim gibi görünmenin bana neye mal olduğunu bir bilseler. Yatağın içinde büzül- müş bu satırları yazarken nasıl kahramanca bir dayanma gösterdiğimi farketmiyorlar. Kimse, karşısındakinin parça- lanışını görmek istemiyor.

Otel odasından, sokaktaki gürültülerin azalışını korkuyla izliyorum. Biraz sonra sessizlik gelecek ve
ben korkularım-

la başbaşa kalacağım. Korkularımla iyi geçinmeye çalışıyordum. Onu da kızdırmamaya çalışıyorum ayrıca. Kitapları görünce içim bulanıyor: bu duygumdan daha çok onu sevindirecek ne olabilir? Ona duyduğum saygı sözde kalmıyor. Gurur kırıcı alçalmalara başvurarak, beni rahat bırakması için yalvarıyorum. Sokakta daha gürültüler varken o kadar önemsemiyordum onu. Sonra alçakça yalvarmaya başlıyorum. Bütün odayı dolaşıyorum, bütün gizli köşelere bakıyorum. Akşam üzeri ilk indiğim otelde, ilaçlarımı yerleştirmek üzere banyoya girmiştım. Banyonun içinde, kaygan yüzeye tırmanmaya çalışan dev bir hamamböceği gördüm. Onu öldürecek gücüm yoktu. Orada olmasına da dayanamıyordum. Odaya döndüm. Hamamböceğinin beyaz ve kaygan yokuşu nasıl tırmanmaya çalıştığını gözlerimin önünden silemedim. Bavulumu kaptığım gibi aşağı indim. Otel kâtibinin önünden geçerken birşeyler mırıldandım. Caddeye attım kendimi. Hemen yoldan geçen bir otomobille bindim. Otel kâtibinin

peşimden gelmesini önlemek istiyordum. İyi günlerimde bile Kafka'nın Değişim hikâyesini okuyamamıştım. Hamamböceklerinden nefret ederim. Görüldüklerini anlayınca duyargalarını bir sallayışları vardır. Hain hain bir kaçışları vardır. Kafka'nın o hikâyeyi sonuna kadar yazabilmesine şaşıyorum. Böceği hâlâ görür gibiyim. Bu münasebetsiz düşüncelerle nasıl uyuyacağım?

Bu şehre neden geldim? Evler, ışıklarını o kadar erken söndürüyorlar ki. Saat dokuzda sokaklarda kimse kalmıyor. Pencereden bakıyorum: karanlık ve belirsizlik. Karanlıkta şekilleri birbirinden ayıramamak içimi ürpertiyor. Pencereden geri çekiliyorum. Karanlığı görmemek için perdeleri sıkı sıkı kapatıyorum. Saat dokuz buçuk. Hemen giyinip çıkmalıyım. Bütün geceyi bu odada geçiremeyeceğim.

Daireye ait bir inşaatın gerekli olduğunu savunmak için belediye mimarının karşısında öğleye kadar ter döktüm. Tarışma uzadıkça, nezlem şiddetlendi, boğazımın ağrısı arttı. Durumumun anlamsızlığını seziyordum; gene de alışkanlığın verdiği bir inatla, anlayamadığım yorucu bir inatla direniyordum. Benim bu odada ne işim vardı? Üstelik bütün sözleri de duymuyordum. Estetik gibi bir söz duyuyordum yarım yamalak; kelimeyi alıp biçimlendirmeye çalışıyordum. Kafam boşalıyor ve soyut kavramlar üzerine konuşuyoruz. Karşıma ölçüler konuluyor. Bu mimarları sevmiyorum. Sarsılmaz ölçüleri var. Herkes bu ölçüleri anlamak ve gerçekleştirmeleri için mimarlara yardım etmekle görevli. Hiç kuşkuya düşmüyorlar. Ben hamamböceğinin bana verdiği dehşetten bahsetmek istiyorum. Onun yerine, ağzımı açtığım zaman, teknik zorunluluklardan söz ediyorum. Beni

küçümsüyor. Önüme planlar, kesitler, perspektifler yığıyor. Kalın kalemlerle yumuşak kâğıtlara sonsuz çizgiler çiziyor. Bulutlarla ağaçlarla ve dört köşe insanlarla çevrili binalar gösteriyor: gururla gülümsüyor. Kalemi elinden alıp sakalı uzamış bir dilenci resmi çizmek istiyorum. Prizmalar çiziyor: yan yana, üst üste prizmalar. Düşüncelerini çizgiyle ifa- de ediyorlarmış. Ben yazıyla bile anlatamıyorum. Bir korku resmi çizmek istiyorum. “Onu” çizmek istiyorum. Boyan- mış süngerler, tutkallanmış kumlarla dolu bir maketin yanı- na götürüyor beni. Bakıyoruz: bakıyormuş gibi yapıyorum. Gözlerine bakıyorum: yumuşamasını bekliyorum. Terliyorum, nefessiz kalıyorum. Ağrıdan gözlerim kapanacak sanı- yorum. Tekliflerini aptalca buluyorum hiçbir sebebe dayan- madan. İnsan gibi konuşsana, mimar gibi konuşmayı bıra- kıp. Silüet diyor. Bizim bina o silüet dediği şeyi bozacakmış. Yer çizgileri, kütleler. Gözkapaklarım ağırlaşıyor. Ona içi-

min paramparça olduğunu anlatmak istiyorum. Kurşuni, soğuk gözleri cesaretimi kırıyor. Kızıyorum: mühendislik- ten anlamamakla suçluyorum onu. Teknik bilgisizliğini yü- züne vuruyorum. Aslında ne dediğimi bilmiyorum. Ben kırık dökük ayakta durmaya çalışırken, beni hırpaladığı için teklifini reddediyorum. Ne dediğini bile duymadım oysa. Yorgun bir intikam. Birbirimizi tehdit ediyoruz. Dairenin mimarını da yanıma alsaydım diye düşünüyorum. Birbirle- rine girselerdi. Beni anlamadığını, uydurma bir projeyi sa- vunmanın nedenlerini bilemediğini söylüyor. İçimden, beni anlamadığın için, gözlerini beğenmediğim için karşı çıkıyo- rum sana, diyorum. Bir sonuca varamıyoruz. Bir sonuca varmak istemiyorum. Adamlar girip çıkıyor odaya: paftaları getirip açıyorlar önümde. Bakamıyorum: başım dönüyor, midem bulanıyor. Gene de yorgun ve isteksiz direniyorum. Bir sözün ucuna yapışıyorum son gücümle. Çekip duruyo- rum. Anlamayacakları,

yersiz teknik deyimler kullanıyo- rum. Yapmış olduğumuz masraflardan, tahsisat yokluğun- dan dolayı kabul edemeyeceğimi ileri sürüyorum. Bir kişi daha, bir kişi daha geliyor. Kalabalıklaşıyorlar. Bütün gü- cümle estetiğe karşı duruyorum. Oda sigara dumanı dolu- yor. İçtiğim sigaralardan tat almıyorum. Nezleyim. Oda, du- mandan mavileşiyor. Şekilleri daha güç seçiyorum. Mimar, dumanlar arasında soluklaşıyor, uzaklaşıyor.

Öğle tatili oluyor. Dağılıyoruz. Hiçbir cevap veremeyece- ğimi, merkezle konuşabilirsem belki bir karara varabilece- ğimi bildiriyorum onlara. Kâğıtları, dosyaları topluyorlar, elimi sıkıyorlar: gülümsemeye çalışıyorum. Sigara ağzımı acılaştırmış, hastalık vücudumu dağıtmış, tartışma beynimi ağırlaştırmış. Terden ıslanmış tenim üşüyor. Otele dönüp yatıyorum.

Telefonla daireyi arıyorum. Müdür direnişimi beğeniyor. Başka yollarla baskı yapacağını söylüyor. Ona da karşı çık-

606

mak istiyorum. Sonra dairenin mimarıyla konuşuyorum. Çok itiraz etme, diyor, bana. Projenin gerçekten biraz aceleyle geldiğini söylüyor. Bana, kütle, estetik ve fonksiyon bir de silüet hakkında basmakalıp bir iki formül versen, diyorum. Gülüyor. Hastayım diyorum. Öğleden sonra, söyleyecek sözüm kalmadı. İşi bitirmek istiyorum. Üzülme, diyor. Bitirmesen de olur. Bu kadar direnç gösterdiğime şaşıyorum. Kimse beklemiyor benden bunu. Ağlamak istiyorum. Yatağa uzanıp uyukluyorum.

Saat dörde doğru uyandım. Sabah yaşadığım öldürücü saatleri düşündüm. Bu duruma nasıl geldim? Neden bana yaşamasını öğretmediler? Neden bana, bizden bu kadar gerisini sen bulup çıkaracaksın dedikleri zaman isyan etmedim? Hayata atılmak gibi bir çılgınlığı nasıl yaptım? İnsanların dünyasına atılmayı nasıl göze aldım? Ben insan değil- dim ki. Yaşamadığım bir hayatın içine nasıl atıldım? Beni nasıl gürültüye getirip de bu soğuk

bakışlı mimar gibi in- sanların karşısına çıkardılar? Onlar da bilemezdi: görünüşle insana benziyordum. Denemelerden geçmiştim. On- ları aldatmayı başardım. Sonumu kendim hazırladım. Her an ne yapacağımı söyleyemezlerdi bana. Beni aldattılar; ge- ne de suçluyum. İnsanların en verimli olduğu çağda tüken- dim. Her anı, ne yapmam gerektiğini düşünerek geçirdiğim için çabuk yoruldum. Bana müsaade.

Bir insanla konuşmak, ona bütün derdimi anlatmak iste- dim birdenbire. Günseli'ye mektup yazmaya karar verdim. Uçağa bineceğimi duyunca sararmıştı biraz. Bir insanın si- zin için endişelenip sararmasının güzel bir yanı vardır. Bir yandan da benim için üzülmesi, kendimi rahatça düşünme- me engel oluyor. Oturdum ve iyi olduğumu bildiren sıkıcı bir mektup yazdım. Oysa hamamböceğinden söz etmek is- tiyordum. Keyfim kaçtı.

Dün gece sokaklarda dolaşırken bir tiyatro ilanı gördüm.

Bu geceyi uzatabilmek için oraya gitmek istiyorum. İçki içemediğim için akşamları vakit geçmiyor dışarda. Şehirde tanıdıklarım var. Onlara gitmek geçmiyor içimden... Onlara neden bahsedebilirim? Düşünmek bile beni yoruyor. Galiba ölmeliyim ben. Öleceğimi anladığım için mi korkuyorum? Belki de sadece korkularım ayakta tutuyor beni. Geceleri beni uyandıran, her anımı büyük bir gerginlik içinde yaşa- tan şey, “o”, belki de ölüme karşı uyarıyor beni. Beni kor- kutarak bir bakıma yaşamaya zorluyor. Neden yaşamalı- yım? sorusunu sormamı engellemek istiyor. Bu nedenle Kafka’yı okutmuyor bana. Günseli’ye aşkımı, hayatın anla- mını düşünmemi önleyerek beni ayakta tutmak istiyor. Be- ni bir cehennemde yaşatmak pahasına düşüncelerimden uzaklaştırmaya çalışıyor. Küçümsüyor elbette beni. Sen Kafka’yı okuyarak dayanamazsın bu hayata, diyor. Kafanın böyle bir gücü yok. Meselelerin derinine inince beklediğini bulamazsan yıkılırsın. Bu nedenle sevmiyorum

“onu”. Ölüm pahasına da olsa güçsüzlüğü kabul etmek ağırıma gi- diyor. Zarar yok, diyorum. Uğrunda ölmek bile güzel. İçin- den gülüyor bana. Atıyorsun, diyor, bu korku, bu hayata sarılma, bu ilaçlar, gargaralar neden? Neden perdeleri kapı- yorsun? Neden ölesiye tartışmalara giriyorsun? Neden Günseli’ye iyi olduğunu yazıyorsun? Onun insafsızlığına dayanamıyorum. Sen gene bana bırak kendini, diyor. Ben, seni yalancılıktan öldürürüm: sonra gene yaşarsın. Atlatırız ölümü, gerçek ölümü. Pis pis gülüyor.

Önümde uzun bir gece var. Bu meseleyi kapatmalıyım.

4Mart

Neden bu tiyatroya gittim? Şimdi, kafama saplanan düşün- ceyi söküp atamıyorum. Dün gece, İbsen’in *Hortlaklar* oyu-

nunu seyrettim. Tiyatronun kapısında duran zayıf gencin sevgilisi onu atlatmasaydı bütün bunlar başıma gelmeye- ckti. Taşralı bir tüccara benzeyen orta yaşlı bir adamla bir- likte biletleri sevinerek aldık bu gençten. Tüccarın yanında oturmak düşüncesinden rahatsız oldum; fakat bütün bilet- ler bitmişti. Ben o gencin yerinde olsaydım yalnız başıma girerdim tiyatroya: gelmeyen sevgiliye inat. Taşralı tüccarla girselerdi, ben kurtulacaktım. Olmadı. Oyun başlamadan, son dakikada, bilet bulmak bir talih işiydi. Bu nedenle ken- dimi biraz da akıllı saydım.

Şimdi yatağıma büzülmüş, büyük bir dehşetle, genç Al- ving'in beyninin nasıl yumuşadığını düşünüyorum. Ya kor- kusu? Tıpkı benim korkuma benziyor. Yatağı uzandım ve kımıldamadan yattım. Beynimin yumuşamasına engel ol- mak istiyordum. Kımıldamazsam bunu başaracağımı sanı- yordum. Henüz aklım başımdaydı. Beynimin erimesine karşı tedbir olarak kımıldamadan yatarken, bir

yandan da bunun aptalca bir çare olduğunu biliyordum. Demek ki aklımı koruyabiliyordum. Belki korkumun değil, fakat düşün- düğüm çarenin saçmalığının farkındaydım. Korkum da yer- siz olabilirdi. Oswald Alving'in hastalığının kökleri babası- nın gençlik günahlarıyla ilgiliydi. Olsun. Bu, durumu de- ğiştirmez. Babamın da gençliğini nasıl geçirdiğini bilmiyo- rum. Duyduklarım bu bakımdan pek ümit verici değil. Uzun yıllar hovardalık yaptığını övünerek söylerdi. Fakat neden bu oyunu seyrettim? Hem de böyle bir sırada... Bütün bunları düşünmek zorunda kalmayacaktım. Beynimin geleceği hakkında kuşkulara kapılmayacaktım.

Oyuncular ne kadar duygusuz. Alving'i oynayan genç - oldukça başarılıydı- bütün bu korkunç sözleri her akşam aynı şekilde nasıl söyleyebiliyor? Oyundan sonra arkadaşla- rıyla şakalaşarak makyajını nasıl kayıtsızca silebiliyor? Bana kalırsa, hastalanıp ikinci geceden itibaren oynayamamalıy-

dı. Fakat o benim gibi değil ki: normal. Normal, anormal. Bu kelimeleri çocukluğumdan beri sevmem. Daha o zamanlar, bazı akrabalarım bana anormal derlerdi. Bu sözler insanın yüzüne söylenmez. Gene de duyar insan. Anormal. Bu çocuk anormal. Bu çocuk normal değil. Onlara göre, durmadan kitap okuduğum -hatırladığıma göre çok okumazdım doğrusu- ve misafirlerin yanına çıkmadığım -bu “yanına çıkmak” deyimini beni ürpertirdi, içime bulantı verirdi- ve gereken yerde gereken kelimeyi bulamadığım için -bu nedenle bana ayrıca aptal da derlerdi- anormaldim. Ben de büyüyünce çok normal olmak ve onları utandırmak için yanıp tutuşurdum. Galiba haklı çıktılar. Nasıl bildiler bunu? Onların akılsız, duygusuz ve bilgisiz olduklarını bildiğim için, haklı çıkmalarına bütün kalbimle ve aklımla ve öfkemle isyan ediyorum. Ben haklı çıkmalıydim. Olmadı. Sebep olanların gözü kör olsun! Bir zamanlar tutunamayınlar diye bir söz etmiştim.

Şimdi bu sözü çok hafif bulu- yorum.

Odadaki bütün ışıkları yaktım, banyonun kapısını açtım. Bütün gece onun gelmesini bekleyeceğim herhalde. Beni uykuda yakalamasına izin vermeyeceğim. Onun kıskançlı- ğından da bıktım usandım: kitap okumamı istemez, düşün- memi istemez, oyun seyretmemi istemez. Böyle bir baskıya gireceğimi bilseydim daha önce evlenirdim. İbsen de nasıl yazdı bu oyunu? Yazmaya nasıl dayanabildi? Ben nasıl yaz- dım hamamböceğini? O başka. Beynimin, hamamböceğiyle ilgili kısmında bir düzleşme başlamıştır herhalde. Yumuşa- maya bir başlangıç. Evet. Onlar haklı çıktı. Sonunda, bana olanlar olduktan sonra, aralarında konuşacaklar: yıllarca önce biz bu durumu anlamıştık, diyecekler. Kitap okuma- sından belliydi, misafirlerin yanına çıkmamasından anla- mıştık. Yerli yerinde karşılıklar bulup söyleyememesi onu bu duruma getirdi. Bir bakıma talihsizim. Misafirin yanına

çıkmadıkları halde başlarına bir şey gelmeyenler de var. Onlar bir bakıma kaybediyorlar. Eksik olsun böyle kazanç. Ben ölüyorum: görmüyor musunuz? Yazık diye üzülecekler. Fakat, haklı çıkmanın sevinci içlerini ısıtacaktır. Beter olsunlar diyeceğim; oysa beter olan benim.

Sahneden bana yeni doğmuş bir bebek gibi bakan Oswald Alving'i hiçbir zaman aklımdan çıkaramayacağım. Nietzsche de böyle olmuş diyorlar. Nietzsche. Oswald Alving gibi bir hiç değil ki!

6 Mart

Yolculuktan bu sabah döndüm ve hemen hastalanarak gene yatağa düştüm. Eve yeni dönmüştüm: akşamüstü Güneşli'ye uğramayı düşünüyordum ve öğleden sonra birden ateşim yükseldi. İçimde yaşama arzusu kalmadığı için

iyileş- miyorum herhalde. Şimdi yanımda Günseli olsaydı iyileşir- dim diye düşünüyorum. Annemle de haber gönderemem. Hastalığım düşündürüyor beni: bu ateş beni korkutuyor. Kötü ve çaresiz bir hastalık mı acaba? Yatağın içinde, hiçbir şey yapmaya cesaret edemedi korkuyorum. Kafka'nın korkusu gibi değil; insanın evrendeki hiçliğiyle ilgili bir korku değil. Anlamsız bir korku. Zavallı bir böceğin vücu- dunda duyduğu ve anlamını bilmediği bir korku. Bitkisel bir korku.

Beni kötü yetiştirdiler. Annem de, babam da bana gerekli eğitimi vermediler. Yaşamak için demek istiyorum. Bana ya- şamasını öğretmediler. Daha doğrusu, bana her şeyin ögre- nilerek yaşanacağını öğretiler. Yaşanırken öğrenileceğini öğretmediler. Ben de kolayca razı oldum bana öğretilen bu yanlışlara. İnsan, kendi bulurmuş doğru yolu. Ben bula- mazdım. Bana, başkalarına gösterdikleri basmakalıp yolları

öğrettiler. Başka türlü bir itinayla tutmalıydılar beni. Daha fazla değil, farklı. Normal bir insan olmaya zorladılar, bana boş yere vakit kaybettirdiler. Olmayınca da, anormal dediler. Ben de kendimi anlamadım: bütün hayatım boyunca normal bir adam olmaya çalıştım. Arkadaşlarla geneleve gittim, müstehcen romanlar okudum ve sokakta genç kızların peşinden gittim. Hiçbirinde tutarlılık gösteremedim. Bunun üzerine anormal olduğuma karar verdiler. Onlara biraz olsun benzeyebildiğim ölçüde kendimi mutlu sayıyordum. Kendimi onlardan ayırmasını beceremedim. Hitler, genel yatakhanelerde işçilerle kalırken bile onlardan ayrı olduğunu hisseder, onlara yaklaşılmamış. Bende böyle bir içgüdü yoktu. Sınıfta toplanıp müstehcen resimleri seyrettikleri zaman, onlardan uzaklaşmak gerektiğini bilemedim. Oysa, onlar gibi hissetmiyordum. Duyduğum bu yabancılığ, onlardan geri kalmak diye nitelendirdim ve nefes nefese onlara yetişmeye

çalıştım. Bu bakımdan yakınmaya hakkım yok. Onlar gibiydim.

Bu kıskanç korku gelinceye kadar, yaptıklarım bakımın- dan değılse de, aklımdan geçenler bakımından aşağılık bir hayat yaşadım. Büyük ve güzel şeyler yerine, aşağılık şeyler düşündüm. şimdi de durum düzelmiş değıl: hiçbir şey düşünemiyorum. Çok bayağı bir olay. Neresinden tutulsa in- sanın elinde kalıyor: dağılık ve çürük bir örgü. Evet, hak- lıydı akrabalar. Ben, normal olmadığım için anormal olan bir çocuktum. Allah beni kahretsin ve ediyor da. Montaig- ne, kötü davranışlardan, istemediğiniz için kaçının, diyor: beceremediğiniz için değıl. Beni ne güzel açıklıyor. Ben de diyorum ki: Sayın Montaigne ve sizin gibiler! Canınız ce- henneme! Sizin haklı olmanız bana hiçbir şey kazandırmı- yor. Köşemde kıvrılıp ölüyorum işte. Siz de sevimli akraba- larım kadar yabancısınız bana. Adınız Marki bilmem ne de olsa... Tabii siz gurur duyuyorsunuz

düşüncelerinizden.

612

Diyorsunuz ki, Selim Işık diye bir mesele olmamıştır. Ol- mayan bir mesele için, düşünce tarihinin insanı yücelten gelişimini bozamayız. Siz, kendini şövalye sanan Don Kişot gibi ilginç de değildiniz üstelik. Özür dileriz, bizi rahatsız etmeyin. Düşünecek meselelerimiz var. Her gün yüz bin- lerce insan ölüyor. Ancak ilginç olaylarla uğraşabiliriz. *Next please!*

İyileşmek istemiyorum. Artık bu kadarını ümit edemiyo- rum. Göğsümde sıkışıp kalmış korkuyu atabilsem yeter ba- na. O zaman aklım ve bedenim, istediğim gibi uyuşmuş olacak: beni yıpratın bu çelişme sona erecek. Ben de, beni küçümseyen bu kalabalığın gözlerinin içine korkusuzca ba- kabileceğim. Beni korkutan yaşama içgüdüsunü göğsüm- den söküp atabilsem, ben de çekinmeden, gururla, kişiliği- mi sürdürebileceğim. Şerefli insanların -böyle insanlar ol- duğundan kuşkuluyum- arasına karışarak, son günlerimi haklarına kavuşmuş bir insanın huzuru içinde

bitireceğim. Canım hiç içki istemediği halde -belki o zaman ister- bir bi- rahaneye giderek, başım yukarda, biramı ısmarlayacağım. Garsonu çağırırken eziklik duymayacağım. Herkes gibi -ar- tık kimse, benim herkes gibi olduğumdan kuşku duymayacak- kendime güvenerek biramı yudumlayacağım. Canım içki içmek istemediği halde, bu işi hiç rahatsız olmadan ya- pacağım. Ne acele edeceğim, ne de gereksiz yere uzataca- ğım. Tam ölçüsünü bulacağım. Bir birayı da içmesini bilme- yecek miyim artık? Bira içmeyi bildiğimin farkında bile olmayacağım. Meze de istemeyeceğim, herkes istiyor diye. Garson da anlayacak bendeki değişikliği. Meze ister misiniz beyim bakışıyla süzmeyecek beni. Ya da bana, öyle bakıyor- muş gibi gelmeyecek. Kendimden kuşkulanmadığım için, kimse de benden kuşkulanmayacak. Bazı insanlar birasını mezesiz içer. Ben de onlardanım işte. Bu bir zevk meselesi- dir. Buna karışılmaz. Üstelik bu insan yakında ölecekse,

ona saygı duyulur. Belki biraz da tuz ekerim biranın içine: daha iyi oluyormuş böyle. Ne yazık: bira içmek istemiyo- rum. Özlediğim güven duygusuna kavuşunca, bira içme öz- lemini yitirmiş olacağım. Montaigne ne derse desin, hazin bir durum bu. Oysa, yaşamış olduğum birçok yanlışlığı dü- zeltebilecektim. Bütün ayak izlerimin üzerinden bir daha gidecektim. Yalnız bir kere yaşanıyormuş.

Bütün günümü bu düşüncelerle geçiriyorum; gece için gene bir hazırlık yapmadım. Oysa, gecenin geçmek bilme- yeceğini seziyorum. Bu satırları sabaha karşı üçte yazıyo- rum. Saat bire kadar annemi karşımda oturttum. Nefes ala- mıyordum; koltukta iki büklüm oturuyordum. Annem kar- şımdaydı. Bir kelime söylemeye korkuyordu. Ben de konu- ş- muyordum. Enerjiden tasarruf ediyoruz ya. Birlikte geçirdi- ğimiz yıllar boyunca annemle o kadar az konuştuk ki. Şim- di nereden başlayabilirim? Beni kötü yetiştirmekle suçlaya- mam ya onu böyle bir durumda. Ne desem farketmez: yo- rum yapmadan

beni dinler sadece. Olmaz. Bir insanla karşılıklı konuşacak gücüm yok. Bir insan, bir karşılık bekler sizden. Konuşurken ve dinlerken hissedersiniz bunu. Güçlü kuvvetli olduğunuz zaman önemsemezsiniz. Günseli de bana bunu hissettiriyor. Bana yararlı olmak istiyor; oysa beni yoruyor. İlgileniyor; demek ki ilgi bekliyor. Hiç olmazsa ilgilendiğinin farkedilmesini bekliyor. Annem öyle değildir. Kendini karıştırmadan benimle birlikte olmasını bilir. Hem de kitaplarda okumadan, bir yerden duymadan: içinden öyle geliyor. Bütün anneler böyle değildir. Gidip yatmasını söylüyorum: itiraz etmeden gidiyor. Karşımda oturduğu zaman düşüncelerimi hafifletiyor. İşim bitince gönderiyorum. Biraz iyileştigimi görünce, bana yaptığı iyiliğin karşılığı olarak onunla ilgilenmemi bekleyebilir, değil mi? Hayır. Seviniyor sadece.

Uyuyamıyorum. Uykuda değişeceğimden korkuyorum.

Oswald gibi uyanmaktan korkuyorum. Kendimi yormama- ya çalışarak bekliyorum yatakta. Oysa, asıl bu bekleyiş yo- ruyor beni. Terlemeye başlıyorum. Şaşılacak derecede zayıf- ladım bu terlemeler yüzünden. Önce ellerim, ayaklarım ter- liyor; sonra bacaklarım, sırtım. Ateşim biraz düşüyor bu terlemelerin sonunda. Tekrar ateşime bakmaya başladım. Yarım saatte bir derece koyuyorum. Annem, bazen dereceyi saklıyor. Terleme geçince yataktan kalkıyorum, çamaşır de- ğiştiriyorum ve evde dolaşmaya başlıyorum. Annemin uyu- madığını, yatakta endişeyle beni izlediğini seziyorum. Ba- zen dayanamıyor; çekingen bir sesle, nasıl olduğumu soru- yor. Ona, en aksi bir sesle, anlaşılmaz ve homurtulu bir karşılık veriyorum. Koltukta uyukluyorum çoğu zaman. Ankara'daki evi görüyorum rüyamda. Ev büyüyor, büyüyor, insanlarla dolup taşıyor. Tanıdığım bütün insanlar sığıyor evin içine. Gözlerimle, en önemsiz köşelerine kadar dolaşı-

yorum evi: annemle babamın pirinç topuzlu karyolasını, tahta kenarlı koltukları görüyorum. İstanbul'a taşınırken hepsi satılmıştı. Kafamın içini temizlemek mümkün değil demek ki.

10 Mart

Günseli'yi gördüm. Bana, hiç hasta değilmişim gibi davranı- yor artık. Bu kadar uzun hastalık olur mu? Bu konuyu ko- nuşmuyoruz. Evinde yalnızdık. (Arada hastalığıma izin ve- riyorum; yoruluyorum yatakta. Ya da ben hastalıktan izin alıyorum. Böylece sokağa çıkabiliyorum.) Divanda, dizleri- nin üstüne yattım. Başımı okşayarak dinlendirdi beni. Ona İbsen'in oyunundan da söz etmedim. Belki de sevişeceğimi- zi düşünüyordu. Bu düşüncelerini engellemek için, ateşim- den ve zayıflığımdan bahsetmek zorunda kaldım ona. Göz-

leriyle karşılaşmaktan çekindim; tavana baktım. Sonra... o korkunç terleme geldi. Hastalanmaya başladığımı ve hemen gidip yatmam gerektiğini söyleyerek kaçtım. Bizim aşk sona erdi anlaşılan. Gözlerindeki endişeyi görmemek için yüzü- ne bakmadım. Beni ilgi de yoruyor.

Üç gündür evden ve yataktan çıkmıyorum. Böylece an- nemden başka kimseyi görmek zorunda kalmıyorum. Öl- sem kimsenin haberi olmayacak; bize bildirmedi diyecek- ler. Buna da razıyım. Yaşamamak ve dolayısıyla yorulma- mak için tedbirler alıyorum gene; bu nedenle günlük tut- maya da üç günlük bir ara verdim. Düşüncelerimin bir iz bırakmadan dağılmasını bekliyordum. Ortılığı bir duman kaplamıştı. Düşünceler, anılar, istekler birbirine karışıyor- du. Şimdi bir durgunluk var.

Dün sabah annem, eskiden nasıl uslu bir çocuk olduğü- mu anlattı ve sonunda, şimdi de eski durumuma döndüğü- mü söyledi. Korkunç bir bakışla susturdum onu. Bilmeden Oswald

meselesine dokundu; ben de unutmaya çalışıyordum. Ölürsen daha da uslu olacağımı söyleyerek yerimden kalktım, yatağıma döndüm. Kimseye, kimsenin varlığına dayanamıyorum artık.

12 Mart

Beni hayata bağlayan tek şey bu günlük. Onun için yazıyorum. Yazdıklarımı da okumuyorum. Annem okur korkusuyla defteri yatağımın altına koyuyorum. Çok düzgün bir yazıyla yazmaya çalışıyorum: buhranlı bir gencin karalamalarına benzememesi için. Fakat olmuyor. Sayfanın ortasına doğru yazım bozuluyor, titrekleşiyor. Ellerimin titremesine engel olamıyorum. Kendimden utanıyorum. Hiçbir işi sonuna getiremedim istediğim gibi.

Yazmaktan sıkılınca, sayfaların kenarına, asık suratlı ya da mahzun bakışlı insanlar çiziyorum. Birbirlerine bakma- yan yalnız insanlar. Resme kabiliyetim olduğunu söylerler- di. Bazı insanlar tabii. Bazıları da, kendimi bir şey sandığı- mı, oysa daha doğru dürüst çizmeyi beceremediğimi söylerlerdi. Benim üzerimde hiçbir zaman anlaşılamadılar. Ora- dan oraya sürüklediler beni. Üniversitede arka sırada otu- rur birşeyler çizerdim, birşeyler karalardım. Kimseye uzat- mazdım çizdiklerimi. Olmazmış. Çizmek eylemi, kendini ortaya koymakmış. Buna hakkım yokmuş. Çevremde bir hava yaratmaya çalışıyormuşum. Anatomi de bilmiyormu- şum. Başkalarının yanında bulununca saldırıdan kaçınmak imkânsız. Sınıf arkadaşlarımdan biri, gizlice almış karala- dığım kâğıt parçalarından birini; bu işten anlayan, güven- diği birine götürmüş. Hemen yetiştirdi: bende çizgi esprisi yokmuş. Yok canım: böyle olmadı herhalde. Herhalde ben uyduruyorum. Ben de saldırıya karşı

o kadar savunmasız- dım ki. Bende çizgi esprisi yokmuş: bazen oluyor. Yatağı- mın altına girip defteri de kaçıramazsın ya; bu bakımdan rahatım.

Sinekler de eskisi kadar rahatsız etmiyor beni. Onlar da fazla uğraşmıyor benimle. Bu hareketsiz ve çevreye ilgisiz adamın üstüne çok konmuyorlar; ya da hemen uçup gidi- yorlar. Belki de onlara ilgimi yitirdiğim için gücendiler ba- na. Duvarda, tavanda öldürdüğüm sivrisineklerin kan leke- lerini sayıyorum. Ne hırsla öldürmüşüm zamanında; yapı- şıp kalmışlar. Bazı lekelerde yanılıyorum. Kalkıp bakıyo- rum: yuvarlak, koyu lekeler. Kim bilir ne? Eskiden bir siv- risineğin vızıltısı uyandırırdı beni. Havalar ısındığı halde, geceleri hiç vızıltı duymuyorum şimdi. Karanlıkta, uyuma- dan, tetikte onu beklediğim halde sivrisinekleri duymuyo- rum. Duyularım zayıflamış olmalı. Oysa bir ay öncesine ka- dar ne keskindi... Böyle olurmuş. Önce birden kuvvetlenir,

sonra insanı bırakırmış; bir külçe gibi kalırmış insan. Eşya- lara çarpıyorum yürürken. Karanlıkta yönümü tayin ede- miyorum. Birden kendimi bir duvarın karşısında buluyo- rum: soğuk ve sert bir duvarın. Başımı çarparak dağılaca- ğım korkusuyla duruyorum. Annemin çok değer verdiği bir sigara tablasını kırdım: robdöşambrımın eteğiyle. Başka za- man olsa çok kızardı. O kadar aldırıışsız olmuşum ki robdö- şambr diyorum. Ne bileyim ne demeli? Uzun hırka desey- dim... Oblomov'un hırkası gibi. Sizlerle uğraşacak halim yok. Kimsenin okumayacağı bir günlük için bu zahmete gi- remem. Oda giysisi diye yazarım dünyaya ikinci gelişimde. Ne aptalmışım bir zamanlar: var olmayan kişileri alırdım karşıma; onların beni eleştirmelerine karşılık vermeye çalı- şırdım. Bunu yapıyorum çünkü... derdim. Öyle diyorsunuz ama... derdim. Benim asıl niyetimin ne olduğunu biliyor musunuz bakalım? diye azarlardım onları. Şimdi, bu kü- çüklüklerin üstüne çıktım. Kimseyle alışverişim yok. Yal- nız,

size iyilik olsun diye robe-de-chambre yazacağım. Biraz “sense of humour” kaldığını anlayın diye bende.

Tolstoy, düşündüklerinizi yazmaya değer bulmuyorsanız yazmayın, diyor. Siz öyle bulamazsanız, gerçekten yazmaya değmezmiş. Tolstoy’a karşıyım. Yazıyorum. Bu, ancak beni ilgilendirir. Bu, beni ilgilendirir ancak. Hepsini birden din- ledik zamanında ve hiçbirine yaranamadık. Eksik olsunlar artık.

İlaçlara güvenerek iyileşme savaşına girmek, beni ken- dimden iğrendiriyor. Bir yandan, yaşamak istemediğimi dü- şünürken, bir yandan da günde üç kere gargara yapışım, aşağılık bir korkuyu belirtiyor. İlaçlarımı alıp banyoya ka- panıyorum; bu iğrenç durumumu kimse görmesin diye ka- pıyı kilitliyorum. Doktorlarla alışverişi kestiğim için eczacı- ların tavsiyelerine uyuyorum. Onlar, insanın suratına kuş- kuyla bakmıyorlar ve yakınmalarınızı sabırla dinliyorlar,

618

sonunda eli boş çıkmıyorsunuz eczaneden. Organlarımı sırayla tedaviye başlıyorum: önce burnuma damla, sonra boğaz için gargara ve pastil; belirli yerlerime yakılar koyuyorum. Sinirlerimi gevşetmek için de her gün değişen haplar yutuyorum: bu konuda anlaşıyor eczacılar. Çok farklı tavsiyelerde bulunuyorlar. Bende de kabahat var: sıkıntılarım her gün değişiyor. Her gün yeni hastalıklar buluyorum kendimde. Bu işleri, yazdığım kadar eğlenceli yapmadığımı söyleyebilirim.

15 Mart

Bugün sokağa çıkmaya karar verdim: gene bir izin kullanalım. Günseli'ye gitmek istiyordum. Birkaç gündür izinli olduğumu biliyordum. Evden çıktım, yavaş yavaş yürüyerek caddeye ulaştım. Kalabalık, birden şaşırttı beni: başım döndü. İnsanlar, bana çarparak yanımdan geçiyorlardı. Kuvvetli güneş

gözlerimi kamaştırdı, sersemledim. Bu telaşı ve bu güneşi... ve insanların, bütün bunlara aldırmadan çaba gös- termesini anlamıyordum. Bu gücü nereden buluyorlardı? Dış etkilere duyarlılıkları kalmamıştı. Sağlam kayalar gibi yu- varlanıp gidiyorlar, önlerine çıkan zayıf cisimleri ezip geçiyorlardı. Kaldırımın kenarına çekildim: azalıp bitmelerini bekledim. Güneş, üstlerinde kesin gölgeler bırakarak yalı- yordu onları. Hiç aldırmadan geçiyorlardı. Beklemenin fay- dasız olduğunu görünce, geri dönmek, yatağıma ve ilaçları- ma dönmek istedim. Bu şiddete dayanamayacaktım. Bir elektrik direğine yaslandım. Bu sırada Cevdet'i gördüm kar- şımda. Nasıl geldiğini, nasıl yaklaştığını farketmedim. Oysa insanlar, bu aceleciliklerinin içinde, benim farketmediğim birçok şeyi görüyorlar. Ben durduğum yerde uyuyorum, gözlerimi dört açtığım halde. Onlar da güneşin ve insan se-

linin varlığını duymuyorlar. Hayır. İstedikleri zaman, onlar için gerekli olduğu zaman duyuyorlar. Benim gibi, onlara benzemeye çalışarlarsa... neyse geçelim bunu. Cevdet'i far- kettim sonunda. Daha o kadar körleşmedim. Nedendir bi- linmez: hep gülümser. Onu gördüğüm anda direğe yaslan- mış duruyordum: kendimi toparlamaya ihtiyacım yoktu. Önce gülümsemesini gördüm; sonra gülümseyen ağız daha açıldı: sesler çıkarmaya başladı. Ne söylediğini pek anlamı- yordum. Ben de onun gibi gülümsemeye çalışıyordum. Du- rumumda bir anormallik yoktu herhalde. Cevdet de konu- şmasını aralıksız sürdürdüğüne göre, durumu idare ediyor- dum. Fakat birden “onun” geldiğini, göğsümü sıkıştırmaya başladığını hissettim: ölüyordum. Elektrik direğiyle Cev- det'in gülümsemesi arasında sıkışıp kalmıştım: hareket ede- miyordum. Cevdet'e nasıl anlatabilirdim? Hastalığımı bilmi- yordu. Fırsat bulup söyleyememiştim de. Konuşmasının akışı içinde hastalığımı bir yere

yerleştirmek imkânsızdı: paniğe kapıldım. İnsan olduğumu unuttum. Alışkanlıklarım beni bırakıp gittiler. Kendiliğimden bir davranışta bulunamayacaktım. Ölüm halinde olduğumu söyleyemeyecektim. Bu nasıl ifade edilirdi? Oysa, konuşmayı sürdürmek gereki- yordu: ölmek pahasına.

Yolda-bir-arkadaşına-rastlayan-bir-insanın-alışılmış-tavırlarıyla dinlemek gerekiyordu Cevdet'i. Böyle bir durumda nasıl davranılırdı? Ümitsiz gözlerle çev- reme baktım: benim gibi, arkadaşını dinleyen başka bir in- sanı boş yere aradım. Benim durumumdaki bir insana ben- zemeyi becerebilirdim belki. Cevdet ne yazık ki -ya da ne iyi ki- benim eriyip dağılışımı görmedi. Telaşımın yersiz ol- duğunu hissettim. Bakışlarından, kötü bir şey olmadığını sezdim. Bütün gücümü toplayarak, ondan ayrılmayı sağla- yacak bir iki kelime söyledim. Ayrıldık; daha doğrusu ben, elektrik direğine dayalı, onun gidişini seyrettim. Ölmek üzereydim. Hemen bir taksiye

attım kendimi; eve döndüm.

620

Evde ölmek istiyordum. Annem, kapıdan girişimi kor- kuyla seyretti. Banyoya daldım ve ilaçlarıma saldırdım. Eve dönmek beni, ne pahasına olursa olsun yaşamak isteyen bir solucan yapıyor. İnsanların, güneşin ve hareketin olduğu yerde ölüm kavramına daha kolay dayanabiliyorum. Eve dönünce, duvarlara, eşyaya sinmiş olan karanlık düşüncele- rim üzerime saldırıyor: ölüme, evde katlanamıyorum. Oysa evde ölmek istiyordum. Ne istediğimi bilmiyorum artık sa- yın insanlar! Beni affedin!

Bardaktaki suya, renkli ve kokulu sıvılar damlattım. İlaç, büyüyle ilgili bir şey galiba. Batıl bir inanış. Bütün doktor- lar kalbimin sağlam olduğunu söylediler; bununla birlikte, kalbi takviye eden bu ilaçları aldığım zaman ferahladığımı sanıyorum. Daha doğrusu, ilaçları almadan sabırla bekleye- miyorum sıkıntının geçmesini.

Sokaktaki ölümden kaçmıştım. Şimdi evdeki ölüme da- yanamıyorum. Yatağa uzandım,

düşünmeye başladım: nere- deki ölüm daha iyi? Sokakta ölmek daha güzel; gene de ev- de ölmek istiyorum. Babamın ölümü gibi aceleye gelsin istemiyorum. Kimse yanımda olmayacak sokakta, kimsenin haberi olmayacak. İnsan, evde tedbirini ona göre alır. Konu komşuyu davet eder. Ölümümü gazeteden öğrenmelerini istemiyorum. Ya da hiç duymayacaklar. Aylarca sonra, öldü- ğümü bilen birinden öğrenecekler. Ne var ne yok, diyecek- ler. İyilik sağlık, diyecekler. Selim nasıl, diyecekler. Hayret- le yüzüne bakacaklar. Duymadınız mı, diyecekler. Sonra, daha ne var ne yok, diyecekler; iyilik sağlık diyecekler. Sı- radan bir ölüm. İki “iyilik sağlık” arasında kalacak ölü- müm. Belgeler de kalmayacak geride. İsteseler de öğrene- meyecekler. Nasıl bir insandı, diyecekler. Sizden iyi olma- sın çok iyiydi, diyecekler. Nerede gençlik resimleri, çocuk- luk resimleri, bebeklik resimleri? Şuralarda bir yerlerde ol- malı, diyecekler. Hizmetçi kaldırmış olmalı, diyecekler; o

kadar da söylüyorum buraları karıştırmayın diye.

Divana uzandım sırtüstü. Ölmedim. Güneşin bütün ci- simleri ısıttığı bir sırada miskin bir durumum var. Tabiatla da iyi geçinmesini bilemedim. Gene de anlayışla kabul eder beni belki. Galsworthy'nin hikâyesindeki gibi, elma ağacı- nın altına da gömmezler ki insanı. Rüzgârlı, yeşil bir bayı- rın manzarasına karışamaz ki insan. Neresinden baksam uygunsuz bir görünüş. Eskiden belediye yokmuş herhalde. Herkese uygun bir köşe bulunuyormuş. Medeniyetin de bir yararını görmedim ayrıca. Tabiata dönemezsin, binaların boyunu aşan bir taş da diktiremezsin kendine. Zencilere ya- pıldığı gibi cenazende şarkı da söylemezler. Sıcak bir gün- de, kara gözlükler takmış, ceketlerini kollarına almış insan- lar, beyaz gömlekli adamlar, başörtülü kadınlar... Hiç ol- mazsa gazoz içsinler de bir serinlik kalsın içlerinde son gü- nünden hatıra. Yalnız sıcağı ve tozu hatırlamasınlar. Hava da ne sıcak, demesinler. Öğle

namazında güneş yakmasın onları. İmamın kara cüppesini görünce bunalmasınlar. Evet, gazoz içmelerine izin verilmeli. Bir de, trafik sıkıştı; arabaların içinde piştik, demesinler. Belediye, elma ağacının altına gömülmeme engel olacağına, asıl bunlara engel ol- sun. Yakalarını gevşetip, mendilleriyle boyunlarını silme- sinler. Soğuk bir günde ölürsem de kimse gelmeyecek. Bir- kaç kişi bulunacak cenazede. Işık ailesinin kaderi: gürültü- ye gelmek. Soğuktan kimse gözünü açamayacak: gözyaşları donup kalacak yanaklarında. Baharda ölmek istiyorum.

Akşam üzeri biraz kendime geldim. Daha yatmalıyım, de- dim; kendimi divanda tuttum sıkı sıkı. İyi olduğumu sandı- ğım anda hemen kalkmamalıyım ayağa. Beni bu acelecilik bitirdi. Kalkabileceğimi hissettiğim bir anda da yatarak, gerekmediği halde yatmanın zevkini yaşamalıyım, diye dü- şündüm. Hayır, düşünmedim, düşünemiyorum. Çevreme bakarak, yaşayışımı bir

an daha sürdürebilmek için, içgü-

622

dülerimle tedbirler alıyorum. Arada birşeyler düşünür gibi oluyorsam da hemen unutuyorum. İşte gene yatmak üzere karar aldığımı unuttum ve yataktan fırladım. Annemin şaş- kın bakışlarına aldırmadan sokağa attım kendimi. Günse- li'ye gidecektim.

Evde yokmuş: bir tanıdığına gitmiş. Neden oturup beni beklemiyor? Teyzesi, yüzümdeki sorgu dolu ifadeyi anlamış gibi, Günseli'nin beni çok beklediğini söyledi. Bu kadın benden hoşlanmıyor. Hiç kimsenin akrabası benden hoş- lanmaz. Benim tersliğimden olacak. Dostlarımın yakınları- na dayanamam. Ben onlara, kendi yakınlarımla baskı yapı- yor muyum? Sevdığım insanların hatırı için neden “yakın- larına” katlanayım? Aceleyle başımı salladım. Hemen mer- divenlere yöneldim. Sonra geri döndüm birden; Günseli'nin gittiği yeri tarif ettirdim kadına. Bu kadınla ne ilişkim ola- bilir benim? Geriye döndüm diye küçümsemiştir beni. Böy- le basit ölçülerle değerlendirirler insanı.

Dostoyevski'yi de okumamışlardır, bilmezler.

Günseli beni görünce şaşırdı. İnsanlar neden şaşıırırlar beni görünce? Sonra neden kendilerini toparlarlar? Hiç ol- mazsa şaşkınlığınızı sürdürün. Size sürekli bir duygu ver- mesini hiç bilemeyecek miyim? Günseli de toparladı kendi- ni. Neden köşeme çekilip ölümü beklemesini bilmiyorum da insanların yaşantılarına burnumu sokuyorum? Sonra da davranışlarına katlanamıyorum? Bu gidişle, ben böyle yaşa- maya devam edersem, ölümün geleceği filan yok. Birtakım eller sıktım, bir takım adlar saydılar: hepsini hemen unut- tum. Ben her şeyi öyle bir kerede öğrenemem. Şaşıırım. Düşüp bayılacağımı sandım birden. Tanımadığım insanla- rın evinde bayılmak! Bir koltuğa çöktüm. Tül perdeler ve radyo örtüsü: hiç beğenmedim. Rahat görünmek için bacak bacak üstüne attım ve sürekli gülümsemeye çalıştım. Baca- ğım titriyordu: havadaki bacağım. İki elimle, bütün gücüm-

le tuttuğum halde titriyordu. Onların bacakları titremiyor- du. Bütün bacaklara hırsla baktım; biraz da korkuyla. Her- kes bana bakıyordu; bacağımanın titremesine bakıyordu. Ki- barlıklarından görmemiş gibi yapıyorlardı. Batsın kibarlığı- nız! Ölürsem görürsünüz. Evi birbirine katarım. Hayır, de- dim kendime: kimse seninle uğraşmıyor, sana öyle geliyor. Bu iki durumu birbirinden ayırma yeteneğimi kaybettim ar- tık. Birinin gülümseyerek bana birşeyler anlattığını sanıyor- dum: oysa, neden sonra, başkasıyla konuştuğunu anlıyor- dum. Bana öyle gelmiş. Günseli de beni rahat ettirmek için, aldırmıyormuş gibi davranıyordu. Yoksa bana öyle mi geli- yordu? Bu daha çok sinirlendiriyor beni. Bir yandan bana aldırmıyormuş gibi yapıyor, bir yandan da benden korktu- ğunu hissediyorum. Kötü bir şey yapmaktan korkuyor be- nim için. Neden korkuyorsun benden canım sevgilim? Korkulacak halim kaldı mı benim? Hiç belli olmaz. Son nefe- simde bile, öyle bir kıyamet koparırım ki

bana acıdıkları için pişman ederim herkesi. Böyle olmadığımı göstermek için, Günseli'ye gülümsüyorum. Bu da doğru değil. Aşkımı- zı elevermemeliyiz. Her zaman olduğu gibi içinden çıkama- yacağım bir duruma soktum kendimi.

Günseli'yi oradan alıp gidemezdim. Onun üzerinde resmî bir hakkım yoktu: akrabaları böyle düşünürdü. Ben kim oluyordum? Bir arkadaş. Günseli'yle evleneceği söylenen kararsızın biri. Belki de bakışlarıyla, kalkıp gitmem gerekti- ğini söylüyorlar bana. Yanımdaki ihtiyar teyzeye ya da kar- şımdaki evin genç kızına baktıklarını sandığım bir anda, as- lında bana bakıyorlar belki. İçimin boşaldığını, döne döne yere düşeceğimi sanıyorum. Bütün dikkatimi toplayarak ayağa kalktım. Hiçbir şeye çarpmamalıyım. Ayakta durur- sam, bacağımın titremesi anlaşılmaz. Ellerim ter içinde: kimseye dokunmamalıyım. Kimsenin elini sıkmamalıyım. Oturmam için ısrar ettiler; yemeğe kalmamı istediler. Gün-

624

seli'ye baktım: gözlerin dilinden bir şey anlamıyorum. Ya ben kalkınca Günseli benimle gelemese? Bu korkuyla tek- liflerini kabul ettim. Misafirliğe gittiğim bir evde, birlikte sofraya oturmak sevdiğim bir gelenektir. Sonunda yemeğe kalmadığım ziyaretlerde bir soğukluk vardır; içten olmayan bir ilişki. Bu insanlardan da bir an önce kurtulmasını bile- medim işte. Yemeğe kalışımı, Günseli'nin geleceği bakımın- dan olumlu bir işaret saymışlardır. Aklımı başıma topla- mam için bir fırsat verdiler bana. Ne kadar da iyi tanıyorсу- nuz beni canım? Derimin altındaki karışıklığı bilmeden yargılıyorsunuz beni. Ne kadar damat delisi bir kalabalık. Ulan, ölüyorum ben: ne yapacaksınız benim gibi damadı? Tam çorbamı içerken başımı kaldırırsam ve... beni köküm- den sarsan şeyleri, “onu”, hamamböceğini filan anlatsam... her şeyi itiraf etsem gözyaşları içinde. Ne yaparlardı acaba? Dünya tarihinde buna cesaret eden biri çıkmamış. Belki be- nim gözümünden kaçmıştır. İnsanlar yüzde

yüz ölümlerin ku- çağına atmışlar da kendilerini, buna cesaret edememişler. Önemli saymadığımız için kayıtlara geçirmedi mi diyorsu- nuz. Öyle olsun. Bir itirazım yok. Zaten benim de böyle bir şey yapmam zor: ölüme doğru bile insan çekingen ve ted- birli oluyor. Özellikle, gülünç olmaktan, vebadan korkar gi- bi çekiniyor. Son nefesine kadar gülünç olmaktan korktu; hiç olmazsa bunu sürdürdü, denilebilir benim için.

Evin beyi karşımda oturuyordu: burjuva terliklerini giy- miş bir durumda. Ona desem ki: Rasim Bey! küçük burjuva yaşantınızdan çıkın; birlikte sürünelim. İnsanlara bundan başka yapabileceğim, bir teklif yok. Günseli'ye evlenme teklif edebilirsiniz oğlum. Ha, evet; unutmuştum. Size de yukarıdaki uygunsuz teklifi yapmak isterdim; fakat yolunu bilmiyorum. Babanıza mı söylesem acaba? Olmaz. Doğru. Kuralları bilmiyorum. Yaşama kurallarından habersizim. Tek başıma beceremediğim bir yaşantıyı, birlikte nasıl sür-

dürürüz? Başkalarını taklit ederdik. Olmaz. Yaşamayı taklit ederek insan ancak yirmi beş yıl kadar yaşar senin gibi. Teklifini kabul edemeyeceğim oğlum. Fakat amcabey, yaşa- mayı nefes almak gibi rahat sürdürenler de var. Onlar daha fazla yaşasın. Yaşasınlar inşallah. Beter olsunlar!

Yemeğimi bitirmedim. Oysa annem, yemeğimi sonuna kadar yemeye alıştırmıştı beni. Doğru dürüst bir şey öğret- medi zaten. Göstererek de örnek olmadı. Ben de öğreneme- dim. Erkekler gibi tükürmesini, sigara içmesini, havluya yüzümü silmesini, eşyayı tutmasını bilmiyorum bu yaşım- da. İnsanlara para uzatmasını bilmiyorum daha; cüzdanım- dan para çıkarmasını beceremiyorum. Ne işim var bu dün- yada benim? Tabağımı uzatışım bile başkalarına benzemi- yor. Oysa ne kadar çalıştım tabağıma bakmadan tabağımı uzatmaya. Annem de yerli yersiz şımarttı beni: başka türlü oluşumu yanlış yorumladı. Onun oğlu kimselere benze- mezmiş. Çok duyduk bu sözleri başka

annelerden de. An- nem sorumludur. Hiçbir şey bilmeseydim, belki yeni baştan öğrenebilirdim. O kadar da saf kalamadım. Artık çok geç. On yedi yaşıma kadar beni yıkadı; bütün imtihanlardan önce, sabahlara kadar anlattığım dersleri dinledi. Yalnız başı- ma çalışma alışkanlığını edinemedim bir türlü. Ruh doktor- ları da bu satırları okusalar, bilgiç bir tavırla pis pis sırtır- lar. En kötüsü, hayır demeyi öğrenemedim. Yemeğe kal, de- diler: kaldım. Oysa, kalınmaz. Onlar biraz ısrar ederler; sen biraz nazlanırsın. Sonunda kalkıp gidilir. Her söylenileni ciddiye almak yok mu, şu sözünün eri olmak yok mu; bitir- di, yıktı beni. Kitaplar da büsbütün bozdu ahlakımı. İnan- mak güzel şeydir, hayır, değildir. Erkek dediğin, cebinden dolmakalemini çıkarıp öyle bir adres yazar ki... Kaşığının alışkın bir hareketle çorba tabağının içine bırakır, kaşık hiç ses çıkarmaz tabağa düşerken. Sofrada konuşurken de söy- lediği sözlere kaptırmaz kendini. Bu nedenle bir hareket

626

yapmaz: yemeği örtüye dökmez, bardağa çarpmaz. Bütün bunlardan önce, nişanlı bile olmadığı bir kızın akrabaları- nın evinde o kızla birlikte yemeğe kalmaz. Kalsa da kendini yiyip bitirmez bunu düşünerek. Belirsiz bir kuruntu yüzün- den yemeği zehir etmez kendi kendine.

Durumumu düzeltmeliyim. Ne yazık, konuşamıyordum. Başım dönüyordu; yerimden kalkamıyordum. Selim Işık çökmüştü, çözülmüştü, bitmişti. Hâlâ aptal gibi gülümse- meye çalışıyordum. Kimsenin aldırıldığı yoktu. Sadece ta- bakların hareketi görölüyordu; atal-kaşık gürültüleri geli- yordu. Boğuk sesler işitiliyordu. Sade bir aile atmosferi için- de bir cehennem oyunu sahneye konuluyordu. Boyumdan büyük işlere kalkmıştım. Şimdi, boyumdan küçük işleri bi- le başaramıyordum. Böylesine rezil bir yenilgi görölmemiş- ti. Gücümü tahminde yanılmıştım. Turgut evlendiği zaman ben de evlenecektim. atal-kaşık ve fasulye pilakisi karşı- sında böyle ağır bir

yenilgiye uğramayacaktım. Oysa fasul- yeyi ne kadar severdim. Her şeyle aramı bozdum artık. Her şey bana düşman kesildi. Tanrım, diye düşündüm ilk defa. İlk defa, Tanrım dedim; bıraksınlar beni artık...

20

Turgut başını kaldırdı: otomobilin arkasında bir adam du- ruyordu; bir köylü. “Bizim buraların havası sağlamdır bey,” dedi. Neden Selim insanlarla kolayca konuşamadı? Köylü- lerle alay ederlermiş lisedeyken; Selim değil, arkadaşları. Kötü davranışlara karşı yeteri kadar direncim yok, derdi. Kötülüğün kuvvetine karşı duramazdım: onlarla birlikte gülerdim, diye anlatırdı. Zayıflığından çoğu zaman yakınırdı. “Yol yorgunluğumu gideriyorum,” diye karşılık verdi köylüye. Orta yaşlı bir köylü. Bu köylülerin de yaşı belli ol- maz. Orta yaşlı dediğin köylü senden küçük çıkar. Bir kere,

küçük yazdırmışlardır nüfusa: askere geç gitsin diye. Son- ra... derdi çoktur bunların. Selim'in aydın arkadaşları, Ser- hat, Ahmet Bayır filan, çok iyi özetlerdi bu durumu. Bir si- gara uzattı köylüye, bir tane de kendisi yaktı. Protokole çok dikkat ederler. Selim'in günlüğünü okusaydı, ne derdi aca- ba? Hey gidi Selim! Ekmeğinin buğdayını çıkaran insandan bu kadar uzak mı kalacaktın? Efendim? Bunları ciddi ola- rak söyleyenler de var. Daha güzel ifade ediyorlar tabii. Pe- ki, kimlerin içine karışmalı o halde? Yok canım! Köylüler, Selim'in günlüğünü yüzüme vurmazlar. Trendeki genç adamdan ne duymuştu Selim? Kulak misafiri olmuş; pek yapmazdı böyle şey. Sevgide toplumculuk, diyormuş çocuk. Ben de ondan yanayım. Çıkarını düşünen insan, fakir de ol- sa, aynı derecede kötüdür. Belki sevgi, biraz iyi yapar onu. Bu köylüyle bir ortak yanımız var: ikimiz de sigara içiyo- ruz. Gerisini kimse bilemez. Selim, herkesin yüzüne bağır- mak istedi, kötüsünüz diye. Ruhu ezildi. Kendi sesini

duy- du yalnız. Sonunda kendi kötülüğünde karar kıldı. Canım kötü Selim! İnsanların arasına karışsam da seni kaybetme- nin acısını gideremem. Hiçbir yaşantı gideremez bu acıyı. Bir sigara ikram edip avunurum sadece. Ayakta kalabilme- mi istiyorsan, bu kadarını da hoşgör. Sigarasını bitirince izin isteyip gitti. Kusura bakma dostum: ruhum kapanık. Dertleşmenin mümkünü yok. Sonra pişman olur insan: içimdekileri dağa taşla söyleseydim diye. İnsanı inatçı yapan bir güçsüzlük bu. Köylünün arkasından uzun süre baktı: bacaklarını açarak gidiyordu. Gidişinde, bilgisizliğin güzel- liği vardı. İşinin dışında, kolunu bacağını nasıl kullanacağı- nı bilemez. Birçok insan uzaktan bile sevimli değil. Gene de düşünceleri paylaşacak birinin olmaması kötü.

Rüzgâr kuvvetleniyordu. Hiç akşam olmasa da bu tepe- nin üstünde, durmadan okusam. Ne olurdu sen insan ol- saydın Olric, ya da Selim ölmeseydi. Neler yapardık değil

628

mi? Başka insanlar da, benim gibi, bütün bunları çok anla- dıkları için mi, bir varlık gösteremeden çekip gidiyorlar dünyadan? Selim'in anlattığı biçimde yaşamasını bilen yok mu? Benden hayır yok artık Olrıc. Öyle demeyin, efendi- miz, düşünün ki Selim'in dünyada kalan son temsilcisi siz- siniz. İlk temsilci yoktu zaten, Olrıc. Bakalım bu yükü taşı- yabilecek miyim? Okuduğum günlük bende derman bırak- madı. Ortak yanlarınızın olduğuna güvenim var, efendimiz. Ben de artık, buna inanmaya cesaret ediyorum Olrıc. Bir- çok şeyi şimdi daha iyi anlıyorum. Selim'le birlikte yaşamış bir insan olmak artık gurur veriyor bana. Onunla geçirdi- ğim bir günü hatırladım Olrıc: ilk bakışta önemsiz bir gün. İster misin anlatayım? Beni yalvartmak mı istiyorsunuz, efendimiz?

Bundan yıllarca önceydi, Olrıc. Sıcak bir günde, Selim'le bir tepenin üstünde çalışıyorduk. Üniversite öğrencisiydik daha. Harita çıkarıyorduk. Gecekonduyla dolu, ağaçlık bir yerdı. Öteki

arkadaşlar evinizden, bahenizden yol geçecek diye korkutuyorlardı zavallı insanları. Bizden ekiniyorlardı. Evlerin birinden, esmer bir adam geldi yanımıza. Otobüs bi- letisiymiş. İçimizde en gösterişli olarak Selim'i bulduğu için, ona yaklaştı; onunla, saygılı bir tavırla konuştu. Dere- den tepeden bahsettiler. Biletinin güzel bir kızı vardı: bilet- i gibi esmer. Çok genç ve utangaç glmseyişli bir kız. İki- mize kahve yapıp getirdi; yanında da su. İyi yıkanmış iekli bardakların dış yüzlerindeki su taneciklerini şimdi bile g- rr gibi oluyorum. Ve biliyorum ki, Selim de sağ olsaydı, i- tiğimiz suyun serinliğini böyle anlatırdı bana. Sonradan Se- lim'e takılmıştı çocuklar: adam kızını sana vermeyi düşünü- yor, seni gözüne kestirdi. Ne yazık. O zaman yanlış tanıttım kendimi Selim'e. Ben de çocuklarla birlikte güldüm. Evin gölgelik yamacına oturdular biletiyle birlikte, bize de sırtla- rını döndüler. Uzun uzun konuştular. Kim bilir ne konuştu-

lar? Ben yalnız suyu ve kahveyi hatırlıyorum. Bu sözlerimi duysa çok şaşardı Selim. Bana kalırsa adamla konuşurken de, biz onunla alay ederken de, kısa bir süre için bile olsa, biletçinin kızıyla evlenmeyi düşünmüştür! Ve bunu düşün- düğünü hiç unutmamıştır. Bana kalırsa çok güzel, kimseyi incitmeyecek bir şekilde düşünmüştür bütün bunları. Ben o zamanlar, Selim’le ciddi bir tavırla konuşan herkesi, onun ciddiye aldığını anlamıyordum. Ve bunun dışında herkesten kuşkulandığını göremiyordum. Gülmek, onun için bir ko- runma aracıydı. Bunu geç anladığım için de cezamı çekmeliyim Orlis. Hiçbir şeyi unutmadı ve her olaydan, hayatının sonuna kadar rahatsız oldu. Mümkün olsaydı biletçinin kızıyla ve yolda gözünün ucuyla gördüğü her kızla evlenirdi. Biletçiyle ve herkesle dost olurdu. Sözün gelişi değil, gerçek- ten yapardı bunu. Bunu yapamayacağını anlayınca, Selim olarak yaşamanın imkânsızlığını görünce, hayatın hızlı akışı içinde, küçük anları sonuna kadar yaşayamayacağını

sezin- ce, önce büyük bir ümitsizlik ve korkuya kapıldı; bütün gü- cüyle varlığını korumaya çalıştı. Sonra da... bilmiyorum Ol- ric, sonra ne oldu. Okumalıyım, öğrenmeliyim. Belki de bu işin sonunu hiçbir zaman bilemeyeceğim. Önemli günler yaşıyoruz Olric: tarih düşürelim. Dış etkenlerin karmaşıklığı bizi yolumuzdan çevirmesin: biz işimize bakalım.

Selim'in defterini açtı, okuduğu son sayfanın kenarına küçük harflerle yazmaya başladı:

Senden hatırladıklarım damla damla su gibidir
Elin ayağın olayım, Selim bana haber getir.
Yaşayışın benim için zahmet-i devr-i esatir
Vesaik-i perişanın sinemde ağı gibidir.

Derlenip toparlandı; kaldığı yerden okumaya devam etti.

Gidelim buradan Günseli. Terden utanç içindeyim. Boğa- zım yanıyor, ateşim yükseliyor. Günseli, durmadan bana bakıyordu. Beni seviyordu. Her şey iyi gitsin istiyordu. Sev- ginin her şeyi düzeltmesini istiyordu. Ben de istiyordum. Gücüm kalmamış. İstedigimi, istemem gerektiğini düşün- meye çalışıyordum ancak. İstemiyordum. Ben dalgın bakış- larla, gürültülerin arasında kendime bir yol açıp, ne pahası- na olursa olsun kapıya ulaşmaya çabalıyordum. İstekleri- miz uyuşmuyordu: çünkü ben kendi derdime düşmüştüm. Çünkü ben her ne pahasına olursa olsun kendimi korumak istiyordum. Hayvan gibi olmuştum. Tek yönlü bir sevgiydi aramızdaki. Çünkü ben, bir an sonra ne olacağımı bilmi- yordum. Bir an sonraya ulaşabileceğime güvenmiyordum. Sürekli bir panik içindeydim. Yolda hiç konuşmadık. Onu evine bıraktım.

Bu deftere anlamsız sözler yazmak istiyorum artık. Aklımı kullanmaktan ve anlaşılmaya çalışmaktan bıktım. Hiçbir zaman da anlamlı olmayı becerebildiğimi sanmıyorum. Rü- yalarımnda, birtakım insanlara, bunu yapamazsınız, diye ba- ğırıyorum. Ne dediğimi anlamıyormuş gibi yüzüme bakı- yorlar. Hayır yalnız rüyada değil, gerçek dedikleri hayatta da böyle olmuştur her zaman. Müdürün karşısında, bu ya- zıyı yazamazsınız, diye çırpınmışımdır. Durduramayacağı- mı bildiğim ve bununla birlikte durdurmayı çılgınca ümit ettiğim davranışlarda bulunanlar, ben çırpınırken hep rüya- daki adamlar gibi, hayretle bakmışlardır yüzüme. Bocala- malarımı kayıtsızca seyretmişlerdir.

Anlaşılmaz kelimeler yazmak istiyorum kâğıdın üstüne. Yıllardır benden beklenen bir hareket bu. “Tabancayı aldı

ve ateş etti” cümlesini yazmak istiyorum mesela. Yüzlerce defa, altalta. Aylardır bu cümle durup dururken kafama ta- kılıyor.

Eve gece yarısı döndüm. Annem uyandı hemen. Karşılık- lı oturduk konuşmadan: bizim sessiz bir ayinimiz bu. Yolda Günseli’yle konuşmak istiyordum ve... adam tabancasını çı- karıp ateş etti. Evet, her düşüncemin başında ya da sonun- da aklıma geliyor bu cümle. Bu deftere aklıma geleni yazar- sam rahatlayacağımı sanıyorum. Yüz kere yazmak istiyor- rum: adam tabancasını çıkardı ve ateş etti. Çünkü yüz kere geliyor aklıma günde. Kime ateş etti? Bilemiyorum. Düşün- cemin akışını serbest bıraktığım zaman hemen bu cümle- nin aklıma geldiğini biliyorum. Lisedeyken atış poligonuna gider ve altıpatlar bir tabancayla küçük, sarı küplere ateş ederdim. Attığımı da vururdum arasıra. Beni teşvik ederdi atıcılar. Ben, sahte bir alçakgönüllülükle, isabetlerin rast- lantı olduğunu söylerdim. O zamandan beri tabanca alma- dım

elime. Askerde de sadece tüfek atışı yaptım. Neden anlatıyorum bunları? Ateş eden adamla ne ilgisi var bu işleri yapmış olmamın? Belki aklıma takılan bu adam, bu sözlerden heveslenip söyler neden ateş ettiğini diye mi düşünüyorum? Saçma. Hiç olmazsa nasıl ateş ettiğini söylese. Ateş edecek mi, yoksa etti mi? Bundan da emin değilim. Hepsi saçma. Kimseyle anlaşmayı ümit etmediğime göre, anlamlı cümleler yazmanın ne yararı var? Belki sonunda, bu cümlenin korktuğum kadar anlamsız olmadığını görürüm ve... kurtulurum, diyemiyorum. Bazı meşhur adamların hayat hikâyelerinde vardır böyle karanlık sonlar: adam, esrarlı ve anlaşılmaz bir kişiliğe bürünür, eski dostlarına davranışı değişir, yerli yersiz kavga eder onlarla. Son aylarda kimseyle görüşmüyordu, kimseyi kabul etmiyordu, diye yazar kitaplar. Birtakım esrarengiz insanların etkisine kapılmıştı ve... ve sonunda ölür tabii. Sonrası daha da acıklıdır: yapı-

632

lan otopside, beyninde bir yapı bozukluğu bulunur, ya da bir ur filan. Vah vah derler; bilseydik daha önce tedbirini alırdık.

Mizah, benim durumumdaki biri için tehlikeli bir çare. Gülünç durumlarda düşünüyorum önce kendimi; acıklı maceramı bir an için unutuyorum ve sonra buhran bütün ağırlığıyla üstüme çöküyor. Hazırlıksız yakalanıyorum. Fakat gizli emellerim var bu konuda: kendimle alay ederken, kafatasımı iki usta parmağın açacağına ve içinde yapacağı küçük bir iki değişiklikle beni tekrar aydınlığa kavuşturacağına inanıyorum. Bir süre sonra, bu aptalca inancımınla alay etmeye başlıyorum. Sonra... sonra korku her şeyi siliyor.

21 *Mart*

Evet korku. Eskiden güneşin doğuşuyla korkularım dağılırdı. Şimdi her sabah yeni korkularla

uyanıyorum. Günse- li'nin akrabalarında yemek yediğim gece, evin kedisiyle oy- namıştım bir aralık ve kedi elimi tırmalamıştı. Hafif bir sıy- rık olmuştu başparmağımın üstünde. İki gündür huzursuz- luk içindeyim; kedinin kuduz olup olmadığını düşünüyö- rum sürekli. Garip olan bir nokta daha! Bu konuda hiçbir tedbir almayı düşünmüyorum. Sadece korkuyla beklemeyi biliyorum. Kuduz olduğumun anlaşılması için ne kadar sü- re geçmesi gerektiğini hesaplıyorum. Gerçek ümitsizlik bu olsa gerek. Hiçbir kurtuluş tedbiri düşünemiyorum. Yalnız kötü şeyler olmasından korkuyorum. Tam ümitsizlik de de- ğil. Belirli süreyi geçirip de kuduz olmazsam ne kadar sevi- neceğim bilseniz. Günler geçtikçe bu korkuya olan ilgim azalıyor. Başka korkular buluyorum: korkudan korkuya at- lıyorum. İnsanın yıldızlara baktığı zaman duyduğu evrensel korku gibi duygulara yer yok bu arada, ne yazık. Aşağılık,

seviyesiz korkular panayırını. Oysa, bu kadar aşağılık olmadı- ğımı da seziyorum.

Aklıma takılan bir cümle daha: benden ne istiyorlar bil- miyorum. Bu cümle daha anlamlı gibi. Yakında bir iki cüm- leden ibaret kalacağım: adam tabancasını çıkardı ve ateş et- ti, benden ne istiyorlar bilmiyorum. Turgut'un cevap kartla- rı vardı: konuşmak istemediği zaman onları çıkarıp göste- rirdi karşısındakine. Ben de bu kartlara döndüm.

Kendime soruyorum: ne hissediyorsunuz? Korkuyorum. Beni rahat bırakmıyorlar. Sizi neden rahat bırakmıyorlar? Benden ne istiyorlar bilmiyorum. Gözlerinizde kötü hayal- ler gören insanların rahatsızlığı var. Ne görüyorsunuz? Adam tabancasını çıkardı ve ateş etti. Korkuyorum. Ateş ediyor. Ateş ediyorlar. Neden ateş ediyorlar? Benden ne isti- yorlar, bilmiyorum. Korkuyorum. Korkuyorum.

Siliniyorum. Mürekkebim az geliyor. Çok hafifledim. Ar- tık ancak ölünce ağırlaşabilirim.

Günseli'nin dizinde saat-lerce yatıyorum ve ne Günseli'yi dinliyorum, ne Günseli'yi hissediyorum. Yalnız, kalbimin atışlarını izliyorum. Yavaşlıyor, sıklaşıyor. Durmasından endişe ediyorum. Bedenimde-ki ısının değişmesini izliyorum. Yıllardır terler dururdum. Terleme ve zayıflama, dörtnala gidiyor artık. Bir kelime ku-lağımda çınıyor: lösemi. Yerimden fırlıyorum. Evet, gizli ve kronik hastalığımın nedenini buldum. Ben ortaokula gider-ken alt katta zengin yaşlı bir bekâr otururdu: Asaf Bey. Lö-semiden ölmüştü. Adam bir iki ayda eridi demişlerdi. Ben de eriyorum. Ateş düşmezmiş. Bende de düşmüyor. Günse-li'den dereceyi istedim. Otuz yedi bir. İçimden acı acı gülü-yorum. Bütün korktuklarım başıma geliyor: ben de Metin gibi acı acı gülümsüyorum. Allah'tan henüz içimden. Günseli ilaç vermek istiyor. Eve gidip yatmalıyım, diyorum. Yat-malıyım ve yeni hastalığımı düşünmeliyim uzun uzun. Günseli'nin yanında olmuyor. Acı acı gülümserim ve düşü-

634

nür dururum. Kendimle alay ediyorum. Seni Metin seni, di- yorum. İçimdeki Selim'lik daha bırakmıyor yakamı. Artık Selim'lik istemiyorum. Yatakta lösemiye düşünmek istiyo- rum. Doğru. Bu seni iki hafta idare eder en az. Bırak beni. Seni istemiyorum. Kalbimin atışının yavaşlamasını istiyo- rum. Yavaş yavaş atsın ki yorulup durmasın. Bunun için Metin de olabilirim. Burhan da olabilirim. İki gözün Oedi- pus gibi kör olsun da piyango bileti sat! Ona da razıyım. Anlıyor musunuz? Her şeye razıyım. Osmanlı, koca Os- manlı çöktü, anlıyor musunuz?

Artık sabahları bu yeni hastalığımın korkusuyla uyanıyo- rum. Kedi hikâyesinden kurtuldum. Akşama kadar, her gün kendimde hastalıkla ilgili yeni belirtiler buluyorum. Doktora gitmek gibi bir düşüncem yok elbette.

Evli olsaydım, şimdi doğru karıma giderdim ve ona der- dim ki: sayın eşim! İki ay sonra öleceğim. Durum böyle gösteriyor. Bana izin ver, Beşiktaş'taki

koltuk meyhanesine gideyim: her gece Rüştü Beyle birlikte, o eve dönünceye kadar içelim. Bunu açıkça söyledim kendisine. Evli bir kadın, kocası iyi olduğu zaman, böyle davranışlara izin vermez. İşin ucunda ölüm olunca durum değişir.

Evli olsaydım da karımdan bu izni koparsaydım, daha meyhaneden içeri girerken duygularım değişirdi; içimi bir bezginlik kaplardı. Belki de hayattan bıkmaktan korkuyorum.

28 Mart

Çocukluğumu hatırlıyorum: yaşamadığım çocukluğumu. Meşhur adamların hayat hikâyelerinde, onların daha küçük yaştan öteki çocuklardan uzaklaştığını yazar çoğu zaman. Küçük yaştan sezilen bazı kabiliyetleri, onları yalnızlığa sü-

rükler. Bazıları da bütün şiddetiyle yaşamış çocukluğunu. Benim durumum biraz garip.

Sabri diye bir arkadaşım vardı. Onunla cinsel konuları tartışırdık. Bütünüyle yanlış sonuçlara varırdık cinsel münasebet konusunda. Namaz kılmasını ve din kurallarını da Sabri öğretti bana. Okul müdürünün dediği gibi, sonradan pişmanlık duyduğumuz bir hareketi de Sabri'yle birlikte yaptık. Müdür bahçeye toplardı bizi ve kadın öğretmenlerin bacaklarına baktığımızı, üstü kapalı söyleyerek pişmanlıktan bahsederdi. Ben bütün arkadaşlarımın kadınlarla münasebeti olduğunu düşünür ve bu sözlerin yalnız benim için söylendiğini sanırdım. Pişmanlık diyorum diye söze başlardı müdür. Bazılarınız ne demek istediğimi çok iyi bilirler. Evet, çok iyi biliyordum ne demek istediğini. Kızlar, başlarını eğerek gülerlerdi. Bendeysen, ne yazık, meşhur adamların bu konuda gösterdiği asil çekingenlikten eser yoktu. Kızlar yerine de utanırdım. Onların da aynı hareketi

yaptıklarını bilmezdim o zamanlar.

Sınıf arkadaşlarım, helada sigara içerken kızlardan bahse- derlerdi. Ben de, sigara içmediğim halde, onların yanında durur ve “kızları” hakkında yaptıkları müstehcen yorumla- rı dinlerdim. Onlara açıkça söyleyemezdim ama, bence bu konu gizli tutulmalıydı. Onlar, kızlara mektuplarını bile, hep birlikte yazarlardı. Bu mektuplar, bu konuda uzman sa- yılan çocuklara yazdırılırdı; imlasına da ben bakardım. Cümle yanlışlıklarını düzeltirdim. Bu konuda Nihat’ın gö- revine imrenirdim. Nihat, mektupların altına kabartma gül- ler yerleştirirdi renkli kâğıtları üst üste yapıştırarak. Bazen kendinden geçer, zarfa sığmayacak büyüklükte kocaman güller yapardı. Aynı zamanda, ezbere manzaralar çizerdi: trenin penceresinden gördüğü manzaraları. Onu kıskanırdım. Reşit de düz kravatlar üstüne yağlıboya resimler ya- pardı. O zamanlar böyle kravatlar çok modaydı. Benim

böyle marifetlerim yoktu. Ayhan bile, bir mızıka bulmuş, aylarca uğraştıktan sonra, bir marş çalmaya başlamıştı. Ben de okuduğum kitaplardan bahsederdim onlara. Nedense kimse ilgilenmezdi. Nihat'ın yazdığı kötü şiirleri beğenirler, benim okumak istediğim şiirleri dinlemezlerdi. Okula şiir kitapları taşırdım; büyük bir kısmını da zaten ezbere bilir- dim. Gene Nihat'ın şiirleriyle başa çıkamazdım. Çünkü Nihat onlar için özel şiirler yazardı. Şiirin mısralarının baş harflerini yukarıdan aşağıya okuyunca kızınızın adı çıkardı. Bu şiirlerin kötülüğüne inandıramazdım onları. Harfleri yukarıdan aşağı hecelerken sevinçten tepinirlerdi: S-E-V-G-İ- A-Y-H-A-N. Bir şiirde daha ne yapabilirdi insan? Ben o sıralarda Istrati'yi, Gorki'yi filan okuyordum. Onlara, realist edebiyatın gerekliliği hakkında nutuklar çekiyordum. Benimle alay ediyorlardı; hizmetçi kızlarla ilgilenmek gibiydi realist edebiyatı sevmek onlar için.

Edebiyatı sevmiyorlardı; Salim Beyin dersini,

demek isti- yorum. Edebiyatçı Pisbıyık Salim'den beş almak çok güçtü. Nihat bile, bütün şiirlerine rağmen ikmale kalmıştı. Yıldırım da iki senelik olduğu halde gene kalacaktı. Biraz yara- rım olsun diye Yıldırım'ı yanıma oturtmuşlardı. Yıldırım'a çok kızıyordum. Onun mektuplarını başkaları yazıyordu. En büyük güller onun için yapılıyordu. Herkes ona kopya veriyordu; bana da bu hususta kesin emir verilmişti. Onun hiçbir şey yaptığı yoktu. Bu yardımları bir prens hoşgörü- süyle kabul ediyordu. Onu, sözlü yoklamalar için ders saat- leri dışında çalıştırmak zorundaydım. Bazen, Yıldırım tah- taya kalkınca, beni ön sıraya oturtuyorlardı: ona fısıldama- lıymışım. Bu zor ve tehlikeli bir işti. Onu çalıştırmaya baş- ladım sonunda. Kalın kafalının biriymi. Sık sık evine gidi- yordum.

Yıldırım'a kızmak zordu. Bir melek gibi sırtırdı daima. Zarif hareketlerle dolaşır, altın sarısı saçlarını alnına doğru

iter ve pantolonunun arkası parlamasın diye sınıfa her gün minder getirirdi. Paçaları kirlenmesin diye de devamlı kıvı- rırdı onları. İyi futbol oynardı, ama ondan iyi oynayanlar da vardı. Bütün kelimeleri yanlış yazardı. Mektuplarını düzel- tirken saçımı başımı yolardım. Bütün sesli harflerden sonra, sesleri uzatmak için yumuşak ge koyardı. Lazım yerine lağ- zım yazardı. On kere anlattığım bir matematik problemini sonunda anladığını sanırdım: öyle görünürdü. İmtihanda aynı problem gelince gene kopya isterdi benden. Ona yaptı- ğım bütün yardımları küçümserdi. Duygusuzdu: zayıf gör- düğü herkesle alay ederdi. Yalnız benden çekiniyordu: bana ihtiyacı vardı. Bütün bunlardan sonra, bir de romantik geçi- nirdi. Yakışıklı olduğunu söylerlerdi: fakat burnu çarpıktı ve kendisi de ufak tefek, oyuncak gibi bir şeydi. Babası çok zengindi: fakat, her zaman özentili bir perişanlık içinde ge- zerdi. Sınıfta giyime düşkün olanlar onun bu düzenli sav- rukluğunu taklit ederlerdi. Benim

derbederliğimle ise alay edilirdi. Aramızdaki farkı göremezdim.

Sınıf birincisi olduğum halde, sınıfın en aptal çocuğu olduğuma oybirliğiyle karar verilmişti. İşin kötüsü, ben de bu karara katılıyordum. İçime kapanıp, haksızlığa uğramış bir insan görünüşüne bürünemiyordum. Bütün bu olayları baştan yaşayabilseydim! Hallaç pamuğu gibi atardım hepsini.

İster istemez sınıfın çalışanlarıyla yakınlık kuruyordum. Onlar da başka bir sıkıntı kaynağıydı benim için. Bir kere, Yıldırım, Nihat, Ayhan gibi serseriler ilişki kurmamı hoş görmüyorlardı. Onlar da soylu bir sınıf sayıyorlardı kendilerini ve ben de bu sınıfın bir temsilcisi olarak ihanet etmiş oluyordum onlara. Beni top gibi oradan oraya atıyorlardı. Bir de gerçekten aptallar vardı; onlar da beni duygusuz sayıyorlardı. Bu aptallardan Özer, Nihat'ın sevgilisine âşıktı. Akşama kadar yanına oturup teselli etmek gerekiyordu

638

onu. Birkaç gün denedim; sonra canım sıkıldı. Sonunda Ni- hat'ın sevgilisinin de başka bir çocukla seviştiği anlaşıldı ve Nihat da aptallar sınıfına atıldı. Kırmızı gülleriyle aptalca şiirlerinden de bıkmıştı zaten. Fakat Yıldırım'a sevgilisi ihanet edince, kimse gülmedi ona.

Yıldırım'ın evinde toplanıyorduk. Yıldırım dalgın ve ümitsiz âşık rolünde daha da sevimli görünüyordu. Kulağı çok zayıf olduğu halde, beceriksiz dokunuşlarla piyanoda, aldatan sevgili'nin şarkısını çıkarmaya çalışıyordu. Sonra aynı şarkıyı plaktan dinliyorduk gece yarısına kadar. Bu arada ben de aynı problemi defalarca anlatıyordum ona. Dalgın ve mahzun beni dinliyordu. Böyle dertleri olmayan bir Selim'i kıskanıyormuş gibi yapıyordu. Kaderini boğmak için içiyordu; oysa, içkiye dayanıksızdı. Bir iki kadehten sonra şişeyi bırakıyordu; bütün şişeyi ben bitiriyordum. İç- kinin etkisiyle çocuklar garip hareketler yapıyorlar, başları- nı halılara filan

vuruyorlardı. İçkiye dayanıklılığımın biraz olsun hayranlık uyandırdığını görüyordum. Bu arada, aptal olmadığım anlaşılmıştı; fakat itiraf edilmiyordu.

Ben de göründüğüm kadar masum değildim. Sınıfın a- lışkanları yanımda kötülenince, sesimi ıkarmıyordum. Se- simi çıkarmamak ne demek; ben de bazı örnekler vererek katılıyordum onlara. alışkanlarla birlikte de Yıldırım'ı e- kiştiriyorduk. alışkanlar sınıfı da benim Yıldırım'a gitme- me göz yumuyordu. Küçük hesaplarım vardı. Bu hesapları bir yana bıraksaydım yapayalnız kalacaktım sınıfta. Nihat'ı bir kenara itmişlerdi işte. Bütün mesele zayıf bir tarafınızı yakalamamalarıydı: ondan sonra kurtuluş yoktu. Birbirleri- ne de aynı davranışlarda bulunmaktan, gizlice birbirlerinin arkasından alay etmekten ekinmiyorlardı. Arkadaşının gü- lün bir yanını yakalayan biri hayranlıkla dinleniyordu. Belki bir çeşit yaratıcılık vardı bunda.

Okulda oynanan bir piyeste rol almam yorumlara

yol aç-

639

mıştı. Tartışmalara konu olmak hoşuma gidiyordu. Beni sahnede çok sahte ve gösterişli buluyorlardı, alay ediyorlardı. Nedense hoşuma gidiyordu bu alaylar. Oyunumu seyrederken ön sıradakiler, başlarını ve parmaklarını sallayarak, seni biliyoruz, bize rol yapma demek istiyorlardı. Aramızda konuşurken kahkaha attığım bir sırada, işte diyordu Aydın

-içlerinde en iğrenç olanı- oyunda da böyle sahte kahkaha- lar atıyorsun. Gerçek hayatta da sahteyim, diyordum güle- rek. Bu işte, bana göre biraz aşağıda kaldıklarını hissediyor- lardı. Alaylarının bu nedenle içime işlemediğini seziyorlardı. Beni artık kendilerinden biri olarak kabul ederlerse, bu aşağılık durumdan kurtulacaklarını düşünüyorlardı. Onların “kızları” da oyunumu seyretmişlerdi. Beni pek çocuk bulduklarını söylemişlerdi. Hemen teslim olmak istemiyor- lardı bana. Seni bizim kızlar daha adamdan saymıyor, de- mek istiyorlardı. Fakat, benim gibi sahneye çıkmayı becere- ceklerini de

düşünmüyorlardı. Bu konuda üstünlüğüm tartışma konusu bile olmuyordu. Aydın, beni himayesine almıştı; yakışıklı bir çocuk olduğumu söyleyerek savunuyordu beni. Artık onu eskisi kadar iğrenç görmüyordum.

Benim anormallikten kurtulduğuma, ancak hafif bir aptallığım kaldığına oybirliğiyle karar verdiler. (Yıldırım çekimser kaldı.) Şimdi görselerdi beni nelerderdi acaba? Hiçbir şey diyemezlerdi. Hiç olmazsa kendimi gizlemesini öğrendim bu arada. Hepsi vız gelir artık. Yıldırım'ın babası iflas etmiş dediler. Çalışkanlardan Erol anlatmıştı. Yıldırım bir lokanta işletiyormuş; Erol gitmiş. Garson'a Yıldırım'ı çağırtmış ve lokantada beğenmediği noktaları belirtmiş. Çok sinsiydi Erol. Okuldayken onlarla hiç takılmazdı. İntikamımı aldım, diyordu. Yıldırım'a lokantadan çıkarken inşallah başarırısın, demiş ve Amerika'dan aldığı son model arabasına atlayıp uzaklaşmış. Erol'u dinlerken belirsiz bir sevinç duymadım diyemem.

640

Öğretmenler eve haber göndermişlerdi: oğlunuz sınıfın serserileriyle dolaşıyor. Sonunda benim, serserileri yola getirdiğim oybirliğiyle kabul edildi. Onların okulu bitirmele- rini sağlamışım. Onlara, bunun ne yararı oldu bilmiyorum. Bana ne yararı oldu? Onu da bilmiyorum.

30 Mart

Her hatıram utanç verici. Şeker kralının nişanlısı ya da sev- gilisi de garip bir hatıra. Kızı dün yolda gördüm. İhtiyar gö- rünüşlü bir genç kadın olmuş. O hayata dayanamazdı gibi beylik bir yargıyla geçiştirilebilir durumu. Ben tanıdığım za- man on yedi yaşındaydı. Ben de on dört yaşındaydım. Şeker kralı, kız, ağabeyi ve ben sık sık gece kulüplerine gidiyor- duk. Ben dansetmesini bilmiyordum. Şeker kralı da etmi- yordu. Büyümüş de küçülmüş bir çocuk olduğum için be- nimle konuşmaktan, beni yanında dolaştırmaktan hoşlanı- yordu. Ben

durumumun farkında değildim. Kıza âşık olduğumu sanıyordum. Onunla dansedemediğim için üzülüyordum. Kız benimle alay ediyordu. Bana sokuluyor, koluma giriyor, omzuma yaslanıyordu. Beni zorla dansa kaldırmak istiyordu. Birlikte pingpong oynuyorduk. İkimizin de saçları alnımıza dökülüyordu. İkimizin de saçları siyahtı ve ikimiz de pingpong oynarken ikide bir saçımızı düzeltiyorduk, geriye itiyorduk ve ikimiz de terleyip kızarıyorduk hemen. İkimiz de “*excusez moi*” diyorduk, top masanın kenarına çarptığı zaman. Beni çocuk buluyordu; benimle eğleniyordu. Gece kulüplerine gündüz gidiyorduk. Orkestra bir kenarda prova yapıyordu. Şeker kralı orkestraya benim istediğim parçaları çaldırıyordu. Kız da bana sarılarak dans ediyordu; şeker kralı gülüyordu. Kızın adı Sabahat’tı. Nedense ona Aydan deniyordu. Şeker kralının onunla evlenmeyeceği söyleniyordu.

Kızı, ağabeyiyle sıcak bir yaz günü yolda görüyorum: hafif elbiseleriyle uçar gibi yürüyorlardı. Konuşurken, söz arasın- da, İstanbul'a gidelim diyorlardı. Bu akşam gitsek iyi olur, diyorlardı. Sonra hemen gitmeye karar veriyorlardı. Hemen oradan bir taksi tutuyorlardı. Ve gerçekten gidiyorlardı. On- ları hayranlıkla seyrediyordum. Hayrettime gülüyorlardı. Ak- şamüzeri, tenis kulübünde, yanına gidip durumu anlattığım zaman, şeker kralı da gülüyordu bana. Üzülme, diyordu, gelirler. Bir votka-limon ısmarlıyordu hemen. O zamanlar vot- ka-limonu çok seviyordum. Sonra şeker kralıyla pingpong oynuyorduk. Beni yeniyordu. Herkes yeniyordu beni; daha yeni öğreniyordum. Birlikte atış poligonuna gidiyorduk. Bi- ze her yerde çok saygı gösteriyorlardı. Şeker kralı, ilk karı- sından olan oğlunun haylazlığını anlatıyor ve beni övüyor- du. Arkadaşlarının çocukları da haylazdı. Hepsi beni övü- yorlardı ve beni koruyorlardı. Fazla votka içmeme izin veril-

miyordu. Kulübe, şeker kralından önce gidip rahat etmek istiyordum. Fakat, garsonlar da beni koruyorlardı. Herhalde onların da haylaz çocukları vardı. Şeker kralına, Aydan'la evlenip evlenmeyeceğini sormak istiyordum. Aydan, İstanbul'dan, tanımadığımız bir adamın arabasıyla ve bir sürü yeni arkadaşlarıyla dönüyordu. Hep birlikte bir gazinoya gidiyorduk: yeni gelen İspanyol dansözlerinin bulunduğu gazinoya. Bir masaya sığmıyorduk. Birkaç saat sonra da herkes birbirini kaybediyordu. Konuşmayı çok seviyordum. Aydan'ın İstanbul'dan getirdiği yeni arkadaşlarıyla hemen dost oluyor ve anlatmaya başlıyordum. Konuşmalar beni büyülüyordu. İnsanların söyledikleri sözlerden heyecanlanarak kendilerini konuşmaya kaptırmaları, benim için bulunmaz bir nimetti. İnsanları dinlerken onların bir an gelip kendilerinin farkında olacakları ve heyecanlarından utanacakları düşüncesi beni korkutuyordu. Onlara çevrelerini unuttur-

alışıyordum. Bütün dikkatimi üzerlerine çeviriyor ve

642

onları konuşmalarında hiç yalnız bırakmıyordum. Dinle- yenlerden biri sıkılır da bu duygusunu belli eder endişesiyle herkesi kolluyor, böyle olduklarını tahmin ettiklerimi soh- betin dışında tutmaya çalışıyordum. Konuşurken ben de çevremden uzaklaşıp gidiyordum. Beni dinleyip dinlemediklerini zor farkediyordum. Sabaha kadar durmadan konu- şabilirdim. Gecenin bitmeye başladığını anlayınca mahzun- laşıyordum. Konuştuğum insanların peşinden gitmek, onla- rı yatak odalarına kadar, hatta ertesi günü işe gidinceye ka- dar, hatta işlerinde çalışırken izlemek, durmadan konuşmak ve dinlemek istiyordum. Ayrılınca insanların birbirlerine he- men yabancılaştıklarını, eski havayı bir türlü canlandırama- yacaklarını düşünüyordum. Kesintilere dayanamıyordum. Kuşkulu ve ürkektim. İnsanlara, ancak benim yanımda ol- dukları zaman güveniyordum. Benden ayrılınca beni yargı- lamaya başlayacaklarını ve tekrar bana döndüklerinde, artık eski sevgilerinin tükenmiş olacağını düşünerek

korkuyor- dum. İnsanlara çok önem veriyordum aslında. Benim için ne düşünecekler diye içim titriyordu. Yatağa yatınca, o gün yapmış olduğum aptallıkların utancı içinde kıvrılırken, bütün bu kusurlarımı onların da görmüş olduğunu ve onların da görmüş olduğunu ve onların da yatağa yattıkları zaman, benim gibi, olayları gözden geçirince benim saçmalamış olduğumu birden göreceklerini ve benden nefret edeceklerini, daha kötüsü, artık bana aldırmayacaklarını düşünüyordum. Onlardan hiç ayrılmasam, onları sürekli konuşmalarımınla serseme çevirsem, onların bu ağır yargılarından kurtulabileceğimi ümit ediyordum. Şeker kralı başka masada oturuyor ve ben, onun da benden artık sıkıldığını sanıyordum. Beni kötü sonuçların beklediğini kuruyordum kafamda. Daha doğrusu ben kurmuyordum; kafamda kurulu bir makine vardı ve bu makine, durmadan, ara vermeden düşünceler, izlenimler sıralıyordu. Bu makinenin idaresi benim elimde

olsaydı, yalnız istediğim şeyleri, istediğim sırada düşünebil- seydim neler başarmış olacaktım. Kafamda bir sürü süprün- tü düşünce olmasaydı, bazen benim bile beğendiğim düşün- celerle dolu olsaydı beynim... Kaybediyordum; düzensizlik ve duruma hâkim olamamak yüzünden kaybediyordum. Naci -Aydan'ın ağabeyi- şeker kralının gazinodan ayrıldığını söylüyordu. Naci'yle peşine düşüyorduk onların. Kimsenin yanımdan ayrılmasına dayanamıyordum. Param olmadığı için, tek başıma arkalarından gidemiyordum. O zaman, da- ha, genç bir adam bile olmadığımı anlıyordum. Naci'nin de bir işi yoktu. Şeker kralından para aldığı söyleniyordu. De- dikodular dolaşıyordu. Aydan'ın şeker kralıyla nişanlı olma- dığı söyleniyordu. Naci de bu duruma göz yumuyor, deni- yordu. Ben ortada bir çirkinlik göremiyordum. Herkes gü- zeldi. Kötü bir söz söylenmiyordu. Kayar gibi yaşıyorduk. Olup bitenler bana bir rüya gibi geliyordu. Kapılmıştım.

Sonra... sonra hiçbir şey olmadı. Şeker kralı Aydan'la ev- lenmedi. Ortadan kayboldu. Bana allahısmarladık bile de- meden gitti. Aydan İstanbul'da yaşamaya başladı. Birkaç ke- re evlenip ayrıldıktan sonra onu tekrar gördüm. Beni evine çağırdı. Gitmedim. Neden gitmediğim ayrı hikâye. Şimdi de güzel yüzü ve parlak siyah saçları geride kalmış. Sabahın erken saatleriydi. Uyuyamadığım bir gecenin sabahında, bitkin, dolaşıyordum sokaklarda. Anlattığına göre, bütün gece içmiş. Eve yeni gidiyormuş. Bu kadar konuştuk. Bana ilgisiz gözlerle baktı.

²Nisan

Annem beni çok zor doğurduğunu söyler durur. Bu sabah ona soruyorum: beni doğurduktan sonra kafatasımı yokla- dın mı? Bu zor doğum sırasında bir ezilme, bir çökme oldu

644

mu acaba? Anneme diktim gözlerimi: bakışlarımla ona bas- kı yaparak kendini suçlu hissetmesini istiyorum.

Anneme arada bir çatarım: kalıtım nedeniyle. Mendel ya- salarıyla hırpalarım onu. Daha akıllı, daha kabiliyetli, daha becerikli olsaydın, ya da beni doğurmasaydın, diye yükle- nirim ona. Eksik yönlerini düşünseydin; bunların çocuğu- na da geçeceğini düşünerek evlenmeseydin. Liseyi bitirdi- ğine göre, sana da Mendel yasalarından bahsetmişlerdir. Ayrıca, babamla bu kadar farklı bir temel yapıya sahip ol- duğun halde, neden onunla evlendin? İkiniz, aşırı çelişik uçlarda bulunan karakterlerinizin bana nasıl etki edeceği- ni, benim hücrelerimi nasıl bir çıkmaza sokacağını hiç dü- şünmediniz mi?

Annem bana hayrandır. İçinden, onunla ilgilendiğim, onunla konuştuğum için sevinir; dışındaysa, kızar görünür bana. Hele, ona bir şey öğretmek istediğimi, bilgiyle ilgili bir sohbet

yapacağımızı sezerse, hemen davranır, kalkar yerinden: ocaktaki yemeğin altını söndürür, ya da elindeki ör- güyü kaldırır, ya da radyoyu kapatır: beni iyi dinleyebilmek için. Gerçek ilginin bu kadar candan bir belirtisini başka yerde gördüğümü hiç hatırlamıyorum. Yemeğin dibinin tut- masına da aldırmasın, diyeceksiniz. Siz de çok şey istiyorsunuz.

Beni dinlerken, içinden, tanıdıklarının çocuklarıyla karşı- laştırır. Hangisinin oğlu, annesine, Mendel yasalarına daya- narak çatabilir? Sorarım size. Siz istediğiniz kadar anormal deyin benim oğluma, her gün tıraş olmuyor, kılıksız dolaşı- yor, deyin. Ahmet Beyin, şu Tosyalı pirinç tüccarın oğlu şiş- man Nusret, böyle konuşabilir mi?

Annem, kendini savunmaya çalıştı. Başka anneleri örnek verdi. Burada kolayca kazanır işte. Kafatasımın çok düzgün olduğunu, ilkokula giderken kafam tıraş edildiği zaman, herkesin, kafamın yuvarlaklığına hayran olduğunu söyledi.

Albümünden resimler çıkararak örnekler verdi. Karpuz gibi bir kafatasım varmış. Böyle ciddiye alınmak hoşuma gidiyor. Biraz daha kültürlü olsaydı, annemle birçok meselemi konuşabilirdim. Biraz neşelendim. Bu görünüşüm de onu sevindirdi ayrıca. Cesaretlenerek işe gidip gitmeyeceğimi sordu. Bana çok uzak bir mesele geldi bu işe gitmek. Bütün gün suratımı astım.

Gece onu bir gazinoya götürdüm. Aynı yaşta iki insan gibi davrandık birbirimize. Annem çok gururlandı. Sonra, birden sıkıntının geldiğini hissettim. Sevinç, eğlenme gibi şeylere düşman bu sıkıntı. Sabaha kadar, Günseli'nin evinin çevresinde gezindim. Kapıyı çalacak gücüm yoktu.

3 Nisan

Bu deftere kendimi anlatmaktan usandım. Başkalarının düşüncelerini de yazmak istiyorum.

Benim “mahrem-i esra- rım” oldu bu defter.
Aklıma gelen her şeyi yazabilirim bu- raya.

Ben bir eskiciyim, eskiye dönük bir adamım. Ülkemizin insanları, eskiden, bugünkü gibi bilgili olmadıklarından, büyük bir içtenlikle, büyük bir saflıkla, büyük bir iyi niyet- lilikle ve her şeyi yeni öğrenen insanların coşkunuğuyla, bize özentisiz eserler kazandırmışlardır. Yıllardır, çocuklu- ğumda beni büyüleyen kitapları, dergilerdeki yazıları yeni- den gözden geçirmediğim: buna cesaret edemedim. Eski bü- yünün bozulacağından korktum. O günlerde okuduklarım- dan aklımda kalan kırıntıları, o canım yazarların büyü- lü sözlerinden bilincimin akıntısına takılan ve uykuda duyulan seslere benzeyen yarım sözleri yeniden canlandırmak için uğraşıyorum saatlerdir. Aklımda yarım şiirler, hikâye

parçaları, gazete havadisleri, okul kitabı metinleri yüzüyor. Bilincimin dar boğazlarından yüzerek geçiyorlar belli belir- siz biçimleriyle. Onları, özlerinin dışında, başka bir anlam içinde seziyorum. Neden güzel olduklarını bulup çıkaramı- yorum. Acaba güzel olan anlatılış biçimleri mi? Bilemiyorum. Aklımda kalanları, gelişigüzel yazıyorum. Belki de hepsi uydurma; aklımda öyle kalmış, ne yapayım?

Şiirler hatırlıyorum, yabancı dillerden çevrilmiş, yabancı dil kokan şiirler:

Orada her şey büyülü ve usandıran bir haşmetle
görünür

Bütün renkler ve kokular içiçe.

Kader duvarları koyu ve karanlık gölgelerini salarlar

Buradan ebediyete kadar.

Daha eski dilden olanları da var: (Eskidikçe güzelleşi- yorlar.)

Mutasevver ve mülâyim bütün muâdeletlerin
müphemiyeti.

Bu sakîm heyûlâyı fitretle kaydediyor. Deniz
cisimlerinin mütemadî in'ikâsı içinde
Zulmet, bana artık zannedildiği kadar müstakim
görünmüyor.

Belki de bunlar, sadece, yabancı şiirlerin etkisiyle
yazıl- mış. Bilmiyorum. Karıştırıyorum.
Ya manzumeler!

Seni hürmete layık yapan kara sapandır
Toprak altında yatan ya deden ya babandır

Bir Şeye sahip olan işte onu yapandır Yazık
traktörle toprağı iŐleyene Armutları olmadan
üstünden diŐleyene.

Saffet Ağabey bana bir sürü manzume
ezberletmişti. Bu arada, hicivler, taşlamalar da vardı.
Hepsi de aynı tezgâhın imalatı gibi ne güzel
birbirine benzerdi. Şimdi anlıyorum: Şiir orduları
kurulabilirdi böylece:

Ekmek yirmi beş kuruş, bu ne biçim hükümet
Kalmadı artık bizde hakka hukuka hürmet

En sevdiklerim de tercüme romanlardı:

Lagranj, Lökok'a sert bir nazar atfetti. AŞağı
Löretan- ya'nın bu iki muannit serserisi için
mutavaat kabul etmez bir vaziyet hasıl olmuştu. Her
ikisi de müthiş bir hâlet-i ru- hiyenin esiri
olmuşlardı. Lökok, nevmîdane konuştu:

- Hissiyatına mağlup oluyorsun. Mersiyer bu elim

vaziyet- ten bilistifade, Margörit'i avucunun içine, o menfur arzuları- na ram etmek üzere ve gayri kabili red bir şekilde bu top- rakların üzerinde bize hayat hakkı tanımayarak alacaktır.

Günün bu saatlerinde, Tosfanya Vadisi derin bir sükûnet içindedir. Ağaçların yaprakları, bir nebze olsun kımıldamaz. Vatren'in malikânesine giden tozlu ve kış mevsiminde nakil vasıtalarının seyrüseferine imkân vermeyen yol, Şolye Dağının eteklerinden kıvrılarak, bu nefis manzarayı, seyahatların gözlerinin önüne, gayri kabili nisyan bir şekilde serer. Yolun iki tarafı, mersin, ahududu, pelesenk ve mür- dümeriği ağaçlarıyla kaplıdır. Bahçelerin hududu olan harap duvarların üstünü örten böğürtlen, ısırgan, şebboy, hinda ve avret otları birbirine sarılarak yükselirler. Bu havali- nin hususiyeti addedilen ve mahalli halk arasında pejtabir

olunan bir nevi çalılık, terkedilmiş araziyi ve Şolye Dağının sarp kayalarının arasını bir halı gibi tefriş eder. Muvar Nehri, arazinin bu kısmında, kirli ve bulanık bir manzara arzeder. Sıcak günlerde, serinlemek isteyen köylüler, bu müstekreh manzarayı nazarı itibara almayarak, nehrin serin sularına kendilerini elbiseyle terkederler. Malikânenin şimali şarkisinde metruk bir değirmen vardır. Ahalinin, lanetli addolunması sebebiyle yaklaşımdan içtinap ettikleri bu harap binada çoban Lotriye yaşar. Vatren'in malikânesinin cenubunda Muvar Nehrine karışan Despiyö Çayı, bu değirmenden geçer. Bina, zeytin ağaçları ve servilerin ortasında meş'um bir manzara arzeder. Hikâyemizin iptidalarında, Lotriye, bu değirmende, yalnız başına oturuyordu. Camsız penceresinden bakıldığında bütün vadiyi görmek kabildi. Etrafta, Lotriye'nin koyunlarının otlamasına müsaade, mebzul miktarda, uzun ve yaz mevsiminin ortalarına kadar yeşilliğini kaybetmeyen otlar

bulunuyordu. Tosfanya koyunları havalide meşhurdu. Akşam vakti, malikânenin yüksek duvarlarının arasındaki küçük patikadan koyunlarını geçiren Lotriye, malikânenin kapısı önünden geçerken, Vatren'in, demir parmaklıklar arasından görünen iki katlı kâgir villasına nefret ve hayranlık dolu nazarlar atfederdi. Şimali garbiden cenuba doğru bir le harfi şeklinde uzanan bu heybetli bina, asırdide çam ağaçları arasında, Vatren'in haşmet ve itibarının bir timsali gibi dururdu. Demir kapısının gerisinde, iki yanı çiçek tarhlarıyla süslü muntazam bir yol, hafif inhinalarla yükselerek villanın kapısına kadar devam ederdi. Evet. O kapının da gerisinde Beatris dö Vatren oturuyordu.

Kitaplarda Lotriye'nin Beatris'e bakışını gösteren çeşitli gravürler... Tosfanya Vadisi: uzaktan, iki duvarın arasında koyunlar görünüyor. Şimdi gülüyorlar bu kitaplara; onlar-

daki sevimliliği hissetmiyorlar. Yok böyle bir şey, diyorlar. Böyle kitapları da çevirmiyorlar dilimize artık. Hele bu şekilde hiç çevirmiyorlar. Bunalım kitapları çeviriyorlar. Akılsızlar! Bunalım da neymiş? Güzel Beatris'in yaşadığı malikâne, benim için daha önemli. Geriye dönülemezmiş. Öyle olsun. Ben *Ekmekçi Kadın* gibi kitaplar istiyorum. Ellerini bileklerinden geriye doğru kıvrıran kadınlarla, onlara eğilmiş durgun yüzlü genç adamları gösteren gravürler istiyorum. *Demirhane Müdürü*'nü istiyorum. Bu edebiyatın da, eski elbiseler gibi, yeni baştan moda olmasını istiyorum.

Ya önsözler, ya yazarların hayat hikâyeleri, dergilerde çıkan eleştiri yazıları... İnsanların yaşadığını, birbirlerine çatıştığını görmek, satırların arasındaki hareketi duymak...

Muhterem tenkitçinin işaret ettiği hususları büyük bir hüsnüniyetle karşıladım ve bahsettiği satırları

tekrar göz- den geçirerek, olur ya insanlık hali, bir yanılma olmuştur diye düşündüm. Mükemmellikten söz edecek ve benden iyisini yapan yoktur, diyecek kadar mutaassıp olmadığımı zannediyorum. Fakat, maalesef muhterem refikimizin takıl- mış olduğu yerlerde ben mugayir bir husus göremedim. Elimdeki kitapların kâfi olmadığını düşünerek *Grand Encyclopedie de France*'ı da karıştırdım. Bahsettiği kelime- nin işaret ettiği şekilde bir manasına tesadüf edemedim. Bi- lindiği gibi, Sarin civarında kullanılan lisanın bazı hususi- yetleri vardır. Bir Parisli 'De ja' dediği zaman elbette başka bir mana kasteder. Fakat Provence'lı bir köylünün de aynı nüansla konuşacağını düşünmek, en hafif tabiriyle safdillik olur. Ayrıca, dikkat buyurulursa, hemen iki satır sonra kah- ramanımız: "Olur, elbette düşünürüz," demekle yukarıdaki sözün manasını, hiçbir tefsire mahal vermeyecek şekilde izah etmiş bulunuyor. Sonra, muhterem münekkit, "muh-

tasar” kelimesini kullanmama takılmış. Ne yapacaktım ya- ni? “Özgel” mi diyecektim?

Yaşadığı devirde, en büyük eserinin takdire mazhar olma- masından elem duyan ve bunun ıstırabını, hayatının son senelerini geçirdiği küçük çiftlik evinde, yalnızlığın acısıyla birlikte hisseden muharrir, ömrünün en güzel altı senesini hasrettiği bu muazzam eserine olan itimadını hiçbir zaman kaybetmemiştir. Küçük bir taşra kasabasının örf ve âdetleri içinde hapsolan kahramanı büyük bir muhabbetle sevdiği- ne şüphe yoktu. Memleketi, bu eserin yazıldığı senelerde büyük bir iktisadi ve ahlaki tereddi içinde bulunuyordu. Eserinin gayri ahlaki addedilmesi karşısında da hayretini saklayamayan muharrir, bilakis yüksek bir ahlaki gaye ta- kip ettiği kanaatini yakınlarına her zaman izhar etmiş ve şimdi unutulmuş birtakım ikinci sınıf ediplerin yanında ih- male uğramasını hiç affedememiştir.

5 Nisan

İki gündür daireye gidiyorum; daha doğrusu dairede görü- nüyorum. Üniversitede öğrenci olduğum sıralarda hocalar bize öğüt verirlerdi: dikkat edin! bizden gördüğünüz hoş- görüyü hayatta bulamayacaksınız. Bu sözün memurluk için söylenmediğini sanıyorum. Dairede, ortalıkta dolaşıyorum: kapıları yavaşça kapatıyorum; kimseye görünmemeye çalı- şıyorum. Koltuğuma usulca oturuyorum ve çalışmıyorum. Projeler seriyorlar önüme: anlamıyorum. Parmaklarıyla kâ- ğıtların üzerinde bazı yerleri işaret edip, birşeyler anlatıyor- lar. Sadece başımı sallıyorum. Belki yalnız durumu anlatı- yorlar: o zaman mesele yok. Belki de bazı sorular soruyor- lar, bunu nasıl çözelim, diyorlar. Kuşkuyla bakıyorum yüz-

lerine, böyle bir durum hissettiğim zaman. İşler yürüyor bununla birlikte.

Öğle tatilinde, yemekten boş kalan zamanda, geçen pazar ne yaptığımı ya da aile durumumun ne merkezde olduğunu memurlarla konuşmadığım için benimle çok ilgilenmezler; pek fazla da sevmezler. Gençler de sevmez beni; yemekten sonra yemekhanede kalıp masaya vurarak en son çıkan şarkıların söylenmesine katılmadığım için. Hastalık ve yor- gunluktan dert yandığım zaman Erkan yüzüme kötü kötü bakıyor. Hastalığımda benim yerime evrakı imzalamış. Be- nim yokluğumu duyurmadığını söylüyor. Durmadan ken- dine işler icat edip hesaplar yapıyor. Bütün teknik kitapları- nı taşıdı evden. Başını kaldırmadan çalışıyor. Herkes onun- la alay ediyor ama belli olmaz: benden sonra baş mühendis olur. Müdürün gözüne girmeye çalışıyor. Beni, arkamdan çekiştiriyorlar. Sonumun geldiğini o da anladı galiba. Ölür- sem, gene konuşurlar mı arkamdan?

Bir hesap getirdiler: benim yapmam gerekiyormuş. Evde kitapları karıştırdım. Erkan’a inat, masamın üstünü boşalt- tım. Yalnız hesap cetveli ve boş kâğıtlar duruyor önümde. Hesap yapmayı sevmiyorum. Projenin resimlerini çizmeyi tercih ederdim. Oysa, teknik ressamalar var bu iş için: benim görevim daha önemliymiş. Cansız ve iç kapayıcı sonuçlar çıkıyor hesaptan: bir sürü demir, kum, çimento, çakıl. Mo- ment adında bir kavram: ne otobüste çıkar karşınıza ne de sinemada. Kimse birbirini öldürmez moment yüzünden. Bi- zim sınıfta biri vardı: momente inanmıyorum diye tuttur- muştı. Ben nefret ediyorum momentten: günümü zehir ediyor.

Müdür, belli etmemeye çalışarak, çevremde dolanıyor: genel müdüre söz vermiş hesabı bir haftada bitiririz diye. Hemen inşaata geçeceklermiş. Daha beter olun! Bana söyle- miyorlar işin “ivediliğini”. Alınganlığımın dehşet yarattım

dairede. Bir keresinde, imza defterini boş bıraktım diye ça- ğırtmıştı beni: defter her gün imzalanacakmış. Yarım saat sonra istifamı gönderdim odacıyla. Sözlerini gereğinden fazla ciddiye aldığımdan yakınıyor. Ne de olsa müdür; söy- lenmek istiyor arada. Işık ailesini tanımıyor. Benim gibi bir oyun bozanla, müdürlüğünün tadını doğru dürüst çıkara- mayacağını bilemiyor. Aslında iyi bir adam ve beni seviyor. Bununla birlikte, benden kurtulursa sevinir. Belki de sevin- mez: hemen unuttur gider. Cenazeme gelir mi acaba?

8Nisan

Bu deftere iki sayfadan fazla yazamıyorum: tükeniyorum hemen.

İsa-Mesih yeryüzüne *Hazret-i Kuran*'dan önce inmiş. Da- ha önce kurulmuş olan Zen Budizmi'nin ise en derin ilkele- re sahip olduğu söyleniyor.

Bugünlerde din kitapları okuyorum. Karl Marx, kitap raf- larından parmağını sallıyor bana. Kitaplarının arasında uyuşturucu madde kaçıran bir genç yakalandı diyecekler. Sessizce otur ve hiçbir şey yapma, diyor Zen. Hiçbir şey yapmamak kolay; ya sessiz oturmak? *Kitab-ı Mukaddes*'in Türkçesi çok kötü. İngilizcesi'nden karşılaştırarak okuyorum. Biri oturmuş çok kötü bir dille çevirmiş; bir kelimesi bile değiştirilemez ya: ondan sonra bir daha düzeltilmemiş. Çeviren, sanki İsa'nın Türkiye mümessili.

Ahd-i Atik, çocukluğumda duyduğum dinî masalları daha başka türlü yazıyor. Ben KİTAB'ı, daha önce de okumuştum. İsa-Mesih'i her zaman beğenirim: küçük çocukların futbolcuları beğenmesi gibi. Adamımdır. Ortaokulu birlikte okusaydık, bana çok yararı dokunurdu o yıllarda. Çocuklu-

ğumda, *Ahd-i Atik*'ten alınmış efsaneler okurdum. Nuh'un gemisini, günahkâr insanlar, açık hava helası haline getir- mişler de bunun üzerine Tanrı, yalnız insan pisliğinin geçi- rebildiği bir hastalık göndermiş onlara. Onlar da iyileşmek için, gemiyi tertemiz yapmışlar. Nereden uydururuz bunla- rı? Cami avlusundan aldığım dört renkli kapağı olan bir ki- tapta okumuştum. O zamanlar Sabri'yle camiye giderdik.

Sonra, André Gide'i okudum. Yıllarca, onun din hakkın- daki sözleriyle herkesin kafasını şişirdim. Ellerim dua et- mek için göğsüme kapanmış da onun için dallara uzanıp meyveleri yiyemiyormuşum. Ya da buna benzer bir söz. Bu söz çok yayıldı sayemde. Hoşuma giden bir kız vardı: Al- lah'a inancıyla gösteriş yapıp duruyordu. Esat, bir yolunu bulup bu sözü söylemiş kıza. Kız da bu sözün çok etkisin- de kalmış, neredeyse inançlarını yitiriyormuş. Benim sö- zümle kıza caka sattığı için içerlemiştim Esat'a. Bu sözü ben de

söyleyebilirdim. Kendime de kızmıştım. Başkalarının kitaptan okudukları sözlere kulak misafiri olmakla bile işlerini yürütmesini biliyor insanlar. Geçen gün de birine, İsa'dan söz açacak oldum; ben daha söze başlamadan, biz- de *İncil*'in yanlış anlaşıldığını, aslında sanıldığından derin bir eser olduğunu söyledi. Keyfim kaçtı, sözü uzatmadım. Oysa, ne kadar bayılırım İsa-Mesih sözü açılınca sözü uzat- maya. Bu ufak tefek ve can sıkıcı meslektaş, her sabah uya- nınca yatakta karısıyla bir saat İncil okuyormuş. Ne diye- yim? Daha beter olsun. Ben geceleri yatarken okuyorum. Doğrusu da bu.

İsa-Mesih'in özelliklerini bilmek için neler vermezdim. Onun yanına da yaklaşmak, devlet büyüklerinin yanına gir- mek kadar zor muydu acaba? Havariler, özel muhafızlık ya- pıyorlar mıydı ona? Bu “güvenlik tedbirleri”ni de oldum olası anlamamışımdır. Aslında haklılar elbette; fakat gönlü- me göre değil. Sonunda İsa'yı çarmıha

gerdiler bu tedbirle-

654

rin yetersizliğinden. Devlet büyüklerine de suikastlar yapı- lıyor. Gene de gönlüme göre değil bu güvenlik meselesi. Başka bir yol bulunmalı.

İsa-Mesih'in özel yaşantısı için hikâyeler uydurmak isti- yorum. Onu soyut düşünmek işime gelmiyor. Oysa mate- matikçi, soyutlama gücü olan kimsedir deniyor. Semboller- le, ideal kavramlarla düşünürmüş. Sayılara, cisimlere ihti- yaç yokmuş. Euler'in Diderot'la alay etmek için söylediği söze benzetmek gerekirse: iki noktadan ancak bir doğru ge- çer; o halde İsa-Mesih yaşamıştır. Ya da daha gerçekçi bir açıklamayla: bir daireye eşdeğerli bir kare çizilemeyeceğine göre, İsa-Mesih problemi çözülemez. Ben, İsa-Mesih kavra- mını bir aksiyom olarak kabul ediyorum. Matematikte de aksiyomlardan yola çıkılmazsa bir yere varılamaz. Benim bu varlığa inancım dua eden bir çocuğun saflığına eşdeğer- lidir. Mühendis olduğu halde, matematikten ve matematik düşünceden hoşlanmayan Dostoyevski'ye, benim inancım dua

eden saf bir çocuğun inancına benzemez, diyor. O ka- darcık da geri kalalım üstattan. Onun vardığı inanç, şiddetli denemelerden geçmiş. Belki ben de saflık taklidi yapıyorum kim bilir? Salinger diye bir yazar var; Zen ticareti yapıyor Amerika'da (geçimi bu yüzden). Salinger'e göre de İsa-Me- sih, televizyon programını ön sıradan seyreden o şişman kadın işte. Özenti.

9Nisan

Can sıkıcı hesaptan kurtulmak için bugün daireye gitme- dim. İsa da bir yerde marangozluğu bırakmış. Çalışmak ne- dir bilmeyen hayvanların bile karınlarını doyurduğunu ileri sürüyor. Hava soğuk: yataktan çıkmıyorum. Defterim kuca- ğımda yazıyorum.

İçinden çıkamadığım bazı konuları düşünmeyi bıraktım: Hastalığım ve Günseli gibi.

Dün gece Almanca bir şiirin İngilizce'ye tercümesini oku- yordum: bu çevrilmiş şiirler, benim sezgilerimi doğruluyor. Bir de İngilizce'den Türkçe'ye çevrilirse kim bilir nasıl olur? Şiir, Rilke'nin. "Rilke" demekten hoşlanmıyorum; sanki onu çok iyi tanıyormuşum da, ondan böyle konuş- yormuşum gibi geliyor. Rainer Maria Rilke: daha güzel ve insana yerini bildiriyor.

Şimdi, matematik cüretle
hiç duyulmamış köprülerin kemerlerini inşa edeceksin.
Mucize, yalnız tehlikenin anlatılmaz
sürekliliğinde değildir

Ne yazık! Daha önce yazdıklarımı bu şiiri okuduktan sonra uydurduğuma inanacaklar. Sezgilerini nasıl ispatlaya- bilir insan? Sonradan uydurdun derler. Bu "diyenler" olma- sa, belki

birşeyler yapabilirdim. Kulaklarımda sürekli uğul- tu yapan bu sesler, bu “diyenler” beni dermansız bırakıyor. Sözümlü bitirmeme fırsat vermiyorlar.

Alışık güçlerini
İki çelişkinin arasındaki uzaklığı kaplayıncaya
kadar uzat,
çünkü Tanrı insana danışmalıdır

Asıllarını okumadan sonsuz şiirler yazabilirim sanki baş- kaları gibi. Büyük aldanış!

Rainer Maria Rilke, hayatının hiçbir döneminde, aydın olmayan ve tanımadığı bir terlikçiyle bütün bir gece içip,

dönüşte de tramvayın sahanlığında gedikli bir çavuşla, hem de bütün içtenliğiyle sohbet etmemiştir.

Bu olaydan beş yıl sonra da aynı içtenlikle pişman olma- mıştır.

Kendini mi, terlikçiyi mi aldattığını bilememenin ıstırabı- nı yaşamamıştır.

Çünkü Almanlar, esas itibariyle, Türklerden daha derin romantizmi olan bir millettir.

Bunun tarih boyunca birçok örnekleri görülmüştür. (Gö- rülüyor ki, Almanların tersine, hiçbir düşünceyi ciddiyetle sonuna vardi ramıyorum. Bundan da Almanlar utansın in- sanlık adına.)

(Bu düşüncelerimin acıklılık derecesini kimse tayin ede- meyecektir. Almanlar bile.)

Yabancı düşmanlığı içimi bir kere kemirmeye başladı mı durduramıyorum. Ben öfk elendikçe sanki onlar gittikçe artan küçümseyici bir ifadeyle bakıyorlar yüzüme. Bazı aptal vatan- daşlarımız da onlara katılıyorlar bu küçümseme işinde. Ney- miş?

Yabancı dil konuşuluyormuş onlarla. Bu onların anadili, anlamıyor musunuz? Bu aptal vatandaşlar pervane olurlar bu ahmak yabancıların çevresinde. Gene de beğendiremezler bi- zi. Ne güzel fıkralarımız vardır: hep İngiliz, Fransız, Alman kaybeder bu fıkralarda ve hep Türk kazanır. Ah! Ben de ölüp gidiyorum işte ve yerime kimseyi bırakmıyorum. Bütün öfke- lerimi toprağa götüreceğim. Yaşarken de anlatamadım kimse- ye. Hele bu yabancıların saçma tavırlarımı soğuk bir suratla değerlendirdiklerini sezmiyor muyum, ölmekten beter oluyo- rum. Neysem, ne olduysam daha iyisini dosyalarından çıka- rıp burnuma dayıyorlar sanki. Az gelişmiş öfkeme de burun kıvırıyorlar, dudak büküyorlar. Daha beter olun! Daha beter olun! İnşallah yakında ölüme de çare bulursunuz ve ben de binlerce yıl kulağınızın dibinde sızlanır dururum. Ya beni an- larlarsa sonunda? Daha kötü, daha kötü.

Suratıma, tarihî eser seyreder gibi bakıyorlar. Ülkemize de en bayağılarını gönderiyorlar. İsa-Masih de söylüyor in- sanın kendi ülkesinde peygamber olamayacağını. Bunlar da bize geliyorlar. Gelmeyenleri daha da beter. Ah, ben az gelişmiş bir ülkede doğmamış olsaydım, bu yakıcı öfkemle yalnız kendimi yakıp bitirmemiş olsaydım, gösterirdim size! Sizin de sonunuz geldi: İsa-Masih yakında hepinize gösterecek, İsa-Masih bize geldi. İnanmayın gene siz. Geldi de adı polis dosyalarına geçti bile.

ADI: İsa SOYADI: Mesih ANASININ ADI: Meryem
BABASININ ADI: Tanrı DOĞUM YERİ: Nazaret DOĞUM TARİHİ: 1 Ocak 0000 MEDENİ HALİ: Bekâr
TABİYETİ: R.İ. (Roma İmparatorluğu) DİNİ: Hıristiyan İŞ BU NÜFUS CÜZDANININ KAYITLI OLDUĞU NÜFUS İDARESİNİN İLİ: İsrail İLÇESİ: Betlehem MAHALLE veya KÖYÜ: Nazaret HANE NO: 34 CİLT NO: 2

İşbu nüfus cüzdanı, Betlehem Nüfus Dairesi tarafından DOĞUM suretiyle verilmiştir.

SON YOKLAMA DURUMU: Halen asker kaçağıdır.

Son sayfada bir not: pamuklu karnesi verildi. Ayrıca no- terlikten bir sureti çıkarılmış. Pasaportu (imparatorluk te- bası olduğu için) beynelmilel.

Nedense, il sınırları dışına çıkmıyor. Yalnız, peygamber olmak için genç yaşta köyünü terkedip gurbete çıkmış. Bu arada marangozluk, havra bekçiliği, tezgâhtarlık gibi çeşitli işlerde çalışmış. Sabıkası yok. Son “DOĞRULUK KÂĞI- DI”nda yaşı 33 olarak görülüyor. Mahalle muhtarı, bir kötülüğünün görülmediğini belirtmiş. Havra önünde seyyar sarraflarla arasında küçük bir olay çıkmışsa da taraflar şikâ- yetçi olmadıklarından mesele adliyeye intikal etmemiş. Be-

lirli bir adresi yok.

Hırsızlar ve fahişelerle birlikte görülmüş. Ailesinden ayrı yaşıyor. Hıristiyanlık propagandası yaptığı ileri sürülerek birkaç kere, sürgün isteğiyle savcılığa verilmiş. Her seferin- de de delil kifayetsizliğinden serbest bırakılmış. Sabahçı kahvelerinde müşterilere dinî telkinlerde bulunduğu söyle- niyor. Siyasi bir partiye kayıtlı değil. Emniyeti umumiye ba- kımından burada ikameti mahzurlu görülüyor.

Eli sopalı bazı yobazların saldırısına uğramış: saldırgan- lardan davacı olmadığı için, haklarında kanuni takibat ya- pılmamış. Konuşmalarında kanunlara saygısızlığı telkin et- tiği ve ilahi kanunların üstünlüğünü savunduğu söyleniyor. Bununla birlikte din esaslarına göre bir devlet kurulmasına teşebbüs ettiği sanılmıyor. Bu sebeple hakkında laikliğe ay- kırı davranmaktan ötürü bir takibat yapılması mümkün gö- rülmüyor.

İnsanlar arasında eşitliği savunduğu tespit

edilmekle birlikte özel mülkiyet konusuna temas etmediği anlaşıyor. Zenginlerin cennete girmesinin, devenin iğne deliğinden geçmesinden daha zor olduğu gibi birtakım sözler etmiş ve bazı işadamları tarafından dövdürölmek istenmiş. Fakat halkın tepkisinden çekinmişler.

Yahudilerin kralı gibi bir isim takmışlar. Zararsız bir akıl hastası olduğu hakkında yaygın bir söylenti var. Şikâyet olmadığı için bu hususta bir tedbir alınmadı. Kapalı toplantılarda bazı mucizeler gösterdiği haber alınınca, kanuna aykırı bir ayin yapıldığından şüphelenilerek toplantılardan biri basıldı. Yapılan aramada bir mucizeye rastlanmadı. Yalnız birlikte kitap okudukları ve aralarında tartıştıkları göröldü. Odanın kapısına toplanan bazı Musevi vatandaşlar onu, Musa'nın kanunlarına karşı geldiği ve aklında yanlış kalmamışsa, göze göz, dişe diş gibi bazı emirleri tanımadığı için yuhaladılar. Emniyeti ilgilendiren bir konu olmadığı

için, kalabalığın dağıtılmasıyla yetinildi; kitaplar müsadere edildi. Kaldırımlarda serbestçe satılan kitaplardan olduğu grld. Bununla birlikte, ilerde herhangi bir meselede fay- dalı olur mülahazasıyla, Emniyet kitaplığına kaydedildi. Ki- tapları istemeye gelen olmadı. Edinilen bilgiye göre, bir e- şit pasif mukavemet usulleriyle çalıştıkları anlaşılıyor. Hat- ta, İsa-Mesih'in yakın arkadaşlarından biri karakola kadar gelerek, bazı kitaplar daha hediye etti.

Cesur olduğu da söyleniyor. Bir fahişenin taşlanması ola- yı sırasında ortaya çıkararak, şimdi tekrarlayamayacağım bir söz söylemiş ve kalabalık dağılmış. Bir zina olayıydı zanne- diyorum.

Aralarında vergi vermeye karşı olanların da bulunduğu ihbar edilmişti. Bu sırada, çoğu küçük esnaf olan müritleri - balıkçı, seyyar satıcı, v.b.- maliyeye giderek vergilerini yatır- dılar ve dedikodulara son verdiler. Sezar'ın hakkı Sezar'a sözü buradan geliyormuş. Nasıl geliyor ben pek bir şey an- layamadım. İçlerinden Petrus adlı bir balıkçı,

Belediye zabı- tasına muhalefetten bir gece kadar nezarete alınmış.

Aralarında Cudas adlı bir adamımız var. Bize devamlı bil- gi veriyor. Arzu edilirse, askerlik şubesine ihbar edilip as- ker kaçağı olarak yakalatılması mümkündür. Yalnız, zanne- derim, heyeti sıhhiye raporu varmış. İhraç edilmesi müm- kün askerlikten. Çürüğe çıkarılırsa, bu sefer itibarının daha da yükselerek sahte bir kahraman olmasından çekiniyoruz.

¹⁰*Nisan*

Dün gece İsa-Mesih'i göreceğimi ümit ediyordum rüyamda. Onun yerine Erkan'ı gördüm. Yaptığım hesapların yanlış ol- duğunu ve diplomamın iptal edildiğini bildiriyordu bana. Dayanamadım, bütün gücümle bağırmaya çalıştım; tıkanı-

yordum. Senin yaptığın hesapların saçmalığını bütün daire biliyor diye haykırmak istiyordum Erkan'ın suratına. Baş- kaları için böyle hissederken İsa- Mesih'i görmeyi nasıl bek- leyebilirim?

“Kötülüğe karşı direnmeyeceksin” sözünden büyük bir ferahlık duyuyorum. İnsana gerçek hürriyeti bu “direnme- mek” kazandıracak gibi geliyor bana. Yalnız, insan bir sani- ye bile aklından çıkarmamalı İsa'nın bu sözünü. Yoksa bü- tün çabalar boşa gider. İnsan, bir an için olsun, duygularına kapılıp karşı koymaya başlarsa, benim gibi olur sonunda. Nereye döneceğini, kime saldıracağını bilemez. İsa bu ger- çeği çok iyi biliyordu: hiç yanılmadı bu konuda. Sorguya çekildiği sırada bir muhafızın attığı tokada biraz sinirlenir gibi oldu; fakat gene kendini tuttu. Bense, sarhoşlar gibi küfrediyorum içimden (ve dışımdan). Haksızlığa uğradığı- mı sandığım zamanlarda göğsüme doğru bir yumruğun be- ni sıkıştırdığını

hissediyorum. Oysa insan, yalnız davranı- şıyla değil, içinden de kötülüğe karşı direnmemeli; hayatın- da kötülüğe direnmekten başka yüksek ve güzel şeyler ol- malı ki bütün ilgisini bu konuya toplamasın benim gibi. Bütün vaktini bununla kaybetmesin ve sonunda yorulma- sın benim gibi. Her nefes alışında bu cümleyi alıp vermeli insan: kötülüğe karşı direnmeyeceksin. İlk tokadı yediği za- man insan bu gerçeği bilse... yapılan işkenceler önemini kaybeder. Önemsiz bulduğunuz için de işkence yapılmaz size: faydasız hareketlerden kaçınır insanlar. Oysa, yüzünü- ze bakar bakmaz, gözlerinizin ifadesinden, size eziyet etme- nin onlar için faydalı olacağını görüyorlar. Ne kadar gözle- rinizi kaçırmaya çalışsanız fayda vermiyor, daha beter olu- yor. Sizi ölü sanmaları gerekiyor önce: bizden bu dünya için ümitlerini kesmeleri gerekiyor. Bir ölüyü konuşura- mayacaklarını bilirler ve vazgeçerler işkenceden. Haksızlı-

ğın insan ruhunu nasıl yıprattığını biliyorlar ve bunun için ısrar ediyorlar. Herkesin başına bir sorgu yargıcı dikeyorlar: neden bu sözü söylediniz? Neden mi? Öyle istedi canım. Olmaz. Bir sebep bulmalısınız. Mantık denen bir zehir aşılamlışlar. Nedenini bulmak sorumluluğunu duyuyorsunuz. Canın cehenneme, diyemiyorsunuz. Hürriyet, gerçek hürriyet kalkıyor ortadan.

Tanımlar istiyorlar sizden: sonradan aynı tanımlarla canınıza okumak için. Tanımlarınız yoksa, bu sefer konuşturuyorlar sizi. Tanımlar veremeyen insan saçmalar, diyorlar. Saçmalarla uğraşamayız. Kimseye saçmalama hürriyeti veremeyiz. Mantıksızlık hürriyeti veremeyiz. Tanımları verince de herkes, daha önce kendisi için kazılmış olan çukura düşüyor.

Başkaları için de tanımlar istiyorlar sizden. Başkalarının işine karıştırıyorlar sizi zorla, başkalarının da size karışması için yolu açıyorsunuz böylece. Bugün neden düşüncelisiniz? diyorlar.

Düşüncelerinizin içine kadar sokuluyorlar. Mantığı ortadan kaldırmadan, bu gidişe bir son vermek, kötülüğe direnmekten vazgeçmek ve gerçek hürriyeti tanı- mak imkânsız. İsa-Masih, hürriyetin yollarını gösteriyor. Hürriyet, ölümden kaçmak demek değildir. Belki de yalnız ölüme giderken hür olabilir insan. Ancak ölüm-kalım anın- da hürriyetin gerçek anlamını kavrayabilir.

Geceleri yatmadan önce *İncil* okuyorum: beni sakınleştiri-
yor. Yaşadığım sürece sakın bir hayattan kaçtım. Şimdi herhalde öldüm. İsa'nın krallığı bu dünyada başlıyormuş: benim de ölümüm bu dünyada başladı. Ölmeden ölmek zormuş: öyle söylüyor şair. O kadar zor değil. Ölümü bek-lemek zor. Ölümü bekliyorum ve ölüm gelmek bilmiyor. Ben de bu arada vaktimi boş geçirmemek için ölümcül düşüncelerimi geliştiriyorum. Aynı zamanda kişiliğimi de aş-ğılık bir duruma getirmeye çalışıyorum. Belki ölüm geldiği

zaman beni ölmeye değer bir yaratık bulmayacak. Ölümden kaçmak için sonsuz sayıda aşağılık düzen peşinde koştum; sonunda, yaşamama izin verilirse, ne yapacağımı bilemeyeceğim. Karanlık günlerimde beni hor görenlerin anıları yüzünden rahat edemeyeceğim.

14 Nisan

Divana uzanıyorum ve suçlu arıyorum: beni bu duruma getirenleri suçluyorum yattığım yerden. Burhan'ı suçluyorum. Ona çok bağlanmıştım. Dergi işinde deli gibi çalışmıştım, deli gibi koşmuştum, deli gibi saldırmıştım çevreme. Burhan'ın her istediğini tartışmasız yapmıştım. Dostluğu her şeyden üstün tuttuğum halde, ülküler uğruna onu da feda edeceğimi haykırmıştım. Ülke diye tutturmuştum. Sonsuz ihtimallerin karmaşıklığından kaçmak istiyordum. Burhan'ın

tek yönlü gidişinin benim için bulunmaz nimet olduğunu sandım: peşini bırakmadım onun; her gün aradım. Yalnız onun uygun gördüğü kitapları okudum. Uygun gördüğü insanlarla arkadaşlık ettim. Aşırı duygululuğa paydos, dedim. Beni bireyciliğe sürükleyecek bütün davranışlardan ve insanlardan kaçındım. Eski dostlarımı darılttım. Kendi kendimi heyecanlandırmaktan vazgeçtim. Hoşgörüden uzaklaştım. Kendim için de hoşgörü istemedim. Burhan ve arkadaşları da amansızca saldırdılar bana. Ben de onlara saldırdım. Sonunda yenik düştüm elbette. Tek başıma yarattığım cehennemden çıktım: kalabalık bir cehennemin içine düştüm. Bana vurunuz diyordum. Doğrusu kimse de böyle bir fırsatı kaçırmazdı. Sonunda Günseli'yle olan ilişkiye bile karıştılar.

Bana evlenmenin nasıl kötü bir burjuva alışkanlığı olduğunu anlattı Burhan. Doğrusu çok güzel ifade etti durumu.

Bir hafta sonra da evlendi: bana da haber bile vermedi. Bir gün yolda birlikte giderken söz arasında söyleyiverdi evlen- diğini.

Burhan beni bir biçime sokmak istiyordu ve ben yattığım yerden onu ilgisiz gözlerle seyrediyordum. Aslında alçaklık bendeydi. Ona demeliydim ki: bırak beni içimde öyle sert ve bükülmez bir çekirdek var ki beni değiştiremezsin. Beni didik didik edebilirsin, canıma okuyabilirsin, fakat düzelte- mezsın beni.

Evet alçaklık bendeydi: öyle yumuşak görünüyordum ki. Siz beni parçalamaya çalışırken, ben gizli gizli onarırım kendimi. Sonunda bilmediğiniz bir şey olur çıkarım ve sizi suçlarım: beni mahvettiniz diye. Sizlerle birlikte başarısız gibi görünürüm: fakat sonunda ihanet ederim sizlere. Hep bir yerde takılmamı beklersiniz; ben de aynı şeyi beklerim heyecanla. Sonunda, yarım yamalak bir başarıyla sıyrılırım işin içinden. Başarısızlığın sevimliliğine kapılırım ve sonun- da gerçek başarısızlara ihanet ederim. Kusura bakmayın de-

rim: hiçbir işi sonuna kadar götüremiyorum, başarısızlığı bile. Oysa kendimi onlara, olduğumdan başarısız göstermek için ne kadar çırpınmışımdır.

Üniversitede en çok sevdiğim öğrenciler, yıllardır okulu bitiremeyenlerdi. Yanlarından ayrılamazdım. Onların başarısızlık masallarını büyük bir hayranlıkla dinlerdim. Sonra, onları öğrenci olarak bıraktım üniversitede: ben bitirdim. Meyhane arkadaşlarını da meyhanelerde bıraktım; ülkü arkadaşlarını da ülküleriyle başbaşa. Bir yerde durmasını bilemedim. Hiçbir yere varamadım. En çok da, başarısızların yanında kalmayı becermek isterdim. Beşiktaş'taki koltuk meyhanesindeki Reşit Beyle beraber geçirmek isterdim bütün yaşantımı. Beni bir yerde barındırmadılar.

Şimdi, bir bakıma başarıya ulaşmış sayılırım başarısızlıkta: yalnız bu yere tek başıma geldim. Hep birlikte tutuna-

mamayı ne kadar isterdim. Herkes ayrı bir dalda kaldı. Tek başına bir tadı olmuyor başarısızlığın. Burhan'ı da yarı yol- da bıraktım. Kimi suçlayacağımı bilemiyorum.

Bu arada çok hırpalandım. Görünüşümde öyle bir saflık vardı ki yaşayışına herkesin karışabileceği izlenimini bıra- kıyordum. Bu nedenle yakamı bırakmadılar. Ben de, görü- nüşümdeki başka bir sahtecilik nedeniyle onların her dav- ranışına açıldım. Buyrun beni yiyebilirsiniz, diyordum. Burhan'ın evinde sabahlara kadar konuşuyorduk. Herkes sırası gelince bana saldırıyordu. O sırada bir dergi çıkarı- yorduk. Derginin bütün ağır işlerini ben yüklenmişim. Bi- ri, son yazdığı makaleden en önemli bölümü çıkardığım için benimle alay ediyordu. Sayfaya yazının sığmadığını gö- rünce olmadık bir kısmını çıkarmışım. Senin aramızda ne işin var, diyordu, bu cahilliğinle? Bir başkası kadınlarla iliş- kimi ele alıyordu: cinsel hayatımı bir düzene sokmam için yarı ciddi öğütler veriyordu

bana. Ben, hepsini büyük bir saflıkla dinliyordum. İstiklal Marşının çalındığı yerde ayağa fırlayan, gece yarısı radyo biterken İstiklal Marşı başlayınca oturduğu koltuktan fırlayan küçük Selim'in ciddiyetiyle sözlerini değerlendirmeye çalışıyordum onların. Mühendis olmamı da beğenmiyorlardı. Para kazanmayı düşünerek seçmiştim bu mesleği. Ne aptaldım ki babamın zorla beni üniversiteye yolladığını o anda unutuyor ve onları haklı buluyordum. Dergi işiyle gece gündüz uğraşmamla da alay edenler vardı. Onlar sadece yazıyorlardı: ben matbaalarda, sabahlara kadar mürettiplerle boğuşuyor, dizgi yanlışlarını düzeltiyordum. Bu arada boş kalan sayfalar için yazılar ha- zırlıyordum bir kenarda. Mühendislikle ne zaman uğraşıyorsun, yaptığın binalar çökecek, diye eğleniyorlardı be- nimle. Bu işi de beceremiyorsun, mühendisliğine dön hiç olmazsa, diye amansızca saldırıyorlardı. Burhan beni koru- yordu; çünkü, onun yapması gereken teknik işleri de ben

yürütüyordum gazetede. Yazması gereken yazılarını da ço- ğu zaman ben yazıyordum. Yazdığım yazıların çoğunu be- ğenmiyordu Burhan da. Fakat bu işler için adam olmadı- ğından yazdıklarımı katlanıyordu. Benimle adam kıtlığı yü- zünden görüşüyorlardı. Ben de onlar hesabına üzülüyordum. Yorulmuştum da. Adam olmadığı için, insanlığa vekâ- let ediyordum. Esas adamlar gelseydi de ben de biraz rahat nefes alsaydım. Sonunda tabii birbirimize girdik. Ben de saflığımı koruyamadım: hepsine saldırdım. Gördün mü bak, dediler birbirlerine. Böyle olacağını daha önce söyle- miştik. Ben çekip gittim aralarından. Onlar yollarında kal- dılar. Onlar hesabına üzülüyorum: benim gibi kolay yutu- lur bir lokma daha bulmaları biraz güç olacak.

Ben de onları hırpalamıştım anlaşılan. Geçen gün yatıyor- dum. Bunlardan biri geldi. Ben de sevindim. Hasta yatağım- da bana eziyete gelmiş oysa. Ben aylarca önce bir gün ona şarlatan demişim. Şimdi

hatırlayamadığım güzel bir konuş- mayla, kendisinin neden şarlata- nın ben olduğumu ispatladı ve hemen ayrıldı yanımdan.

Bu saldırı biraz hoşuma gitti doğrusu. Ben, bu arkadaşın bana hiç önem vermediğini sanırdım. Söyler söylemez unuttuğum bir sözün onu aylarca ilgilendirmesinden gu- rurlandım. Onun gibi derli toplu bir insanı bu kadar etkile- mem benim hesabıma sevindirici bir başarı. Benim şarla- tanlığıma gelince... onu zaten biliyorduk.

15 Nisan

Kimsenin yaşantısını beğenmedim: kendime uygun bir ya- şantı da bulamadım. Turgut'u da hor gördüm bu arada. İste- diği gibi yaşamasına karşı koydum. Sonunda uzaklaştı ben- den. Ona Burhan'lık yaptım. Evlenmesine karıştım. Sonra

evlerine gitmedim. Şimdi gitmek isterdim. Özür dilemek, kendimi olduğu gibi bırakmak isterdim. Ne yazık bütün bunları gerçekleştirecek gücüm yok. Düğümler, istenildiği anda çözülüyor. Bir söylemekle açılmıyor kapılar. Soracaklar, anlattıracaklar. Neden önce öyle diyordun da şimdi böyle... Beni gene çileden çıkaracaklar sonunda. Yenilginin bile tadına varamıyor insan. Bütününü teslim olmanın keyfini süremiyor. Olduğu gibi kabul etmiyorlar Selim'i. Geri dönmenin de çok formalitesi var. Önce bir pişmanlık dilekçesi vereceksin, inceleyecekler. On beş gün süresi var. Soruşturacaklar: eski bağıntılarını kopardı mı? Kitaplığındaki zararlı kitapları ayıkladı mı? Hergün tıraş oluyor mu? Saçını tırıyor mu artık? Sonra bir deneme dönemi var. Çeşitli insanlarla çeşitli biçimlerde birlikte olacaksın... Katlanmam bütün bunlara. Ben dilekçeme aynı günde cevap istiyorum. Yalnız İsa'nın katında işler çabuk yürüyormuş.

Öyle bir kapı olmalı ki çalınca, insana hiçbir şey sorma- dan açsalar: kapının ortasındaki küçük pencereden bakıp da kim o demeseler. Sonra hemen içeri alsalar beni. Ben an- latmak istesem bile, hemen sustursalar: biz her şeyi biliyo- ruz. Her şeyi biliyor musunuz gerçekten? Evet. Neden sor- muyorsunuz ayrıntıları? İstedğin zaman anlatırsın. Sana dinlenme fırsatı verdiğimizizi de sanma. Hiç anlatmasan da olur. İstedğin zaman gidebilirsin. İstedğin zaman geri dö- nebilirsin. Anlayış da göstermiyoruz sana. Özellikle buna çok sevindim. Anlayış göstermenin sende bir gerginlik ya- ratacağını, ne zaman isteyecekler endişesini doğuracağını biliyoruz. Sen sormasaydın bunları bile anlatmazdık. Hiçbir sözü sonuna getirmeyi düşünmüyoruz. Yaşama şartlarını açıklar mısınız?

Burada yemek ve uyuma saatleri belirli değildir. Kimse- nin kimseyi dinleme zorunluluğu da yoktur. Birini dinler- ken bile sonuna kadar beklemeyebilirsin: sözün yarısında

dışarı çıkarsın canın isterse. İstemezsen hiç karşılık ver- mezsın konuşmalara. Yemeğe, isteyen tatlıdan başlar, iste- yen de yemekten önce kahvaltı eder. İsteyen bütün gün ge- celikle dolaşır, isteyen de elbiseyle yatağa girer.

Biraz korkutuyor bu hürriyet beni. Akıldışı bir hürriyete benziyor. Yemeği üstüne dökme hürriyeti de var mı? Sonu- na kadar var. İstersen saatlerce de yıkanabilirsin. Ayrıca kimse beklemez banyonun kapısında yıkanman bitsin diye. Çok sevindim: anladığıma göre babam yok aranızda. Din- lenme saatlerine de karışılmıyor değil mi? Böyle işlerle uğ- raşan yoktur.

Hürriyet tarifiniz nasıl? Sizin de hürriyetiniz, başkaları- nın hürriyetinin başladığı yerde mi bitiyor? Hayır, yok böy- le bir şey. Herkes, başkalarını rahatsız etmekte de hürdür. Bana başka türlü bir hürriyet öğretmişlerdi. Hürriyetin öğ- retilebileceğini sanmıyoruz. Bana demişlerdi ki: ya başkala- rı da seni rahatsız etmeye kalkarsa? Haklı değiller miydi?

Onları bırakıp gidersin hemen; başına böyle bir iş gelirse. Kabul edersiniz ki bu hürriyet, bu yaşayış akla uygun görünüyor. Akla uygun olduğunu ileri sürmüyoruz. Acaba bu anlattığınız yer... Soru sorulmamasını istiyorsunuz; siz de sormayın. Henüz eski alışkanlıklarınızdan kurtulamadığınız görünüyor.

Ya bir gün geriye, eski yaşayışına dönmek istersem? Buna bir engel olmadığını belirtmiştik. Biliyorum; ya ben dönmek istemezsem demek istemiştim. Böyle bir durum korkunç olmaz mıydı dersiniz? Böyle bir anlayışla burada ıstırap çekersiniz. Geriye dönüş hiçbir zaman düşünülmez burada. Henüz hazırlıklı değilsiniz. Biliyorum. Her zaman olduğu gibi dışında kalıyorum düzenin. Bu benim kaderim. Biliyorsunuz, aramızda ıstırap çekenler, sizin gibi, düşünmeyi henüz unutmayanlardır. Düşünce, onlar için yalnız ıstırap kaynağıdır. Bu duruma gelen zavallı düşünce, artık

onlara hayatlarını düzenlemekte yararı olmayan bir yük ve bizim verdiğimiz hürriyeti kabul etmelerine engel olan bo- zuk bir makinedir. Bu makine, son titreyişlerini yapmakta- dır ve durmasını bilmediği için parçalanacaktır.

16 *Nisan*

Yatağa uzanıp yattığım ve bu satırları yazdığım anların dı- şında ne yaptığımın pek farkında değilim. Sokaklarda yürü- yorum, bir masanın başına ulaşır oturuyorum; parçalanma- mak için çok yavaş yapıyorum bu hareketleri. Çocuklu- ğumda geçirdiğim çok ağır bir hastalıktan sonra yürümeyi unutmuşum. Hatırlıyorum: duvarlara tutunarak yürümeye çalışırdım. Bugün de yollarda, duvarlara çarpmamak için büyük bir çaba gösteriyorum. Küçük adımlarla yürümek is- terdim kimsenin bana bakmayacağını bilsem.

Görünüşümü korumam gerekiyor: öyle öğretildi bana. Küçük adımlarla, ellerimi ileriye uzatarak yürüsem; çocuk- luğumda yaptığım gibi. Herkes görünüşünü koruyor. İstek- lerini dışa vurmuyor. Öyle alışmışlar. Kendilerini öyle alış- tıranlara da kimse karşı çıkmıyor: bir bildikleri vardır elbet- te. Ben ellerimi uzatarak yürüsem sokakta bana karşı çıkar- lardı.

Herkesin istediği gibi yaşadığı o uzak ülkenin özlemini duyuyorum. Belki de bu ülke çok yakın. Uzak olduğunu nereden çıkardım? Belediye otobüsüyle filan gidilebilir ora- ya. Gene kapılarını çalıyorum. Soruyorum: burada da eski- den nasıl tanınmışsam öyle davranmak zorunda mıyım? Çok iyi bildiğim şeylerde bile şaşırma hakkı verilecek mi bana? Hangi gün doğduğumu bir an için unutsam, yüzüme garip garip bakılmayacak mı? Bakılmasa da, bir gün olur hatırlar, bir gün olur düzelir, bir gün olur eskisi gibi normal

duruma gelir gibi yorumlar yapılacak mı arkamdan? Eline tabancayı alıp da ateş eden adam orada da var mı? Hamam- böcekleri de var mı? “O” da var mı? Sorularımın karşılıkla- rı gittikçe duyulmaz oluyor. Bana öyle geliyor ki, kimse be- ni dinlemiyor. Durup dinlenmesini bilmediğim için, bu ül- kede de iyi bir karşılama göreceğimden kuşkuluyum.

Bugün öğleden sonra saat ikiden itibaren eşyayı suçlama- ya başladım. Önce üzerinden kalkmadığım divan-yatak suçlandı. Sonra tavan ve en sonunda banyo-tuvalet. Bütün düşüncelerimi emip bitirmekle suçluyorum sizleri. Bütün hayallerimi sömürdünüz, gene de doymadınız. Büyük ve güzel şeyler yaratmama yardımcı olmadınız. Büyük bir sa- ğırlıkla, kahredici bir dilsizlikle sustunuz güzelliklere. Geri istiyorum hapsettiğiniz duygularımı, düşüncelerimi. Hepi- nizi mahkemeye veriyorum: tahliye davası açıyorum. Ne diyorsunuz? Bize bir şey vermedin mi diyorsunuz? Ne yap- mışım? Duyulmuyor, hızlı

söyleyin. Gülerim saçmalarınıza. Hiçbir güzellik vermemişim onlara. Tavan diyor ki gözler ile benim köşelerimi birleştirdin sadece. Köşegenlerimin kesim noktasının elektrik kordonuna uzaklığını hesapla- dın. Banyodaki fayansları da, saymışım sadece. Yarım fa- yansları çıkarmışım, ikiye bölmüşüm... hepiniz yalan söy- lüyorsunuz. Ben... ben Kant gibi düşünmek istiyordum. Ke- limelerle uğraşıyordum ayrıca. Evet, diyorlar hep bir olup: kelimelerle uğraştın. Kelimeleri bölüp durdun: eisen-stein, demir-taş; ein-stein, tek-taş; victor-mature, muzaffer-kâmil. Bunlarla geçirdin vaktini. Önsözler okudun hayalinde: bize yeni bir şey öğretmedin. Kaybettin. Mahkemeyi de mi kay- bettim? Mahkemeyi de kaybettin. Mahkeme masrafları, üc- reti vekâlet filan da bana mı yıkıldı? Hepsi sana yıkıldı. Ben mahkemede sevimli görüneceğimi sanıyordum, benim bu kadar kayıp içinde olmamdan utanırlar da beni daha çok severler sanıyordum. Aldanıyorsun. Burası

mahkeme: düş-

670

k nler yurdu değil. Sakın kıyameti koparmaya kalkma: mahkemenin manevi şahsiyetine hakaretten de mahkum olursun.

Bir insan eşyayı da sulayamazsa, divana istediği gibi bir tekme atamazsa insanlığı nerede kalır? Eşya da isyan eder mi insana? İnsan mahkemelerinde eşyalar davayı kazanır mı?

Artık tarih atmıyorum

Ne kadar acıyorum kendime; bu yüzden başkalarına acıma- ya fırsat bulamıyorum. Bütün acımamı kendime harcadım. Dilencilerden kaçıyorum. Biri yüzüme bakıp acıklı şeyler anlatacak diye titriyorum. İnsanlık dışı oldum. Yüzümü yerden kaldıramıyorum. İşim gücüm başkalarına haksızlık etmek. Bu yüzden tutunamayanların arasında hakkım olan yeri alamıyorum. Onlar için birşeyler yapmak arzusuyla kıvranıyorum bir yandan.

Tutunamayanlar için şarkılar yaz- mıştım bir zamanlar. Süleyman Kargı'da kaldı hepsi. Ne ga- rip: bende bir sureti bile yok yazdıklarımın. Kimse, kendine karşı bu kadar ihmalcı değildir. Belki de iyi oldu. Bir süz- geçten geçirmek gerekirdi yazdıklarımı: bir sürü karalama. Yazdıklarına bir baktım ki durmadan kendimi anlatmışım. Kimseye okumadığım isabet oldu. Süleyman Kargı işin içindeydi. Hep benim yanımdaydı. İnsanlar bir işin içinde olunca, sevgi duyarlar yapılanlara. Başkası okusaydı pişman olurdum yazdığım için. Kendimi de düşünmemişim ki ya- zarken, bir kenarda saklamayı akıl edemedim onları. Süley- man Kargı da kaybetmiştir inşallah. Fotoğraf albümüm de kaybolur inşallah. Ben de inşallah öldüğüm gün, babam gi- bi unutulurum. Buna hakkım olmalı hiç olmazsa. Hiç ol- mazsa, istediği gibi yaşayamadı ama istediği gibi öldü, iste- diği gibi unutuldu kabilinden soğuk bir söz ederler arkam-

dan. Tutunamayanların arasında bile yeri yoktu, derler. O kim, Tutunamamak kim derler.

Gerçek tutunamayanlara saygım büyüktür. Onları bir an- siklopedide toplamak isterdim. Türk Tutunamayanları An- siklopedisi. On iki fasikül bir cilt. On iki ciltte tamamlana- caktır. Üç fasikül bir harf, üç harf bir kelime, üç korner bir penaltı...

Benden sonra bu işi yapacak çıkmaz. Gençlik şimdi so- mut sorunlarla ilgili. Hemen işe girişmeliyim.

AHMET AYKAL: 1922'de Ayanza kasabasına bağlı Pür- mek köyünde dünyaya geldi. Şimdi bu köy Çakırsaray ilçe- sine bağlanmıştır; adı da değiştirilerek Gürasma yapılmıştır. Ahmet Aykal, iyi bir eğitim görmedi. Orta ikiden belge aldı. Bir süre kasabada küçük işler tuttu. Sonra, kasabada tutunamadığı için şehre göç etti. Ailesi durumuyla ilgilen- medi. Şehre gittiğini biliyorlar, o kadar. Şehirde, yazısı düz- gün olduğu için, resmî bir

dairede kâtiplik buldu. On sekiz yaşında evlendi.

Kızın babası zengindi; fakat, fakir bir me- murla evlendiği için, kızının yüzüne bakmadı evlendikten sonra.

Ahmet Aykal'ın iki kat elbisesi vardı; biri lacivert. Evlen- diği zaman düğün fotoğrafı çektirecek parası yoktu. Zaten düğün yapılmamıştı: bir gelinlik kiralanmıştı kız için. Ah- met de lacivertlerini giymişti. Giyim kuşama çok düşkün değildi; aynı zamanda şiirler yazıyordu. İki çocuğu oldu. Çocuklarından biri geri zekâlıydı. Daktilo yazmayı öğrendi. Eve işler aldı geceleri yazmak için. Karısı huysuzdu. Şiir yazmasından hoşlanmıyordu. Komşuları Nedim gibi, Ah- met'in de Hukuk Fakültesine gitmesini istiyordu. Ahmet ise o sıralarda saz çalmasını öğreniyordu. Çok zayıftı. İki ay prevantoryumda yattı. Karısı, hastalığı sırasında, başka bir dairenin müdürüyle münasebet tesis etti. Anlayışlı bir genç

olduğu için karısından ayrılmaya rıza gösterdi. Geri zekâlı çocuk Ahmet'te kaldı. Öteki çocuğu kadın aldı. Hukuka gi- demedi. Dairenden daktilo bir kızla ikinci evliliğini yaptı. Kız ona iyi baktı; şişmanladı. İçkiye başladı. Doksan beş ki- lo oldu. Şiir yazmayı bıraktı. Bir gece sarhoşken denize gir- diğı için boğuldu. Savcılık cesedin defnine müsaade verdi.

AHMET BAHADIR: XVI. yüzyılın ortalarında dünyaya geldi. 1584'te öldü. Baba ve ana adı bilinmiyor. Sivribaharlı. Bu köyün yeri atlata bulunamadı. İçişleri Bakanlığı'nın köyler listesinde de yok. Terkedilmiş bir köy olduğu sanılı- yor. Bahadır adını, bazı seferlere katıldığı için almış. Savaş- larda bir yararlık gösterip göstermediğı bilinmiyor. Böyle bir kayda rastlanmadı. Mezarı Balkanlarda. Bir savaşta vu- rulmuş, ya da sonradan oralara yerleşmiş olmalı. Dört kere yaralanmış. Zabıta kayıtlarına göre Galata Umumhanesi'n- de çıkan bir olaya da adı karışmış. Ayrıca, yazma eserler

ki- taplığında, tutmuş olduğu bir günlükten sayfalara rastlandı. Bazı borçlarını ve alacaklarını kaydetmiş. Zamanın meşhur şairlerinden mısralar kopya etmiş. Ezberinin zayıf olduğu- dan yakınıyor günlüğünün bir yerinde. Savaştan hoşlanmı- yor. Hayatında bir kadın olmadığı için zgn. Seferler sıra- sında gördüğü şehirlerin adlarını da bir sayfaya altalta yaz- mış. Çok beğendiklerinin altını çizmiş. Yanlarında ilkel notlar var: Budin şehri çok güzel beğendim, gibi. Bozuk bir yazı. Birçok yerleri okunamadı. “Ben hayatımda uzun yıllar farkına varmadım” diye yazmış. Neyin farkına varmadığ belli değil. Bir cümle daha: Zmeyra Hanım size hayranım. Züleyha olacak.

AHMET CELAL: 1902’de doğdu. İstanbullu. Ailesi fakir olduğu için onu askerî mektebe yazdırmışlar. Biraz gecik- meyle -1925’te- mülazım-ı evvel olmuş. Matematik zayıf ol-

duğu için topçu olamamış. Çok da istemiyormuş topçu ol- mayı. Levazıma vermişler. Ruhi muvazenesizlik sebebiyle bir yıl istirahat almış. Sonra da çürüğe çıkarmışlar. Babası- nın yardımıyla Darülfünun'a girmiş. Sekiz senede bitirdik- ten sonra biraz işsiz dolaşmış. Öğretmenlik yapmak istemiş- se de İstanbul dışına çıkmayı kabul etmediğı için tayini uza- mış. Bazı çevrelerle münasebeti sebebiyle tevkif edilmiş. Bir yıl kadar yattıktan sonra, suçu sabit görülmediğinden, delil kifayetsizliğı sebebiyle tahliye edilmiş. Bu sırada, senelerce önce yaptığı öğretmenlik müracaatı da reddedilmiş. İntihara teşebbüs etmiş: başaramamış. Kısa bir süre ambar kâtipliğı yapmış. Zimmetine para geçirdiğı iddiası yüzünden bu işten de ayrılmak zorunda kalmış. Sonradan, işten çıkarılmasına polisin yaptığı ihbarın sebep olduğı anlaşılmış. İşe alınması için tekrar yaptığı müracaat bir netice vermemiş. Belli bir işi olmadığı için, arkadaşları ondan polisin adamı diye şüphe- lenmişler ve münasebeti kesmişler

onunla.

Ticaret yapan bir arkadaşı, ona iki yıl bakmış. Bu arkada- şının ölmesi üzerine gene sıkıntıya düşmüş.

Meyhanede ta- nıdığı bir adamla bir kum ocağı işletmişler. Durumu biraz düzelmiş. Sonra işleri gene bozulmuş. Artezyen kuyusu aç- ma işine başlamış. Elli dört yaşında, bir köye kuyu açmaya giderken, bindiği arabanın devrilmesi sonunda ölmüş. Ce- sedi altı saat yolda beklemiş. Ailesini zamanında bulama- dıkları için köyün mezarlığına gömmüşler. Kâğıtları arasın- da iki şiir kitabı ve on dört hikâyesi bulunmuş. Ortağının eserlerini bastırmak teşebbüsü olumlu bir sonuç vermemiş.

AHMET ÇEKİNGEN: 1922’de Uzakviran’da doğdu. Şirin bir sahil kasabası olan Uzakviran’da altı yaşına kadar kaldı. Babası mahkemede zabıt kâtibiydi. Annesi ev kadınıydı. İl- kokulu vilayet merkezinde bitirdi. Okul müsamesesinde Cengiz Han rolüne çıktı. Ortaokulda kimyadan bir sene

674

kaybetti. İyi uçurtma uçuramazdı. Hiç tanımadığı bir kıza sataştığı iddiasıyla, komşu mahallenin elebaşısından bir to- kat yedi. Kopya çektiği iddiasıyla okul disiplin kurulundan bir ihtar aldı. Liseyi, başka bir vilayet merkezinde okudu. Bu sıralarda sinemaya merak sardı. Sinema biletlerinin ar- kasına, gördüğü filmlerin adlarını, gittiği gün ve saati yaza- rak bir defterin içinde biriktiriyordu. Aynı evde oturan fen memuru Sedat Beyin oğlu Salih'ten aldığı Bin Bir Roman cildini kaybetti: darıldılar. Ayrıca, orta birden lise sona ka- dar, altı eldiven -çift- iki atkı, üç okul kasketi ve bir çanta - içindeki kitap ve defterlerle birlikte- kaybetti.

Liseyi bitirmedi. Askerde yazıcı oldu. Büyük şehirlerden birinde yaptığı askerliği sırasında, hafta sonları bir akraba- sının evine gidiyordu. Bir keresinde, akrabası olan kadının, asker elbiselerinin kokusunu gidermek maksadıyla odanın pencerelerini açarak içerisini havalandırmakta olduğunu gördüğü için bir daha bu eve uğramadı.

Bir arkadaşının evinde kalmaya başladı. Yıllık iznini de başka bir arkadaşı- nın evinde geçirdi. Orada, arkadaşının kızkardeşine -tanıdı- ğı ilk kız- âşık oldu. Birlikte, altı kere elele dolaştılar. İzin- den dönünce kızını unuttu. Nöbette uyuduğu için iki gün ha- pis yattı.

Macera romanları okumayı seviyordu. Pazar günleri -as- kerliği sırasında- şehir kütüphanesine giderdi. Bir keresinde kütüphaneci kıza, birlikte sinemaya gitmelerini teklif etti: reddedildi. Bir daha aynı kütüphaneye gidemedi. Kıza bir gün yolda rastladı: nasıl olduğunu anlayamadığı bir şekilde sinemaya gittiler. Dönüşte, hava kararmak üzereyken تنها bir sokakta -sokakta kimse yoktu- kızını öptü, öptüğü ilk kız. İki kere daha buluştular. Sonra kızını aramadı. (Kızdan çok hoşlanmamıştı.) O gün -kızını ilk gördüğü ve öptüğü gün- kıtaya dönmekte geciktiği için, dört gün hapis yattı. Böyle işleri idare etmesini beceremiyordu.

Macera romanları okumayı bıraktı. Mizah dergileri alma- ya başladı; ayda bir tane. Bütün karikatüristlerin adlarını ve imzalarını ezbere biliyordu. Bölükteki arkadaşlarının kari- katürlerini çizmeye heveslendi. Benzetemediğini söylemele- ri üzerine hevesi kırıldı ve bıraktı. (Denildiğine göre, çizdi- ği yüzlerin hepsi birbirine benziyordu. İnsan yüzünün fark- lı özelliklerini göremiyordu.) Bunun üzerine tarihî roman- lar okumaya başladı. Bir süre sonra kendisi de gizlice bir roman yazmaya başladı: Akıncı Türkler. Bilgi edinmek için tekrar kütüphaneye gitmeye başladı. Aynı kızla karşılaştı. Hiçbir şey olmamış gibi bu kızla yeniden münasebet kurdu. (Kız ona geçmişi hatırlatmamıştı.) Nişanlandılar. Nişan gü- nü ilk defa içki içti ve sarhoş oldu; alaturka şarkı söyledi ve yazdığı bir şiiri herkesin içinde okudu. Gene herkesin için- de, nişanlısını yanağından öptü.

Terhis oldu ve evlenmekten korktuğu için nişanlısına bir mektup göndererek durumunu izah

etti. Mektubuna cevap gelmedi. Babası emekliye ayrılmıştı; bir bakkal dükkânı iş- letiyordu. İşleri kötü gidiyordu. Babasını kandırmayı becer- di ve ona bir kitapçı dükkânı açtırdı. (Bakkal dükkânından kalan erzakı evde yediler.) Kitap almak için dükkâna gelen bir adamın vasıtasıyla tanıştığı ortaokul Türkçe öğretmeni- nin şiir ve hikâyelerini basmak için bir yayınevi kurdu. İki kitap birden bastırdı. Kitaplar satılmadı. Kiloyla verdiler. Şehrin belediye reisi, hikâyelerden birinde manevî şahsiyeti- nin tahkir edildiği iddiasıyla dava açtı. Dava dört yıl sürdü.

Babası onu, bir akrabasının kızıyla nişanladı. Nişan gece- si, göğsünde bir tuhaflık hissetti; kimseye belli etmemeye çalıştı. Eve dönünce, göğsündeki boşluğun yukarılara çık- tığını duyarak gece yarısı babasını uyandırdı. Babasının sorduğu sorulara cevap veremedi. Konuşamıyordu; aklına bir şey gelmiyordu. Büyük şehire götürdüler onu. Hususi bir hastaneye yatırdılar. Çok zayıf olduğu için hastaneye

676

yatırmışlardı: kendisi öyle biliyordu. Fakat gene de durum- da bir gariplik seziyordu. Bir gece hastaneden kaçtı, eve döndü. Yakalamaya geldikleri zaman çok direndi. Gelenler onu kandırmak için, polis olduklarını ve belediye reisinin açtığı dava dolayısıyla ifadesini alacaklarını söylediler; bu- nun üzerine karakola gitmeye razı oldu. (Polisten çok kor- kardı.) Otomobilin karakola değil de şehir dışına doğru yol aldığını görünce aldatıldığını anladı. Su içmek için arabayı durdurdukları sırada kaçmaya çalıştı: bu arada, zayıflığına rağmen, adamlardan birini de yere serdi. Sonra, başına vur- dular. Hastanede kendine geldiği zaman çocuk gibi ağladı. Babasından nefret etti. Bütün gücüyle yemek yiyerek şiş- manlamaya çalıştı. İki kilo daha alırsa çıkabileceğini söylü- yorlardı. Hastabakıcılardan birine bir mektup verdi: kütüp- hanede çalışan eski nişanlısına götürmesini söyledi. Mek- tubun yerine gidip gitmediğinden hiçbir zaman emin ola- madı.

Hastanede çok vakti vardı: durmadan düşünüyordu.

Has- tanede kalış sebeplerini bulmaya çalışıyordu: Bu zayıflık hi- kâyesine artık pek inanmıyordu. Belki de evlenmeye yanaş- madığı için onu hastaneden çıkarmıyorlardı. Evlenmekten her zaman korkmuştu. Evlenmek, birleşmek, bir arada ya-şamak düşüncesi onu titretiyordu. Evlenmek, evlenmek: bu kelimeye birçok anlam vermeye başladı. Birçok kelimeye, birden fazla anlam vermeye başlamıştı. Her zaman evlen- mekten kaçmıştı. Önce, okulla evliliği uzun sürmemişti: okulu bırakmıştı. Bunun için kızıyorlardı ona. Askerlikle evliliği sırasında da sık sık kaçtığı için hapis yatmıştı. Kü- tüphaneci kıza karşı da suçluydu. Son evlilikten de hastalık bahanesiyle kurtulmaya çalışmıştı. Doğruyu söylemiş ol- saydı bütün bunlar başına gelmeyecekti. Bu hastanede, bu garip bakışlı insanlar arasında kalmak, evlilikten de kötüy- dü. Kimsenin -ondan başka kimsenin- aklı başında değildi.

Başhekime bir dilekçe yazarak durumunu açıkça anlattı. Artık herkesle ve her şeyle evlenmek istiyordu. Yaşı geçtiği için artık liseyle evlenemezdi; üniversiteyle evlenmek istiyordu. Sonra da kütüphaneci kızla, hayır ondan önce arkadaşının kızkardeşiyle, sonra da akrabası olan kızla, sırayla evlenmek istiyordu. Hepsiyle birden evlenmeye de razı olabilirdi. Bütün bu evlenmelerin aynı mahiyette olmadığını biliyordu. Aklı başındaydı. Roman yazmış olduğunu bilmeyenler, belki ona cahilin biri gözüyle bakabilirlerdi: fakat, maddi ve manevi evlilikler olduğunu çok iyi biliyordu. Her şeye aklı yatıyordu. Bir örnek vermesi gerekirse, üniversiteyle evliliğin elbette manevi evlilik olduğunun farkındaydı. Önce manevi evlilikleri yapacaktı. Bütün bu hususları, açık ve temiz bir ifadeyle dilekçesinde belirtmeye çalıştı. Düzgün olması için dilekçeyi dört kere baştan yazdı. Bazı satırlarda dalıp gidiyor ve tekrar düşüncelerini toplamaları saatler sürüyordu. Çok zayıf düşmüştü:

yazacak gücü kal- mamıştı. Kâğıt -o kadar dikkat ettiği halde- lekelerle dol- muştı; bir keresinde de silerken yırtıldı. Mürekkebi, yumu- şak bir silgiyle silmek çok zor oluyordu. Lekelerin de nere- den geldiğini bir türlü anlayamıyordu. Hastabakıcı, bu di- lekçeyi başhekime verirse, muamelenin uzayacağını, hasta- neden çıkmasının büsbütün güçleşeceğini söyledi. Dilekçe- yi sakladı; ümidi kırıldı. Doktorun odasından çaldığı bir tüp ilacı yuttu. Uzun aylar, gerçek bir hasta gibi yatakta yattı. İyileşince babası onu hastaneden çıkardı.

Kitapçı dükkânı kapanmıştı. Tuhafiyeci dükkânı açılmış- tı. Borçlar sürüp gidiyordu. Babası onu kasaya oturttu. Bü- tün gün başını kaldırmadan sayılarla uğraşüyor, hesap yapı- yordu. Sinema tutkusu yeniden başladı. Her gün bir film görüyordu. Yerli filmlere alıştı. Artistlerin adlarını bir liste- ye yazmıştı. Her gördüğü filmde sonra listeye işaretler ko- yuyordu. Otuz dokuz işaretle birinci olan artistin büyük bir

678

resmini odasına astı. Fakat bu oyuncunun evlenmesi üzeri- ne resmi kaldırdı. Sonra, şüphelenmemeleri için tekrar astı. Alacaklılar geldiği zaman dükkânın arka odasına gidiyordu. Dükkâna mal almak için büyük şehre gidince kütüphaneye uğradı. Bir saat kadar kapının önünde dolaştıktan sonra içeri girdi. Kız yoktu. Yeni memurlar kızı hatırlamıyorlardı. Hastanede ne kadar yattığını bilmediği için aradan kaç yıl geçtiğini hesaplayamıyordu. Dönerken, başının arkasına bir ağrı saplandığını duydu. Ağrı bütün gün sürdü. Babasının yanına dönmek istedi hemen. Otelin girişinde yığılıp kaldı. Hastaneye kaldırdılar. Sabaha karşı hastanede öldü.

HÜSNÜ ERGEÇ: Doğduğu yeri ve doğum tarihini bilmi- yordu. Babası onu bir hastaneye bırakmış ve bir daha gö- rünmemiştir. Hastabakıcının çocuğu kayıt yapmadan kabul etmesi nedeniyle adı da bilinmiyordu. Aynı koğuşta yatan büfeci Kirkor onu yanına aldı. Genç yaşta ölen arkadaşı ve ortağı

Hüsnü'nün adını verdi. Ergeç ailesini bulacağım, di-
yordu. Soyadını da bu vesileyle almıştır. Kirkor,
kaçakçılık- tan hapse girdiği zaman Hüsnü'yü bir
arkadaşının evine bı- raktı. Hüsnü, o sıralarda
dokuz yaşlarındaydı ve okula git- miyordu, okuma
yazma bilmiyordu. Bu evde çok dayak yi- yen
Hüsnü, bir gece evden kaçtı. Polis onu yakaladı ve
Hüsnü bir süre çocuksuz ailelerin evlerinde kaldı.
Hüsnü bu insanları anlayamıyordu. Çocukları
olmadığı için onu alıyorlar, sonra da durmadan
dövüyorlardı. Son kaçtığı ev- den çıktığı sırada
yolda rastladığı bir imam, onu evine gö- türdü.
İmamın da kimsesi yoktu. Hüsnü'ye iyi baktı ve eski
yazıyı öğretti. Birlikte evlere giderek Kur'an
okuyorlardı. Sesi güzeldi. Ut çalmasını da öğrendi.
Bir yandan da dur- madan eski harflerle basılmış
din kitapları okuyordu. Ma- halle kahvesinde,
insanlara yapılan haksızlıklardan bahse- den bir
marangoz, onunla ilgilendi: Hüsnü'ye yeni harflerle

okuma yazma öğretti. Marangozun verdiği yasak kitaplar Hüsnü'nün dine olan bağlılığını zayıflattı. İmamla yaptığı bir tartışmadan sonra onun evinden ayrıldı.

Yeni kurulan bir gecekondu semtindeki bir aşevine gar- son olarak girdi. Müşterilerle yaptığı konuşmalar yüzün- den, ihbar üzerine götürüldüğü karakolda dayak yedi ve işinden atıldı. Bir süre kahvelerde ve meyhanelerde tomba- lacılık, seyyar satıcılık, sinemalarda yer göstericiliği, sirk- lerde gişe memurluğu yaptı. Biriktirdiği bin beş yüz lira kadar bir parayla, apartman inşaatlarının yoğun olduğu bir bölgede işçiler için bir aşevi açtı. Aşçı bir arkadaşıyla bir- likte çalışıyorlardı. Dükkânı donatmak için borçlanmışlar- dı. Hüsnü -kendi lokantasında- sabahtan gece yarısına ka- dar çalışıyor, bulaşıkçılık, garsonluk, alışveriş yapıyor, seb- ze ayıklıyor, örtü yıkıyordu. Borçlar bitmiyordu. Buzdolabı pahalıya gelmişti. Bir on bin liraları olsaydı, çok daha ko- lay yürüyecekti işler.

Yürümedi. İcra memurları buzdolabı- nı götürdüler sonunda. Tekrar yer göstericiliğe başladı sinemalarda. Elle yazıp çoğalttığı bir beyanname yüzünden yakalandı, bir buçuk seneye mahkûm oldu. Hapiste verem olduğu anlaşıldı. Hastaneye yatırıldı. Oradan kaçmak ister- ken, jandarmalar tarafından vuruldu. Cezası bir yıl artırıl- dı. Hapisten çıktıktan sonra, inşaatlarda amelelik etmek is- tedi. Hastalığı ve mahkûmiyeti yüzünden başaramadı. Gar- sonluğa başladı yeniden. Eski mesleklerinden bir türlü kurtulamıyordu. Garsonların yüzde onlarını vermediği ge- rekçesiyle arkadaşlarını patrona karşı ayaklandırdı. Sonun- da patron yüzde onları vermeye razı oldu ve Hüsnü işten atıldı.

Birikmiş olan yüzde onlarını aldığı için üç ay kadar işsiz yaşayabildi. Bu arada meyhanelerde edebiyatçılarla tanıştı. Onların teşvikiyle yeni çıkan bir dergiye iki yazı yazdı. O sırada parası bitti. Küçük bir meyhane açmak için tasarıları

680

vardı. Bazı arkadaşlarıyla temastaydı. Bir gün berberde tıraş olurken ağzından kan boşandı. Üstü başı ve koltuklar kan içinde kaldı. Hastaneye giderken cankurtaranda öldü. Yazı- larını basan dergi, siyah çerçeve içinde bir resmini koydu. Meyhanede içtiği arkadaşları ve edebiyatçılarla yapılan bir röportaj da yayımlandı ayrıca.

NAZMIYE ERDOĞDU: Babası erkek çocuk istiyordu. Adını da koymuştu: Nazmi. Kız doğunca, kızgınlığından hemen trene atlayıp teftişe çıktı. İki istasyon sonra trenden inerek evine telgraf çekti: kızın adını Nazmiye koyun. Baş- ka çocukları olmadı. Nazmiye bir erkek çocuk gibi büyü- tülde. Daha doğrusu büyütölmeye çalışıldı. Zayıf, nahif, hastalıklı bir çocuktu. İlkokuldan sonra enstitöye verdiler: bitiremedi. On altı yaşında bir piyade yüzbaşısıyla evlendir- diler: daha doğrusu nikâhladılar. Düğünden önce, iki taraf aileleri arasında çeyiz yüzünden bir anlaşmazlık çıktı ve

Nazmiye babasının evine döndü.

Yastıklara güzel yağlıboya resimler yapıyordu. Babası İs- tanbul'a tayin olunca onu akademiye yazdırdı. Atölyede, tek başına bir köşeye çekilir, sonsuz natürmortlar yapardı. Akademide okurken bir demir tüccarının oğluyla nişanlan- dılar. Delikanlı, düğüne bir ay kala otomobil kazasında can verdi. İki ay sonra da oğlanın babası iflas etti. Nazmiye, ar- tık evlenme sözü duymak istemediğini söyleyerek duvarları tablolarıyla doldurmaya başladı. Akademiyi bırakmıştı. Bir hayır derneğine üye oldu. Balo piyangoları için işlemeli mendiller ve çeşitli eşya hazırladı. Baloda dernek başkanı- nın oğluyla iki kere dansetti. Derneğin rozet gününde yaka- sına rozet taktığı iriyarı bir genç adam peşini bırakmadı ve onu güzel bulduğunu söyledi. Genç adamın söylediklerine bir karşılık veremediği için sonunda onunla bir pastaneye gitmeye razı oldu. Birlikte dolaşmaya başladılar. Genç adam

boksördü ve bir nakliyat şirketinde ambar memurluğu yapıyordu. Nazmiye'yi maçlara götürdü. Maçlarından önce, genç boksör için yatağında saatlerce dua ediyordu. Din kitapları okuyordu. Namaz kılmasını öğrenmişti. Yaşlı kadınların bazı toplantılarına katılıyordu. Fala inanıyordu ve ruh çağırma oturumlarına katılıyordu. Gözlerinin rengi koyu olduğu için onu medyum yapmıyorlardı ve buna üzülmüyordu. Toplantıları idare eden Lütfiye Hanım, onun falına bakmış ve üç kere evleneceğini söylemişti. Bu konuda Türkçe kitapların yetersiz olduğunu görerek İngilizce öğrenmeye başladı. Londra'daki mistik cemiyetlere mektuplar yazarak kitaplar getirtti. Madame Blavatsky ve Alistair Crowley'in kitaplarını okudu. Bu tutkusu yüzünden boksörle arası açıldı ve ayrıldılar. Oysa, boksörü seviyordu. Genç adamın kendisine dönmesi için büyüler yaptırdı.

İngilizce'yi ilerletmişti. Ruh mecmualarına tercümeler yapıyordu. Bir derginin sahibi, onun

hevesli olduğunu görün- ce, yazı işlerine yardım etmesini istedi. Yazıları matbaaya götürdüğü gün başmüretiple tanıştı. Arkadaş oldular. Es- mer, dev gibi bir adamdı. Boksöre benziyordu. Hemen Nazmiye'yle, batıl inanışlar konusunda tartışmaya girişti. Onun batıl inançlarıyla alay etti ve insanlara ekmek ve sevginin gerekli olduğunu söyledi. Onun gibi akıllı bir kızın uyutul- duğunu ileri sürdü. Nazmiye'nin yabancı dil bildiğini öğre- nince, kendisinde bazı gizli kitaplar olduğunu ve Nazmiye'nin bu kitapları kendisine okumasını istediğini, söyledi. Birlikte yaşamaya başladılar. Okuduğu kitaplar, Nazmiye üzerinde derin etkiler yaptı. Genç adam, gizli toplantılara gidiyordu. Nazmiye, yatağında -genç adamın evinde kalı- yordu artık, evini terketmişti- genç adam için dua ediyor, bir yandan da onun verdiği kitaplardan tercümeler yazıyor, daktiloda çoğaltarak kitap hazırlıyordu. İsa'nın sosyal yö- nünü anlatan bir makale yazdı; fakat gönderdiği dergide ba-

682

sılmadı yazısı. Mürettip, onu da toplantılara götürdü. Ora- da genç bir felsefe öğrencisi Nazmiye’yle ilgilendi. Onunla dolaşmaya başladı. Mürettip duruma göz yumdu; fakat bazı yobaz arkadaşları bunu bir şeref meselesi yaptılar ve genç öğrenci aralarından atıldı. Nazmiye de onunla birlikte top- luluğun dışında kaldı.

Felsefe öğrencisine mistik düşüncelerini aşlamaya çalıştı ve birlikte Tibet’e gitmelerini teklif etti. Bu sırada babası öl- müştü, biraz para bırakmıştı. Felsefe öğrencisi onunla gel- meyi kabul etmedi. Nazmiye de yalnız başına Paris’e gitti. Tibet uzak gelmişti.

Paris’te porselen ithalatçısı bir Türkle tanıştı. Adam karı- sını yeni kaybetmişti ve sivri demir parmaklıklara karşı bir korkusu vardı. Paris’te tedavi oluyordu. Nazmiye ona, ina- nışlarından bahsetti. Adama, mistik bir yola girerse kurtu- labileceğini anlattı. Fakir insanların ıstırapları da porselen tüccarını üzüyordu ayrıca. Servetini onlara

dağıtmak isti- yordu. Genç kadın, kişisel çabaların olumlu bir sonuç ver- meyeceğini ileri sürerek genç adamı rahatlattı. Birlikte kili- seleri dolaşılar. Nazmiye, tüccarın kaldığı eve yerleşti, ye- niden resim yapmaya başladı. Fransızca öğrendi. Kütüphanelere giderek, mistik işaretler hakkında bir çalışma yaptı. Mistik sembollerin orijini üzerine bir kitap hazırladı, bütün resimlerini kendi çizdi kitabın. Tüccar, kitabı Paris'te bas- tırmayı düşünüyordu; fakat bir iş için yurda dönmesi ge- rekti ve bir ay sonra da Paris'e gelmeye hazırlanırken kalp durmasından öldü. Nazmiye de parası bitince Paris'ten ay- rıldı. Dönmeden, son parasıyla bir kilisede porselen ithalat- çısı için ruhani bir ayin yaptırdı. Dönüşünü annesine bil- dirmişti. Fakat trenden çıkmadı. Nazmiye'yi bulmak için yapılan bütün araştırmalar bir fayda vermedi. Annesi, o za- mandan beri, dönüşünü bekliyor.

Tutunamayanların peşine takılıp gitmişim. Bu insanlarla yaşamak nasıl olurdu acaba? Onları anladığımı, yaşantıları- na katılmak istediğimi söyledim. Her birinin arkasından sürüklenirdim bir süre. Hiçbir yaşantıyı bitiremezdik. Hiç- birisinin yaşantısı bitmiyor ki. Yarabbim ne güzel olacaktı! Sonunu bilmemenin, sonu olmadığını bilmenin güzelliğini yaşıyordum. Hiç bitmeyecek yarım yamalak yaşantıların özle- mi var içimde. Her an tehlike, her an belirsizlik. Hiçbir ma- ceraya değişmezdim onların yaşantılarını. Bütün tutunama- yanları birden görür gibiyim: aslında hiçbirini görmemiş ol- sam bile. Tereddütlerinin resimlerini çiziyordum yüzlerine ba- karak. Soluk ve düz çizgiler çiziyordum. Ahmet Çekingen'in birbirine benzeyen karikatürleri gibi.

Gerçek dünyada yaşamış ve onlarla boy ölçüşebilecek bir tek insan tanıyorum: gümrükçü ve ressam Rousseau. Onun hayatı bir masal gibi geliyor bana. Sanki biri, Rousseau'nun resimlerini gördükten sonra uydurmuş onun hayat hikâye- sini.

Böyle yaşasaydı uygun olurdu demiş. Ben uydurmuş olmak isterdim. Bütün bildiğim bir resim albümünde onun için yazılmış kısa bir önsöz. Hayatına dair birkaç söz. Bu sözler bana o kadar yakın geldi ki, Rousseau'yu daha ayrıntılı tanımak için başka kitapları karıştırıp yeni şeyler öğrenmekten çekindim. Gereğinden fazla bilmekten korktum onun hakkında. Görünüşte Rousseau gibi yaşamak belki kolaydı; içim Rousseau gibi olmadıktan sonra neye yarar?

Yorgunum: artık bu konuda yazmak istemiyorum. Tutu- namayanlardan bahsetmek içimi tüketiyor. Onları biraz rahat bırakmalıyım. İçimde daha gelişmelerine fırsat vermi- liyim. Kimbilir daha bilmediğim ne yönleri vardır? Onlar gibi sakın, acelesiz, beklemeliyim. En telaşlı görünenlerin- de bile bulunan başka türlü bir sakinliğe bırakmalıyım iç dünyamı.

Rousseau dünyanın en büyük adamı. Ressam olanı.

684

Onun yerine koyacak kimse bulamıyorum. İnanmış insan. Bugünlerde bütün meselem bu oldu. Saatlerce resimlerini seyrediyorum. Bir kusur bulamıyorum. Hakkındaki yazıyı tekrar tekrar okuyorum. Bir açık nokta bulamıyorum. Ressamların İsa'sı. Yapmacığın eseri yok onda. Ne hayatında ne de sanatında. Bu konuda yazmak zor. İnsan hissedebilir ancak.

Bizde de böyle bir ressam olsaydı: onun gibi eşsiz bir kişiliği olan biri ya da bize göre bir Rousseau olsaydı canım.

HÜSEYİN BEZENEL: Türk ressam ve tutunamayanı. Sanayi-i Nefise mektebinde okudu. Osman Hamdi Beyin tesirinde yetişti. Maarif Nezaretinin açtığı bir müsabakayı, “Sudaki Halkalar” isimli pentürüyle kazandı ve bir sene müddetle Paris’e gönderildi. Orada, daha ziyade Changot ve Duvalier gibi ikinci sınıf ressamların atölyelerinde çalıştı. Resim müzelerine ve

galerilerine -duhuliye meccani olmadığı için- fazla gidemedi ve bu sebeple yeni cereyanları pek takip edemedi. Paris'ten temin ettiği bir bursla Berlin'e geçti ve Alman romantiklerinin tesiriyle müfrit iptidai renkler kullandı. Bu devresindeki eserlerinde bilhassa kırmızı rengin hakimiyeti hissedilir. Harbî Umumiye Berlin'de geçirdi. Almanların mağlubiyeti üzerine tekrar Paris'e avdet etti. Bazı galerileri ziyaret ederek, muasır cereyanları takriben otuz beş sene kadar geriden takibe başladı. Esasen, Sanayi-i Nefise Mektebinde öğrendikleriyle vardığı yer, daha gerilere isabet ediyordu. Fakat Harbî Umuminin Avrupa sanatına tahmil ettiği inhitat sebebiyle -bazı unsurları biraz aceleye getirmiş bile olsa- terakkiye muvaffak olmuş ve romantizmi geride bırakarak, empresyonizmin son safhalarına varmıştı. O sıralarda Picasso'nun ismini dahi duymamış olması, ancak bir talihsizlik olarak vasıflandırılabilir. Cumhuriyetin ilanıyla anayurda dönünce de bu cereyanlar hakkında onu

uyaran bulunmadığı için, bir dereceye kadar mazur görülebilir. Soyadı kanunu çıkınca diğer meslektaşları gibi, sanatına uygun bir soyadı aldı. Hiç evlenmedi ve bir daha yurt dışına çıkma fırsatını bulamadı. Bununla birlikte, Paris'te tanıyamadığı modern resim sanatını Avrupa'ya gidenler sayesinde Türkiye'de öğrenmek imkânına kavuştu. Oysa, yurda döndüğü sıralarda, yapmakta olduğu empresyonist resimler, oldukça yeni sayılıyordu. Fakat, Berlin'de edindiği renk anlayışını değiştirmeyi başaramadığı için zamanla gölgede kaldı. Kübizm ve fütürizm akımlarının etkisiyle yaptığı resimler ciddi den hazindi. Aynı süre içinde dört beş akımı birden atlamasını becerenlerin alaylarına uğruyordu. Bir dergide yazdığı “İnsan Düşmanı Resim” makalesiyle modern resme karşı bütünüyle cephe aldı ve tekrar romantik devreye dönerek, yenicilere şiddetle tepki gösterdiğini açıkça belirtmek istedi.

Akademideki atölyesinde bir iki öğrenci çalışıyordu.

Bun- lar da öteki atölyelere giremeyenlerdi. Bir süre sakal bıraktı; sonra ondan da vazgeçti. Beşiktaş'ta harap bir evde oturu- yordu. Akademideki bir tartışmada “çağdışı” olmakla suç- landı. Yeni deyimleri pek iyi anlayamadığı için, kendisine saldırıda bulunulduğundan başka bir şey çıkaramadı bu sözden. Borç harç bastırdığı “Perspektifin Esasları” adlı ki- tabı kaldırırma düştü. “Büyük Ressamlar”sa acınacak bir ki- taptı. Baskının kötülüğü yüzünden, resimlerin ne olduğu bile anlaşılmıyordu. Beşiktaş'taki eski evi kat karşılığı sattı ve bir dairesine yerleşmeye karar verdi. Bina üç yıl sürdü. Sonunda, yeşil ve pembe badanalı odalardan meydana ge- len bir daireye kavuştu.

Çarşıdaki bir meyhaneye giderek, kendini içkiye vermek istedi. Midesi izin vermedi. Altı ay hastanede yattı. Hüseyin Bey, sen artık bu işleri kaldıracak yaşta bir adam mısın? sö- zü çok ağırına gidiyordu. Ihlamur'da bir arsasını sattı: ken-

di başına bir apartman yaptırmak istiyordu. Gece geç vakit- lere kadar oturuyor, süslü bina cepheleri, kesitleri çiziyor- du. Yeğeni, bazen onu ziyaret eder ve masanın başında, ko- nuşmadan saatlerce çalışmasını hayretle seyrederdi. Artık yaşlandığı için elleri titriyor, şekilleri çinilerken, her tarafı- na mürekkep damlatıyordu. Şömineler, süslü konsollar, ka- bartma süsler, projenin her tarafını dolduruyordu. Fakat, yaptığı değişiklikler yüzünden projeyi bitirmek mümkün olmuyordu. Yeğenini yanına oturtur, perspektif kuralların- dan uzun uzun bahsederek çizer dururdu. Yeğeninin mü- hendis mektebine gitmesiyle gurur duyuyor, ona sık sık pergel takımları, T cetvelleri hediye ediyordu. Şişman ve bi- raz aptal görünümlü bir gençti bu yeğen. Bir akşam Hüseyin Beyin evine gittiği zaman uzun uzun çaldığı halde kapı açıl- madı. Mutfak kapısının anahtarı onda dururdu. Anahtarla kapıyı açıp mutfağa girdi. Amcası onun için buzdolabında daima yiyecek birşeyler bulundururdu. Biraz yiyip

içtikten sonra salon-salamanjeye girdiği zaman amcasını çalışma masasının başında bir projenin üstüne yaslanmış bir durumda ölü buldu. Koca bir şişe çini mürekkebi projenin üstüne dökülmüştü. Çok şaşırmadı. Kapıyı kapatıp çıktı.

İçimden geçenleri bilselerdi beni dünyanın bir numaralı vatandaşı sayarlardı. İnsanları dinlerken sıkıntılı bir görünüşüm vardı: sanki, her zaman onların sözlerini bitirmelerini ve konuşma sırasının bana gelmesini sabırsızlıkla beklerdim. Bana kalırsa, bu görünüş çok aldatıcıydı. Bana kalırsa, bana kalırsa... ne yazık ki hiç kalmadı bana. Benden önce davranıp ne olduğumu, aslında ne kadar bencillik ettiğimi suratıma haykırdılar. Oysa, hepsiyle tek tek ne kadar ilgiliydim. İnsanlar benim için soyut kavramlar değildi. Birlikte bulunduğum sırada onlar için ayrı ayrı birşeyler yapmak işteği ve bunun imkânsızlığı beni sarıyordu. Hangi birine ye-

tişecektim? Hemen ortaya çıkmaya korkuyordum. Her biri, bir öncekinden o kadar farklı bir davranış istiyordu ki. Ben, gene hepsine yetişmeye hazırdım. Fakat, birinin yardımına koşmak, onun düşüncelerini paylaşmak bir öncekine ihanet olacaktı. Bu nedenle çekingen davranıyordum. Aslında her gördüğüm insana kapılıyordum. Hemen onun gibi olmak, ona bütün varlığımı sunmak ve onun bütün varlığını içime almak istiyordum. Her an değişmeye hazırdım.

Bu isteklerle ancak bir kişinin yaşantısına katılabilirdim bütün ömrümce. Buna da razıydim. Bunu da istemediler benden. Beni küçümsediler; kişiliklerine karıştığımı sandılar. Her türlü alçalmayı göze almıştım onlar için: her biriyle, ondan öncekilerin bütününü bir yana bırakacak kadar yoğun bir yaşantıya girdim. Belki de kendi isteklerini çok ciddiye almıyorlardı; benim, bu isteklere verdiğim önemi, onlar vermiyordu. Şimdi bile, sözün gelişi böyle konuştuğumu

sanıyorsunuz. Bütün meselenin Selim Işık olduğunu ileri sürüyorsunuz. Neden? En basit, en bayağı insanlar için bile, gözümün ucuyla şöyle bir gördüğüm insanlar için bile aynı duyguları besliyormuşum da ondan. Kendimi ileri sürmenin başka bir yoluymuş bu. İnsan, otobüs biletçisi ve reisicumhurbaşkanı için aynı duyguları besleyebilirmiş; yalnız genel anlamda olurmuş bu. Bütün insanlık için duyulan soyut bir sevgiymiş bu. Değil, değil! Size, sözümün eri olduğunu nasıl anlatsam? Biletçi dediğim zaman biletçi, reisicumhurbaşkanı dediğim zaman da reisicumhurbaşkanı demek istediğimi, yalnız onu demek istediğimi, başka hiçbir şey kasetmediğimi belirtmenin hiçbir yolu yok mu? Yeni bir dilbilgisi kitabı çıktı mı bugünlerde? Öznenin, yüklemnin filan başka bir düzen içinde yerleştirilmesini sağlayarak beni istediğim anlama kavuşturacak böyle bir kitap. Ne diyorlarsa, yalnız onu demek isteyenler için geliştirilmiş düşünce ve ifade kuralları ne zaman

bulunacak?

688

İnsanın, kendisi gibi olmak istemediği zamanlar da var- mış. Ben, her zaman kendileri gibi olmaları için baskı yapı- yormuşum onlara. Tek yönlü, can sıkıcı bir yaşantıya itiyor- muşum onları. Size yaranmanın bir yolunu bulamadım za- ten. Bunu da açıkça söyleseydiniz, seve seve katlanırdım her yönünüze. Seninle olmuyor, diye kestirip attınız. Zama- nın yetersizliğinden söz ettiniz. Oysa ben çoğu zaman ya- pacak bir iş bulamadım. Bu kadar zamanı siz ne yapıyordunuz? Biraz da siz öğretebilirdiniz bana. Önce alırdınız beni, istediğiniz biçime sokardınız, sonra da şöyle yap, böyle yap, derdiniz. Hangi kitaplar okunacaksa, daha önceden söyler- diniz. Tabiatı sevmiyorsun; eşyaya bakmasını bilmiyorsun. Tamam. Bütün otların adları ezberlenirdi, ay doğarken iç çekilirdi, duvarın üstündeki kedi okşanırdı (bu sırada yüze en canım bir ifade verilirdi); benim değişme gücüne kimse inanmadı. Sonunda ben de inanmadım. İşte böyle can sıkıcı biri oldum sonunda gerçekten. Ne yazık: siz beni

gerçekten bir adam, ne bileyim, sizler gibi kişilik sahibi biri sandınız. Alışkanlıkları olan, çatalı şu şekilde tutup, filan yemeği fa- lan yemekten önce yemesini seven, yatakta belirli bir yatış biçimi alan, itiraz eden, bazı anlarda kimseyi görmeye tahammülü olmayan ve daha bir sürü özellik... Ben de kaç- tım, ihanet ettim. Bütün bu olamamak, yapamamak ve da- ha bilmem neler, başka türlü bir kişilik, başka türlü bir ka- lıplaşma... Ne haliniz varsa görün.

Hastalığıma başlangıç kabul ettiğim gün, yani üniversite- de Güner'i görmeye gittiğim gün fakültenin koridorunda, bize ders vermiş olan bir profesöre rastlamıştım. İyi bir öğ- renci olmadığım halde -hele onun dersinden oldukça zayıf- tım- nedense beni hatırladı. Odasında birkaç dakika otur- duk. Bana üniversitenin daha iyi işlemesi için nasıl çalıştığı- nı anlattı. Benim de öğrenciliğim sırasında, bozuk düzen

hakkında düşüncelerim vardı: şimdi hatırlamakta zorluk çektiğim düşünceler. Birden, profesörün düşüncelerine ka- pılıverdim: oysa, etkili konuşmasını bilmezdi. Konuşurken, kelimelerin yarısını yutardı. Dersinin anlaşılmadığından ya- kınırdık: sertliğini de sevmezdik. Öğrencilerin alay konu- suydu. İçimi bir pişmanlığın sardığını hissettim: bu adamı yanlış anlamıştık. Neden öğrenciyken bunun farkına vara- mamıştım? (Şimdi siz, bütün duyduklarımı, adamın benim- le ilgilenmesine ve odasına çağırmasına bağlıyorsunuz: ne kadar ince düşüncelisiniz. Daha beter olun.)

Pişmanlık duygusu geliştikçe gelişti içimde. Sonunda bu duygu tanınmaz bir biçime girdi. Profesörün yanına asistan olarak girmeye karar verdim. Beni hemen istemezdi herhal- de. Zarar yok: önce çalışır eksiklerimi tamamlardım. O za- mana kadar odacı olarak bile alabilirdi beni yanına (bu sıra- da odacı çaylarımızı getiriyordu: işte size, beni daha iyi tah- lil edebilmeniz için bir fırsat daha).

Onun üniversite içinde istediği düzeni kurabilmesi için, üzerindeki bütün gereksiz yükleri ben sırtıma alacaktım. Gündelik işler yüzünden yazmaya fırsat bulamadığı kitapları daktilo edecek, tercüme-ler yapacak, şekiller çizecektim. Şekillerin büyüklüklerini ve çizgi tekniğini düşünmeye başladım. Yazıları şablona yazmak soğuk bir ifade verecekti şekillere: en iyisi iki çizgi arasına elle yazmaktı. Bunun için de biraz çalışmalıydım. Şablonla yazsaydık daha iyi olurdu gibi bir düşünceye kapılmamalıydı. Baskı işine yardım edecektim elbette: bu konuda oldukça tecrübeliydim. Bir dizgi yanlışı bile bulunmayacaktı kitapta. Herkes, şekillerin güzelliği ve sayfa düzeninin üstünlüğünü kiskanacaktı. Matbaadan çıkmayacaktım. Onu dinlerken, bütün bunları düşünerek hafifçe gülümsüyordum. Belki de benim resim konusundaki yeterliliğimden şüphelenecekti: ona teknik resim ödevlerimi gösterirdim önce. Annem de onları nereye kaldırmıştı acaba? Ayrıca o

zamandan beri çok ilerlemiştim. Hatta mimar bir arkadaş, bana, birlikte çalışmayı teklif etmişti. (Bu doğru değildi: fakat onu kandırabilmek için bu kadar yalan söyleyebilirdim. Aslında mimar arkadaşla teklifte bulunan bendim. Mesele ortada kalmıştı. Fakat profesörün iyiliği vardı işin ucunda. Ona yardım edebilmem için önce beni beğenmesi gerekiyordu.) Kitaptaki harf karakterlerinin seçimi de önemliydi. Birçok kitap, bu nedenle, öğrencinin gözüne sevimsiz görünüyordu. Kapak düzeni için de çok çalışacaktım. Bütün grafik kitaplarını, dergilerini karıştıracaktım. Kuşe karton kullanmamız şarttı.

Bütün içimden geçenleri nasıl anlayabilirdi? Durgun ve dalgın bir tavırla sözlerini dinliyordum. Arada birkaç önemsiz söz mırıldanıyordum. İnsanlar arasında alışılmış yollar dışında bir anlaşma aracı bulunamaz mıydı? Bulunamazdı. O zaman, daima kaybedeceklerdi. Hele beni bütünüyle kaybediyorlardı. Kitapları, kötü kapaklar

içinde, ace- mice çizilmiş resimlerle dolu kâğıt yığınları olarak kalmaya mahkûmdu. Benden gerektiği gibi yararlanmasını bilmiyor- lardı. Bir başka yol bulunabilseydi, beni konuşturmayı bil- selerdi...

Neron da anlaşılmadan ölmüş. Başkalarına karşı insafsız- mışım: ya kendime? Başkalarına da en az kendime gösterdi- ğim saygıyı duymak... bunun için mi suçluyorsunuz beni? Hiç olmazsa, bütün bunların bana da çok zararı dokundu- ğunu kabul etseniz. Kendimi de ihmal ettiğime inansanız. Hayır, öyle yapmıyorlar: karşıma geçip aptalca sırtıtıyorlar. Özür dilerim: gülümsüyorlar. Kendimi boşuna da olsa, on- lar için harcadığımı söyleseler; bu çırpınışların, kendimi korumak için olduğunu insafsızca ileri sürmeseler. Küçüm- seyici gülümsemelerinin beni gece yarısı uykumdan uyan- dırdığını, sabaha kadar yatakta kıvrandırdığını bilseler.

Bunu kendin istedin; sonuçlarına katlanmalısın,

diyorlar.

691

Beni rahat bırakmıyorlar. Daha suçlu kimselerin, benim kadar cezalandırılmadan ellerini kollarını sallayarak insanla- rın arasında dolaşmasına göz yumuyorlar. Yalnız beni ceza- landırıyorlar. Üstelik, başıma gelenlere sabırla katlanmasını bilmediğim için hiçbir zaman azizlik mertebesine erişeme- yeceğimi suratıma haykırıyorlar.

Bence suçlu, bana görevleri verendir. Altından kalkama- yacağım bir yükü beni ezendir. Hiçbir zaman bu görevleri yapmaya gönüllü olmadım. Kimsenin istekli olmaması üze- rine ve o sırada orada benden başkasının bulunmaması yü- zünden kabul etmek zorunda kaldım. İnsanlar, bu görevleri kabul etmemenin utancını yaşamalarını diye (bu utancın çok korkunç bir duygu olduğunu tecrübelerimle biliyor- dum) onları bu acıdan kurtarmak istedim. Belki de, bana verilmeyen bir görevi, aptalca bir heyecanla ortaya atılarak yüklenmek zorunda kaldım. Belki de bu görevi bana ver- meyi akıllarından bile geçirmiyorlardı.

Gerçek azizlerin önüne geçerek bu gülünç duruma kendi isteğimle düştüm: gülünç olmaktan bu kadar korktuğum halde. Şimdi bu çemberin içinden çıkamıyorum. Günün birinde, başıma bir felaket gelirse, işte bu nedenle acımayacaklar bana. Başını zorla belaya soktuğu için, hiçbir hafifletici sebep görülme- di, diyecekler. Beni mahkûm edecekler. Oysa ben, bir za- manlar bütün dünyayı yargılamaya kalkmıştım. O zaman kudret bende idi: zayıf ve kararsız davrandım. Onlara sert davranmasını bilemedim. Bunun da cezasını çekeceğim ay- rıca. Yargılanmış olmanın bütün acısı ve insafsızlığıyla yar- gılayacaklar beni. Onlar, onlar, onlar, dedim. Sen, sen, sen.. diyecekler. Benim gibi duygularına kapılmayacaklar. So- ğukkanlı bir bilirkişi tavrıyla canıma okuyacaklar. Canıma okuyacaklar aziz İsa. Korkuyorum, kaçmak istiyorum. Suç- lu sandalyesine oturmak istemiyorum.

İsyan ediyorum; geriye dönmeme izin verilmesini

istiyo-

692

rum. Gerçek hürriyeti tanımadığım için cezadan korkuyorum. Bütün hayatımca cezalıydım: durmadan bir kafesin içinde dolaştım. Gittiğim her yere, üstü kapalı, demir parmaklıklı bu kafesi taşıdım. Bütün dünyayı parmaklıkların arasından seyrettim. Sizinle aramızda bulunan bu demir parmaklıkların varlığını her an duydum. Sizleri istediğiniz biçimde, önyargılardan uzak bir biçimde değerlendiremeyi- şimde bu parmaklıkların payı büyüktür. Bu parmaklıklar yüzünden, dar görüşlü ve korkak bir hayvan gibi yaşadım. Hayvan diyorsun: altın yeleli bir arslan demek istemiyorsun herhalde. Hayır, aslan demek istemiyorum. Ben yerimi bilirim.

Son günlerde eli tabancalı adam bana hayatımda bir kere olsun şerefli bir hareket yapmamı teklif ediyor ve ben onu kafamdan uzaklaştırmak için bin bir hileye başvuruyorum. Tutunamayanları filan araya sokuyorum: bu arada kendime de acındırmak istiyorum.

Tutunamayanlar arasında şerefli bir yeri olan Süleyman Kargı'yı da anmak isterim. (Bütün tanıdıklarımı ölmüş gibi düşünüyorum nedense. Hepsi için anma törenleri düzen-lemek istiyorum. Hepsi de, sizden iyi olmasın çok iyi in- sandı.)

SÜLEYMAN KARGI: 1922'de Kıbrıs'ın yeşil bir kasaba- sında dünyaya geldi. Küçük yaşta Anadolu'ya göç etti. İlko- kulu bitirdikten sonra sanat enstitüsüne giderek duvarcı us- tası olmak üzere eğitim gördü. Bünyesinin zayıflığı yüzün- den inşaatlarda kısa bir süre çalışabildi. Bir gün tuğla taşı- r- ken apandisiti patladı ve ölümden zor kurtuldu. İyileşmesi- ni Tanrının kudretine bağladı ve eski yazı öğrenerek kendi- sini din adamı olarak yetiştirmeye başladı. Köyleri gezerek vaizlik yaptı. Güney illerinde sıtmaya tutuldu ve tedavi için

gönderildiği hastanede yanındaki yatakta yatan bir teknis- yenin tavsiyesine uyarak öğrenimini tamamlamak için tek- niker okuluna girdi. Bu sıralarda, ilahi biçiminde şiirler ya- zıyordu. Kadınlara duyduğu ilgiyi yenemeyeceğini anlayın- ca din işlerini bıraktı. Basit kadınlarla küçük maceralar ya- şadı. Aynı zamanda felsefeye de merak sarmıştı. Elinde kita- bı, parklara gidiyor ve bu arada parka gelen kadınlarla ilgi- lenerek maceralarını sürdürmeye çalışıyordu. Kadınlardan bir iki küçük hastalık da kaptı. Ayrıca, onlara felsefeden bahsetmek fırsatını da bulamıyordu. Kadınlar arasında, gü- zel çirkin diye bir ayrım yapmaması başarısını kolaylaştırı- yordu.

İşinde titizdi. Zevkli giyinmezdi. Fakat parka giderken muhakkak tıraş olur, temiz gömlek giyer ve ayakkabılarını boyatırdı. İçkiyi sevmekle birlikte, kadınlar yüzünden bu tutkusuna fazla para ayıramıyordu. Tekniker okulunu bitir- dikten sonra girdiği ilk işte eline üç yüz kırk sekiz lira geçi- yordu.

Bir arkadaşıyla paylaştığı eve altmış beş lira kira veriyordu. (Eve bir kadınla geldiği zaman arkadaşının evde bulunmamasını sağlamak çok güç oluyordu.) İçki ve kadın için ayda en çok yüz yirmi lira ayırabiliyordu. Tutumlu olduğu için, bir yıl içinde üç yıllık kira fazlasını biriktirerek tek başına bir oda tutmayı başardı. Bu sıralarda kadınlara ilgisi biraz gevşediğinden, onlarla ilişkiyi altı ay kadar bütünüyle kesti. Kant'ın metodunu uyguluyordu.

Saçları beyazlaşmaya başlamıştı. Hem de sanatkârlar gibi şakakları kırılaşacağı yerde, saçlarının arkası beyazlaşıyordu. Uzun tereddütlerden sonra saçlarını boyamaya karar verdi. Bıyıklarının siyah çıkması da işini kolaylaştıracaktı. Yakışıklı olduğu söylenemezdi. Bir yıl beş ay süreyle saçlarını boyadı. Boyanın kötülüğü nedeniyle saçlarının birkaç gün içinde morlaşması üzerine vazgeçti. Sakalı sertti ve evde tıraş olamıyordu. Bu yüzden her ay altmış liraya yakın

694

berber parası veriyordu. Kadınlardan uzak durduğu süre içinde biriktirdiği parayla üç ay kadar barlara ve randevu- evlerine devam etti. (Saçlarını boyamaya bu devrede başla- mıştı.) Barda tanıdığı bir kabadayıyla iki kere esrar içti: be- ğenmedi.

Dairede işe başladığının dördüncü yılında, yerini yeter derecede sağlamlaştırdığı gerekçesiyle daktilosunu ve notla- rını daireye taşıdı ve üç kişiyle birlikte çalıştığı odada kita- bını yazmaya başladı. Bu sırada -kitabına ilgisini kaybetme- den- çok genç kızlara düşkünlük gösterdi. Daireden çeşitli nedenlerle aldığı izinleri kız liselerinin kapısında geçirdi. Birkaç kız öğrenciyle de tanıştı (saçlarını boyadığı aynı dev- re). Onlarla platonik bir ilişki kurmayı tercih etti. Kızlardan birinin evlenme amacıyla ilişkilerini tehlikeli bir yola sü- rüklemek istemesi üzerine bu devreyi de kapadı.

Hayatında bir boşluk olduğunu hissediyordu. İlk defa in- tiharı ciddi olarak düşündü. Bunun üzerine felsefe çalışma- larına ara vererek mizah kitapları

okumaya başladı. Hicivler ve taşlamalar yazdı. Bu sırada askerlik görevini yapan Selim Işık'la tanıştı. Uydurma hayat hikâyeleri düzenleyerek bir kitap yazma düşüncesini ona açıkladı. Sonra kitabı yazmaktan vazgeçti. Fakat Selim'in bu konuda teşebbüse geçmesi üzerine ona yardımcı oldu. Bu çalışmanın her ikisi için de bir yaşama gücü sağladığı söylenebilir. Felsefeyi ciddiye almayan bazı bölümlerini eleştirdiği bu eseri genel olarak onayladı. Çalışmanın, ilerde bastırılması düşüncesiyle, Süleyman Kargı'da kalması kararlaştırıldı. (Süleyman Kargı'nın edebi çevrelerle teması vardı.)

Birlikte, bir süre içki içtiler. Bu arada Selim'in, tanıdığı bir daktilo kıza karşı çekingen ve kararsız davranışını eleştirdi. Kızın evlenmeyi düşündüğünün anlaşılması üzerine Selim'e hak verdi. Kütüphane memuresi bir kızla tanıştı ve Selim'in itirazlarına rağmen onunla nişanlandı. Genç kız

Selim'e düşmanlık göstermedi. Fakat, alaycı bir tavır takındığı da gözden kaçmıyordu. Üniversitenin sanat tarihi bölümünden mezun olan kızı, Selim, belli etmeden bir iki ke- re imtihan etti ve sonucun olumsuz olduğunu Süleyman Kargı'ya bildirdi. Süleyman Kargı'nın bu yargıyı kabul et- memesi üzerine ilişkileri bir süre bozulur gibi oldu. Burada, Selim'in daha çok alınganlık gösterdiğini belirtmek gereki- yor. Ayrıca Süleyman Kargı'nın kıza, Selim'in yapmış oldu- ğu çalışmadan bahsetmesi üzerine aralarında bir tartışma daha oldu. Süleyman Kargı, ara vermiş olduğu felsefe kita- bının bir bölümünü yeniden yazmaya başladı. Selim, onun evlenmesini bekliyordu.

Bir gün Süleyman Kargı'nın evine gittiği zaman onun genç kıza bir mektup gönderdiğini ve bu mektupta evlen- mekten vazgeçtiğini bildirdiğini öğrendi. Bu konu üzerinde o gün ve daha sonra hiç konuşmadılar. O günkü konuşma- ları sırasında Süleyman Kargı, Selim'e, şarkılardan meydana gelen

alışmasını çok beğendiğini ve son zamanlarda sık sık okuduğunu söyledi. (Daha önce yapılan bir tartışmadan - nişanlı olduğu devrede- çalışmayı yer yer zayıf bulduğunu söylemişti.) Selim Işık da bu konuşmadan cesaret alarak, Süleyman Kargı'ya, giyimini beğenmediğini, elbiselerinin renginin ve dikişinin kötü olduğunu ve bozuk para cüzdanı taşımasını uygun bulmadığını açıkladı. Birlikte Selim'in ter- zisine giderek Süleyman Kargı'ya iki takım elbise ısmarladı- lar. O günden sonra Süleyman Kargı, bozuk paralarını bir süre pantolonunun kemeri hizasındaki üst küçük cebinde taşıdı. Fakat sonunda -Selim'in de rızasıyla- o cebine elini sokmanın güçlüklerini ileri sürerek aslan ağzı gibi açılıp kapanan bozuk para cüzdanını yeni baştan kullandı.

Bir gün Selim'e edebi ve felsefi bütün çalışmalarını dur- durmayı teklif etti ve bir süre hiç yazmadılar. Bundan sonra Selim (Süleyman Kargı'nın onayıyla) şarkıların açıklama

696

bölümünü yazmaya başladı ve Süleyman Kargı'dan, bu yeni bölümü Süleyman Kargı yazmış gibi göstermesine izin vermesini istedi. Bu isteği kabul edildi.

Felsefi sistemlerin çokluğu ve kararsızlığı Süleyman Kargı'yı üzüyordu. Kitabını da bu nedenle yazıyordu; değişmeyen bir sistem bulmak istiyordu. Geleneklerin üstüne çıkmak ve yeni bir sistem bulmak için özellikle modern felsefe akımlarını inceliyordu. Matematik bilgisinin yetersizliğinden yakınıyordu. Selim, birlikte matematik çalışmalarını teklif etti. Kitaplar satın aldılar: yazın sıcağına aldirmeden çalışmaya başladılar. Selim'in modern matematiği bilmemesi nedeniyle bu çalışma kısa sürdü. Bir süre bıraktılar, sonra gene başladılar. Selim Işık, Süleyman Kargı için kütüphanelere gitti, notlar çıkardı. Bazen bir noktaya takılırdı ve saatlerce tartışırlardı. Sonunda kavga ederlerdi. Selim, bununla birlikte, bu çalışmalardan vazgeçmek istemiyordu; üniversitede

anlamadan geçtiği birçok konuyu yeni yeni anladığını söylüyordu.

Dairede Süleyman Kargı'ya saygı gösteriyorlardı. Bir kö- şeye çekilip saatlerce kitabıyla uğraşması, onu memurların gözünde büyütüyordu. Felsefeyle geçirdiği saatlerde, çevre- sindeki konuşmaları, gürültüleri duymazdı. Akşamüzeri Se- lim uğrardı: aynı dairede çalışıyorlardı. Birlikte çıkarlar, gi- dip bir pastahaneye otururlardı. Orada, Selim'e o gün yaz- dıklarını okurdu. Sonra, birlikte Selim'in evine giderler ve Selim'in yazılarını okurlardı. Selim dairede yazmazdı. Sü- leyman Kargı, Selim'le birlikte büyük bir oyunun, hayat ka- dar büyük bir oyunun içinde olduklarını söylüyordu. Kim- senin bu oyuna karışmaya hakkı yoktu. Kimseyi bu oyu- nun içine almıyorlardı. Gerçeklerin de bozmasına izin ve- rilmediği düzenli bir oyundu bu. Gerçeklerle uyuşmadığı oranda güç kazanan bir oyun. Gerçekleri kötü bir biçimde taklit edecekleri yerde, hiçbir değer yargısının karışmadığı bir düzen

ruhlarını geliştiriyordu. Hırlardan ve kıskanma-

697

lardan uzak hayatın içinde ve onun çirkinliklerine meydan okuyan bir davranıştı bu. Göze çarpmadan yaşıyorlardı. Bir tek kişi bile bu düzeni bozabilirdi. Bu düzenin dışındaki in- sanlara bu düzenden hiç söz açmıyorlardı. Bu konuda ara- larında konuşmadan anlaşmışlardı. Bundan bahsetmek bile düzenlerini zedeleyebilirdi. Öyle bir dünyada yaşıyorlardı ki iki insanın yaklaşmasının, bir noktada buluşmasının he- men hiç mümkünü yoktu. Bu bakımdan, bu değerli yaşayışın korunması gerekiyordu. Aralarında, kelimeleştireme- dikleri düşüncelerin var olduğuna inanıyorlardı. Bu inanç, sonsuz bir hoşgörüyü geliştiriyordu. Süleyman Kargı, Se- lim'in terzisine diktirdiği elbiseleri çok dar bulduğu halde giyiyordu. Selim Işık da, Süleyman Kargı'nın titizliğiyle alay ettiği halde, yemekten sonra bulaşıkları -Süleyman'ın evin- de- hemen mutfığa götürüyor ve yıkanmasına yardım edi- yordu. Dostluk kelimesinden bile bahsetmeye korkuyorlar- dı. Meyhanede içerlerken Süleyman

Kargı, Selim'e sorma- dan, Selim'in sevdiği mezeleri ısmarlıyordu. Bu davranışın da ne resmi çekilebilir, ne de yazısı yazılabilirdi. Selim fazla içtiği zaman Süleyman Kargı koruyuculuk taslamıyordu ona. Bununla birlikte Selim, sarhoşluğun etkisiyle, içki içti- ği için Süleyman'ın kendisine baskı yaptığından yakınıyor- du. Kaldırımlara oturup Süleyman'ı zor durumlarda bırakı- yordu. Ertesi gün de hepsini bilerek yaptığını, hepsini Sü- leyman'a inat yaptığını, ayık olsa da yapacağını söyleyerek övünüyordu. Süleyman da, dur şimdi diyordu, dur şimdi; onu bırak da bugün yazdığım sayfayı dinle.

Yazın sonunda askerliği biten Selim Işık şehirden ayrıldı. Süleyman Kargı'yı bir daha görmedi. Fakat istediği zaman onu yerinde bulacağını biliyordu. Süleyman Kargı ona bir iki mektup yazdı: yaşadığı şehrin ve kendisinin tatsızlığın- dan bahsetti. Kendini beğenmiyordu. Gittikçe kendisinde daha çok kusurlar buluyordu. Böbrekleri ağrıyordu. Hasta-

698

neye yatması gerekiyordu. Kadınlarla buluşmaktan artık hoşlanmıyordu. Ve saçlarını boyamak istemiyordu. Selim'in şarkılarını okuyor ve gene beğeniyordu. Yeni bir salata yap- masını öğrenmişti. Her gün salata yiyordu. Doktorlar içkiyi yasak etmişlerdi. Zaten canı istemiyordu. Kendini evde kal- mış bir kıza benzetiyordu. Dükkânlarda satıcılarla kavga ediyordu. Bozuk para çantası kullanma huyundan bir türlü vazgeçemiyordu.

Süleyman Kargı, bu satırların yazarına göre, hiçbir zaman kendine ihanet etmedi ve gene bu satırların yazarının her zaman saygısını kazandı. Bu satırların yazarı kendinde kü- çük bir yaşama gücü bulsaydı, Süleyman Kargı'ya giderek ona saygılar sunardı. Onun, düzenini sürdürmesini ve var- lığını korumasını bütün kalbiyle diler.

Süleyman Kargı'yı araya sokarak, kendimi yumuşatmaya çalışıyorum. Dokunulmadık bir hatıra, kirletilmedik bir ha- yal bırakmadan her şeye

saldırıyorum can kaygısıyla. Süley- man Kargı'yla aramızdaki sessiz anlaşmayı da bozdum so- nunda. Bu gidişle haysiyetimi bütününüle kaybedeceğim. Hiçbirinin beni kurtaramadığını gördüğüm halde, kutsal saydığım bütün değerleri birer birer yok ediyorum. Bu def- tere başladığımdan beri, çeşitli maskaralıklarla kendimi kendi gözümde küçülterek durumu gitikçe bir çıkmazın içine sokuyorum. Bütün hayatım boyunca denediğim ve faydasını görmediğim usullerle, onlara tekrar tekrar başvuru- rarak her gün beynimi biraz daha boşaltıyorum, hafifletiyö- rum. Bu nedenle, kafatasımı bir duvara çarpınca kırılıp da- ğılacak cam bir küre gibi hissediyorum.

Bir an önce bitirmeliyim bu işi. Çok gürültü çıkarmadan son vermeliyim bu gidişe. İşin içine Günseli'yi de karıştır- madan, ona duyduğum saygıyı da kaybetmeden davranma- lıyım.

Ayrıca, Günseli'yi düşünerek işimi zorlaştırmamalıyım. “Düşünce: kara. El: yatkın. Zehir: gerektiği gibi. Zaman: uygun. Tam mevsimi; gören yok. Ey tabancalı adam! Bitir işini.”

Adımların yaklaştığını duyuyorum. Kapıyı açıp her an içeri girebilir. Elinde tabanca olduğunu biliyorum. O elini cebine atıp, çıkarmadan biliyorum. Elim, ayağımı yerinde hissediyorum. Kapıyı araladığı zaman hazır olmalıyım. Kendimi kaybetmemeliyim. Bir trajedi havası vermemeliyim. Krilov gibi döneklık etmemeliyim. Bu, daha öncekilerle benzemez. Hata yapmamalıyım. Hayatımda ilk defa bir kesinlik ve bütünlük göstermeliyim.

Son sözü söylemeliyim. Eski sözlerim gibi kalabalık ve boşuna olmamalı.

Bu defteri Günseli'ye göndereceğim. Durumumu

öğrenir- se boş yere üzülmez.

Bu gece iyi uyumaya çalışacağım. Yarın sabah bu defteri bitireceğim. Ondan sonra, benim için artık kimse kötü dü- şünemeyecek.

Bu defteri bir temenniyle, gerçekleştireceğim bir temen- niyle kapatacağım.

30 Nisan

SELİM IŞIK: 19...’de N. kasabasında doğdu. Babası memur- du. Annesi lise mezunuydu. Doğduğu sırada kasabada elektrik yoktu. Gaz lambası ışığında, sabaha karşı dünyaya

geldi. Bir yaşına kadar, yalnız ana sütüyle beslendi. Dört ya- şında tayyareci elbisesi giydi ve üç tekerlekli bisiklete bindi. Geçirdiği ağır bir hastalıktan sonra şişmanladı. Canı sıkıl- dıkça, evlerinin önündeki köprünün üstünden dereye taşlar attı. Babasının dairesindeki Hüseyin Bey, ona vapur resimle- ri çizdi. Altı yaşında büyük şehre gitmek üzere vapurla yola çıktı. Vapurda, yalandan gazete satarak, yolcuların sevgisini kazandı. Denizden korktu. Aynı yıl, ilk seyrettiği Lorel-Har- di filmiyle sinemaya başladı. Bu arada, attan, arıdan ve ho- rozdan korktu. Gemici elbisesini, tayyareci elbisesinden da- ha çok sevmeye başladı. Etin kilosunun otuz beş kuruş ol- duğunu öğrendi ve bir daha unutmadı. Anasının kuzusu ol- duğu gerekçesiyle, mahalle çocuklarının alaylarıyla karşı- laştı. Onların horozdan korkmadıklarını görünce hayranlı- ğını gizleyemedi ve alaylarına rağmen aralarına karışmaya çalıştı. Güneşe bakarken daima gözlerini kısardı. Bu yüz- den, o çağlarında çekilen fotoğrafları iyi çıkmadı. Ayrıca,

bazı fotoğraflarda, kenarda kaldığı için yüzünün ancak yarı- sı görünür. İki yaşında geçirdiği sıtmanın etkisiyle hızlı ko- şamadığı için saklambaç oyunlarında sık sık ebe olmaktan kurtulamadı. Bu ebeyle onu dünyaya getiren ebe arasındaki ilişkiyi bir türlü bulamadı.

Okula gittiği yıl da öğrenciyle öglenciği karıştırdı. Öğret- menini sevmedi. Koşmaca oynamadı ve yutturmaca oyunla- rını genellikle kaybetti. Bünyesinin zayıf olduğu ileri sürü- lerek, ortaokulu bitirinceye kadar annesi tarafından yün fa- nila giydirildi ve muska takıldı. Karıncaları ezmenin günah olduğu söylendiğinden karıncayı incitmemeye çalıştı. Boyu uzun olduğu için sınıfın arka sıralarına oturtuldu: gevezeli- ğe alıştı ve çok konuştu. Öğretmeni ona “çenesi düşük” de- di. Çok manzume ezberledi. Bayrak törenlerini sevdi. Ta- kımlardan Galatasaray’ı tuttu. Tuttuğu takımın ilk maçını on bir yaşında görebildi. Macun, halka ve leblebi şekerini

sevdi; elma şekerinden hoşlanmadı. Babasının tabancasının çalındığı gün rahatladı. Tabancadan çok korkuyordu. Çok kurşun asker kırdı. Babasının daireden getirdiği resmî baş- lıklı kâğıtlara tahrir vazifesi yaptığı için hocası tarafından azarlandı. Çocuk dergileri ve Çocuk Saati -radyoda- dışında bir eğlencesi yoktu. Model uçak yaparken kalın ve ince eğe- leri iyi kullanarak pervaneyi düzgün bir şekilde bitirdiği halde, gövdeyi tutturamadı. Yapılan yarışmada derece ala- madı. Aynı çağlarda, erik, kayısı, çağla ve bademi birbirine karıştırıyordu. Oturdıkları apartmanın arka bahçesindeki bir ağacın bu meyvelerden hangisini verdiğini bilmiyordu. Yıllar sonra, aynı apartmanı ziyaret ederek bu hususu öğ- renmek istediği zaman, bahçeye dükkânlar yapılmış oldu- ğunu ve dolayısıyla, adını bilmediği ağacın yerinde bulun- madığını üzülerək gördü.

Siyah karıncaları seviyor, kırmızı karıncalarıysa, sınıfın en haylaz ve yaşça en büyük kırmızı saçlı ve

model uçak yarışması birincisi Ayhan'a benzedikleri için çok hain buluyordu. (Ayrıca, kırmızı karıncaların insanı ısırıldığı söyleniyordu.) Belki de bu karıncaları ezmek günah değildi. Bir de şimşekten korkuyordu. Yağmurlu havalarda pencerenin önünde durup dışarısını seyrederken - yağmurun kaldırımlara düşüşünü ve kaldırım taşlarının dibinde akıp gitmesini seyretmekten hoşlanıyordu- bir şimşek görünce korkuyla geri çekiliyor ve Saffet Ağabeyinin alaylarına hedef oluyor- du. Saffet ona, geri çekilmekle şimşekten kaçılamayacağını anlatmaya çalışıyordu boş yere. Korku, mantıktan anlamı- yordu. Saffet Ağabeyinden de korkuyordu. Gene de onun sözlerini dinlemiyordu. Günahlarının sayısı gittikçe artı- yordu.

Hiç kitabı yoktu. Okumak ve ansiklopedileri karıştırarak ev ödevi hazırlamak için genel kitaplığa gidiyordu. Henüz ilkokul öğrencisi olduğu için, aksi ve topal kütüphaneci

702

ona roman vermiyordu. Bu beyaz sakallı ihtiyar, yalnız ona değil, imtihan zamanlarında, derslerine çalışmazlar diye, li- se öğrencilerine bile roman vermiyordu. Ayrıca, ahlak bo- zucu olduğunu ileri sürdüğü Pitigrilli adlı bir yazarı, tatil aylarında bile öğrenciye okutmuyordu. Selim’e yalnız ço- cuk ansiklopedisi veriyordu. Selim’in ortaokula geçtiği yaz bu aksi memur izne çıktı ve Selim bütün Pitigrilli’leri bir solukta okudu. Memur izinden dönünce, bu meseleyi kur- calamasından korkan Selim, iki ay kütüphaneye uğramadı.

Kapıcıları genç ve iyi kalpli bir adamdı. Penceresiz bir odada gündüzleri de ışık yakarak oturuyordu. Yazın bu oda çok sıcak olduğu için bahçede kimsenin kullanmadığı ça- maşırılıkta yatıyordu. Saklambaç yerleri olan bu odalar, Se- lim’in hafızasında önemli yer tuttu. Komşunun kızıyla ka- pıcı odasının yanındaki kömürlüklerin karanlık koridoruna saklandıkları gün, Selim, karanlıkta kızı görmemiş gibi ya- parak hafifçe

göğsüne dokunmuştu. Ayhan bu olay dolayısıyla Selim'e çok baskı yapmıştı. Selim'in kıza kötü şeyler yaptığını ileri sürerek, olayı kızın annesine anlatmakla tehdit etmişti. Sabri bu olayda tarafsız kalmıştı. Sonra, Selim, Ayhan ve Sabri çok iyi arkadaş oldular ve yıllar sonra birlikte hayvanat bahçesine gittiler ve gizlice yanlarında götürdükleri iki şişe birayı ağaçların altında içtiler; Sabri domatesleri doğrarken bıçakla elini kesti ve o gün olmadık şeyle- re çok güldüler.

Apartmanın karşısındaki berber, Selim'le alay ediyordu. Onu çok süt kuzusu buluyordu. Berber kalfası Muzaffer'i de kekeme olduğu için durmadan konuşturuyorlardı: böylece kekemeliği geçermiş. Bütün mahalle dedikodusunu yapıyorlardı. Selim'in bu korkaklıkla hayatta başarıya ulaşmasının zor olacağını söylüyorlardı. Ayrıca, Arif Beyin, baldızıyla gizli bir ilişki kurduğunu -Selim, Arif Beyden roman alıyordu- Yahudi kadının kocasını yatak odasına kilitleye-

rek başkalarıyla gezip tozduğunu, Saffet'in babasının, kızını odunla dövdüğünü anlatıyorlardı. Selim, bu anlatılanlara inanmıyordu. Hizmetçi Gülsüm'ün masalları gibi uydurma geliyordu bu sözler. Bütün bu insanları Selim, berberlerden daha iyi tanıyordu: evlerine girip çıkıyordu. Bilinecek bir olay olsa önce Selim'in haberi olması gerekirdi. Sen dersine çalış, daha bunları öğrenecek yaşta değilsin, diyorlardı. Mu- zaffer, ilkokulu zor bitirmişti. Selim'den birkaç yaş büyük- tü. O, hayata atılmış olduğu için konuşabilir diyorlardı. Muzaffer saçlarını uzatıp arkaya bile tarıyordu. Selim'in saçlarınıysa, bütün itirazlarına rağmen hiçbir tarafa taran- mayacak kadar kısa kesiyorlardı. Selim, tıraş olmadığı za- manlarda berbere giderek karikatür dergileri okuyordu. Dükkânın sahibi olan bıyıklı berber değil de, onun yanın- daki koltukta çalışan şişman Osman Bey, Selim'e, okumadı- ğı dergileri ayırıyordu. Genellikle, bu çocuk büyük adam olacak gibi sözler dolaşıyordu ortada. Ne olacağını kimse

söyleyemiyordu; fakat büyük olacağı hususunda herkes bir- leşiyordu. Muzaffer'in, ancak iyi bir berber olacağı, daha üstün başarılarla ulaşacağı belli oluyor, diyorlardı. Selim bu sözleri anlamıyordu. Birlikte oturup, her meselenin yoru- munu birlikte yaptıkları bu insanların dışında düşünemi- yordu kendini. Görünüşte, onların üstünde olan bir duru- mu yoktu. Daha saçını bile istediği gibi kesmiyorlardı. Se- lim, elle tutulur, yakın başarılar istiyordu. Onu, hayatın kö- tü yanlarından korumalarına dayanamıyordu: saçlarını uza- tırsa, hemen baştan mı çıkacaktı sanki?

Hizmetçi kaçmış, bir hafta sonra ağlayarak geri dönmüş- tü. Hayata atılmak tehlikelerle doluydu. Muzaffer'in sivilce- leri için berberlerin hazırladıkları ilaç bir fayda vermemişti; yeni kapıcıdan kimse memnun değildi. Kapıcı odasına git- mek artık Selim'in içinden gelmiyordu. Oysa bu adamın da- ha becerikli olduğu görülüyordu: odasının duvarına astığı,

704

siyah bir kılıfın içindeki sazı çalıyordu. Muzaffer sakal tıraşı olmaya başlamıştı: kendisine şimdilik ustura kullanmaması ve makineyle -Selim'in saçlarını kırdıkları sivri dişli maki- ne- kesmesini tavsiye ediyorlardı. Selim'in canı büyük adam olmak istemiyordu. Seyyar satıcılar bile Selim'i pek güzel aldatıyorlardı. Pazarlık edemiyordu.

Zeytinin kilosu seksen kuruşa çıkmıştı. Evde huzursuz- luk vardı. Sabri kızlarla dolaşmaya başlamıştı. Selim'e cinsel öğütler veriyordu. Sabri üç dersten ikmale kalmıştı; onu ik- male bırakan matematik hocasını bir öğrenci bıçaklamıştı. Bütün olaylar uzakta oluyordu. Selim büyük adam olamayacağını hissediyordu. Belki Türkiye savaşa girerse, Se- lim'in büyük adam olma meselesi unutulur ve Selim de bu kadar insana karşı mahcup olmazdı. Kimse, ağır savaş yılları içinde yetişen bir çocuğı, büyük adam olamadı diye suç- layamazdı. Selim, büyük adam olmaktan kurtulmak için, ağır bir hastalık bile geçirmeyi düşünmüştü. Ne yazık:

has- talık, her istendiği anda gelmiyordu. Oysa, afişlerde kor- kunç hastalıklardan bahsediliyor, mikropların ve mikrop taşıyıcı böceklerin resimleri - Selim'in iki misli kocaman bö- ceklerdi bunlar- duvarlara asılıyordu. Bu böcekler Selim'in rüyalarına giriyordu. Annesi de başında bit bulmuştu. Saç- ları daha kısa kesildi. Muzaffer'in eline makası vermişlerdi artık. Selim'in saçının kesilmesini bazen ona teslim ediyor- lardı. Yakında kalfalık imtihanına girecekti. Onun da, üze- rinde fotoğrafı yapışık ehliyetnamesi, pek yakında öteki berberlerinkinin yanına asılacaktı: makas resimleriyle süslü bir diploma. Oysa, Selim'in ilkokul diplomasını da elinden almışlardı: ortaokula kayıt için gerekiymiş.

Diplomada “pekiyi” bir şey ifade etmiyordu. Dişçinin haylaz oğlunun diplomasında bile hepsi “pekiyi” idi. Birin- ciliği de Mansur'a kaptırmıştı. Berber Osman Almanları tu- tuyordu. Onların bizim dostumuz olduklarını söylüyordu.

Alt katta oturan Kafkas göçmeni Aziz Bey, Rusların elinden çektiklerini anlatıyordu. Yerli kurşunkalemler boyuna kırılıyordu. Daha iki satır yazmadan kalem bitiyordu. Alman kalemleri gelmiyordu. Tutum haftası düzenleniyordu; yerli mallar haftası düzenleniyordu. Bol bol incir üzüm yeniyordu. Ortaokulda her derse ayrı öğretmen geliyordu. Öğretmenim denilmesine sinirleniyorlardı. Hocam, denilmesini istiyorlardı.

Selim'in en küçük olaylarda yüreği ağzına geliyordu. Hocalardan korkuyordu. Fizikçi, tarihçi deyimlerinden ürküyordu. Müzikçiden çekiniyordu. Not tutulmaya başlanmıştı. Orta ikide

Türkçeciyi sevdi. Yeni şairlerden şiirler ezberletiyordu. Savaşın kötü bir şey olduğunu aşılamaya çalışıyordu öğrencilerine. Müzikçi kadın sivri burunlu ayakkabılarıyla çocukları tekmeliyordu. Ona, “evde kalmış” deniyordu. Bazı çocuklar, kısa pantolonlarının altına, derilerinin üstüne kopyalar yazıyorlardı. Selim'in yakın bir arkadaşı yoktu

sınıfta. Sabri başka bir ortaokula gidiyordu. Ona uzun pantolon giydireyorlardı. Oysa Selim'in boyu Sabri'den uzundu.

Erol'un evine gitmeye başladı. Onunla dergi çıkardılar evde. Başka dergilerden resim ve yazılar kopya ederek bir kartonun üstüne yapıştırdılar. Erol'un annesinin verdiği ye- mekler az ve kötüydü. Para biriktirdikleri, bir ev satın ala- cakları söyleniyordu.

Bisiklete binmesini öğrendi: yalnız, yokuş yukarı çıkamı- yordu. Sonunda onu da öğrendi. Sabri'yle birlikte ehliyet aldılar. Babası Selim'e bisiklet almadı. Sabri'nin babası zaten fakirdi. Sabri'nin ağabeyi yazın çalışarak bir bisiklet aldı kendine: onun bisikletine bindiler. Ama her gün istenmi- yordu ki.

Selim, edebiyatı seviyordu. Sevdği Türkçecinin yerine gelen hoca -Türkçecinin hakkında takibat yapılmış deni-

yordu- Selim'in tahrir vazifesini beğenmedi ve bu vazifeyi okuyup yanlışlarını bir bir düzelterek onu bütün sınıfın içinde rezil etti. Selim bu olayı hiç unutamadı. Bu adam kö- tü şiirler yazıyordu. Bunu bilmek bile Selim'i teselli etmedi. Esas Türkçeci geldi bir ay sonra. Takibattan kurtulmuş ol- malıydı. Selim'in yazdığı bir hikâye taslağını beğendi ve Se- lim'i iftihar listesine aday gösterdi. Bununla birlikte Selim, bir daha hiç hikâye yazmadı.

Babası imam olan bir öğrencinin etkisiyle eski yazıyı öğ- renmeye başladı ve yarıda bıraktı. İmamın oğluyla bahçede dolaşırlar ve Eski Türkçe kelime yarışması yaparlardı. Se- lim kaybederdi. Bu çocuk, evde yere bağdaş kurarak oturur ve hiç kravat takmazdı. Bıyıkları da Selim'inkinden önce çıkmaya başlamıştı. Fakat bu duruma aldırmıyor ve bıyık- larıyla övünmeyi aklından geçirmiyordu. Kalın ve boğuk bir sesi vardı. Sınıfta Selim'den başka kimseyle konuşmaz- dı. Arkadaşlıkları uzun sürmedi. Onunla arkadaşlığı kimse- nin dikkatini

çekmiyordu. Kimse ilgilenmiyordu bu çocuk- la sınıfta. Oysa Selim bu çocuğu çok önemsiyordu. Gene de çocuktan sıkıldı. Eski Türkçe kelime öğrenmekten de vazgeçti.

Selim, ortaokulda sevilen bir öğrenci değildi. Kimse artık onun büyük adam olacağını söylemiyordu. Galiba büyük adam olma süresini geçirmişti. Okula her gidişinde yüreği çarpıyor, başına kötü bir olayın geleceği endişesiyle titriyor- du. Geceleri yatakta terliyordu. Çok zayıflamıştı. Uyuma- dan önce şişmanlamak için dua ediyordu yatakta. Elleri ter- lediği için bütün kitapları, defterleri kirleniyordu, elbiseleri lekeleniyordu. Dalgınlığı ve dağınıklığı nedeniyle cepleri sökülüyor, pantalonu yırtılıyor, defterlerini düşürüyor, ka- lemlerini kaybediyordu. Saçları uzadığı halde, çok sert ol- duğu için bir türlü Muzaffer gibi arkaya yatıramıyordu. Bir de sakal tıraşı derdi çıkmıştı başına. Yüzünü kesiyordu: si-

vilceleri çıkıyordu Muzaffer gibi. Berberlerin tavsiyeleri Se- lim'e de iyi gelmiyordu bu konuda. Uzun pantolonun da bir hayrını görmemişti. Yağmurda paçaları çamur içinde kalı- yordu. Saçlarını kestiriyordu, tırnakları uzuyordu; sakal tı- raşı oluyordu, yıkanması gerekecek kadar kirlenmiş oluyor- du. Hiçbirine yetişemiyordu. Hepsini bitirince de giyecek temiz gömlek bulamıyordu. Bütün arkadaşları bu kadar işi bir arada aksatmadan nasıl yapıyorlardı?

Askerliğini yaparken Süleyman Kargı'yla tanıştı. Ütüsüz elbiseleri ve gevşek davranışları yüzünden subaylardan çok söz işitti. Askerlik bitince gene açıkta kaldı. Kimse ona sa- hip çıkmadı. Kimse onun üstüne düşmedi. Üstüne düşül- mesinden çok hoşlanırdı. Bilemediler.

Bütün hayatınca konuştu. Sonunda tutunamayanlar diye bir söz çıkarabildi ortaya: bir tek kelime. Çoğul bir kelime. Unutamadığı bazı insanları birleştiren bir kelime. Bu sefer, düşüncesini Süleyman Kargı'dan

başkasına açıklamadı. Süleyman da kimseye söylemedi. Bütün hayatınca tutunamayanlardan kaçtığını sezer gibi oldu. Kendisine de bulaşmalarından korktuğunu anladı. Onlara yapmış olduğu bu hak-sızlığın ıstırabıyla kıvrandı. Onların gerçek temsilcisi olmak için eline çok fırsat geçmiş olduğunu ve bu fırsatları kaçırdığını anladı. Bu düşüncelerinden de kaçmaya çalıştı. Bütün hayatınca düşüncelerinden kaçmıştı. Son olarak odasına sığındı. Kapıyı kapattı. Sesleri duymaz, görüntüleri görmez oldu. Yemek yemez, içki içmez oldu. Dostundan kaçır, düşmanını bilmez oldu. Sığındığı son yerde de onu buldular. Yerini tespit ettiler. Bütün tanıklar dinlendi. Savunmalar alındı. Gereği düşünüldü. Hiçbir etki altında kalmadan bağımsız olarak karar verildi. Adam kapıyı açtı, içeri girdi ve tabancasını çıkararak ateş etti.

Hava kararmak üzereydi. Güzel bir gün sona eriyordu. Turgut, oturduğu yerden kalktı. Terden sırtına yapışmış olan gömleğini çıkardı. Derin bir nefes aldı. Arabanın çevresinde geniş adımlarla dolaştı. Neredesin Olric? Ona her zaman- kinden daha çok ihtiyacı olduğunu hissediyordu. Birlikte arabaya bindiler. Yokuşu ağır ağır inerek yol kavşağına geldiler. Yollarına devam ettiler.

Bir kasabaya varınca durdular. Turgut, bir otele eşyasını bıraktı. Yemek yedi ve yemekten sonra hemen otele dönerek odasına çekildi. Bir süre pencereden sokağı seyretti. Uzaktaki büyük şehrini uzun zaman göremeyeceğini düşündü. Selim'in Beşiktaş'ta gitmek istediği meyhanenin özlemini duydu. Selim'i hiç tanımamışlardı bu insanlar. Hiç olmazsa cenazesine gelseydiler. Bilseydim hepsine haber verirdim. Bir teşkilatımız, bir lokalimiz yok ki bir araya gelelim. Bu ülkenin belini dağınıklık büküyor. Belki Beşiktaş'taki meyhanedekilerden

biri Selim'i yolundan döndüre- bilirdi. Koltuğa oturdu. Selim'in defterlerini eline aldı. Selim'in öldüğünü anlamıştı sonunda. Anlamak başka şey, kabul etmek başka. Hayatını sağa sola dağıttın be Selim! Bir bu defterler kaldı. Hiç olmazsa şarkılar da yanımda olsaydı. Selim'i bir derleyip toparlamak gerekmez mi?

Yatağa uzandı ve Süleyman Kargı'ya bir mektup yazdı. Mektupta, Selim'i seven bir insan olarak ona ait birkaç par- ça yazının kendisinde de bulunmasını istediğini; uzun bir yolculuğa çıktığı şu sırada kendi oluşumu bakımından da bu parçaların ifade etmekte güçlük çektiği bir önemi olduğunu; özellikle şarkıların bir bakıma bundan sonraki hayatını düzenlemekte çok yararı olacağını; düşünmeye başladı- ğı şu sırada bu şarkıların belki kendisi de farketmeden Selim'le ortak bir biçime varmasının sağlanmasında önemli bir yer tutacağını; şimdiye kadar bilemediği ve kendisinin

de yok saymasına rağmen bazı etkilerin yıllardan beri için- de biriktiğini ve bu şarkıların eline geçmesiyle hayatında ilk defa kendine özgü bir tutuma kavuşabilmek için cesa- retli adımlar atabileceğini; aynı zamanda, Selim’le hazırla- dıkları bazı notları -ki bunları da yanına almadan edeme- mişti ve artık yanından ayırmayacaktı- bu şarkılarla karşı- laştırarak bazı sonuçlara varmayı ümit ettiğini; Selim o za- manlar yani Turgut’la bunları yazdığı sırada kendini açıkla- ma cesaretini bulmuş olsaydı belki de bugün durumun çok değişik olacağını; Selim’in bu anlayışı kendisinden bekledi- ğini ve ne yazık ki bunu çok geç sezdiğini ve o zaman da artık geriye dönme imkânının kalmamış olduğunu anladığı ve bu nedenle çekingen davrandığını; aralarındaki iliş- ki biçiminin her ikisinin de bu yöndeki gelişimini engelle- diğini ve aslında birçok insanın arkadaşlığa yanlış bir nok- tadan başladıklarını ve bu nedenle gittikçe çıkmaza sürük- lendiklerini ve ilk adımı yanlış attıkları için geri

dönmenin iki tarafa da zor geldiğini; herkesin ilk adımın atılmasını karşısındakinden beklemesinin gerginliği içinde muhakkak hata yaptığını; insanın değişmeye karşı gösterdiği tepkinin bu hatada payı olduğunu; Süleyman Kargı da kendisini yoklarsa, onun gibi bir bakıma Selim'e ilgisiz olduğunu göreceğini; bu kısa araştırması sırasında hiçbir şey öğrenme- diyse bir cümle, bir bakışın, yerinde atılmış bir tek adı- mın insan hayatında olumsuz ya da olumlu birçok ihtimale yol açtığını gördüğünü; ona fırsat verirse, yani şarkıları yol- lamak ve bu konuda bazı noktaları aydınlatmak isterse, ya- şayışı ve düşüncesiyle bu ilgiye layık olduğunu göstereceğini; bir taşra kasabasının soğuk bir otel odasında oturup dü- şünürken geleceğini bağladığı bazı belgelerin önemine an- layış göstermesini ondan beklediğini; ilk bakışta anlaşılmaz gibi görünen bu hareketine uzun yorumlara kaçmadan an- layış gösterirse, bu çıplak odada beklemesinin bir anlam

kazanacağını; onunla ilgilenmesini, bu odada durup dinlen- meden beklemekle sağlamaya çalışacağını; gerekirse gün- lerce, hatta aylarca bekleyeceğini; buna kararlı olduğunu; her şeyi düşündüğünü; hayatını yenilemek isteyen ve Se- lim'in dostu olan birine Selim'in bir zamanlar çok sevgi göstermiş olduğu bir arkadaşının yardım edeceğine inandığını; Selim'e göstermiş olduğu çekingen ilgi yüzünden bu- gün çok ıstırap çektiğini ve ona da aynı çekingenliği göste- rerek bir daha aynı hataya düşmeyeceğini; bu nedenle her şeyi açıkça yazdığını; ilişkilerinin birkaç saatlik bir görüş- meden ibaret olmasına rağmen şiddetli ve yoğun bir süre olması nedeniyle içinden şu anda geçenleri büyük bir içten- likle ve bütün karmaşıklığıyla olduğu gibi ifade etmekte sa- kınca görmediğini; kendini olduğu gibi ortaya koyduğunu; bundan sonra istemesini bilmeye çalışacağını, bu mektubu beğenmese de onu bozkırın ortasında sonsuz bir bekleme- nin içinde bırakmamasını ondan

beklediğini; hataları ol- muşsa bunları da açıkça belirtmesini, fakat onu ilgisizliğe mahkûm etmeye hakkı olmadığını; bu mektubun belki onun zevkine uygun olmayacağını tahmin ettiğini ya da bu- nu mümkün gördüğünü; ne var ki artık dönülmesi imkân- sız bir yola girdiği için en küçük bir ilgisizliğin bile onun için kötü sonuçlar doğuracağını; muhakkak ona yazması gerektiğini; mektubunu beklediğini; aydınlatılmaya ihtiyacı olduğunu belirtti.

Sabah uyandığı zaman mektubu tekrar okumadan hemen zarfladı ve gönderdi. Ve mektubu kutuya attığı andan itiba- ren de beklemeye başladı. Bekleyiş günlerce sürdü. Kendine önemsiz işler bularak oyalanmaya çalıştı. Kasabanın tarihî yerlerini gezerek resimler yaptı. Belediye reisini ziyaret ederek tarihçi olduğunu söyledi. Kasabanın tarihini inceleyerek bir tez hazırlayacağını anlattı ve gereken kolaylığın gösteril- mesini rica etti. Aynı zamanda sosyolojik etüdler de yaptı-

ğını belirterek kendisine kasaba hakkında bilgi verilmesini istedi. Kendisine çok kolaylık gösterildi. İlgili memurlar emrine tahsis edildi. Genç bir mimardan, kasabanın imar planı hakkında geniş izahat aldı. Merkezdeki tanıdıklarıyla görüşerek kasabanın gelişmesi için çalışmaya söz verdi. Teknik konuları, hele mühendislikle ilgili olanlarını kolay- lıkla kavraması ilgili memurların hayranlığını uyandırdı. Günün büyük bir kısmını da odasında çalışarak geçiriyor- du. Belediye reisi çalışmalarını görmek istedi, izahat rica et- ti. Tezin anahatlarını belirten önsözünü birkaç güne kadar tamamlayacağını bildirerek biraz müsaade rica etti.

Süleyman Kargı'nın düzgün bir paket içinde yolladığı şiir geldi. Üzerinde yalnız, “başarı dilekleriyle” yazısı vardı. O sırada belediye reisinin odasında sohbet ediyorlardı. Postacı zarfı uzattı. Turgut, profesörden beklediği bilginin geldiğini söyleyerek odasında çalışmak üzere izin istedi. Birkaç gün sonra Turgut, belediye reisini tekrar ziyaret ederek merkeze gitmesi

gerektiğini ve birkaç güne kadar döneceğini bildir- di. Yardımlarından dolayı teşekkür etti ve bir sabah erken- den yola çıktı.

Öğle üzeri bir kahvenin önünde durdu. Büyük bir çay ıs- marladı ve belediye reisinin karısının yaptığı yolluğu yedi. Onu pek sevmişlerdi. Yemekten sonra yola çıktı ve akşama kadar durmadan yol aldı. Geceyi bir kasaba otelinde geçir- di. Ertesi gün, akşamüzeri anayola yakın bir motelin önün- de durdu. Motel, bir tepenin eteğinde, bozkırın ortasında yalnız bir yapıydı.

Motelde günlerce kaldı. Kaç gün kaldığını bilmiyordu. Takvime bakmıyor, gazete okumuyordu. Sabahtan akşama kadar yazıyordu. Akşam yemeğinden önce bozkıra çıkıyor, dolaşıyordu. Bazen, bir ağacın altında, tepedeki bir kayanın yanında duruyor, yüksek sesle Olric'le konuşuyordu. Yük- sek sesle konuşma ihtiyacı, onu akşama kadar rahatsız edi-

yor ve bu gezintileri sabırsızlıkla bekliyordu. Onunla her şeyden bahsediyorlardı. Tabiattan, bozkırın -güneş batar- ken- güzelliğinden, arılardan, karıncalardan, moteldeki ye- meklerin her zaman iyi çıkmadığından, yazdıklarından, ya- zarken karşılaştığı güçlüklerden, dünyaya boş verdiklerinden, motel binasının çirkinliğinden, güzel kadınlardan, ar- tık çok uzakta kalan büyük şehirden, denizden, okuduğu kitaplardan, yabancı dil öğrenmenin gerekliliğinden, sonla- rının ne olacağından ve daha birçok şeyden konuşuyorlardı. Sonra, yavaş yavaş dönüyorlar konuşmaları hüzünlü so- na ermişse, motel sahibinden bir iki kadeh içki rica ediyor- lardı. Sonra, bir gün, moteli de bıraktılar: yollarına devam ettiler. Trenin uğradığı bir şehre geldiler. Turgut bankaya uğrayarak bütün parasını çekti. Arabasını şehirde bir soka- ğın köşesinde bıraktı. Eşyasını, yeni satın aldığı bir bavula doldurdu ve trene bindiler.

İkinci mevki bilet almışlardı. Olric'e bilet

alınmıyordu. Tren hareket ederken başlarını geriye çevirmediler: arkalarına bakmadılar. Yalnız, kompartımandaki yolculardan biri: “Uğurlar olsun,” dedi. Yanlarına biraz yiyecek almışlardı. Artık, vagon-restorana gidemezlerdi. İdareli olmak gerekiyordu. Bir süre -belki çok uzun bir süre- çatal bıçak gürültüsüne hasret kalacaklardı. Turgut restoranda, beyaz peynirle votkasını içemeyecekti. Pencerenin yanında bir yer almışlardı. Tarlada çalışan bir iki çocuk el salladı onlara. Onlar da mukabele ettiler. Artık her ilgiye karşılık göstereceğim Olric: tarladaki çocukların elbette bir bildikleri var ki el salladılar. Bizim de bir bildiğimiz var ki el salladık. Onlara mukabele ettik.

Uyudular, uyandılar. Oturarak uyumasını öğrendiler. Bir yanımızla onlardan daima uzak kalacağız, efendimiz. Bilinmez, Olric, bilinmez. Yarın güneşin nasıl doğacağını, bizi

uykudan ne zaman uyandıracacağını, geleceğin bizim için ne- ler hazırladığını, kompartımana birdenbire nasıl bir insanın gireceğini, çantasında ne çeşit yolluklar bulunduğunu ve daha birçok şeyi bilemiyoruz. İnsanların içinden neler geç- tiğiniyse hiç bilmiyoruz. Karşımızda bağdaş kurup oturmuş yaşlı köylü bizim içimizden geçenleri bilebilir mi? Onun için uzak kalıyoruz, efendimiz. Olamaz Olric; niçin olmadı- ğını bulacağız. Seslerin nerelerden geldiğini karanlıkta da sezeceğiz: duyularımız gelişecek.

İstasyonlarda trenle birlikte durdular. Perona inip biraz hava aldılar. Büfelerden sigara ve yiyecek aldılar. Sabaha karşı uyanıp, elektriksiz köy istasyonlarında marşandizlerin gelmesini beklerken ağustosböceklerinin seslerini dinledi- ler. Lokomotifin su alışını seyrettiler. Açılır-kapanır kom- partıman masasında yolcularla yemeklerini bölüştüler. Hi- kâyeler dinlediler, hikâyeler anlattılar. Bazı istasyonlarda bavullarını toplayıp

trenden indiler; başka bir doğrultuya giden bir trene bindiler.

Bir keresinde kompartımana uzun bıyıklı bir genç adam girdi. Onunla arkadaş oldular. Gazeteciymiş. Röportaj yap- maya Şarka gidiyormuş. Yeşil gözlü gazeteciyle uzun uzun konuştular. Turgut ona, yeni saydığı birtakım düşüncelerin- den bahsetti. İzlenimlerini anlattı. Turgut'un şehrinden iz- ler taşıyordu bu genç gazeteci. Taze bilgilerle ve kendine güvenle doluydu. Beyaz dişlerini göstererek gülerken umutla ve kesinlikle ifade ediyordu düşüncelerini. Onu yenmek zordu. Turgut'un, bu kadar açık gerçekleri göreme- mesine şaşıyordu. Tozlu ve köhne anlayışlara, canla başla saldırıyordu. Turgut, bütün içinden geçenleri genç gazeteci- ye vermek istedi. Ne yazık: inandırma gücünü bulamıyordu kendinde. Sözlerinin yarısında konuşmaktan vazgeçiyordu. Kimseyi değiştirmek istemiyordu. Bunun gerekli olduğuna inanamıyordu artık. Bu nedenle, genç gazetecinin sözlerine

714

kanmış göründü. Onun, sevinçle, düşüncelerini kabul ettir- mesine göz yumdu. Daha çok genç, Olric. Duygu ve düşün- celerinin etkisini görmeye ihtiyacı var. Ona yardım etmeli- yiz. Onu kırmamalıyız. Birkaç saat içinde bir insanın düşüncelerini değiştirebildiğini görmek ona gurur verecektir: kendi düşüncelerini değerlendirmesini kolaylaştıracaktır. Bizi de daha çok sevecektir. Kendisini ispat etmesine fırsat verelim. Ya büyüyünce uslanmaz bir eleştirmeci olursa, efendimiz? Buna engel olmaya zaten gücümüz yetmez, Ol- ric. Onu biz bozmayalım. Bırakalım anlatsın, döksün için- dekileri. Ona, ayıklama imkânı verelim. Birçok gerçeği ka- bul ettiğimiz gibi, onun gerçeğini de kabul edelim. Heyecanlarının körleşmesine yol açmayalım. Bizim gibi sabaha kadar düşünecek değil ya; birazdan uykuya dalar.

Onu uyurken seyrettiler. Düşünceleri, kimseyi rahatsız etmesin diye koridora çıktılar. Turgut sigara

içti ve koridor ışığının aydınlattığı kadar dışarıya baktı.

Gazetecinin adresini aldılar: ona yazmaya söz verdiler. Birkaç güne kadar taşınacakları için ona adreslerini veremediler. Onu da bir peronda bıraktılar el sallayarak.

Trendeki yaşayışın görgü kurallarına alıştırdılar kendilerini. Kompartımana yeni gelenlerin bavullarını yerleştirmelerine yardım ettiler, tuvaletin kapısı önünde sabırla beklemesini öğrendiler, kompartımanda herkesle birlikte uyumaya çalıştılar. Turgut, yıllardır özlediği uzun yolculuğun tadını çıkarıyordu. Bu yaşayışa kendini o kadar kaptırmıştı ki gece uyumayan çocukların ağlamasına bile aldırmıyordu. İleride sizi bekleyen bir istasyon daima vardı ve bacaklarınızın uyuşmasını gidermek her zaman mümkündü peronda dolaşarak.

İyi ve kötü trenlerde yolculuk ettiler. Bir trende,

istasyon- da durdukları zaman ışıklar sönüyordu.
Bazen saatlerce

715

karşı yönden gelen treni bekliyorlardı karanlıkta. Bazısının da kompartıman kapıları kilitlenmiyordu. Aynı zamanda yavaş giden bu trenlere yolda hırsızlar atlayarak yolcuların eşyasını çalıyorlarmış. Her şeye razı oluyorlardı. Genç gaze- teciy e adresleri olmadığını söylemeye utanmışlardı. Oysa, treni adres olarak gösterebilirlerdi. Nasıl düşünememişlerdi bunu? Fakat, hangi treni gösterecektik, efendimiz? Her trenden inerken kondüktöre haber bırakabilirdik, Olric. İn- san bir evden taşınırken nasıl eski evine yeni adresini bırakırsa, öyle yapabilirdik. Çocuk gibi oldunuz, efendimiz. Evet, çocuklaşıyorum Olric: trencilik oynuyorum. Bütün oyunları nasıl oynamışsam bunu da öyle oynayabilirim Ol- ric: istediğim gibi. Trenin dışında, duran dünyaya aldırımı- yorum artık. Gazeteciyi bile dışımızda, geride bıraktık. Onunla inmeyi düşündüm bir an için. Onunla yeniden düşünmeye başlamayı istedim. Yeni bir düzenin içine girmek- ten korktum, Olric. Belki de -dediğin gibi-

biz artık bir ya- nımızla onlardan uzaktayız. Bunu, onlara hiçbir zaman bel- li etmeyeceğiz. Yolumuza çıkan herkese saygı göstereceğim. Bırakalım bunları artık, Olic. Tren yavaşladı: bir istasyona yaklaşıyoruz. Aşağı inip bacaklarımızı dinlendirelim biraz.

Trenden indiler, perondaki insanların arasına karıştılar. Yolcular, Turgut Özben'den ve onun aklından çıkmayan Se- lim Işık'tan habersiz, trene binmenin telaşı içinde koşuşu- yorlardı. İstasyon binasının önünde duran hareket memu- ru, kimseye bakmadan dalgın dalgın yürüyen ve kendi ken- dine mırıldanan bu adama dikkatle baktı. Sonra, karşı yön- den bir tren geldi: istasyona girdi. Yolcular ve Turgut, trenin arkasında kayboldular.

TURGUT ÖZBEN'İN MEKTUBU

Bu notların yayımlanacağını sanmıyorum. Bildiğiniz gibi, bu eseri birçok derlemelerin sonunda meydana getirdim. Kitabı bastırmayı başarırsanız,

esere koymaya cesaret ede- mediğim bir bölümü, belki ayrıca sonuna eklemeyi uygun bulursunuz.

İlk bakışta dağınık görünen notların arasına, bütünlüğü- nü -bence bir bütünlüğü var elbette bu notların- bozması endişesiyle bir türlü yerleştiremediğim bu kısa bölümü son kısma eklerseniz, o zaman isteyen okur, isteyen de, kitap bittiği için, yüzüne bile bakmaz. Birçokları, kitabın başında ve sonunda yazılanları sevmediği için, onları da bir yükten kurtarmış olursunuz. Ben de eskiden böyle bölümleri oku- mazdım. Şimdi -belki de Selim'in günlüğünün etkisiyle- ki- tapların bir satırını bile kaçırmıyorum.

Kitabın -ya da notların- anlattığı hikâye dışında, bir insan gibi ayrı bir macerası var bence. Selim olmasaydı, belki bu macerayı hiç bilmeyecektim. Kitapların özüne düşkün

olanlar için -bütün meselelerin özüne düşkündür bu insan- lar- elbette önemi yok bu küçük ayrıntıların. Kitabın baskı- sı nasılmış, kâğıdı ne biçim kokuyormuş, kaç tane önsöz yazılmış gibi ayrıntılardan hoşlanmak bir düşüklüktür, ka- bul ediyorum; ne var ki bunun gibi küçük ayrıntılar olma- saydı Selim olmazdı. (Ben zaten olmazdım: belki böyle kü- çük ayrıntılarla olurum diye ümit ediyorum.) Olmasın, di- yorsunuz. Sizinle bütünüyle aynı düşüncedeyim; fakat aynı duyguda olduğumu söyleyemem.

Eskiden deliliğin şeytanlarla ilgili bir hastalık olduğunu sanıyorlarmış. İsa da bir delinin bedenindeki şeytanları do- muzlara göndererek bir mucize göstermiş. Bugün de içi- mizdeki şeytanlardan söz ediyoruz. Ortaçağlarda delileri bir gemiye bindirir, liman liman dolaştırırlarmış. Şimdi başka türlü davranıyorlar. Bir gün, belki biz de başka bir anlayışla ele alınırız, başka bir gözle inceleniriz. Biz derken gene bir çekingenlik kaplıyor içimi.

Selim beni, günlüğündeki an- siklopedide “Süleyman Kargı”yla Hüseyin Bezenel arasında bir yere sıkıştırırsaydı mesele kalmayacaktı. Yapmadı, yapa- mazdı. Nasıl bahsedecekti benden?

Turgut Özben, diyecekti: evli, iki çocuğu var. İşi gücü ye- rinde. Ben öldükten sonra bir araba aldı. Bir de kat almaya hazırlanıyor. Bugünkü durumunun da bir özentisi olarak ni- telendirilmesi mümkün.

Turgut Özben, işsiz güçsüz takımından, bazı anormal be- lirtiler gösteriyor. Kendi kendine konuşuyor. İsa’nın tavsi- yesine uyarak, cennete gidebilmek için elindeki varlığı bı- raktı. Bir gün peygamberliğini bile ileri sürebilir. Kendini bir trene bindirdi; istasyon istasyon dolaşıp duruyor.

Olmazdı; beni kurtarabilecek bir çabada bulunamazdı. Hayatımı, kazanıp kaybetme esası üzerine kurmuştum. Be- ni böyle tanıyordu. Sonunda büyük çarpınışlardan sonra, Selim’le birlikte onların kazanacağı ve bunun dışında kalan

718

herkesin kaybedeceği saplantısına takıldım.

Orada öylece kaldım. Benim durumum da bir bakıma acıklı.

Bütünöyle unutulmaya kimsenin gücü yetmiyor. Bir du- varda iki satır yazı, bir albümde soluk bir resim, bir Se- lim'in ölümü bana hepsinden acı geliyor. Bir de, bütünöyle unutulmak gibi acıklı bir oyuna kimsenin yüreği dayanamı- yor. Selim'e bile unutulmak ölümden acı geliyor. Selim'in ölümü bana hepsinden acı geliyor. Bir de, bütün bunları, Selim öldükten sonra düşünmek acı geliyor. Sonumu dü- şünmüyorum: baş tarafım acı geliyor. Değiştirememek acı geliyor. Selim'e, ben de varım Selim, ben de varım, diyeme- mek acı geliyor. Beni de al Selim; ölümden, unutulmaktan öteye götür. Birlikte tutunamayalım. Ölmekle bana haksız- lık ettin, birçok insana haksızlık ettin. Bütün bunları diye- memek acı geliyor.

Sonra, kendi kendime konuşuyorum: Kışlık sarayımda, Olric'le konuşuyorum. İkimiz de üşümeye başladık. Sıcak ülkelerden kaçtık; soğuk ülkelerde üşüyoruz. Durmadan dudaklarımı oynattığım için, beni garip bakışlarla süzüyor- lar. Beni neşelendir Olric, diyorum. Olric'se, deliler gemi- sinden söz ediyor bana. Onun da kararlılığı kalmadı. Garip hikâyeler anlatıyor. Dediğine göre, geçen gün kaldırımda yattığını gördüğümüz adam saralı değilmiş: Hazreti İsa'ymış. Bizi denemek için, öyle boylu boyunca yatıyor- muş. Yumruklarını yalandan sıkmış; gözlerini, bizi aldat- mak için yummuş. Ben bütün bunlarla başa çıkamam Olric, diyorum. İnsan her gün yüzlerce olayla karşılaşılıyor. Bu söz- lerim Olric'i neşelendiriyor. Demek sayıları gittikçe artıyor, diyerek gülmeye başlıyor. Sonunda kimse başa çıkamaya- cak. Her zengine bir İsa düşecek diye söylenip duruyor.

Ben daha onun kadar, akıl yolundan uzaklaşmadım. Peki Olric, diyorum: gemileri kim yürütecek, ekmeği kim pişirecek? Mazur görmek gerekiyor onu: Olric iyi yetişmedi, toplumsal kültür almadı. Bütün vaktini beni izlemekle geçirdi. Şimdi beni, eskisi gibi beğenmiyor. Sözlerinizi ve davranışlarınızı mantıki sonuçlarına götürüyorum, diyor. Bir yandan da pekâlâ, gerçeklere işine geldiği zaman sırtını çeviriyor. Kaldırımda yatan adam masalını onun uydurduğunu sanıyorum. Yoldan geçen insanları, eski tanıdıklarına benzetiyor. Kendimi nereye atacağımı bilmiyorum.

Her zaman böyle değiliz. İlerisi için planlar kuruyoruz. Tutunamayanlar ansiklopedisine yeni bölümler yazmayı düşünüyoruz. Benim de girmem ihtimali kuvvetle belirdi. Olric öyle söylüyor. Ben de kendime göre hazırlıklar yapıyorum. Olric'in temasları bitince yeniden müracaat edeceğim. Elimde kuvvetli deliller var bu sefer. Bu sefer öyle kolay atlatamazlar. Olric bana cesaret veriyor. Bir

celsede bitiririz bu sefer, diyor. Ben biraz kuruntuluyum. Herkesi tanıdığını söylüyor. Benim gitmem bile gerekmecekmış belki. Öyle olursa sevinirim. Ben de yavaş yavaş kendi bölümümü yazıyorum; bazı küçük değişiklikler yapmama izin verileceğini söylüyor Olric. İyi olur; yoksa bir celsede verilecek kararın bir anlamı kalmazdı.

Sonra, Olric'le birlikte istediğimizi yapacağız. Romanlar yazacağız: bitip tükenmeyen romanlar. “Tutunamayanların Sonu”, “Tutunamayanların Dönüşü” gibi. Tutunamayanların romanı biter mi?

Kabulümü rica ediyorum sayın yargıçlar. Hüsnü Beyin oğlu ve mühendislikten emekli Turgut Özben'in kabulünü rica ediyorum. Yetersizliğimin kabulünü rica ediyorum. Beni anlamanızı, bana aranızda yer vermenizi rica ediyorum. Geriye dönemeyeceğim bir yola çıkmış bulunuyorum. Bu

yoldaki araştırmalarımın değerlendirilmesini rica ediyorum. Aranızda ve huzurunuzda bulunmaktan kıvanç duyuyorum. Sizlerin de bana çok ihtiyacınız olduğunu sanıyorum. Bu seçkin kalabalık, sesini duyurmak için çoktandır bir temsilci beklemektedir. Bu göreve istekli bulunuyorum. Selim'in ölümüyle hissedilen boşluk gün geçtikçe büyümektedir. Dünya, yaşanılır bir yer olmaktan çıkmıştır...

Olric'e durmadan, baharı göreceğimizi söylüyorum. Sarayın soğuk duvarları arasında geçirdiğimiz günler sona erecek. Bu günlerin sonu gelecek: bunu hissediyorum Olric. Bütün gün durmadan hayatımı yazıyorum. Olayların doğru olanlarını hatırlıyorum artık. Yalan olayları yazmıyorum.

TURGUT ÖZBEN: Babası kral olduğu için, kral sarayında dünyaya geldi. Saray adamları ve özel öğretmenlerin etkisiyle, halktan ve onun meselelerinden uzak yetiştirildi. Sarayın çevresine

dilenciler yaklaştırılmadığı için fakirliği bil- medi. Sarayda özel olarak ilkokulu bitirdikten sonra, halk çocuklarının gittiği -seçme halk çocukları demek istiyoruz- “Gürbüz Çocuklar Ortaokula”na gönderilerek, hayat şartla- rını öğrenmesi için çaba harcandı. *Kaptan Grant’ın Çocukla- rı* ve *İki Sene Mektep Tatili*’ni okuyarak, becerikli ve atılgan çocukların maceralarını öğrendi. Ahd-i Atık’i okuyarak gö- ze göz, dişe diş ilkesini benimsedi. Resme kabiliyeti olduğu için Hollanda’ya gönderildi. Oradan İspanya’ya geçti ve *Don Kişot*’u okudu: Pardayanlar kadar beğenmedi. İspan- ya’da tanıştığı bir kadına tutuldu ve babasının gönderdiği bütün parayı bu kadınla yedi. Kadın, daha zengin ve yakı- şıklı bir adam için onu bırakınca durumu bir telgrafla sara- ya bildirdi ve eski öğretmenlerinden akıl sordu. İnandırıcı bir cevap alamaması üzerine Kuzey Ülkelerine çıktı. (Hari- talarda Kuzey Ülkeleri yukarıda gösterildiği için, bu ülkele- rin yokuş yukarı olduğunu

sanıyordu.) Burada Olric'le ta-

721

nıştı ve mahalli saray tarafından yeni bir asalet unvanı verilerek Güney'e gönderildi. Burada teknik üniversite giriş imtihanlarına katıldı ve zorlukla kazanarak öğrenime başladı. Öğretmenlerin ilgisini çekmeyi başaramadı ve üç dersten ikmale kaldı. Saray öğretmenlerinden Makvayel'in öğretmiş olduğu bazı metotları uygulayarak çalışkan öğrencilerle ilişkiler kurdu ve sınıfı geçmeyi başardı.

Bir Mayıs günü, arkadaşı Selim Işık'ın hayattan kendi arzusuyla ayrılması üzerine onun yerine geçti. Bir asilzadenin, halktan birinin yerini doldurması, saray çevrelerinde endişe yarattı. Kral, tayini onaylamadı. Saraylılara kötü örnek olacağından korkularak Turgut'a baskı yapıldı. Beşiktaş'taki meyhanenin bir fesat yuvası olduğu tespit edildi ve meyhane basıldı. Baskında ele geçen tehlikeli ve uzun şarkılar müsadere edildi.

Bununla birlikte, şarkılar elden ele dolaştı. Var olan sınıflara ek olarak şarkılarda adı geçen yeni bir sınıfın ortaya çıkmasını önlemek için gerekli

tedbirler alındı. Ekmekle bi- le tatmin edilebileceği şüpheli olan bu yeni sınıfın, polis tedbirleriyle değil de bilimsel çalışmalarla ortadan kaldırıla- bileceğinin ileri sürülmesi üzerine kurulan komisyon, ilk olarak “Merhamet Bankası”nı kurdu. Hali vakti yerinde olan her vatandaşın en az iki kişiye acıması karar altına alındı. Bununla birlikte, anayasaya bir madde eklenerek, bu sınıfın önderliğini yapanlar kanun dışı ilan edildi. Bütün ülkede yaygın bir propagandaya başlandı. Yazarlar, çeşitli vesilelerle, bu sınıf mensuplarının, başarıya ulaşamamış olan edebiyat heveslileri tarafından tahrik edildiklerini be- lirttiler. Bunun üzerine Turgut Özben, bir yurt gezisine çı- karak bazı şehirlerde incelemelerde bulundu ve gittiği yer- lerde sevgi gösterileriyle karşılandı. Polisin baskı tedbirleri fayda vermedi. Bazı polisler de bu harekete katıldılar. Mer- hamet Bankası’nın bir şubesinin camına taş atılması üzerine

geniş çapta tevkifler yapıldı. Turgut zben, sınır dışı edile- ceği bir sırada, trenden trene atlayarak, izini kaybettirmeyi başardı. Saklandığı yerde, hareketin bilimsel esaslarını tes- pit eden bir eser hazırladı. Kitabın basılması yasaklandı. Okullara bir tamim gönderilerek, bazı kitapların kitaplık- lardan çıkarılması istendi. Turgut zben'in çeşitli yerlerde görüldüğünün ihbar edilmesi üzerine otellere, motellere, parklara, dağlara, tepelere, trenlere, istasyonlara baskınlar yapıldı. Bir sonuç alınamadı. Turgut'un birkaç yerde birden görüldüğü söylentileri yayıldı. Birkaç yere birden baskın yapıldı, kimse yakalanamadı.

Bunun üzerine polis, bir barış saldırısı yaptı. Turgut'un teksir edilerek elden ele dolaşan kitabındaki bazı adların üzerinde duruldu. Hüseyin Bezenel'in bütün resimleri, bit- pazarından toplanarak resim müzesine alındı. Resimlere ay- rı bir salon tahsis edildi. Süleyman Kargı'ya şövalyelik ün- vanı verildi. Ahmet Bahadır'ın, Ahmet Aykal

Parkına bir heykeli dikildi. Hüsnü Ergeç ve Ahmet Celâl'in hikâyeleri ortaokul Türkçe kitaplarına örnek yazılar olarak alındı (Bakanlığın kararıyla). Bütün isimlerin bir anda tespitinin güçlüğü göz önünde tutularak bu konuda bir araştırma kurumu kuruldu ve kraliyet meclisinin olağanüstü bir toplantısında, bir oturumda kanunu çıkarıldı. Bu kurumun, bugün için adları bilinmeyenleri, kitaptaki esaslar dahilinde bulup çıkarmasına ve itibarlarını iade etmesine karar verildi. Yalnız, el altından Turgut'a haber gönderilerek durum normale avdet edinceye kadar, halkın tahriklere kapılmasını önlemek ve kamu düzenini sağlamak amacıyla onun ve Selim'in isimlerinden şimdilik bahsedilmemesi istendi.

Ahmet Çekingen Lisesinde yapılan bir törenle bütün bu kimselere fahri insanlık payesi verildi. Ölenlerin akrabaları, şeref diplomalarını merhumların yerine aldılar. Süleyman Kargı bir inşaatı kontrole gittiği için törende bulunamadı.

Profesör Ekrem Galip Aydın, diplomaları, kendi eliyle dağıttı. Yaptığı konuşmada Turgut'un sözünü etmemekle birlikte, Hüsnü Özben'in, çok sevdiği bir öğrencisi olduğunu söyleyerek bu konudaki hatıralarını nakletti. Acı günlerin unutulmasını ve ülkenin kalkınması için elbirliğiyle çalışılmasını teklif etti. Ölenlerin hatıralarının kalplerde yaşayacağını belirtti. Törenden sonra, Nazmiye Erdoğan Kız Enstitüsü öğrencilerinin müsameresi takdirle seyredildi. Toplantı, geç saatlere kadar birlik ve beraberlik havası içinde devam etti.

Tutunamayanlara
26 Temmuz 1970

